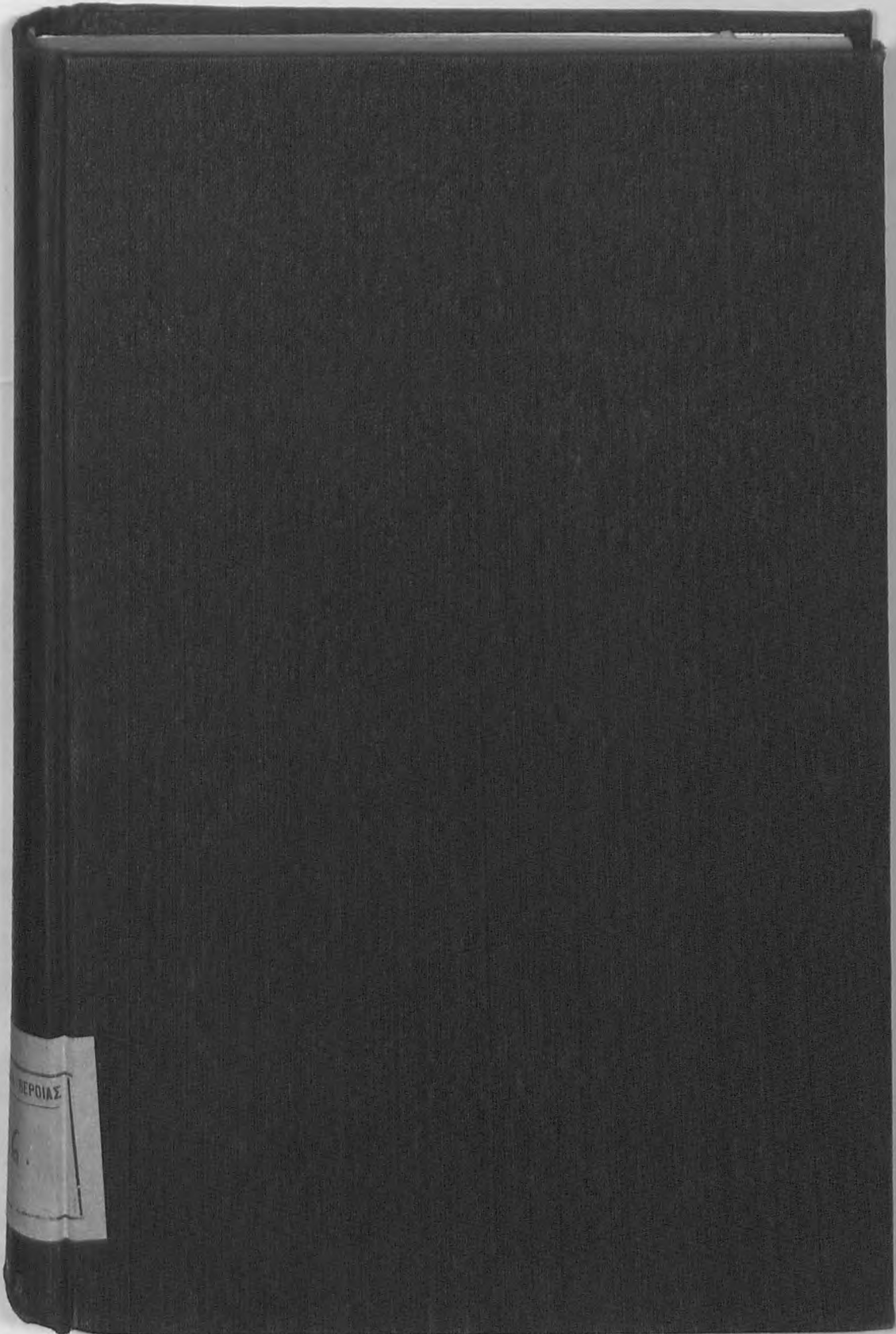

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

1987
1406

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Αριθ. εισ 356

Εξ αγοράς

GRVER-00129

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

+ αρ εις 356
+ 900 74
356

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ

ΤΗΣ

ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΚΑΙ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑΣ

ΤΩΝ

ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΡΩΜΑΙΩΝ,

ἤδη τὸ δεύτερον ἐκδοθὲν ἠϋξημένον

καὶ

μετερρυθμισμένον

ΥΠΟ

ΔΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΙΑΣΕΜΙΔΟΥ,

Διδάκτορος τῆς φιλοσοφίας.

μετὰ μιᾶς εἰκόρος.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Δ. ΚΑΡΑΚΑΤΣΑΝΗ,

1871.

Δημόσια Ἐκεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΕΤ

ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΡΩΝ

ΕΤ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΕΤ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΕΤ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΕΤ

ΤΩ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΝΕΓΡΗ

ΔΙΑ ΤΑΣ ΠΟΛΛΑΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΑΣΧΟΝΤΑΣ

ΕΥΕΡΓΕΣΙΑΣ

ΑΝΑΤΙΘΕΤΑΙ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΟΥΤΟ.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

*Αριθ. είσ.

519 28

ΔΩΡΕΑ

Τεχνητή Γαλαρυφαλιά
9/9/94

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΣΑΛΑΜΗ ΚΑΤ ΑΙΑ

ΣΑΛΑΜΗ ΚΑΤ ΑΙΑ

ΣΑΛΑΜΗ ΚΑΤ ΑΙΑ

ΣΑΛΑΜΗ ΚΑΤ ΑΙΑ

ΣΑΛΑΜΗ ΚΑΤ ΑΙΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Κατ' ἀρχὰς μεταγλωττίσας ἐκ τῆς γερμανικῆς εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν τὸ ὑπὸ τοῦ Ἑρρίκου Στόλλου συνταχθὲν ἐγχειρίδιον τῆς θρησκείας καὶ μυθολογίας τῶν τε Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων ἐξέδωκα μετὰ τῶν εἰκόνων, ἃς ἔχει καὶ τὸ πρωτότυπον. Ἡ εὐμενὴς ὑποδοχὴ ἧς ἔτυχεν ἡ μεταγλωττίσις μου αὕτη, ὑπεχρέωσέ με νὰ ἀσχοληθῶ περὶ τὴν μεταρρυθμίσιν καὶ αὐξήσιν αὐτοῦ κατὰ τὸ σύγγραμμα τοῦ Λ. Πρελλέρου, ὃ περ εἶνε τὸ μόνον παρὰ Γερμανοῖς ἀπολαύον γενικῆς ἐπιδοκιμασίας καὶ τρόπον τινὰ κλασικόν.

Καὶ πρῶτον μὲν πολλά, ἃ τίνα δὲν ἔχει μὲν ἡ τοῦ Στόλλου μυθολογία, εἶνε ὅμως ἀναγκαιότατα ἡμῖν δι' ἑλλείψιν μεγαλειτέρων μυθολογικῶν συγγραμμάτων, προσέθηκα καὶ ἐξ ἄλλων μὲν μυθολογιῶν, μάλιστα δὲ ἐκ τῆς τοῦ Πρελλέρου, ἵνα εὐκολωτέραν καταστήσω τὴν κατανόησιν τῶν κλασικῶν συγγραφέων καὶ τελειωτέραν τὴν γνῶσιν τῆς ἀναπτύξεως τῆς θρησκείας καὶ μυθολογίας τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων κατὰ πάσας τὰς περιόδους· δευτέρον δὲ μετερρύθμισα τὴν τάξιν τοῦ εἰδικοῦ μέρους ὡς αὐτως κατὰ τὴν τοῦ Πρελλέρου, διότι ἡ κατάταξις αὕτη ἐφάνη μοι καλλιτέρα καὶ καταλληλοτέρα πρὸς ἃν προεβέβην σκοπὸν. Καθ' ὅλου δ' εἶπεῖν προσεπάθησα νὰ καταστήσω τὸ ἐγχειρίδιον τοῦτο ὀφείλιμον πρὸς πάντας τοὺς ἀναγινώσκοντας τὰ ἀρχαῖα καὶ ἰδίᾳ τοὺς μαθητὰς παρέχων αὐτοῖς ὡς οἶόν τε συντόμως τὰ ἀναγκαιότατα πρὸς κατανόησιν τῶν ἀναγινωσκομένων ὑπ' αὐτῶν συγγραφέων.

Ἀθήνησι τῇ 10 Αὐγούστου 1871.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΙΑΣΕΜΠΙΔΗΣ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

ΓΕΝΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ.

A'. Θρησκευτικαὶ δοξασαίαι τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτῶν ἀναπτύξει	1— 9
B'. Μυθικὴ τῶν Ἑλλήνων θεωρία περὶ γενέσεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν θεῶν καὶ τοῦ κόσμου	9— 33
§ 1. Τὰ τῶν θεῶν γένη	9
§ 2. Οἱ Ὀλύμπιοι θεοὶ καὶ ὁ ὑπ' αὐτῶν κυ- βερνώμενος κόσμος	14
§ 3. ὁ ἄνθρωπος	23

ΕΙΔΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ.

A'. ΟΙ ΘΕΟΙ	33—187
-------------	--------

α. Οἱ Θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου	33—112
1. Ζεὺς 33. — 2. Ἥρα 42. — 3. Ἀθηνᾶ 47. — 4. Ἥφαιστος 52. — 5. Ἀπόλλων 54. — 6. Ἀρτεμις 61. — 7. Ἄρης 63. — 8. Ἀφροδίτη 65. — 9. Ἑρμῆς 63. — 10. Ἑ- στία. 73. — 11. Ἥλιος 75. — 12. Σελήνη 77. — 13. Ἥως 79. — 14. Ἐωςφόρος ἢ Φωσ- φόρος ἢ Ἑσπερος 81. — 15. Ὀρίων 81. — 16. Σείριος, Ἀρισταῖος, Ἀκταίων 82. — 17. Ὑάδες καὶ Πληιάδες 84. — 18. Ἀρ- κτος, Βώτης, Ἀρκτοῦρος 86. — 19. Ἀνε- μοι· Εὖρος, Νότος, Ζέφυρος, Βορέας, Ἀρ- πυιαί· Τυφῶν 87. — 20. Θέμις καὶ Ὀραι 94. — 21. Εὐρυνόμη καὶ Χάριτες 93. — 22 Μνημοσύνη καὶ Μοῦσαι 95. — 23. Νίκη 98. — 24. Ἴρις 98. — 25. Ἥβη 99. — 26	

Γανυμήδης 100.—27 Έρωρ, Έμερορ, Πό-
θορ, Άντέρωρ, Έρωρ και Ψυχή, Έμέναιορ
100.—28 Περίω 103.—29 Έρμαφρόδι-
τορ 103.—30 Είλειθια 104.—31. Ά-
σκληπιόρ 104.—32. Μοίρα 106.—33.
Άτη, Λιται, Έθριρ, Νέμεριρ, Άδράρτεια,
Δίκη 108.—34 Τύχη.—35 ό Άγαθόρ Δαι-
μων και ή άγαθή Τύχη.—111.—

Ε'. οι θεοί τών υδάτων και της θαλάσσης 112—136.

1. Όκεανόρ 112.—Ποταμοί και πηγαί 113.

—3. Πόντορ 115.—Νηρεύρ και Νηρηί-
δερ 116.—5.—Θαύμαρ και Άρπυιαί.

Άτλαρ και Έρπερίδερ 118.—6. Ποσει-
δών 120.—7. Άμφιτρίτη 125.—8. Τρί-
των και Τρίτωνερ 126.—9. Λευκοθέα

Ένώ και Μελικέροτηρ Παλαίμων 127.—

10. Πρωτεύρ 128.—13. Γλαύκορ Πόν-
τιορ 129.—14. Τελχίνερ 130.—15.

Σειρήνερ 131.—16. Σκύλλα 132.—17.

Αί πλαγκταί και αί συμπληγάδερ 133.

—18. Γίγαντερ, Κύκλωπερ και Φαία-
κερ 134.—

Υ'. Οι θεοί της γής και του άδου 137—187

1. Γαία, Γη 137.—2. Έρα Κυβέλη 138.—

3. Διόνυσορ 143.—4. Νύμφαι 152.—

5. Σάτυροι 156.—6. Σειληνόρ 156.—7.

Μαρσύαρ 157.—8. Μίδαρ 158.—9. Πάν

158.—10. Πρίαπορ 160.—11. Κένταυ-
ροί 161.—12. Δημήτηρ 163.—13. Περ-
σεφόνη, Κόρη 171.—14. Άδηρ, Πλούτων

172.—15. Έρινύερ, Εύμενίδερ 175.—

16. Θάνατορ και Έπνορ 181.—17. Κήρ,

Κήρερ 183.—18. Έκάτη 184.—19.

Κάβειροί 186.—

Β'. ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ.

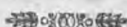
187—270

Α'. Ημετέροι κατά τόπουρ μύθοι

189

α. Θεβαῖκοι μῦθοι.	190—200
Κάδμος 190 —Οιδίπους, Λαῖος 191. — Οἱ ἐπὶ τὰ ἐπὶ Θήβας 195. —Οἱ ἐπίγονοι 197. Ζῆθος καὶ Ἀμφίων 199.—	
β'. Ἀργεῖοι μῦθοι.	200—206
Ἰναχος καὶ Φορωνεύς 200.—Ἰώ 200. — Δαναός καὶ Δαναίδες 201.—Προῖτος καὶ Προϊτίδες 202.—Περσεύς 203.—	
γ'. Κορινθιακοὶ μῦθοι	206—210
Σίσυφος 206.—Γλαῦκος 207.—Βελλεροφόντης 208.—	
δ'. Λακωνικοὶ καὶ Μεσσηνιακοὶ	210—212
Τυνδάρεως καὶ Λήδα 210.—Διόσκοροι Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης 211.—Ἑλένη 212.—	
ε. Κρητικοὶ	212—214
Εὐρώπη 212.—Μίνως καὶ Μινώταυρος, Ραδάμανθυς 213.—Σαρπηδών, Τάλως 214.—	
ς'. Αἰτωικοὶ μῦθοι	214—220
Ὠγγυς 214.—Κέρκροψ 215.—Ἐρεχθεύς 216. Θησεύς 216.—Ἰππόλυτος 219.—Πρόκνη καὶ Φιλομήλα 217.—Κέραλος καὶ Πρόκρις 220.—Βορέας καὶ Ὀρείθυια 220.	
ζ'. Θεσσαλικοὶ μῦθοι. Λαπίθαι	221
Β'. Ἡρώες ἐθνικοὶ.	221
Ἡρακλῆς	222—239
Γ'. Ἐτεροὶ τινες μῦθοι	239—270
α. Ὁ Τάνταλος καὶ τὸ γένος αὐτοῦ	239—245
Νιόβη 240.—Ἀιδών 241.—Πέλοψ 241.—Ὀρέστης 244.	
β'. οἱ Ἀργοναῦται	245—255
Ἀφορμὴ τῆς ἐκστρατείας 247.—Οἱ κρινωνοὶ τῆς ἐκστρατείας 249.—Ἡ πρὸς Αἴαν ἐκστρατεία 251.—Κτῆσις τοῦ δέρματος 252.—Ἐπάνοδος 253.	
γ'. ὁ Τρωικὸς πόλεμος	255—270
Ἀφορμὴ τοῦ πολέμου. Πάρις 256. Ἀγαμέμνων, Μενέλαος, Κάλχας 257. Ἐπισημότεροι ἥρωες 258. Ἀχιλλεύς 258. Πάτροκλος,	

Αἶας 259. — Πολιορκία καὶ κατάκτησις
τῆς Τροίας 261. — Ἐπάνοδος 267.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

ΤΩΝ

ΡΩΜΑΙΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

273—279

Α'. ΘΕΟΙ

279—325

α. *Πρῶτοι θεοὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς θρησκείας* 279—299

1. Jupiter 279. — 2. Juno 283. — 3. Minerva 285. — 4. Mars 286. — 5. Quirinus 289. — 6. Vesta 290. — 7. Vulcanus 292. — 8. Janus 293. — 9. Apollo 295. — 10. Diana 296. — 11. Venus 297. — 12. Amor. Cupido. Jocus. Talassius 298. — 12. Mercurius 298. —

β. *Οἱ θεοὶ τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας.*

299—310

1. Saturnus 299. — 2. Ops 300. — 3. Ver-tumnus 301. — 4. Flora 302. — 5. Ce-res 302. — 6. Liber ἢ Bacchus καὶ Li-bera 304. — 7. Tellus ἢ Terra 305. — 8. Bona Dea 305. — 9. Cybele, Ma-gna Mater 306. — 10. Terminus 306. — 11. Silvanus 307. — 12. Faunus 308. — 13. Pales 309.

γ. *Θεοὶ οἰκιακοὶ καὶ οἰκογενειακοὶ*

310—315

1. Penates 310. — 2. Lares 311. — 3. Genii 314. —

δ. *Θεοὶ τοῦ πεπρωμένου καὶ τῆς μαρτυρίας* 315—318

1. Parcae, Fatum, Fortuna 315. — 2. Ca-menae 317.

ε. *Ἀστέρεις.* Sol καὶ Luna.

318

ζ'. Ὑδρατα καὶ ἄνεμοι. 318—3

1. Ἡ θάλασσα. Neptunus. Tempestates. Por-
tunus 319. 2. — Πηγαὶ καὶ ποταμοί.
Fontus. Tiberinus 320. —

ζ'. Ἀδης 320—3

Dis. Proserpina 320. —

η. Προσωποποιήσεις. 322—3

Fides 322. — Concordia, Pax, Salus 323.

Juventus, Victoria, Libertas, Virtus, Ho-
nor. Pudicitia 324. Pietas, Spes, Mens,
Roma 326. —

β'. Μῦθοι 326—33

Evander 326, Aeneas 328, Romulus 333.

ΠΕΝΙΚΘΝ ΜΕΡΟΣ.

Α'. Αἱ θρησκευτικαὶ δοξασαὶ τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ
ἱστορικῇ αὐτῶν ἀναπτύξει.

Δι περὶ τῶν θεῶν δοξασαὶ τῶν Ἑλλήνων δὲν ἦσαν πάντοτε αἱ αὐταί· διότι καθὼς πᾶν ἔθνος κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν διανοητικῶν αὐτοῦ δυνάμεων θεωρούμενον ἔχει τὴν παιδικήν, τὴν νεανικὴν, τὴν ἀνδρικήν καὶ δὴ καὶ τὴν πρεσβυτικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν, ἀναλόγους δὲ πρὸς ἐκάστην τούτων καὶ τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας καὶ παραστάσεις· διότι καὶ τὸ ὅλον ἔθνος εὐρισκόμενον εἰσέτι ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς παιδείσεως, ἔχει θρησκείαν ὅλως ἄλλην ἐκείνης, ἣν ἔχει αὐτὸ τοῦτο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀνωτάτης αὐτοῦ παιδείσεως, ὡς ὁ ἀγροῖκος καὶ ἀπαιδευτος ἄνθρωπος ἔχει βεβαίως περὶ τοῦ θεοῦ πολὺ κατωτέρα καὶ ἀγροικωτέρα ἰδέαν ἢ ὁ πεπαιδευμένος· οὕτω καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἔχει τὰς θρησκευτικὰς αὐτοῦ δοξασίας ἀναλόγους πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν.

Οἱ ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος, ἐξ ὧν προϊόντος τοῦ χρόνου ἐμορφώθη τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, οἱ *Πελαγοί*, εἶχον φυσιολατρείαν, ἐλάτρευον ὡς θεῖα ὄντα τὰς ἐν τῇ φύσει δυνάμεις, ἐξ ὧν ἡσθάνοντο ἑαυτοὺς ἐξηρτημένους. Τὸ πρᾶγμα αὐτὸ, ὡς π. χ. ὁ ἥλιος, ἡ θάλασσα, δὲν ἦτο ἀντικείμενον τῆς λατρείας, ἀλλ' ἐφαντάζετο ἐν αὐτοῖς πνευματικὴν δύναμιν, ἥ τις, πληροῦσα καὶ ἐμψυχούσα ἐκεῖνα τὰ πράγματα, παρῆγε ἀλλοιώσεις ἐν αὐτοῖς

καὶ δι' αὐτῶν ποικίλας ἐνεργείας. Ἡ πνευματικὴ λοιπὸν αὕτη δύναμις τῆς φύσεως ἦτο τὸ ἀντικείμενον τοῦ σεβασμοῦ τοῦ ἐτλως εἰς τοὺς φυσικοὺς δεσμοὺς κρατουμένου ἔθνους, *δύναμις* ἀδιασπάστως ἐχομένη τῶν φυσικῶν σωμάτων. Οὕτω π. χ. ἐλάτρευσεν τὴν Γῆν ὡς θεότητα ἀναδίδουσαν ἐκ τοῦ σκοτεινοῦ αὐτῆς κόλπου τὰς εὐλογίας τῆς εὐκαρπίας, ὡσαύτως δὲ τὸ ὑγρὸν στοιχεῖον (Ποσειδῶνα,) τὸν οὐρανὸν (Δία) θεοὺς δῆλον ὅτι γονιμοποιούντας τὴν Γῆν καὶ διεγείροντας τὰς δυνάμεις τῆς παραγωγῆς αὐτῆς ἐν ἡφαιστείῳ δὲ χώρᾳ, ὡς ἐν Αἰθήρῳ, ἐνόμιζον τὴν δύναμιν τοῦ πυρός θεῖον ὃν κτλ.

Καὶ τοι δὲ αὗται αἱ δυνάμεις ἐνομιζόντο ὡς εἴρηται πνευματικαί, ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἐνόει αὐτὰς βεβαίως ὡς ὄντα ἐν γένει ὁμοία ἑαυτῷ, ἐπλασέ δῆλον ὅτι τοὺς θεοὺς προσωπικὰ ὄντα καὶ ὑπέθηκεν αὐτοὺς σκεπτομένους καὶ ἐνεργοῦντας ἀνθρωπίνως. Διότι κατὰ τὸν πρῶτον βαθμὸν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος πρὸ παντός ἐνεργὸς εἶναι ἡ *φαντασία* διὰ ταύτης δὲ καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ καθαροῦ νοῦ κατενδεῖ ὁ ἄνθρωπος πάσας τὰς σχέσεις ταύτας, ἐπλαττε δηλ. τοὺς θεοὺς ἀμέσως, τ. ἐ. χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ γινώσκῃ καὶ χωρὶς νὰ αἰτιολογῇ τοῦτο, θεωρῶν αὐτοὺς ἀληθῶς ὑπάρχοντας, πιστεῦων καὶ λατρεύων αὐτοὺς μετὰ μεγάλης εὐσεβείας. Ἐπειδὴ δὲ ἡ φαντασία τότε ἦτο ἡ ἐνεργὸς δύναμις, παρίστανεν ὁ ἄνθρωπος πάσας τὰς σχέσεις, καθ' ἃς ἐνεφανίζοντο αὐτῷ αἱ θεότητες διὰ φυσικῶν εἰκόνων, ἐν τῇ γλώσσῃ τῆς φαντασίας, ἐδημιούργει ἑαυτῷ μύθους, διηγήματα, παραμύθια. Ἡ ἐνέργεια δὲ αὕτη τοῦ πνεύματος εἶνε τρόπον τινὰ φυσικὴ ποίησις, τῆς ὁποίας γινώσιν καθαρὰν μὲν δὲν εἶχε τὸ ἔθνος, ἀλλ' ὅμως τοὺς πάντας μύθους τοῦ πλουσιωτάτην καὶ δημιουργικὴν φαντασίαν κεκτημένου ἐλληνικοῦ ἔθνους δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν μέγα ποίημα, ὃ περ ἐποίησεν ὁλόκληρον τὸ ἔθνος ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας καὶ ὃ περ δὲν ἀναφέρεται ἀπλῶς καὶ μόνον εἰς τοὺς θεοὺς· διότι ὁ Ἕλλην κατ' ἐκείνην τὴν μυθολογικὴν ἐποχὴν ἀντελήφθη διὰ τῆς φαντασίας σύναμα

πάσας τὰς σχέσεις τοῦ κόσμου καὶ κατέθηκεν ἐν τῇ μυθολογίᾳ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν περὶ κόσμου θεωρίαν, τὰς περὶ τῶν θεῶν δοξασίας, τὸν φυσικὸν καὶ ἀνθρώπινον βίον. Ἡ μυθολογία ὁμως, ἐπεὶ δὴ ἡ φύσις κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν ἀρχαίων ὅλως ὑπὸ τοῦ θείου ἐπληροῦτο καὶ ἐν τούτῳ τῷ θείῳ συμπεριλαμβάνετο καὶ ἐπεὶ δὴ ὡσαύτως πανταχοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἦτο ὁρατὴ ἡ ἐνέργεια τῶν θεῶν, εἶνε ἐξαιρέτως θρησκευτικὴ.

Ἀλλὰ τὸ ἔθνος δὲν ἔμεινεν εἰς τὴν πρώτην, τὴν κατωτέραν βαθμίδα τῆς παιδεύσεως· διότι, ὡς ἐνεφανίσθησαν νόμοι καὶ τάξεις ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ, εἰσῆχθησαν δὲ μόνιμοι γάμοι καὶ πολιτεία ἐθεμελιώθησαν, ὁ ἀνθρώπος ἀνεγνώρισεν ὅτι κυβερνᾶται ὑπὸ δυνάμεων ὑψηλοτέρων τῶν τῆς φύσεως, ὑπὸ ἡθικῶν, αἵ τινες παρασκευάζουσι τὴν τάξιν ἐν τῷ κόσμῳ τὴν νομιμότητα καὶ οὕτω τὸ ἔθνος ἀφῆκε τοὺς μέχρι τοῦ νῦν φυσικοὺς αὐτοῦ θεοὺς ἢ ὅλως νὰ καταπίπτωσι, πλάττων ὑψηλότερα καὶ πνευματικώτερα ὄντα, ἢ μετέπλαττε τοὺς πρότερον θεοὺς καὶ οἰονεὶ ἐξαιρῶν τῆς φύσεως καθίστα αὐτοὺς ἐλεύθερα ἡθικὰ ὄντα, ἐν τάξει κυβερνῶντα τὸν ἀνθρώπινον βίον. Οὕτως ἡ Δημήτηρ λ. χ. εἶνε ἡ μήτηρ κατ' ἀρχὰς τῶν θεῶν Γῆ, κατὰ δὲ τὰς ἀνατυπώσεις τῆς φυσικῆς θρησκείας αὐτὸ τοῦτο ἡ Γαῖα ἢ τις φυσικῶν τῷ λόγῳ τιμᾶται κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ ἔθνους γεωργικοῦ. Ἐπεὶ δὴ δὲ ἡ γεωργία φέρει σταθεράς κατοικίας, γάμους, πολιτείαν, ἄθῃ καὶ ἐθίμα, εὐρύνεται ἡ ἰδέα τῆς πρότερον θεᾶς Γῆς καὶ ἡ Δημήτηρ ἀναφαίνεται θεμελιώτρια σταθερῶν οἰκήσεων, τῶν γάμων καὶ τῶν νόμων κτλ. καὶ ἐπὶ τέλους σχεδὸν πάντῃ ἀπαλλάττεται τοῦ βασιλείου τῆς φύσεως.

Αὕτη ἡ εἰς τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας ἐξαίρεσις, ἢ τις δὲν ἐδύνατο διὰ μιᾶς νὰ γένη, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον παρεσκευάζετο, ἐγένετο ὀριστικῶς, καθ' ὃν χρόνον ἐκ τοῦ πελασγικοῦ ἢ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ ἐμορφώθη ὁ γνήσιος ἐλληνικὸς βίος. Περίπου χίλια διακόσια ἔτη π. Χ. ἐπῆλθε δι' ἐξωτερικῆς ὠθήσεως γενικὴ κίνησις μεταξὺ τῶν ἐν Ἑλλάδι φύλων, ὥστε σχεδὸν ἀνὰ πᾶσαν τὴν

Ἑλλάδα συνέβη τελεία μετοικήσις καθ' ἣν ἰδιαίτερον ἐξέχουσι οἱ Δωριεῖς, φύλον ἡρωϊκόν, κατακτιήσαντες τὸ μέγιστον τῆς Πελοποννήσου μέρος καὶ ἀναγκάσαντες εἰς περαιτέρω μεταναστάσεις τὰ ἐπίλοιπα φύλα, ὧν μέρος ἐπέρασεν εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας διὰ τοῦ νομαδικοῦ τούτου βίου τῶν ἡρώων, διὰ τῆς μεταναστάσεως καὶ τῆς θεμελιώσεως νέων πόλεων καὶ πολιτειῶν αἱ φυλαὶ αἵ τινες ἔζων πρότερον ἐντὸς τῆς ἀνεξεργάστου φύσεως, προσκειμέναι εἰς τὸν βάλιακα τῆς γῆς, προεκλήθησαν εἰς εὐκίνητοτερον βίον καὶ ἤχθησαν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἱστορίας καταληφθέντες ὑπὸ νέου πνεύματος, ὃν οὐκ ἠναγκάσθησαν καὶ νέους θεοὺς νὰ πλάσωσι· διότι, ἀπ' οὗ ἅπας ὁ βίος τοῦ ἔθνους μετεβλήθη, εἰκότως καὶ αἱ θρησκευτικαὶ αὐτοῦ δοξασίαι ἔπρεπε νὰ μεταβληθῶσι καὶ οἱ θεοί, ἐπὶ μᾶλλον ἐξαλειφομένου τοῦ φυσικοῦ στοιχείου, νὰ καταντήσωσι πνευματικώτεροι μορφαὶ ἐλευθέρως ζῶσαι. Διὸ εἶνε ἐν τῇ ἱστορίᾳ ταύτῃ τῆς θρησκείας τῶν Ἑλλήνων τμῆμά τι, πραγματευόμενον περὶ τῶν κατωτέρων ἀγροικῶν θρησκευτικῶν ἀντιλήψεων τῆς προγενεστέρας ἐποχῆς καὶ ὀνομαζόμενον *πελασγικὸν ἢ ἀρχαῖον ἐλληνικὸν* κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἰδίως *ἐλληνικὴν ἐποχὴν*, καθ' ἣν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐν γένει ἔχει φθάσει τὸ ὕψος τῆς θρησκευτικῆς αὐτοῦ παιδεύσεως, εἰς ἣν ἦτο κεκλημένον μόνον τὸ ἔθνος τοῦτο.

*Πῶς
ἐκίνησε ὁ Ὀμηρὸς
τοὺς θεοὺς.*

Εἰς τὴν πάλιν ταύτην καὶ τοὺς ὑπὲρ τίνος ὑψηλοτέρας βαθμίδος τῆς θρησκευτικῆς γνώσεως καὶ παιδεύσεως ἀγῶνας πρόμαχοι παντὸς τοῦ ἔθνους ἦσαν οἱ ποιηταί, ἐν οἷς τέλος ἐνίκησαν ὁ Ὀμηρὸς (900 π. Χ.) καὶ ὁ *Ἡσίοδος*. Κατ' ἐξοχὴν ὅμως ἀξιόλογος πρὸς τελειοποίησιν τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν εἶνε ὁ Ὀμηρὸς, ὅς τις κατὰ πρῶτον διετύπωσε μὲν τὰς θεότητες εἰς καθαρὰ καὶ τέλεια πρόσωπα, εἰς ἠθικῶς ἐλεύθερα ὄντα, ἀλλὰ δὲν ἡδυνήθη νὰ περιλάβῃ ἅπαντα τὸν πλοῦτον τῶν μύθων τῆς πρὸ αὐτοῦ ἐποχῆς. Πρέπει ὅμως νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι πάντες οἱ ἐν τοῖς ἔπεσιν αὐτοῦ μῦθοι, πᾶσαι αἱ παρ' αὐτῷ ἀναφαι-

νόμηναι μορφαὶ τῶν θεῶν ἔχουσι τὸν τύπον τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἢ μᾶλλον τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐξῆλθεν καὶ τινες μύθους μὴ παραδεδεγμένους καὶ ὑπ' αὐτοῦ τῶν συγχρόνων του, ὡς ἐφέροντο κατ' ἀρχάς, πληρώσας νέου πνεύματος ἔδωκεν αὐτοῖς ἀκουσίως νέαν σημασίαν, ἥ τις ἀνταποκρινομένη εἰς τότε ἀντίληψιν ἢ τις ἐν γένει καὶ ἰδίως κατ' οὐσίαν παρέμεινεν εἰς τοὺς ἐπομένους χρόνους τοῦ ἐλληνικοῦ βίου εἰ καὶ ἐνιαχοῦ ἢ λατρεία θεῶν τινων διεσώθη ἐκ παλαιότερων χρόνων ἔχουσα ἰδιαιτέρας ἰδιότητας καὶ ὁ χαρακτήρ ἐκάστου αὐτῶν τῶν θεῶν ἡλλοιώθη. Διὸ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου λεγόμενον αὐτοῖς ὅτι ὁ Ὅμηρος καὶ Ἡσίοδος ἐποίησαν θεολογίαν τοῖς Ἕλλησι καὶ ἔδωκαν τοῖς θεοῖς ἐπωνυμίας» θεωρουμένη κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ εἶνε κατὰ τινὰ ἔπαψιν ἀληθές· δὲν πρέπει ὅμως νὰ ἐννοήσωμεν τὸ πρᾶγμα, ὡς ἂν ὁ Ὅμηρος ἐσκόπευε νὰ συντάξῃ διὰ τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος διδασκαλίαν πίστεως (κατήχησιν), καθὼς οὐδὲ θυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν τὸν Ὅμηρον θρησκευτικὸν ποιητὴν, διότι τὰ ἔπη αὐτοῦ εἶνε προϊόντα ἐλευθέρου τεχνίτου, ποιήσαντος μὲν κατὰ τοὺς ἰδίους αὐτοῦ νόμους, ἐν γένει ὅμως παρουσιάσαντος τοὺς θεοὺς ὡς ὑφίσταντο ἐν τῇ συνειδήσει τῆς τότε ἐποχῆς, ἥς οὗτος ἦτο κήρυξ.

Οἱ θεοὶ λοιπὸν, ὡς παρίστανται παρ' Ὀμήρῳ, εἶνε μὲν σωματικῶς καὶ πνευματικῶς κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὡς ὑψηλότερα ὄντα, ἐξ ὧν ὁ ἀνθρώπος δοξάζει ἑαυτὸν ἐξηρτημένον, εἶνε βεβαίως ὑψωμένοι ὑπὲρ τὰ συνήθη ὄρια τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὁ ἀνθρώπος εἶνε περικυλισμένος. Ὁ ἀνθρώπος δὴλον ὅτι προσπαθεῖ μὲν νὰ ἀπογυμνώσῃ τοὺς θεοὺς παντὸς γήινου καὶ νὰ ἐξυψώσῃ ὑπὲρ τὰς ἀτελείας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἀλλ' ὅμως ὁ αὐτὸς πάλιν, καὶ περ ἀποδίδων αὐτοῖς πᾶν ὑψηλὸν καὶ ἅγιον, δὲν δύναται νὰ κρατήσῃ αὐτοὺς εἰς τὸ μέγα τοῦτο ὕψος· διότι δεχόμενος αὐτοὺς περιβεβλημένους ἀνθρωπίνους ἱματίους θεωρεῖ καὶ ἀνθρωπίνως αἰσθανομένους, σκεπτομένους καὶ πολιτευομένους. Ἐν γένει ὅμως ἀπαντῶμεν εἰς τὰς περὶ τῶν

θεῶν δοξασίας ἀντιφάσεις, τὰς ὑποίας ἡμεῖς μὲν εὐκόλως βλέπομεν, διότι ἡσύχως καὶ περιεσκεμμένως δυνάμεθα νὰ ἀντιπαραθέσωμεν καὶ παραβάλωμεν τὰ καθ' ἕκαστα, ἀλλ' ὅμως εἰς τὸν Ἑλληνα οὐδόλως συνέβαινε τὸ αὐτὸ, διότι εὐθὺς δὲν ἐλάμβανε συνείδησιν τούτων.

Εἰς τινὰ χωρία τοῦ Ὀμήρου μνημονεύονται θεοὶ γιγαντίου καὶ ὑπερανθρώπου μεγέθους, ὡς ὁ Ἄρης, ὅστις ἐπὶ ἐπέσχε πτέρυξ (πλῆθρα) πεσών· ἐν γένει ὅμως δὲν ὑπερέβαινον πολὺ καὶ καθ' ὑπερβολὴν τὸ μέτρον τοῦ ἀνθρωπίνου ἀναστήματος. Ὡς αὐτως, ὡς οἱ ἄνθρωποι, ἔχουσι χρεῖαν πότων κα' ἐδεσμάτων καὶ ὕπνου· ὡς ἔχοντες δὲ σῶμα ἀναγκαίως ὑπόκεινται εἰς τοὺς περιορισμοὺς τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου, τοὺς ὁποίους ὅμως ζητεῖ πάλιν ὁ ἄνθρωπος νὰ ἄρῃ τοῦλάχιστον ἐν μέρει, ἀποδίδων αὐτοῖς ἰσχυροτέραν αἴσθησιν, ὥστε δύνανται νὰ βλέπωσι καὶ νὰ ἀκούωσι μακρόθεν καὶ ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ νὰ διέρχωνται ἄμετρα διαστήματα, πρὸς δέ, ὡς ἐν πολλοῖς χωρίοις ὁ ποιητὴς λέγει, ἡξέουσι πάντα, προγιγνώσκουσι καὶ ἀποτρέπονται τὰς μοίρας τῶν ἀνθρώπων· ἀπ' ἐναντίας ὅμως τινὰ πάλιν ἀγνοοῦσι καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ζεὺς ἀπατάται, ὥστε παγκύβητος μὲν, ὡς καὶ παντοδυναμία, (εἰ καὶ παντὶ ἡ φράσις αἱ θεοὶ πάντα δύνανται), δὲν δύναται νὰ ἀποδοθῇ εἰς τοὺς θεοὺς· ἐν γένει ὅμως ἀποδίδεται μόνον ὑψηλότερα τις δύναμις, διὰ τῆς ὁποίας εὐκόλως δύνανται νὰ μεταβάλλωσι τοὺς νόμους καὶ τὴν πορείαν τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Διότι καὶ μὲν καλοῦνται μάκαρες, ρεῖα ζῶοντες, ἀκηδέες, ἀπηλλαγμένοι τῶν ταλαιπωριῶν καὶ τῶν περιπετειῶν τοῦ γήινου βίου, ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτοί, ὡς οἱ ἄνθρωποι, περιπίπτουσιν εἰς ἀγωνίας, μερίμνας, δυσαρρεσκείας καὶ λύπας· ὡς αὐτως δὲ εἶνε μὲν ἅγιοι καὶ δίκαιοι, ἀλλ' ὅμως δὲν εἶνε καὶ ἐλεύθεροι ἠθικῶν ἐλαττωμάτων, δότι πολλάκις εἶνε φθονεροί, ὀργίλοι καὶ σκληρόκαρδοι, πειράζοντες καὶ ἀποπλανῶντες τοὺς ἀσθενεῖς ἀνθρώπους. Αὗται αἱ ἄνω μνημονευθεῖσαι ἀδυναμίαι ἀπεδόθησαν τοῖς θεοῖς τῶν Ἑλλήνων, διότι, νοοῦμε-

ναι ὑπὸ τὴν μορφήν καὶ τῇ φύσιν τῶν ἀνθρώπων, κινεῖνται ὁμοίως, ὡς οἱ ἄνθρωποι. Εἶνε ὅμως βέβαιον ὅτι τοιαῦτα ἐλαττώματα καὶ τοιοῦτοι περιορισμοὶ εὐρίσκονται μᾶλλον παρὰ ποιητῆ οἷος ὁ Ὅμηρος ὅστις εἰσάγει τὰ ὄντα ταῦτα εἰς πάντα τὰ συμπεβεβηκότα καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τὸν ποιητικὸν αὐτοῦ ὀλιστρον ἢ παρὰ ποιητῆ, ὅστις θεωρῶν κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν φύσιν τοὺς θεοὺς ἀποσύρει τρόπον τινὰ ἐκ τοῦ ἐπὶ γῆς βίου, ἀναδεικνύων μᾶλλον ἐκείνας τὰς μεγάλας καὶ ὑψηλὰς ιδιότητας, τὰς ἐκφραζομένας διὰ τῶν γενικῶν φράσεων «οἱ θεοὶ πάντα ἴσασι καὶ πάντα δύνανται», «Οἱ θεοὶ εἰσὶ μάκαρες, δίκαιοι, ἄγριοι».

Ἐκτὸς τῶν ιδιοτήτων τούτων ὁ θεὸς ἔχει καὶ ἄλλην, καθ' ἣν διαφέρει οὐσιαστικῶς τοῦ ἀνθρώπου τὴν ἀθανασίαν, διὰ τὴν ὁποίαν πρὸ πάντων ὁ θεὸς εἶνε ὄντως θεός, ὃν ὅλως διάφορον τῶν θνητῶν ἀνθρώπων, ὑπὲρ πᾶν ἐγχερον καὶ γήινον ὑπερκείμενον (θεοὶ ἂν ὄντες, ἀειγενέται, ἀθάνατοι καὶ ἀγήραοι) ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες ἐγνώρισαν ὅτι ἰδιαιτάτη φύσις τῶν θεῶν εἶνε ἡ ἀθανασία· διότι ἐπίστευον ὅτι οἱ θεοὶ κατὰ τὴν δοξασίαν ταύτην ὤμνουν μέγαν ὄρκον εἰς τὴν Στύγα, τὸν ποταμὸν τοῦ ᾗδου, τὰς δυνάμεις τοῦ θανάτου, ἵνα δηλώσωσιν, ὅτι, ὅταν φανῶσιν ἐπίορκοι, θὰ παραιτηθῶσι τῆς θείας αὐτῶν φύσεως, τὴν ὁποίαν, ὡς καὶ τὴν αἰώνιον νεότητα διατηροῦσιν οἱ θεοὶ διὰ τῆς διανεκοῦς ἀπολύσεως τοῦ νέκταρος (α) καὶ τῆς ἀμβροσίας, πότου καὶ ἐδωδῆς τῆς ἀθανασίας, τὰ ὁποῖα γεννῶσι τὸν ἰχῶρα.

Οὐδὲν ἐπὶ γῆς εἶνε αἰώνιον· διότι ἡ ὥραία ἡμέρα τοῦ ἑλληνικοῦ βίου, εἰς τῆς ὁποίας τὴν αὐγὴν ὁ Ὅμηρος ἐψάλε τὰ θεῖα ἐπη, ἐφθασε καὶ εἰς τὸ τέρμα καὶ οἱ θεοὶ ἐπρεπε τέλος νὰ καταβῶσιν ἐκ τῶν χρυσῶν θρόνων, διότι ἡ πρὸς αὐτοὺς πίστις ἐξη-

(α) Νέκταρ παράγεται ἐκ τοῦ νη καὶ κτάω (κτείνω) ἢ κήρ. Ἄμβροσις, δηλ. ἐδωδὴ (ἀθάνατον φαγητόν)· ἄμβροσις τοῦ αὐτοῦ τῷ ἄμβροτος· ἀμβροτος δὲ ἐκ τοῦ ἄ—μ—βροτος συγγενοῦς τῆς ἐν τῇ σανακρίτῃ ρίζης *mar*, ἐξ ἧς καὶ τὸ λατινικὸν *mors* θάνατος.

ἱστορίαν
φιλοσοφίας
Θαμνί, Ἀναξάγ. 3
μετὰ τοὺς θεοὺς.

λείφθη ἐκ τῶν καρδιῶν τῶν ἀνθρώπων. Πρῶτερον ἤδη ἡγείροντο ἐνικχοῦ παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἀμφιβολίαι περὶ τῶν ἐν τῇ καθεστῶσθι θρησκείᾳ λατρευομένων θεῶν, οἱ τινες κατὰ πρῶτον προσεβλήθησαν μὲν ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας περὶ τὸ 600 π. Χ. ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς ἀποικίαις, ἀλλ' ὅμως ἐν τῇ μητροπόλει δὲν διεκινδύνευον εἰσέτι, διότι ἐπὶ τοῦ περσικοῦ πολέμου καὶ τῶν πλησιεστάτων χρόνων τῆς πολιτικῆς ἀνυψώσεως τῶν ἑλληνικῶν πολιτεῶν ἐν Ἀθήναις καὶ ταῖς λοιπαῖς πόλεσιν οἱ θεοί, οἱ διαφυλάξαντες τὸν λαὸν ἀπὸ τῆς ξένης δουλείας, ἀπέλαυνον εἰσέτι μεγάλης λατρείας. Ἀπὸ τοῦ πελοποννησιακοῦ ὅμως πολέμου εἰσαχθείσης κατ' ὀλίγον γενικῆς διαφθορᾶς εἰς τὰ τῆς πολιτείας, τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς θρησκείας, αἱ ἀμφιβολίαι τῶν φιλοσόφων εἰσέδυσαν καὶ εἰς τὸν λαὸν καὶ οὕτω συνέβη, ὥστε εὐθὺς μετὰ τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον ὁ ἐκ Μεσσηνίας τῆς Σικελίας φιλόσοφος Εὐ-ήμερος ἐδυνήθη νὰ εἴπῃ, ὅτι οἱ θεοὶ ἦσαν ἀπλῶς ἄνθρωποι μετὰ θάνατον τιμηθέντες διὰ τὰς πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα μεγάλας εὐεργεσίας καὶ τὰ μέγιστα αὐτῶν κατορθώματα (α).

Ἐκτὸς τῆς φιλοσοφίας μεγάλην βλάβην ἐπῆνεγκον εἰς τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν οἱ ὀνομαζόμενοι Ὀρφικοί, αἵρεσις θρησκευτικῆ, γεννηθεῖσα τὸν αὐτὸν χρόνον περίπου, καθ' ὃν καὶ ἡ φιλοσοφία. Οὗτοι ἐζήτουν νὰ πληρώσωσι τὰς ἀνάγκας τῆς καρδίας πλέον ἢ ὅσον ἠδύναντο τοῦτο οἱ λίαν ἐξανθρωπισθέντες θεοὶ τῶν Ἑλλήνων, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπέβαλον νέας δοξασίας περὶ τῶν ἀρχαίων θεῶν, διὰ τῶν ὁποίων παρέλυνον τὰς ἀρχαίας καὶ ὑπέσκαπτον τὴν πίστιν τοῦ λαοῦ. Κατ' ἐξοχὴν δὲ ἐζήτει αὕτη ἡ ὀρφικὴ αἵρεσις ἐν μυστηρίοις νὰ ἀναπτύξῃ καὶ ὑποστηρίξῃ τὴν περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς καὶ τῆς μετὰ θάνατον ἀνταποδόσεως δόξαν. Τὰ μυστήρια δὲ ἦσαν λατρεῖαι ἀρχαίων φυσικῶν θεῶν, οἱ τινες εἶχον μὲν διατηρηθῆ ἀπὸ τῆς πρὸ Ὀμήρου ἐποχῆς, ἀλλὰ παραγκωνισθέντες ὑπὸ τῶν δοξασιῶν τῆς ἑλληνικῆς ἐποχῆς παρελείφθη-

(α) Ἡ τοιαύτη διδασκαλία καλεῖται ἐν τῇ μερική.

σαν. Ὅτε ὁμως οἱ ἑλληνικοὶ θεοὶ δὲν ἐδύναντο πλέον νὰ θεραπεύσωσι τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας ἐτρέποντο οἱ Ἕλληνες πρὸς ταύτην τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν, ἥ τις ἤδη λαβοῦσα τὰς τῶν ὀρφικῶν δοξασίας καὶ ἀναπλασθεῖσα ἤκμαζεν ἐκ νέου. Ἀλλ' οὔτε ἡ φιλοσοφία οὔτε τὰ μυστήρια ἠδύναντο νὰ φέρωσιν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος τὴν ἐπιποθουμένην σωτηρίαν, διότι αἰεὶ ποτε ἐζήτουν καὶ ἐλάτρευον νέους θεοὺς, ξένους, τοὺς τῶν Αἰγυπτίων δῆλον ὅτι καὶ τῶν Ἀσιατῶν, καὶ παρεδόθησαν εἰς τὴν δεισιδαιμονίαν καὶ τὴν ἀπιστίαν, ἕως οὗ τέλος, ὅτε ἐπῆλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ὁ χριστιανισμὸς, θρησκεία, πνευματικώτερα, ἠθικώτερα καὶ ἀληθεστέρα τῶν προτέρων, ἀποσοβήσας τὴν πλάνην καὶ τὴν ἀπάτην καὶ τὰς πλείστας δεισιδαιμονίας ἔφερεν εἰρήνην καὶ εὐλογίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

Β'. Μυθικὴ τῶν Ἑλλήνων θεωρία περὶ γενέσεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν θεῶν καὶ τοῦ κόσμου.

§ 1. Τὰ τῶν θεῶν γέννη.

Οἱ Ἕλληνες ἐπίστευον, ὅτι οἱ θεοὶ δὲν ἦσαν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ ὅτι ἄλλοι θεοὶ πρὸ τῶν νῦν δεσποτῶν ἐκυβέρνηον τὸν κόσμον. Ὁ Ἡφαίστος, Βοιωτὸς ἀοιδός, ζήσας πιθανῶς ἑκάστὸν περίπου ἔτη μετὰ τὸν Ὅμηρον, παραδίδει ἡμῖν ἐν τῇ αὐτοῦ θεογονίᾳ τὴν ἱστορίαν τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου καὶ τῶν θεῶν (κοσμογονία) οὕτω· κατ' ἀρχὰς ἐγένετο τὸ Χάος (χάσκω, χαίνω, ὁ κενός, ἀπειρος καὶ χαίνων χώρος)* ἔπειτα ἡ εὐρύτερος Γαῖα, ὁ Τάρταρος (ἡ ὑπὸ τὴν γῆν ἄβυσσος) καὶ ὁ Ἔρως (ἡ συνδέουσα ἀγάπη). Καὶ ἐκ μὲν ἐκ τοῦ Χάους ἐγεννήθησαν τὸ Ἐρεβος καὶ ἡ μέλαινα Νύξ, ἐξ ὧν ὁ Αἰθήρ καὶ ἡ Ἥμέρα· ἐκ δὲ τῆς Γαίας ὁ Οὐρανός, τὰ Ὄρη καὶ ὁ Πόντος· εἰτα ἡ Γαῖα καὶ ὁ Οὐρανὸς γενῶσι τοὺς Τιτᾶνας. Ὡκεανός,

Κοῖον, Κρείον, Ὑπερίονα καὶ Ἰαπετόν· τὰς Τιτανίδας
Θείαν, Ῥέαν, Θέμιν, Μηρησομένην, Φοιβήν, Τηθύν καὶ τὸν
νεώτατον Κρόνον· πρὸς τοῦτοις δὲ τοὺς Κόλλωπας Βρόντην,
Στερόπην καὶ Ἀργήν, ὧν ἕκαστος εἶχεν ἓνα μόνον κυκλωτερῇ
ὀφθαλμὸν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μετώπου καὶ τοὺς ἑκατόγχειρας Κότ-
τον, Βριάρεω καὶ Γύγην, ἣ Γύγκων ἕκαστος εἶχεν ἑκατὸν χεῖρας.
Ἀλλ' ὁ Οὐρανὸς ἔρριψε τὰ τέκνα, εἰς τὸν Τάρταρον, ἐξ οὗ δὲν
ἐδύναντο νὰ ἐξέλθωσι· διὸ ὀργισθεῖσα ἡ μήτηρ Γαῖα κατέπεισε
τὸν Κρόνον νὰ ἀκρωτηριάσῃ τὸν πατέρα κοιμώμενον δι' ἀδά-
μαντίνης ἄρπης, ἣν ἔδωκεν ἡ ἰδία καὶ νὰ ἐξώσῃ αὐτὸν τῆς κυ-
ριαρχίας. Ὁ Κρόνος γενόμενος δεσπότης τοῦ κόσμου ἐγέννησε
μετὰ τῆς ἀδελφῆς Ῥέας τὴν Ἑστίαν, τὴν Διμήτρα, τὴν Ἥραν,
τὸν Ἀδην, τὸν Ποσειδῶνα καὶ τὸν Δία. Ἵνα δὲ μηδεὶς τῶν
τέκνων ἐξώσῃ αὐτὸν τοῦ θρόνου, κατέπινε αὐτὰ ἅμα γεννώμενα,
διότι ὁ Οὐρανὸς καὶ ἡ Γῆ ἐχρησμοδότησαν ὅτι ἐμελλε νὰ ἀποθάνῃ
ὑπὸ τινος αὐτῶν. Ὅτε δὲ ἐντὸς ἄντρου τοῦ ἐν Κρήτῃ ὄρους Δίκτης
ἐγεννήθη ὁ Ζεὺς, ἡ Ῥέα ἔστειλε πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ
λίθον ἐν σπαργάνοις ἀντὶ τοῦ βρέφους, τὸν ὅποιον καὶ κατέπινε.
Ὁ δὲ Ζεὺς, κρυφίως ἀπὸ τοῦ πατρὸς παραδοθείς εἰς τοὺς Κοί-
ρητας καὶ εἰς τὰς Νύμφας Ἀδράστεα καὶ Ἰδην θυγατέρας τοῦ
Μελισσέως, ἡλικιώθη ταχέως καὶ ἀπέκτησε θαυμασίαν δύναμιν·
διότι αἱ μὲν Νύμφαι ἐτρέφον αὐτὸν διὰ τοῦ γάλακτος τῆς Ἀ-
μαλθείας αἰγῆς, ἡ τις αὐτὴ μὲν ἐτάχθη ἔπειτα ἐν τοῖς ἀστράσι
μετὰ τῶν ἐρφίων, τὸ δὲ δέσμα ἔφερεν ὁ Ζεὺς πρὸς τρόμον· αἱ νύμ-
φαι ἐκράτησαν ἐν τῶν κεράτων, ὃ περ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ διδῇ
ὅ, τι ἤθελον· οἱ δὲ Κούρητες, ἔνοπλοι ἱερεῖς τῆς Ῥέας, μετὰ δό-
ρατα τὰς ἀσπίδας συγκρούοντες, ἐκώλυνον νὰ ἀκούῃ ὁ Κρόνος τὰς
φωνὰς τοῦ βρέφους. Τότε, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν τεχνημάτων τῆς
Γαίας (ἣ τῆς Μήτιος), ῥίπτει τὸν πατέρα καὶ ἀναγκάζει αὐτὸν
νὰ ἐξεμέσῃ τὰ τέκνα, ἃ τινὰ κατέπινε καὶ ἃ περ, ἐπειδὴ ἦσαν θεοί,
ἔμενον εἰς ἐτι ἀφθάρτα· οὕτως ἐξεμεί ὁ Κρόνος πρῶτον τὸν λίθον,
τὸν ὅποιον τελευταῖον εἶχε καταπίει καὶ τὸν ὅποιον ὁ Ζεὺς ἐ-

στησεν εἰς τὴν Πυθῶνα (Δελφοί) παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Παρνασσού, ἵνα ᾗεν σημεῖον καὶ θαῦμα τοῖς θνητοῖς. (α)

Ἐκωθεὶς μετὰ τῶν αὐταδέλφων αὐτοῦ ὁ Ζεὺς ἐπεχείρησε μάχην κατὰ τοῦ Κρόνου καὶ τῶν Τιτάνων, οἳ τινες ἐπεθύμουν νὰ ἀνακτιήσωσι τὴν ἀπολεσθεῖσαν δεσποτείαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀγρία δύναμις ὑπ' ἀγρίας δυνάμεως νικᾶται, ὁ Ζεὺς συμβουλὴ τῆς Γαίας ἀπέλυσε φονεύσας τὴν φυλάττουσαν Κάμπην τοὺς ὑπὸ τοῦ Κρόνου δεδεμένους καὶ καταταρταρωθέντας Κύκλωπας, οἳ τινες κατεσκεύασαν αὐτῷ μὲν τὴν βροντὴν, τὴν ἀστραπὴν καὶ τὸν κεραυνόν, τῷ δὲ Ποσειδῶνι τρίαῖναν καὶ τῷ Πλούτωνι κυνέην· ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς ἑκατόγχειρας. Πολὺν χρόνον, δέκα σχεδὸν μεγάλους ἑνιαυτοὺς ἐμάχοντο οἱ Τιτᾶνες καὶ οἱ Ὀλύμπιοι θεοί, ἐκεῖνοι μὲν ἀπὸ τοῦ ὄρους Ὀθρυος, οὗτοι δὲ ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου, ὅτε ἐλθόντες ὑπὲρ τῶν Ὀλυμπίων εἰς τὸ στρατόπεδον οἱ ἰσχυροὶ ἐκεῖνοι ἑκατόγχειρες, βράχους πανταχοῦ σφενδονίζουσιν, ἐν ᾧ ὁ μὲν Ζεὺς εἰσέρχεται ἔχων τὸν κατακαυστικὸν κεραυνόν, οἱ δὲ λοιποὶ Ὀλύμπιοι ἔχοντες τὰ ὄπλα. Τόσον δὲ σφοδρὰ ἦτο ἡ μάχη, ὥστε ὁ Οὐρανὸς καὶ ἡ Γῆ καὶ αὐτὸς ὁ ἥρσεις καὶ ψυχρὸς Τάρταρος ἐσειόντο καὶ ἐκ τοῦ θροῦ τῆς μάχης ἀντήχουν. Τέλος οἱ Τιτᾶνες καταβλήθέντες ἐρρίφθησαν δέσμοι εἰς τὸν Τάρταρον, ὅπου, περικεικλισμένοι ὑπὸ χαλκίνων περιφραγμάτων καὶ νυκτὸς τριπλασίου σκότους, φυλάττονται ὑπὸ τῶν ἑκατογχείρων, τῶν πιστῶν φυλάκων τοῦ Διός. Ἀλλ' ὁ Κρόνος ἦτοι εὐρίσκεται μετὰ

(α) Τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο τοῦ μύθου ἔχει νόημα, ἂν τις ἀναλογισθῇ τὴν κατωτέρω μνημονευομένην σημασίαν τῆς Τιτανομαχίας. Ἀπὸ τῆς ἱμνησίσεως τῶν Ὀλυμπίων θεῶν ὑψοῦται ἰδίως τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον, ἐνθα ὁ Ἀπόλλων ἀναγγέλλει τὰς θελήσεις τοῦ πατρὸς Διός, τοῦ ἤδη ἀναλαβόντος τὴν δεσποτείαν τοῦ κόσμου. Ὁ ἐν Δελφοῖς δεικνύμενος λίθος ἦτο μεταωρύλιθος καὶ ἐκαλεῖτο *π ε τ ρ α σ ο ς καὶ β α ι τ υ λ ο ς* ἐκ τῆς βαίτης (δέρματος), δι' οὗ εἶχε καλύψει ἡ Πέα τὸν Δία. Οὕτως ὑπὸ σχῆμα λίθου ἀργοῦ ἐλατρεύετο ἐν Θεοπιαῖς μὲν ὁ Ἐρως, ἐν Ὀρχομενῷ δὲ αἱ Χάριτες κτλ.

τῶν Τιτάνων ἐν τῷ Ταρτάρῳ ἢ εἶνε ἄρχων τῆς νήσου τῶν μακάρων. Ὡς τοιοῦτος ἐλατρεύετο ἐν τισι τόποις τῆς Ἑλλάδος καὶ πρὸς τιμὴν του ἐωρτάζοντο τὰ *Πελώρια* ἢ *Κρόρια*.— Ἄλλ' εἰσέτι ἡ δυναστεία τοῦ Διὸς δὲν ἐξησφαλίσθη· διότι ἡ Γαῖα χολωθείσα κατὰ τοῦ Διὸς, διότι ἐφυλάκωσεν τοὺς Τιτᾶνας, γεννᾷ τὸν *Τυφῶα* ἢ *Τυφάωνα* ἢ *Τυφῶνα*, νέον τέρας ὑπερβολικοῦ μεγέθους καὶ δυνάμεως, ὃς τις ὅμως καὶ αὐτὸς καταβάλλεται ἐπὶ τέλους ὑπὸ τοῦ κεραυνοῦ τοῦ Διὸς καὶ ρίπτεται εἰς τὸν ἀπομεμακρυσμένον Τάρταρον. ἴ. ἐν Ἀνέμοις.

Οὕτως ἐφθασεν ὁ Ζεὺς μετὰ τῶν ἀδελφῶν εἰς τὴν κοιρανίαν τοῦ κόσμου. Ἡ μάχη αὕτη τῶν Τιτάνων καὶ τῶν Ὀλυμπίων, ἡ *Τιτανομαχία*, σημαίνει τὴν πάλην τῶν ἀγρίων καὶ ἀδαμάστων δυνάμεων τῆς φύσεως καὶ τῶν θεῶν, οἱ ὅποιοι φέρουσι τάξιν καὶ νόμον ἐν τῷ κόσμῳ, ἐν γένει δὲ τὴν πάλην τῶν πρότερον ἀπολιτεύτων χρόνων καὶ τῶν μεταγενεστέρων, καθ' ἣν ἰσχύσαντες οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου, ὑψηλότεραι δηλ. καὶ πνευματικώτεραι δυνάμεις, ἐνίκησαν τοὺς ἰσχυροὺς Τιτᾶνας, τὰς ἀκαλλιεργήτους δηλ. δυνάμεις τῆς φύσεως, αἱ τινες βεβαίως ἐπὶ τῆς δυναστείας τοῦ Διὸς ὅτε μὲν δαμαζόμεναι ἐρρίπτοντο εἰς τὸν Τάρταρον, ὅτε δὲ λαμβάνουσαι νέας τιμὰς παρὰ τοῦ Διὸς ὑπηρετοῦν τὴν νέαν τάξιν τοῦ κόσμου.

Μεταξὺ τῶν Τιτάνων κατατάττονται πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ ἄλλοι θεοὶ, ὡς ἡ *Διώνη*, οἱ παῖδες τῶν ἀνωτέρω, ὡς ὁ *Προμηθεὺς*, ἡ *Ἐπιμηθεὺς*, *Μενοίτιος* ἐκ τοῦ *Ἰαπετοῦ* καὶ τῆς *Κλυμένης*, ὁ *Ἀτλας*, ἡ *Ἐκάτη*, ἡ *Ἀητώ* καὶ ἄλ.— Καί τοι δὲ τὰ ὀνόματα αὐτῶν δὲν σημαίνουσι συμπάσας τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως, ἀλλ' ἐν μέρει τὰς πνευματικὰς, εἶνε ὅμως ἀπεριόριστοι, ὑπὸ οὐδενὸς δηλ. ὑψηλοτέρου πνευματικοῦ νόμου ρυθμιζόμεναι, ὡς καὶ αἱ ἄγριαι ἐπιθυμίαι καὶ τὰ πάθη εἰς τὸ στήθος τοῦ ἀνθρώπου εἶνε τυφλαὶ φυσικαὶ δυνάμεις. Παρ' Ὀμήρῳ οἱ Τιτᾶνες δὲν εἶνε τέκνα τοῦ *Οὐρανοῦ* καὶ τῆς *Γαίας* ἀλλὰ τοῦ *Ὠκεανοῦ* καὶ τῆς *Τηθύος*, ἐξ ὧν ἐγεννήθησαν πάντες οἱ θεοί, οὐδὲ κατα-

τάττονται ἐν τοῖς οὐρανόις, ἐν οἷς μόνον οἱ Ὀλύμπιοι ἀριθμοῦνται (α).

Πρὸς τοὺς Τιτᾶνας ὅμοια ὄντα ἐκπροσωποῦντα τὴν φυσικὴν δύναμιν καὶ τὴν μάτην κατὰ τῶν θεῶν τῆς τάξεως ὑψηλοφροσύνην εἶνε οἱ Γίγαντες, παρ' Ὀμήρῳ μὲν ὑπερμέγεθες γένος ἀνθρώπων ὑπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ Εὐρυμέδοντος ὄν, τὰ ὁποῖον διὰ τὴν κατὰ τῶν θεῶν βλασφημίαν αὐτοῦ ἐξαφανίζεται ὑπὸ τοῦ Διός, παρ' Ὡσιόδῳ δὲ υἱοὶ τῆς Γαίας, γεννηθέντες ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ ὑπὸ τοῦ Κρόνου κολοβωθέντος Οὐρανοῦ. Καθὼς ᾔδον οἱ ποιηταὶ περὶ Τιτανομαχίας, οὕτως ᾔδον καὶ περὶ Γιγαντομαχίας, καθ' ἣν οὗτοι ἐπισφρεύσαντες ὄρη ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Ὀλυμπίων, οἱ τινες ἢ ἔρριψαν αὐτοὺς εἰς τὰ Τάρταρα ἢ ἐπλάκωσαν μὲ ὄρη, ἃ τινα ἔρριπτον κατὰ τῶν Γιγάντων. Μεταξὺ

(α) Ἀρχῆθεν ὁμοῦς ὁ Κρόνος ἦτο ὁ πεπαίνων τοὺς καρπούς (ἐκ τοῦ κράνω, κραίνω) πανάρχαιος θεὸς τῆς γεωργίας. Τοιοῦτος δὲ ὢν ἐταυρίζετο πρὸς τὸν Σαίρατος τῶν Ἰταλῶν ὅθεν καὶ ἐπλάσθη ὁ μῦθος ὅτι ἐξωσθεὶς καὶ ἐλθὼν ἐν Ἰταλίᾳ ἐγένετο ἀρχὼν ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος, καθ' ὃν ἡ γῆ πολλοὺς καρπούς παρήγε καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀπέλουον εὐδαίμονος βίον. Ἐν Κρήτῃ, ὅπου συνεγωνεύθη πρὸς τὸν φονικὸν θεὸν Μολόχ, ἐθυσιαζόντο αὐτῷ παῖδες καὶ ἐκ τούτου ἴσως ἐγεννήθη τὸ τοῦ μύθου, ὅτι κατέπιε τὰ ἴδια αὐτοῦ τέκνα· διότι ἐν Κρήτῃ ἐσχηματίσθη ὁ περὶ Κρόνου καὶ Διὸς μῦθος. Τινὲς τῶν γεωτέρων ἐρευνητῶν λέγουσι τὸν Κρόνον θεὸν τοῦ ρέοντος χρόνου (= Χρόνος) καὶ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐννοίαν τῆς αἰωνιότητος. «Ἐφ' ὅσον ἐβασίλευεν ὁ Κρόνος (κατὰ τὸν χρυσοῦν αἰῶνα) τὸ πνεῦμα τῶν προγόνων τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους δὲν εἶχεν εἰς ἀποκτήσει ἐκείνῃ τὴν ἀντιληπτικὴν δύναμιν, καθ' ἣν τοῦτο ἀναπολοῦν ἐν ἑαυτῷ τὸν ἴδιον αὐτοῦ βίον, ἦτο εἰς κατάστασιν νὰ κατέχη μονίμως τὴν ἐν τῇ συνειδήσει ὑπάρχουσαν ἀντιληψιν. Αἱ ἀντιλήψεις αἱ μορφοῦμεναι ἐν τῇ συνειδήσει ἐκαλύπτοντο ὑπὸ ὀμίχλῳδῃ πέπλῳ». Οὕτως ἐξηγεῖ ὁ Stahr τὸν περὶ καταβροχθίσσεως τῶν ἐρυτοῦ παίδων μῦθον. Παρίστατο δ' ὑπὸ τῆς τέχνης γέρων ἔχων πρόσωπον ὡχρόν, ἱμάτια ἐσχιομένα, κόμην λευκὴν καὶ γένεια μακρὰ καὶ ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ ὀρέπνον, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ παῖδα· παρὰ πύδας δὲ βρέφη τέσσαρα ἐκλουόμενα τὰς τέσσαρας ὥρας τοῦ ἔτους.

τῶν Γιγάντων Πάλλαντος, Ἐριάλτου, Ἐγκελάδου, Τυφῶνος, Ἴπ-
πολύτου, Κλειτίου, Πολυβώτου προέχουσι τὰ μάλιστα ἔνεκα
βλασφημίας καὶ ῥώμης ὁ Ἀλκυονεύς καὶ ὁ Πορφυρίων. Κατ' ὀ-
λίγον ὅμως οἱ μεταγενέστεροι ποιηταὶ συνέχεαν αὐτοὺς οὕτως,
ὥστε τὸ ὄνομα Τιτᾶνες ἦτο ἐν χρήσει καὶ ἀντὶ τῶν Γιγάντων
καὶ ἡ Γιγαντομαχία ἐπεσκίαζε τὴν Τιτανομαχίαν. Τὸ πάλαι
ὅμως ὠπλίζοντο καὶ εἰκονίζοντο ὡς θεοὶ καὶ ἥρωες, ἀλλὰ βρα-
δύτερον παρίσταντο ὡς δράκοντες ἔχοντες λεπιδωτὴν οὐρὰν
ἀντὶ ποδῶν, μακρὸν γένειον καὶ μακρὰς τὰς τρίχας τῆς κεφα-
λῆς καὶ σφενδονίζοντες κατὰ τοῦ Οὐρανοῦ βράχους καὶ καιομένους
κλάδους δένδρων. Ὡς τόπος τῆς πρὸς τοὺς Ὀλυμπίους μάχης
ἐθεωρεῖτο ἀνέκαθεν ἡ *Φλέγγρα* ἐπὶ τῆς μακεδονικῆς χερσονήσου
Παλλήνης, ἔπειτα ὁ δῆμος Παλλήνη ἐν Ἀττικῇ καὶ τινα ἄλλα
μέρη δεικνύοντα ἔχνη ἡφαιστείων ἐκρήξεων, ὡς κύριοι δὲ ἀντα-
γωνισταὶ αὐτῶν καὶ νικηταὶ ὁ Ζεὺς, ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ θνητὸς Ἡ-
ρακλῆς, ὑπὸ τοῦ ὁποίου μόνου ἡδύνατο νὰ ἀποφασισθῇ ἡ νίκη.

§ 2. Οἱ Ὀλύμπιοι θεοὶ καὶ ὁ ὑπ' αὐτῶν κυβερνώμενος κόσμος.

Οἱ Τιτᾶνες νικῶνται καὶ ἀντικαθίστανται ὑπὸ μορφῶν, ἔχου-
σῶν εἰσέτι σκοτεινὴν ὑπομνηστικὴν ἀναλογίαν πρὸς ἐκείνους, οἵ
τινες δὲν εἶνε πλέον φυσικοὶ θεοί, ἀλλὰ καθαρὰ ἡθικὰ ὄντα.
Ὁ Ζεὺς καὶ οἱ οἰκτεῖοι εἰσὶ δεσπότες τοῦ κόσμου, ἐν τῷ ὁποίῳ
αἱ ἀκαλλιέργητοι δυνάμεις τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου
ἔπρεπε νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τοὺς περιορισμοὺς τῆς φυσικῆς καὶ ἡ-
θικῆς τάξεως.

Αὕτη ἡ μεγάλη οἰκυγένεια τῶν θεῶν συνίσταται ἐκ τῶν ἀ-
δελφῶν Διὸς, Ποσειδῶνος, Ἄδου, Ἡρας, Ἑστίας, Διμήτερος
μετὰ τῆς θυγατρὸς Κόρης, καὶ ἐκ τῶν τέκνων τοῦ Διὸς Ἀθη-
νᾶς, Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος, Ἡφαίστου, Ἄρεως, Ἀ-
φροδίτης καὶ Ἑρμοῦ. Ὀνομάζονται δὲ οὗτοι Ὀλύμπιοι, διότι
οἱ πλείστοι τούτων κατοικοῦσιν ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου. Πλὴν ἀλλ'

ὅμως βραδύτερον ὠρίσθησαν σταθεροὶ κάτοικοι τοῦ Ὀλύμπου αἱ
δώδεκα οὗτοι: Ζεὺς, Ἡρα, Ποσειδῶν, Διμήτηρ, Ἑστία, Ἀθηνᾶ,
Ἀπόλλων, Ἄρτεμις, Ἑρμῆς, Ἄρης, Ἡφαίστος, Ἀφροδίτη, Δια-
μοιρασθέντες δὲ οἱ 3 ἀδελφοί, Ζεὺς, Ποσειδῶν καὶ Ἄδης τὴν
δεσποτείαν τοῦ κόσμου, ἔλαβον ὁ μὲν Ποσειδῶν τὴν θάλασσαν,
ὁ δὲ Ἄδης τὰ ὑποχθόνια καὶ ὁ Ζεὺς τὸν οὐρανόν· ἡ δὲ γῆ
ἔμεινε κοινὸν κτῆμα. Ὁ Ζεὺς, ὅμως ὡς ὁ πρεσβύτατος, ἰσχυρό-
τατος καὶ φρονιμώτατος εἶνε ὁ βασιλεὺς τῶν θεῶν.

Οἱ Ὀλύμπιοι θεοὶ συνηθροισμένοι περὶ τὸν Δία κατοικοῦσιν
ἐπὶ τῶν κορυφῶν τοῦ Ὀλύμπου, ὅρους μεταξὺ Θεσσαλίας καὶ
Μακεδονίας· ὅπου πρὸς τοῖς εἰρημένοις εὐρίσκομεν καὶ θεότητα
κατωτέρας τάξεως, ὡς τὴν *Αἰτῶ*, *Διώνην*, *Θέμιν* καὶ ἄλλας
τοιαύτας, αἱ τινες ἀνέκαθεν κατατάττονται μὲν εἰς τὸ γένος τῶν
Τιτάνων, ἀλλ' ἐμφανίζονται ἔχουσαι φιλίαν πρὸς τοὺς νέους
ἄρχοντας, ὡς αὐτὸς τὸν Ποσειδῶνα καὶ τὸν Ἄδην, αἱ τινες δια-
τρίβουσι συνήθως εἰς τὰ ὀρισθέντα αὐτοῖς βασιλείας, ὁ μὲν ἐν
τῇ θαλάσῃ, ὁ δὲ ἐν τῇ ἄγρῃ, ἀλλὰ καὶ ὁ Ὀλύμπιος εἶνε δι'
αὐτοὺς καθ' ἐκάστην ἀνοικτός. Ἐχουσι δὲ οἱ θεοὶ ἐπὶ τοῦ Ὀ-
λύμπου, τοῦ ὁποίου ἡ ὑψηλὴ κορυφὴ ἀνέρχεται εἰς τὸν οὐρανὸν
ὑπὲρ τὰ νέφη, τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡφαίστου οἰκοδομηθὲν ἀνάκτορον
καὶ χαίρουσιν ἐπὶ τῇ εὐδαιμονίᾳ αὐτῶν, ἥ τις ὅμως ταράτ-
τεται ἐνίοτε ὑπὸ παθῶν, ἐρίδων καὶ φατριασμῶν. Ἀνέφελος δὲ
αἰθρία ἐκτείνεται ὑπὲρ αὐτοὺς, ἐνθα οὐδεὶς ἀνεμὸς πνέει, οὐδέ-
ως πίπτει βροχὴ καὶ χιών. Ἐν δὲ τῇ ὑψίστῃ κορυφῇ τοῦ
Ὀλύμπου ἱδρύται τὸ ἀνάκτορον τοῦ Διὸς, ὅπου οἱ Ὀλύμπιοι
συναθροίζονται, ἵνα εὐωχῶσι καὶ βουλευώνται (α). Ἐνταῦθα ἡ

(α) Ἐκτὸς τῆς μικρᾶς ταύτης βουλῆς τῶν Ὀλυμπίων, ἥ τις ἐν τοῖς
Ὀλυμπίοις δώμασι τῶν θεῶν περιορίζει τὴν δύναμιν τοῦ ἀνωτάτου ἡ-
γεμόνος, ὡς τὸν ἐπὶ τῆς γῆς βασιλεῖα ἢ βουλὴ τῶν Γερόντων, γίνεται
ἐνίοτε ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἀγορὰ πάντων ὁμοῦ τῶν θεῶν (Ιλ. Γ, 4,
ἔ.), ἥ τις ἀναλαβεῖ πρὸς ἐκείνην, ὡς ἐν τῇ ἐπὶ γῆς πολιτείᾳ ἡ ἀγορὰ
πρὸς τὴν β ο υ λ ή ν.

μὲν καλλίσφυρος καὶ χρυσοστέφανος "Ηβη (αἰωνία νεότης), θυγάτηρ τοῦ Διὸς καὶ τῆς "Ηρας, καὶ ὁ Γανυμήδης, ὁ φρυγικὸς παῖς, υἱὸς τοῦ Τρωῆς καὶ τῆς Καλλιρρόης, θυγατρὸς τοῦ Σκαμάνδρου, ὃν ὁ Ζεὺς ἐξ ἔρωτος εἴστε ὁ ἴδιος εἴτε διὰ τοῦ αἵματος ἀνῆρπασεν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐδωρήσατο αὐτῷ ἀθανασίαν, προθέτουςιν αὐτοῖς τὸ νέκταρ καὶ τὴν ἄμβροσίαν· αἱ δὲ Μοῦσαι καὶ αἱ Χάριτες εὐφραίνουσιν αὐτοὺς διὰ τῶν μελῶν καὶ τῆς χάριτος. Πρὸς τούτοις ἐκεῖ εὐρίσκονται καὶ ἡ "Ιρις, ἡ ἰλαρὰ θεὰ τῆς ἰριδος, ἥ τις καταβιβάζει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὰς ἀγγελίας τῶν θεῶν καὶ αἱ "Ωραι, αἱ θεότητες τῶν ὥρων τοῦ ἐνιαυτοῦ, αἵ τινε ἀνοίγουσι καὶ κλείουσι τὰς πύλας, τὰ νέφη τοῦ "Ολύμπου καὶ ὁ "Πλιος, ὁ πάντα βλέπων θεὸς, ὅστις φέρει τοῖς θεοῖς καὶ τοῖς θνητοῖς τὸ ἐπίχαρι φῶς τῆς ἡμέρας· διότι τὴν μὲν αὐγὴν ὁ "Πλιος, προκαγγελλόμενος ὑπὸ τῆς ῥοδοδακτύλου "Ηοῦς, ἀναβαίνει ἐκ τοῦ "Ωκεανοῦ, τὴν δὲ ἐσπέραν κατὰ τὴν δύσιν βυθίζεται εἰς τὰ κύματα αὐτοῦ, ὅς τις, μέγας τοῦ κόσμου ποταμὸς ὢν, ῥέει περὶ τὴν εὐρεῖαν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, ἀεὶ οὐ περὶ πάντες ποταμοὶ καὶ πᾶσα θάλασσα καὶ πᾶσαι κρήναι καὶ φρεῖατα μακρὰ νάουσιν». Καθὼς δὲ ὁ "Ωκεανὸς πιστεύεται ὡς πρόσωπον, οὕτω πάντες οἱ ῥύακες, οἱ ποταμοὶ καὶ αἱ πηγαὶ ἔχουσι τὰς ἰδιαιτέρας αὐτῶν θεότητας· διότι ὁ "Ελλην ἐπλήρου καὶ ἐνεψύχου διὰ τῶν θείων ὄντων ἅπασαν τὴν φύσιν, ὅρη καὶ ἀγροὺς καὶ δάση, τὸν αἰθέρα καὶ πάντα τὰ ὕδατα. Ἀλλὰ πᾶσι αὗται αἱ θεότητες τῆς φύσεως εἶνε ὑποτεταγμέναι εἰς τοὺς "Ολυμπίους καὶ πειθονται εἰς τὴν βέλῃσιν τοῦ Διός.

Ὁ Ποσειδῶν, ἔχων τὰ μαρμαίροντα δώματα εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, ἐν ταῖς Αἰγαῖς (α), περικυκλοῦται ὑπὸ πλήθους θαλασσίων θεῶν, οἳ τινες περὶ αὐτὸν ἀποτελοῦσι τρόπον τινὰ δεύτερον "Ολυμπον. Τοιοῦτοι εἶνε ἡ γυνὴ "Αμφιτρίτη, ὁ Τρίτων, αἱ

(α) ἰλ. Ν, 24. Αἱ γὰρ παράγεται ἐκ τοῦ αἰσσω, ὡς αἰγιαλὸς καὶ σημαίνει κυρίως τὸ κυματίζμενον παλάτιον. Αἱ γὰρ δὲ εἶνε τὰ ὀρμῶντα κύματα.

Νηρηίδες καὶ ἄλλοι, μετὰ τῶν ὁποίων ἀρχεῖ τῆς θαλάσσης ὅτε μὲν καθησυχάζων, ὅτε δὲ ταραττων αὐτήν.

Ἡ κατοικία τοῦ Ἄδου (α), ὅπου οἱ τεθνεῶτες διατρίβουσιν, εἶνε φοβερός καὶ σκοτεινὸς τόπος ἐν τοῖς ἐνδοτάτοις τῆς Γῆς, πρὸς τὸν ὅποιον φέρουσι φοβεραὶ καταβόθραι (χάσματα) κείμεναι εἰς διάφορα μέρη τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ὡς ἐπὶ τοῦ Ταυνάρου καὶ τοῦ ἐν Ἀττικῇ Κολωνοῦ. Τὸ βασιλεῖον τοῦτο τῶν νεκρῶν ἔχει παρ' Ὀμήρῳ εἰσόδον καὶ προαύλιον πέρα τοῦ Ὀικεανοῦ εἰς τὰ ἀπώτατα τῆς Δύσεως, εἰς τὰ ὅποια αἱ ἀκτῖνες τοῦ Ἡλίου οὐδέποτε εἰσδύουσιν. Ἐνταῦθα ἐλθὼν κατὰ τὸν πλοῦν αὐτοῦ ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ προσορμισθεὶς εἰς τὸ ἄλσος τῆς Περσεφόνης ἐκάλεσε τοὺς τεθνεῶτας ἐκ τῆς ὑποχθονίου κατοικίας εἰς τὸν ἀσφοδελὸν λειμῶνα, ὃς τις διήκει ὑποχθονίως δι' ὅλης τῆς ἐκτάσεως τοῦ Ἄδου μέχρι τοῦ προαυλίου τούτου· ἀλλ' ὅμως εἰς τὸ Ἐρεβος, τὸ βαθύτατον σκότος καὶ τὴν κυρίαν ἑδρὰν τοῦ Ἄδου καὶ τῆς Περσεφόνης, δὲν ἐδυνήθη νὰ ὑπάγῃ.

Παρ' Ὀμήρῳ ἡ παράστασις τοῦ Ἄδου εἶνε εἰσέτι ἀόριστος· καὶ ἀπλῆ, εἶνε δὴλον ὅτι σκοτεινὴ αἶθρ. Εἰς τὰς ἐπομένους ἑκατονταετηρίδας ὠρίσθησαν ἀκριβῶς οἱ τόποι οὗτοι καὶ ἐκοσμήθησαν ὑπὸ διαφόρων ὄντων. Αἱ περὶ τοῦ Ἄδου δοξααίαι τῶν μετὰ ταῦτα περιγράφονται πιστότατα ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ ἐν τοῖς ἐπομένοις, ληφθεῖσιν ἐκ τινος τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ. Ὁ Ἄδης εἶνε σκοτεινότατος χῶρος τῆς γῆς, περιρρεῖται ὑπὸ τοῦ Κωκυτοῦ καὶ τοῦ Περιφλεγέθοντος καὶ ἄλλων μεγάλων καὶ φοβερῶν τὰ ὀνόματα ποταμῶν. Πρὸς αὐτῇ δὲ τῇ καθόδῳ καὶ τῇ πύλῃ ἀδαμαντίνη οὖση, ὁ ἀδελφιδοῦς τοῦ Πλούτωνος Διάκος (υἱὸς τοῦ Διὸς, πρότερον βασιλεὺς τῆς Λιγίνης) παραμένει φρουρῶν μετὰ τοῦ τρικεφάλου Κερβερου, κυνὸς τρομεροῦ, υἱοῦ τοῦ Τυφῶνος καὶ τῆς Ἐχίδνης, ὃς τις τοὺς μὲν προσερχομένους φιλικῶς προσ-

(*) Ὁ ἄρχων τοῦ Ἄδου ἀναμάσσεται πανταχοῦ τοῦ Ὀμήρου Ἀΐδης, Αἰδωνεύς, οὐδαμῶς δὲ Ἄδης· εἰς τοὺς μεθ' Ὀμήρου χρόνους ὁ κάτω κισμὸς, ὡς καὶ ὁ θεὸς αὐτοῦ, ἐπανομάσθη Ἄδης.

ἐλπίει, τοὺς δὲ προσπαθοῦντας νὰ φέγωσιν ὑλακτῶν ἐκπλήττει. Μετὰ τοῦτον ἐρχονται αἱ καταβαίνουσαι ψυχαὶ εἰς τὴν Ἀχέρουσαν Ἰμνην, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε δύναται τις νὰ διαπλεύσῃ ἄνευ τοῦ πορθμεῶς Χάρωνος (α), υἱοῦ τοῦ Ἑρέβους καὶ τῆς Νυκτός, ὅς τις λαμβάνει πορθμεῖα δέκα λεπτά, ἃ ἐθετον ἐπὶ τοῦ στόματος τοῦ νεκροῦ οἱ συγγενεῖς. Διελθὼν δὲ τις τὴν λίμνην πρὸς τὸ ἔσω μέρος ἀπαντᾷ μέγαν λειμῶνα κατάφυτον τῷ ἁσφοδέλῳ, ἐνθα καὶ ὕδωρ λήθης, μνήμης, πολέμιον, πίνουσιν. Ὁ Ἡλούτων δὲ καὶ ἡ Περσεφόνη δυναστεύουσι καὶ τὴν τῶν ὄλων δεσποτείαν ἔχουσιν· ὑπηρετοῦσι δὲ αὐτοῖς καὶ τὴν ἀρχὴν συνδιαπράττουσιν ὄχλος πολὺς, Ἑρινύες καὶ Ποινὰ καὶ Φόβοι καὶ ὁ Ἑρμῆς, μὴ παρευρισκόμενος πάντοτε. Ὑπαρχοὶ δὲ καὶ δικασταὶ κάθηνται δύο, ὁ Μινως καὶ ὁ Ραδάμανθυς, Κρήτες, υἱοὶ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Εὐρώπης· οἳ τινες, τοὺς μὲν ἀγαθοὺς καὶ δικαίους πέμπουσιν εἰς τὸ Ἡλύσιον πεδῖον, ἐνθα εὐδαίμονος καὶ ἀρίστου βίου ἀπολαύουσι, τοὺς δὲ πονηροὺς παραδίδοντες εἰς τὰς Ἑρινύας, αἱ τινες ἦσαν τρόπον τινὰ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία τῶν κριτῶν, πέμπουσιν εἰς τὸν χῶρον τῶν ἀσεβῶν, ἵνα κολασθῶσι κατὰ λόγον τῆς ἀδικίας· οἱ δὲ τοῦ μέσου βίου, πολλοὶ τὸν ἀριθμὸν ὄντες, σκιαὶ γενόμενοι, πλανῶνται ἐν τῷ λειμῶνι ἄνευ σωμάτων (πεδῖον οἰμωγῆς)».

Παρ' Ὀμήρῳ οὔτε ποταμὸς εἰσέτι μνημονεύεται περιρρέων τὸν ἄδην οὔτε πορθμεύς· ἐκτὸς μόνως τῆς Στυγός, θυγατρὸς τοῦ Ὀκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος οὔσης, ἥ τις ἐν πολλοῖς χωρίοις θεωρεῖται ποταμὸς τοῦ ἄδου, καὶ τοῦ ἐν ἐνὶ μόνῳ χωρίῳ ἀπαντῶντος Περικλεέθοντος, ὅς τις ῥέει εἰς Ἀχέροντα τὸν ποταμὸν τῆς λύπης καὶ τοῦ Κωκυτοῦ, ὅς τις εἶνε ἀπορρώς τῆς Στυγός. Ἀλλὰ τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε πιθανῶς ὑποβολιμαῖον τοῦ ἔπειτα χρόνου. Ἡ Στιξ ἐκ τοῦ Πάλλαντος, τοῦ υἱοῦ τοῦ Κρείου, ἐγέννησε τὸν Ζήλον, τὸ Κράτος, τὴν Νίκην καὶ τὴν Βίαν, οἳ τινες, ἐπειδὴ

(α) Χάρων κατ' εὐφημισμὸν = ἄνθρωπος τῆς χερᾶς.

ἐβοήθησαν τὸν Δία ἐπὶ τῆς τιτανομαχίας, κατόκησαν μετ' αὐτοῦ. Εἰς τὸ ὕδωρ ταύτης ὤμνουν οἱ θεοὶ ὅκον, ὃν ἐφύλαττον αὐστη-
ρότατα· ὁ δὲ παραβάνων αὐτὸν ἐξωρίζετο τοῦ Ὀλύμπου ἕνα
ἐνιαυτὸν καὶ ἐνέα ἔτη ὑπεβάλλετο εἰς διαφόρους πόινάς. Ἐν
Ἀρκαδίᾳ ἐλέγετο ὅτι ὑπῆρχεν ὕδωρ παρὰ τὴν Νύνακριν ἀπὸ
κρημνοῦ στάζον, ὃ περ ἔφερε θάνατον καὶ τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς
ζώοις καὶ πάντα τὰ μέταλλα διέλυεν. Ὁ Κέρβερος, ὁ φρουρῶν
κύων, μνημονεύεται ἀνευ τοῦ ὀνόματος· ἀλλὰ τοῦτο περιέχεται
εἰς μεγαλειτέραν παρεμβολήν, χωροῦσαν ἀπὸ τοῦ Ὀδ. λ, 585
μέχρι 627, εἰς ἣν παρειβάγονται ὁ δικάζων τοὺς νεκροὺς (θεμι-
στεύων νέκυσσι) Μίνως, ὁ θηρευτῆς Ὡρίων (θηρὰς εἰλῶν κατ'
ἀσφοδελὸν λειμῶνα) καὶ ὁ γυμνὰν τόξον ἔχων καὶ ἀπειλῶν Ἡ-
ρακλῆς, ὡς τε οὗτοι ἐξακολουθοῦσιν ἐν τῷ ἄῃδι ὡς σμικρὰ πρᾶτ-
τουςαι ὅ,τι ἐπραξάν ἐν τῷ ἄνω κόσμῳ, δοξασία ζένη παρ' Ὀ-
μήρῳ. Εἰς ἔτι μεταγενέστερον χρόνον γίνονται δικασταὶ τῶν τε-
θνεώτων ὁ Μίνως, Αἰακὸς καὶ Ῥαδάμανθυς. Τοῦτων ὁ μὲν
Μίνως ἦτο υἱὸς τοῦ Διὸς Ἀστερίου καὶ τῆς Εὐρώπης, βασιλεὺς
τῆς Κρήτης καὶ ἐλέγετο ὅτι κατὰ πᾶν ἕνατον ἔτος ἀναβαίνειν
ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Ἰδῆς ἐλάμβανε παρὰ τοῦ Διὸς τοὺς νόμους.
ὑπὸ δὲ τῆς τέχνης παρίστατο ἔχων σκῆπτρον. Ὁ δὲ Αἰακὸς
ἦτο υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Λιγίνης, θυγατρὸς τοῦ Ἀσωποῦ, πρό-
τερον δικαιοτάτος βασιλεὺς τῆς νήσου Λιγίνης· οὗτος ἐνυμφεύθη
Ἐρδηίδα, τὴν θυγατέρα τοῦ Χείρωνος, ἐξ ἧς ἐγεννήθησαν ὁ Πη-
λεὺς καὶ ὁ Τελαμῶν· ὡσαύτως καὶ τὴν Φαρμάθην, ἐξ ἧς ἐγεννήθη
ὁ Φῶκος, ὃς τις ἐφανεύθη ὑπὸ τοῦ Τελαμῶνος, παρίστατο δὲ κρα-
τῶν τὰς κλειδας τοῦ ἔθους. Ὁ δὲ Ῥαδάμανθυς ἦτο υἱὸς τοῦ
Διὸς καὶ τῆς Εὐρώπης καὶ κατοίκει ἐν Κρήτῃ, ὅθεν διὰ τινα ἑ-
ριδα ἠναγκάσθη νὰ ἀπέλθῃ εἰς Λυκίαν, ὅπου ἔδωκε νόμους σο-
φωτάτους. Ἐλθὼν δ' ἐπεῖτα ἐν Οἰχαλίᾳ τῆς Βοιωτίας συνεζεύ-
χθη Ἀλκμήνῃ, τὴν χήραν τοῦ Ἀμφιτρώου. Ἐκτὸς τούτων
μνημονεύεται ἐτι εἰς ἐκεῖνο τὸ χωρίον καὶ ὁ Τυττός, ὁ Τάρτυλος
καὶ ὁ Σίσυφος. Καὶ ὁ μὲν Τυττός, ὁ γιγάντιος υἱὸς τῆς Γῆς,

διότι ἀπαγαγὼν τὴν Λητώ «Διὸς κυδρήν παράκουιν, Πυθῶθ' ἐρχομένην διὰ καλλιχόρου Παροπῆος» ἠθέλησε νὰ βιάσῃ αὐτήν, ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος καὶ κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ Διὸς νὰ κῆται ἐν δαπέδῳ ἐκτάδην, δύο δὲ γῦπες νὰ τρώωσι τὴν ἔδραν τῆς ἐπιθυμίας, τὸ ἦπαρ αὐτοῦ, ὅπερ ἐγένετο πάλιν κατὰ μῆνα. Ὁ δὲ γέρον Τάνταλος ὑπὸ δίψης καὶ πείνης καταβασανιζόμενος εὐρίσκεται μέχρι γενείου ἐντὸς λίμνης, ὠραιότατοι δὲ καρποὶ κρέμονται ὑπεράνω αὐτοῦ καὶ ὁσάκις μὲν κύπτῃ, ἵνα πῖνῃ, τὸ ὕδωρ ὑποχωρεῖ, ὁσάκις δὲ ἐκτείνει τὰς χεῖρας πρὸς τοὺς καρπούς, οὗτοι πρὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ φεύγουσιν. Ὁ δὲ Σίυφος, ἐπειδὴ συνελάμβανε τοὺς διαβάτας καὶ ἐφόνευε διὰ λίθου, ὃν ἐπέθετεν ἐπὶ τῆς κοιλίας τῶν, καὶ ἐβίασε τὴν κόρην τοῦ ἀδελφοῦ Σαλμωνέως Τηρώ, ἵνα κατὰ χρησμὸν τὰ ἐξ αὐτῆς τέκνα φονεύσῃ τὸν Σαλμωνέα αὐτὸν καὶ ἐπειδὴ ἐζήτησε νὰ ἀπατήσῃ τὸν Πλούτωνα παραγγείλας τῇ γυναικὶ του νὰ ἀφήσῃ αὐτὸν ἄταφον, ὅταν ἀποθάνῃ, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ζωὴν προσασιζόμενος ὅτι θέλει τιμωρήσῃ τὴν γυναῖκα, διότι ἀφήκεν αὐτὸν ἄταφον, κατεδικάσθη νὰ ἀναβιβάζῃ πελώριον βράχον πνευστιῶν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους· ἀλλ' ἐν ᾧ νομίζει, ὅτι εὐτυχῶς ἀνεβίβασεν αὐτὸν εἰς τὴν κορυφὴν, πάλιν ὁ ἀναιδὴς βράχος κατακυλίσταται εἰς τὴν πεδιάδα, ὥς τε ἐκ νέου ἀρχίζει τὴν δύσκολον ἐργασίαν. Τὰ 3 λοιπὸν ταῦτα πρόσωπα, τὰ ὅποια ἐβλασφήμησαν τοὺς θεοὺς βασανιζόμενα οὕτως ἐκπροσωποῦσι τὰ μετὰ τὸν θάνατον ὑπὸ τῶν θεῶν κολαζόμενα ἁμαρτήματα. Καὶ αὕτη προσέτι ἡ δοξασία εἶνε ξένη, διότι παρ' Ὀμήρῳ ὁ εἰς θεοὺς ἁμαρτάνων κολάζεται ἐπὶ τῆς γῆς εἴτε διὰ κακοπαθειῶν εἴτε διὰ τοῦ θανάτου, ἐν δὲ τῷ ἄδῃ οὐδεὶς ὑπάρχει χωρισμὸς τῶν τεθνεώτων πρὸς ἀμοιβὴν ἢ τιμωρίαν· αἱ δὲ μνημονευθεῖσαι ποιναὶ κατ' ἀρχὰς ἐθεωροῦντο ἐκτελεσθεῖσαι ἐπὶ τῆς γῆς.

Πρὸς τοῖς εἰρημένοις παραδείγμασι τῶν ἐν τῷ ἄδῃ ποινῶν προσέβηκαν ἀκόμη οἱ μεταγενέστεροι τὰς Λαοκίδας, περὶ ὧν ἴδε

ἐν τοῖς Ἀργείοις μύθοις, καὶ Ἰξίονα, τὸν βασιλέα τῶν Λαπιθῶν, ὃς τις ἐδέθη χερσὶ τε καὶ ποσὶν ἐπὶ τροχοῦ ἀειστρόφου, ἐπειδὴ ἐκρήμνισε τὸν πενθερὸν Ἥσιονά ἐντὸς λάακου, ἔχοντος ἀνημέ- νους ἀνθρακας καὶ ἐπεχείρησε νὰ βιάσῃ τὴν Ἥραν, ἣ τις ἠπάτη- σεν αὐτὸν μεταβαλοῦσα νεφέλην τινὰ εἰς τὴν ἰδίαν ἐαυτῆς μορφήν, καὶ τοὺς Ἀλκείδας, οἱ τινες κεχωρισμένοι ἀπ' ἀλλήλων, ἦσαν δεδε- μένοι ἐπὶ στήλης περιπεπλεγμένης μὲ ὄφεις καὶ ἐβασανίζοντο ὑπὸ ὧτου, ὃς τις τὰ μὲν ὧτα ἐβασάνιζε κρώζων ἀκαταπαύστως, τὰ δὲ σπλάγχνα κατεβίβρωσκε διὰ τοῦ ρύγχους. Οὗτοι λέγον- ται καὶ Ἀλκᾶδαι καὶ ἦσαν υἱοὶ τοῦ Ἀλκῆως καὶ τῆς Ἰφιμέ- δειας ἢ τοῦ φυταλμίου Ποσειδῶνος· Κατ' ἀρχὰς μὲν ἦσαν μι- κροὶ, εἰτα ὅμως ἤϋξανον τόσῳ ταχέως, ὥς τε ἐν βραχεὶ ἐγένοντο πελώριοι καὶ παμμέγιστοι, διότι ἔτρεφεν αὐτοὺς κατὰ τὸν ποιη- τὴν ἡ Ἰσιδῶρος ἄρουρα. Ἐδῆσαν δὲ ποτε τὸν Ἄδην, ἵνα μὴ γί- νηται πλέον πόλεμος, καὶ ἐφυλάκωσαν αὐτὸν ἐντὸς χαλκοῦ πί- θου τρεῖς μῆνας, ὅπου ἤθελε σχεδὸν ἐκμαρανθῇ, ἂν ἡ μήτηρ τῶν Ἀλκείδων δὲν ἤθελε προδώσει τὴν φυλακὴν εἰς τὸν Ἑρμῆν, ὃς τις ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν τοῦ Ἀρκίως. Εἰτα δὲ ἐγένοντο τόσῳ ἰσχυροὶ καὶ ὑπερήφανοι, ὥς τε οὐ μόνον δὲν ἐτίμων τοὺς ἀθανά- τους, ἀλλ' ἤθελον θέσαντες τὴν μὲν Ὅσσαν ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου, τὸ δὲ Πήλιον ἐπὶ τῆς Ὀσσης, καὶ εἰς τὸν Ὀλυμπον νὰ ἀναβῶσιν, ἵνα ἀρπάσωσιν, ὁ μὲν Ἐφιάλτης τὴν Ἥραν, ὁ δὲ Ἰώτης τὴν Ἀρτεμιν. Ἐφονεύθησαν ὅμως διὰ δόλου, ὃν ἐπενόησεν ἡ Ἀρτεμις, ἣ τις μεταβληθεῖσα εἰς ἐλαφον καὶ διελθοῦσα δι' αὐτῶν ἐτοξεύθη καὶ παρὰ τῶν δύο· ἀλλὰ τὰ βέλη ἀντὶ νὰ φονεύσωσιν αὐτὴν ἐφόνευσαν τοὺς Ἀλκείδας.

Ὁ Ἄδης κεῖται ἐν τῇ γῇ, ὁ δὲ Τάρταρος, ἡ χαλκίνη φυ- λακὴ τῶν Τιτάνων, ἣ τις μετὰ ταῦτα συγχέεται πρὸς τὸν Ἄ- δην καὶ μάλιστα θεωρεῖται τόπος τῆς κολάσεως, κεῖται εἰς τὰ ἔσχατα πέρατα τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης· καλύπτεται δὲ ὑπὸ τοῦ δίσκου τῆς γῆς τοῦ ὑπὸ τοῦ Ὀκεανοῦ περιρρομένου καὶ τοσοῦτον ἀρίσταται τῆς Γῆς, ὅσον ὁ Οὐρανὸς ἀπέχει ἀπ'

αὐτῆς. Ἐνέα ἡμέρας καὶ ἐνέα νύκτας χρειάζεται χαλκοῦς ἀκμῶν, ἵνα πέσῃ ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ εἰς τὴν Γῆν καὶ ἄλλον τόσον χρόνον, ἵνα φθάσῃ εἰς τὸν Τάρταρον. Τὸ *Ἡλύσιον πεδίον*, ἐνθα οἱ ἄνθρωποι ἄνευ κόπου ἀπολαύουσι μακαριότητος, μὴ συνεχόμενον τῷ Ἄδῃ παρ' Ὀμήρῳ, κεῖται πρὸς δυσμὰς τῆς Γῆς, ἐντεῦθεν τοῦ Ὠκεανοῦ. Ἐνταῦθα ἔρχονται οἱ συγγενεῖς τοῦ Διὸς ζῶντες τὸ σῶμα. Ἄν ὅμως τοῦτο νοεῖται παρ' Ὀμήρῳ ὡς νῆσος, ὡς ὁ Προίδοις ἀνομαζέει αὐτὸ «νήσους τῶν μακάρων», μένει ἀπροσδιόριστον. Βραδυτέρον συναρμολογοῦνται πᾶσαι αὗται αἱ περὶ τοῦ Ἄδου, Ταρτάρου καὶ Ἡλυσίου δοξασίαι, ὡς τε ὁ Τάρταρος καὶ τὸ Πλύσιον τίθενται ἐν τῷ Ἄδῃ, ἐκεῖνος μὲν ὡς τόπος κολάσεως διαμανῆ τῶν ἀσεβῶν, τοῦτο δὲ ὡς μακαρία τῶν ἀγαθῶν διαμονή. Ἐνταῦθα δὲν εἶνε ἀσκοπον νὰ παραθέσωμεν ὅτι καὶ παρ' ἡρῖν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τε τῶν παραμυθίων καὶ τῶν ἀσμάτων ὁ ἄδης εἶνε σκοτεινός, ψυχρὸς καὶ ἀνυδρὸς χῶρος ἐν τοῖς ἐνδοτάτοις τῆς γῆς κείμενος, πρὸς ὃν ἄγει κλιμαξ καὶ ὃν πύλη κλείει.

§ 3. Ὁ ἄνθρωπος.

Οἱ μὲν θεοὶ κυβερνῶσιν αἰωνίως τὸν ἐν τάξει τοῦτον κόσμον, τὰ γένη ὅμως τῶν ἀνθρώπων ἔρχονται καὶ παρέρχονται, ὡς τὰ φύλλα τῶν δένδρων καὶ μετὰ βραχείαν ἐπὶ τῆς γῆς ζῶν ἀπέρχονται εἰς τὸν θναφερόν Ἄδην. Κατὰ τὴν ὁμηρικὴν ὅμως ἀντίληψιν μόνον ὁ ἐπὶ τῆς γῆς βίος εἶνε ἀληθινὸς βίος, ἐν δὲ τῷ ἄδῃ μόνον παραμένει ζῶσα ἡ ψυχὴ (α), ἥ τις ὅμως, ἐπεὶ δὲ εἶνε χωρισμένη τοῦ σώματος, τῆς κρηπίδος καὶ ὑποστάσεως τοῦ καθ' αὐτὸ βίου, ὑπάρχει μόνον ὡς ἀναίσθητον *εἰδωλον*, φανταστικὸν καὶ σκιῶδες, τὸ ὅποιον πάλιν δύναται νὰ λάβῃ χρόνον τινὰ τὴν

(α) Ψυχὴ σημαίνει παρ' Ὀμήρῳ τὴν πνοὴν καὶ τὴν ζωὴν τῶν ζώων τῶν ἡ πνευματικὴν ζωὴν, αἰσθηταίς, διάνοια καὶ βούλησις, ἐκφράζεται διὰ τῶν λέξεων *φρένες* καὶ *θυμός*, ἃ τίνα μετὰ τοῦ θανάτου συναπέλλονται.

αἰσθησιν διὰ τῆς ἀπολαύσεως τοῦ αἵματος. Πλὴν ἀλλ' ἡ δοξασία αὕτη δὲν παρέμεινε καὶ τοῦ λοιποῦ· διότι ἐν τῷ ἀνω μνημονευθέντι ὑποβολιμαίῳ χωρίῳ παρὰ τε τῷ Μίνωι καὶ τοῖς ἄλλοις βλέπομεν τὴν δοξασίαν, ὅτι ὁ βίος ἐν τῷ κόσμῳ τῶν σκιῶν εἶνε εἰκὼν τοῦ γήινου βίου καὶ τῶν ἐν τούτῳ ἔργων καὶ ὅτι καὶ ἄλλοι, ὡς ὁ Τάνταλος, κολάζονται· ἂν δὲ ἡ κόλασις αὐτῶν εἶνε ἀληθής, πρέπει οἱ κολαζόμενοι νὰ ἔχωσι καὶ διάνοιαν καὶ αἰσθησιν. Καὶ αὕτη ἡ δοξασία ὕστερον ἐπομένως διειρηθήθη, ὅπου ἔσχυσεν ἡ γνώμη, ὅτι μετὰ θάνατον οἱ ἄνθρωποι ἐπαινοῦνται ἢ κολάζονται κατὰ τὰ ἑαυτῶν ἔργα.

Ἐπὶ τῆς γῆς ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τοῦ θανάτου εἶνε εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν θεῶν, οἳ τινες ἢ βοηθοῦσι τὸν ἄνθρωπον ἐν ἀνάγκῃ καὶ κινδύνῳ καὶ εὐφραίνουσιν αὐτὸν καθιστῶντες εὐτυχὴ ἢ ἐκ μίσους καὶ πρὸς κόλασιν ἐμβάλλουσιν αὐτὸν εἰς δυστυχίαν καὶ καταστροφὴν. Διὸ πρέπει τις νὰ τιμᾷ αὐτοὺς διὰ προσευχῶν καὶ θυσιῶν, τὰ ὅποια ἀποτελοῦσι τὰ κεφαλαιώδη τῆς λατρείας, καὶ νὰ προσέχη, ὥπως μὴ παραβαίῃ τὰ ἱερὰ δόγματα, τὴν ὑπ' αὐτῶν τεθεῖσαν ἠθικὴν τοῦ κόσμου διάταξιν καὶ οὕτως ἐμπίπτῃ εἰς ἁμαρτίαν, ὅτε προκαλῶν, καθ' ἑαυτοῦ τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν πρέπει νὰ ζητῇ νὰ ἐξιλεύσῃ αὐτοὺς δι' ἄγνισμοῦ.

Οἱ θεοί, μὴ ὄντες μακρὰν τῶν ἀνθρώπων, στέλλουσι σημεῖα παντοῖα καὶ ἀγγέλλουσι τὴν ἑαυτῶν θέλησιν διὰ τῶν μαντείων (δισσημίας) μάλιστα δὲ καὶ ἐμφανίζονται ὑπὸ ξένην ἢ ὑπὸ τὴν ἰδίαν αὐτῶν μορφήν. Τὸ πάλαι δὲ ἀνεστρέφοντο εὐχαρίστως τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἔζων φιλικῶς πρὸς αὐτούς, ὡς τε οἱ μὲν θεοὶ συνευρίσκοντο μετὰ θνητῶν γυναικῶν, αἱ δὲ θεαὶ ἐχάριζον τὸν ἔρωτα εἰς θνητοὺς ἄνδρας. Διὰ τῆς ἐνώσεως καὶ τῆς ἐπιμειξίας ταύτης πρὸς τοὺς ἀθανάτους ἐξευγενισθὲν τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐπλησίασε τοὺς θεούς· ἄνθρωποι δὲ ἐγένοντο υἱοὶ καὶ θυγατέρες θεῶν, ὡς τε οὕτως ἀποτελέσθη τὸ γένος τῶν ἡρώων τῆς παρελθούσης ἐποχῆς, ὃ περ ἦτο πολὺ ὑπέρτερον τῶν μεταγενεστέρων ἀνθρώπων.

καί κεχωρισμένον τῶν λοιπῶν θνητῶν, ἔζη μετὰ θάνατον εὐδαίμονα βίον ἐπὶ τῶν νήσων τῶν μακάρων. Οὕτως οἱ ἥρωες οὗτοι κατήντησαν κατ' ὀλίγον εἰς τὴν πίστιν τοῦ λαοῦ ἡμίθεοι καὶ ὥς εὐεργέται τῆς προγενεστέρας ἐποχῆς ἀπέλαυον ἰδιαιτέρων τιμῶν· τινὲς δέ, ὥς ὁ Ἡρακλῆς, χάριν τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν ὑπερανθρώπων ἔργων ἀνυψώθησαν ὑπὸ τῶν θεῶν εἰς τὸν Ὀλυμπον.

Ὁ Ὅμηρος ἐν τοῖς ἔπεσι τέρπεται ἐπὶ τῇ ἐκπρεπείᾳ καὶ τῇ δόξῃ τῆς ἡρωικῆς ἐποχῆς, τῇ ἀνθηρᾷ νεανικῇ ἡλικίᾳ τῶν ἀνθρώπων, πᾶσαν ῥώμην καὶ θάρρος καὶ πᾶσαν ἀρετὴν κεκτημένων· διδάσκει δὲ μόνον περὶ τῶν προγεγεννημένων καὶ, παραβάλλων καλῶς πολλάκις τὸ παρὸν πρὸς τὸ παρελθόν, παραπονεῖται διὰ τὴν στενότητα τοῦ βίου· ἀλλ' οὐδαμοῦ λέγει περὶ διαιρέσεως τῶν προγενεστέρων εἰς γένη διάφορον χαρακτῆρα ἔχοντα. Φυσικὸν ὅμως εἶνε ὁ ἀνθρώπος, καταβαρυνόμενος ὑπὸ τῶν παθῶν τοῦ παρόντος, νὰ ζητῇ ἐν τῷ παρελθόντι ἐποχὴν καλλιτέραν καὶ εὐδαιμονεστέραν καὶ ταύτην τὴν εὐδαίμονα τῆς ἀνθρωπότητος ἡλικίαν νὰ ἀντιθέτῃ πρὸς τὴν παρούσαν κακὴν ἐποχὴν. Ἐντεῦθεν λοιπὸν διηγοῦνται περὶ τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Κρόνου κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν νῦν σιδηροῦν τὸν ὑπὸ τὸν Δία. Φυσικὸν δὲ ἐπακλούθημα τούτου ἦτο ὅτι ἐπλαττον εὐθύς συνεχεῖς βαθμοὺς τῶν γενῶν, ἐκ τῶν καλλιτέρων εἰς χειρότερα, περίοδον δηλ. μεταβάσεως ἐκ τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος εἰς τὸν σκληροῦν.

Ὁ Ἡσίοδος (α) ἀναφέρει πέντε γένη ἀνθρώπων. Κατὰ πρῶτον

(α) Ἡσ. Ἔργα. 409. 441. Τὰ σημειούμενα χωρία εἶνε πιθανῶς μεταγενεστέρας παρεμβολῆς. Παρ' Ὁμήρῳ οὐσιωδῶς δὲν διαφέρουσι θεοὶ καὶ δαίμονες καὶ οὐδεμίαν ἐπιρροὴν παρ' αὐτῷ ἔχουσιν οἱ τεθνεώτες ἐπὶ τοῦ βίου τῶν ζώντων. Τὴν τῶν θεῶν καὶ δαίμονων καὶ ἡρώων διαφορὰν ἔθηκεν ὁ φιλόσοφος Θαλῆς (περὶ 12 600 π. Χ.) Κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν φιλοσόφων ὁρισθεῖσαν ἔννοιαν οἱ δαίμονες εἶνε ἐπίγεια ὄντα, ἐν τῷ μέσῳ θεῶν καὶ ἀνθρώπων κείμενα, τὰ ὅποια προσεαυτούς τοὺς ἀνθρώπους φέρουσι τὰς μὲν πρᾶξεις αὐτῶν πρὸς

ποιούσιν οἱ θεοὶ τὸ *χρόσον* γένος, τὸ ὅποιον ὑπὸ τὴν δεσπο-
τειάν τοῦ Κρόνου ἔζη εὐδαίμονα βίον καὶ ὄλβιον καὶ οὐδέποτε
ἐγνώρισε τὴν ἀδυναμίαν τοῦ γήρατος, ἀλλ' ἀπέθνησκε μετὰ μα-
κράν ζωὴν, ὡς ὑπὸ τοῦ ὕπνου καταλαμβανόμενον (ὡς *εὐφ*
δεδμημένοι). Ἀφ' οὗ δὲ ἡ γῆ κατεκάλυψε τὸ γένος τοῦτο, γί-
νονται κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ Διὸς *δαίμονες, ἰαθλοὶ, ἐπιχθό-
ριοι, φύλακες θρητῶν ἀνθρώπων*. Ἐπειτα δὲ πλάττουσι τὸ
ἀργυροῦν γένος, χειρότερον τοῦ προτέρου κατὰ τὴν σωματικὴν
δύναμιν καὶ ψυχὴν· διότι ὁ ἄνθρωπος τοῦ γένους τούτου ἑκατὸν
μὲν ἔτη παρὰ τῇ μητρὶ παῖς μὲ παιδικὰ φρονήματα ἐτρέφετο,
ἀλλ' ὅτε ἐγίνετο ἐφηβός, καταπιεζόμενος ὑπὸ ἀνοήτων ζυγαρῶν
παθῶν, ἔζη ἀκόμῃ ὀλίγον μόνον χρόνον. Ὁ Ζεὺς χολωθείς ἐξη-
φάνισε τὸ γένος τοῦτο, διότι ἐν τῇ μαλθακῇ αὐτοῦ χαυνώσει
ἡμέλει νὰ φέρῃ τοῖς ἀθανάτοις τὰς πρεπούσας τιμὰς. Εἴτα πλάτ-
τει ὁ Ζεὺς τὸ *χαλκοῦν* γένος ἐκ μελιῶν (ἐπειδὴ τὰ δόρατα
ἐγίνοντο ἐκ τῆς μελίας), ἀδεινόν τε καὶ ὄβριμον, τὸ ὅποιον
ἐφρόντιζε περὶ μαχῶν καὶ πολέμων καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ ἠφανίσθη.
Τέταρτον εἶνε τὸ τῶν ἡρώων θεῶν γένος, οἱ ὅποιοι καὶ *ἡμίθεοι*
λέγονται, δικαιοτέρον καὶ βέλτιον τοῦ προτέρου. Τούτων οἱ
πλείστοι ἀγωνισθέντες περὶ τὰ τεῖχη τῶν Θηβῶν καὶ τῆς Τροίας
ἐφρονεύθησαν καὶ τὰ νῦν ζῶσιν ὄλβιοι εἰς τὰς νήσους τῶν μακά-
ρων, ὧν βασιλεύει ὁ Κρόνος· πέμπτον δὲ γένος εἶνε τὸ *σιδήρεον*,
εἰς ὃ ἀνήκει ὁ ποιητὴς αὐτὸς καὶ ὃ περ οὐδέποτε θὰ ἀπαλλαχθῇ
καμάτου, λύπης καὶ θλίψεως καὶ ἀδικίας. (α)

τοὺς θεούς, τὰ δὲ δῶρα καὶ τὰς διαταγὰς τῶν θεῶν εἰς τὴν γῆν. Ἡ
λατρεία τῶν δαϊμόνων εὐρύνεται κατὰ τὴν ἑλλην. καὶ ρωμ. ἐποχὴν,
καθ' ἣν οἱ Δαίμονες τῶν Ἑλλήνων ἀνταποκρίνονται πρὸς τοὺς *Geni*
τῶν Ῥωμαίων. Ἴδε Ῥωμ. θρησκ. ἐν λ. *Genii*.

(2) Οὐβέργιλιος (Γεωργ. 1. 125) λέγει περὶ τῶν δύο αἰώνων, τοῦ
χρυσοῦ καὶ τοῦ χαλκοῦ. Ὁ Ὀράτιος (Ἐπιδ. 16, 63) περὶ τῶν *τριῶν*
τοῦ χρυσοῦ, χαλκοῦ καὶ σιδηροῦ. Ὁ Οὐίδιος (Μεταμορφ. 4, 89 καὶ 9)
ἰνώνει πέν μεθον τῶν διαφόρων γενῶν πρὸς τὸν τοῦ Δευκαλίωνος λόγον

Ἡ κατάταξις τοῦ Ἡσιόδου φαίνεται ὅτι δὲν ἦτο ἀρχαιότατα διότι φυσικωτάτη εἶνε ἡ διαίρεσις εἰς χρυσοῦν, ἀργυροῦν, χαλκοῦν καὶ σιδηροῦν αἶωνα, ἀλλὰ, καθὼς φαίνεται, μετὰ τούτων παρενετέθη τὸ ἥρωικόν γένος διὰ τὸν Ὀμήρον καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ ἔπους ὑμνουμένην ἐποχὴν τῶν ἡρώων, ὥς τε εἰς μὲν τὸν εὐδαίμονα χρυσοῦν αἶωνα ἀντιτίθεται ὁ κοπιώδης σιδηροῦς, εἰς δὲ τὸ χαῖνον ἀργυροῦν γένος τὸ πολεμικὸν χαλκοῦν, ἀλλ' ὁ μὲν ἀργυροῦς αἶων εἶνε χειροτέρευσις καὶ διαφθορά τοῦ χρυσοῦ, ὁ δὲ σιδηροῦς τοῦ χαλκοῦ.

Ἡ δοξασία περὶ τῆς εἰς ἀμαρτίαν πτώσεως τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἐντεῦθεν ἀρξάμενων συμφορῶν ἔχει σχέσιν κατ' ἐξοχὴν πρὸς τὸν Προμηθεά, τὸν προνοῦντα, τὸν υἱὸν τοῦ Τιτάνος Ταυπετοῦ καὶ τῆς Κλωμένης, περὶ οὗ ὁ Ἡσιόδος διηγείται ἐν τῇ Θεογονίᾳ (521 καὶ ἑ.) ταῦτα. Ὅτε οἱ Ὀλύμπιοι ἐγένοντο κύριοι τοῦ κόσμου καὶ θεοὶ καὶ ἄνθρωποι ἥριζον ἐν Μυκῆναις (Σικυωνί) πρὸς ἀλλήλους, τί ἔπρεπε οἱ ἄνθρωποι νὰ θύσωσι τοῖς θεοῖς, ὁ Προμηθεὺς, προστάτης τῶν ἀνθρώπων, ἵνα ἀπατήσῃ τὸν Δία καὶ ἵνα δαγωνισθῇ πρὸς αὐτὸν κατὰ τὴν φρόνησιν, σφάζας βοῦν τὸ μὲν κρέας καὶ τὰ ἐντερα ἔκρυψεν ἐντὸς τοῦ δέρματος καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐθήκε τὸν στόμαχον, τὸ χεῖριστον μέρος, τὰ δὲ ὀστά μὲ πιμελὴν περικαλύψας ἐθήκεν εἰς ἄλλον σωρὸν. Εἵτα πρὸς ἐκλογὴν ἐκάλεσε τὸν Δία, ὅς τις τὸ τέχνησμά τοῦ Προμηθεῶς συνειδὼς ἐξελέξατο ἐπίτηδες τὸ χειρότερον μέρος, δηλ. τὰ ὀστά, καὶ τότε χολωθείς ἀφῆρσε τῶν ἀνθρώπων τὸ πῦρ. Ἀλλ' ὁ Προμηθεὺς ἐντὸς τοῦ πυτοῦ νάρθηκος κλέψας αὐτὸ πάλιν ἐκ τοῦ Ὀλύμπου ἀπέδωκε τοῖς ἀνθρώποις. Ἀλλ' ἐτι μάλλον ὁ Ζεὺς ὀργίζεται διὰ τοῦτο καὶ ἵνα μὲν κολάσῃ τοὺς ἀνθρώπους καὶ καταστήσῃ αὐτοὺς δυστυχεῖς, παραγγέλλει τὸν Περαιστον

ὅτι ὁ Προμηθεὺς πλάττει τοὺς πλώτους τῶν ἀνθρώπων, ὅθεν προέρχονται τὰ 4 γένη (χρυσῶν, ἀργυρῶν, χαλκοῦν καὶ σιδηρῶν). Τὸ τέταρτον ἀφαιρῆται ὑπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ ἐργάζεται διὰ τοῦ Δευκαλίωνος, τοῦ υἱοῦ τοῦ Προμηθεῶς, νέοι κάτοικοι ἐπὶ τῆς γῆς.

νά πλάσῃ τὴν ἑραίαν παρθένον ἐκ γῆς, ἥ τις κοσμηθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς, Ἀφροδίτης καὶ τῶν Χαρίτων πέμπεται εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι διὰ ταύτης ἐνέπεσον εἰς πάντα τὰ πάθη καὶ τὰς συμφοράς· τὸν δὲ ποικιλόβουλον Προμηθεὺς διὰ τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς ἀσέβειαν δῆσας δι' ἀρρήκτων δεσμῶν προσήλωσεν εἰς βράχον, ὅπου ἀετὸς ἐρχόμενος καθ' ἡμέραν κατέτρωγε τὸ ἥπαρ αὐτοῦ, τὸ ὅποσον πάλιν καθ' ἑκάστην νύκτα ἤδξανεν. Ἀλλ' ὁ Ἡρακλῆς τῇ βελήσει τοῦ Διὸς ἀποκτείνας τὸν ἀετὸν ἀπηλευθέρωσε τὸν Προμηθεὺς· διότι διὰ τοῦ ἔργου τούτου ἐμελλε νά δοξασθῇ ὁ υἱὸς αὐτοῦ.

Ἐν τῷ μῦθῳ τούτῳ ὑπόκειται ἡ ἐννοια, ὅτι διὰ τῆς γνῶσεως, διὰ τοῦ πολιτισμοῦ, οὗ πηγὴ εἶναι ἡ χρῆσις τοῦ πυρός, ὁ ἀνθρώπος, ἐξελθὼν τῆς εὐδαίμονος καὶ εἰρηνικῆς καταστάσεως αἰώου φυσικοῦ βίου, εἰσῆχθη εἰς ἀπειρα πάθη· αὐτὸς δὲ ὁ Προμηθεὺς εἶνε ἡ προσωποποιουμένη γνῶσις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τὸ γινῶσκον πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, ὃ περ, στηριζόμενον ἐφ' ἑαυτοῦ, ἐναντιοῦται τοῖς θεοῖς, ἀπαρνέεται αὐτοῖς τὸ προσῆκον καὶ αὐθαδῶς ἀρπάζει ὅ,τι μόνους τοῖς θεοῖς ἔπρεπε νά ἀνήκῃ. Πεσὼν δὲ εἰς ἀμαρτίαν ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ δεσμευθεὶς ἔπρεπε νά ὑπομένῃ καὶ νά πάσχῃ, μέχρις οὗ ὁ Ἡρακλῆς, ὁ ἀνθρώπος δι' ἀγώνων καὶ διὰ τῆς ἐπιμονῆς διεξελθὼν τὸν ἐπὶ γῆς βίον καὶ ἀναβὰς εἰς τὸν Ὀλυμπόν, ἐνίκησε τὸν κατατρώγοντα τὸ ἥπαρ ἀετὸν. Διὰ δὲ τῆς γυναικὸς ἦλθεν ἐπὶ τῆς γῆς ἡ μεγίστη συμφορὰ, διότι διὰ τῆς τεκνογονίας γίνεται εἰς τὸν ἀνθρώπον ἀδύνατος ὁ ἀθάνατος ἐπὶ τῆς γῆς βίος· διότι τὰ γένη ἐρχονται καὶ παρέρχονται. Ὅθεν ὁ θάνατος εἶνε τὸ μέγιστον κακόν, ὃ περ ἡ γυνὴ ἐφε-
ρεν ἐπὶ τῆς γῆς. Ὅμοιās δοξασίας εὐρίσκομεν εἰς τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος (α).

(α) Πρὸ Ἡσίοδου (ἔργ. 48) ὁ μῦθος οὗτος κατὰ τι διαφέρει μνημονεύεται. Ὁ Ἡρακλῆς ἐπλάσσε τὴν γυναῖκα ἐξ ὕδατος καὶ γῆς καὶ οἱ θεοὶ ἐκστύμην αὐτὴν διὰ παντῶν ἀπατηλῶν δώρων, ἐξ ὧν ὠνομάσθη Πανδώρα. Μετὰ ταῦτα ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ εἰς τὸν Ἑπίμη-

Ὁ Αἰσχύλος εἰς τρία κατὰ σειράν μέρη (τριλογία), τὸν Προμηθεά πυρφόρον, τὸν Προ. δεσμώτην καὶ τὸν Προ. λυόμενον πραγματεύεται περὶ τοῦ μύθου τοῦ Προμηθέως. Ἐν τούτων διεσώθη ἡρὴν ὁ Προ. δεσμώτης. Ὁ Προμηθεὺς ἐνταῦθα εἶνε υἱὸς τῆς Θέμιδος, ἐν δὲ τῇ Τιτανομαχίᾳ εἶχε ταχθῆ ὑπὲρ τοῦ Διὸς, διότι ἡ μήτηρ εἶχε μαντεύσει αὐτῷ, ὅτι θὰ νικηθῶσιν ἐκεῖνοι, εἰς οὓς ἐπικρατεῖ οὐχὶ ἡ ἀγρία δύναμις, ἀλλ' ἡ φρόνησις. Καθὼς ὁ Ζεὺς ἐνίκησε καὶ ἡ νέα τάξις τῶν πραγμάτων εἰσέχθη, εὐθὺς ἠθέλησε νὰ ἐξαφανίσῃ τὸ ὑπάρχον ἀνθρώπινον γένος, διότι ἤτο ἀγροίκον καὶ κτηνώδες καὶ νὰ πλάσῃ νέον καὶ καλλίτερον· ἀλλὰ τῷ Διὶ ἐναντιοῦται ὁ Προμηθεύς, ὅς τις, προνοῶν περὶ τῶν ἀνθρώπων, φέρει αὐτοῖς τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡφαίστου ὑποκλαπὲν πῦρ καὶ διδάσκει αὐτοὺς διαφόρους τέχνας, ὥς τε ἐξέρχονται τῆς ἀγρίας καὶ ἀκοινωνήτου καταστάσεως. Πρὸς ταύτοις ἐλευθερώνονται τῆς ἀδήμονος προνοίας καὶ τοῦ φόβου τοῦ θανάτου, ὃν λησμονοῦσι, διότι ἐνεφύτευσε αὐτοῖς τυφλὰς ἐλπίδας. Τότε ὁ Ζεὺς τὸ μὲν ἀνθρώπινον γένος ἀφίνει νὰ ὑφίσταται, διὰ τίνας ὅμως λόγους, εἶνε ἀγνωστον· τὸν δὲ Προμηθεά κολάζει διὰ τὴν ἐναντίωσιν καὶ ὑπερηφανίαν αὐτοῦ, δεσμεύσας εἰς τὴν ἔρημον τῆς Σκυθίας γῆν, ἐνθα ὀδύρεται διὰ τὴν μοῖραν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀδικίαν τοῦ Διὸς, ὅς τις ἐκόλαζεν αὐτὸν διὰ τὰς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους εὐεργεσίας· Συμπαθεῖς παρέρχονται αἱ Ὀκεανίδες καὶ ὁ Ὀκεανὸς καὶ συμβουλεύουσιν αὐτὸν νὰ παύσῃ τῆς ὑπερηφανίας καὶ νὰ ὑποκύβῃ τῷ Διὶ· ἀλλ' ὁ Προμηθεὺς πείθει αὐτάς, ὅτι θὰ ἔλθῃ ποτὲ και-

θὲ α, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Προμηθέως, ὅς τις, μὲ ὅλας τὰς παραινέσεις τοῦ ἀδελφοῦ ἐξήπατήθη καὶ παρέλαθεν αὐτήν. Μέχρι τοῦδε διήλθον οἱ ἄνθρωποι εὐδαίμονα βίον ἄνευ γήρατος καὶ ἀσθενείας, ἄνευ ἐργασίας καὶ κόπου, νῦν ὅμως ἡ γυνὴ ἔθηκε τέλος εἰς ταύτην τὴν εὐτυχὴ κατὰστασιν. Διότι, ἀφαιρεθέντος τοῦ πῶματος ἐκ τοῦ πίθου τῶν κακῶν, πάντα τὰ κακὰ ἐξῆλθον καὶ διεσπάρθησαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἐκτός τῆς ἐλπίδος, ἣτις ἐκλείσθη εἰς τὸν πίθον, ὅτε ταχέως ἡ Πανδώρα ἢ ὁ Ἐπιμηθεὺς ἔθηκε τὸ πῶμα. Τὴν ἀπατηλὴν λοιπὸν ἐλπίδα τοῦ καλλιτέρου ἔχει πάντοτε τὸ ὑπὸ μοῖρων παθῶν βασανιζόμενον ἀνθρώπινον γένος.

ρός, καθ' ὃν κίνδυνος θὰ ἀπειλῇ τὴν βασιλείαν τοῦ Διὸς, τὴν ἀποίαν αὐτὸς δύναται νὰ σώσῃ μόνον δι' ἀνακοινώσεως μυστηρίου τινός. Τὸ μυστήριον ἦτο τοῦτο, ὅτι θεὰ τις ἐκ τοῦ Διὸς θὰ γεννήσῃ υἱὸν δυνατώτερον, ὥς τις θὰ ῥίψῃ αὐτὸν τοῦ θρόνου. Ἀλλὰ τοῦτο ὁ Προμηθεὺς δὲν θέλει νὰ ἀποκαλύψῃ, πρὶν ὁ Ζεὺς λύσῃ τὰ δεσμὰ καὶ ἱκανοποιήσῃ αὐτὸν διὰ τὸ περιβληθὲν ὄνειδος. Πρὸς δὲ τούτοις παρουσιάζεται ἡ Ἰὼ πλανωμένη καὶ ὁ Προμηθεὺς ἐξαγγέλλει αὐτῇ ὅτι θὰ ἡσυχάσῃ ποτὲ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐκεῖ ἐκ τοῦ Διὸς θὰ γεννήσῃ υἱὸν (Ἐπαφόν), ἐκ τῶν ἀπογόνων τοῦ ὁποίου εἶς, ὁ Ἡρακλῆς, θὰ ἐλευθερώσῃ αὐτὸν τῶν παθημάτων. Ὁ Ζεὺς μαθὼν τὰς ἀπειλὰς τοῦ Προμηθεὺς πέμπει τὸν Ἑρμῆν, ὅπως διατάξῃ αὐτὸν νὰ ὀνομάσῃ τὴν γυναῖκα, ἣ τις θὰ γεννήσῃ τὸν ἐπικίνδυνον τῷ Διὶ υἱόν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Προμηθεὺς ὑπερηφανεύομενος ἐπιμένει, κεραυνοβολεῖται ὑπὸ τοῦ Διὸς καὶ ῥίπτεται ἐν τῇ ἀβύσσῳ μετὰ τοῦ βράχου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτο προσηλωμένος. Οὕτω τελευτᾷ ἡ τραγωδία. Ὁ Ἑρμῆς προσεῖπεν αὐτῷ, ὅτι μετὰ καιρὸν θὰ ἐπανεῖθῃ εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας καὶ πολὺ θὰ μένῃ προσηλωμένος εἰς τὸν βράχον, ὅπου καθ' ἡμέραν αἰετὸς θὰ τρώγῃ τὸ ἥπαρ αὐτοῦ, μέχρις οὔ ἀντ' αὐτοῦ ἄλλος θεὸς αὐτοπροαιρέτως καταβῇ εἰς τὸν ἄδην. Αὗται αἱ προφητεῖαι τοῦ Ἑρμοῦ ἐξεπληρώθησαν, διότι μετὰ μακρὰ παθήματα τοῦ Προμηθεὺς ἀπεφάσισεν ὁ Κέρταυρος Χείρων νὰ καταβῇ εἰς τὸν ἄδην ἀντ' αὐτοῦ, διότι ἐκ φαρμακεροῦ βέλους τοῦ Ἡρακλέους εἶχεν ἀνίατον πληγὴν εἰς τὸν πόδα. Τῇ βελήσει λιπὼν τοῦ Διὸς κατετόξευσεν ὁ Ἡρακλῆς τὸν αἰετὸν καὶ ἠλευθέρωσε τὸν Προμηθεά, ὥς τις ὅμως πρὸ τῆς λύσεως τῶν δεσμῶν ἐφάνερωσε τὸ μυστήριον. Ταύτην τὴν καταλλαγὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Δία περιεῖχε βεβαίως ὁ *Λυόμενος Προμηθεὺς*, τὸ τελευταῖον μέρος τῆς τριλογίας τοῦ Αἰσχύλου.

Βλέπομεν, ὅτι ὁ Αἰσχύλος εἶχε διδάξει λίαν ἐκτεταμένως τὸν μῦθον τοῦ Προμηθεὺς, ὥς τις παρ' Ἡσιόδῳ ἀπαντὰ σκοτεῖται νῶς καὶ ἐν μέρει συγκεχυμένως. Ὁ Προμηθεὺς ἐμφανίζεται ἐν

ταῦτα ἀντίπαλος μὲν τοῦ Διός, τοῦ ὀφίστου δεσπότου τοῦ κόσμου, φίλος δὲ καὶ προστάτης τῶν ἀνθρώπων, οἱ τινες ἡμῶς λαμβάνουσι παρ' αὐτοῦ ἀπλῶς ἐπίγεια ἀγαθὰ, ὡς τὸ πῦρ, καὶ διδάσκονται παντοίας τέχνας, ἀποβλεπούσας μόνον εἰς τὴν ἐπὶ γῆς εὐδαιμονίαν· ὁ Προμηθεὺς ἀντιπροσωπεύων ἤδη τὴν ἐγκόσμιον φρόνησιν νομίζει τὰ ἀγαθὰ ταῦτα τὰ μόνα καὶ ὕψιστα· ἐκ τῶν εὐγενεστάτων ἡμῶς καὶ ἠθικῶν ἀγαθῶν τῆς ἀνθρωπότητος οὐδὲν οἶδε καὶ οὐδὲν δύναται νὰ παράσχη τοῖς ἀνθρώποις· εἶνε δὴλον ὅτι τὸ ὑπερφίλαυτον μόνον ἐν τῇ συνήθει φρονήσει καὶ δυνάμει αὐτοῦ θαρροῦν πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων, ὃ περ, ἐπεὶ δὴ ἀρνεῖται νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν ὑψηλοτέραν καὶ θεῖαν θέλησιν τοῦ Διός, κολάζεται. Ὅταν δὲ ποτε παύσῃται τῆς φιλαυτίας καὶ ἐνωθῇ πρὸς τὸν Δία, ἐλευθεροῦται ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, τῆς ιδεώδους ἀνθρωπίνης ἀρετῆς καὶ τῆς εὐσεβοῦς ὑποταγῆς ὑπὸ τὴν θέλησιν τοῦ Διός (α).

Περὶ τῆς γενέσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους οὐδεμία σταθερὰ γνώμη παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλήσι φέρεται. Κατὰ τὸν προεφημέριον μῦθον ἐποίησεν ὁ Προμηθεὺς τοὺς πρώτους ἀνθρώπους ἐκ γῆς ἢ ἐκ γῆς καὶ ὕδατος ἢ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τοῦ Δευκαλίωνος ἐπλάσεν ὁμοῦ μετὰ τῆς Ἀθηνᾶς ἐκ τοῦ ἀπομείναντος βορβόρου νέους ἀνθρώπους. Παρ' Ἡσιόδῳ (ἐν ἔργ. καὶ ἡμ.), ὅπου γίνεται λόγος περὶ τῶν διαφορῶν γενῶν, ἐκφράζεται ἡ ἐννοια, ὅτι αἱ Οὐλύμπιοι θεοὶ ἐπλάσαν τοὺς ἀνθρώπους· ἀλλὰ καὶ οὐδὲν ἐπικρατεῖ πάλιν ἡ γνώμη, ὅτι θεοὶ καὶ ἀνθρώποι μίαν ἀρχὴν ἔχουσιν, ὅτι δηλ. ἐγεννήθησαν ἐκ σκοτεινοῦ χάους, ἐκ τῆς γῆς ὡς κοινῆς μητρὸς καὶ ὅτι ἔξω κοινωρικῶς ἠνωμένοι, συμποσιάζοντες καὶ συναναστρεφόμενοι, μέχρις οὗ οἱ ἀνθρώποι δι' ὑπερη-

(α) Ὁ Προμηθεὺς ἐτιμᾶτο μετὰ τῶν θεῶν, Ἀ θ η ν ᾱ ς καὶ Ἡ φ α ῖ σ τ ο υ ἐν Ἀθήναις, ἐνθα εἶχε καὶ βωμὸν ἴδιον παρὰ τὴν Ἀκαδήμειαν καὶ ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν αὐτοῦ τὰ Προμηθεῖα μετὰ ἀνημμένων λαμπάδων, τὰς ὁποίας ἔφερον, ἵνα δείξωσιν ὅτι οὗτος ἐδωκεν αὐτοῖς τὸ πῦρ καὶ τῇ β-ηθείᾳ τούτου ἐδίδαξε πολλὰ καὶ τέχνας.

φανίαν καὶ ἀλαζονείαν ἀπεστερήθησαν τῆς μετὰ τῶν θεῶν εὐδαιμονος συγκοινωνίας ἢ ἐπὶ τῆς δεσποτείας τοῦ Διὸς οἱ θεοὶ εὗρον καλὸν νὰ συνεγνωθῶσι μετὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ ὀρίσωσι ποῖαι τιμαὶ ἔπρεπε νὰ προσφέρονται αὐτοῖς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων διὰ τὰς εὐεργετίας καὶ τὴν προστασίαν αὐτῶν. Ἡ γενικωτάτη καὶ ἀρχαιοτάτη πίστις ἦτο πάντοτε, ὅτι οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι ἐκ τῆς γῆς ἐφυσαν ἢ ἐν τῇ ὀρεινῇ χώρᾳ ἐκ βράχων ἢ εἰς τὰ κοῖλα τῶν ποταμῶν ἐκ καρποφόρου βορβορώδους ἐδάφους. Οὕτως ἐγεννήθη ἐκ τῆς γῆς ὁ *Πελασγός* εἰς τὸ ὑψηλὸν ὄρος τῆς Ἀρκαδίας. (Ἴδε τὸν Κέκροπα εἰς τοὺς ἀττικοὺς μῦθους καὶ τοὺς Σπαρταῖς εἰς τοὺς Θηβαϊκοὺς.)

Ἡ δόξα, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐκ τῆς γῆς παρήχθη, εὐρίσκεται καὶ εἰς τὸν μῦθον τοῦ *Δευκαλίωνος* καὶ τῆς *Πύρρας*. Ὃτε ὁ Ζεὺς μὴ εὐχαριστούμενος εἰς τὸ ὑβριστικὸν γένος τῶν ἀνθρώπων ἐξηφάνισεν αὐτὸ διὰ μεγάλου κατακλυσμοῦ, ἐσώθη μόνος ὁ Δευκαλίων, υἱὸς τοῦ Προμηθεὺς καὶ τῆς Πανδώρας, βασιλεὺς τῆς Φθίας, μετὰ τῆς γυναικὸς Πύρρας ἐντὸς μεγάλου πλοίου, ὃ περ μετὰ ἐνέα ἡμέρας καὶ ἐνέα νύκτας προσωρμίσθη εἰς τὴν Παρνασσὸν τῆς Φωκίδος. Τοῦ κατακλυσμοῦ τότε πύσαντος, ὁ Δευκαλίων ἐξῆτήσατο παρὰ τοῦ Διὸς, ὅπως γεννηθῶσι νέοι ἄνθρωποι ἢ ἡρώτησε τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον, πῶς ἡδύνατο πάλιν θνητὸν γένος νὰ γεννηθῇ. Ἡ δὲ Θέμις, ἢ τις τότε εἶχε τὸ μαντεῖον, ἀπεκρίνατο, «Καλύψατε ἀμφότεροι τὴν κεφαλὴν, λύσατε τὰ ἐξωσμένα ἐνδύματα καὶ τότε ῥίψατε τὰ ὀστέα τῆς μεγάλης γενετείρας πρὸς τὰ ὀπίσω». Ὁ Δευκαλίων ἐνόμισεν ὅστέα τῆς μεγάλης γενετείρας τοὺς λίθους τῆς γῆς, τοὺς ὁποίους λαβόντες ἀμφότεροι ἔρριπτον ὀπίσθεν ἑαυτῶν καὶ οὕτως ἐκ μὲν τῶν λίθων τοῦ Δευκαλίωνος ἐγένοντο ἄνδρες, ἐκ δὲ τῶν τῆς Πύρρας γυναῖκες. (Οὐιδ. *Μεταμ.* 1, 260 Ἀπολδρ. Α' 7 2.) Ὁ μῦθος οὗτος τοῦ Δευκαλίωνος καὶ τοῦ μεγάλου κατακλυσμοῦ κατ' ἀρχὰς ἔχει μόνον ἀναφορὰν πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἢ μᾶλλον μόνον πρὸς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὰ περὶ τὴν Παρνασσὸν μέρος.

καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐφέρετο μεμονωμένος, βραδύτερον ὅμως προσεπάθησαν νὰ συνδέσωσι τὸν μῦθον τοῦτον πρὸς τὸν τοῦ Προμηθέως καὶ τῶν διαφόρων ἀνθρωπίνων γενῶν, ὥς τε οὕτω κατέστησαν τὸν μὲν Δευκαλίωνα υἱὸν τοῦ Προμηθέως, τὴν δὲ Πύρραν θυγατέρα τοῦ Ἐπιμηθέως καὶ τῆς Πανδώρας. Υἱοὶ δὲ τοῦ Δευκαλίωνος καὶ τῆς Πύρρας ἦσαν ὁ Ἀμφικτύων καὶ ὁ Ἑλλήν, ὁ βασιλεὺς τῆς Φθίας, ὁ φυλάρχης τῶν Ἑλλήνων, τοῦ ὁποίου οἱ μὲν δύο υἱοὶ Αἴολος καὶ Δῶρος ἐγένοντο θεμελιωταὶ τοῦ αἰολικοῦ καὶ δωρικοῦ φύλου· διότι ὁ μὲν Αἴολος κληρονομήσας τὸν πατέρα προσηγόρευε τοὺς ὑπηκόους Αἰολεῖς· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ αἰολικὸν φύλον ἦτο ἐξηπλωμένον εὐρύτατα ἐν Ἑλλάδι, διηγεῖται ὁ μῦθος ὅτι οἱ ἐπτὰ αὐτοῦ υἱοὶ ἐκ τῆς Ἐναρέτης τῆς Δημάχου, ἀρχηγέται φυλῶν γενόμενοι, κατώκησαν ἐν διαφόροις τόποις τῆς Ἑλλάδος κτίσαντες διαφόρους πόλεις· οὕτως ὁ μὲν Κρηθεὺς ἔκτισε τὴν Ἰωλκὸν, ὁ δὲ Σίσυφος τὴν Κόρινθον, ὁ δὲ Σαλμωνεὺς τὴν ἐν Ἠλιδι Σαλμωνῆν, ὁ δὲ Αθάμας ἐβασίλευεν ἐν Ὀρχομενῷ, ὁ Δηίων ἐν Φωκίδι, ὁ Μάγνης ἐν Μαγνησίᾳ καὶ ὁ Περιήρης ἐν Μεσσήνῃ. Ὁ δὲ Δῶρος τοὺς ἑαυτοῦ Δωριεῖς· ὁ δὲ Ξυῦθος ἐξωσθεὶς τῆς Θεσσαλίας ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν ἐνυμφεῖθαι ἐν Ἀττικῇ τοῦ Ἐρεχθέως τὴν θυγατέρα Κρέουσιν, ἥ τις ἐγέννησε τὸν Ἴωνα καὶ Ἀχαιὸν, ἀρχιφυλέτας τῶν Ἰώνων καὶ Ἀχαιῶν· ἀναχωρήσας δὲ καὶ ἐντεῦθεν κατώκησεν μακρὸν χρόνον μετὰ τῶν υἱῶν ἐν Ἀχαΐᾳ, τῇ ἔδρᾳ τῶν Ἰώνων καὶ μετὰ ταῦτα τῶν Ἀχαιῶν. Ὁ δὲ Ἀχαιὸς ἐπιστρέψας εἰς Θεσσαλίαν διεδέχθη τὴν βασιλείαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αἰόλου.

ΕΠΙΛΟΓΟΝ ΜΕΡΟΣ.

Α'. ΟΙ ΘΕΟΙ.

Α. Οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου.

1. Ζεὺς (γεν. Διὸς, λατ. *Jupiter.*)

Ζεὺς, ὁ υἱὸς τοῦ Κρόνου (*Κροῖων, Κροῖδης*) καὶ τῆς Ρέας ἦτο ἰσχυρὸς βασιλεὺς τοῦ κόσμου, ὁ πατὴρ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων, ὁ δυνατώτατος πάντων τῶν θεῶν, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ὑποτάττωνται πάντες. «Ἐλᾶτε» λέγει ἐν ἱλ. θ, 18, ὅτε ἀπαγορεύει τοῖς θεοῖς νὰ μετᾶσχῳσι τῆς πρὸ τῆς Τροίας γιγνομένης μάχης, «Ἐλᾶτε, δοκιμάσατε τοῦτο, κρεμάσατε χρυσὴν ἄλυσιν (σειρὴν), ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ πιάσατε αὐτὴν πάντες, θεοὶ καὶ θεαί, καὶ τότε θὰ ἴδῃτε ὅτι δὲν θὰ δυνηθῇτε νὰ σύρῃτε πρὸς τὰ κάτω ἐμέ, τὸν Δία, τὸν ἀνώτατον μῆστωρα, ὅσον πολὺ καὶ ἂν κοπιᾶσῃτε· ἀλλ' ἂν ἤθελα ἐγὼ μόνος νὰ σᾶς σύρω πρὸς τὸ μέρος μου, θὰ ἀνέσμερον ὄχι μόνον ἐσᾶς, ἀλλὰ καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν ὁμοῦ καὶ θὰ ἔδεναι τὴν ἄλυσιν εἰς τὴν βραχύδην ἄκραν τοῦ Ὀλύμπου, διὰ νὰ μένῃ ὁ κόσμος κρεμασμένος εἰς τὸν ἄέρα. Τόσον πολὺ ἀνώτερος καὶ τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων εἶμαι ἐγὼ». Διὰ τοῦτο τιμᾶται ὑπὸ πάντων τῶν ἀθανάτων οἵτινες, ὅτε μὲν παρέρχεται εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν θεῶν, ἀνίστανται τῶν καθισμάτων καὶ προσκυνοῦσιν αὐτὸν πάντες, ὅτε δὲ κᾶθηται ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐν τῇ ἀκροτάτῃ τοῦ Ὀλύμπου κορυφῇ, ἱστάμενοι δέονται αὐτοῦ. Ὅτε δέ, ὢν εὐμενὴς πρὸς τὰς δεήσεις, κλίνει τὴν κεφαλὴν, αἱ ἀμβρόσιαί χαίται τῆς ἀθανάτου κεφαλῆς κυμαίνονται

καὶ τρέμει ὅλος ὁ Ὀλύμπος. Ὁ Ζεὺς διατάττει πάντα καὶ, ἐπειδὴ πάντα δέναιται, δίδει πᾶν ἀγαθὸν καὶ πᾶν κακόν, διότι εἰς τὰ δώματα αὐτοῦ ἔχον δύο πίθους, ὧν ὁ μὲν πληροῦται κακῶν δώρων, ὁ δὲ ἀγαθῶν, διαμοιράζει τοῖς ἀνθρώποις κατ' ἰδίαν ἐκλογὴν. Οὕτως ὅτε πρὸ τῆς Τροίας ἡ μάχη ἦτο ἀμφίροπος, ὁ Ζεὺς καθήσας ἐπὶ τῆς ἰδῆς λαμβάνει τὰ ἀχρούστα τάλαντα, ἐνθέτει τοὺς κλήρους τοῦ θανάτου διὰ τε τοὺς Τρῶας καὶ Ἀχαιοὺς, ζυγίζει καὶ κλίνει ἡ πλάστιγγς πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς. Οὕτως ἐζύγισε καὶ τὴν τοῦ Ἀχιλλέως καὶ Ἑκτορος τύχην (κῆρ).

Ἀλλὰ παρατηρῶν τις ἀκριβέστερον ταῦτα διακρίνει ὅτι αἱ τύχαι τοῦ κόσμου δὲν ἐξαρτῶνται πάντως ἐκ τοῦ Διός, ἀλλ' ἐξ ὑψηλοτέρης καὶ ἀφανοῦς δυνάμεως, τῆς Μοίρας, πρὸς τὴν ὁποίαν ἄλλοτε μὲν ἀπαντῶμεν τὸν Δία ἰσοδύναμον, ἄλλοτε δὲ πάλιν ὑποταττόμενον. Ἡ ἀντίφασις αὕτη, ἀναγερομένη ἀπὸ τοῦ Ομήρου ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἐλληνικὴν ἀρχαίότητα, σιδῶς καταλλέεται ὑπὸ τοῦ ἐθνους διότι ὁ Ζεὺς, καὶ περ ὧν ὁ ὕψιστος, τελειότατος καὶ ἰσχυρότατος θεὸς τῆς τῶν Ἑλλήνων πίστεως, ὅμως, ἐπειδὴ περικυκλούτο ὑπὸ ἄλλων θεῶν ἀξιοῦντων νὰ μὴ ἀφίνωσι τὴν δεσποτείαν αὐτοῦ ἀπόλυτον καὶ ἀπεριόριστον, περιωρίσθη κατ' ἀνάγκην διότι ὁ Ἕλληρ ἐπειθήσεν ἐτι ὑψηλότερον τοῦ ὕψιστου τούτου καὶ ὅμως ὅλως περιωρισμένου θεοῦ ὄν, ὑποτάσσειν εἰς τὴν ἑαυτοῦ δυνάμιν πάντα τὸν πολυμελῆ κόσμον τῶν θεῶν. Ἀλλ' αὕτη ἡ Μοῖρα, ἐπειδὴ πλέον εἶχον εἰς τε τὸν Δία καὶ τοὺς ἄλλους θεοὺς ἐπισωρεύσει καὶ τρόπον τινὰ ἐξχντλήσει πᾶν ὅτι ἐξδύνατο ἡ δημιουργικὴ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος δύναμις νὰ ἐπινοήσῃ, ἔμεινεν ὃν ἀνευ ζωῆς καὶ προσιπικότητος, ἐπομένως ἀφανῆς καὶ ἀκατανόητος δύναμις, ὅλως διαφέρουσα τῆς σαφοῦς καὶ καθαρῶς εἰκονιζομένης μορφῆς τῶν Ὀλυμπίων θεῶν.

Ἐπειδὴ ὁ Ζεὺς κατοικῶν ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ χιονοσκεποῦς τῆς Θεσσαλίας ὄρους, οὗ τυγνὸς αἱ κορυφαὶ εἰσδύουσι εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκτείνονται ὑπὲρ τὰ νεφέη, κατοικεῖ καὶ ἐπὶ τοῦ αἰθερίου καὶ νεφελώδους οὐρανοῦ καὶ διενεργεῖ τὰ φαινόμενα

συνάγων καὶ διαλύων τὰ θελλοφόρα νέφη, στέλλων βροχὰς καὶ χιόνα καὶ χάλαζαν, ρίπτων τὴν σφόδρα ἔχοντα κεραυνὸν καὶ διεγείρων τὴν μακρὰν ἠχολογοῦσαν βροντὴν· σείων δὲ τὴν λαμπρὰν ἀσπίδα καὶ τινάσσων τὴν θυσαυρόεσσα αἰγίδα αὐτοῦ, διεγείρει καταιγίδα καὶ χειμῶνα, κατακαλίπτων τὰ ὄρη διὰ τῶν μαύρων νεφῶν, ἀστράπτων καὶ βροντῶν δυνατὰ καὶ φοβίζων διὰ τοῦ φοβεροῦ κεραυνοῦ ἀνθρώπους καὶ θεούς (εὐρύοπα ὑψιβρεμέτης, ἐρίηδοπος, τερπικέρανος, ἀργικέρανος ἀστεροπητής, νεφεληγερέτα, κελαινεφής καὶ αἰγίοχος). Καθὼς δὲ ὁ Ζεὺς ἐνταῦθα φαίνεται διεγείρων τοὺς ἀθλίους καιροὺς, οὕτω πάλιν φαίνεται καταπραΰνων τὰ ἀγριαίνοντα στοιχεῖα, στέλλων τὸν εὐνοϊκὸν ἄνεμον καὶ φέρων τὴν εὐδίον ἡμέραν (Ζ. αἶριος. Ὅδ. Ο, 475. αἰθέριος), ὅτε καταπαύουσι πάντα, ἐρχομένης τῆς τάξεως ἐν τῇ φύσει διὰ καὶ αἱ Ὠραι, αἱ θεαὶ τοῦ καιροῦ καὶ τῶν διαφόρων ἐποχῶν τοῦ ἔτους, αἱ τινες τὴν νεφελώδη θύραν τοῦ Ὀλύμπου ἀναίγουσι καὶ κλείουσι καὶ διὰ βροχῆς ἢ εὐδίας φέρουσιν εὐκαρπίαν, εἶνε ὑπερέττιαι ἢ καὶ θυγατέρες τοῦ Διός.

Ὡς ἄρχαι τῶν μακάριων θεῶν καὶ τῶν ἐν τῇ φύσει μεταβολῶν, οὕτω καὶ τῶν ἀνθρώπων, εἰς οὓς δίδει, καθὼς ἤδη εἵπομεν, τὴν τύχην καὶ ἐπειδὴ γνωρίζει τὸ μέλλον ὥς καὶ τὸ παρὸν, πέμπει πάσας τὰς προφητείας διὰ σημείων παντοίων, δι' ὀνείρων, κεραυνῶν, ἀστραπῶν, βροντῶν, διὰ τῆς πτήσεως τῶν πτηνῶν καὶ διὰ τοῦ μαντείου· διὸ ὁ μόνος πεφύλημένος υἱὸς Ἀπόλλων μαντεύει τὰς θελήσεις αὐτοῦ (παντομῆτις). Ὡς ἐν τῇ φύσει ἡ τάξις εἶνε ἔργον τοῦ Διός, οὕτω καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπινῳ βίῳ πᾶσα τάξις, νόμος καὶ δίκαιον εἶνε ἔργα προστατευόμενα ὑπ' αὐτοῦ· διὰ νομίζεται ὅτι παρ' αὐτοῦ, ἄντος βασιλείας τῶν θεῶν, παρέλαβον οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν βασιλείαν, ἵνα προστατεύωσι τὸ δίκαιον καὶ διαφυλάττωσι τὴν τάξιν. Ὡς αἰτίας, ἐπειδὴ προστατεύει τὰς ἀγοράς (ἀγοραῖος) καὶ τὴν βουλήν (βουλευαῖος) μετὰ τῶν παρέδρων αὐτοῦ Θέμιδος, Δίκης καὶ

Νεμέσσει· ὀργίζεται πολὺ κατὰ τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ στρεβλωνόντων τὸ δίκαιον καὶ ἐκδιωκόντων τὴν δικαιοσύνην. Ὡσαύτως προστατεύει τὸν ὄρκον κολάζων τὸν παραβαίνοντα (ὄρκιος)· ἐξαιρέτως δὲ προστατεύει τὰ δίκαια τῶν ξένων, φυγάδων καὶ τῶν ἱκετῶν (Ξένιος, Ἰκέσιος, Ἰκετήσιος)· καθὼς δὲ προστατεύει τὴν πολιτείαν, οὕτω τὰς πατρίδας (Ζ. πατριος) καὶ τὴν οἰκογένειαν καὶ τὸν οἶκον, ὅπου ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἰλῆς ὑπάρχει βωμὸς τῷ Διὶ (ἑρκιος). Ὡς ἐποπτεύων δὲ τὰ πάντα λέγεται ἐπόψιος.

Ἐν γένει παρ' Ὀμήρῳ ἀπαντῶμεν τὸν Δία χαρακτηριζόμενον, ὡς ἄνω εἵπομεν. Τοῦ ποιητοῦ ὅμως τούτου οἱ θεοὶ εἶνε ὅντα ἔχοντα ἀρετὰς καὶ ἀδυναμίας ἀνθρωπίνας· διὸ βλέπομεν τὸν Δία ἔχοντα ἐνίοτε σχέσεις πάντῃ ὁμοίας ταῖς τῶν ἀνθρώπων, καθ' ἃς θαλοῦνται πως ἡ οὐράνιος μεγαλοπρέπεια καὶ λαμπρότης τοῦ ἰσχυροτάτου τούτου καὶ ὑψίστου θεοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ κυριαρχικὸν δίκαιον δὲν ἀναγνωρίζεται ἐντελῶς καὶ πάντοτε παρὰ τῶν θεῶν, διότι ἀντιτάσσονται πολλάκις ἡ σύζυγος Ἥρα, ὁ ἀδελφὸς Ποσειδῶν καὶ ἡ φιλότατη θυγάτηρ Ἀθηνᾶ καὶ προσπαθοῦσι διὰ πανουργίας καὶ βίας νὰ στήσωσιν ἐξουσίαν ὑπεράνω αὐτοῦ· οὕτως ἠθέλησάν ποτε οἱ τρεῖς οὗτοι θεοὶ νὰ δέσωσι τὸν Δία· ἀλλὰ ἡ Θέτις ἐκάλεσεν ἐκ τῆς θαλάσσης ἰσχυρὸν τινα, Βριάειον μὲν παρὰ τῶν θεῶν καλούμενον, Αἰγαίωνα δὲ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, τὸν ἐκατόγχητον, ὃς τις συναισθανόμενος τὴν ῥώμην του ἐκάθητο παρὰ τῷ Διὶ καὶ ἐφόβιζε τοὺς θεοὺς, διότι ἐτόλμησαν νὰ δέσωσι τὸν κυρίαρχον. Ἰδίᾳ δὲ ἤριζε τῇ Ἥρᾳ, διότι ἐγέννησεν ἐκ τῆς Ἀλκμήνης τὸν Ἡρακλέα, ὃν αὕτη, κατατείσασα τὸν ὕπνον νὰ ὑποτάξῃ τὸν Δία, μικροῦ δεῖν ἐξηφανίζεν διὰ μεγάλης τρικυμίας, ἣν ἐπήνεγκεν, ὅτε ὁ Ἡρ. ἐπανεκάμπτεν ἐκ Τροίας εἰς Ἑλλάδα. Ἀλλ' ὁ Ζεὺς, ἐξυπνήσας καὶ ἰδὼν τὴν συμφορὰν, τὴν μὲν σύζυγον ἀγανακτήσας δεινῶς ἐτιμώρησε δεσμεύσας αὐτὴν ἀγκυραῖς δεσμοῖς εἰς τὸν αἰθέρα καὶ δῆσας εἰς τοὺς πόδας δύο βαρεῖς ἄκρονας· ἑκάστον δὲ τῶν ἐλθόντων εἰς βοήθειαν τῆς Ἥρας.

θεῶν συλλαμβάνων ἐρριπτεν ἀπὸ τοῦ βηλοῦ τοῦ οὐρανοῦ κάτω εἰς τὴν γῆν· τὸν δὲ Πρακλέα ἀσφαλῶς ἔφερεν εἰς τὸ ἵπποδοτον Ἄργος. Ἐνταῦθα φαίνεται ὅτι ὁ σοφώτατος θεὸς ἐνδέχεται νὰ ἀπατάται καὶ νὰ ἐπηρεάζεται ὑπὸ τῆς Ἀτῆς (Ἀπάτης). Τοῦ Τρωϊκοῦ ὅμως πολέμου δὲν μετέχει ὁ ἴδιος, ὡς οἱ ἄλλοι θεοὶ, ἀμέσως, διότι τοῦτο δὲν ἀρμόζει τῷ ὑπερτάτῳ τῶν θεῶν, ἀλλ' εὐνοεῖ κατὰ τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ ὅτε τοὺς μὲν, ὅτε τοὺς δέ· ἐν γένει ὅμως ἀφίνει νὰ ἐκπληρωθῇ τὸ πεπρωμένον εἰς τὴν Τροίαν· ἀλλ' ἵνα τιμηθῇ πάλιν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος ἔβρισθεις Ἀχιλλεύς, ἐπόμενος εἰς τὴν δοθεῖσαν τῇ Θέμει ὑπόσχεσιν αὐτοῦ, εὐνοεῖ καὶ παρέχει δάξαν ἱκανὸν χρόνον εἰς τοὺς Τρώας.

Ἡ περὶ τοῦ Διὸς ἰδέα τοῦ Ὁμήρου μένει ἐν τοῖς ἐπομένοις χρόνοις εἰς πᾶν τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος οὐσιωδῶς ἢ αὐτῇ· διότι ὡς ἔθνικος τῶν Ἑλλήνων θεὸς πανταχοῦ λατρεύεται ὡς ὁ ὕψιστος, ὁ πατὴρ καὶ βασιλεὺς θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων· διὸ καὶ συνέστησαν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἐθνικοὺς ἀγῶνας, ὡς τὰ Νέμεα ἐν Ἀργολίδι καὶ τὰ Ὀλύμπια ἐν Ἡλίδι, ὅπου ἐν τῷ δάσει Ἄλφει ἦτο μεγαλοπρεπὴς ναὸς ἔχων τὸ ὑπὸ τοῦ Φειδίου γλυφέν ἀγάλμα, καὶ ἐνόμιζον αὐτὸν προσέτι προστάτην τῶν ἀγῶνων (ἀγῶνιος) καὶ εὐμενῇ δοτῆρα τῆς νίκης, διότι αὐτὸς ὁ Ζεὺς ὑπῆρξεν ποτε ἐν τῇ τιτανομαχίᾳ ἰσχυρὸς μαχητὴς καὶ ἐνδοξὸς νικητὴς.

Εἰς τινες τῆς Ἑλλάδος τόπους διατηροῦντο εἰσέτι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων αἱ περὶ τοῦ Διὸς δοξασαί, αἱ τινες, καὶ περ πολὺ διαφέρουσαι τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, ἐτι μᾶλλον δεικνύουσαι τὸ ἐξ ἀρχῆς φυσικὸν μέρος αὐτοῦ· διότι πᾶσαι αἱ τῶν ὀρέων κορυφαὶ ἦσαν ἐν γένει τόποι τῆς λατρείας αὐτοῦ, ἐν τῷ ὕψει κυβερνῶντος καὶ ὅτε μὲν εὐδαιμονίας, ὅτε δὲ δυστυχίας ἐπιστέλλοντος θεοῦ· οὕτω τὸ κατ' ἀρχὰς ἐλατρεύετο ὁ Ζεὺς ἐν Δωδώνῃ τῆς Θεσπρωτίας ἐπὶ τοῦ ναματιαίου ἔρους Τομάρου, εἰς οὗ τοὺς πρύποδας ἔκειτο τὸ περίφημον αὐτοῦ μαγτεῖον, τοῦ ὁποῦ αἱ

ιερείς ὀνομαζόμενοι *Σελ.λοι* ἐβάδίζον ἀνιπτόποδες καὶ ἐκοιμῶντο ἐπὶ γυνῆς τῆς γῆς (*χαμαιεῦναι*). Οὗτος εἶνε ὁ *Πελαγικός* ἢ *Δωδωναῖος* Ζεὺς, εἰς τὸν ὁποῖον, ὡς εἰς θεὸν τῆς φυλῆς αὐτοῦ, προσεύχεται ὁ Ἀχιλλεύς ἐν *Ιλιάδι* (π. 233), θεὸς ἐν τῷ αἰθέρι ὢν, ὑετοφόρος καὶ ἀποκαλυπτόμενος εἰς τὴν κύμανσιν τῶν δένδρων (τρόπον τοῦ μαντεύειν ἀρχαιότατον), ἰδίως δὲ τῆς ἱερᾶς δρυὸς (σηγοῦ), φηγεσίμους καρποὺς παραγούσης καὶ καθιερωμένης καὶ ὕστερον εἰς τὸν εὐδαίμονα θεόν, ὅς τις κατέκει ἐν τῇ ῥίζῃ αὐτῆς. Ὡσαύτως εἰς τὴν πτῆσιν τῶν πτηνῶν, ἃ τινα ἐνομιζόντο ἱερὰ τοῦ Διὸς καὶ εἰς τὴν φωνὴν χαλκείου λέβητος εἰς τὸν ἅ ἐρα αἰωρουμένου, ὡς καὶ εἰς τινα ἀγίαν πηγὴν, εἰς τὴν ῥίζαν τῆς δρυὸς κειμένην. Ὁ Ζεὺς, ὁ αἰθήρ, ἐτάττετο πρότερον ὁμοῦ μετὰ τῆς παρμυήτορος *Γῆς* ἢ *Γαίας*, τῆς ὁποίας διεγείρει τὴν καρποφορίαν διὰ τῆς ὑγρότητος τοῦ οὐρανοῦ· αἱ δὲ *Δωδωναῖαι* ἱερεῖαι ἔδον τὸ ἄσμα

Ζεὺς ἦν, Ζεὺς ἐσσι, Ζεὺς ἔσσεται, ὦ μεγάλε Ζεῦ!

Γὰ καρποὺς ἀρλει, διδ κ.λ.ῃζετε μητέρα Γαῖαν.

Αὗται ὅμως βεβαίως προσετέθησαν τοῖς *Σελ.λοις*, ἀφ' οὗτου ἀντὶ τῆς Ἑρας ἐνομιζέτο γυνὴ τοῦ Διὸς ἐν *Δωδώνῃ* ἢ *Διῶνῃ*, περὶ ἧς οἱ ἄνθρωποι ἐφρόνουν τὰ αὐτὰ, ἃ περ καὶ περὶ τοῦ *Δωδωναίου* Διὸς, ἀλλ' ὑπὸ γυναικίαν μορφήν, ὡς δηλοῖ καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς (*Ζεὺς—Διός, Διῶνῃ=Juno*)· εἶνε δὲ καὶ θεὰ τοῦ αἰθέρος ὡς πέμπουσα τὴν καρποφόρον βροχὴν (*Διῶνῃ, 'Γ'ας*). Ἐπειδὴ ὅμως κυρίως μόνον ἐν *Δωδώνῃ* ἐλατρεύετο καὶ τὸ ἀρχαῖον τοῦτο ἱερὸν ἐξοφουτο ὕστερον ὑπὸ ἄλλων, ἔτι μᾶλλον ὑπεχώρησεν ὕστερον καὶ ὑπὸ τῆς Ἑρας παρηγκωνίσθη ἀποβληθεῖσα τῆς συναδίας τοῦ Διὸς καὶ καταστᾶσα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ἑλλήνων θεῶν δευτερεῦον πρόσωπον ὅθεν ἡ ἐκλαμπάνεται ὑπὸ τινων ὡς *Νύμφη* ἢ συγκαταλέγεται μετὰ τῶν *Τιτάνων* ὀνομαζομένη μάλιστα καὶ θυγάτηρ τοῦ *Ὀκεανοῦ* καὶ τῆς *Τηθέως* ἢ τοῦ *Ὀύρανοῦ* καὶ τῆς *Γῆς*. Ἐγέννησε δὲ μετὰ τοῦ Διὸς τὴν

Ἀφροδίτην. Ἀπὸ τῆς Δωδώνης, μὲς τῶν ἀρχαιοτάτων τῶν Ἑλλήνων κατοικιῶν, ἀφ' οὗπου οἱ ἑλληνικοὶ περὶ τοῦ Δευκαλίωνος καὶ τῶν Λιακίδων μῦθοι ἐξετάθησαν εἰς Θεσσαλίαν, Παρνασσὸν καὶ Αἴγιον, μετηνέχθη ἡ λατρεία τοῦ Ἑλλήνου ἢ Πανελλήνου Διὸς εἰς Αἴγιον. Ἐνταῦθα ὁ Αἰακὺς, ὁ γλυκὺς καὶ μελιχίος υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Αἰγίνης, βασιλεὺς τῆς νήσου, πατὴρ τοῦ Πηλέως καὶ τοῦ Τελαμόνως, ὅτε ἡ Ἥρα ὑπὸ μίσους πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ ἐμόλυνε τὰ ὕδατα τῆς νήσου δι' ὄφρειας καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀποθανόντες ὀλιγόστευσαν, ἐκέλευσε τὸν πατέρα Δία, ὅπως πληθύνῃ τοὺς κατοίκους τῆς ἐρήμου καταστάσης νήσου· ὁ δὲ θεὸς εἰσακούσας τῆς δεήσεως αὐτοῦ παρέσχε τῷ υἱῷ τοσοῦτους ὑπηκόους, ὅσους εἶδε μύρμηκας ἀναβαίνοντας εἰς τὴν ἱερὰν δρυὶν τοῦ Διός. Ὅθεν ὁ Αἰακὸς ὠνόμασεν αὐτοὺς Μυρμηκίδας. Ἄλλοτε δέ, ὅτε ἡ Ἑλλὰς κατεμαστίζετο ὑπὸ μεγάλης ἀνυδρίας, κατώρθωσε διὰ θυσίας καὶ προσευχῆς ὥστε ὁ Ζεὺς νὰ στείλῃ τὴν ποθυμένην βροχὴν· διὸ ἔκτισε πρὸς δόξαν τοῦ Πανελληνίου Διὸς ναὸν ἐπὶ τοῦ ὑψίστου τῆς νήσου ὄρους, ὅπου ὁ θεὸς εἶχε τὸν θρόνον.

Φυσικὸς θεὸς ὅμοιος τῷ Δωδωναίῳ εἶνε προσέτι ὁ Ζεὺς ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ, ἐνθα ὅμως εἶνε Ἀσιατικαὶ δοξασαὶ ἀναμεμιγμέναι μὲ ἑλληνικάς. Λέγεται δηλ. ὅτι ἐνταῦθα ἐντὸς ἀντρου τῆς Δίκτης (ὄρους, ὅθεν καὶ Ζεὺς Δικταῖος) ἐγέννησεν ἡ Ῥέα τὸν Δία, κρυφίως ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς Κρόνου, ἵνα μὴ καταπῇ αὐτὸν καὶ ὅτι παρέδωκεν εἰς τοὺς Κούρητας καὶ εἰς τὰς Νύμφας, Ἀδριασίδην καὶ Ἰλιν, τὰς θυγατέρας τοῦ Μελισσεως, ἵνα φυλάττωσι καὶ ἀνατρέψωσιν αὐτόν. Ὁ παῖς τρεφόμενος διὰ τοῦ γάλακτος τῆς αἰγὸς Ἀδριαθείας καὶ διὰ μέλιτος συλλεγομένου ἐκ τῶν ὀρέων ὑπὸ τῶν μελισσῶν μετ' οὐ πολὺ τοσοῦτον κῆρυξεν, ὥστε ἡδυνήθη νὰ ἐξώσῃ τοῦ θρόνου τὸν σκληρὸν πατέρα καὶ νὰ γένῃ κύριος τοῦ κόσμου (βλ. σελ. 11). Καθὼς δὲ λέγεται ὅτι ὁ Ζεὺς ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ, οὕτω καὶ ὅτι ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ὥστε ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, ὡς ἡ φύσις ἀποθνήσκει μὲν τὸ φθινόπωρον,

ἀναγεννᾶται δὲ τὸ ἔαρ. Ὁ φυσικὸς οὗτος θεός, ἡ προσωπικὴ τρόπον τινὰ εἰκὼν τῆς φύσεως ἐλατρεύετο ὡς ὀργιαστικὸν καὶ αὐτομάτως ἐμπνευστικὸν ὃν ὑπὸ τῶν Κρητῶν, οἱ τινες διὰ τῆς πυρρίχης, τῆς μεγάλης ἀγαλλιάσεως καὶ τῆς εὐρύθμου μουσικῆς τῶν Κουρήτων, τῶν ἱερέων τοῦ Διὸς, ἐώρταζον τὴν ἀναβίωσιν τῆς φύσεως, διὰ θρήνων δὲ καὶ ὀδυρμῶν τὸν θάνατον αὐτῆς. Ὁ Ζεὺς λοιπὸν ἐλατρεύετο ἐνταῦθα ὡς ἄλλος Διόνυσος καὶ πιθανῶς παριστάνετο ἐν Κρήτῃ καὶ ὑπὸ τὸ σχῆμα ταύρου, ὡς εἰκάζομεν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀναπτυχθέντος μύθου ὅτι ὁ Ζεὺς ἐρασθεὶς τῆς Εὐρώπης, θυγατρὸς τοῦ Φοίνικος, βασιλέως τῆς Φοινίκης, ἤρπασεν αὐτὴν μεταμορφωθείς εἰς ταῦρον καὶ διὰ θαλάσσης μετέφερεν εἰς τὴν Κρήτην.

Κατὰ τὸν ἀρχαϊκὸν μῦθον ὁ Ζεὺς γεννηθεὶς ἐν Ἀρκαδίᾳ ἐπὶ τοῦ ὄρους Παρρασίου ἢ ἐπὶ τοῦ Λυκαίου ἀνετράφη ὑπὸ Νυμφῶν. Λέγεται δὲ ὅτι τὴν πρώτην ἐπὶ τοῦ ὄρους Λυκαίου εἰς τὸν *Λυκαῖον Δία* θυσίαν προσήνεγκεν *Λυκάων*, ὁ υἱὸς τοῦ Πελασγοῦ, θύσας τὸν υἱόν· διὰ τὸ ὅποιον ὅμως ὁ Ζεὺς, ἐν καιρῷ ἐτι τῆς θυσίας, μεταμόρφωσεν αὐτὸν εἰς λύκον. Οὗτος ὁ τὸ πάλαι δι' ἀνθρωπόθυτων ἱλασκόμενος *Λυκαῖος Ζεὺς* ἀναφίνεται καὶ θεὸς τοῦ οὐρανοῦ φωτός καὶ πατήρ τῆς ἀναζωπυρούσης βροχῆς. Πρὸς τοῦτον μεγάλῃν ὁμοιότητα εἶχεν ὁ σκυθρωπὸς καὶ ἀνθρωποθυσίας ἀπαιτῶν *Λαγρόστιος Ζεὺς* τῶν ἐν *Θεσσαλίᾳ* καὶ *Βοιωτίᾳ* Μινυῶν, πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ ὁποίου συνεδέετο τὰ μέγιστα ὁ Ἀθάμας καὶ τὸ γένος αὐτοῦ (ἴδε ἀργοναυτικὸν μῦθον). Ἐν τῇ κούτῃ ὅμως λατρείᾳ ἀντίθεται πρὸς ἐκεῖνο τὸ φοβερόν τοῦ θεοῦ καὶ τις μελιχρῆς καὶ χάρις ἀπαντωμένη εἰς Δία τὸν *Φύξιον*, τὸν σώζοντα καὶ προστατεύοντα πάντα φυγάδα. Τὴν αὐτὴν ἀντίθεσιν ἀπαντῶμεν ἐν Ἀττικῇ παρὰ Αἰ τῷ *Μαιμάκτῃ*, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ἐωρτάζοντο τὰ *Μαιμακτήρια* κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος τὸν μῆνα *Μαιμακτηρεῶνα* καὶ Αἰ τῷ *Μειλιχίῳ*, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου κατὰ τὸ τέλος τοῦ χειμῶνος, τῇ εἰκοστῇ τρίτῃ Ἀνθεστηριῶνος, ἐωρτάζοντο τὰ *Διάσια*. Ὡς αὐτως ἐνταῦθα

διατηροῦντο διάφοροι τοῦ Διὸς ἀναφοραὶ πρὸς τὴν φύσιν, διότι, ἰκέτευον αὐτὸν, ἵνα προστατεύῃ καὶ αὐξάνῃ τὰ σιτηρὰ, μάλιστα δὲ τὰ ἐλαιοδένδρα. (Ζ. γεωργὸς καὶ μόριος.) Ὁ Ζεὺς Ἀμμων, οὗ μαντεῖον ἔκειτο εἰς τὴν λυδικὴν ἐρημον πρὸς δυσμὰς τῆς Αἰγύπτου, ἐξ ἀρχῆς δὲν ἦτο ἐλληνικὸς, ἀλλ' αἰγυπτιακὸς θεὸς, ὅς τις ἔχων καὶ αὐτὸς μαντεῖον ὅμοιον πρὸς τὸ ἐν Δωδώνῃ τοῦ Διὸς ἐταυτίσθη πρὸς τὸν Δία τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες σφόδρα ἐπεπόθουν νὰ συγχωρεύωσι τοὺς ἑαυτῶν θεοὺς πρὸς τοὺς τῶν ἄλλων ἐθνῶν, μάλιστα τῶν Αἰγυπτίων καὶ νὰ ἐπιδεικνύωσιν ἰσοδυνάμους αὐτοῖς. Ὡστε καὶ ἐν Ἑλλάδι ἐκτίσθησαν βωμοὶ καὶ ναοὶ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀμμωνος Διὸς.

Τέκνα τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας εἶνε ὁ Ἄρης, ὁ Ἥφαιστος καὶ ἡ Ἥβη· ἐξ ἄλλων δὲ θεαινῶν καὶ θνητῶν γυναικῶν ὁ Ἀπόλλων ἡ Ἀρτεμις ἐκ τῆς Λητοῦς, ὁ Ἑρμῆς ἐκ τῆς Μαίας, ἡ Περσεφόνη ἐκ τῆς Δήμητρος, ἡ Ἀφροδίτη ἐκ τῆς Διώνης, αἱ Ὠραι ἐκ τῆς Θέμιδος, αἱ Χάριτες ἐκ τῆς Εὐρυνόμης, θυγατρὸς τοῦ Ὠκεανοῦ, αἱ Μοῦσαι ἐκ τῆς Μνημοσύνης, ὁ Πρακλῆς ἐκ τῆς Ἀλκυόνης, ὁ Διώνυσος ἐκ τῆς Σεμέλης, ὁ Περσεὺς ἐκ τῆς Λαράης, ὁ Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης ἐκ τῆς Λήδας· ἡ δὲ Ἀθηνᾶ ἐγεννήθη ἐξ αὐτῆς τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς, διότι αὐτὸς εἶχε καταπίει τὴν πρώτην σύζυγον Μῆτιν (θυγατέρα τοῦ Ὠκεανοῦ) ἔγκυον οὖσαν, διότι, καθ' ἃ ὁ Οὐρανὸς καὶ ἡ Γῆ προσέφθτευσαν αὐτῷ, τὸ μέλλον ἐξ αὐτῆς νὰ γεννηθῇ τέκνον ἐμελλε νὰ ἀρπάσῃ αὐτοῦ τὴν βασιλείαν,

Ἡ ἐξοχωτάτη καὶ ἐξαιρετωτάτη διὰ τῆς πλαστικῆς τέχνης ἐξεικόνισις τοῦ Διὸς ἦτο τὸ ὑπὸ τοῦ φειδίου ἐν Ὀλυμπίᾳ ποιηθὲν ἄγαλμα, πρὸς τὸ ὁποῖον ἐλάβε τὴν ἰδέαν ἐκ τῶν ὁμηρικῶν στίχων.

Ἡ καὶ κτανέησιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.

Ἀμβρόσια δ' ἄρα χεῖται ἐπερρώσατο ἀνακτος.

Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτων. μέγαρ δ' ἐλέλιξεν Ὀλυμπον.

Ἡ μεγίστη χάρις πρὸς κατανόησιν τῆς περὶ τοῦ Διὸς ἰδέας κατέστησέ το ἄγαλμα τοῦτο θεῶμα τοῦ κόσμου, διότι ὑπετόπου ὅτι τὰ πάντα κυβερνᾷ καὶ πανταχοῦ νικᾷ, ὅτι μετ' εὐνοίας κατανέμει καὶ εὐμενῶς ἀκροῶται τὰς δεήσεις τῶν ἀνθρώπων, ἐξ ὧν οἱ μὲν βλέποντες τοῦτο ἐνόμιζον ὅτι ὁ Ζεὺς ἦτο παρὼν καὶ ἀπεδίωκε πᾶν καλὸν καὶ πᾶσαν θλίψιν (τρηπιδος,) οἱ δὲ μὴ ἀξιούμενοι νὰ ἰδῶσιν αὐτὸ πρὸ τοῦ θανάτου ἐνόμιζοντο δυστυχεῖς, ὥς οἱ ἀποθνήσκοντες ἀμύητοι τῶν μυστηρίων. Παριστάνετο δὲ καθήμενος ἐπὶ θρόνου, χρυσοῦ καὶ ἐλεφαντίνου ὅστοις γεγλυμμένον, περίπου 40 ποδῶν ὕψους καὶ ἔχοντος παμποίκιλον βάθρον 12 ποδῶν. Ἀνιστάμενον τὸ ἄγαλμα ἠδύνατο νὰ θρασῇ τὸν ναόν, ὅς τις τὸν περιέβαλλε τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος, ὃν γυμνὸν συνίστατο ἐξ ὀστέων ἐλέφαντος, τὰ δὲ ἱμάτια, ἃ τινα κατέπιπτον μέχρι τῶν μηρίων, ἐκ χρυσοῦ τὸ δὲ κάτω μέρος ἐκαλύπτετο ὑπὸ χρυσοῦ μακίδου μετὰ ζωδίων. Ἐκράτει δὲ ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ τὴν θεὰν Νίκην, χρυσελεφαντίνην, ἔχουσαν στέμμα καὶ κρατοῦσαν ταινίαν, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ τὴ σκῆπτρον, πεποικιλμένον παντοίοις μετάλλοις μετὰ ἀετοῦ, διότι ὁ ἐν τῷ ὕψει ἐπὶ θρόνου καθήμενος βασιλεὺς τῶν θεῶν εἶχε σύμβολον τῶν βασιλέων τῶν πτηνῶν. Ὡσαύτως οἱ μὲν τοῦ προσώπου χαρὰ κτῆρες καὶ ἡ κεφαλὴ μετὰ τοῦ ἐπιλοίπου σώματος τοῦ ἀγάλματος, τοῦτου ἐλαμβάνοντο πάντοτε ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων τεχνιτῶν ὡς πρότυπα, αἱ δὲ τρίχες τῆς κεφαλῆς ἐφέροντο ἄνω ὑπὲρ τὸ μέσον τοῦ μετώπου καὶ κατέπιπτον ἀμφοτέρωθεν ἐν πολλοῖς βοστρύχοις. Τὸ ἄνω τοῦ μετώπου ἦτο καθαρὸν, ἱλαρὸν καὶ χαϊδρὸν, τὸ δὲ κάτω, ἰσχυρὸς κυρτούμενον, ἐδήλου τὴν δύναμιν καὶ τὰς φροντίδας τοῦ πνεύματος, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀνατεταμένον καὶ ἀναπεπταμένοι, περὶ τοὺς λεπτοὺς δὲ καὶ χαίεντας χαραιτῆρας τῶν χειλέων καὶ παρειῶν ὑπῆρχε διασηπᾶλλος γενειάς. Τὸ στέρνον ἦτο ἐρωμένον καὶ εὐρύ.

2. *Ἡρα* (Ἡρη, Juno).

Ἡρα, ἡ πρεσβυτάτη θεγάτη τοῦ Κρόνου (Κροτία) καὶ

τῆς Ῥέας, ἀδελφὴ τοῦ Διὸς, ἀνετράφη καθ' Ὁμηρον, μὲν ὑπὸ τοῦ
Ωκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος, πρὸς τοὺς ὁποίους ἔφερεν αὐτὸν ἡ
Ῥέα, ὅτε ὁ Ζεὺς ἀπέπεμψε τὸν Κρόνον εἰς τὰ πέρατα τῆς
Γῆς, κατ' ἄλλους δὲ ὑπὸ τῶν Ὠρεῶν. Ὁ Ζεὺς μεταμορφωθείς
εἰς κόκκυγα καὶ ἀρπάσας ἐνυμρεύθη αὐτὸν ἐπὶ τοῦ Θόρνακος
ὄρους τῆς Πελοποννήσου, χωρὶς νὰ μάθωσιν οἱ γονεῖς, καὶ ὁ γά-
μος ἔμεινε κεκρυμμένος τριακόσια ὅλα ἔτη (α), ὅτε, φανερώσας ὅτι
αὕτη ἦτο νόμιμος γυνή, κατέστησε αὐτὸν βασίλισσαν τοῦ οὐ-
ρανοῦ. Ἀλλ' ὥς ὁ Ζεὺς, ὁ ἀρχὼν θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων, δὲν
αἰσθάνεται πάντα, οὕτω καὶ ἡ Ἥρα, ἡ βασίλισσα τοῦ οὐρανοῦ,
ἣ τις κέκτηται μὲν μεγάλην ἐξουσίαν καὶ διὰ τὸ ἐαυτῆς ἀξι-
ῶμα εἶνε ἀνωτέρα τῶν ἄλλων θεῶν καὶ ὁ οὐρανὸς σεῖεται, ὅτε
ἡ «πότνια Ἥρα» ὀργίζεται ἐν τῷ χρυσῷ αὐτῆς θρόνῳ (χρυσό-
θρονος), ἀλλ' εἶνε πολὺ ὑποδεστέρα τοῦ Διὸς. Οἱ ἐπίλοιποι
θεοὶ τιμῶσι τὴν θεὰν ταύτην ὡς ἄλογον τοῦ Διὸς καὶ ὅτε
παρέρχεται εἰς τὴν ἀγορὰν, ἀνίστανται τῶν καθισμάτων ὡς
ἐνώπιον τοῦ Διὸς αὐτοῦ· διότι τῆς γυναικὸς τοῦ ὑψίστου θεοῦ
ἀνάλογον εἶνε καὶ τὸ ἐξωτερικόν, διότι, θέλουσα ἡ ἡἷκεμος,
Λευκώλενος καὶ βοῶπις θεὰ νὰ παρουσιασθῇ ἐν πάσῃ τῇ λαμ-
πρότητι, καθαίρει ἀμβροσίῃ τὸ ἀθάνατον σῶμα, καὶ ἀλείφει ἐλαίῳ
ἀμβροσίῳ, τοῦ ὁποῦ ἡ εὐοσμία φθάνει εἰς τὰ μέγαρα τοῦ
Διὸς, εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ἐνδύεται τὸν ὀραιότατον
πέπλον (ἑσθὼρ, ἐνδύμα γυναικεῖον), τὸν ὅποιον κατεσκεύασεν
ἡ Ἀθηνᾶ, περονᾷ κατὰ στῆθος χρυσᾶς ἐνετᾶς (καρφίτσας), ζών-
νται ζώνῃ ἐκατὸν θυεάροις (κρόσια) ἱραρυίῃ, κοσμεῖ δὲ ἔρ-
μασι τριγλήροις τὰ ὦτα (α)· μετὰ ταῦτα ῥίπτει περὶ τὴν
κεφαλὴν λαμπράν ὥς ὁ ἥλιος καλύπτραν (κρήδεμνον) καὶ δένει
ὑπὸ τοὺς λαμπροὺς πόδας καλὰ πέδιλα. Εἰς δὲ τὰ μεγαλοπρεπῆ

(α) Οἱ Ἕλληνες ἐπλάσαν τὸν μῦθον τοῦτον, ἐπειδὴ παρ' αὐτοῖς ἐπα-
κράτει τὸ ἔθιμον νὰ συνεχῆται ὁ γάμος κρίφα μετὰ τῆς ὡμῆς τοῦ
τοῦ γάμου καὶ κατὰ τὴν τελευτὴν νὰ ἀρπάξῃ αὐτήν.

αὐτῆς ἄρματα καλλιπράγας ἵππους ζευγνύουσι καὶ ἀποζευγνύουσιν ἢ Ἥβη καὶ αἱ Ὠραι.

Ὁ μετὰ τοῦ Διὸς αὐτῆς γάμος εἶνε τὸ ἐξοχώτατον προσόδιόν· διότι ὁ Ζεὺς τιμᾷ τὴν Ἥραν ὡς σύζυγον βουλευόμενος μετ' αὐτῆς καὶ ἀνακοινῶν αὐτῇ πολλάκις τὰς ἑαυτοῦ βουλάς, περὶ ὧν οὐδόλως γινώσκουσιν οἱ ἄλλοι θεοί. Ἀλλὰ καὶ πολλάκις οἱ δύο σύζυγοι ἐρίζουσι καὶ φιλονεικοῦσι, διότι ἡ Ἥρα ἐπιζητοῦσα ὡς νύμφη νὰ ἐξασκήσῃ τὰ ἑαυτῆς δίκαια, ἀπαιτεῖ πλείονα ἢ ὅσα ὁ Ζεὺς θέλει νὰ παραχωρήσῃ αὐτῇ. Ἰδίως δὲ παρυσιάζεται ὁ ἰσχυρογνώμων οὗτος καὶ φίλερις τῆς Ἥρας χαρὰς παρὰ τῷ Ὀμήρῳ, ὅς τις μετοχειρίζεται αὐτὸν, εἰς διαφόρους περιέργους θέσεις· οὕτως ἡ μὲν Ἥρα κατὰ τὸν τρωϊκὸν πόλεμον τοὺς μὲν Τρῶας καθ' ὑπερβολὴν μισεῖ· διότι Πάρις, ὁ υἱὸς τοῦ Πριάμου, βασιλέως τῶν Τρώων, ὅτε ἐρίσασαι αἱ θεαὶ Ἥρα, Ἀθηνᾶ καὶ Ἀφροδίτη ἐξέλεξαν αὐτὸν κριτὴν, δὲν ἔδωκε τὰ πρωτεῖα τοῦ κάλλους εἰς αὐτήν, ἀλλ' εἰς τὴν Ἀφροδίτην, τοὺς δὲ Ἕλληνας εὖ νοσεῖ, διότι τὸ Ἄργος, αἱ Μυκῆναι καὶ ἡ Σπάρτη εἶνε φίλταται ἔδραι αὐτῆς καὶ μάλιστα ἱεραὶ. Ὁ δὲ Ζεὺς ἀπ' ἐναντίας εὖ νοσεῖ τοὺς Τρῶας καὶ προξενεῖ ἄλεθρον τοῖς Ἕλλησι, διὰ τὸ ὅποιον καὶ ἐπιτιμᾶται ὑπ' αὐτῆς, ἥτις καὶ ἀπεθεῖ. Μάλιστα δὲ ἡ ἰδία ἀναμιγνύεται εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ποτε ἐν τῇ μάχῃ ἀπαντήσασα τὴν Ἄρτεμιν, βοηθοῦσαν τοὺς Τρῶας, ἐπιτιμᾷ αὐτήν καὶ ἀφαιρέσασα τὸ τόξον ἀπὸ τῶν ὤμων, με δῶσα πλήττει μὲ τοὺς οὔστους περὶ τὰ ὦτα, ὥστε ἡ θεὰ, φεύγει ἀπὸ τοῦ πεδίου δακρύουσα ὡς περιστερὰ (πέλεια) κατὰδωκομένη ὑπὸ ἱέρακος.

Τὴν ὀργὴν καὶ τὸν καταδιωγμὸν τῆς σκληρᾶς καὶ ζηλομανοῦς γυναικὸς τοῦ Διὸς βεβαίως πολλὸν ὑπομένουσιν ὑπὸ τοῦ Διὸς ἀγαπώμεναι θεαὶ καὶ θνηταὶ καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν. Οὕτω

(2) Ἑρματε τρίγλῃνα = σκυλαρίκια πολὺ τιμᾶ, ἔχοντα ἢ τρεῖς τρίπας ἢ τρεῖς ἀδάμαντας.

καταδιώκουσα τὸν Ἡρακλέα ἐμελλε νὰ καταποντίσῃ αὐτὸν ἐπιστρέφοντα ἐκ Τροίας, ἂν ὁ Ζεὺς δὲν ᾔθελε νοήσῃ τὸν κίνδυνον, ὃν διέτρεχεν ὁ ἐκ τῆς Ἀλκμήνης υἱός, οὗ χάριν ἐδόξε τὰς χεῖρας τῆς Ἥρας καὶ τοὺς πόδας περιέβαλε μὲ δύο ἀκμονας· οὕτω κατεδιώξε τὴν Σεμέλην, μητέρα τοῦ Διονύσου, τὴν Λητώ, μητέρα τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος, τὸν Ἀθάμαντα, τὴν Ἰώ, θυγατέρα τοῦ Ἰνάχου, βασιλέως τοῦ Ἀργεῖος, ἥ τις ἦτο ἱέρεια μὲν κατὰ τὸν μῦθον τῆς Ἥρας, κατ' ἀρχὰς ὁμῶς θεῖον ὄν. Ταύτην ἀγαπωμένην ὑπὸ τοῦ Διὸς ἡ Ἥρα ἐκ ζηλοτυπίας μετεμόρφωσεν εἰς δάμαλιν, φυλαττομένην ὑπὸ Ἀργεῖου τοῦ Παρόππου, οὗ φονευθέντος ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ κατὰ διαταγὴν τοῦ Διὸς, ἡ Ἰώ ἡλευθερώθη καὶ μετὰ μακρὰν πλάνην ἐφθασεν εἰς Αἴγυπτον, ὅπου ἐλατρεύετο ὡς Ἴσις (α).

Ἐπειδὴ ἡ Ἥρα μόνη ἐκ τῶν θεαινῶν τοῦ Ὀλύμπου εἶνε ἡ ἀληθὴς τοῦ Διὸς γυνὴ καὶ ἐπειδὴ προσέτι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων εἰς τοὺς διαφόρους τόπους, ὅπου ἐλατρεύετο, φαίνεται πάντοτε σύζυγος αὐτοῦ, ἐθεωρεῖτο ἐξαιρέτως προστάτις τῶν γάμων καὶ τῶν τοκετῶν, πρὸς εὐλογίαν τῶν ὁποίων ἐπεκαλοῦντο αἱ γυναῖκες (γαμηλία, ζευγία, γκεκευλλίς,

(α) Ὁ Ὅμηρος δὲν ἀναφέρει τὸν μῦθον τούτον, ὅμως ἐπονομάζει τὸν Ἑρμῆν « Ἀργεῖον τῆν ». Ὁ Α, 33. Ἐκ τούτου φαίνεται, ὅτι πρὸ τοῦ Ὀμήρου καὶ ἐπ' αὐτοῦ βεβαίως ὑπῆρχε πλοῦτος μύθος, τοῦ ὁποίου μόνον μέρος ἐδόνατο νὰ συμπεριληφθῇ εἰς τὰ ὁμηρικά ἔπη. Ἡ εἰς ἓν πρόσωπον συγχώνευσις τῆς Ἰοῦς τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς Ἰοῦδος τῶν Αἰγυπτίων δὲν ἀνέκει φυσικὰ εἰς τὸν πρωτογενῆ μῦθον· διότι πολὺ μεταγενέστερον οἱ Ἕλληνες ἑταύτισαν τοὺς θεοὺς πρὸς τοὺς τῶν Αἰγυπτίων. Τὸ αἶτιον, δι' ὃ ἡ εἰς ἓν συγχώνευσις τῆς Ἰοῦς καὶ τῆς Ἰοῦδος ἐγένετο, ἦτο ὅπως ἐξωτερικὸν τὸ ἐξῆς, ὅτι ἀμφότεραι παρίσταντο ἔχουσαι κέρατα ἐπὶ κεφαλῇς. Ἡ Ἰώ ἦτο ἡ ἀρχαιοτέρα παράστασις τῆς Ἥρας αὐτῆς ἡ εἶνε προσωποποιήσις τῆς πρὸς τὸν οὐρανὸν πορευομένης (ἰώ=ἰμι=πορεύομαι) Σελήνης. Ἐν δὲ τῇ ἀντιλήψει ταύτῃ σημαίνουναι τὰ μὲν κέρατα τὸ σχῆμα τοῦ ἡμισελήνιου, ὃ δὲ « π α ν ό π τ η ς Ἀ ρ γ ο ς » εἰκονίζει τὸν ἀστερόεντα οὐρανόν.

Εἰλείθυια (θεὰ τῶν τοκετῶν). Ἐντεῦθεν αἱ Εἰλείθυιαι (α), αἱ κατὰ τὴν γέννησιν παριστάμεναι θεαί, εἶνε θυγατέρες αὐτῆς (Ἰλ. Ξ, 269). Ἐν τούτοις ὅμως κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἡ Ἥρα, ὡς ὁ Ζεὺς, ἀδιασπάστως συνεδέετο πρὸς τὴν φύσιν καὶ τινες μὲν ἀλληγοροῦσιν αὐτὴν εἰς τὴν γῆν, ἥ τις, οὕσα γυνὴ τοῦ οὐρανοῦ Διὸς παράγει φυτὰ καὶ ἄνθη, ἄλλοι δὲ, εἰς τὰ γυναικεῖα καρποφόρα τοῦ οὐρανοῦ στοιχεῖα, εἰς τὴν θεὰν τοῦ ἀέρος καὶ τῆς ἀτμοσφαίρας. Τὰ τέκνα αὐτῆς καὶ τοῦ Διὸς ἐμνημονεύθησαν ἐν τοῖς περὶ τοῦ Διὸς.

Τόποι, ἐν οἷς τὰ μάλιστα ἐλατρεύετο ἡ Ἥρα, ἦσαν τὸ Ἄργος καὶ αἱ Μυκῆναι, μετὰ δὲ τῶν ὁποίων ἔκειτο τὸ περίφημον ἱερὸν τῆς Ἥρας (Ἀργεῖα) ἡ Σπάρτη (Ἰλ. Δ. 21), ἡ Κόρινθος καὶ τινες ἄλλοι τῆς Πελοποννήσου τόποι· πρὸς τούτοις ἡ Σάμος (Σαμία), ὅπου ἔκειτο περίφημος ναὸς (Ἡραῖον), πολλὰ τῆς Βοιωτίας καὶ Εὐβοίας πόλεις, ἰδίως δὲ αἱ Πλαταιαὶ καὶ αἱ Θεσπιαὶ παρὰ τὸν Κιθαιρῶνα, ὅς τις ἦτο τὸ ἀρχαῖον κέντρον τῆς λατρείας τῆς Ἥρας. Αἱ τελεταὶ πᾶσαι, αἱ γινόμεναι πρὸς τιμὴν αὐτῆς εἰς τοὺς διαφόρους τούτους τόπους, ἀνεφέροντο εἰς τὰ μετὰ τοῦ Διὸς αὐτῆς γαμικά. Ἐν Ἀργεὶ ἐτελοῦντο τὰ *Ἡραῖα* μετὰ μεγάλης ἐπισημότητος· διότι ἡ ἱέρεια ἐποχομένη ἐφ' ἄρματος ἐλκουμένου ὑπὸ δύο λευκῶν βοῶν παρήρχετο ἀκολουθουμένη ὑπὸ ἐνθουσιῶδους λαοῦ εἰς λόφον ἐκτὸς τῆς πόλεως, ὅπου εὐόετο ἐκατόμβῃ· ἀλλὰ καὶ κύνες κατὰ πᾶν ἔερος ἐθύνοντο αὐτῇ κατὰ τὰ κυνικά κάμματα, ὅτε φόβος ἦτο μὴ ἐκ τούτων προσέλθῃ τὸ τῆς ὑδροφοβίας νόσημα (κυιφοτότις).

Ἰερὰ ἦσαν αὐτῇ ἡ ροιὰ, τὸ σύμβολον τοῦ ἔρωτος, κίκαυξ, ὁ ἄγγελος τοῦ ἔαρος, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐνυμφεῖσθαι ὁ Ζεὺς τὴν Ἥραν, ὁ ταῶς, ὁ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ φονευθέντος Ἀργου,

(α) Ἡ Εἰλείθυια εἰς ἐνικὸν ἀριθμὸν μνημονεύεται κατοικοῦσα ἐν τινὶ τῆς Κρήτης ἄντρῳ (Ὀδ. Τ, 488). Αὕτη εἶνε καθ' Ἡσιόδ. (Θεογ. 922) υἱάτηρ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας.

ἦτο ἱερὸς τῆς βασιλείας τοῦ οὐρανοῦ διὰ τὴν οὐρανὸν, ἥ τις ἀπεικονίζε τὸν ἀστερόεντα οὐρανὸν ὡσαύτως αἱ γῆραι, τὸ δίκταμον καὶ ἡ μήκωρ.

ὑπὸ τῆς πλαστικῆς τέχνης παρίσταντο πάντοτε ἡ Ἥρα εὐειδής, σεμνὴ καὶ σοβαρὰ ὡς μεγαλοπρεπὴς τοῦ Διὸς γυνή. Περιφημότατον ἄγαλμα ἦτο τὸ ὑπὸ τοῦ Πολυκλείτου ποιηθέν ἐν Ἀργεῖ, ἔχον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στέμμα κεκοσμημένον ὑπὸ τῶν Χαίρων καὶ Ὠῶν, καὶ διὰ μὲν τῆς μιᾶς χειρὸς κρατοῦν ῥόδιον, διὰ δὲ τῆς ἄλλης σκῆπτρον. ἔχον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κόκκυγα. Τὸ μέτωπον δεικνύει τοὺς χαρακτῆρας ἀφλόγτου ἀνθους καὶ τὴν ὀριμότητα τοῦ κάλλους, κυρτοῦται δὲ ἡρέμα ἀνευ ὑπερβολῆς καὶ ἐμπνέει σέβας χωρὶς ἰταμότητος· οἱ δὲ στρογγύλοι καὶ ἀνεωγμένοι αὐτῆς ὀφθαλμοὶ βλέπουσι κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ ἐμπρός. Τὸ ὅλον εἰκονίζεται ἀνδρῶν καὶ τέλειον, περιενδύεται μακρῶ χιτῶνι ὃς τις ὀφείλει εὐεθέρους βραχίονας καὶ λαιμὸν ἐπ' αὐτοῦ δὲ εἶνε ἐρριμένον ἱμάτιον. τὸ ὅποιον περιετυλίσσετο κατὰ τὸ μέσον τοῦ σώματος. Ἡ καλύπτρα, αὐσιῶδες σύμβολον τῆς μνηστῆς καὶ τῆς ἐγγάμου γυναικός, εἶνε συνήθως ἐρριμένη ὀπισθεν.

3. Παλλὰς Ἀθηνα, (Ἀθήνη, Ἀθηναίη, λατ. Minerva) (α).

Ἡ Παλλὰς Ἀθηνα εἶνε θυγάτηρ τοῦ Διὸς, γενναίου πατρὸς (ὁμβριμοπάριση), προτιμῶντος αὐτὴν πάντων τῶν ἄλλων θεῶν, ἥς ὁρῶς μητέρα ὁ μὲν Ὀμηρὸς οὐδερμάν ὀνομάζει, ὁ δὲ Ἡσίοδος διηγείται ὅτι ὁ Ζεὺς κατὰ συμβουλήν τῆς Γαίας καταπιὼν τὴν Μήτην (φρόνησιν), πρώτην αὐτοῦ γυναῖκα, διότι εἶχον προφητεύσει αὐτῇ ὁ Οὐρανὸς καὶ ἡ Γῆ, ὅτι ὑπὸ τίνος τῶν υἱῶν αὐτῆς (έλεῖ ἐξωσθῇ τῆς βασιλείας, ἐγέννησεν ἐκ τῆς κεφαλῆς τὴν Ἀθηνᾶν. Ὁ μῦθος οὗτος ἀνεπτύχθη πολὺ παρὰ τοῖς μετα-

(α) Παλλὰς σημαίνει τὴν πλήρη ῥώμης παρθένον, ὡς Παλλὰς Ἰαντα = ῥωμαλέοι νέοι. Ἡ λέξις οὐδαμῶς τοῦ Ὀμήρου καὶ Ἡσίοδου ἀπντᾷ.

γενεστέροις καὶ ἐλέχθη μάλιστα, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς (ἢ ὁ Προμηθεὺς) κατὰ διαταγὴν τοῦ Διὸς διέσχισε διὰ σιδηροῦ πελέκειος τὴν κεφαλὴν, ἐξ ἧς εὐθὺς ἐπήδησεν ἡ Ἀθηνᾶ ὠπλισμένη. Ἐκ τῆς διηγήσεως τοῦ Ἡσιόδου καὶ τῶν μεταγενεστέρων μαθάνομεν ὅτι ἡ Ἀθηνᾶ εἶνε προσωποποίησις τῆς μεγάλης φρονήσεως τοῦ Διὸς· διὸ ἀναφάνεται καὶ παρ' Ὀμήρῳ καὶ κατὰ τοὺς ἐπομένους χρόνους σώφρων καὶ δυνατὴ παρθένος, ἐμπειρος πάσης ἀνδρικῆς καὶ γυναικείας τέχνης, διοικοῦσα τὰς τακτικὰς καὶ συνετάς πολεμικὰς σκευὰς καὶ προστατεύουσα τοὺς ἐπὶ φρονήσει καὶ γενναϊότητι ἀναδεικνυομένους ἄνδρας καὶ πρὸ πάντων τὸν Ὀδυσσεύα. Αὕτη ἡ περὶ τῶν συγγενῶν, ὡς καὶ περὶ παντὸς τοῦ οἴκου αὐτοῦ, περὶ τῆς φρονίμως ἐργαζομένης Πηνελόπης καὶ τοῦ σώφρονος Τηλεμάχου φροντίς δεικνύεται πανταχοῦ τῆς Ὀδυσσειᾶς, ἐν ᾗ ἀναφέρεται ὅτι αὕτη καταπαύει τὸν πατέρα Δία, παρὰ τὴν βέλησιν τοῦ Ποσειδῶνος, νὰ παρασκευάσῃ εἰς τὸν Ὀδυσσεύα τὴν ἐπιστροφὴν, ὅτι θαρρύνει τὸν Τηλέμαχον καὶ παρακολουθεῖ αὐτὸν κατὰ τὸ εἰς Πύλον καὶ Σπάρτην ταξίδιον καὶ ὅτι προστατεύει ἀμφοτέρους ἐν τῇ κατὰ τῶν μνηστήρων μάχῃ. Ἡ Ἀθηνᾶ, «φίλον τέκος» τοῦ πατρὸς οὔσα, ἐν μὲν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ πάντοτε συμφρονεῖ πρὸς αὐτὸν, ἐν δὲ τῇ Ἰλιάδι τοῦναντίον θαμινὰ ἐναντιοῦται πρὸς αὐτόν, ὅς τις ὅμως πάλιν στέργει ἔνεκα τῆς πρὸς αὐτὴν ἀγάπης.

Ἡ Ἀθηνᾶ ἢ τις ἐνοπλος ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ γενναίου αὐτῆς πατρὸς ἐπήδησεν, εἶνε πολεμικὴ θεὰ, ἢ τις ὅμως, ἀντιθέτως πρὸς τὸν Ἄρην, τὸν εὐχαριστούμενον εἰς τὸν πόλεμον καὶ τὸν λίαν αἱματηρὸν θόρυβον τῆς μάχης, ἄρχει τῆς φρονίμου καὶ τακτικῆς μάχης τῆς ἀγούσης ἀσφαλῶς πρὸς τὴν νίκην· διότι ἡ διάνοια τοῦ Διὸς πανταχοῦ νικᾷ· διὸ τὰ ἀγάλματα ἔχουσιν εἰς τὴν χεῖρα τὴν Νίκην, ὡς ἡ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν Παλλὰς Παρθένος, ἢ τις μάλιστα προσηγορεύετο καὶ Νίκη καὶ ὡς τοιαύτη εἶχε καὶ ἴδιον ναὸν ἐν τοῖς προπυλαίοις τῆς ἀκροπόλεως (α)

(α) Σοφ. Φιλ. 434. Εὐρ. Ἰων. 469. 1554. Ὁ ναὸς οὗτος εἶχε

καὶ θὰ ἐπωνομάσθῃ οὕτω, διότι μεταξὺ τῶν θεῶν διέπρεψεν ἐν τῇ γιγαντομαχίᾳ ὑπὲρ τοῦ Διὸς. Ἡ πάντοτε μαχομένη καὶ ἀκαταμάχητος οὕσα παρθένος (ἀργυρώη) καθίσταται οὕτως ὑπέρμαχος τῶν πόλεων πολιτειῶν (ἀ. λα. λομενίης, ἐρυλιτολίας, πρήμαχαι), ἐνθουσιάζουσα μὲν τὸν λαὸν εἰς τὴν μάχην καὶ ὀδηγοῦσα αὐτὸν εἰς νίκην καὶ λάφυρα, προστατεύουσα δὲ τὰ τείχη, τὰς ἀκροπόλεις καὶ τοὺς λιμένας (λαοσσόςος, ἀγελεία, ἀηίος, λαφρία). Ἐντεῦθεν αἱ ἀκροπόλεις καὶ αἱ πόλεις εἶνε κυρίως αἱ ἑδραὶ αὐτῆς (ἀκράα, ἀκρία), ἐν πολλαῖς τῶν ὁποίων τὰ παλ-
λάδια, ἀρχαῖα ξόανα (ξύλινα εἰδωλα) τῆς θεᾶς, φέρονται δόρυ καὶ ἀσπίδα, ἐφυλάττοντο ἐπιμελῶς καὶ ἐτιμῶντο λίαν ὡς προ-
φυλακτικὰ ἱερὰ καὶ ὡς ἐνέχυρα τῆς σωτηρίας τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας. Περιφημότατον Παλλάδιον ἦτο τὸ τῆς Τροίας, ὅπερ, ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ῥιφθέν ποτε ὑπὸ τοῦ Διὸς, εὔρε μὲν ὁ βασιλεὺς Ἴλος καὶ ἔθηκεν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖ-
σαν πόλιν, ἤρπασαν δὲ ὁ Διομήδης καὶ ὁ Ὀδυσσεύς· διότι τὸ Ἴλιον, ἐν ᾧσφ εἶχε τοῦτο, δὲν ἠδύνατο νὰ καταστῇ. Βραδύ-
τερον δὲ διάφοροι πόλεις ἐσχυρίζοντο ὅτι κέκτηνται τὸ θαυμα-
στοποιὸν τοῦτο παλλάδιον, ὡς αἱ Ἀθῆναι καὶ τὸ Ἄργος, μάλιστα δὲ ἡ Ρώμη καὶ τὸ Λαβίνιον, ὅπου μετέφερον ὁ Αἰνείας.

Ἀλλ' ἡ Ἀθηνᾶ προάγει τὴν εὐδαιμονίαν τῶν πολιτῶν καὶ διὰ τῶν τεχνῶν καὶ τῶν εἰρηνικῶν καθιδρυμάτων, ἐπιστατοῦσα τῶν ἔργων (ἐργάνη)· διότι ἐφεῦρε διάφορα ἐργαλεῖα καὶ σκεύη καὶ ἐδίδαξε τὰς διαφόρους τέχνας, ἰδίως δὲ τὰς μὲν γυναῖκας τὴν τοι κλώθειν καὶ ὑφαίνειν, τοὺς δὲ ἄνδρας τὰ βιομηχανικὰ ἔργα, οἷον τὸ τοῦ ξυλουργοῦ, ναυπηγοῦ, χρυσοχοῦ κτλ. ὡσαύ-
τως φροντίζει περὶ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ δικαίου, περὶ τῆς ἐκ-
κλησίας τοῦ δήμου καὶ τῆς βουλῆς τοῦ πολιτεύματος (βουλαιά, ἀγοραία), καὶ περὶ τῆς σωματικῆς εὐδαιμονίας τοῦ λαοῦ, οὕσα

καταπίσει καὶ ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Ὀδωνος ἀνωρθώθη ὑπὸ τοῦ γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου H. S.

κουροτρόφος, σώτεια καὶ Ὑγίεια. Πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς βουλευτικᾶς ἐν τῇ βουλευτηρίῳ Ἀθηνῶν εἶχον οἱ Ἀθηναῖοι ἱερὴν, ἐν ᾗ εἰσιόντες οἱ βουλευταὶ προσκύνοντο καὶ εὐχετήρια εἴθουν.

Πολλαὶ πόλεις ἐτίμων τὴν σοφὴν ταύτην θεῶν ὡς προστάτριν· πρὸ πικρῶν ὅμως αἱ καὶ διὰ τοῦ ὀνόματος πρὸς αὐτὴν συνδεδεμέναι Ἀθῆναι, ἡ πόλις τῶν εὖρυεστάτων ἀνδρῶν, καὶ ἡ Ἀττικὴ, περὶ ἧς ἤρριπεν αὕτη πρὸς τὸν Ποσειδῶνα (ἴδε Ποσειδῶνα), ἐθεωρεῖτο ἰδίᾳ αὐτῆς ἰδιοκτησίᾳ καὶ πάντα τὰ κατὰ τὴν χώραν γινόμενα πολλὰ ἐσχετίζοντο πρὸς τὴν λατρείαν αὐτῆς· οὕτω προστατεύει τὴν πόλιν, τὰς φρατρίας καὶ τὰς φυλάς, ἐξ ὧν συνίσταται ὁ λαὸς (πολιὰς ἢ πολὺ ὄχλος καὶ γρατρίαι), ἰδρύσας τὸν Ἄρειον Πάγον καὶ ἐθέκε νόμους καὶ θεσμούς, ἐδωκεν εἰς τὴν χώραν τὴν ἐλαίαν, ἐδίδασκε τὸ χαλκῶν τοὺς ἱπποὺς (ἱππία) καὶ τὸ ζευγνύειν τοὺς βοῦς. Διὰ τοῦτο πρὸς τιμὴν αὐτῆς ἐκτίσαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως δύο ναοὺς, τὸ Ἐρέχθειον, ὅπου εὐίσκετο τὸ ἀρχαιότατον ἐξ οὐρανοῦ πεσὼν ξόανον τῆς θεᾶς καὶ ἡ ἱερὰ ἐλαία, ἣν εἶχε φυτεύσει, ὅτε ἤρρε πρὸς τὸν Ποσειδῶνα περὶ τῆς χώρας καὶ ὅπου ὡσαύτως ἐδεικνύετο καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος κατὰ τὴν ἑρῖν προκληθεῖσα πηγὴ θαλασσίου ὕδατος, καὶ τὸν μεγαλοπρεπῆ Παρθενῶνα μετὰ τοῦ περιφύμου τῆς Παρθενου Ἀθηνᾶς ἀγάλματος, ὃ περ ἐξ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ ὁ Φειδίας εἰργάσατο, καὶ κατέστησαν ἑορταί, ὧν ἀξιολογώταται ἦσαν αἱ Ἐρρηφοραὶ, τὰ μεγάλα καὶ τὰ μικρὰ Παναθηναῖα, τῶν ὁποίων τὰ μὲν μικρὰ καθ' ἕκαστον ἔτος ἐτελοῦντο, τὰ δὲ μεγάλα κατὰ τετραετίαν ἀπὸ τῆς 25—28 τοῦ ἑκατομβαιῶνος (Ἰουλίου—Αὐγούστου). Τὴν πρώτην ἡμέραν τῶν μεγάλων Παναθηναίων ἐτελεῖτο κατὰ τὸν Κεραμεικὸν δρόμον, καθ' ὃν οἱ ἀγωνιζόμενοι ἐκράτουν λαμπάδας, τὴν δευτέραν γυμναστικὸς ἀγὼν, τὴν τρίτην μουσικὸς τῶν ποιητῶν, αἰδῶν καὶ ῥητόρων· ὁ δὲ νικητὴς ἐλάμβανε στέφανον ἐκ κισσοῦ ἐλαίας καὶ ἀμφορέα καθαροῦ ἐλαίου ἐκ τῆς ἱερᾶς ἐλαίας.

Αμυπρότατη ὅμως ἦτο ἡ τὴν 28 ἑκατομβαιῶνος διὰ τῆς πόλεως πρὸς τὴν ἀγρόपालιν γινομένη πομπή, καθ' ἣν ἐφέριτο εἰς τὸν Παρθενῶνα ἀπεχωρημένος ἐν εἵδει ὀθόνης εἰς τροχαλίαν ὁ ἀκάλλιστος χαριέστατος καὶ μέγιστος ποικίλμασι πέπλος», ἐφ' οὗ ἄττικαὶ γυναῖκες ἐκάστοτε ἐκέντουν γίγαντας, ἕρωας καὶ ἄλλα ἐπίσημα ἔργα, ἵνα ἐνδύσῃσι τὸ ἀρχαῖον ἄγαλμα τῆς θεᾶς.

Κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα ἦτο μὲν ἡ Ἀθηνᾶ κατ' ἐξοχὴν ἠθικὴ θεότης. Ὅμως ἔχνη τινὰ ἐν τῷ μύθῳ καὶ τῇ λατρείᾳ δεικνύουσιν ὅτι ἦτο καὶ αὕτη, ὡς οἱ πλείστοι τῶν θεῶν, κατὰ τὴν ἀρχαίαν πελασγικὴν ἐποχὴν φυσικὴ θεότης, ὡς ἀποδεικνύουσιν ἐν Ἀττικῇ καὶ ἡ πρὸς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν δεινδροφυτείαν σχέσις αὐτῆς καὶ ἡ ἐπιμιξία πρὸς τὸν Εὐριχθόνιον τὸ σύμβολον τῆς ἀφθονίας τῶν ἐκ τῆς γῆς βλαστανόντων φυτῶν. Ὡς αὐτως ἀναλογιζόμενός τις τὴν ἐκ τοῦ Διὸς, τοῦ θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ γέννησιν αὐτῆς βεβαίως ἐκλαμβάνει αὐτὴν θεὰν φυσικὴν καὶ κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς οὐσίαν, καθαρὸν τέκνον τοῦ καθάρου αἵθερος. Ἀλλ' ὅμως τοιαύτη οὐσα καὶ εὐρύτερον ἐνεργούσα παρίσταται καὶ ἐν τῷ φυσικῷ τῆς γῆς βίῳ κατὰ διαφόρους σχέσεις, ὧν ἐξέχει ἡ πρὸς τὸ ὕδωρ, οὗ ἕνεκα αὕτη πολλάκις φαίνεται παρὰ τῷ Ποσειδῶνι καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐλατρεῖτο ἐν τόποις παραιοταμίσι καὶ παραθαλασσίσι, ὡς εἶνε αἱ Ἀλαλχομεναὶ τῆς Βοιωτίας παρὰ τὴν Κωπαῖδα λίμνην καὶ τὸν ποταμὸν Τρίτωνα, κατωτέρω τοῦ τόπου, ὅπου ἔκειντο αἱ καταστραφεῖσαι βοιωτικαὶ Ἀθῆναι καὶ ἄλλοι τόποι ἔχοντες διαφόρους μὲν, ἀλλ' ὁμῶνυμους ποταμούς (ἐν Ἀρκαδίᾳ, ἐν Κρήτῃ) (Τριτωνίς καὶ Τριτογένεια, γενέτειρα κυμάτων, διότι τρίτων σημαίνει τὸ φλοίσβον κύμα). Ὡς αὐτως δὲ ἐν Λιβύῃ, ὅπου ἦτο λίμνη Τριτωνίς, ἐλατρεῖτο μετὰ τοῦ Ποσειδῶνος, ὀνομαζομένου μάλιστα παρὰ τὸν ἄλλ' ἐνταῦθα δὲν ἦτο, ὡς παρεδέχοντο, ἡ λατρεία τῆς Ἀθηνᾶς ἐγχωρία, ἀλλὰ μετηνέχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ μεταναστεύσαντος ἑλληνικοῦ φύλου, τῶν Μινυῶν.

Τῆς Ἀθηνᾶς εἶνε ἱερὸν ἡ εἰ.α.α, ὡς τὸ ἐν Ἀττικῇ ἀξιολο-

γώτατον φυτὸν καὶ ἡ γλαυξ ὅθεν μάλιστα ὀνομάζεται γλαυκώλις, ὁξυδερκής θεά, ἐπώνυμον, δι' οὗ ὁ Ἕλληνας ἐνόει τὴν ἰδιάζουσαν λαμπρότητα τοῦ ἐφθαλμοῦ αὐτῆς. Τὸ κάλλιστον καὶ μέγιστον ἄγαλμα τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς, ἔχον ὕψος 36 πήγγων, ἐποίησεν ὁ Φειδίας ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν, ἀποδοῦς αὐτῇ ἥσυχον σεμνότητα, αὐτοσυνειδήτον δύναμιν καὶ καθαρότητα διανοίας· διότι ἡ μὲν κεφαλὴ, ἡ τις ἐφηρε κράνος ἔχον γρύπας ἐκατέρωθεν καὶ ἐν μέσῳ σφίγγα, καὶ οἱ ὀφθαλμοί, οἳ τινες ἐποικίσθησαν ἐκ πολυτίμων λίθων, βλέπουσι πρὸς τὰ κάτω καὶ παριστῶσιν αὐτὴν σκεπτομένην, τὸ δὲ στήθος περιβάλλεται ὑπὸ τῆς αἰγίδος, ἡ τις καὶ τῷ Διὶ κοινὴ εἶνε, καὶ λεπιδωτοῦ θώρακος ἔχοντος περὶ μὲν τὰ ἄκρα ὄφεις, ἐν μέσῳ δὲ τὴν κεφαλὴν τῆς Γοργόνης Μεδούσης (γοργόνειον), ἣν ἡ παρὰ τοῦ Περσέως ἔλαβεν ἡ μόνη φονεύσασα τὴν Γοργώ. Καὶ ἐν μὲν τῇ ἐτέρᾳ τῶν χειρῶν κρατεῖ ἄγαλμα Νίκης τετράπηχυν αἰ. χρυσοῦ, ἐν δὲ τῇ ἐτέρᾳ δόρυ.

4. Ἡφαιστος (Vulcanus.).

Ὁ Ἡφαιστος ἐκπροσωπεύων τὴν ἐνεργοῦσαν δύναμιν τοῦ πυρὸς ἦτο κατὰ μὲν τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους τοὺς πρὸ Ὀμήρου δι' ἐν τῇ φύσει δυνάμενον καὶ γόνιμον, ἀλλ' ἐπὶ Ὀμήρου καὶ μετὰ τοῦτον ἀπολέσας τὴν ὕψηλὴν ταύτην ἀξίαν εἶνε τεχνίτης θεός, ἐργαστηριάρχης, τέκνων καὶ ἐπιστημόνως κατεργαζόμενος τὰ μέταλλα διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ πυρὸς (κλυτοτέχνης, πολύφρων, γαλακείας). Λέγεται δὲ υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας ἢ μόνον τῆς Ἥρας· ἐπειδὴ ὅμως ἦτο ἀδύνατος, δυσειδής καὶ χωλός (ἀμφιγυήεις, κυλινδοποδίων), ἡ μήτηρ ἄμα τῇ γεννήσῃ ἐρρίψεν ἐκ τοῦ Ὀλύμπου αὐτόν, ὃν αἱ θαλάσσιαι θεαὶ Θέτις καὶ Εὐρυνόμη ἐδέξαντο εἰς τοὺς ἑαυτῶν κόλπους καὶ ἀνέθρεψαν. Ἐν τῷ Ὀλύμπῳ δ' ἐπιστρέψας καὶ θέλων ποτὲ νὰ βοηθήσῃ τὴν ὑπὸ τοῦ Διὸς κικουμένην μητέρα, ἐρρίφθη

πάλιν ὑπὸ τοῦ Διὸς ἐκ τοῦ Ὀλύμπου καὶ καταφερόμενος
πᾶσαν τὴν ἡμέραν ὅρα τῇ δύσει τοῦ ἡλίου κατέπεσεν ὀλι-
γόθυμος ἐπὶ τῆς νήσου Λήμνου, (α) ὅπου Σύντιες ἄνδρες ἐγεί-
ρουν αὐτὸν καὶ φιλικῶς ὑποδέχονται κτίσαντες καὶ τὴν πό-
λιν Ἰφαιστιάδα πρὸς τιμὴν του. Ταύτην δὲ τὴν νῆσον ἡγάπα
τὰ μέγιστα, διότι ἦτο ἡφαίστειος. Πρὸς ἐκδίκησιν ὅμως ἐ-
στειλε πρὸς τὴν μητέρα δῶρον χρυσοῦν θρόνον, ἐφ' οὗ κα-
θίσασα ἡ Ἥρα δὲν ἡδύνατο νὰ ἐγερθῇ διὸ παρεκάλεσαν τὸν
Ἥφαιστον νὰ ἀναβῇ εἰς τὸν Ὀλυμπόν· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἤθελε
κατέβη ὁ Διόνυσος καὶ μεθύσας αὐτὸν ἀνεβίβασε δι' ἀπάτης·
ἀναγκάσας δὲ τὴν Ἥραν νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἦτο γνήσιος υἱός-
του Διὸς ἔλυσε αὐτὴν καὶ ἔκτοτε διέτριβεν ἐν Ὀλύμπῳ.

Πρὸς αὐτὸν θαμινὰ ἀσπεύζονται οἱ Ὀλύμπιοι θεοὶ ἕνεκα τῆς
ἀσχημίας αὐτοῦ καὶ χωλότητος· οὕτως ἐν τινὶ ποτε συμποσίῳ
τῶν θεῶν, ἰδὼν τὴν μητέρα ὠργισμένην κατὰ τοῦ Διὸς πρῶτον
παρηγόρησεν αὐτὴν διὰ λόγου, ἔπειτα προσήνεγκεν ἀμφικύπελ-
λον μὲν ποτήριον τῇ Ἥρᾳ, γλυκὺ δὲ νέκταρ εἰς τοὺς λοιποὺς
θεοὺς, οἳ τινες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἀπερχόμενον ἐσπευσμένως κατὰ
τὰ δῶματα καὶ χωλαίνοντα, ἐγέλασαν ἄσχετος γέλωτα. Κατὰ
τὰ λοιπὰ ὧν ὁ Ἥφαιστος δυνατὸς καὶ βίωμαλτος, ὡς ἀρμό-
ζει εἰς ἐπιτήδειον ἐργαστηριάρχην καὶ ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου ἐ-
χὼν τὰ χαλκεῖα μετὰ 20 τεχνικῶν φουσητηρίων (β) κατε-
σκεύασε δύο χρυσαῖς ὀμβλούςας καὶ αὐτοκινουμένας ἀμφικύπελους,
διὰ τὰς ὁποίας ἐθαυμάζετο. Ὡσαύτως δὲ τῷ μὲν Διὶ τὴν ἀ-
σπίδα, τὸ σκῆπτρον καὶ τὸν κεραυνόν, τοῖς δὲ ἄλλοις θεοῖς τὰ
ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου χάλκινα ἀνάκτορα· ὡσαύτως τῷ μὲν Ἀχιλ-
λεὶ ἔχάλκευσε πολύτεχνον ἀσπίδα, τῷ δὲ Διομήδεϊ θώρακα,

(α) Παρά τοῖς μεταγενεστέροις θεωρεῖται μὲν ἔκτοτε χωλὸς καὶ ὑ-
ποκάξων, παρ' Ὁμήρῳ ὅμως εἶνε ἤδη ἐκ γενετῆς τοιοῦτος.

(β) Μετὰ ταῦτα μετέθηκαν τὴν κἀμινον αὐτοῦ εἰς τὴν Αἴτναν ἢ εἰς
τινα ἡφαιστειῶν νήσων καὶ ἔδωκαν αὐτῷ βοηθούς τῆς χαλκευτι-
κῆς τέχνης τοὺς Κύνλωπας, Βρόντην, Στερόπην καὶ Πυ-
ρραμόν· καὶ ἄλλ. Οἰκγ. Α ν, 8, 446 καὶ ἑ.

ὡς αὐτως καὶ ἄλλα λαμπρὰ ἔργα, ἃ μνημονεύονται παρ' Ὀμήρῳ.

Τοῦ θεοῦ, ὅς τις διὰ τῶν χαριέντων ἔργων παρέχει εἰς τὸν βίον ἡδύτητα, γονὴ εἶνε ἐν μὲν τῇ Ἰλιάδι ἡ ὥραία *Χάρις* (α) ἐν δὲ τῇ Ὀδυσσεΐᾳ ἡ *Ἀφροδίτη* (β), ἢ τις ὅμως, ὀλίγον ἀρεσκομένη εἰς τὸν χονδρὸν καὶ ἄσχημον χαλκόν, ἐράται τοῦ ῥωμαλέου καὶ ὥραίου Ἀρεως, ὃν συνέλαβε μετὰ τῆς Ἀφροδίτης διὰ τοῦ περιφήμου δικτύου, ὃ περ μόνος ἐπενόησε καὶ κατεσκεύασε. Τῇ Ἀθηνᾷ, θεᾷ ὡς αὐτως τῶν τεχνῶν, συμπράττει πολλάκις ὁ Ἥφαιστος, ὅς τις διδάσκει καὶ προστατεύει μετ' αὐτῆς τοὺς τεχνίτας τῆς γῆς. Μετὰ ταύτης δὲ ὡς καὶ μετὰ τοῦ Προμηθέως ἐλατρεύετο κατ' ἐξοχὴν ἐν Ἀθήναις ὡς θεμελιωτῆς καὶ προαγωγῆς τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ὡς κτίστης τοῦ διὰ τῆς ἐστίας διατηρουμένου οἰκιακοῦ βίου καὶ τῶν χρηστῶν ἡθῶν. Εἰς τινα χωρία τοῦ Ὀμήρου ἀπαντᾷ ἐτι μᾶλλον τὸ φυσικὸν τοῦ θεοῦ· διότι τὸ πῦρ εἶνε πνοή καὶ φλόξ τοῦ Ἥφαιστου μάλιστα δὲ τὸ στοιχεῖον αὐτὸ παρ' Ὀμήρῳ καὶ πολλάκις παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ποιηταῖς σημαίνεται διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ θεοῦ, ὡς πόλεμος διὰ τῆς λέξεως Ἀρης. Ἐκτὸς τῆς Δήμου (*Δήμιος*) καὶ τῆς Ἀττικῆς ὁ Ἥφαιστος ὀλίγον ἐλατρεύετο ἐν Ἑλλάδι. Ἡ μετὰ ταῦτα πλαστικὴ παρίστανεν αὐτὸν συνήθως ῥωμαλέον γενειάτην ἄνδρα, κρατοῦντα τὰ ἐργαλεῖα τῆς τέχνης, ἔχοντα κῆρυκιν, ἄτακτον, ἡμίγυμνον καὶ ἐπὶ κεφαλῇς πῖλον εἰς ὃν λήγοντα. Ἡ δὲ χολότης ἐλαφρῶς ἐσημειώετο.

Β Ἀπόλλων, Apollo.

Ὁ Ἀπόλλων εἶνε υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Τιτανίδος Λητοῦς, θυγατὴρ τοῦ Κροῦ καὶ τῆς Φοίβης, γεννηθεὶς κατὰ τὸν κοινὸν

(α) Ἰλ. Σ, 382· παρ' Ἡσιοδ. (Θεογ. 945) εἶνε ἡ νεωτάτη τῶν Χαρίτων, ἡ Ἀ γ λ α ῖ α. (β) Τὰ ἀπαντῶντα ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ χωρία φαίνεται νὰ διεσκευάσθησαν μετὰ ταῦτα.

μῦθον ἐπὶ τοῦ ὄρους Κύνθου τῆς γῆσου Δήλου (Δήλιος, Κύνθιος).

Ἡ Λητώ, ἐπειδὴ ἤγαπήθη ὑπὸ τοῦ Διὸς, καταδικάσθαι ὑπὸ τῆς ζήλοτύπου Ἥρας, ἣ τις ἐδίωξεν αὐτὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἠνάγκασε τὴν γῆν νὰ μὴ δεχθῇ αὐτὴν καὶ περιεπλανᾶτο ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν. (α) Διὰ τὸν τῆς Ἥρας φόβον μετεμορφωθείσα εἰς λύκαιναν ἦλθεν εἰς 12 ἡμέρας ἐκ τῶν ὑπερβορείων εἰς τὴν νῆσον Δῆλον, ἣ τις ἕως τότε ἄσφατος εἰς τὴν θάλασσαν ἐπλεε, καὶ κατὰ διαταγὴν τοῦ Ποσειδῶνος ἐγέννησε τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Ἀρτεμιν. Ὁ Ἀπόλλων μετασχὼν τοῦ κατὰ τῶν Τιτάνων πολέμου κατετάχθη ὑπὸ τοῦ Διὸς ἐν τοῖς Ὀλύμπιαις θεοῖς· ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ συνώμωσε μετὰ τῆς Ἥρας κατὰ τοῦ Διὸς, ἐξώσθη τοῦ Ὀλύμπου καὶ καταδικάσθη νὰ δουλεύῃ παρ' Ἀδμήτῳ, τῷ βασιλεῖ τῆς Θεσσαλίας, βόσκων τοὺς βοῦς αὐτοῦ καὶ παρὰ Λομέδοντι, τῷ βασιλεῖ τῆς Τροίας, κτίσας μετὰ τοῦ Ποσειδῶνος τὰ τεῖχη τῆς πόλεως. Μετὰ τὰς ποιὰς ταύτας ἠξιώθη τῆς προτέρας τιμῆς καὶ ἐγένετο θεὸς τῆς σωτηρίας καὶ τῆς τάξεως, φίλτατος υἱὸς τοῦ Διὸς, ἀνώτατος τῆς τάξεως προστάτης· διὸ συχνάκις ὁ Ἀπόλλων παρ' Ὀμήρῳ καλεῖται Διὸς φίλος καὶ προσαγορεύεται ὑπὸ τοῦ Διὸς φίλε Φοῖβε. Ὁ Φοῖβος μισῶν πάντα τὰ κακὰ κολᾷ τοὺς ὑπεριφάνους καὶ προστατεύει τοὺς ἀγαθοὺς παρέχων αὐτοῖς σωτηρίαν. Ὅπλα δ' ἔχει τόξα καὶ βέλη, δι' ὧν κατατοξεύει τοὺς ἀθέους (ἐκατηβόλος, ἐκατηβελέτης, ἐκηβόλος, τοξικός, ἀργυρότοχος, ἑκατός, ἐκάεργος), ὡς τοὺς Ἀλκιῶδας, οἳ τινες ἤθελον διὰ τῆς βίας νὰ κατακτήσωσι τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ ἀρπάσωσιν ὁ μὲν Ἐφιάλτης τὴν Ἥραν, ὁ δὲ Ὠτός τὴν Ἀρτεμιν· οὕτω κατατόξευσεν μετὰ τῆς ἀδελφῆς Ἀρτέμιδος τὰ τέκνα τῆς Νιόβης, διότι αὕτη ἐτόλμησεν νὰ καυχῇθῃ ὅτι εἶνε εὐτυχέστερα τῆς Λητοῦς, διότι ἔχει πλείονα τέκνα ἢ αὐτὴ. Τὰ βέλη αὐτοῦ φέρουσι τὸν ὄλεθρον καὶ αἰφνιδίως ἀφαιρᾷ τοὺς ἐκ τῆς γλυκεῖας ζωῆς τοὺς ἀνθρώπους.

(α) Τότι λέγεται ἐλθοῦσα καὶ ἐν Ἀττικῇ ἔπου, ἐπειδὴ ἔλασι τὸν ζωτήρα τῆς, ἀνομάσθη ὁ δῆμος ἐξ αὐτῆς Ζωοτήρι.

κατὰ τοὺς χρόνους τῆς νεότητος καὶ ῥώμης αὐτῶν. Ὅτε οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸ πρὸ τῆς Τροίας στρατόπεδον ἤρνοῦντο τὴν εἰς τὸν ἱερέα αὐτοῦ Χρῦσην πρέπουσαν τιμὴν, καθήσας μακρὰν τῶν νεῶν διηύθυνεν ἐν ἐκῇ ἡμέρᾳ τὰ φθοροφόρα (ἐχευεὺς) βέλη εἰς τὸ στρατόπεδον, ἵνα ἄνθρωποι καὶ ζῶα ἀποθάνωσι (ἴ. ἐν ἀρχῇ ἱλιάδος)· ὅθεν κατ' ἐξοχὴν ὀνομάζεται φθοροποιός, φθορεὺς (οὐλίος, ὡς δεικνύει καὶ ἡ παραγωγὴ τοῦ ὀνόματος ἐκ τοῦ ὄλλυμι ἀφανίζω). Ὡς δὲ δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ἀσθένειαν καὶ θάνατον, οὕτω δύναται καὶ αὐτὸ τὸ κακὸν νὰ ἀποτρέψῃ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζώων, διότι εἶνε ἀλεξίκακος, ἀλείσιος, σωτήρ, Πάϊων καὶ Σμινθεὺς, πατήρ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, θεοῦ τῆς ὑγείας, καὶ νὰ προστατεύῃ τοὺς νέους (κουροτρόφος), ἰδίως ἐν γυμνασίοις καὶ ἐν πολέμῳ· ὡσαύτως δὲ ἦτο (ὡς ἐν Σπάρτῃ) καὶ πολεμικὸς θεός, ὃν ἐπεκαλοῦντο εἰς βοήθειαν ἐν καιρῷ μάχης. Καθὼς κοινῶς μετὰ τοῦ Ἑρμοῦ προστατεύει τὰ γυμνάσια, οὕτω καὶ τὰς ὁδοὺς καὶ ἀγυίας (ἀγυιεὺς, θυραῖος), τοὺς ἀγρούς, τὰ δάση καὶ τὰ ποιμνία (ὀπάων μῆλων, ρόμιος), εἰς τὰ ὅποια οὗτος παρέχει εὐδαιμονίαν καὶ γονιμότητα (ἀρισταῖος ἴδ. Ἀρισταῖον), διότι ἐβόσκει ποτε τοὺς βοῦς τοῦ Τρωὸς Λαομέδοντος ἐπὶ τῇ Ἰδῇ καὶ τοὺς ἵππους τοῦ Ἀδμήτου ἐν Πιερίᾳ. (α) Μετὰ τῆς ἀδελφῆς Ἀρτέμιδος εἶνε φίλος καὶ φύλαξ τῶν δασῶν, τολμηρὸς κυνηγὸς καὶ διωκτὴς θηρίων· ἀλλ' ὅμως τὸ μέρος τοῦτο ἀνεπτύχθη μᾶλλον παρὰ τῇ Ἀρτέμιδι.

Ὁ Ἀπόλλων εἶνε φίλος υἱὸς τοῦ Διὸς· διότι παρ' Ὁμήρῳ, ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι θεοὶ πολλάκις ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου στασιάζουσι πρὸς τὸν

(α) Ἰλ. Β. 763. Ὁ Ἀπόλλων ὑπηρετεῖ Ἀδμήτῳ, τῷ βασιλεῖ τῶν Φερῶν, ποιμνίων τὰ ποιμνία αὐτοῦ. Ἐξ ἀγάπης πρὸς τοῦτον προσεπάθει διὰ τῶν Μαιράων, ὅπως, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα τοῦ θανάτου, ζήσῃ καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἀπιθάνῃ ἄλλος τις. Τοῦτο ἀνεδέχθη ἡ γυνὴ αὐτοῦ Ἀλκίση, ἡ ὡραιότατη τῶν θυγατέρων τοῦ Πηλείου, ἡ ὅμως ἡ Περσεφόνη ἐστειλεν ἕνεκα τῆς πρὸς τὸν ἄνδρα τῆς ἀγάπης εἰς τὸν ἄνω κόσμον ἢ ὁ Πρακλῆς κατ' ἄλλαν μῦθον ἡλευθέρωσεν. Ἀδμήτης ἦτο καὶ ἐπ' ἑαυτὸν τοῦ Ἀΐου σηκίων ἀδάμαστος.

Δία, αὐτός, καὶ περ σημαντικὴν θέσιν παρὰ τοῖς θεοῖς κατέχων, πάντοτε ὁμογνωμονεῖ καὶ συμφωνεῖ πρὸς αὐτόν. Ἐν δὲ προφη-
της γνωστοποιεῖ τὰς θελήσεις καὶ τὰς βουλὰς τούτου εἰς τοὺς
θνητοὺς (α) καὶ καθίσταται θεὸς τῆς προφητείας καὶ τῶν μαν-
τείων, εἰς τὰ ὅποια προαγγέλλει οὐχὶ τὴν ἑαυτοῦ βέλησιν,
ἀλλὰ τὴν τοῦ πατρὸς. Ἦδη καὶ παρ' Ὀμήρῳ εἶνε πιθικός
(Πύθιος) θεός, ἔχων τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον. Ἐπεὶ δὲ αἱ ἀ-
ποικίαι συνήθως, συνεργοῦντος τοῦ μαντείου, ἐγίνοντο, ἐπειδὴ
πολιτεύματα πολλὰ κίς ὑπὸ τῶν Δελφῶν προηγορεύοντα, γίνεται
ὁ Ἀπόλλων καὶ θεμελιωτὴς τῶν πόλεων καὶ πολιτειῶν καὶ
τῶν πολιτευμάτων. Οὕτως ἀνεφέρετο τὸ δωρικὸν πολίτευμα
ὅλως εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅς τις ἐγένετο διὰ ταύ-
της τῆς λειτουργίας τοῦ μαντείου ὁ κύριος ὁδηγὸς τῆς ἑλλη-
νικῆς ἱστορίας. — Ἐπειδὴ δὲ, ὡς ἡ προφητεία, οὕτω καὶ ἡ ποίησις
στηρίζεται εἰς ἰδιαίτεράν ἐνθουσιαστικὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς,
ἥ τις ἦτο ἰδίᾳ τῆς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος, μὴ ἀπολέσασα τὴν
ἀρχικὴν σεμνότητα καὶ ἀξιοπρέπειαν καὶ μὴ περιπεσοῦσα εἰς
τὴν παράφορον ἑλσταςιν τῆς λατρείας τοῦ Διονύσου, γίνε-
ται ὁ Ἀπόλλων καὶ θεὸς τῆς ποιητικῆς, φίλος τῆς ψῆδης (μου-
σικός, κιθαρωδός) καὶ ἀρχὼν τῶν Μουσῶν (μουσηγέτης.) Παρ'
Ὀμήρῳ μὲν δὲν εἶνε εἰσέτι μουσηγέτης, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἤδη πα-
ρουσιάζεται ἔχων σχέσεις πρὸς τὰς Μούσας· διότι αὐτὸς ἐπαίξεν
ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν θεῶν τὴν ὠραίαν φόρμιγγα καὶ αἱ Μοῦσαι ἀπα-
σαι ἤδον τὴν φιλάττην αὐτῶν ψῆδην.

Κατὰ τὴν πρωτογενῇ αὐτοῦ σημασίαν ὡς φυσικὸς θεὸς ἦτο
ὁ Ἀπόλλων θεὸς τοῦ φωτός· ὅθεν καὶ ὀνομάζεται *Αὐκηνεής*,

(α) Ὅμηρ.: Ὑμν. Α. εἰς Ἀπολλ. 132. εἰς τὸν παρ' Ὀμήρῳ συχνά-
κις ἀπαντῶντα τύπον· καὶ γάρ, Ζεῦ τε πάτερ καὶ Ἀθηναίη καὶ Ἀπολ-
λων. (Πλ. Β, 371 α, 288. Οδ. Η, 311.) εἰρρίσκομεν τὸ ἔλ.ν τοῦ ὑ-
ψίστου θεοῦ ὅντος εἰς τρεῖς δυνάμεις κατατεθειμένον· ὁ Ζ εἰς ὡς πατήρ
καὶ ὡς ἡ ὑψίστη δύναμις ἐξουπάζουσα τὰς δύο ἄλλας, αἱ τινες ὑπόκειν-
ται αὐτῇ, ἡ Ἀθ. ἡ ν. ἡ, ἡ προσωποποιημένη μ. ἡ τ. εἰς καὶ εἰς π. ὁ λ. λ. ω ν,
ὁ προφήτης τῆς δυνάμεως ταύτης.

Λύκειος καὶ υἱὸς τῆς *Λητοῦς* (*λήθω, λάθω, λανθάνω, lateo, latere*), τῆς σκοτεινῆς νυκτός, κατὰ τὴν γενικὴν δοξασίαν ὅτι τὸ φῶς ἐκ τοῦ σκότους γεννᾶται καὶ ἐπειδὴ τὸ φῶς εἶνε ἐχθρὸς παντός φαντάσματος καὶ σκότους, εἶνε δὴλ. ἡ συμφωνία παντός καλοῦ καὶ πάσης τάξεως ἐν τῇ φύσει, ὡς καὶ ἡ πηγὴ πάσης ζωῆς, ἀνεπτόχθησαν τὰ ἄνω παρατεθέντα κατ' ἐξοχὴν ἠθικὰ μέρη καὶ ἐγένετο σπουδαιότατος μὲν καὶ μέγας θεὸς τῆς ἠθικῆς ἐν τῷ κόσμῳ τάξεως καὶ καθαρότητος, ἐχθρὸς τῆς ὑπερηφανίας καὶ παντός κακοῦ, φιλικὸς δὲ δωρητὴς τῆς ζωῆς καὶ τῆς εὐφροσύνης· ἐπειδὴ δὲ τὸ φῶς πανταχοῦ εἰσδύει καὶ ἡμῖν ἀποκαλύπτει καὶ δεικνύει τὸν φυσικὸν κόσμον, ὁ Ἀπόλλων γίνεται κατ' ἐξοχὴν θεὸς τῆς μαντείας (*μαντιὰς*). Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐποχὴν τὸ φυσικὸν τοῦ θεοῦ τοῦ φωτός ὑπεχώρησεν ἐνώπιον τοῦ ἠθικοῦ, ἐπανήλθεν ὅμως κατ' ὀλίγον καὶ κατὰ συγκυρίαν, ὅτε πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα ἐταυτίζετο ὁ ἥλιος, δι' οὗ τὸ φῶς ἐμφανίζεται.

Ἐπὶ τοῦ τρωικοῦ πολέμου ὁ Ἀπόλλων βοηθεῖ τοὺς Τρῶας, εἰ καὶ πρότερον εἶχε κατακρατήσει τὸν ὑποσχεθέντα αὐτῷ μισθόν ὁ βασιλεὺς τῶν Τρώων Λαομέδων, τοῦ ὁποῖου εἶχε κτίσει μετὰ τοῦ Ποσειδῶνος τὴν τεῖχιν τοῦ Ἰλίου, ἰδίως δὲ προστατεύει καὶ βοηθεῖ τὸν Ἑκτορα νὰ νικήσῃ τὸν Πάτροκλον ὡσαύτως βοηθεῖ τὸν Πάριν νὰ ἀποκτείνῃ τὸν Ἀχιλλεῦς. Ἐκ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐλέγοντο ὅτι κατήγοντο πολλοί, μάλιστα δὲ μάντιες καὶ αἰδοί· καὶ οἱ ἥρωες τῶν χωρῶν καὶ πόλεων εἰσίνων, ἐν αἷς ἐλατρεύετο.

Ἐκ τῶν τόπων, ὅπου ἰδίως ἐλατρεύετο ὁ Ἀπόλλων, ἀναφέρονται πρὸ πάντων τὴν *Δῆλον* καὶ τοὺς *Δελφούς* ἢ *Πυθῶν*, ἐξ ὧν ἡ μὲν *Δῆλος*, ἐπειδὴ ἐλέγετο ὅτι ἐν αὐτῇ ἐγεννήθη ὁ θεός, ἦτο ἀφιερωμένη αὐτῷ καὶ οὐδεὶς νεκρὸς ἐπατρεύετο νὰ ἐνταφιασθῇ ἐπ' αὐτῆς, διότι ὁ θεὸς ὡς καθαρός, ἅγιος καὶ ἁγνός· ὁ δὲν ἐπιτρέπει τὴν μετ' ἀκαθάρτων ἐπιμιξίαν· οἱ δὲ *Δελφοί*, ὅπου ἀπῆλθεν ἐκ τῆς *Δήλου* ὡς κατακτίσῃ τὸ ἐκεῖ μαν-

τειον, ὃ περ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀνῆκεν εἰς τὴν Γῆν ἅμα καὶ τὸν Ποσειδῶνα, ἔπειτα δὲ εἰς τὴν Θέμιδα, ἐγένοντο κατοικίαι αὐτοῦ, ὅχ' ὅμως εὐθύς, διότι φονεύσας τὸν δράκοντα Πύθωνα ἢ Δελφίην, ὃς τις ἐρύλαττε τὸ μαντεῖον τῆς Θέμιδος ἐπρεπεῖν ἐν μέγα ἔτος (8 ἔτη) ἐξόριστος νὰ ζῇ καὶ νὰ δουλεύῃ παρὰ τῷ Ἀδμήτῳ, ἵνα ὁ ἀγνὸς θεός, ὁ λατρευόμενος ἐν αὐτοῖς τοῖς Δελφοῖς ὡς διώκτης τοῦ μιάσματος καὶ ἐξέλκαστῇ τοῦ φόνου, πρὸ τοῦ ἀναδεχθῇ τὸ ἔργον τοῦτο, ὑποστῇ τοὺς νόμους τῆς ἐξιλέως εως καὶ ὑποφέρῃ τὴν προσήκουσαν ποινήν. Ἐπιστρέψας δὲ ἀγνὸς ἐγένετο κύριος τοῦ μαντείου καὶ ὅπου πρότερον κατώκει ὁ Δράκων, ὁ ἀντιπρόσωπος σκοτεινῶν τῆς Γῆς δυνάμεων καὶ τοῦ σκοτοῦς ὑπὸ φυσικὴν καὶ ἡθικὴν σημασίαν, ἐκεῖ, ὡς φυσικὸς θεός ἐθεμελίωσε διὰ τῶν προφητειῶν ὑψηλοτέρην ἡθικὴν τάξιν. Καὶ αὐτὸς μὲν οὐδόλως ἀπατάται, ἐπειδὴ ἐνώπιον τοῦ τὰ πάντα ἐξετάζοντος νοῦ αὐτοῦ κεῖται ἀιεθγμένον παρὸν καὶ μέλλον, ὁ ἄνθρωπος ὅμως περιορισμένον ἔχων πνεῦμα δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὰς βουλὰς αὐτοῦ· ὅθεν καλεῖται ὑπ' αὐτοῦ *λοξίας*, ἀσαφὲς δηλ. καὶ σκοτεινός. Ἡ προφητεία ἐγίνετο δι' ἱερείας, τῆς *Πυθίας*, ἥτις καθημένη ἐπὶ τρίποδος ὑπεράνω βαράθρου καὶ μεθύουσα ἐκ τῶν ἐκ τοῦ σπηλαίου ἀνερχομένων ἀναθυμιάσεων ἐξεφώνει ἐμπνευστικούς λόγους, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ ἱερεῖς συνέθετον τὸν χρησμόν. Πρὸς τιμὴν δὲ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐτελοῦντο ἐν Δελφοῖς ἀνά πᾶσαν τετραετίαν οἱ πυθικαὶ ἀγῶνες, εἰς οὓς αἱ ἑλλην. πολιτεῖαι ἐστελλον πρεσβείας καὶ θυσίας. Διότι ὁ Δελφικὸς θεὸς καὶ τὸ μαντεῖον αὐτοῦ ἀνά πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα εἶχε μεγάλην ὑπόληψιν καὶ οὐδεμία σημερινὴ ἐπιχείρησις ἀπεφασίζετο, πρὶν ἢ ἀκοῦσασιν τὴν γνώμην αὐτοῦ. Πάντα τὰ ἄλλα ἐν Ἑλλάδι μαντεῖα, ὡς καὶ τὰ πρότερον περιφημώτατον Δαδωναῖον, ἐπεσκιάσθησαν ὑπὸ τοῦ δελφικοῦ ἀπὸ τῆς μεταναστεύσεως τῶν Δωριέων, ὧν ἦτο ἐθνικὸς θεός, καὶ κατελήφθησαν κατὰ τὸ μέγιστον μέρος ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος αὐτοῦ, ὡς τὸ ἐν Βοιωτίᾳ μαντεῖον τῆς *Τιφροῦσης*· ὅθεν ὁ Ἀπόλλων ἐπωνομάσθη *Τιφρούσιος*· τὸ παρὰ τὸν ποτα-

μὲν Ἰσμηνὸν, ὅθεν ἐπωνομάσθη Ἰσμηνίος· ἐν δὲ τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὅπου ὁ θεὸς ἐξ ἀρχαιοτάτων ἐπύματο καὶ πλείεσαι πόλεις, ὡς π. χ. ἡ Τροία, ἦσαν αὐτῷ ἀφιερωμένοι, περιφημώτατον εἶνε τὸ ἐν Διδυμοῖς μαντεῖον παρὰ τὴν Μίλητον (Ἀπ. *Διδυμαῖος*) καὶ τὸ ἐν Κλάροις παρὰ τὴν Κολοφῶνα (*Κλάριος*). Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀπόλλων ἦτο μάντις, ἐλέγετο ὅτι ἐδίδασκε τοὺς μάντις τὸ μαντεύειν. Μεταξὺ τῶν μαντευόντων ἦσαν καὶ αἱ *Σιθελῆλαι*, αἵ τινες λέγεται ὅτι κατώκουν μάλιστα κατὰ τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἐν Τροίᾳ, Κύμῃ καὶ Ἐρυθραῖς καὶ ὧν ἐπισημοτάτη ἦτο ἡ Ἐρυθρία *Ἡροφίλη*, ἥ τις ἦλθεν εἰς Κύμην τῆς Ἰταλίας καὶ ἐξ ἧς τὰ ἐν Ῥώμῃ σιθυλλικά βιβλία εἶχον τὴν ἀρχήν. Πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἤδοντο ὕμνοι, ὀνομαζόμενοι ἰδίως *παιᾶνες* καὶ *ρόμοι* (χαβάδες)· ἐθυσιάζοντο δὲ αὐτῷ καὶ ὄκοι.

Τέκνα αὐτοῦ ἦσαν ὁ Ἀσκληπιὸς ἐκ τῆς Κορωνίδος, ὁ Ἴων ἐκ τῆς Κροεύσης, ὁ Ὑμέναιος ἐκ τῆς Καλλιόπης, οἱ ἱερεῖς τῆς Κυβέλης ἐκ τῆς Θαλίας, ὁ Φαέθων ἐκ τῆς Κλυμένης καὶ ἄλλοι.

Τῷ Ἀπόλλωνι ἦσαν ἱερὰ ἡ δάφνη (διὸ ἐπλάσαν τὸν μῦθον ὅτι ὁ Ἀπόλλων ἠράσθη τῆς Νύμφης Δάφνης, ἥ τις ἰκετεύσασα τὸν Δία μετεμορφώθη εἰς δάφνην, ὅπως ἀποφύγῃ τὰς ἐπιβουλὰς τοῦ θεοῦ), ὁ κύκρος, περὶ οὗ ἐπίστευον ὅτι εἰσέτι πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἄδει θρηνωδίαν, ὁ *Δελφίν*, φίλος τῆς μουσικῆς, ὁ *Λύκος*, ὦν ἕνεκα τοῦ ὀνόματος σύμβολον τοῦ φωτός, ὁμοίως δὲ καὶ σύμβολον τῆς ἐκδικήσεως κτλ.

ὑπὸ τῆς πλαστικῆς παρίσταται ὁ Ἀπόλλων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γυμνός, ῥαδινός, ῥωμαλέος νεανίας καὶ ἀγένειος. Αἱ μακραι τῆς κεφαλῆς τρίχες εἶνε συνήθως δεδεμέναι εἰς κόμβον ὑπὲρ τὸ μέτωπον τοῦ ἐπιμήκου καὶ ὠοειδοῦς προσώπου, οὗ οἱ χαρσκηρὲς δηλοῦσιν ὑψηλὴν, ὑπερήφανον καὶ καθαρὰν διάνοιαν. Τὰ συνήθιστα σύμβολα, ἃ περ φέρει εἶνε ἡ βέλος καὶ τόξον ἢ ἡ φόρμιγξ. Σῶζονται ἤδη τινὰ ἀγάλματα τούτου, ὧν περιφημώτατον καὶ γνωστότατον εἶνε ὁ Ἀπόλλων τοῦ *Belvedere* εἰς τὸ *Vaticani* τῆς Ῥώμης, ὃ περ παριστάνει τὸν θεόν, καθ' ἣν στιγμὴν ἐφάνησε τὸν Πύθωνα.

6. Ἀρτεμις (Diana) (α)

Ἀρτεμις, ἡ θυγάτηρ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Λητοῦς, ἀδελφὴ τοῦ Ἀπόλλωνος, εἶνε ἐξ ἀρχῆς τὸ αὐτὸ μὲν ὂν ὡς οὗτος, ἀλλ' ὑπὸ γυναικεῖαν ἀντίληψιν διότι οἱ Ἕλληνες παρίστανται συχνότερον τὴν ὅλην ἰδέαν ὑπὸ δύο πρόσωπα ὁμοῦ, ἄρρεν καὶ θῆλυ (Ζεὺς καὶ Διώνη, Ζεὺς καὶ Ἥρα, Ἀπόλλων καὶ Ἀρτεμις). Ὅθεν ἡ Ἀρτεμις, ὡς καὶ ὁ Ἀπόλλων, ἐπιφέρει μὲν τοξεύουσα φθορὰν καὶ ἀφνίδιον θάνατον, οὐχ ἥττον ὅμως ὑπερακτίζει καὶ προστατεύει, ὅσους ἀγαπᾷ, καὶ αὐξάνει τὴν εὐδαιμονίαν αὐτῶν. Οὕτως, ἐπειδὴ αὕτη βρέφους ἐστὶ ὅσα ἐξήτησε παρὰ τοῦ πατρὸς αἰωνίαν παρθενίαν καὶ διετήρει αὐτὴν, ἐτιμῶρει τοὺς παραβαίνοντας, ὡς τὴν Δάφνην μετεμόρφωσεν εἰς τὸ ὁμώνυμον φυτόν. Οὕτως ἐκόλαζε καὶ πάντα ὑβρίζοντα αὐτήν, ὡς τὸν Ἐρυσίχθωνα βασιλέα τῆς Θεσσαλίας, διότι ἐκοψε τὴν εἰς δένδρον τι, ὑπ' αὐτοῦ ἀποκοπὴν, ἐνοικεῦσθαι νόμφην τῆς Ἀρτέμιδος· ὡσαύτως τὸν Ἠρίωνα ἀρπαγέντα ὑπὸ τῆς Ἥρας ἐφόνειυσεν ἐν τῇ νήσῳ Ὀρτυγίᾳ καὶ τὸν Ἀλκταίωνα μετεμόρφωσεν εἰς ἔλαφον, ἣν κατεσπάραξαν οἱ ἰδιοὶ τοῦ κύνης. Ἐξεφράσθη δὲ περὶ αὐτῆς κατ' ἐξοχὴν ἡ ἐννοια κυνηγέτιδος τερπομένης μὲν μὲ τὰ βέλη (ιοχέαιρα, ἀγροτέρα, θηροκτόντες), ἀλλ' ὑποχωρούσης ἐνώπιον τοῦ Ἀπόλλωνος· συνοδευομένη δὲ ὑπὸ τῶν Νυμφῶν, τῶν θυγατέρων τοῦ Διὸς, κυνηγεῖ ἢ παρθένος οὐδέποτε νικωμένη ὑπὸ τοῦ ἐρωτος κατὰ τὰ ὕλῳδη ὄρη (ὄρεσί τοι) καὶ τέρπεται τοξεύουσα κάπρους καὶ ταχεῖς ἐλάφους· ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ ὠραῖον αὐτῆς πρόσωπον ἐξέχει τῆς ὅλης ἀγέλης τῶν συνοδευουσῶν αὐτὴν νυμφῶν, ὥστε ἡ ῥαδιὴν θεὰ εὐκόλως δύναται νὰ γνωρισθῇ (α) Ταρπεῖσα δὲ εἰς τὸ κυνήγιον καὶ κεκμηκυῖα ἐκ τοῦ κόπου ἀπέρχεται εἰς Δελφοὺς, τὴν ἔδραν τοῦ ἀγαπητοῦ αὐτῆς ἀδελφοῦ καὶ τέρπεται μετὰ τῶν Μουσῶν

(α) Τὸ ὄνομα Ἀρτεμις κληρονομεῖται πιθανῶς ἐκ τοῦ ἀρτεμής = ἀδελφῆς, ὕμνης. Εἶνε δὲ ἡ ἀδελφὴ παρθένος, ἢ τις δίδει ὕμνον τι ἅμα καὶ ἀδελφῇ δίδωμιν.

καὶ Χαρίτων εἰς φίλτατον ὥρισον χορόν. Ὡς κυνηγέτις δ' ἔχει
προσέτι τὰ ἐπίθετα τωζοφόρος, χρυσελάκατος καὶ ἐλαφροβόλος.

Ἡ κυνηγὸς θεὰ ἀγαπᾷ τὰ ζῶα τοῦ δάσους, προστατεύει καὶ
τρέφει παρέχουσα συγχρόνως εὐτυχίαν καὶ τοῖς πόμυνόις. Καθ-
ύλου δὲ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων διετῆρει ἰδιαιτέραν πρὸς
τὴν φύσιν ἀναφοράν, χαρίζουσα εὖρωστον καὶ ἀνθηρόν φυσικόν
βίον φέροντα ζῶην καὶ φῶς. Ἐντεῦθεν γίνεται καὶ θεὰ τῶν το-
κετῶν (*Εὐλειθια*, *Οὔτις*) καὶ τροφὸς τῶν νέων (*κουροτρόφος*,
παιδοτρόφος). Ἀρ' οὗτο δὲ ὁ ἀδελφὸς ἐξελαχμύβητο ἀντὶ τοῦ
Ἡλίου, ἡ Ἀρτεμις ἐθεωρεῖτο θεὰ τῆς Σελήνης καὶ ὡς τοιαύτη
συγχέεται μετὰ τῆς Ἑκάτης (*Νυχτα*, *νυκτιπόλος*).

Ἡ Ἀρτεμις ἐλατρεύετο εἰς πολλοὺς τόπους τῆς Ἑλλάδος,
ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως κοινῶς μετὰ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐν Ἀρ-
καδίᾳ, ὅπου ἐκπάλαι ἰδίως φαίνεται συνοδευομένη ὑπὸ Νυμφῶν
κυνηγὸς, φίλῃ τῶν δασῶν (*καθρεῖται*), εἶνε ὅλως ἡχωρισμένη
τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἔχει τὰ ἱερὰ ἐν ἄλσεσι, πεγαῖς, λίμναις
(*Λιμναία*, *Λιμναίτις*) καὶ ποταμοῖς (α). Ἡ δὲ Ἐφεσσία Ἀρτε-
μις εἶνε ἀσιατικὴ θεότης, οὐδὲν κοινὸν ἐξ ἀρχῆς ἔχουσα πρὸς
τὴν ἑλληνικὴν Ἀρτεμιν. Ομοίως δὲ ξένῃ μὲν, ἀλλ' ἔχουσα πῶς
ὁμοιότητα πρὸς τὴν ἑλληνικὴν εἶνε καὶ ἡ ἐν Ταυρίδι λατρευο-
μένη Ἀρτεμις, εἰς ἣν ἐβουζιάζοντο καὶ ἄνθρωποι καὶ ἤς τὸ
ἄγαλμα Ἰφιδένεια, ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀγαμέμνονος, μετεκόμισεν,
ὡς ὁ Ἀττικὸς μῦθος διηγεῖται, ἀπὸ τῆς χώρας τῶν βαρυρόρων
εἰς Βραυρώνα, τῆς Ἀττικῆς δῆμον (Βραυρωνία) παρὰ τὸν
Μαραθῶνα, ὅπου πρὸς τιμὴν αὐτῆς ἐωρτάζοντο τὰ Βραυρώνια.
Ἡ σκληρὰ αὕτη Ἀρτεμις ἡ ἀπαιτούσα αἷμα ἐλατρεύετο καὶ

(α) Ἐν Ἀρκαδίᾳ εἶχεν ἡ Ἀρτεμις τὸ πάλαι τὴν ἐπωνυμίαν
Κ α λ λ ι σ τ ῶ. Ἡ ἐπωνυμία δὲ αὕτη ἐχωρίσθη ὕστερον ἀπὸ τῆς
θεᾶς καὶ ἡ Καλλιστὼ γίνεται αὐτοτελὲς ὄν, νύμφη καὶ σύντροφος τῆς
Ἀρτέμιδος. Ὁ Ζεὺς ἐγέννησε μετ' αὐτῆς τὸν Ἀρκαδία, τὴν ὅποτον
μετεμόρφωσεν ἡ Ἥρα εἰς ἄρκτον, τὴν ὅποιαν ἡ μὲν Ἀρτεμις ἐφ' ἑνέυσεν,
ὁ δὲ Ζεὺς μετέθηκε μετὰ τῶν ἀστερισμῶν ὡς μεγάλην ἄρκτον.

ἐν Σπάρτῃ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ὀρθία ἀντί ὅμως ἀνθρωποφυσίων ἐμαστιγοῦντο ἐπὶ τοῦ βωμοῦ οἱ παῖδες τοσοῦτον ὥς τε αἵματι κατερραίνοντο. Ἡ αὐτὴ δὲ Ἀρτεμις ἐκαλεῖτο καὶ Ἰφιδέεια. — Πρὸς τὴν αὐτῆς ἤδοντο καὶ ὕμνοι, παιᾶνες καὶ οὐλιγγοὶ καλοῦμενοι.

ὑπὸ τῆς τέχνης παρίσταται συνήθως ἡ Ἀρτεμις ὡς κυνηγέτις ῥαδιὴ καὶ ὠκύπους, ὡς ὁ ἀδελφὸς Ἀπόλλων, πρὸς ὃν ὁμοιάζει καὶ κατὰ τοὺς χαρακτῆρας τοῦ προσώπου ὡς Σελήνη δὲ εἰκοτίζομένη ἔχει ἐπὶ μὲν τῆς κεφαλῆς καλύπτραν, ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς ἡμισέληνον, ἐν δὲ ταῖς χερσὶ λαμπάδας.

7. Ἄρης (Mars).

Ἄρης, ὁ υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας, εἶνε παρ' Ὀμήρῳ θεὸς τοῦ πολέμου· ἐπειδὴ δὲ ὅτε μὲν ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς τῶν μαχομένων εἶνε, ὅτε δὲ ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου, λέγεται ἄστατος (κίλις-πρόστατος) καὶ ἀκόρεστος πολέμου (ἄστος πολέμῳ), εὐχαριστοῦμενος μόνον εἰς τὴν μέγαν ἀλλαγαμὸν (βριήανει), εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν τειχῶν (τειχεσπιλήτης) καὶ πάντων τῶν ἀνθρώπων (βροτοκτοῦν). Ἐκὰς δὲ τῆς ἀγρίας ταύτης ἐπιθυμίας τοῦ πολεμεῖν μισεῖται ὑπὸ τοῦ Διὸς περισσώτερον τῶν ἄλλων θεῶν καὶ εἶνε ἐχθρὸς τῆς Ἀθηνᾶς, ἐφόρου οὖσης τῆς τακτικῆς μάχης, ἣτις ἐναντιοῦται συνήθως αὐτῷ κατὰ τὸν τρωικὸν πόλεμον, ὅτε τῇ βοήθειᾳ αὐτῆς καταπληγώνει ὁ Διομήδης, τὸν Ἄρην, ὅς τις ἀναβοᾷ μεγάλη τῇ φωνῇ ὡς 9,000 ἢ 10,000 ἀγροῖκοι ἄνθρωποι εἰς τὴν μάχην. Ἀλλ' αὐτῷ ὀρουμένῳ πρὸς μάχην ὑποχώρουν ὁ Φάβος καὶ ὁ Δεῖμος, ἡ Ἔρις καὶ ἡ Εὐνώ, ἡ ἔχουσα κινδυνὸν ἀναιδέα δημοτῆτος, ἣς ἔλαθεν ὁ Ἄρης καὶ τὸ ἐπίθετον Εὐνόλιος. Παρουσιάζεται ὅμως ὁ Εὐνόλιος καὶ ὡς ἰδιαιτέρος θεὸς μετὰ τοῦ Ἄρεως, ὡς εἰς τὸν ὅρκον τῶν ἐφθίων Ἀθηναίων. Ὁ Δεῖμος καὶ ὁ Φάβος εἶνε αὐτοῦ καὶ τῆς Ἀφροδίτης τέκνα, ὡς αὐτὸς δὲ

καὶ ἡ Ἀρμονία, ὁ Ἔρως καὶ ὁ Ἀντίρως, οἱ τινες ὀνομάζονται ἄνδρες, οἱ μάλιστα δὲ σκληροὶ καὶ ἀγριοὶ μαχηταί.

Ἐν τῷ ὁμηρικῷ εἰς Ἀρην (8) ὕμνῳ ἐπιφωνεῖται οὗτος θεὸς μαχόμενος δι' ὑψηλὰ συμφέροντα καὶ ὀνομάζεται φρουρὸς τοῦ Ὀλύμπου, πατὴρ τῆς Νίκης καὶ βοηθὸς τῆς Θέμιδος. Ἀλλ' οὗτος ὁ ὕμνος εἶνε φιλοσοφικὸς ὅλως διάφορος τῶν ὁμηρικῶν καὶ ἐποχῆς μεταγενεστέρας, καθ' ἣν ὁ Ἄρης ἐθεωρεῖτο πλάνης ἀστήρ.

Ὁ Ἄρης δὲν ἦτο ἐξ ἀρχῆς θεὸς τοῦ Ὀλύμπου, ἀλλὰ θεότης φυσική, χθονία, γονιμοποιῶσα καὶ φέρουσα εὐλογίας καὶ καταστροφῆν· οὕτως ἐλατρεύετο τὰ μάλιστα ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐν τῇ θησαϊκῇ χώρᾳ· πρὸ πάντων ὅμως ὡς φθοροποιός, στέλλων πόλεμον καὶ καταστροφῆν, ὅθεν βραδύτερον ἀνεπτύχθη μονομερῶς ἢ ἰδέχ πολεμικοῦ θεοῦ. Ἀλλ' ὅμως ἀκόμη παρὰ Σοφοκλεῖ ὀνομάζεται ὁ Ἄρης μαλερός. Πρὸς τὸν ἀρχαῖον φυσικὸν θεὸν Ἀρην ἔχει σχέσιν πιθανῶς ὁ μῦθος τοῦ Ὠτρου καὶ Ἐριδίου, υἱὸν τῆς Ἰφιδείας καὶ τοῦ Ποσειδῶνος, οἱ τινες ἐδιδόσαν ποτε τὸν Ἀρην καὶ ἐκράτουν αἰχμάλωτον ἐπὶ 13 μῆνας ἐντὸς χαλκίνοις σκεύους, ἐν ᾧ θὰ ἀπέθνησκεν, ἀντὶ τοῦ Ἐριδοῦ ἢ Ἠρίστου δὲν ἔλυσεν καὶ ἐξέλεπτεν αὐτὸν ἤδη τειρόμενον.

Ἐν γένει μὲν ὁ Ἄρης ὀλίγον ἐλατρεύετο ἐν Ἑλλάδι, ἐξαίρετως ὅμως ἐν Ἀθήναις, ἐνθα ἦτο ἀφιερωμένος καὶ ὁ Ἀρείος Πάγος, δικαστήριον δικάζον τὰς φονικὰς δίκας ἐξ αἰτίας τοιαύτης· ἡ Ἀγλαυρος, θυγάτηρ τοῦ Κέκροπος, ἐγέννησεν ἐκ τοῦ Ἀρεως τὴν Ἀλκίπην, ἣν ἐβίασε μὲν Ἀλκιδάμειος, ὁ υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς νύμφης Εὐρύτης, ἀλλὰ φωραθεὶς ἐφανεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀρεως, ὃν ἐγκαλεῖ ὁ πατὴρ του Ποσειδῶν εἰς τὸ δικαστήριον τῶν 12 θεῶν, οἱ τινες δικάσαντες αὐτὸν ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ ἐξ αὐτοῦ ὀνομασθέντος Ἀρείου πάγου ἀπέλυσαν.

Καθ' Ὅμηρον κατόκει ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ἀγρίων Θρακῶν, διότι ὁ λαὸς οὗτος ἡγάπα τὰ μάλιστα τὸν πόλεμον. Ὅσοι δὲ ὀλίγον παρέστησεν αὐτὴν ἡ ἑλληνικὴ τέχνη, διότι ἦτο παρὰ

πολὺ γυμνὸν ὃν, τοσούτῳ περισσώτερον εἰσέχθησαν τὰ ἀγάλματα αὐτοῦ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, οἳ τινες παρίστανον αὐτὸν νεανῖαν Ῥωμαλέον, συνήθως μάλιστα γυμνὸν καὶ φέροντα ἐπὶ κεφαλῆς περικερμαλίαν.

8. Ἀφροδίτη (Venus)

Ἀφροδίτη, ἡ θεὰ τοῦ ἔρωτος, εἶνε καθ' Ὅμηρον μὲν θυγάτηρ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Διώνης (Διωναίη ἢ Δία σ. 33), καθ' Ἡσίοδον δὲ ἐγεννήθη ἐκ τοῦ ἀφροῦ τῆς θαλάσσης καὶ ἀνέδου εἰς τὴν ξηρὰν ἐπὶ τῆς νήσου Κύπρου (ἀφρογένεια, ἀραδυσμένη, Κύπρις, Κυπρογένεια καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα Ἀφροδίτη=ἀφρογεννημένη). Παρ' Ὀμήρῳ καὶ τοῖς ὕστερον ποιηταῖς εἶνε θεὰ τοῦ ἔρωτος καὶ τοῦ κάλλους, χρυσῇ Ἀφροδίτῃ, ὠραισιτάτῃ καὶ ἀκμαιοτάτῃ πασῶν τῶν θεαινῶν, ἔχουσα βλέμμα ἰλαρόν, ἐπίχαρι καὶ πρόσωπον ἡδέως μειδιῶν (φιλομειδής) καὶ συνοδεύεται καὶ ὑπηρετεῖται ὑπὸ τῶν Ὠρῶν καὶ Χαρίτων. Ὁ χρυσοῦς αὐτῆς κόσμος ἔλαμπε φωτεινότερον τοῦ πυρὸς καὶ τῆς λάμπειος τῆς Σελήνης, τὰ δὲ βαρύτιμα ἱμάτια καὶ ἡ ἐστεμμένη κεφαλὴ ἀμβροσίᾳ ἀπέπνεον, ἡ δὲ ζώνη περιεῖχε πάντα τὰ θέλγητρα, τὸν μελίσχιον ἔρωτα καὶ τὸν πόθον (φιλότης, ἔμερος), τὰς παιδιάς καὶ τὰς χαριέσσας παρακλήσεις, δι' ὧν ἔξαπατᾷ τοὺς σοφοὺς.

Ὡς θεὰ τοῦ ἔρωτος νικᾷ θεοὺς τε καὶ ἀνθρώπους, διότι ἡ ἀκάθεκτος αὐτῆς δύναμις καταλαμβάνει πᾶν ὅ,τι ἔχει ζώην. Ἡ καλλίστη τῶν θεαινῶν διδοὶ καὶ εἰς τοὺς θνητοὺς κάλλος καὶ θέλγητρα καὶ τοὺς μὲν ὑποταττομένους εἰς τὴν δύναμιν αὐτῆς καθιστᾷ εὐδαίμονας (καθ' ὅτι εἶνε καὶ θεὰ τοῦ γάμου, γαμυστόλος, τελεσγάρμος), τοὺς δὲ ἐναντιουμένους κολάζει, ὡς τὸν Δάφνιν, τὸν ἥρωα τῶν σικελικῶν ποιμένων.

Ἐπειδὴ Πάρις, ὁ υἱὸς τοῦ Πριάμου, βασιλέως τῶν Τρώων, ἔδωκε τὰ πρωτεῖα τοῦ κάλλους εἰς τὴν Ἀφροδίτην, ὅτ' ἤρξε πρὸς τὴν Ἥραν καὶ Ἀθηνᾶν καὶ ἐκ τοῦ Τρωῆς Ἀρχύσου ἐγέννη.

σε τὸν Αἰνεΐαν, αὕτη προσήγαγεν αὐτῷ τὴν Ἑλένην, τὴν ὠραιωτάτην τῶν γυναικῶν καὶ κατὰ τὸν τρωϊκὸν πόλεμον διετέλει ὑπὲρ τῶν Τρώων, προστατεύουσα τὸν Πάριον, τὸν Αἰνεΐαν καὶ τὸν Ἑκτορα καὶ ἡ ἰδία ἐτι κινδυνεύουσα ἐν τῇ μάχῃ· διότι θελοῦσα ποτε νὰ ἀναρπάσῃ τὸν Αἰνεΐαν ἐκ τῆς μάχης τιτρώσκειται εἰς τὴν χεῖρα ὑπὸ τοῦ Διομήδους καὶ σπεύδει πρὸς τὸν Ὀλύμπον ἐπὶ τοῦ ἄρματος τοῦ Ἀρεως. Ὅτε δὲ προσκλαίεται εἰς τὴν μητέρα Διώνην, αὕτη μὲν παρηγορεῖ αὐτήν, ἡ Ἀθηνᾶ ὅμως καὶ ἡ Ἥρα χλευάζουσα καὶ ὁ Ζεὺς μειδιῶν λέγει. «Δὲν εἶνε εἰς ἐσέ, τέκνον μου, δεδομένα τὰ πολεμικὰ ἔργα, σὺ ἐξακολούθησ' νὰ μετέρχῃσαι τὰ τεργνὰ ἔργα τοῦ γάμου. Περὶ ἐκείνων φροντίζουσιν ὁ ὀρμητικὸς Ἄρης καὶ ἡ Ἀθηνᾶ».

Περὶ τοῦ μετὰ τοῦ Ἡφαιστοῦ γάμου καὶ τοῦ πρὸς τὸν Ἄρην ἔρωτος αὐτῆς ἴδε Ἡφαιστον καὶ Ἄρην, σ. 52 κ. 63 ἐνεκα δὲ τῆς συγκατατάξεως αὐτῆς μετὰ τοῦ Ἀρεως γίνεται καὶ πολεμικὴ θεὰ, ὡς ἐν Σπάρτῃ, ἐνθα ἐκαλεῖτο Ἀρεία καὶ ἐν Ὀπ. λ. ος. Τὸ ἐπώνυμον ὅμως νικηφόρος φαίνεται νὰ ἔχῃ ἀναφορὰν πρὸς τὴν νίκην, τὴν προερχομένην ἐκ τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς καλλονῆς.

Τέκνα εἶχε πολλὰ, ἐκ μὲν τοῦ Ἀρεως τὸν Ἐρωτα καὶ τὸν Ἀντέρωτα καὶ τὴν Ἀρμονίαν, ἐκ δὲ τοῦ Διονύσου τὸν Πρίαπον καὶ τὸν Ὑμέναιον, ἐκ δὲ τοῦ Ἑρμοῦ τὸν Ἑρμαφρόδιτον, ἐκ τοῦ Ἀγχιόου τὸν Αἰνεΐαν καὶ ἐξ ἄλλων ἄλλους· ἀλλ' ἐκ τοῦ Ἡφαιστοῦ οὐδὲν τέκνον εἶχεν.

Ἡ Ἀφροδίτη ἦτο, ὡς φαίνεται, ἐξ ἀρχῆς ἀσιατικὴ θεὰ ὁμοίᾳ τῆς Συρίας Ἀστάρτης, μεγάλη φυσικὴ θεὰ, προκαλοῦσα ἐκ τῆς ὑγρασίας καὶ τοῦ ὕδατος πᾶσαν τὴν παραγωγικὴν τῆς γῆς δύναμιν· ὅθεν προῆλθε καὶ τὸ ὅτι ἐγεννήθη ἐκ τοῦ ἀφροῦ τῆς θαλάσσης. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλθοῦσα εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τῷ χρόνῳ λαβοῦσα καθαρὸν ἑλληνικὸν τύπον ἐλατρεύετο ἰδίως εἰς νήσους, εἰς λιμένας καὶ εἰς παράλια μέρη, ὡς εἰς τὰς ἐν Κύπρῳ πόλεις Πάφον, Ἀμαθον, Ἰθάλιον κτλ., ἐν Κνίδῳ τῆς Καρίας ἐν τῇ νήσῳ Κῶ, ἐν Κυθήροις, ἐν Κορίνθῳ, καὶ ἐπὶ τοῦ Ἐβρου, ὁ-

ρους τῆς Σικελίας, ὅθεν ἔλαβε καὶ τὰ ἐπίθετα *Κόπρις*, *Παφία*, *Ἀμαθουσία*, *Ἰδαλία*, *Κριθία*, *Κυθήρεια*, *Ἐρυκίνη*· ἐτιμᾶτο δὲ πάντοτε ὡς θεά, ἔχουσα ἀναφορὰν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ὠνομάζετο *Εὐπλοία* καὶ *Γαληναία*.

Ὡς αὐτως ἀσιατικὸς εἶνε ὁ περὶ τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ ὠραίου Ἀδωνίδος, υἱοῦ τοῦ Φοῖνικος καὶ τῆς Ἀλβεισβοίας μῦθος, ὅστις εὐρισκόμενος ἐν μεγίστῃ χρήσει παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις καὶ ἀλλοιοῦται καὶ πλατύνεται, ἀλλὰ τοὺς κυρίους χαρακτῆρας διαφυλλάττει σαφῶς ὡς ἐξῆς. Ὁ Ἀδωνις, παῖς ἡ ἀβρὸς νεανίας, ἠγαπάτο ὑπὸ τῆς Ἀφροδίτης, ἣ τις ἐνεπιστεύθη τοῦτο εἰς *Περσεφόνην*, τὴν θεὰν τοῦ ἄδου, ἣ τις ὁμοίως ὡς αὐτὴς ἐρῶσα τοῦ παιδὸς δὲν ἐπέτρεψε τὴν εἰς τὸν ἄνω κόσμον ἀνάβασιν αὐτοῦ. Ἡ γνώμη τοῦ Διὸς ἦτο νὰ ζῇ ὁ Ἀδωνις χρόνον τινὰ τοῦ ἔτους παρὰ τῇ Ἀφροδίτῃ, τὸν δὲ ἐπίλοιπον περὰ τῇ Περσεφόνῃ. Κατ' ἄλλον μῦθον ὁ Ἀδωνις κυνηγῶν ἐθανατώθη κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας ὑπὸ κάπρου καὶ ἡ Ἀφροδίτη κλαίει αὐτὸν μεταμορφώσασα εἰς τὸ ἄνθος ἀνεμώνην. Ἐνταῦθα βλέπει τις ὅτι Ἀδωνις κατὰ τὴν ἀσιατικὴν ταύτην θεωρίαν σημαίνει τὴν ζωὴν τῆς φύσεως, ἣ τις κατὰ μὲν τὸ ἔαρ γεννᾶται (ὡς ἐλέγματο ὅτι ὁ Ἀδωνις ἐγεννήθη ἐκ τοῦ δένδρου μύρρας) (α), κατὰ δὲ τὸ φθινόπωρον παραδίδεται εἰς τὸν θάνατον ὑπὸ τῶν ὑποχθονίων δυνάμεων· διὸ ἐρωτάζετο ὁ μὲν θάνατος διὰ θρήνων καὶ ὀδυρμῶν, ἡ δὲ ἐπάνοδος μετὰ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιᾶσεως (Ἀδωνία), ὅτε περιέφερον ἀγάλματα τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἀδωνίδος καὶ κήπους (γλάστρας) ἔχοντας φυτά, ταχέως βλαστᾶνοντα, ὡς σύμβολα τῆς ταχείας ἀνθήσεως καὶ τοῦ μακρασμοῦ τῆς φύσεως. Οὗτοι εἶνε οἱ κήποι τοῦ Ἀδωνίδος (Θεόκριτ.).

Οἱ μεταγενέστεροι Ἕλληνες διέκρινον Ἀφροδίτην *Θύρανιαν*

(α) Μύρρα ἢ Σμύρνα ἦτο θυγάτηρ τοῦ Θεῖου, βασιλεῖς τῆς Ἀσσυρίας καὶ τῆς Ἀριθείας. Μετὰ τῆς Σμύρνας, ὡς λέγεται, ὁ πατήρ αὐτῆς συνελευθεῖς ἐγέννησε τὸν Ἀδωνιν, ἡ δὲ Ἀφροδίτη μετεμάρψαται αὐτὴν εἰς μ. ὀ. ρ. α. ν., δηλ. μυρσίνην.

Β*

καὶ Ἀφροδίτην Πάνδημον (πᾶς-δῆμος) καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἔθουν βούς, τῇ δὲ δευτέρᾳ αἴγας καὶ ἐρίφια. Ἀρχαιότερον ὅμως τὸ ὄνομα Πάνδημος ἐτήμανε τὴν εἰς ἕν ὄλον ἐνώουσαν τὸ ἔθνος βεῶν, ἧς τὴν μὲν λατρείαν εἰσήγαγεν ὁ Θησεύς εἰς Ἀθήνας, τὸν δὲ ναὸν ἔκτισεν ὁ Σόλων.

Τῆς Ἀφροδίτης ἱερὰ ἦσαν, ὡς σύμβολα μὲν τοῦ ἔρωτος, ἡ μυρσίνη, τὸ ῥόδον, τὸ μῆλον, ὡς σύμβολα δὲ τῆς εὐφορίας ἡ μήκων, ἡ περιστρά, ὁ στρουθὸς καὶ τὸ ἑαρινὸν πτηνόν, ἡ χελιδὼν· ὡς θεὰ δὲ θαλασσίᾳ εἶχε θαλάσσια ζῶα, ὡς τὸν δελφίνα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ θεὰ τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς καλλονῆς ἀγαπᾷ στεφάνους καὶ ἄνθη (*Ἀνθεια*), ἀφιέρωσαν αὐτῇ καὶ τὴν φιλύραν (φιλουριάν), διὰ τοῦ φιλοῦ τῆς ὁποίας ἐδέοντο οἱ στέφανοι. Ἡ πλαστικὴ τέχνη παριστάνει τὴν Ἀφροδίτην ἐπιχραιοτάτην γυναῖκα εἰς τὰ ἄνθος τῆς ἡλικίας αὖσαν καὶ ἔχουσαν πῶς ἐπίμηκες πρόσωπον, ὀφθαλμοὺς μαλακοὺς καὶ στόμα μειδιῶν. Ἐν ἐκ τῶν ἐτισωζομένων ὡραιότητων καὶ περιφανεστάτων ἀγαλμάτων εἶνε ἡ Ἀφροδίτη τῶν Μιδίων ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, «ὀμοιάζουσα πρὸς ῥόδον, τὸ ὅποσον ἔχονθε πρὸς τὴν ῥοδοδάκτυλον ἡῶ, τὴν ἀνατολὴν δηλ. τοῦ Ἠλίου καὶ πρὸς καρπὸν, ὅς τις ἐκ τῆς καταστάσεως τοῦ ὄμφακος καὶ τοῦ ἁώρου μεταβαίνει εἰς τὴν τῆς ἐντελούς ὡριμότητος» Winkelman. Συγγενὴς τῆς ἔρωτικῆς θεᾶς συνήθως φαίνεται ἡ Πειθώ (*Suada, Suadela*), ἡ θεὰ τῆς γλυκειᾶς πειθοῦς καὶ ὁ Ἰμερος καὶ ὁ Πόθος, προσωποποιήσεις ἔρωτικου πόθου ὄντες, οἱ ὅποιοι κατ' ἀρχὰς μὲν δὲν εἶχον ὑπόστασιν ἐν τῇ πίστει τοῦ λαοῦ, ἐπλάσθησαν ὅμως ἔπειτα ὑπὸ τῆς ποιήσεως, τοῦναντίον ὁ Ἔρως, ὁ θεὸς τοῦ ἔρωτος καὶ υἱὸς τῆς Ἀφροδίτης, εἶνε ζῶσα εἰκονικὴ μορφή, τεθεμελιωμένη καὶ ἐν τῇ πίστει τοῦ λαοῦ.

9. Ἐρμῆς (*Mercurius*).

Ἐρμῆς, ὁ υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Μαίας, θυγατρὸς τοῦ Ἀ-

τλαντος, ἐγενήθη ἐντὸς ἀντροῦ τινὸς τῆς Κυλλήνης, ὅπου τῆς Ἀρκαδίας (Κυλλήνιος) καὶ παρ' Ὀμήρῳ εἶνε μὲν δεξιός, πάντοτε ἑτοιμος καὶ ἐνεργητικὸς ἄγγελος καὶ διάκτορος τοῦ Διὸς, τὰ πάντα διεξάγων εὐτυχῶς, καὶ βοηθῶν τοὺς ἀνθρώπους, αὐδαμοῦ ὅμως, ὡς ἡ Ἴρις εἶνε μόνον ἄγγελος τῶν θεῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτοουργὸς καὶ ὡς πρόθυμος καὶ εὐκίνητος θεὸς συντελεῖ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Διὸς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων. Οὕτω διὰ τεχνάσματος ἡλευθέρωσε τὸν Ἄρην ἐκ τῶν δεσμῶν τῶν Ἀλωαδῶν Ὡτου καὶ Ἐριάλτου (ἴδε Ἄρη), ὠδήγησε τὸν Πρίαμον νύκτα τινὰ διὰ τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ἀχιλλέως, ἐρόνευσε τὸν πανόπτην Ἄρῃον (ὅθεν Ἀργειφόντης· ἴδε Ἥρα), ὑπερησπίσθη τὸν συνετὸν Ὀδυσσεά κατὰ τῶν πανουργιῶν τῆς μαγίστης Κίρκης κτλ. Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν παρ' Ὀμήρῳ κρατῶν τὴν χρυσὴν τριπέταλον ῥάβδον ὁδηγεῖ τοὺς τεθνεῶτας κατὰ παραγγελίαν καὶ διαταγὴν τοῦ Διὸς εἰς ᾗδην, διότι πανταχοῦ εἶνε ὁ ἐκτελεστής τῶν βελτίσεων αὐτοῦ, ἐν ᾧ ὁ Ἀπόλλων εἶνε μόνον διάγγελος καὶ προφήτης· εὐρίσκεται ὅμως πολλάκις συμπράττων μετὰ τοῦ Ἀπόλλωνος.

Τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν ἐν γένει εὐρίσκεται ἔχων ὁ Ἑρμῆς ἐν τοῖς ἔπεσι τοῦ Ὀμήρου πρὸς τε τὸν Δία καὶ τοὺς ἄλλους θεοὺς πιθανῶς ἀπέδωκεν αὐτῷ πρῶτον ὁ ποιητὴς οὗτος ἢ περὶ τοῦ ἐλαβε κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν προομηρικὴν, ἀρχαίαν πελασγικὴν ἐποχὴν, ἦτο ὁ Ἑρμῆς θεός, τοῦ ὁποῦ ἡ δύναμις ἐξετ εἶνετο ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, διακασμητῆς καὶ συναρμογέως, μεσίτης πανταχοῦ τῆς εὐσεως καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, τοῦ ὁποῦ ἡ τὰ πάντα διενεργούσα δύναμις φέρει τοῖς ἀνθρώποις σωτηρίαν καὶ εὐδαιμονίαν. Ὅθεν ὀνομάζεται ἀκάκητα, θριούκιος, σῶκος, δωτηρ εἰῶν (α). Ὅτε δὲ βραδύτερον οἱ καθ'

(α) Πιθανῶς παράγεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰρώ = συναρμῆζω. Οἱ Ἑρμαὶ ἐλαβον ἀρχὴν ὡς ἔζη. Συνειθίζον ἐν ταῖς ὁδοῖς νὰ ἐπισπαιρῶσι

ἑκαστον λατρευόμενοι θεοὶ κατετάχθησαν ὁμοῦ ἀποτελέσαντες ἐν ὕλῳ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν ὀλυμπίων θεῶν, βεβαίως καὶ ὁ Ἑρμῆς ὁ πανταχοῦ ἐνεργῶν καὶ ἐκτελῶν ὑπετάχθη τῷ Διᾷ, τῷ ἄρχοντι τοῦ κόσμου, γενόμενος μάλιστα ὑπρέτης αὐτοῦ, ἐκτελῶν καὶ διεξάγων τὴν τάξιν τοῦ κόσμου. Κύριος δὲ χαρακτήρ αὐτοῦ εἶνε ὅτι ἀγαπᾷ πολὺ νὰ συναναστρέφηται τοὺς ἀνθρώπους καὶ παρέχει εὐτυχίαν εἰς τὰ ἔργα παντὸς θνητοῦ.

Καθὼς ὁ Ὅμηρος παρέστησε τὸν θεόν, οὕτως ἔμεινεν ἐν γένει καὶ μετὰ ταῦτα, πλὴν τῶν καθ' ἑκαστα μερῶν καὶ τῶν κυρίων χαρακτήρων, οἱ τινες ἀνεπτύχθησαν ἔτι μᾶλλον. Ὁ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ἐπιγεγραμμένος ὕμνος εἰς Ἑρμῆν ἀναφέρει ἰδίως, ὅτι ὁ ἐν Ἀρκαδίᾳ γεννηθεὶς θεὸς τῶν ποιμνίων (πόμμιος) διὰ τῆς πανουργίας καὶ πολυτροπίας αὐτοῦ κατορθώνει νὰ γένῃ δεκτὸς ἐν τῷ Ὀλύμπῳ μετὰ τῶν πρώτων θεῶν, ὅτι ἡ πολυμηχανία, ἡ πανουργία καὶ ἡ ἐπιτηδειότης εἶνε ὁ κύριος αὐτοῦ χαρακτήρ, διότι μόλις ὁ θεὸς ἐγεννήθη ἐν τῷ ἄνθρωπῳ τῆς Κυλλήνης, ἀπεκιδύεται (ξετρυπῶναι ἀπὸ) τὰ σπάργανα αὐτοῦ καὶ κατασκευάζει φόρμιγγα ἐκ τοῦ κελύφους χελώνης, εὐρεθείσης πρὸ τοῦ ἄνθρωπου· εἶτα ἀπελθὼν εἰς Πιερίαν, ὅπου ὁ Ἀπόλλων τὰ ποιμνία τῶν θεῶν

λίθους πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ, σύμβολα τῆς συναρμογῆς (Ἑρμῆαιολόφοι Ὁδ. Π, 474). Ἐν τῷ σωρῷ ἑκάστος παρερχόμενος ἔπρεπε νὰ ἐπιπροσθέτῃ λίθους, ἐξ ὧν ἐγένετο στήλη, ἐφ' ἧς ἐπέθετον κεφαλὴν Ἑρμοῦ· οἱ τοιοῦτοι κίονες ὕστερον ἐχοσμοῦντο τρισὶν ἢ τέσσαρσι κεφαλαῖς κατὰ τὰς ὁδοὺς, αἱ τινες ἔφερον ἀρχαιότατα πώγωνα καὶ τετράγωνον ἄνευ κώλων στήλην, ἔχουσαν ἐνίοτε ἐν τῷ μέσῳ φαλλόν. Οἱ Πεισιπαιστίδαι τοιοῦτους ἐθήκαν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς ὁδοὺς, ὧν τὴν διεύθυνσιν ἐδείκνυνον. Ἐκάστος δ' ἔφερε καὶ ἡθικόν τι παράγγελμα.

Ἡ αὕτη ἰδέα εὐρίσκετο καὶ παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς, ἀλλ' ἐλέγετο Saramā (δῖος κύων) καὶ ἐσήμεινε τὸν ποιμαίνοντα τὴν ποίμνην τῶν ἀστέρων καὶ τὰς οὐρανίας ἀγγελίδας. Οὕτως ὁ Saramā τῶν Ἰνδῶν ἀπέβη παρὰ τοῖς Ἕλλησι Sarameyas = Ἑρμείας (Ἑρμείας Ἑρμῆς). Συγγενῆ τοῦ Ἑρμοῦ φαίνονται τὰ ἑρῶ, εἰρῶ, εἶρῶ, εἰρμός, λ. sero, serma λόγος = συγχρομὴ λέξεων, ἔθεν καὶ λόγιος ὁ Ἑρμῆς, ὡς ἐπιτήδεις εἰς τὸν συναρμύττειν λόγους.

ἔβασκε, κλέπτει 50 βοῦς, τοὺς ὁποίους μετέφερε καὶ ἐκρυψε το-
σοῦτον πανούργως, ὥστε οὐδὲν ἔχνος αὐτῶν ἡδυνάτό τις ν' ἀνα-
καλύψῃ καὶ ἐπανελθάν εἰς Κυλλήνην κρύπτεται πάλιν ἐν τοῖς
σπαργάνοις. Ἀλλ' ὁ Ἀπόλλων ἐκ τῶν ἐκθέσεων γέροντος, ἰδόν-
τας τὸν παῖδα μετὰ τῶν βοῶν, καὶ ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ προγνώ-
σεως θεοβαιοῦς, ὅτι ὁ νῦν γεννηθεὶς Ἑρμῆς πρέπει νὰ ᾔνῃ ὁ
κλέπτης τῶν βοῶν, ἔρχεται εὐθύς εἰς τὸ ἀντρον τῆς Κυλλήνης
πρὸς ζήτησιν αὐτῶν καὶ ἀναγκάζει τὸν Ἑρμῆν, ἀρνούμενον εἰσεῖ-
ναι ἐλθὼν μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν Δία, ὅπου ὡσαύτως ἀρνείται, ἀλλ' ὁ
Ζεὺς, δίδων τὴν πονηρίαν τοῦ παιδὸς, διατάττει αὐτὸ νὰ ζη-
τήσῃ μετὰ τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ νὰ ἐπιστρέψῃ τοὺς βοῦς. Τοῦτο
καὶ συνέβη. Ὁ Ἀπόλλων ὅμως ἀκούσας τοῦτον παίζοντα λύραν,
τοσοῦτον ἐθέλχθη, ὥστε ἔδωκεν αὐτῷ τοὺς βοῦς ἀντὶ τοῦ ὀργά-
νου, φοβούμενος δὲ μὴ ὁ Ἑρμῆς βραδύτερον κλέψῃ πάλιν τὴν
λύραν καὶ τὸ τόξον, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ὁμώσῃ, ὅτι οὐδέποτε
θὰ κλέψῃ, αὐτὰ δὲ ἐδώρησεν αὐτῷ τὴν χρυσὴν τῆς εὐαι-
μονίας καὶ τῆς εὐπορίας τριπέτλον ῥάβδον, ἣ τις κατ' ἀρχὰς μὲν
συνίστατο ἐκ τριῶν ἐλαστῶν (φύλλων), ὧν οἱ δύο ἄνω περιπλέ-
κοντο εἰς ῥάβδον, ὑστερον δὲ ἦτο ξύλον ἔχον ἐκατέρωθεν δύο ἑφει-
ς περιπεπλεγμένους καὶ ἀντιπροσώπους ἀλλήλοισι καὶ παρήγγειλεν
αὐτῷ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὰς ἐν Παρνασσῷ Θριάς, τρεῖς πετώσας μαν-
τικὰς παρθένους, αἵ τινες ἐμάντευον διὰ θριῶν (λιθαρίων), ὅπως
μάθῃ παρ' αὐτῶν τὴν μαντικὴν τέχνην διότι οὐδεὶς ἐπετρέπετο
νὰ μάθῃ τὸν ἴδιον αὐτοῦ τρόπον τῆς μαντείας. Ὁ Ἑρμῆς ἀφή-
σας εἰς αὐτὸν τὸ ἔργον τοῦτο τῆς ὑψηλετέρας μαντείας, προὔτι-
μησε μόνον νὰ τέρπηται μὲ τὰ ποίμνια καὶ ὅλα τὰ ζῷα τῆς
γῆς καὶ νὰ ὁδηγῇ τὰς ψυχὰς τῶν τεθνεώτων εἰς τὸν ᾗδην. Οὕ-
τως ἀπεχώρησαν ἀμφότεροι οἱ υἱοὶ τοῦ Διὸς ἐν εἰρήνῃ καὶ φιλίᾳ.
Τοῦτο εἶνε τὸ ἐμπεριεχόμενον τοῦ ὁμηρικῆς ὕμνου εἰς Ἑρμῆν, ἐνθα
βλέπει τις ἐκτὸς τῶν κατ' ἀρχὰς μνημονευθέντων, ὅτι ὁ Ἑρμῆς
καὶ ὁ Ἀπόλλων εἶχον ἐξ ἀρχῆς ἐνεργείας τινὰς κοινὰς, αἵ τινες
ὅμως ἐχωρίσθησαν καὶ ἀντιδιεστάλησαν ὥστερον, ὅτε αἱ περὶ αὐ-

τῶν δοξαίαι ἀκριβέστερον ὠρίσθησαν. Διετήρουν ὁμῶς εἰσέτι ἀμφοτέρω οἱ νεαροὶ ἀδελφοὶ κοινόν τι, διότι εἶνε γήμιοι καὶ ἀγῶνισται θεοί, μουσικοὶ καὶ κύριοι τῶν δρόμων, ὁ μὲν Ἀπόλλων ὡς ἀγνιεύς, ὁ δὲ Ἑρμῆς ὡς ἐνόδιος. Εἴτα ἐκλεψε τὸ σκῆπτρον τοῦ Διὸς, τὴν τρῖαιναν τοῦ Ποσειδῶνος, τοῦ Ἄρεος τὸ ξίφος, τοῦ Ἡφαίστου τὴν πυράγραν, τῆς Ἀφροδίτης τὸν πολυκέντητον κιστὸν καὶ ἄλλα, ὧν ἕνεκα καὶ θεὸς τῶν κλεπτῶν ἐθεωρεῖτο.

Αἱ μερικαὶ ἰδιότητες αἱ ἀναφερόμεναι ἰδίως εἰς τὸν Ἑρμῆν ὡς εἰς θεὸν ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ ἐνεργοῦντα εἶνε αὗται α) Ὑπερασπιστὴς καὶ προστάτης τῶν ποιμνίων (ρύμιος) παρέχων τοῖς ἀνθρώποις πλοῦτον, β) θεὸς διαφορῶν ἐφευρέσεων, γ) θεὸς τῶν κηρύκων, ὡς ὧν καὶ αὐτὸς κῆρυξ τῶν θεῶν· καθὼς δὲ οἱ κήρυκες ἐξετέλουν ἐν ταῖς θυσίαις ἱερατικὰς πράξεις, οὕτως ἦτο καὶ ὁ Ἑρμῆς κῆρυξ καὶ προστάτης τῆς θυσίας, τὴν ὁποίαν αὐτὸς λέγεται ὅτι ἐφεῦρεν. δ) δίδει τὸν εὐστραφὲς λόγον (λόγιος, *facundus*) καὶ εἶνε θεὸς τοῦ μετ' ἀγχινοίας γινομένου χρηματισμοῦ (κερδῶρος, ἐμπολαῖος)· ἐπειδὴ δὲ πρὸς χρηματισμὸν ἀπαιτεῖται δόλος, ἀπάτη, πανουργία καὶ αὕτη ἡ κλοπὴ καὶ ἡ ψευδορκία, ὁ Ἑρμῆς αὐτὸς βοηθεῖ τοὺς ἀπατεῶνας καὶ κλέπτας, ἂν οὗτοι ἐπιζητοῦσι τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου αὐτῶν μετὰ ἐπιτηδειότητος καὶ χάριτος. Ὁ Ἑρμῆς ὡς προστατεύων τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν συγκοινωνίαν εἶνε καὶ ε) θεὸς τῶν δρόμων, ὁδηγῶν τοὺς ὁδοιπόρους (ἡγεμόριος) καὶ παρέχων αὐτοῖς τυχερὰ ἀγαθὰ, ὡς τὸ ἔρμαιον· ζ) ὡς ψυχοπομπὸς (χθόνιος, πομπάριος) ὁδηγεῖ τοὺς τεθνεῶτας εἰς τὸν ᾗδην, καθὼς πάλιν εἰς τινὰς ἐορτάς, εἰς τὰ νεκρομνητεῖα καὶ τὰς ἀνακλησεις τῶν νεκρῶν ἐπιτρέπει αὐτοῖς νὰ ἀναβάνωσιν εἰς τὸν ἄνω κόσμον. Διὰ τὴν σχέσιν ταύτην πρὸς τὰ τῶν νεκρῶν γοητεύει διὰ τῆς μάγιδου τοὺς ἀνθρώπους ἐπιχρῶν τὸν ὕπνον ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν καὶ ἐστέλλων τὰ ὄνειρα (χρυσόρρατις, ἡγήτωρ ὀνειράων). ζ) Ὡς ἐπιτηδεῖος καὶ ἐπιδήμιος εἶνε πρὸς τοῦτοις θεοῖς τῆς γυμναστικῆς (ἐναγῶριος). Εἰς ὅλας τὰς ἰδιότητας ταύτας ἀναφέρεται ἡ

κυρία έννοια, ὅτι ὁ Ἑρμῆς ὡς ἐπιδέξιος, ἐνεργητικὸς καὶ φιλό-
 θρωπος θεὸς δίδει εὐτυχίαν καὶ πλοῦτον.

Τέκνα τοῦ Ἑρμοῦ μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρονται καὶ ὁ Πάν καὶ
 ὁ Ἑρμαφρόδιτος μετέχων τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς Ἀφρο-
 δίτης.

Ἐλατρεύετο ὁ Ἑρμῆς ἐκπαλαί ἐν Ἀρκαδίᾳ, Ἀθήναις. Σαμο-
 ράκη (ὑπὸ τὸ ὄνομα κάδμιλος) καὶ πρότερον ἤδη ἀνὰ πᾶσαν
 τὴν Ἑλλάδα κατ' ἐξοχὴν δὲ εἶχε τοὺς βωμοὺς αὐτοῦ καὶ τοὺς
 Ἑρμᾶς εἰς τοὺς δρόμους, εἰς τὰς πλατείας καὶ εἰς τὴν εἰσοδὸν
 ἐκάστης παλαιστρας.

Ἐπλάττετο δ' ὑπὸ τῆς τέχνης ῥαβδῶος μὲν, ἀλλὰ ῥω-
 μαλέος νεανίας, φέρων ἐπὶ κεφαλῇ τὸν ὀδονπορικὸν πῖλον, ἔ-
 χοντα τὸν πέτασον πλατύν, ὅπου ὕστερον προσέθηκαν πτερὰ ὡς
 καὶ εἰς τὰ πέδιλα, τὰ ὅποια ὑπέδενεν, ὅσας τις ἤθελε νὰ ἐπισπεύ-
 σῃ που τὴν ἐκτέλεσιν παραγγελίας τινός καὶ τὰ ὅποια ἔφερον
 αὐτόν· ὡς πνοὴν ἀνέμου ὑπὲρ τὴν θάλασσαν καὶ εἰς τὰ ἀπώ-
 τατα τῆς γῆς, εἰς δὲ τὴν χεῖρα κρατῶν τὴν μνημονευθεῖσαν μαι-
 τικὴν ῥάβδον, ἣ τις καὶ ὡς ῥάβδος κήρυκος ἐκλαμβάνεται (κη-
 ρύκειον).

10. Ἑστία (Ἰοτῆ, Vesta)

Ἡ Ἑστία, ἡ καθαρὰ θεὰ τῆς ἐστίας καὶ τοῦ πυρὸς, οὔτε ἐν
 ἱλιάδι, οὔτε ἐν Ὀδυσσεΐᾳ μνημονεύεται μὲν ὡς θεότης, ὀνομάζε-
 ται ἔμως κατὰ πρῶτον παρ' Ἡσιόδῳ καὶ ἐν τοῖς ὀμηρικοῖς ὕμνοις,
 αἱ τινες, ὡς γνωστὸν, κατὰ τὴν μετ' Ὅμηρον ἐποχὴν ἐποιήθησαν.

Ἦτο δὲ θυγάτηρ τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ῥέας κατὰ μὲν τὴν πί-
 στιν τιῶν, τὸ πρεσβύτατον, κατ' ἄλλους δὲ τὸ νεώτατον τῶν
 τέκνων τοῦ Κρόνου· ἤδη δὲ περὶ ταύτης ἐρίζουσιν, ἂν ἐλατρεύετο
 κατὰ τὴν ἀρχαιστάτην τῶν Ἑλλήνων ἐποχὴν, ἢ ἂν ὁ περὶ πιθανώτε-
 ρον εἶνε, μετὰ τὸν Ὅμηρον. Κατὰ τὸν ὀμηρικὸν ὕμνον εἰς Ἀ-
 φροδίτην ἐζήτησαν νὰ μνηστευθῶσιν αὐτὴν ὁ Ἡοσιδῶν καὶ ὁ
 Ἀπόλλων, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁμῶς ὠρίσθη εἰς τὸν Δία ὅτι θὰ μὲν

αἰωνίως ἄγαμος, ὁ Ζεὺς ἀπένειμεν αὐτῇ τὴν καλὴν τιμὴν νὰ λα-
τρεύηται ἐν τῷ μέσῳ τῆς οἰκίας, ἐν τῇ ἐστία καὶ ἐντὸς τῶν
ναῶν πάντων. Ἦθεν ἡ Ἑστία εἶνε τὸ κέντρον τῆς οἰκίας, ὃ περ
διατηρεῖ ἐν ἀγάπῃ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας. εἶνε θεὰ τῆς οἰ-
κιακῆς ἁρμονίας, παρέχουσα ἀσφάλειαν, εἰρήνην καὶ εὐτυχίαν
(ἐφ' ἑστίως, πατριῶν, θωριατῆτις, ἐνίκος, σὺν οἰκός κτλ.)· εἶνε
δὲ κατ' ἐξοχὴν φίλη τῶν ἀνθρώπων καὶ τάττεται ὁμοῦ μετὰ τοῦ
δαυτηρὸς ἐάων Ἑρμοῦ, ὃς τις μετ' αὐτῆς εὐνοεῖ τὰ ἔργα τῶν ἀν-
θρώπων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ θυσία γίνεται ἐν τῇ ἐστία, εἶνε καὶ ἐφο-
ρος τῶν θυσιῶν καὶ τοῦ πρὸς θυσίαν ἱεροῦ πυρός· διὸ προσφέρου-
σιν αὐτῇ κατὰ τε τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῶν θυσιῶν ἱερὰ δῶρα
καὶ λατρεύουσιν αὐτὴν ἐντὸς τῶν ναῶν τῶν ἄλλων θεῶν.
Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν Ἑστίαν ἐξήτουν οἱ φυγάδες καὶ οἱ καταδιω-
κόμενοι προσ-ασίαν, ἡ Ἑστία μετὰ τοῦ Διὸς εἶνε καὶ προστά-
τρια τῶν φυγάδων, ἱκετῶν καὶ ἀπόρων. Μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἐγρη-
γορεῖ καὶ ἐπὶ τοῦ ὅρκου, διότι παρὰ τῇ ἐστία καὶ ἐπὶ τῆς ξε-
νίας τραπέζης ὤμουν εἰς τὸν Δία.

Ἐπειδὴ ἡ πόλις καὶ ἡ πολιτεία εἶνε τρόπον τινὰ μεγαλείτε-
ραι οἰκογένειαι, εἶχεν ἡ θεὰ ἐν τῷ βουλευτηρίῳ ἢ Πρυτανεῖῳ
(βουλαια πρυτανίτις), τῷ κέντρῳ τῆς πολιτείας, τὸ ἰδιαιτερον
αὐτῆς ἱερὸν, περιέχον ἐστίαν, ἐν ᾗ πρὸς τιμὴν διετεθεῖτο αἰωνίως
ὑπὸ ἀγάμων γυναικῶν ἄσβεστον ἱερὸν πῦρ. ἐξ οὗ αἱ ἀπερχόμεναι
ἀποικίαι προσελάμβανον διὰ τὸ ἐγερθησόμενον ἐν τῇ νέᾳ πόλει
Πρυτανεῖον. Ἦτο λοιπὸν εἰκονικὴ παράστασις τῆς τῶν πολιτῶν
ἁρμονίας, ὁμοιοῦς, κοινῆς κατοικίας καὶ κοινῆς λατρείας. Καὶ
μεγαλείτεραι ἐθνικαὶ κοιότητες, ἰδίως θρησκευτικαί, κατεσκευά-
σαν ἐκεῖ, ὅπου κοινῶς ἐλάτρευον αὐτὴν, ἱερὸν τῆς Ἑστίας. Οὕτως
ἡ Ἑστία τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ ἐθεωρεῖτο τρόπον τινὰ θρησκευτι-
κὸν κέντρον σύμπαντος τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους, μάλιστα δὲ ἐλα-
βεν ἐτι μεγαλειτέραν σημασίαν, καθ' ἣν ἐνομιζέτο θέμεθλον καὶ
κέντρον τῆς ὅλης φυσικῆς καὶ ἠθικῆς τάξεως τοῦ κόσμου, ἔχουσα
τὸ ἴδιον αὐτῆς πρυτανεῖον ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ Διὸς, ὅπου ἔκαπε

τὸ αἰώνιον πῦρ, τοῦ ὁποίου ὁ Προμηθεύς· κλέψας μέρος ἔφερε ποτε εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

Ἀγάλματα καὶ ναοὶ τῆς Ἑστίας ἦσαν σπάνιοι· ἡ τέχνη ὅμως παριστάνει αὐτὴν σεμνοτάτην καὶ ἀξιοπρεπεστάτην, ὕψηλὴν γυναικα, ἔχουσαν λαμπροὺς καὶ ἀπλοὺς χαρακτῆρας. Εἰς τοὺς Ὀλύμπιους θεοὺς προστίθενται καὶ θεοὶ κατωτέρας τάξεως, ὧν τινὲς μὲν ὑπηρετοῦσιν ἐν Ὀλύμπῳ, τινὲς δὲ ἐνεργοῦσι πῶς ὡς ὀλγυπιοὶ θεοί, ὡς ὁ Ἥλιος, ἡ Ἥως, ἡ Σελήνη κτλ.

11. Ἡλιος (Sol).

Ὁ Ἡλιος εἶνε υἱὸς τοῦ Τιτᾶνος Ὑπερίονος (ὑπεριονίδης) ἢ μόνον ὑπεριῶν) καὶ τῆς Τιτανίδος Θείας ἢ τῆς Εὐρυθαλάσσης, διὸ ὀνομάζεται καὶ κατ' ἐξοχὴν Τιτὰν. Νέος ἰσχυρὸς θεὸς, ἔχων λαμπρὸν βλέμμα καὶ τὴν βοστρυχώδη κεφαλὴν κεκοσμημένην ἀκτινοβολοῦντι σπεράνῳ, ὁδηγεῖ κατὰ τὴν ἡμέραν ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν τὸ χρυσοῦν λαμπρὸν ἄσμα ἐλαυνόμενον ὑπὸ ἵππων πυριπνῶν, ὅπως φέρῃ φῶς εἰς θεοὺς καὶ ἀνθρώπους. Καὶ τὴν μὲν πρωΐαν κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἀνέρχεται ἐκ τοῦ ὠκεανοῦ, τὴν δὲ ἐσπέραν κατὰ τὴν δύσιν βαδίζει πρὸς τὰς πύλας, πρὸς τὴν εἰς τὸ σκότος εἰσοδόν, κάτω πάλιν εἰς τὸν ὠκεανόν, καταλείπων τοὺς κεκμηκῆτας ἵππους, ἵνα ἀναπαυθῶσιν. Ἀρκατὰ ὅμως καὶ ἵπποι εὐρίσκονται κατὰ πρῶτον εἰς τοὺς ὁμηρικὺς ὕμνους, πρέπει ὅμως νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι καὶ ἐν ἱλιάδι καὶ ὀδυσσεΐᾳ εὐρίσκοντο, εἰ καὶ οὐδεμία μνεία γίνεται. Ὡς αὐτὸς δὲ παρ' Ὀμήρῳ μὲν καὶ Ἡσιόδῳ μένει ἀόριστον πῶς ὁ Ἡλιος ἐπιστρέφει ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς, μεταγενέστεροι ὅμως ποιηταὶ λέγουσιν, ὅτι ὁ Ἡλιος ἐπιθαίνων χρυσοῦ πλοιαρίου, κατασκευασθέντος ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείτου, περιπλέει τὴν νύκτα ἐν τῷ ὠκεανῷ περίπου τὸ βάριον ἥμισυ τῆς γῆς καὶ φθάνει εἰς τὴν ἀνατολὴν, ὅπου ἔχει λαμπρὸν ἀνάκτορον. (Ποιητικὴν περιγραφὴν τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Ἡλίου, τοῦ ἄσματος καὶ τῆς πρὸς τὸν πλὴν προπαρῶσκειν ται-

οὔτον ἀνάγκορον εἶχεν ἐν τοῖς ἔπειτα χρόνοις καὶ εἰς τὰς δυσμᾶς.

Ὁ Ἥλιος βλέπει καὶ ἀκούει πάντα (Παιδερχής), φέρει φῶς εἰς τοὺς ἀπακρύφους σκοτεινοὺς τόπους, φανερώγει τὰ μυστήρια τῆς ἡμέρας καὶ κολάζει ὁ ἴδιος τοὺς ἐνόχους· διὸ καὶ ἐπιφωνοῦσιν αὐτὸν εἰς τοὺς ὄρκους.

Ἐπὶ τῆς νήσου Θρινακίης εἶχεν ὁ Ἥλιος ἀέπτα ἀγέλας βοῶν καὶ τόσας ποίμνας ἐξαιρέτων προβάτων, τῶν ὁποίων ἐκάστη περιλαμβάνουσα πεντήκοντα οὐδέποτε κῆξανεν οὐδὲ ἡλαττοῦτο». Ἰσως αἱ ἀγέλαι τοῦ Ἥλιου ἦσαν ἐξ ἀρχῆς εἰκονικός χαρακτηρισμὸς τῶν ἡμερῶν τοῦ ἔτους, αἱ τινες μάλιστα ὑπὸ τοῦ Ἥλιου ἀναπαίνονται διότι τὸ ἀρχαῖον ἔτος συνίστατο ἐκ 50 ἐβδομαδῶν, ὧν ἐκάστη συνέκειτο ἐξ 7 ἡμερῶν καὶ 7 νυκτῶν. Ὅπου ὁ Ἥλιος ἐλάττειτο, εὐρίσκοντο συνήθως καὶ ἀφιερωμένα αὐτῷ πρόβατα λευκὰ ἢ ἐρυθρά. Ἐπειδὴ δὲ τινα ἐκ τῶν ἐν Θρινακίᾳ ἀγελῶν αἱ τινες ἐδόσκοντο ὑπὸ τῆς Φαειθούσης (φῶς-φῶς) καὶ Λαμπετίης (λάμπω), θυγατέρων τοῦ Ἥλιου καὶ τῆς Νεαίρης (νέου-ἔτους, Νέας Σελήνης, ἔσφαζαν οἱ ἑταῖροι τοῦ Ὀδυσσεύς, κατεστράφησαν ὑπὸ τοῦ Διὸς κατ' αἴτησιν τοῦ Ἥλιου, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Λαμπετίη ἀνήγγειλε τὴν προσβολήν.

Τέκνα τοῦ Ἥλιου εἶνε ἐκτός τῆς Φαειθούσης καὶ Λαμπετίης ὁ ἐν τῇ Αἴᾳ πρὸς ἀνατολὰς κατοικῶν μάχος βασιλεὺς Αἰήτης καὶ ἡ ἐν τῇ κατὰ τὴν δύσιν νήσῳ Αἰαίῃ κατοικοῦσα ἐνπλόκαμος γόησσα Κίρκη, ὧν μήτηρ ἦτο ἡ Πέρση ἢ ἡ Περσηίς. Ὡς αὐτως τὸ μὲν τῆς Κλυμένης ἐγέννησεν ὁ Ἥλιος ἐπὶ τὰ θυγατέρας καὶ τὸν Φαίθορτα (α), ὃς τις γενόμενος νεανίας θερμῶς ἐκέλευσεν τὸν πατέρα ἵνα παραχωρήσῃ μίαν ἡμέραν τὴν κυβέρνησιν τοῦ ἄρμα-

(α) Φαίθων ἦτο ἀνέκαθεν ἐπώνυμον τοῦ Ἥλιου (Ὀδ. Ε, 479) μετὰ ταῦτα δὲ ἀποχωρισθὲν ἀπετέλεσεν ἰδιαίτερον πρόσωπον. Τοιαῦτα παραδείγματα παρέχει πολλά ἡ μυθολογία (ἴδε Καλλιστῶ ὑπὸ τὴν Ἑστεινίαν). Τὸ ἡλεκτρον ἀναφέρεται ἐν τῷ μύθῳ μετὰ τοῦ Ἥλιου διὰ τὴν συγγένειαν τῶν λέξεων ἡλεκτρον καὶ ἡλεκτωρ, ὁ λαμπρὸς ἀστὴρ" ὅσλος ἥλιος (Μ. Ζ, § 13).

τος αὐτοῦ. ὅς τις καὶ παρέδωκεν αὐτὸ, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἰδύατο
νὰ δαμάσῃ τοὺς ἀγρίους ἵππους, ἐπλησίασε παρὰ πολὺ τὴν γῆν
καὶ παρ' ὀλίγον κατέφλεγεν αὐτήν, ἂν μὴ κατεκεραυνούτο ὑπὸ
τοῦ Διὸς καὶ ἐπιπτεν εἰς τὸν ποταμὸν *Ἠριδανόν*, ὅπου ἔλθοῦ-
σαι αἱ ἀδελφαὶ *Ἡλιάδες* ἢ *Φαιθοῦτιδες*, καὶ ὀρνοῦσαι αὐτὸν
ὑπὸ λύπῃς μετεμορφώθησαν εἰς αἰγείρους ἢ κλήθρας, ὧν δάκρυα
εἶνε τὸ ἤλεκτρον. Ἐξ ἄλλων δὲ ἄλλα.

Ἐπίθετα τοῦ Ἥλιου εἶναι ταῦτα: *ἀκάμας*, *ἡλέκτωρ*, *φαιθων*,
παμφανώων, *φασφίμβροτος*, *τερψίμβροτος*. τὸ ἐπώνυμον *Φοῖ-
βος* ἐλάβε κατὰ πρῶτον, ἀφ' οὗ ὁ πανόπτης Ἥλιος ἐταυτίσθη
μὲ τὸν *Ἀπόλλωνα*, ὃ περ πρῶτον παρ' Εὐριπίδῃ ἐγένετο.

Ὁ Ἥλιος ἐλατρεῖτο ἐν πολλοῖς τοῖς Ἑλλάδος τόποις, ὡς ἐν
Κορίνθῳ, Ἀργεῖ, Ἡλιδι, ἰδίως δὲ ἐπὶ τῆς νήσου Ῥόδου ὅπου
ὑπεράνω τῆς εἰσόδου τοῦ λιμένος ἵστατο τὸ καλοσσαῖον αὐτοῦ
ἄγαλμα, ἔχον 70 πύξεων ὕψος καὶ δεσπηκότα τὰ σκέλη καὶ
ὄν ἐν τῶν 7 θαυμάτων τοῦ κόσμου ἐθυσιάζοντο δὲ ἰδίως λευκά
ζῶα καὶ ἱερὸς αὐτῷ ἦτο ὁ τὴν ἡμέραν ἀγγέλλων *Ἀλέκτωρ*.
Παριστάνετο δὲ ἐπὶ τοῦ ἄρματος αὐτοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐνδε-
δυμένος καὶ κυβερνῶν τοὺς ἵππους διὰ τῆς μάστιγος καὶ τὸ
πρῶτον ἔχων πῶς πληρέστερον τοῦ Ἀπόλλωνος.

12 Σελήνη (Μήνη Luna) (α).

Ἡ Σελήνη εἶνε θυγάτηρ τοῦ Ὑπερίονος καὶ τῆς Θείας, ἀ-
δελφὴ τοῦ Ἥλιου καὶ τῆς Ἥρας, Τιτανίς. Ἀλλ' ἐν ἱλιάδι καὶ
ὀδυσσεΐᾳ δὲν ἀπαντᾷ μὲν ὡς θεὰ, ἔχομεν ὅμως ὁμηρικὸν εἰς
Σελήνην ὕμνον, ἐν ᾧ λέγεται θυγάτηρ τοῦ *Πάλλαιτος*, λευκώ-
λενος καὶ εὐπλόκαμος, ἔχουσα μακρὰς πτέρυγας καὶ κεκοσμη-

(α) Ἡ λέξις Σελήνη συγγενεὴ πρὸς τὴν σέλας. Οἱ ποιηταὶ
διέκρινον τὰ ὀνόματα Μήνη καὶ Σελήνη λέγοντες, ὅτι ἐκεῖ-σ μὲν
οἱ ἀνθρώποι, τούτῳ δὲ αἱ θεοὶ μετεχειρίζοντο· ἔθεν Μήνη εἰς ὄνομα-
σιν τοῦ καθημερινοῦ βίου, Σελήνη δὲ ποιητικῇ.

μένη χρυσῷ διαδήματι· ἵνα δὲ τὴν νύκτα φωτίσῃ τὴν γῆν, ἡ
 μειλίχιος θεὰ ἀφ' οὗ λούσῃ τὸ ὠραῖον πρόσωπον εἰς τὸν ὠκεανόν
 καὶ ἐνδύθῃ τὰ λαμπρὰ ἱμάτια, ζευγνύει τὸ ἄρμα, ἐφ' οὗ ἐ-
 λαυνομένου ὑπὸ δύο λευκῶν ἵππων ἢ ἡμιόνων ἢ δαμάλεων (α)
 ὀχουμένη διευθύνεται βραδέως πρὸς τὸν οὐρανόν, ἐμφανίζομένη
 κοσμίως καὶ ὅχι ὡς ὁ ἀδελφὸς Ἥλιος, ὅς τις μετὰ τεθρίππου τα-
 χέως φεύγει. Ὀλίγοι περὶ Σελήνης μῦθοί εἰσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ-
 στον ὅμως ἡ ποίησις ἀνέπτυξε καὶ ἐκαλλώπισε τοὺς περὶ τοῦ
 Ἐνδυμίωνος μύθους, ὧν τινες μὲν ἀναφαίνονται ἐν Ἡλιῳ, τινεὶ
 δὲ ἐν Καρίᾳ. Καὶ ἐν Ἡλιῳ μὲν, ὅπου οἱ ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐ-
 τελοῦντο, λέγεται ὁ Εὐδυμίων ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἀε-
 θλίου (ἄθλος=ἄμιλλα), καὶ ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἡ Σελήνη ἐγέννησε
 50 θυγατέρας, αἱ τινες σημαίνουσι τοὺς μεταξὺ τῶν ὀλυμπιακῶν
 ἀγώνων παρεπιπτόντας μῆνας. Ὁ Ἡλείος οὗτος βασιλεύς, ὡς
 λέγουσιν οἱ ποιηταί, μετέβη εἰς Καρίαν ἢ ἦτο ὠραῖος νεανίας
 κυνηγὸς ἢ ποιμὴν, κοιμώμενος αἰωνίως ἐν τινι ἄντρον τοῦ ὄρους
 Λάτμου, ὅπου κατὰ πᾶσαν νύκτα καταβαίνουσα ἐκ τοῦ Οὐρα-
 νοῦ ἡ Σελήνη ἀναπαύεται παρ' αὐτῷ. Ἐν τῷ μύθῳ τούτῳ ση-
 μαίνει ὁ Εὐδυμίων τὸν ὕπνον, ὅστις εἰσδύει (ἐνδύει) εἰς τοὺς
 ἀνθρώπους καὶ ἀναπαύεται ἐπὶ τοῦ ὄρους Λάτμου, δηλ. τῆς λή-
 θης (λάθω, λανθάνω). Εἶνε δὲ ἡ ποιμὴν, ἐπαναπαυόμενος εἰς
 γλυκεῖαν ἀεργίαν καὶ γυστάζων ἢ κυνηγῶν, κυνηγῶν ἀνθρώπους,
 ἢ ἀναξ, ὡς πανδαμάτωρ Ὑπνος ὅς τις καὶ ἀναξ πάντων τῶν
 θεῶν, πάντων τ' ἀνθρώπων ὀνομαζέται. Ὁμοίως εἰς τὸν ἡ-
 λείον τοῦ Ἐνδυμίωνος μῦθον ἐμπεριέχεται ὁ ἀπτικὸς, ὅτι δηλ.
 ἡ Σελήνη ἐκ τοῦ Διὸς ἐγέννησε τὴν Παρδίην ἢ τις σημαίνει
 τὴν μετὰ ὀρισμένους μῆνας ἐπανερχομένην Ἀθηναϊκὴν ἐορτὴν
 Διάσια ἢ Πάρδια.

Ἡ Σελήνη ὕστερον ταυτισθεῖσα πρὸς τὴν Ἀρτεμιν Ἐκάτην

(*) Ἡ δάμαλις (ἡ βοῦς) εἶνε διὰ τὰ κέρατα αὐτῆς τὸ σύμβολον τῆς
 ἡμισελήνου.

καὶ Περσεφόνην ἐπωνομάσθη Φοῖβη, ὡς ὁ ἀδελφὸς Ἥλιος ταυ-
τῶν πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα ἐπωνομάσθη Φοῖβος. Ὡς συνήθως
παρίσταται ὑπὸ τῆς τέχνης διαφέρει τῆς Ἀρτέμιδος μόνον καθ'
ὅτι ἔχει πρόσωπον πληρέστερον, τελειοτέαν ἐνδυμασίαν καὶ
τοξοειδῆ καλύπτραν ἐπὶ κεφαλῇ.

Ἄν που ὡς θεὰ Σελήνη ἐλατρεῦτο εἶνε ἀβέβαιον.

13. Ἡώς (μ.Α. 101) (α).

Ἡ Ἡώς, θεὰ τῆς αὐγῆς (ἡούς), εἶνε θυγάτηρ τοῦ Ὑπερίο-
νος καὶ τῆς Θείας, ἀδελφὴ τοῦ Ἥλιου καὶ τῆς Σελήνης
τὴν πρωΐαν ἢ ἡριγένεια εὐπλόκαμος καὶ βοδοδάκτυλος, ἢ λαμ-
προφαῖς καὶ φαειφόρος θεὰ ἐγείρομένη ἐκ τῆς κροκαπέλου εὐ-
νῆς ζευγνύει τοὺς ὠκύποδας ἵππους, καὶ ἀφαιρέσασα τὸ κάλυμ-
μα τῆς νυκτὸς ἀνέρχεται πρὸς τὸν Οὐρανόν. Καὶ παρ' Ὀμήρῳ
μὲν ἀνέρχεται ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ Ὀκεανοῦ, ἀλλὰ δὲν προχωρεῖ,
ὡς ὁ Ἥλιος, πρὸς τὸν οὐρανόν, ἵνα καταδύσῃ εἰς τὴν δύσιν,
εἶνε μόνον θεὰ τῆς ἀνατολῆς καὶ τοῦ φωτός τῆς ἡμέρας· ἐπὶ
μεταγενεστέρως ὅμως ἐποχῆς γίνεται ταυτοσήμαντος τῆς Ἡμέ-
ρας, ὥστε παρὰ τοῖς τραγικοῖς ἡ Ἡώς καθ' ὅλου ἀντικατέστη-
σεν τὴν Ἡμέραν, ἥτις καὶ παρ' Ὡσιόδῳ κειρωσιμένη τῆς Ἡούς
εἶνε θυγάτηρ τῆς Νυκτὸς καὶ τοῦ Ἑρέβους, διότι τὸ φῶς προ-
έρχεται ἐκ τοῦ σκότους καὶ καταδυομένη εἰς τὴν δύσιν χαι-
ρετίζει τὴν μητέρα Νύκτα, τὴν ὁποίαν συναντᾷ εἰς τὴν δυ-
τικὴν πύλιν.

Εἰς τὴν ὠκύπουν θεάν, ἥ τις ἐγείρεται ἅμα τῇ δρόσῳ τῆς
πρωΐας, ὡς καὶ εἰς τὰς Ἀρπυρίας, τὰς ἀρπακτικὰς θεάς, ἀπέ-

(α) Τὸ ὄνομα παράγεται ἐκ τοῦ α ὦ ω, ἁ ἡ μ ι = φως, πνέω, ἀνα-
πνέω. Ἐπειδὴ ἅμα τῇ ἀρχῇ τῆς αὐγῆς συνήθως ἐγείρεται αὔρα. (Ὅδ. Ε,
469. Αὐρὴ δ' ἐκ ποταμοῦ ψυχρῆς ἐκείνῃ πρὸ Αἰό-
λικῶς ὀνομάζεται ἡ ἡώς· αὐώς. Οὕτω παράγεται καὶ τὸ αὐτογά ἐκ
τοῦ αὐα, αἰα.

δωκεν ὁ μῦθος τὴν δοξασίαν ὅτι ἀρπάζει καὶ ἀπάγει τοὺς ἀνθρώπους οὐχὶ ἐξ ἐχθρας, ἀλλ' ἐξ ἔρωτος. Οὕτως ἀνήγαγε τὸν ὠραίον *Τιθωνόν*, υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Τρωάδος *Λαομέδοντος* καὶ ἀδελφὸν τοῦ *Πριάμου* καὶ συνεζεύχθη αὐτόν, τοῦ ὑποίου τὴν ἀθανασίαν ἐζητήσατο παρὰ τοῦ Διὸς· ἐπειδὴ ὁμως συγχρόνως εἶχε λησμονήσῃ νὰ ἱκετεύσῃ αἰώνιον νεότητα αὐτοῦ, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἐγένετο κατεσκληκῶς καὶ ἡ φωνὴ ἐξέλειπε. Διὸ ἐκλείσεν εἰς θάλαμον ἢ μετεμόρφωσεν αὐτόν εἰς τέτιγα, διότι ἔχων γήνην φύσιν, ἀδύνατον ἦτο νὰ φέρῃ τὴν ἀθανασίαν. Ὑἱοὶ τῆς 'Ηοῦς καὶ τοῦ Τιθωνοῦ εἶνε ὁ *Ημαθίων* καὶ ὁ *Μέγνων* τὸν ὁ μεθ' Ὁμηρον μῦθος καθιστᾷ ἡγεμόνα τῶν κατὰ τὸν Ὀκεανὸν κατοικούντων ἀνατολικῶν Αἰθιόπων καὶ ὁ ὅποιος πίπτει πρὸ τῆς Τροίας ἐν τῇ κατὰ τοῦ Ἀχιλλέως μάχῃ. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἔστησαν πλησίον τῶν Θηβῶν τῆς Αἰγύπτου κίονα, ὅς τις ὅτε προσεβάλλετο ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τῆς Ἡοῦς, ἐξέπεμπεν ἦχον ὅμοιον πρὸς τὸν ἐκ χορδῆς καθάρας ἢ λύρας ῥαγίσσης γινόμενον. Ἀλλ' ὅτε ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν *Καμβύσης* ὑπέταξε τὴν Αἴγυπτον διέταξε νὰ διακόψωσι τὸν κίονα, ὅς τις καὶ τεμάχια γενόμενος ἐξέπεμπε τὸν αὐτὸν ἦχον. Ἐν πολλοῖς τόποις τῆς Ἀσίας λατρευόμενος καὶ θρηνοῦμενος ὡς ὠραίος νεανίας πρόωρα ἀποθανών, ἦτο ἐξ ἀρχῆς, ὡς φαίνεται, εἰκὼν τοῦ ὠραίου μέν, ἀλλὰ ταχέως δύναντος ἐωσφόρου· Ἡ 'Ψὼς ἀπαγαγοῦσα τὸν Τιθωνὸν καὶ τὸν κυνηγὸν *Ἀριανὰ* ἐπέσυρεν ἐφ' ἑαυτῆς τὸ μῖσος καὶ τὴν ἀποστροφὴν τῶν θεῶν, ἕως οὗ ἡ χρυσόθρονος *Ἄρτεμις* μὲ τὰ ἀγανά αὐτῆς βέλη ἐθανάτωσεν αὐτόν ἐν Ὀρτυγίῃ. Ὡσαύτως ἤρπασε *Κλειτόν*, τὸν υἱὸν τοῦ *Μαρτίου* καὶ ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ Ὑμηττοῦ ἐν Ἀττικῇ τὸν *Κέραλον* τὸν ἄνδρα τῆς *Προκρίδος* θυγατρὸς τοῦ Ἐρεχθέως, ὅς τις καταφρονῶν τὰ θέλγητρα αὐτῆς διήγειρε καθ' ἑαυτοῦ τὸ μῖσος τῆς θεᾶς, παρασκευασάσης τὸν θάνατον τῆς *Πρόκριδος* δι' αὐτοῦ τοῦ *Κεράλου*. Μετὰ τοῦ *Ἀστράλου* ἐγέννησεν ἡ 'Ψὼς τοὺς ἀνέμους· *Ἀργύστην*, *Ζέφυρον*, *Βορέαν* καὶ *Νότον*, ὡς καὶ τὸν

Ἐωσφόρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀστέρας.

Ἰδιαιτέρας λατρείας οὐδ' ὅλως ἀπέλαυνεν ἡ Ἥως παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὑπὸ τῆς τέχνης ὅμως παριστάνετο ὡς τις ἔχουσα μεγαλοπρεπές, τὸ πλεῖστον ὅμως πτεροφόρον σῶμα ἢ ὀχουμένη ἐπὶ ὀχήματος ἐλκομένου ὑπὸ πτερωτῶν ἵππων ἢ ὡς ὀδηγὸς τῶν ἵππων τοῦ Ἡλίου κρατεῖ δ' ἐνίοτε δᾶδα εἰς τὴν χεῖρα.

14. Ἐωσφόρος ἢ Φωσφόρος καὶ Ἑσπερος.

Τούτων ὁ μὲν Ἐωσφόρος, υἱὸς ὦν τῆς Ἥως καὶ τοῦ Ἀστραίου ἢ τοῦ Κεφάλου, φέρει τὸ λαμπρὸν λυκαυγές καὶ ἀναγγέλλει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας· ὅθεν παρίσταται ὑπὸ τῆς τέχνης θαυμάσιος καὶ προπορευόμενος τῆς Ἥως καὶ τοῦ Ἡλίου· ὁ δὲ Ἑσπερος ἀνατέλλων τὴν ἐσπέραν λάμπει σχεδὸν ὡς ἡ Σελήνη· ἐπειδὴ δὲ ἔθιμον ἦτο παρ' Ἕλλησι νῆ ἀπάγηται ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ ἢ νόμφη τὴν νύκτα, γίνεται οὗτος καὶ ἀστήρ τοῦ ἔρωτος ὑμνούμενος ἐν τοῖς γαμηλίοις ᾠδαῖς.

15. Ὠρίων.

Οὗτος εἶνε κατὰ μὲν τινὰς υἱὸς τοῦ Ὑριέως ἐκ τῆς Ὑρίας τῆς Βοιωτίας, ὅθεν καὶ Βοιωτός καὶ Ταναγραῖος ἐκαλεῖτο, κατ' ἄλλους δὲ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Εὐρύαλης ἢ γηγενής. Παρίστατο δὲ γίγας ἔχων ῥόπαλον, κεκοσμημένος χρυσῷ καὶ κρατῶν ξίφος γυμνόν. Εἶνε δὲ καὶ οὗτος ἀστὴρ, τοῦ ὁποῖου ἡ μὲν ἀνατολὴ εἶνε σημεῖον τοῦ θέρους (9 ἰουλίου), ἡ δὲ δύσις (15 νοεμβρίου) σημεῖον τοῦ χειμῶνος καὶ τῶν θυελλῶν, ὁ δὲ χρόνος, καθ' ὃν οὗτος ἀνατέλλων τὰ μεσάνυκτα μέχρι τοῦ ὀρθροῦ μεσουρανεῖ, εἶνε σημεῖον τῆς τρύγης. Κατὰ ταῦτα διάφοροι ἀντιλήψεις παρεδόθησαν, αἵ τινες τῷ χρόνῳ συνεχῇ ἱστορίαν ἀπετέλεσαν. Οὕτω κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους, ὅτε τὴν πρωίαν κατὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ οὐρανοῦ ἀνατέλλει, εἶνε ἐρωμένος τῆς Ἥως, ἢ τις ἐξέλεξεν αὐτὸν διὰ τὸ θαυμάσιον κάλλος του (ἴδε

Ἡὼ) ὡς αὐτῶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος, ὅτε ἀνατέλλων τὴν ἐσπέραν καὶ δύων τὴν πρωΐαν διανύει τὸν οὐρανόν, ἀπειλεῖ καὶ περικυκλοῖ τοὺς ἄλλους, ὡς τὸν Σείριον, ὃς τις ἐγένετο μετὰ ταῦτα κύων αὐτοῦ, τὰς Πλειάδας, αἱ τινες ἐνομιζόντο νόμφαι ἢ περιστερῶν φοβοῦμεναι τὸν γίγαντα Ὠρίωνα καὶ βυθιζόμεναι εἰς τὴν θάλασσαν, τὴν Ἀρκίον, ἣ τις προσβλέπει αὐτόν. Τέλος δὲ ἐγένετο κατὰ τὴν δόξαν τοῦ ἔθνους πελώριος κυνηγὸς τοῦ οὐρανοῦ, διαφυλάττων τὴν τέχνην καὶ ἐν ἄδου καὶ παριστάμενος ὅτι κρατεῖ ῥόπαλον παγγάλειον, πάντοτε ἄθραυστον. Ἐκ μίσους πρὸς τὴν Ἡὼ ἐφόνευσεν αὐτόν ἡ Ἀρτεμις μὲ τὰ ἀγανὰ βέλη ἐν Ὀρτυγίῃ.

16. Ὁ Σείριος καὶ αἱ κυνάδες ἡμέραι
(Ἀρισταῖος Ἀκταῖος).

Σείριος λέγεται πᾶς ἀστὴρ λάμπων, ὡς ὁ ἥλιος καὶ λοιποὶ, κατ' ἐξοχὴν ὅμως οὕτως ὠνομαζέτο ὁ κύων τοῦ Ὠρίωνος, ὃς τις εἶνε ὁ λαμπρότατος τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων καὶ ἀνατέλλων κατὰ τὸ λυκόφως ἐπιφέρει καύσωνα μέγιστον ἐν καιρῷ τῆς ὀπώρας (ὅθεν καὶ ὀπωρινὸς ἀστὴρ καλεῖται ἐν ἰλ. ε, 5), ἣ τις διαρκεῖ ἀπὸ 15 ἰουλίου μέχρι 15 Σεπτεμβρίου, μάλιστα δὲ κατὰ τὰς κυνάδας ἡμέρας, αἱ τινες διαρκοῦσι τοσούτον, ὅσον διαμένει ὁ ἥλιος εἰς τὸν ἀστερισμὸν τοῦ λέοντος. Οὗτος ὅμως διάφορος ὢν τῷ πρώτῳ καὶ σύμβολον τοῦ καταστρεπτικοῦ καύσωνος κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Σειρίου, ὃς τις καὶ αὐτὸς νομιζόμενος λυσσῶν ζῶν ἐπιφέρει τοῖς μὲν θνητοῖς τὰ ἐξ αὐτοῦ λεγόμενα κυνικά καύματα, εἰς δὲ τοὺς κύνας λύσαν (οὐλίας ἀστὴρ).

Τούναντίον ὁ Ἀρισταῖος, ὁ ἀγαθὸς ἰδρυτὴς τῆς κτηνοτροφίας, τῆς μελιτοουργίας καὶ ἄλλων εὐεργετημάτων εἶνε προστάτης κατὰ τὴν κακὴν ταύτην ἐποχὴν. Ἀρισταῖος ἦτο κατ' ἀρχὰς ἐπώνυμον τοῦ Ἀπόλλωνος, ὄντος θεοῦ τῶν ποιμνίων, τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν δασῶν· ἀλλ' ὕστερον κατήντησεν ἰδὼς θεὸς ἐν

Θεσσαλίᾳ μάλιστα λεγόμενος υἱὸς τῆς Κυρήνης, ἥ τις ἦτο θυγάτηρ τοῦ τῶν Λαπίθων βασιλέως Ὑψέως, τὸν ὁποῖον ναίᾳς τις ἐκ τοῦ Πηγειοῦ ἐγέννησεν ἐν τῇ νάπῃ τοῦ Πίνδου. Κατὰ Πίνδαρον ἡ Κυρήνη ἐν τῷ δάσει τοῦ Πελίου ὄρους κυνηγοῦσα ἀπῆχθη ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπὶ χρυσοῦ ἄρματος εἰς Λιθύην, ἐνθα καὶ πόλις τις, ἡ Κυρήνη, ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐξ αὐτῆς. Ἐγέννησε δὲ ἐκ τοῦ Ἀπόλλωνος υἱόν, ὃν ἤγαγε τῷ Ἑρμῇ, ταῖς Ὠραῖς καὶ τῇ μητρὶ Γῇ, ἵνα καταστήσωσιν αὐτὸν ἀθάνατον. Ἐπειδὴ δὲ ἐπροστάτευσεν τὰ ποιμνία καὶ τὸν ποιμενικὸν βίον, τὴν ἐλαιοκομίαν καὶ ἀμπελοκομίαν, τὴν μελιττουργίαν καὶ τὰ κυνήγιον κατὰ τῶν βλαβῶν τῶν προερχομένων ἐκ τῶν κυνᾶδων ἡμερῶν ἐκαλεῖτο Ἀγρεύς, Νόμιος καὶ Ἀρισταῖος. Ἐλατρεύετο δὲ καὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ, ὅπου ἐθεωρεῖτο υἱὸς τοῦ Σιληνοῦ, ἐν Βοιωτίᾳ, ὅπου ἐλέγετο πατὴρ τοῦ Ἀκταίωνος καὶ ἐν Εὐβοίᾳ, ὅπου ἦτο τροφεὺς τοῦ Διονύσου, ἐν Κυρήνῃ καὶ ἐπὶ τῶν νήσων Κερκύρας, Σικελίας καὶ Κέω.

Ἐνταῦθα δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν καὶ τὸν μῦθον τοῦ Ἀκταίωνος, ὃς τις ζωηρότερον δεικνύει τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Σειρίου· εἶνε δὲ ὁ Ἀκταίων υἱὸς τοῦ Ἀρισταίου καὶ τῆς Αὐτονόης, θυγατρός τοῦ Κάδμου καὶ ἄριστος κυνηγός, ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Ἀνετράφη παρὰ τῷ Χείρωνι ἐν Πηλῳ καὶ διήγε κυνηγετικὸν βίον ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ ἐπὶ τῶν ὄρεων, ἕως οὗ οἱ ἴδιοι αὐτοῦ κύνες λυσήσαντες κατεσπάραζαν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ Κιθαιρώνος. Τοῦτο δ' ἐπαθεν ὁ Ἀκταίων κατὰ μὲν τινος, διότι ὠργίσθη ὁ Ζεὺς κατ' αὐτοῦ πολυμήσαντος νὰ βιάσῃ τὴν Σεμέλῃν· κατ' ἄλλους δέ, διότι ἐκαυχῆθη ὅτι εἶνε ἐπιτηδείωτερος τῆς Ἀρτεμίδος κυνηγός· κατὰ τινὰ δὲ παράδοσιν, διότι εἶδε τὴν Ἀρτεμιν γυμνὴν, ἐν ᾗ ἐλούετο, ὃ περ αἰσχιστον ἐνομίζετο εἰς τε τὰς θεὰς καὶ τὰς Νύμφας, αἵ τινες ἐτιμῶρουν σκληρότατα καὶ τὸν κατὰ τύχην ὄρωντα αὐτάς. Τότε ἡ Ἀρτεμις μετεμόρφωσεν εἰς ἔλαφον τὸν Ἀκταίωνα, ὃν κατεσπάραζαν οἱ καταστάντες ὑπὸ τῆς αὐτῆς μανιακοὶ κύνες. Ὅτε δὲ τούτων ἐπαυσεν ἡ μανία, ἔτρεχον ἐν τοῖς δάσεσιν ὠρυόμενοι καὶ ἐζήτουν τὸν Ἀκταίωνα καὶ δὲν

ἡσύχασαν, εἰ μὴ ἀφ' οὗ ὁ Χείρων κατεσκευάσεν εἰκόνα τοῦ Ἀκταίωνος, ἣν ἐδειξεν εἰς αὐτούς.

17 Ἰάδες (Ἰάς, ἄθος) καὶ Πλειάδες (Πλειάδες, Πλειάδες λατ. Pliades, Vergiliae)

Αἱ νόμφαι Ἰάδες, θυγατέρες τοῦ Ἀτλαντος καὶ τῆς Φαίδρας, εἶνε ἀστερισμὸς κείμενος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ταύρου. ἐπειδὴ δὲ ἀνατέλλουσι, ὅτε καὶ ὁ ἥλιος, φέρουσι θυελλώδη καὶ υετώδη καιρὸν (tristes, pluviae), γίνονται συγγενεῖς τοῦ Δωδωναίου Διὸς, τοῦ υετοφόρου, ὃς τις ἐπωνομάσθη καὶ Ὑψ, ὡς καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ Διώνη ἐκλήθη Ἰάς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ αὗται, ὡς αἱ Δωδωναῖαι Νύμφαι, ἦσαν τροφοὶ τοῦ Διὸς, ὡς καὶ τοῦ Διονύσου ἐπωνομασθέντος ὁμοίως Ὑψ, ἐν Νύτῃ τῆς Ἀραβίας, ὅθεν ὠνομάσθησαν Νουσηλίδες Νύμφαι, ὁ Ζεὺς μετήνεγκεν αὐτάς μεταξὺ τῶν ἀστέρων. Ὁ ἀριθμὸς ὅμως καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν, ὡς καὶ ἡ κατάγωγῃ, παραδίδονται διαφόρως· διότι κατατάσσονται δύο ἕως ἑπτά· ὁ ἀριθμὸς ὅμως ἑπτὰ εἶνε συνηθέστατος. Οὕτως καὶ ὁ Ἡσίοδος παρεδέξατο 5 Ἰάδας (Φαιούλην, Κοριίδα, Κλέσιαν Φαιὼ καὶ Εὐδώρην), καταγορεύνας ἐκ τοῦ Ἀτλαντος καὶ Αἰθρας ἢ Πληιόνης ἢ ἐκ τοῦ Ωκεανοῦ, ἐκ τοῦ Μελισσάως καὶ ὀνομασθείσας ἐκ τοῦ ἀδελφοῦ των Ὑαντος. Περὶ τῆς λατρείας τούτων οὐδὲν γινώσκουμεν.

Αἱ Πλειάδες λέγονται ἀδελφαὶ τῶν Ἰάδων καὶ θυγατέρες τοῦ Ἀτλαντος (α) καὶ τῆς Αἰθρας ἢ τῆς Πληιόνης.

(σ) Ἡσιόδ. Ἔργ. 383. Ἀτλας λέγεται ὁ πατὴρ τῶν Πλειάδων, διότι αὗται κατέρχονται καὶ δύουσι ἐντὸς τῆς θαλάσσης πρὸς δυσμάς, ὅπου ἐπιστεύετο ὅτι κατῴκει ὁ Ἀτλας, ὅθεν καὶ ἡ Καλυψὼ ὀνομάζεται θυγάτηρ αὐτοῦ (Οδ. Α, 52), ὃς τις εἶνε υἱὸς τοῦ Ἰαπετοῦ καὶ τῆς Κλυμένης, ἀδελφῆς τοῦ Μενoitίου καὶ Προμηθέως ἐκ τοῦ γένους τῶν Τιτάνων, ἀδελφῶν, γινώσκων τὰ βῆθη τῆς θαλάσσης καὶ μόνος κρατῶν τοὺς μεγάλους κίονας, οἱ τινεὶ γαίαν καὶ οὐρανὸν ἀμφο-

καὶ εἶνε τὰ 7 ἀστέρια τῆς πούλιας, ἀστέρες τοῦ πλοῦ (ἐκ τοῦ πλέω) (α), ἐπειδὴ, ὅταν ἀνατέλλωσι αὗται, ἐπέρχεται ὁ εὐδισ καὶ εὐνοϊκὸς εἰς πλοῦν καιρὸς, ὅταν δὲ καταδύσωσιν εἰς τὴν θάλασσαν, ἐπέρχεται ἡ θύελλα καὶ ἡ βροχὴ καὶ ὁ ναυτίλος φεύγει τὴν θάλασσαν. Ἐπεὶ δὲ ἐξ τῶν ἀστέρων τούτων εἶνε ὕρατοί, ὁ δὲ ἔσθρομος ἀόρατος, λέγεται ὅτι ἡ ἐσθρόμη τῶν Πλειάδων, ἡ Μερόπη, εἶνε κεκρυμμένη ὑπ' αἰσχύνης, διότι αὕτη μόνη ἐκ τῶν ἀδελφῶν συνευρέθη μετὰ θνητοῦ ἀνδρός, τοῦ Σισύφου. Ἐκ τῆς λύπης δὲ τῆς προελθούσης ἐκ τοῦ θανάτου τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, τῶν Ἰάδων δηλ., ἀπέκτειναν ἑαυτάς καὶ μετετάχθησαν μεταξὺ τῶν ἀστέρων, ἢ διηγούντο, ὅτι καταδιωκόμεναι ἐπὶ 5 μῆνας ὑπὸ τοῦ Βοιωτ οὗ κυνηγοῦ Ἠρίωνος, μετεμορφώθησαν ἰκεσίᾳ τῶν ἰδίων εἰς περιστεράς (πλειάδας) καὶ ἐπειτα μετετέθησαν εἰς τοὺς ἀστέρας. Ὁ τελευταῖος οὗτος μῦθος, ὁ ἀναπτυχθεὶς ἐν Βοιωτίᾳ, προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι τὸ ἄστρον Ἠρίων βαδίζει ἐπὶ 5 μῆνας κατόπιν τῶν Πλειάδων. Αἱ Πλειάδες ὡς καὶ αἱ Ἰάδες πιθανῶς παλαιάτατα συνήφθησαν πρὸς τὸν Δωδωναῖον Δία· διότι ἐν Δωδώνῃ ὠνομάζοντο αἱ ἱερεῖαι τοῦ Διὸς Πλειάδες, ἤγουν *π.λειαι*, περιστεραι· αἱ τινες ὅμως ἦσαν αὐτόθι

τέρωθεν κρατοῦσιν». Ὁδ. Α. 53, καὶ ἐ. Ὁ Ἀτλας εἶνε προσωποποίησις ὄρου ἐφ' οὗ ἐπίστευον ὅτι στηρίζεται ὁ οὐρανός. Ἀλλ' ἐν ᾧ τὸ ὄρος γίνεται πρόσωπον, αὐτὸ τοῦτο τὸ πρόσωπον δὲν εἶνε πλέον στήριγμα, ἀλλὰ εἶνε πρόσωπον προσδιωρισμένον νὰ κρατῇ τὸ στήριγμα. Ὁ πούς τοῦ ὄρου φθάνει εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης, ὅθεν ὁ Ἀτλας γνωρίζει τὰ βάθη αὐτῆς καὶ ὀνομάζεται, ὡς οἱ θεοὶ τῆς θαλάσσης, ὁ *λοόφρων*. Κατὰ τὸν Ἡσίοδον (Θεογ. 547) κατεδίκασαν αὐτὸν νὰ κρατῇ τὸν οὐρανὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν βραχιόνων, διότι συνεμάχησε μὲ τοὺς ἑχθροὺς τῶν θεῶν ἐν τῇ τιτανομαχίᾳ. Ἰστατο δὲ πρὸ τῶν Ἑσπερίδων καὶ κατέκει εἰς τὰς Αὐσμάς, ὅπου εἶχε μεγάλα ποίμνια καὶ ἀξιολόγους κήπους, ἑσπερίους λεγόμενους. Ἡ μεταγενεστέρᾳ ἐποχῇ ἐθήκεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ἀφρικανοῦ ὄρους Ἀτλαντος.

(*) Ἀλλῃ παραγωγὴ εἶνε ἐκ τ. πλέω, φλέω, *π λ ο*, δηλ. ἐκτάδης ἀστερισμός.

κεν αὐτῷ, ἀφῆκε δὲ μόνον νὰ πνέῃ ἄνεμος εὐνοϊκὸς εἰς τὸν πλοῦν. Κατὰ τὸν πλοῦν ὅμως οἱ ἐταῖροι τοῦ Ὀδυσσεὺς ἀνέωξαν τὸν ἀσκόν, ἐν ᾧ ἐκοιμᾶτο οὗτος, διότι ὑπώπτευν ὅτι θὰ εὗρωσιν ἐντὸς αὐτοῦ θησαυρόν καὶ οἱ θυελλώδεις ἄνεμοι ἐξεληθόντες ἐπανάγαγον τὸ πλοῖον εἰς τὴν νῆσον τοῦ Αἰόλου, διότι δὲν ἦτο συγχωρημένον νὰ βοηθήσῃ ἄνδρα ἀπεχθανόμενον ὑπὸ τῶν μακάρων θεῶν. Οὔτε ἐν τῇ ἱλιάδι, οὔτε παρ' Ἡσιόδῳ μνημονεύεται ὁ Αἰόλος, καθὼς καὶ οὐδαμοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐλατρεύετο. Ἡ *Αἰπάρη* ἢ *Στρογγύλη*, μία τῶν αἰολικῶν νήσων παραδίδεται ὡς κατοικία τοῦ Αἰόλου, ὅς τις κρατῶν σκῆπτρον εἰς τὴν χεῖρα κάθηται ἐπὶ τῆς κορυφῆς ὄρους καὶ ἀναγκάζει εἰς ὑπακοὴν τοὺς εἰς τὸ ἄντρον ἐγκεκλεισμένους ἀνέμους. Ὁ δαίμων οὗτος τῶν ἀνέμων πολλάκις ἠλλάχθη καὶ συνεκράθη πρὸς τὸν *Αἰόλον*, τὸν *ἀρχιφυλίτην* τῶν *Αἰολέων*. Παρίστατο δὲ πωγωνίτης καὶ πτερωτὸς καθήμενος ἐπὶ βράχου, ὃν κυτπεῖ διὰ τοῦ σκῆπτρου ἐξέρχονται οἱ ἄνεμοι· ὡσαύτως παρίστατο ἱστάμενος πρὸ τοῦ ἄντρου μετὰ κογχυλίου εἰς τὸ στόμα καὶ φύσης ὑπὸ τοὺς πόδας.

Παρ' Ὀμήρῳ ὀνομάζονται οἱ τέσσαρες κύριοι ἄνεμοι *Εὖρος*, *Νότος*, *Ζέφυρος* καὶ *Βορέας*. Ὁ Βορέας καὶ ὁ Ζέφυρος ἀναφέρονται συνήθως ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ὀμοῦ, ὡς ὁ Εὖρος καὶ ὁ Νότος. Ὁ Βορέας καὶ Ζέφυρος μόνον ἔχουσι κοινὰ ἐπίθετα, οὐδὲν δὲ ἐπίθετον τοῦ Εὗρου ἢ τοῦ Νότου προσάπτεται καὶ εἰς ἄλλον ἄνεμον. Ὁ Ἡσιόδος λέγει τὰ ὀνόματα καὶ τῶν 4 τούτων ἀνέμων, ὃ Εὖρος ὅμως ὀνομάζεται *Ἀργέστης* (ὁ λαμπρὸς καὶ περιφανής, ἐπειδὴ πνέει ἐκ τῆς ἀνατολῆς, ὅθεν ἀνέρχεται ὁ Ἡλιος). Ὡσαύτως λέγονται υἱοὶ τοῦ *Ἀστράλου* καὶ τῆς *Ἥους*.

Ὁ Βορέας, ὁ ἰσχυρότατος καὶ θηριωδέστατος πάντων τῶν ἀνέμων, εἶχεν ἱερὰ εἰς τινα τῆς Ἑλλάδος μέρη. Ἐν Ἀττικῇ ἐλέγετο ὅτι ἤρπασε καὶ ἀπήγαγεν εἰς Θράκην *Ὠρεῖθυιαν*, τὴν θυγατέρα τοῦ *Ερεχθεως* ἢ τις ἐξ αὐτοῦ ἐγέννησε τὸν Ζήτην

καὶ Κάλαιν. Ὅτε δὲ οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸν κατὰ τοῦ Εἰρῆου πό-
λεμον ἔλαβον παρὰ τοῦ μαντείου τὸν χρησμόν, ὅτι ἔπρεπε νὰ
προσκαλέσῃσι τὸν γαμβρὸν αὐτῶν, ἐνόμισαν, ὅτι ἀναφέρεται κατὰ
τὸν μῦθον ἐκεῖνον εἰς τὸν Βορέαν, ὅς τις εἶχε γυναῖκα τὴν Ὠ-
ρεΐθυιαν· ὅθεν θυσιάσαντες ἰκέτευσαν αὐτὸν εἰς βοήθειαν. Ἐπεὶ δὲ
δὲ ὁ στόλος τῶν Περσῶν ἐβλάπτετο εἰς τὸ ἀκρωτήριον Σηπιάδα
ὑπὸ μεγάλης τρικυμίας, ἐπίστευον, ὅτι ὁ Βορέας ἐβοήθει τοὺς
συγγενεῖς, οἵτινες ἐκτίσαν αὐτῷ ἱερὸν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἰλισσοῦ.

Ὁ Ζέφυρος, ὁ πρῶτος ἐν τοῖς ἀνέμοις, (ὁ ὑπὸ τῶν Ῥω-
μαίων *Favonius* ὁ εὐνους καλούμενος), εἶχεν ὁμοίως βωμὸν
ἐν Ἀθήναις, διότι ὡς δυτικὸς ἀνεμος, ὑετοφόρος, προκαλεῖ τὴν
γονιμότητα τοῦ φυτικῷ κόσμου. Ὅθεν ἐθεώρουν αὐτοῦ γυναῖκα
τὴν Ὠραν τοῦ ἔαρος, *Χλωρίδα* τοῦνομα, τὴν ὁποίαν ἀπήγαγε,
καὶ τὸν *Καρπὸν* υἱὸν αὐτοῦ. Πιθανῶς διὰ τὴν πρὸς τὸ φυτικὸν
βασίλειον ἀναφορὰν αὐτοῦ ἐπλάσθη καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ Ζέφυρος ἡ-
ράσθη *Ῥακίνθου*, τοῦ υἱοῦ τοῦ *Ἀμύκλα*, ὅς τις, ὡς ὁ Ἀδωνις,
σημαίνει τὴν ἐπανθοῦσαν καὶ πάλιν θνήσκουσαν φύσιν. Ἐπεὶ δὲ
ὁ ὥραιος νεανίας παρέσχε τὸν ἔρωτα αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα,
ὁ Ζέφυρος, ἐν ᾧ ποτε ὁ Ἀπόλλων εὐφραίνεται βάλλων τὸν δί-
σκον μετὰ τοῦ ἐρωμένου αὐτοῦ, ἐκ ζηλοτυπίας ἔστρεψε τὸν ὑπὸ
τοῦ Ἀπόλλωνος ῥιφθέντα δίσκον ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ Ῥακίνθου,
ὥστε ἀπέθανε καὶ ἐκ τοῦ αἵματος ἐξεβλάσθη τὸ ὁμώνυμον
ἄνθος. Πρὸς τιμὴν τοῦ Ῥακίνθου ἐτελοῦντο ἐν Σπάρτῃ τὰ *Ῥα-
κίνθια* καὶ τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ἐναγίσματα, τὴν δευτέραν
καὶ τρίτην εὐθυμοὶ πομπαί. Περὶ τῶν ἄλλων ἀνέμων ἰδιαίτεροι
μῦθοι δὲν εὐρίσκονται. Παρὰ τοὺς μνημονευθέντας κυρίους ἀνέ-
μους μνημονεύονται ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων καὶ ἄλλοι πλείο-
νες· ἐπὶ τοῦ νῦν ἐτι σωζομένου ἐν Ἀθήναις ὀκταέδρου πύργου
τῶν ἀνέμων ἦσαν γεγλυμμένοι ὀκτὼ ἰδίως ἀνεμοὶ καὶ ἐπὶ τοῦ
ὁρόφου εὐρίσκετο εἰς *Τηλέων* χαλκοῦς δεικνύαν ἐκάστοτε διὰ
τῆς ῥάβδου τὸν πνέοντα ἀνεμὸν. Παριστάοντο δὲ οἱ ἀνεμοὶ

συνήθως ὡς ὄντα ἔχοντα πτέρυγας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων. (α)

Εἰς τοὺς θεοὺς τῶν ἀνέμων ἀνήκουσι καὶ αἱ Ἄρπυιαι (ἐκ τῆς αὐτῆς ῥίζης, ἐξ ἧς καὶ τὸ ἀρπάζω = θύελλαι), θεότητες τῆς ἀρπακτικῆς καταγίδος καὶ παρ' Ὀμήρῳ μὲν, ὅπου μόνον ἐλλιπῶς προσωποποιήθησαν, καὶ τὰ ὀνόματα καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν παραδίδονται ὡσαύτως ἐλλιπῶς, διότι μνημονεύεται μόνη ἡ Ἄρπυια *Ποδάργη*, ἥ τις ἐκ τοῦ Ζεφύρου ἐγέννησε τοὺς ἵππους τοῦ Ἀχιλλέως Ἐκάνθον καὶ Βαλίον. Εἶνε θεαί, αἵτινες, ὡς ἐπιστεύετο, ἥρπαζον τοὺς ἀνθρώπους χωρὶς νὰ φαίνηται ἔχοντες. Παρ' Ἡσιόδῳ δὲ, ὅς τις ὀνομάζει δύο *Ὠκυπέτην* καὶ *Ἀελλώ* καὶ ἀναφέρει γονεῖς μὲν αὐτῶν τὸν *Θαύμαντα* καὶ τὴν *Ἠλέκτραν*, ἀδελφὴν δὲ τὴν *Ἰρικ*, ἐγένοντο ἤδη σωματίνοι, πτερωταὶ καὶ εὐπλόκαμοι θεαί, παρὰ δὲ ταῖς ἔπειτα ποιηταῖς εἶνε ὑπόπτερα ὄντα σύνθετα ἐκ παρβένων καὶ πτηνῶν. Παρὰ δὲ Οὐιργιλίῳ μνημονεύεται καὶ τρίτη *Κελαινὴ* καλουμένη. Οὕτως ὁ *Φινέας*, ὁ ἐν Σαλμυδησσῷ τῆς Θράκης μάντις, ἐπειδὴ πιστεύσας εἰς τὴν δευτέραν γυναῖκά του Ἰδαίην, κόρην τοῦ Δαρδάνου, ἐτύφλωσε τοὺς ἐκ τῆς προτέρας Κλεοπάτρας δύο υἱούς *Πλήξιππον* καὶ *Παιδίονα*, τυφλωθεὶς καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῶν θεῶν, ἐβασανίζετο ὑπὸ τῶν Ἀρπυιῶν, ἀρπαζουσῶν ἢ μολυνουσῶν τὸ φαγητὸν αὐτοῦ, μέχρις οὗ οἱ Βορεάδαι Ζήτης καὶ Κάλαϊς, ὄντες μετὰ τῶν Ἀργοναυτῶν, εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν συμβουλῶν πῶς νὰ διέλθωσι τὰς Κυανᾶς, ἐφόνευσαν αὐτάς.

Ὁ *Τυφῶν* (*Τυφωεύς*, *Τυφῶς*) εἶνε φθαρτικός θυελλώδης

(α) Ἐκεῖ δὲ τὸ κτίριον δύο θύραις, ὧν ἡ μὲν βλέπει πρὸς τὸ βορειο-ανατολικόν, ἡ δὲ πρὸς τὸ νοτιοδυτικόν. Ἐκτίσθη δὲ ὑπὸ Ἀνδρονίκου Κυρρηάτου (ἐκ τ. Κύρρου, πόλεως τῆς Κυρρηστικῆς ἐν τῇ Συρίᾳ, πλησίον τῆς Ἀντιοχείας) καὶ ὀνομάζετο ἀκτάγωνον τοῦ Ἀνδρονίκου. Ὁ Οὐάρων ὀνομάζει αὐτὸ ῥητῶς ὠρολόγιον, δηλ. κλειψύδραν, ἥ τις ὑπῆρχεν ἐσαθεν τῆς οἰκοδομῆς καὶ τῆς ὁποίας ἔχνη σῶζονται πρὸς τὴν βᾶσιν.

ἀνεμος, πατὴρ τῶν ἀνέμων, οὐχὶ ὅμως καὶ τῶν εὐεργετικῶν Βορέα; Ζεφύρου, Νότου καὶ Ἀργέστου, διότι καθ' αὐτὸ σημαίνει τὸν μαινόμενον ἄνεμον, τὸν ἐξορμῶντα μὲ ἀνατρεπτικὴν δύναμιν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῶν ἡραιστειῶν καὶ παρ' Ὀμήρῳ μὲν διαμένει ἐν Ἀρίμοις περὶ τὴν γῆν, ἥ τις μαστίζεται ὑπὸ τῶν κεραυνῶν τοῦ Διὸς, παρ' Ἡσιόδῳ δὲ διακρίνεται ὁ Τυφῶν τοῦ Τυφωεύς, ὅς τις λέγεται πατὴρ τοῦ πρώτου. Ὁ Τυφωεύς, ὁ νεώτερος υἱὸς τῆς Γαίας καὶ τοῦ Ταρτάρου, ἰσχυρὸς γίγας, ἔχων ἑκατὸν κεφαλὰς ὄφρος, δεινὸν δράκοντος, καὶ γλώσσας ἀναφερὰς, ἤθελε νὰ κυβερνᾷ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐδαμάσθη ὑπὸ τοῦ Διὸς διὰ τῆς βροντῆς, ἀστραπῆς καὶ τοῦ κεραυνοῦ καὶ ἐρρίφθη εἰς τὸν εὐρὺν Τάρταρον. Ἐπειτα ἐξ αὐτοῦ ἐγένοντο πάντες οἱ κακοὶ καυστικοὶ ἄνεμοι, ἐπιπνέοντες τὴν θάλασσαν καὶ τὴν γῆν καταστρέφοντες. Ὁ Τυφῶν συζευχθεὶς τὴν καρτερόφωνα θεῖαν *Ἐχιδνα* ἐγένετο πατὴρ πάντων τῶν τεράτων *Ὀρθρον*, *Κερθέρων*, *Λερναίας Ὑδρας*, *Χιμαίρας* κτλ., ἃ περὶ τῆς γῆς καὶ ὑπ' αὐτὴν τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐπηπείλουν, ἕως οὗ ὁ Ἡρακλῆς κατέστρεψεν αὐτά, ὡς καὶ ὁ πατὴρ τούτου τὸν Τυφῶνα αὐτόν. Μεταγενέστερος μῦθος παραδέχεται, ὅτι κεῖται τεθαμμένος ὑπὸ τὴν Αἴτναν καὶ ὅτι μετέθηκεν αὐτὸν εἰς ἄλλας ἡραιστειοὺς χώρας, εἰς Φρυγίαν, Λυδίαν κτλ.

20. Θέμις καὶ Ὠραι.

Ἡ *Θέμις* (θέω = τίθημι), θεὰ τῆς νομίμου τάξεως, δὲν εἶνε μὲν παρ' Ὀμήρῳ πάντῃ ἀνεπτυγμένη, εἶνε ὅμως καὶ ἐνταῦθα ἤδη θεῖον ὄν, ἱκετευόμενον μὲν μετὰ τοῦ Διὸς πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ δικαίου, συγκαλοῦν δὲ καὶ διαλύον τὰς ἐκκλησίας τῶν ἀνθρώπων. Εἶνε ἱκανωτάτῃ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἡσυχίαν ἐν τῷ Ὀλύμπῳ, μὴ λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὸν κατὰ τοῦ Διὸς γογγυσμόν. Εἶνε *εὐβουλος*, *ὀρθόβουλος*, *σάτειρα* καὶ λέγεται, ὡς ἡ Δίκη, οὐρανία πάρεδρος τοῦ Διὸς. Ὁ Ἡσιόδος ὀνομάζει αὐτὴν

θυγατέρα τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, Τιτανίδα, σύζυγον τοῦ Διός, μετὰ τοῦ ὁποίου γεννᾷ τὰς Ὠρας καὶ τὰς Μοῖρας. Κατὰ ταύτην λοιπὸν τὴν κατάταξιν εἶνε ὃν μετὰ τοῦ Διὸς προκαλοῦν τοὺς λεσμοὺς τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ λεσμοὶ τοῦ Διὸς ἐξαγγέλλονται διὰ τῶν μαντείων, γίνεται ἡ Θέμις καὶ μαντικὴ θεότης, κατέχουσα τοὺς Δελφούς πρὸ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἡ Θέμις εἶχεν ἱερά ἐν πλείστοις τῆς Ἑλλάδος τόποις, σύμβολα δὲ τὸν ζυγὸν καὶ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας.

Αἱ Ὠραι, αἱ χρυσάμπυκες, ἀγλαόκαρποι καὶ πολυάνθεμοι θεότικτοι τῶν ὥρων, εἶνε παρ' Ὀμήρῳ θεραπαινίδες τοῦ Διός, φρουροὶ τοῦ Ὀλύμπου, οὗ ἀνοίγουσι καὶ κλείουσι τὰς πύλας καὶ διὰ τῶν μεταβολῶν τοῦ καιροῦ παρέχουσιν εὐδαιμονίαν εἰς τὸ φυσικὸν βασίλειον καὶ πεπαινοῦσιν τοὺς καρπούς· ἡ εὐδαιμονίαν παρέχουσα αὕτη ἐνέργεια μόνον ἐν τῇ φύσει δύναται νὰ συμβαίνει, ὅτε ἐν τῇ μεταβολῇ ὑπάρχει ὁμοία ἀνακύκλησις, κανονικῶς ἐπανερχομένη τάξις. Ἐπειδὴ δὲ αἱ Ὠραι σημειώνουσι τὴν κατὰ νόμους τάξιν τοῦ καιροῦ, τὴν ὁμοίαν περίοδον τῶν καιρῶν, γίνονται κατ' ἐξοχὴν αὗται θεότικτοι τῶν ὥρων τοῦ ἔτους, καθ' αὐτὸ ὅμως σημαίνει ἡ λέξις ὧρα ἐκάστην ὠρισμένην περίοδον τοῦ ἔτους ἢ καὶ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ἡλικίας τοῦ ἀνθρώπου, ἰδίως δὲ τὰς χρονικὰς περιόδους, καθ' ἃς γίνονται ἄνθη καὶ ὠριμάζουσιν (ἔαρ, ρεότης, φθινόπωρον). Αἱ Ὠραι ἔχουσι μεγάλην σχέσιν πρὸς τὸν Δία, διότι οὗτος ὡς ἀνψίζυγος, αἰθέρι *καίων* θεός, στέλλει τὸν καιρὸν καὶ διότι ἐν τῇ μεταβολῇ τῆς φύσεως ἡ τάξις ἐκπορεύεται ἐκ τῆς θελήσεως αὐτοῦ. Παρ' Ὀμήρῳ μὲν, ὅς τις δὲν ὀρίζει ἀριθμὸν καὶ τὰ ὀνόματα, δὲν εἶνε θυγατέρες τοῦ Διός· πρῶτον ὅμως παρ' Ἡσιόδῳ εἶνε θυγατέρες τοῦ Διὸς καὶ τῆς Θέμιδος ὀνομαζόμεναι *Εὐνομία*, *Δίκη*, *Εἰρήνη*· ἐξ ὧν καταλαμβάνει τις ὅτι ὁ Ἡσιόδος οὐ μόνον ἐκλαμβάνει αὐτὰς θεὰς τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ τεταγμένου ἔτους, φυσικὰς δὴλον ὅτι θεότητας, ἀλλὰ καὶ σχετίζει πρὸς τὸν ἀνθρώπινον βίον, ὡς θεότητας δὴλα δὴ διατηρούσας τὴν ἡσυχον καὶ νόμιμον τάξιν ἐν

τῇ φύσει καὶ οὐσας ἐφόρους τῆς τάξεως καὶ τῆς εἰρήνης ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων κοινωνίᾳ. Τὸ φυσικὸν ὅμως μέρος αἰεὶ ποτε ἐπεκράτησεν εἰς τὰς Ἦρας.

Συνήθως αἱ Ἦραι εἶνε τρεῖς, ἐπεὶδὴ ὁ Ἕλλην τρεῖς ἐποχὰς τοῦ ἔτους ἀπεδέχετο, ἔαρ, θέρος καὶ χειμῶνα, μεταγενέστερον δὲ ἀναφέρονται τέσσαρες. Κατ' ἀρχὰς ὑπῆρχον πιθανῶς ἐν Ἀθήναις δύο Ἦραι, ἡ τοῦ ἔαρος *Θαλλώ* (ἐκ τοῦ θάλλω), δι' ἧς ἐκβλαστάνουσι καὶ θάλλουσι τὰ φυτὰ καὶ ἡ τοῦ θέρους *Καρπώ* (ἐκ τοῦ καρπός) δι' ἧς ὠριμάζουσιν οἱ καρποί. Ὡς δὲ διὰ τῶν Ἦρῶν αὐξάνουσι καὶ ἀνθοῦσι τὰ φυτὰ, οὕτω καὶ ἡ φυσικὴ τοῦ ἀνθρώπου ζωὴ εὐτυχεῖ δι' αὐτῶν, αἱ τινες εἶνε τροφεῖς καὶ ἐφοροὶ τῆς νεότητος· διὸ ἀνέθρεψαν τὴν Ἥραν, τὸν Ἑρμῆν καὶ τὸν Διόνυσον. Πρὶν ἐτι φέρουσι τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων εἰς αἴσιον καὶ εὐτυχές, πέρας καὶ τῇ χρόνῳ πεπαῖνουσι καὶ τὰ ἔργα τῶν.

Ἡ τέχνη παρίστανει τὰς Ἦρας ἢ ἰδιαίτερος ἐκάστην ἢ πάσας ὁμοῦ, συνήθως ὅμως μετὰ τῶν προϊόντων τῶν ὥρῶν τοῦ ἔτους. Ἡ τοῦ ἔαρος, ἡ *Χλωρίς*, παρίσταται συχνότερον μόνη, φέρουσα εἰς τὸ περιζῶμα ἄνθη. Συχνάκις δὲ παρίστανται χορεύουσαι καὶ ἔχουσαι θελητικὰς, ὠραίας καὶ νεανικὰς μορφάς. Ἐλατρεύοντο δὲ ἐν Ἀθήναις, Κορίνθῳ καὶ ἄλλοις τόποις καὶ τετραάκις τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐτελοῦντο τὰ Ἦραϊα, καθ' ἃ προσεφέροντο αὐταῖς ἀπαρχαὶ καρπῶν.

24. *Εὐρυνόμη καὶ Χάριτες.*

Ἡ *Εὐρυνόμη* εἶνε ἐν ἱλιάδι μὲν θεὰ τῆς θαλάσσης μετὰ τῆς Θέτιδος δεξαμένη τὸν ὑπὸ τῆς Ἥρας ἐκ τοῦ Ὀλύμπου ῥιφθέντα Ἥφαιστον καὶ ἐνέα ἔτη εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης κρύψασα, παρ' Ἡσιόδῳ δὲ θυγάτηρ τοῦ Ὠκεανοῦ γεννήσασα ἐκ τοῦ Διὸς τὰς Χάριτας.

Αἱ *Χάριτες*, θυγατέρες κατ' ἄλλους τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας ἢ καὶ τοῦ Ἥλιου καὶ τῆς *Αἴγλης*, ἦσαν θεαὶ τῆς χάριτος, ση-

μαίνουσαι ἐξαίρετως τὸ τερπνὸν τοῦ κοινωνικοῦ βίου, τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων ἐν εὐνομίᾳ (ἐντεῦθεν καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν *Εὐνομία*), τὸν χαρίεντα καὶ ἡλαρὸν πανηγυρικὸν βίον· ἀλλ' ἐν μὲν ἱλιάδος Σ, 382 ἡ Χάρις ἀπαντᾷ καθ' ἐνικὸν καὶ εἶνε γυνὴ τοῦ *Ἥραιστου* (*Ἀγλαΐα* ὑπὸ τοῦ *Ἡσιόδου* ὀνομαζομένη), ἐν ᾧ ἐν τῇ ὀδυσσεΐᾳ εἶνε ἡ *Ἀφροδίτη* (ἴδε *Ἥραιστον*), ἐν δὲ Ξ, 267 λέγει ὁ *Ὅμηρος* περὶ τῶν Χαρίτων πληθυντικῶς καὶ ἡ *Ἥρα* ὑπόσχεται εἰς τὸν θεῖον *Ἴππον* μίαν τῶν *ρεωτέρων* Χαρίτων, τὴν *Πασυέαν*. Ὁ δὲ *Ἡσιόδος* ὀνομάζει τρεῖς Χάριτας, *Εὐφροσύνην*, *Ἀγλαΐαν* καὶ *Θάλειαν* ἢ *Θαλίαν*. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐννοια τῆς κοινωνικότητος (συναναστροφῆς) ἐπικρατεῖ παρ' αὐταῖς, αὐταὶ εἶνε πάντοτε ἀχώριστοι· ὥς θεαὶ δὲ τῆς χάριτος καὶ τερπνότητος καλλωπίζουσι πᾶν ὅ,τι χαροποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους, ὥς ἑορτάς, χοροὺς, συμπόσια· οὐδ' αὐτοὶ δὲ οἱ θεοὶ ἄνευ τῶν σεμνῶν Χαρίτων κατορθοῦσι χαρίεντας χοροὺς καὶ πανηγυρικὰ συμπόσια (δαίτας). Αἱ εἰς τὸν χορὸν καὶ εἰς τὸ γλυκύθυμον ἄσμα εὐφραίνόμεναι Χάριτες παρουσιάζονται πανταχοῦ, ὅπου οἱ ἄνθρωποι συνέρχονται ἵνα εὐθυμήσωσι καὶ διασκεδάσωσι σεμνῶς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τέχνη καθίσταται διὰ τῆς χάριτος αὐτῶν καλλιτεχνία, ἡ Χάρις γίνεται γυνὴ τοῦ *Ἥραιστου* καὶ αἱ Χάριτες φίλαι τῶν θεαινῶν τῆς ᾠδῆς, τῶν *Μουσῶν* καὶ κατοικοῦσιν ὅμοῦ μετ' αὐτῶν ἐπὶ τοῦ *Ὀλύμπου*. Εἶνε σύνεδροι τοῦ καλλιποῦς *Ἑρμοῦ* καὶ τῆς *Πειθοῦς*, διότι ἡ πειθὴ ἄνευ χάριτος δὲν φέρει ἀποτέλεσμα. Ἐπειδὴ ἡ καλλονὴ ἄνευ τῆς χάριτος δὲν δύναται νὰ ᾖνε διαρκής, αἱ Χάριτες γίνονται παντοτειναὶ ἀκόλουθοι καὶ θεραπαινίδες τῆς *Ἀφροδίτης*. Ὡς αὐτως μετὰ τῶν *ᾠρῶν* εἶνε καὶ αἱ Χάριτες, ἀλλ' ἀντιθέτως, ὥς ὁ ἀνθρώπινος βίος πρὸς τὴν τάξιν τῆς φύσεως· διότι αἱ μὲν *ᾠραι* πεπαινέουσι τὸν οἶνον, αἱ δὲ Χάριτες βοηθοῦσιν εἰς τὴν ἀπόλαυσιν αὐτοῦ. καὶ παρ' *Ἡσιόδῳ* αἱ μὲν *ᾠραι* στεφανοῦσι τὴν *Παρθέραν* ἄνθεσιν ἑαρινοῖς, αἱ δὲ Χάριτες καλλωπίζουσιν αὐτὴν περιδεραίοις χρυσοῖς· ἐκεῖναι μὲν συλλέγουσιν ἢ διασπείρουσιν ἄνθη, αὐταὶ

δὲ πλέκουσιν αὐτὰ καὶ ἐκχέουσι μύρον (O. Müller).

Ἀρχαιοτάτα ἐλατρεῦντο αἱ Χάριτες παρὰ τῇ φυλῇ τῶν Μινυῶν ἐν Ὀρχομενῷ τῆς Βοιωτίας, ὅπου ὁ βασιλεὺς Ἑτεοκλῆς εἰσέγαγε κατὰ πρῶτον τὴν λατρείαν αὐτῶν ἰδρυσάμενος ἱερὸν δι' εὐεργεσίαν. Ἐκ τοῦ Ὀρχομενοῦ ἦλθον ἔπειτα εἰς τὴν περὶ τὸν Ἐλικῶνα χώραν, ὅπου ἐταυτίσθησαν ἐν τῇ λατρείᾳ πρὸς τὰς Μούσας, καὶ εἰς ἄλλους τῆς Ἑλλάδος τόπους. Ἐν Σπάρτῃ ἐλατρεῦντο μόνον δύο Χάριτες, ἡ *Κλήτη* καὶ ἡ *Φαένρα* ὡσαύτως καὶ ἐν ἈθINAIS ἄλλ' ὠνομάζοντο *Αὐξώ* καὶ *Ἡγεμόνη* καὶ φαίνεται νὰ ἦσαν ἀρχαῖαι θεότητες τῶν ἰωρῶν, ὅμοιαι πρὸς τὰς Ὠρὰς *Θαλλώ*, *Καρπώ* καὶ *Πάνδροσον*, τὰς ὁποίας ἱκέτευον ὁμοῦ μετὰ τοῦ *Ἥλιου*, ἵνα ἐμποδίσωσι τὸν ὀλεθρίον καύσιονα καὶ τὴν ξηρασίαν. Ἐν γένει δὲ εἶνε πιθανὸν ὅτι αἱ Χάριτες ἀρχαιοτάτα ἦσαν θεότητες φυσικαί, ὀλίγον διάφοροι τῶν Ἰωρῶν καὶ ὅτι βραδύτερον ἡ ἐνέργεια αὐτῶν μετηνέχθη ὅλως ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Πρὸς τιμὴν αὐτῶν ἐσωρτάζετο τὴν νύκτα καὶ ἑορτὴ *Χαρίσια* καλουμένη, καθ' ἣν εἰς τοὺς καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἀγρυπνήσαντας, ἐδίδοντο πλαισίοντια καὶ αὐτὰ *χαρίσια* λεγόμενα ὡσαύτως ἐν συμποσίοις τὸ πρῶτον ποτήριον ἐπίνετο πρὸς τιμὴν τῶν Χαρίτων. Αἱ Χάριτες παριστάνοντο τὸ πάσαι μὲν ἐνδεδυμέναι, αἶα τὰ ἀγάλματα τοῦ Βουπάλου καὶ τοῦ Σωκράτους, ἃ ἐστήσαν πρὸ τῆς εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηναίων εἰσόδου, βραδύτερον δὲ συνήθως καὶ αἱ τρεῖς ἠνωμέναι ἀνευ ἐνδυμασίας καὶ ἐν παρθενικῇ ἀφελείᾳ, ἔχουσai ἀνθηρὰν παρθενίαν, ῥαδινὴν τέλειον σχῆμα καὶ πρόσωπα φιλόφρονα καὶ χαριέντα καὶ χορεύουσι. Σύμβολα αὐτῶν εἶναι ἡ μουσικὰ ὄργανα ἡ μυσσίνης ῥόδα ἡ ἀστρογάλος.

22. Μνημοσύνη καὶ Μοῦσαι.

Ἡ Μνημοσύνη τιτανίς, θυγάτηρ τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, ἦτο θεὰ τῆς μνήμης καὶ μήτηρ τῶν Μουσῶν, ἃς καθ' Ἡσιόδου

ἐγέννησεν ἐν Πιερίᾳ, ἀφ' οὗ ὁ Ζεὺς ἐκοιμήθη μετ' αὐτῆς ἐνέα νύκτας.

Ὁ Ὅμηρος ὀνομάζει ἡ *Μοῦσαι*, θεὰν τῆς ὥδης καθ' ἐνικὸν ἀριθμὸν, ἢ καὶ κατὰ πληθυντικὸν Μούσας, χωρὶς ὅμως νὰ δηλώσῃ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὰ ὀνόματα. Μόνον εἰς ἓν χωρίον ἀναφέρονται ἐνέα (Ὁδ. Ω, 60), ἀλλὰ τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε νεώτερον ἢ τὰ ἐπίλοιπα ὁμηρικὰ ἔπη. Αἱ ἐνέα Μοῦσαι ὀνομάζονται πρῶτον παρ' Ὅσιόδω αὐτῶ, *Κλειώ, Εὐτέρπη, Θάλεια, Μελπομένη, Τερψιχόρη, Ἐρατώ, Πολύμνια, Οὐρανία, Καλλιόπη*. Παρὰ τῷ αὐτῷ ὅμως εἶνε θεαὶ καὶ τοῦ χοροῦ, ἐν ᾧ παρ' Ὅμηρῳ εἶνε μόνον θεαὶ τῆς ὥδης αἱ ἀειδόν ἀμειβόμεναι ὅπῃ καλῇ» εἰς τὸ ἐν Ὀλύμπῳ συμπόσιον τῶν θεῶν καὶ ἐδωροῦντο τοῖς ἀοιδοῖς τὸ ᾄδειν καὶ ἐνέπνεον εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν τὴν ὕλην τῶν ᾠσμάτων. Ἐντεῦθεν ἐπεκράτησε τὸ ἔθνος νὰ προσφωνώσιν αὐτὰς εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν ᾠσμάτων οἱ ἀοιδοὶ οἱ τινες εἶνε υἱοὶ καὶ φίλοι αὐτῶν. Ὅτε δὲ *Θάμυρις*, ὁ υἱὸς τοῦ Φιλάμμου καὶ τῆς Ἀργιόπης νύμφης, περίφημος κιθαριστῆς, ἐρίσας περὶ μουσικῆς πρὸς τὰς Μούσας, ἠττήθη, αὐταὶ ἀφῆρσαν αὐτοῦ τὴν *θεσπεσίην ἀοιδίην* καὶ κατέστησαν αὐτὸν πηρόν. Ὡς αὐτὰς δὲ τῶν Σειρήνων, αἱ τινες ἔλαβον πτερὰ παρὰ τῶν θεῶν πρὸς ζήτησιν τῆς ἀρπαγείσης Περσεφόνης, ἐπειδὴ ἤρισαν πρὸς τὰς Μούσας, ἀφῆρσαν τὰ πτερὰ, ἐξ ὧν ἐποίησαν στεφάνους.

Αἱ Μοῦσαι ἦσαν ἐξ ἀρχῆς ἐπιπνευστικαὶ πηγαῖαι νύμφαι, εἰς τὰς ὁποίας ἦσαν ἀφιερωμέναι πηγαί, ἄντρα καὶ ἄλση. Κυρίως δὲ ἐλατρεύοντο παρὰ τῇ λίαν ἀγαπώσῃ τὸ μέλος φυλῇ τῶν *Θρακῶν*, οἱ τινες ἐκ τῶν χωρῶν τοῦ Ὀλύμπου ἐκ τῆς Πιερίας, κατήλθον εἰς τὸν *Ἑλικῶνα* τῆς Βοιωτίας, ἐνθα ἱερὰ αὐτῶν ἦσαν αἱ πηγαί, *Ἀγανρίπη Ἰπποκρίνη* καὶ ἐνθα πρὸς τιμὴν αὐτῶν ἐτέλουν οἱ Θεσπιεῖς λαμπρὰν ἐορτήν. Ἐκ τοῦ Ἑλικῶνος ἐξηπλώθη ἡ λατρεία τῶν Μουσῶν καὶ εἰς ἄλλους τόπους διέτρεβον ὅμως ἀσμένως εἰς τὰ παρὰ τὴν Ἑλικῶνα ὄρη *Λειβέθρον* καὶ *Παρνασσόν*, εἰς τοὺς πόδας τοῦ ὁποίου ἐγγὺς τῶν Δελφῶν ἦτο

ἡ πηγὴ *Κασταλλὰ*, ἥς τὸ ὕδωρ καθίστα τὸν πίνοντα ἐνθουν, καὶ κατ' ὀλίγον ἐξετάθη καὶ καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Ἐκ τῶν κυριωτέρων τόπων τῆς λατρείας αὐτῶν ὀνομάζονται *Πιερίδες*, *Ὀλυμπιάδες*, *Πιμπληίδες*, *Ἐλικωνιάδες*, *Θεσπιάδες*, *Ἡρακτιδίδες*, *Κασταλίδες*. Ἀλλὰ τὰ ὀνόματα καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν Μουσῶν δὲν ἦσαν πάντοτε, ὥς ὀρίζονται ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου· διότι κατ' ἀρχὰς μὲν ὀνομάζοντο τρεῖς *Μελέτη*, *Μνήμη* καὶ *Δοιδή*, ἔπειτα τέσσαρες (*Θελξιδόπη*, *Δοιδή*, *Ἀρχή*, *Μελέτη*), ἑπτὰ, ὀκτώ. Βραδύτερον δὲ προσδιώρισαν εἰς τινὰς τῶν ἐνέκ Μουσῶν ὠρισμένας ἐνεργείας καὶ ἐξέτειναν τὴν ἐνεργητικότητά αὐτῶν εἰς πάντα κλάδον πάσης τέχνης καὶ ἐπιστήμης, ὅτε παρέλαβον καὶ διάφορα προσόντα καὶ οὕτως ἡ μὲν *Καλλιόπη* γίνεται θεὰ τοῦ ἔπους καθ' ὅλους τοὺς βαθμοὺς τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ καὶ παρίστατο ἔχουσα στέφανον ἐξ ἀνθῶν ἐπὶ κεφαλῇ καὶ κρατοῦσα κλάδους δάφνης καὶ δύο βιβλία, τὴν *Ἰλιάδα* καὶ *Ὀδύσειαν*· ἡ δὲ *Εὐτέρπη* θεὰ τῆς *Λυρικῆς* ποιήσεως, κρατοῦσα αὐλὸν καὶ ἔχουσα στέφανον ἐξ ἀνθῶν ἐπὶ κεφαλῇ καὶ ὄργανα μουσικὰ παρὰ πόδας· ἡ *Μελπομένη* μουσα τῆς τραγωδίας καὶ ἀπλῶς τοῦ μέλους κρατοῦσα τραγικὴν προσωπίδα εἰς τὴν χεῖρα καὶ φέρουσα κισσὸν ἢ δάφνην ἢ διάδημα περὶ τὴν κεφαλὴν κτλ. ἡ *Εἱρωτώ* μουσα τῆς ἐρωτικῆς ποιήσεως καὶ τῆς μιμικῆς, ἔχουσα στέφανον ἐκ ῥόδων καὶ μυρσίνης καὶ κρατοῦσα λύραν καὶ τόξον καὶ πλησίον τὸν Ἔρωτα· ἡ *Πολύμνια* μουσα τῶν ὕμνων, κρατοῦσα λύραν, ἐνίοτε καὶ χελώνην ἐπὶ κεφαλῇ ἔχουσα· ἡ *Θάλεια* μουσα τῆς γλυκυθύμου ἐπιτοπίου ποιήσεως, τῆς κωμῳδίας κτλ., κρατοῦσα τὴν κωμικὴν προσωπίδα, τὴν ποιμενικὴν βάβδον καὶ τὸν ἐκ κισσοῦ στέφανον· ἡ *Τερψιχόρη* μουσα τοῦ χοροῦ καὶ τῆς λύρας, ἔχουσα ἄρπην καὶ ἐπὶ κεφαλῇ στέφανον ἐκ δάφνης καὶ ταινίαν καὶ παρὰ πόδας λύραν· ἡ *Κλειώ* μουσα τῆς ἱστορίας κρατοῦσα τῇ μὲν ἀριστερᾷ χάρτινον κύλινδρον, τῇ δὲ δεξιᾷ σάλπιγγα καὶ ἐπὶ κεφαλῇ στέφανον ἐκ δάφνης· ἡ *Οὐρανία* μουσα τῆς ἀστρονομίας κρατοῦσα σφαῖραν καὶ διαβήτην καὶ ἔχουσα στέφανον ἀστέρων· ἡ δὲ ἐκ δάφνης.

Αἱ Μοῦσαι πολλάκις εὐρίσκονται μετὰ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὃς τις εἶνε καὶ θεὸς τῆς μουσικῆς καὶ ἑφορος τῶν αἰδῶν (ἵ. Ἀπόλ.) θεν λέγεται καὶ Μουσηγέτης. Καί τοι αἱ Μοῦσαι· ἦσαν παρθέ-
δοι ἀγναί, μνημονεύονται ὅμως τέκνα αὐτῶν, ὁ Ὀρφεὺς καὶ ὁ
Λίνος υἱὸς τῆς Καλλιόπης, ὁ Ὑάκινθος τῆς Κλειοῦς, ὁ Ῥῆσος,
βασιλεὺς τῶν Θρακῶν, υἱὸς τῆς Εὐτέρπης ἢ τῆς Καλλιόπης· ὁ
Ἰμέναος ἢ τῆς Κλειοῦς ἢ τῆς Οὐρανίας· αἱ Σεῖρῆνες θυγα-
τέρες τῆς Μελπομένης καὶ τοῦ Ἀχελώου, οἱ Κορύβαντες υἱοὶ
τῆς Θαλείας καὶ ἄλλοι.

Διὰ τὴν πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα σχέσιν αὐτῶν καὶ ἔνεκα τῆς
ἐπιπνευστικῆς αὐτῶν φύσεως εἶνε καὶ μαντικαὶ θεαί, συνδεόμε-
ναι πάλαι ποτὲ ἐν Πιερίᾳ καὶ πρὸς τὸν Διόνυσον. Βραδύτερον
δὲ ἀνεξωπύρῃσε τὴν σχέσιν ταύτην ἡ δραματικὴ ποίησις, ἥ τις
ἐξαίρετως ἐρριζώθη ἐν τῇ τοῦ Διονύσου λατρείᾳ.

23. Νίκη.

Ἡ Νίκη εἶνε ὁ θρίαμβος τῆς νίκης· ἐντεῦθεν δὲ εἶνε ἀχώρι-
στος ἀπὸ τοῦ Διὸς, εἰς ὃν ἡ μήτηρ Στυξ κατὰ τὴν τιτανομα-
χίαν προσήγαγεν αὐτὴν, ἥ τις καὶ κατὰ τὴν γιγαντομαχίαν συ-
νόδευεν αὐτόν. Ἀχώριστος εἶνε καὶ ἀπὸ τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς,
ἥ τις μετὰ τὸν Δία πᾶσαν τὴν ῥώμην ἔχει καὶ ἐν τῇ λατρείᾳ
τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης εἶνε αὐτὴ ἡ θεὰ τῆς νίκης, ἥ τις διὰ τοῦτο
καὶ θυγάτηρ τοῦ Διὸς καλεῖται. Ἡ Νίκη ἐν τῷ βίῳ τῶν Ἑλλή-
νων ἐξετάθη πολὺ καὶ θεωρεῖτο σύμβολον πάσης νίκης καὶ
παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις. Σύμβολα αὐτῆς εἶνε φοῖνιξ καὶ
στέφανος, ὅπλον ἢ ὄλον τρόπαιον ἰδ. σελ. 43.

24. Ἥρις.

Ἥρις, ἡ θυγάτηρ τοῦ Θαύμαντος καὶ τῆς Ὀκεανίδης Ἡλέ-
κταε, εἶνε θεὰ τῆς ἡμετέρας, τοῦ οὐρανοῦ τόξου. Ἡ Ἥρις ὡς συν-

δέουσα τὸν οὐρανὸν μετὰ τῆς γῆς εἶνε καὶ ἄγγελος τῶν θεῶν, ὡς τὰς διαταγὰς φέρει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τῆς γῆς· οὐσα δὲ ἄγγελος πέμπεται μὲν ὑπὸ τῶν θεῶν οὐ μόνον εἰς τὴν γῆν ἀλλὰ πανταχοῦ, εἰς τὴν θάλασσαν καὶ εἰς τὸν ἄδην, πρὸ πάντων ὁμῶς ὑπὸ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας, ὅτε χρυσοπτερος, πόδας ὠκεία, ἀελλόπας, ποδῆνεμος ἡ Ἴρις σδιύπταται ὡς δὲ ἂν ἐκ τειφίων πτήται *rigās* ἢ ἐ *χάλιζα* — ψυχρὴ ὑπὸ ῥιπῆς αἰθρηγετός *Boréas*» ἰδ. ἰλ. Ο, 170. Μεταγενέστεροι ποιηταὶ θέλουσιν αὐτὴν κατ' ἐξοχὴν ἄγγελον καὶ ἀκόλουθον τῆς Ἥρας. Διαφέρει ὁμῶς τοῦ Ἑρμοῦ, ἔχοντος τὸ αὐτὸ ἐπάγγελμα, καθ' ὅτι οὗτος εἶνε περιπλέον καὶ ἐκτελεστής τῶν διαταγῶν τοῦ Διὸς καὶ αὐτενεργός· θεός (ἴδε Ἑρμῆν), ἐν ᾧ ἡ Ἴρις μόνον σχεδὸν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀγγελιαφόρου ἐπαγγέλλεται. Ἀμα δὲ γενομένη καὶ αὐτὴ ἐλεύθερον πρόσωπον, κατήντησεν ἐκουσίως νὰ ᾔη σύμβουλος ἢ καὶ βοηθός. Ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ, ὅπου αὐτὴ δὲν ἀπαντᾷ, ἀποκλειστικὸς ἄγγελος τῶν θεῶν εἶνε ὁ Ἑρμῆς. Ἀγάλματα παριστάνοντα τὸν Ἴριν δὲν εὐρίσκονται, εἰς ἀγγεῖα ὁμῶς καὶ ἀνάγλυφα παρίσταται ἀθρᾶ καὶ πτεροφόρος· πολλάκις δὲ κρατεῖ χοῦν, διότι ἐπιστεύετο ὅτι ἐφίρην ὕδωρ εἰς τὰ νέφη, ἐπειδὴ δὲ ὁμοιάζει πρὸς τὴν νίκην εἶνε δύσκολον νὰ διακρίνη τις αἰτήν. Τῆς λατρείας αὐτῆς ὀλίγα ἔχνη εὐρίσκονται.

25. Ἡ6η.

Ἡ6η ἡ προσωποποιημένη ἀνθηρὰ νεότης (ἰ6ᾶν, ἡ6η) εἶνε θυγάτηρ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας ἐν τῇ Ἰλιάδι, θεράπαινα τῶν Ὀλυμπίων, οἶνοχοοῦσα τὸ νέκταρ αὐτοῖς ἢ ὑπηρετεῖ τῇ Ἥρᾳ ὑποζευγνύουσα τὸ ὄχημα ἢ λούει τὸν θοῦραν Ἄρη ἢ χορεύει μετ' ἄλλων θεαινῶν ἢ ἀποτελεῖ μετὰ τῶν Ὠρῶν, Χαρίτων καὶ Νυμφῶν ἀκολουθίαν τῆς θεᾶς τοῦ ἔρωτος. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὁμῶς ἀναφέρεται ὡς σύζυγος τοῦ Ἡρακλέους, οὗ ἐξησφάλισε τὴν τελείαν διαλλαγὴν πρὸς τὴν Ἥραν καὶ τὴν συνεχὴ ἀπόλαυσιν τῆς

ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου χαρᾶς· πάντοτε δὲ εἶνε εἰκὼν τῆς νεότητος καὶ τῆς καλλονῆς, ἃ περ μεθ' ἑαυτῆς ἔφερε καὶ ὦν ἄνευ ὁ βίος τῶν ὀλυμπίων δὲν εἶνε δυνατὸν νά νοηθῇ. Μετὰ τοῦ Ἡρακλέους ἐτιμᾶτο συχνάκις, ὡς ἐν Κυνοσάργει τῶν Ἀθηναίων, ἐν Κῶ, ἐν Φιλοῦντι καὶ Σικυῶνι, ὅπου Δία καὶ Γανυμήδα ἐκαλεῖτο.

26. Γανυμήδης.

Οὗτος ὁ εὐεχέστατος, χαριέστατος καὶ αἰωνίος νέος ὢν παῖς εἶνε υἱὸς τοῦ Τρώος, ὃν οἱ θεοὶ διὰ τὴν καλλονὴν ἤρπασαν ἀπὸ τῆς γῆς, ἵνα ἦνε εἰνοχόος τοῦ Διός. Ἐλέγετο δὲ καὶ υἱὸς τοῦ Λαομέδοντος, εἰς ὃν ὁ Ζεὺς, ἀφ' οὗ ἤρπασε τὸν Γανυμήδην, ἐδώκεν αὐτὸν κατὰ μὲν τινὰς χρυσὴν ἄμπελον, κατ' ἄλλους δὲ ταχίστους ἵππους.

27, "Ερως. "Ιμερος. Πόθος. "Αντήρως.

"Ερως καὶ Ψυχή. "Γμέραιος.

Ὁ "Ερως οὐδαμοῦ μὲν τοῦ Ὀμήρου ἀνοράζεται, ἡ διεγείρουσα δὲ τὸν ἔρωτα θεότης εἶνε παρ' αὐτῷ μόνη ἡ Ἀφροδίτη παρ' Ἡσιόδῳ ὅμως εἶνε εἰς τῶν ἀρχαιοτάτων θεῶν, δύναμις ἐνωτική κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ κόσμου. Κατὰ πρῶτον ὑπῆρχε τὸ Χάος, ἔπειτα ἐγένετο ἡ εὐρύτερος Γαῖα, ὁ Τάρταρος καὶ ὁ "Ερως. καλλιστὶς ἐν ἀβυσσίοις θεοῖσι (Ἡσ. Θεογ. 116). Ὁ ἀρχαῖος οὗτος φυσικὸς θεὸς ἐλατρεῖτο ἐν Θεσπιαῖς τῆς Βοιωτίας, ὅπου ἀνὰ πενταετίαν ἐωρτάζοντο αὐτῷ τὰ ἐρώτια ἢ ἐρωτιάδια. Ὁλως δὲ διάφορος αὐτοῦ εἶνε ὁ θεὸς τοῦ ἔρωτος, ὃν ἐξαικόνισεν ἡ ποίησις παίζοντα μετ' ἀγγιχνίας καὶ συνήθως ἀνομάζει υἱὸν τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ "Αρεως ἢ τοῦ Διός. Εἶνε γαίτης παῖς, παμπόνηρος καὶ ἀσπλαγχνότατος πληγῶνων διὰ τῶν βελῶν αὐτοῦ τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν θεῶν, καθ' ὅτι καὶ ὁ Ζεὺς αὐτός, ὁ ἀρχὼν τοῦ κόσμου καὶ ἡδὺα μήτηρ

δὲν εἶνε ἀσφαλεῖς ἐνώπιον αὐτοῦ, ὅς τις ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ ἐν τῷ ἄδῃ βασιλεύει τὰ πάντα νικῶν καὶ ἐκνευρίζων (λοσιμελής, λουίγιος). Περίπτται δ' ἔχων χροσὰς πτέρυγας καὶ ὀπλίζεται διὰ τόξου καὶ βελῶν, ἃ περ φέρει ἐντοῦ χροσῆς φαρέτρης. Ὁ τιτρωσόμενος δὲ ὑπὸ τῶν βελῶν αὐτοῦ καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ πάθους καὶ τῆς χαρᾶς τοῦ ἔρωτος.

Οἱ πλείστοι τῶν Θηβαίων νεανιῶν ἦσαν ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Ἔρωτα, τὸν ὁποῖον καὶ ἐν Ἀθήναις ἐλάτρευον ὡς ἐλευθερωτὴν τῆς πόλεως, διότι ὁ Ἀρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων, ἀμφοτέρωι ἡγαπημένοι νεανίαι, συνώμωσαν νὰ ρίψωσι τὴν τυραννίαν τοῦ Πεισιστράτου. Ὁ Ἔρως εἶνε λοιπὸν καὶ θεὸς τῆς φιλίας καὶ τῆς ἀγάπης τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν νεανιῶν, ἔνεκα τοῦ ὁποῖου ἐλατρεύετο μάλιστα καὶ ἐν τοῖς γυμνασίοις. Ἐκ τοῦ ἔρωτος τοῦτου ἐξηρτᾶτο ἡ ἀδιάσπαστος τοῦ πλήθους ἐνότης, δι' ἣν πρὸ τῆς μάχης ἐθυσίαζον τῷ ἔρωτι οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Κρηῖτες, παρ' οἷς ἡ πολιτεία ἐπεμελεῖτο τὴν φιλικὴν καὶ ἀγαπητὴν σχέσιν τῶν πρεσβυτέρων πρὸς τοὺς νεανίας ὡς μέσον ἀγωγῆς.

Εἰς τὴν μεταγενεστέραν ἑλληνικὴν καὶ ῥωμαικὴν ἐποχὴν περιστοιχίζετο ὁ Ἔρως ὑπὸ πολλῶν ἀδελφῶν καὶ ἐταίρων, τῶν Ἑρώτων δηλαδή, καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀντερωτος, ὅς τις συνετέλεσε διὰ τῶν παιδρῶν αὐτοῦ παιγνιδίων εἰς ἀΐξιν καὶ ευδαιμονίαν τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ. Πολλὰκις ὁ Ἔρως συνάπτεται μετὰ τῆς Ψυχῆς, τῆς προσωποποιήσεως τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, μορφῆς πλασθείσης πρῶτον κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ἢν οὗτος ἡ ἀγαπᾶ περιπαθῶς ἢ βασιανίζει σκληρῶς. Ἡ τελευταία δόξα παριστάνεται ἰδίως δι' εἰκόνας ψυχῆς (πεταλούδας), συμβόλου τῆς ψυχῆς, τὴν ὁποῖαν κρατεῖ ὁ Ἔρως ὑπεράνω δαδῶς καὶ ἀποσπᾷ αὐτῆς τὰ πτερὰ κτλ. Τὴν σχέσιν τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς Ψυχῆς διεπραγματεύθη μυθικῶς συγγραφεὺς τις τῆς ἐποχῆς τῶν Ῥωμαίων αυτοκρατόρων, ὁ Ἀπουλκίος, γράψας ἄ-

ἑρὰν καὶ ἐπιτερπὴ διήγησιν, ἧς ὅμως ἡ βαθυτέρα ἔννοια εἶνε φιλοσοφική· διότι καὶ οἱ φιλόσοφοι, ὡς π. χ. ὁ Πλάτων ἐν τῷ Συμποσίῳ, ἐζήτησαν νὰ ὀρίσωσιν ἀκριβέστερον τὸν Ἑρωτα, ὅς τις παρ' αὐτοῖς εἶνε μέγας δαίμων, καθαίρων τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς καὶ φέρων εἰς τὴν ἀγαθότητα καὶ διὰ ταύτης εἰς τὴν εὐδαιμονίαν. Ἐχει δ' ὁ μῦθος οὕτω·

Βασιλεὺς τις εἶχε τρεῖς θυγατέρας, ὧν ἡ νεωτάτη, εὐειδестаτή καὶ λίαν ἀξιεράστος ὠνομάζετο *Ψυχή*. Ὁ Ἑρως, ἐρασθεὶς ταύτης, ἀπήγαγεν εἰς τόπον ἀποκεχωρισμένον τοῦ κόσμου ὅλου, ὅπου ἐν εὐτυχεὶ ἀγάπῃ ἠνώθη μὲν μετ' αὐτῆς, ἀλλ' ἐξ ἁγνώριστος καὶ μὴ βλεπόμενος ὑπ' αὐτῆς. Οὗτος εἶχεν ἀπαγορεύσει αὐτῇ νὰ ζητήσῃ νὰ ἴδῃ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἢ καὶ νὰ προδώσῃ τὸ μυστήριον τῆς ἀγάπης αὐτῶν. Αἱ κακαὶ ὅμως ἀδελφαὶ αἰσθανόμεναι φθόνον ἐπὶ τῇ εὐτυχίᾳ αὐτῆς ἐπεσεκέφθησαν καὶ κατέπεισαν αὐτὴν νὰ διηγηθῇ ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ συζύγου. Διὸ αὕτη ὑπὸ τοῦ Ἑρωτος καταλειφθεῖσα ἐφρόντιζε νὰ ἀνέυρῃ αὐτὸν ἐπὶ τῆς γῆς μυριοτρόπως κοπιῶσα καὶ κινδυνεύουσα· Τέλος, ἀφ' οὗ διὰ τῆς μακρᾶς ταλαιπωρίας καὶ ὑπομονῆς ἐκαθάρίσθη ἐκ τοῦ προτέρου μiasμοῦ, ἐνοῦται πάλιν μετὰ τοῦ Ἑρωτος καὶ λαμβάνει διὰ ταύτης τῆς ἐνώσεως τὴν ἀθανασίαν. Ἡ θυγάτηρ αὐτῶν καλεῖται *Εὐδαιμονία*. Τοῦ Ἑρωτος συγγενεὶς εἶνε ὁ *Ἴμερος* καὶ ὁ *Πόθος*, οἱ τινες, ὡς αὐτὸς, μέγιστον δηλοῦσι πόθον καὶ ἔρωτα.

Πρὸς τούτοις φίλος καὶ ἀκόλουθος τοῦ Ἑρωτος εἶνε ὁ *Υμῆρ* ἢ *Ῥμέναιος*, υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Μούσης· Καλλιόπης θεὸς τοῦ γάμου, ἐπιφωνούμενος εἰς τὴν γαμήλιον ὥδην ἢ τὸν ὑμέναιον. Αἱ πλείσται διηγήσεις, αἱ τινες διασαφηνίζουσι διὰ τί ἐπιφωνεῖται εἰς τὰ γαμήλια ἄσματα, περιλαμβάνουσι ταῦτα, ὅτι εὐειδέστατος ὢν ἡγάπα χαρίεσάν τινα Ἀθηναίαν, ἣν δὲν ἠδύνατο νὰ νυμφευθῇ, διότι ἦτο πτωχότατος· ἐνδυθεὶς ὅμως γυναικεῖα ἐν τινι παρηγύρει τῆς Δήμητρος ἀνεμίχθη μετὰ τὰς παρ' ἑνὸς Γάταξζαίφνης ἐρμήσαντες· πειραταὶ ἔρπασαν τὰς παρθ-

νους καὶ αὐτὸν, διὰ τὸ πωλίσωσιν εἰς ἄλλον τόπον καὶ προσαρ-
μισθέντες εἰς τινα νῆσον ἐμέθυσαν καὶ ἐκοιμήθησαν ὑπὸν βα-
θύτατον. Ὁ Ὑμὴν ὠφεληθεὶς ἐκ τῆς μέθης τῶν πειρατῶν πα-
ρώρμησε τὰς παρθένους νὰ λάβωσιν ὅπλα καὶ νὰ φονεύσωσιν
αὐτοὺς· οὕτω καὶ ἐγένετο. Ὁ Ὑμὴν ὁμῶς εὐθὺς ἐπανελθὼν ἐν
Ἀθήναις ὑπέσχετο νὰ φέρῃ τὰς παρθένους, ἂν ἤθελον δώσει
αὐτῷ γυναῖκα τὴν παρθένον, ἣς ἤρατο. Τότε λαβὼν καὶ ἄλλους
καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὴν ἔρημον νῆσον ἔφερε τὰς κόρας ἐν Ἀθή-
ναις, ὅπου νυμφευθεὶς τὴν ἐρωμένην τοῦ ἐξῆσε τοσοῦτον εὐτυ-
χῆς, ὥς τε ἐν ὕμνοις ἐπεφώνουν αὐτὸν θεμελιωτὴν, ἐφορον καὶ
πρῶτανιν τῶν γάμων. Τοῦτο ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ ἑλλην. ἔθιμον
τοῦ ἀρπάζειν τὴν νύμφην πρὸ τοῦ γάμου. Ὁ Ὑμὴν παριστάνε-
ται ὑπὸ τῆς τέχνης κατὰ τι πρεσβύτερος καὶ ἀκμαϊότερος τοῦ
Ἑρωτος καὶ κρατῶν δᾶδα καὶ καλύπτραν. Διχῇ παριστάνετο
ὁ Ἑρως, ὑπὸ μὲν τῆς ἀρχαιοτέρας τέχνης ὡς ὄριμος παῖς, τε-
λείας καλλονῆς, ὑπὸ δὲ τῆς νεωτέρας χαρίεις.

28. Πειθῶ.

Πειθῶ (*Suada, Suedela*) εἶνε προσωποποίησης τῆς πειθοῦς, ἀλλὰ
μὲ ἐκτεταμένην σημασίαν, συνάθης σύντροφος τῆς θεᾶς τοῦ Ἑ-
ρωτος, ἥ τις μάλιστα καὶ μήτηρ αὐτῆς ἐθεωρεῖτο. Ἀλλ' ἦτο
συγχρόνως καὶ ἰδία θεὰ λατρευομένη μετὰ τῆς Ἀφροδίτης ἢ
κατετάττετο μετὰ τῶν Χαρίτων ἢ συνώδευε τὴν Τύχην, ἀδελ-
φὴ οὖσα αὐτῆς, ὡς καὶ τῆς Εὐνομίας.

29. Ἑρμαφρόδιτος.

Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Ἀφροδίτης καὶ ὅτε μὲν
θεῖον ὄν ἐξελαμβάνετο, ὅτε δὲ ὡς σφάλμα τῆς φύσεως ἐσήμινε
κακόν τι. Μυθὸς τις μεταγενέστερος λέγει ὅτι ὁ νεανίας Ἑρμα-
φρόδιτος λουόμενός ποτε ἐν τοῖς ὕδασι τῆς καρκίνης νύμφης *Σαί*

μακίδος καὶ ἀγαπηταίς, περιεπτύχθη ὑπ' αὐτῆς τόσῳ πολῷ, ὥς τε ἐγένοντο ἀμφοτέροι ἐν σώμα, ὃ περ ἀνῆκε καὶ εἰς τὸ ἄρρεν καὶ εἰς τὸ θῆλυ γένος. Ἐν τούτῳ ἀνεφέρετο ἡ τάσις ἰδίως τοῦ νὰ ἀναμειγνύσῃ τὰς μορφὰς τοῦ ἄρρενος καὶ τοῦ θήλεος γένους ὥστε ἐπίστευον ὅτι ἐκφράζεται οὕτως ὑψηλοτέρα καὶ προτέρα μορφή τῆς πλάσεως ἢ ἤθελον νὰ σημαίνωσι τὴν ἐξουσίαν τῆς μεγάλης θεᾶς καὶ ἐπὶ τῶν δύο φύλων καὶ ἐπὶ πάσης τῆς φύσεως. Οὕτως ἐλατρεύετο ἐν Κύπρῳ πρὸς τὴν θήλειαν Ἀφροδίτην καὶ ἄρρεν Ἀφροδίτην, ἔχων γένειον, σκῆπτρον καὶ τὰ ἀνδρικὰ χαρακτηριστικά, ἀλλὰ μὲ γυναικ. εἶαν ἐνδυμασίαν καὶ εὐρτάζετο καὶ ἐορτήκαθ' ἣν οἱ μὲν ἄνδρες ἐνεδύοντο γυναικεῖα, αἱ δὲ γυναῖκες ἀνδρικὰ.

30. Εἰλείθνια.

Εἰλείθνια (εἴλω, εἰλέω, εἰλύω) εἶνε θεὰ τοῦ τοκετοῦ, τῶν ὠδίνων. Ἐλευθώ λέγεται ἡ πρόσοδος τῆς θεᾶς. Συνήθως δὲ ἡ Εἰλείθνια ἢ, ὡς ἡ ἱλιάς λέγει, αἱ Εἰλείθναι (κατὰ πληθ. ἀριθμὸν) εἶνε θυγατέρες τῆς Ἥρας. ἢ τις, ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ δοκοῦν στέλλει αὐτὰς ἢ ἐμποδίζει, ὥς ἐν τῇ γεννήσει τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Ἡρακλέους, λέγεται καὶ αὐτὴ Εἰλείθνια καὶ ὡς τοιαύτη ἐλατρεύετο ἐν πλείστοις τόποις. Ἀλλ' ὅμως ἐπεὶ δὲ ἡ κρίσις τοῦ τοκετοῦ, ἐπίστευον ὅτι ἐξηρτάτο ἐκ τῆς Σελήνης καὶ ἐκ τῶν οὐρανίων θεαινῶν, πᾶσαι αἱ οὐράνιοι θεαὶ συγχρόνως καὶ ὡς Εἰλείθναι ἐλατρεύοντο, ἐξαιρέτως ὅμως ἡ Ἄρτεμις, ἡ Ἀφροδίτη καὶ ἡ Ἀθηνᾶ.

31. Ἀσκληπιός.

Ὁ Ἀσκληπιός εἶνε ἡ θεραπευτικὴ δύναμις τῆς ὑγιεινῆς φύσεως, ἐνεργοῦσα τὰ μάλιστα κατὰ τὴν ὥραιοτέραν ἐποχὴν τοῦ ἐτους ἐπὶ τῶν ὁρέων καὶ ἐν ὑγιεινῷ ἀέρι, ὅπου φωτίζει εὐεργε-

τικός ἥλιος καὶ ὅτε βέουσι ψυχραὶ πηγαί. Εἶνε υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἔχων τὴν ιδιότητα τοῦ Σωτῆρος Ἀπόλλωνος ἐκ τῆς *Κορωνίδας*, θυγατρὸς τοῦ Φλεγύου ἢ Λαπιθοῦ, ἢ μ. εὖ ἄλλων γυναικῶν ἐφόνευσεν ἡ Ἀρτεμις, ἐπειδὴ, ἐν ᾧ ἡγαπήθη ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, προέκρινεν Ἰσχυρ, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κανέως. Οὕτως ὁ μὲν Ἀπόλλων τὸν ἀγγεῖλαντα τὴν ἀπιστίαν αὐτῆς κόρακα, ὅς τις ἦτο ἕως τότε λευκός, κατέστησε μέλανα, ἡ δὲ Ἀρτεμις ἀπέκτεινε τὴν Κορωνίδα μετ' ἄλλων πολλῶν γυναικῶν. Καιομένης αὐτῆς ὁ Ἀπόλλων ἀρπάσας τὸ ἐν τῇ γαστρὶ βρέφος ἐκ τῆς πυρᾶς ἡγαγεν εἰς τὸν ἐν Πηλῷ διατρίβοντα Κένταυρον Χείρωνα, ὅς τις ἀνέθρεψε καὶ ἐδίδασκεν αὐτὸν τὴν ἱατρικὴν καὶ τὴν κυνηγετικὴν. Γενόμενος λοιπὸν ἱατρός ὁ Ἀσκληπιὸς οὐ μόνον ἀσθενεῖς ἐθεράπευεν, ἀλλὰ καὶ ἀποθανόντας ἀνέστησε, μεταχειρισθεὶς τὸ ἐκ τῶν δεξιῶν φλεβῶν τῆς Γοργόναφ ρυέν αἷμα, ὃ περ ἔδωκεν αὐτῇ ἡ Ἀθηνᾶ, ὡς τὸν Καπανέα, τὸν Λυκοῦργον, τὸν Ἴππόλυτον, τὸν Τυνδάρεων, τὸν Ὑμέναιον καὶ τὸν Γλαῦκον, τὸν υἱὸν τοῦ Μίνως. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Πλούτων προσεκλαύθη τῷ Διὶ, διότι οὐδείς ἀπέλνησκεν, ὁ Ζεὺς κατακεραύνωσεν αὐτὸν μὴ πεισθέντα νὰ παύσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ ἀνεγείρῃ τοὺς νεκροὺς καὶ ἱατρεύῃ τοὺς ἀσθενεῖς. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ὀργισθεὶς καὶ ὁ πατήρ Ἀπόλλων ἀπέκτεινε τοὺς κατασκευάσαντας τὸν κεραυνὸν Κύκλωπας, ἀλλ' ἐξωσθεὶς τοῦ οὐρανοῦ διετάχθη νὰ θητεύσῃ παρ' ἀνδρὶ, κατὰ τὸν Ἀπολλόδωρον παρ' Ἀδμήτῳ, τῷ βασιλεῖ τῶν Φερῶν ποιμνίων τοὺς βοῦς αὐτοῦ.

Ἀποθεωθεὶς ὁ Ἀσκληπιὸς ἐλατρεύετο ἐν πλείστοις τόποις, ἐν Τρίκῃ τῆς Θεσσαλίας, ἐν Ἀθήναις, Μεσσήνῃ, Κῶ, Περγάμῳ τῆς μικρᾶς Ἀσίας, μάστιγα δὲ ἐν Ἐπιδαύρῳ, ὅπου εἶχε καὶ ναὸν μεγαλοπρεπέστατον, εἰς ὃν ἀνέρρεον πλείστοι ὅσοι πρὸς θεραπείαν οὕτω ποτὲ ἦλθον ἐκ Ῥώμης, ὅτε κατεμαστίζετο ὑπὸ λιμοῦ, δέκα πρεσβευταὶ ἵνα ζητήσωσι τὴν προστασίαν τοῦ θεοῦ. Καθὼς ἦλθον εἰς τὸν ναόν, ὅφιν μέγας ἐρπύσας ἐκ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἠκολούθησε τοὺς πρεσβευτάς, αἳ τι

νες ὠδήγησαν αὐτὸν εἰς Ῥώμην, ὅτε καὶ εὐθὺς ὁ λιμὸς κατέ-
παυσεν.

Ἐπειδὴ δὲ βάσις τῆς λατρείας τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἦτο ὑγιεινὴ
φύσις, καθαρὸς ἀήρ, ὑδωρ, εὐεργετικὸν φῶς τοῦ ἡλίου, ὁ θεὸς ἐλα-
τρεῖτο ἐν Λακωνίᾳ ὑπὸ τὰ ἐπιθετὰ ἀγ.λαήρ, ἀγ.λήεις, ἀγ.λαύ-
πης καὶ τὰ Ἀσκληπιεῖα ἐν γένει εὐρίσκοντο ἐπὶ λόφων εὐαέρων,
εὐηλίων καὶ ἐχόντων πηγὰς.

Συνήες σύμβολον τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἦτο ὁ ὄφις ὡς εἰκὼν τῆς
ἀνανεώσεως, ἡ ῥάβδος, ἐπειδὴ ἐνομιζέτο μεταβαίνειν ἀπὸ τόπων
εἰς τόπον, ἡ φιάλη ὡς εἰκὼν τοῦ ἱαματικοῦ ποτοῦ. Συνήθης δὲ
θυσία ἦτο ὁ ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Σωκράτους γνωστὸς ἀλέκτωρ,
ὅς τις λίαν πρῶτὴ ἀνηγείρετο. Ἀναφέρονται δὲ σύζυγος μὲν αὐτοῦ
καὶ μήτηρ τῶν Ἀσκληπιαδῶν ἡ Ἡπιόνη, θυγάτηρ δὲ ἡ Ὑγίεια
ὡσαύτως δὲ μνημονεύονται αὐτοῦ θυγατέρες καὶ ἡ Ἰαώ, Παρά-
κεια καὶ Ἀγλή. Ἐν τοῖς ἄρρεσι κατατάττεται καὶ δαίμων τις τῆς
ἀναρρώσεως Τελεσφόρος μὲν ἐν Περγᾶμιν καλούμενος, Ἀκεις
δὲ ἐν Ἐπιδαύρῳ, Εὐαμηρίων δ' ἐν Σικυῶνι, Δάρρων δὲ ἐν Μακε-
δονίᾳ. Ὡσαύτως ἐν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ εἶνε καὶ οἱ κατὰ τὴν πολι-
αρχίαν τῆς Τροίας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων περίφημοι ἱατροὶ Μαχάων
καὶ Ποδάλειρος.

32. Μοῖραι.

Ἡ λέξις μοῖρα ἐκ τοῦ μεῖρομαι ἐσήμαινε κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν
γένει ὠρισμένον μέρος, εἶτα δὲ τὸ ὠρισμένον μέρος τῆς ζωῆς,
ὃ περ τέκταται τῷ ἀνθρώπῳ, δῆλον ὅτι τὴν διάρκειαν τοῦ βίου
ἀπὸ τῆς γεννήσεως καὶ τὴν ἐν τῷ βίῳ μοῖραν καὶ τὸν εἰς τὸν
ζῶντα προωρισμένον θάνατον. Τὴν δοξασίαν ταύτην προσωπο-
ποίησαν οἱ ποιηταὶ εἰς τὴν Μοῖραν, τὴν θεάν τῆς τύχης, περὶ
ἧς ἐν τοῖς περὶ τοῦ Διὸς εἰπομεν ἐκτενέστερον, παρατηρήσαντες
συγχρόνως ὅτι ἡ Μοῖρα ἦτο ὅτε μὲν ὑπεράνω τοῦ Διὸς καὶ τῶν
θεῶν, ὅτε δὲ ὑπετάσσετο αὐτοῖς. Ἦτο δῆλον ὅτι ἡ Μοῖρα τυφλὴ
ἀμετάστροφος δύναμις ἢ ἐπιστεύετο ὅτι οἱ ἄνθρωποι δύνανται

νά ἐπενεργήσωσιν ἐπὶ τῆς Μοίρας διὰ προσευχῶν καὶ ἱκεσιῶν. Ἀπαντᾷ δὲ παρ' Ὀμήρῳ συνήθως μὲν καθ' ἐνικὸν ἀριθμὸν, ἐν δυσὶν ὅμως χωρίοις κατὰ πληθ. ἀρ. Μοῖραι (ἰλ. ω, 49. ὁδ. η, 197) ἢ Κατακλῶδες, αἱ τινες κλῶθουσιν τὴν τύχην τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Πρῶτον παρ' Ἡσιόδῳ ἀπαντῶσι τρεῖς Κλωθὴ Ἀλχέειαι, ἡ ὀρίζουσα τὸν κλῆρον (λάχος, λαχνός) καὶ Ἄτροπος (ἀμετάτρεπτος), θυγατέρες τῆς Νυκτὸς ἢ τοῦ Διὸς, ὅς τις διὰ τοῦτο καὶ μοιμαγέτης καλεῖται, καὶ τῆς Θέμιδος. Ὑστερον δὲ ἐνομιζοντο ἡ μεγάλαι θεότητες τῆς κοινῆς τύχης, αἱ τινες, ἔχουσαι σκῆπτρον εἰς τὴν χεῖρα, ἐκυβέρνην τὴν ἐν τῇ φύσει καὶ τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ τάξιν, ἡ θεότητες τῆς διαρκείας τοῦ βίου, κλῶθουσαι καὶ ἐπὶ τέλους κόπτουσαι τὸ νῆμα τῆς ζωῆς. Ὡς τοιαῦται παρουσιάζονται πῶς ἐν σχέσει πρὸς τὰς θεότητας τῶν τοκετῶν καὶ τοῦ θανάτου· ἐπειδὴ δὲ μοιράζουσι τὴν ζωὴν καὶ τὸ πεπρωμένον τοῖς ἀνθρώποις, προγνρίζουσι καὶ τὰς τύχας καὶ ἄδουσι καὶ προλέγουσιν αὐτὰς κατὰ τὴν γέννησιν τῶν ἀνθρώπων· εἶνε δὲ κατὰ μὲν τοὺς ποιητὰς γραφαὶ δυσειδεῖς, ὑπὸ τῆς τέχνης ὅμως παρίστανται σεμνότεραι γυναῖκες καὶ μάλιστα ὑπὸ τῆς μεταγενεστέρας τέχνης ἡ μὲν Κλωθὴ παρίσταται ἔχουσα ἄτρακτον εἰς τὴν χεῖρα, δι' ἧς πλέκει τὸ νῆμα ἐκάστου ἀνθρώπου, ἡ δὲ Ἀλχέειαι σημειοῦσα ἐπὶ σφαίρας τὰ πεπρωμένα ἢ κρατοῦσα κύλινδρον, ἐφ' οὗ εἶνε ἀναγεγραμμένα αἱ τύχαι, ἡ δὲ Ἄτροπος κόπτουσα διὰ ψαλλίδος τὸ νῆμα, ὅτε ὁ ἄνθρωπος ἐμελλε νὰ ἀποθάνῃ ἢ κρατοῦσα ζυγὸν καὶ δεικνύουσα τὴν ὥραν τοῦ θανάτου κατὰ τὸ ἡλιοτρόπιον κτλ. Ἐν διαφόροις τῆς Ἑλλάδος τόποις, ὡς ἐν Σπάρτῃ, Ὀλυμπίᾳ καὶ Κορίνθῳ, εἶχεν ἡ Μοῖρα ναὸν καὶ βωμούς.

Σχεδὸν ὁμοίαν τῇ Μοίρᾳ ἐννοίαν ἔχει παρ' Ὀμήρῳ ἡ Αἴσα, ἡ τις καὶ αὕτη κατ' ἀρχὰς σημαίνει τὸ μέρος, μερίδιον· μετὰ ταῦτα ὅμως προσωποποιῶσα τὴν τύχην ἐκλῶθε τὸ νῆμα κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἡ Μοῖρα, ἀλλ' ἦτο ῥᾶλλον ἢ ἡ Μοῖρα ἀπλῆ προσωποποιήσις ἀνευ ζωῆς.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ φυσικὴ ἀνάγκη συνήθως ἐσημαίνετο διὰ τοῦ εἰρηματι καὶ πείρωται (μείρομαι, πορεῖν), ἐγένοντο παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις αἱ δυνάμεις τοῦ πεπωμένου εἰρημαμένη καὶ πεπωμένη, ἐν ᾧ παρ' Ὁμήρῳ τοιαῦτα ἦσαν ἡ Μοῖρα καὶ ἡ Δῖσα.

33. Ἄτη, Αἰταί, Ὑβρις, Νέμεσις, Ἀδράστεια, Δίκη.

Ἡ λέξις Ἄτη σημαίνει τὴν ἀπάτην καὶ τὴν τοῦ νοῦ σύγχυσιν, ἢ τις φέρει εἰς τὴν ἀμαρτίαν, καὶ παρ' Ὁμήρῳ αὕτη μὲν εἶνε εἰς ἐπὶ ἀπρόσωπος ἐννοία, αὐτοὶ δὲ οἱ θεοὶ φέρουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς σύγχυσιν, ἀμαρτίαν καὶ δυστυχίαν, ἐκτός τινων χώριων, ἐν οἷς εἶνε πρόσωπον, σθεναρὴ τε καὶ ἀρτίπος καὶ πρέσβη θυγάτηρ τοῦ Διὸς, ὅς τις ποτε, ἐπειδὴ ἠπάτησεν αὐτόν, ἐρρίψεν αὐτὴν εἰς τὴν γῆν, ὅπου ἐλθοῦσα ἐβλαπτε τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλ' ὅτι σφαλερὸν πράττει διορθοῦσιν αἱ Αἰταί. Ὁ Ἡσίοδος ὀνομάζει τὴν Ἄτην θυγατέρα τῆς Ἑμίδος. Παρὰ δὲ τοῖς τραγικοῖς ἔχει μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς Νέμεσιν, τὴν ἐπιβάλλουσαν εἰς τοὺς ἐνόχους τὴν προσήκουσαν ποινήν. Δὲν ἀπέλανε ὁμῶς λατρείας οὐδὲ ὑπάρχει αὐτῆς πλαστικὴ παράστασις.

Ἐνταῦθα πρέπει νὰ ταχθῶσι καὶ αἱ Αἰταί, αἵ τινες εἶνε θυγατέρες τοῦ Διὸς, ἀλλὰ χωλαί, ἐρρυτιδωμέναι καὶ ἐλλίξουσαι, ὥς τε μόναν μακρόθεν δύνανται νὰ ἀκολουθήσωσι τὴν ταχεῖαν καὶ ῥωμαλέαν Ἄτην. Ὅμως εὐεργετοῦσιν ὅσον δύνανται καὶ ἐκ μὲν τοῦ πιστεύοντος εἰς αὐτὰς ὠφελοῦνται πολὺ, τὸν περιφρονοῦντα ὁμῶς καταρῶνται. Ἐν τούτοις συγκατατακτέον καὶ τὴν Ὑβριν, τὴν μεγαλοφροσύνην καὶ τὴν ὑπερηφανίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὅς τις, ἀμνήμων τοῦ προορισμοῦ τοῦ ὄν, κατὰ τὴν ἐπιτηδειότητα, τὴν ῥώμην, τὴν εὐδαιμονίαν ὑπερηφανεύεται καὶ οὕτω προσκαλεῖ τὸν φθόνον καὶ τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν.

Ἄτη προκάλεσε καὶ τὴν ἐννοιαν τῆς Νεμέσεως, ἢ τις παρ' Ὁμήρῳ μὲν μὴ ὅσα θεότας, παρ' Ἡσίοδῳ δὲ θυγάτηρ τῆς

Νυκτὸς παρουσιάζεται μετὰ τῶν θεῶν τῆς τύχης, ἡ λέξις Νέμεσις (ἐκ τοῦ νέμω=μοιράζω) σημαίνει ἐξ ἀρχῆς τὴν διανομὴν τοῦ προσήκοντος, τοῦ δικαίου· ὥς τε ἡ προσωποποιημένη νέμεσις εἶνε θεότης, νέμουσα τὸ προσήκον καὶ φέρουσα αὐτοῖς εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν δικαίως καὶ προσήκοντως, διαφόρως ὅμως τῶν μοιρῶν, καθ' ὅτι αὐταὶ μὲν ὡς θεαὶ τῆς τύχης ἐν γένει πρὸ τῆς γεννήσεως ἤδη ὀρίζουσι τοῖς ἀνθρώποις τὸ πεπραγμένον, ἡ δὲ Νέμεσις διὰ παρελθούσας πράξεις ἀξίας ἐπαίνου ἢ ποιῆς ἐπιφέρει κατὰ τὸ ἡθικόν τοῦ δικαίου αἶσθημα εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν παρισπῶσα τὴν θείαν ἀγανάκτησιν διὰ τὰς παραβάσεις τοῦ δικαίου. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ εἶνε ἐκδικητικὴ καὶ τιμωρὸς θεά, ἐπιφέρουσα βαρείας συμφορὰς εἰς τὸν τέως λίαν εὐτυχῆ, ἀλλὰ καὶ ὑπερήφανον ἄνθρωπον, ὅς τις πρέπει νὰ συλλογίζεται ὅτι εἶνε θνητὸς καὶ ὅτι εὐτυχία ἀμυγλῆς λύπης μόνους τοὺς θεοὺς τέτακται, καὶ καλεῖν τούς μὴ ἀποδίδοντας τοῖς ἀποθανόνσι τὰς προσκειούσας τιμὰς. Ἐγέννησε δ' ἐκ τοῦ Διὸς μεταμορφωθέντος εἰς κύκνον ὦν, ὃ περ ὁ Ἑρμῆς ἔφρεν εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἔδωκεν εἰς τὴν Λήδαν. Ἐκ τοῦ ὧοῦ ἐγεννήθη ἡ Ἑλένη, ἣν υἱόθετησεν ἡ Λήδα. Ἐτελείτα δ' ἐν Ἀθήναις πρὸς τιμὴν τῶν ἀποθανόντων ἑορτὴ καλουμένη Νεμέσια καὶ παριστάνετο ὡς παρθένος θεὰ κοσμία, κρατοῦσα διὰ καμπτοῦ βραχίονος πρὸ τοῦ στήθους τὴν ἐσθῆτα (ὡς σημεῖον τοῦ πῆγους, μέτρου) καὶ βλέπουσα εἰς τοὺς μαστοὺς. Τὰ συνήθη σύμβολα εἶνε τὸ ἕλφος καὶ ἡ μάστιξ.

Ἡ Νέμεσις ἐλατρεύετο ἐν τισι τόποις τῆς Ἑλλάδος· μάλιστα δὲ εἶχεν ἀρχαῖον ἱερὸν ἐν Ῥαμνοῦντι τῆς Ἀττικῆς, ὅθεν ἐπινομάσθη καὶ Ῥαμνουσία, ἐνθα ἦτο καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς τὸ ὑπὸ τοῦ Φειδίου ποιηθὲν ἐκ τοῦ μαρμάρου, ὃ περ εἶχον φέρει μεθ' ἐκυπτῶν οἱ Πέρσαι στρατηγοὶ Δάτις καὶ Ἀρταφέρνης σκοποῦντες νὰ στήσωσι τρύπαιον νίκης κατὰ πῶν Ἑλλήνων. Ἡ Ῥαμνουσία Νέμεσις συνεκράθη τῇ Ἀδραστείᾳ καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο, ὃ περ ἐκ τοῦ διδράσκω παραγόμενον σημαίνει τὴν μὴ

ἀποδιδράσκουσιν, τὴν ἀναπόδραστον, ἀφυκτον. Παρ' Εὐριπίδῃ λέγεται θυγάτηρ τοῦ Διός. Τὸ κατ' ἀρχάς ὅμως ἦτο ἡ Ἀδράστεια θεά, πρὸς τιμὴν τῆς ὁποίας ἰδρύθη ἱερὸν ὑπὸ τοῦ ἥρωος Ἀδράστου ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ παρὰ τὴν Κυζικὸν, θεὰ ὅλως διάφορος τῆς Νεμέσεως καὶ ὁμοία πρὸς τὴν φρυγικὴν *Ρέα Κουέλην*. Παρ' Ἡσιόδῳ μνημονεύεται μετ' αὐτῆς καὶ ἡ Αἰδώς ὡς θεά — Ἡ Δίκη εἶνε κατὰ τὸν Ἡσιόδον θυγάτηρ τοῦ Διός καὶ τῆς Θέμιδος μία τῶν Ὠρῶν, ἔφορος τοῦ δικαίου καὶ τῆς δίκης, ἔχθρὰ τοῦ δόλου καὶ τῆς ἀδικίας. Ὅτε δέ τις δικαστὴς παραβαίνει τὸ δίκαιον, ἔρχεται αὕτη ὀδυρομένη εἰς τὸν θρόνον τοῦ Διός· ὅθεν καλεῖται καὶ πάρεδρος αὐτοῦ. Οὕσα δὲ ἔφορος τοῦ δικαίου φέρει ἡσυχίαν καὶ εἰρήνην καὶ εὐνομίαν· ὅθεν ὀνομάζεται θυγάτηρ αὐτῆς παρὰ Πινδάρῳ ἡ *Ἡσυχία* καὶ ἀδελφαὶ ἡ *Εὐνομία* καὶ ἡ *Εἰρήνη*. Ὡς δὲ καταδιώκουσα τὸν ἀδικὸν ἐμπήγει εἰς τὸ στήθος αὐτοῦ τὸ ὑπὸ τῆς Αἴσης ἠκονημένον ξίφος καὶ φέρει τὴν *Ποινήν*, εἰ καὶ βραδέως, εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὕτως εὐνοεῖ τὸν ἀγαθόν, τὸν πολιτευόμενον κατὰ τὸ δίκαιον. Βραδύτερον ἐπωνομάσθη *Ἀστράια*.

34. Τύχη.

Ἡ θεὰ τῆς τύχης, ἡ κρατοῦσα ἐν χερσὶ τὸ πηδάλιον τοῦ βίου παρὰ μὲν τῷ Ἡσιόδῳ καταλέγεται ἐν ταῖς θυγατράσι τοῦ Ὀκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος, παρὰ δὲ τῷ Πινδάρῳ εἶνε μία τῶν μοιρῶν καὶ θυγάτηρ τοῦ ἐλευθερίου Διός. Ὡς δότεира τῆς εὐδαιμονίας φέρει τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας, τὸ σύμβολον τῆς ἀφονίας τῶν τυχαίων δωρημάτων ἢ τὸν *Πλοῦτον* καὶ ὀνομάζεται *Τύχη ἀγαθὴ* (*bona Fortuna*) ἢ ἐπὶ κεφαλῇ οὐρανίαν σφαῖραν, ὡς ἐποίησεν αὐτὴν ὁ Βούπαλος. Ἐλατρεύετο δὲ ὡς τοιαύτη ἐν διαφόροις τόποις, κατ' ἐξοχὴν ὅμως ὡς σῶζουσα καὶ προστατεύουσα τὰς πολιτείας (σώτειρα)· διὸ εἶχεν ὡς ἀκραία καὶ ἱερὸν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Σικυῶνος· ὀνομάζετο δὲ καὶ δέσ-

ποινα. Κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ἐλατρεύοντο ἐκείνης πόλεως ἰδιαιτέραι τύχαι, αἱ τινες ὑπὸ γυναικείαν μορφήν ἀντεστοίχουν πρὸς τοὺς Δαίμονας ἢ τοὺς *genii* τῶν τόπων.

35. Ὁ Ἀγαθὸς Δαίμων καὶ ἡ ἀγαθὴ Τύχη.

Πρὸς τοῖς θεοῖς, οἳ τινες ὠρισμένας ιδιότητας καὶ ἐνόματα εἶχον, ἦσαν καὶ πολλὰ ἀνώνυμα πνεύματα καὶ πολλαὶ θῆβαι δυνάμεις, αἱ συνήθως παρεδέχοντο διὰ πᾶσαν μᾶλλον νοσητὴν ἢ ἀποδεικτὴν ἐνέργειαν. Ἦδη παρ' Ὀμήρῳ μὲν εἶνε ἐν χερσὶ ἡ γενικὴ ταυτοσήμαντος τῷ θεῷ λέξις *δαίμων*, ἵνα δηλωτῇ οὗτος ὁ μυστηριωδέστατος τρόπος τῆς θείας τοῦ κόσμου κυβερνήσεως· παρὰ δὲ Ἡσιόδῳ ὀρίζεται ὅτι ὑπάρχουσι διάφοροι κλάσεις δαιμόνων, οἳ τινες τῇ παραγγελίᾳ τοῦ Διός περιβάλλουσι τοὺς ἀνθρώπους ἢ ὡς ἀόρατοι φύλακες ἢ ὡς δοτῆρες πλούτου ἢ ἐνεργούσιν ἐπὶ τῆς γῆς ὡς πνεύματα τῆς φύσεως καὶ τῶν στοιχείων. Ὑστερον οἱ φιλόσοφοι καὶ θεολόγοι παρέστησαν αὐτοὺς ἔχοντας ἀναφορὰν πρὸς τὴν ζωὴν τῶν ψυχῶν ἐν τε τῇ φύσει καὶ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις καὶ κυβερνῶντας τοὺς ἥρωας καὶ τὰ πνεύματα τῶν τεθνεώτων. Ὅτε δὲ ὠρίσθησαν θετικώτερον τὰ τῆς θρησκείας παρουσιάζονται δαίμονες ὑπὸ δύο καταστάσεις ἢ ὡς δυνάμεις ὑπηρετικαὶ συνοδεύουσαι ἕκαστον τῶν θεῶν (*δαίμονες πρόπολοι*), ὅτε καὶ ἔλαβον ἰδιαιτέραν μορφήν καὶ ὄνομα κατὰ τὴν διάφορον φύσιν καὶ ἐνέργειαν τῶν θεῶν ἢ ὡς πνεύματα προστατεύοντα ἕκαστον τῶν ὄντων τῶν τε ἀνθρώπων καὶ χωρῶν, πόλεων καὶ λαῶν, ὅτε πάλιν παρουσιάζοντο ὑπὸ δύο ἐπὶφάνειαι ἢ ὡς ἰδανικώτερα, πνευματικώτερα καὶ θειότερα ὄντα ἢ ὡς ἀγαθὰ πνεύματα προστατεύοντα τὸν τέλειον βίον καὶ τὴν τύχην τῶν ἐμπεισχυμένων αὐτοῖς ἀτόμων καὶ φροντίζοντα περὶ τε τῆς σωματικῆς καὶ πνευματικῆς αὐτῶν εὐδαιμονίας.

Οἱ Ἕλληνες προσέτι διεκρίνον τοὺς δαίμονας καὶ κατὰ τὸ

γένος τῶν ὑπ' αὐτῶν προστατευομένων, ὥς τε τοὺς μὲν ἄρρενας ἀγαθὸς δαίμονας ἐκάλουν, τοὺς δὲ θήλειαι ἀγαθὰς τύχας, ἐπεὶ δὴ ἡ ἔννοια τοῦ δαίμονος καὶ τῆς τύχης μόνον κατὰ τὸ γένος διέφερον· εἴτα ὁμως παρεδέχοντο τὸν τε Δαίμονα καὶ τὴν Τύχην ὅχι μόνον δι' ἓνα ἕκαστον τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς χώρας καὶ πόλεις. Ἐθεωρεῖτο δὲ ὁ ἀγαθὸς δαίμων προστάτης τῆς εὐκαρπίας καὶ τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν ἀμπελιῶν καὶ ἐν τοῖς συμπόσις ἐπίνετο ὑπὲρ αὐτοῦ ἄκρατος οἶνος, ἐν ᾧ ὑπὲρ τοῦ Διὸς Σωτῆρος ἐπίνετο κεκραμένος ὕδατι. Ὡς αὐτως ἐλάτρευετο καὶ ὡς προστάτης τῆς πόλεως ἐν Ἀθήναις, εἰς δὲ ἀντιστοιχεῖ ἀγαθὴ τις Τύχη, μὲ τὴν ὁποίαν πᾶσαν πράξιν ἐπεχειροῦν. Οἱ Ῥωμαῖοι τὴν μὲν ἀγαθὴν τύχην ἐσήμενον διὰ τοῦ bona fortuna, τὸν δὲ ἀγαθὸν δαίμονα διὰ τοῦ bonus eventus. Μεταγενέστερον πᾶσα πόλις εἶχε τὴν ἰδίαν Τύχην, ἣν παρίστανεν ὡς γυναῖκα ἐνδεδυμένην πλούσια ἐνδύματα καὶ φέρουσαν ἐπὶ κεφαλῇ στέφανον παριστῶντα τείχος καὶ ἄλλα χαρακτηριστικά ἢ τῆς ἐπικαρπίας ἢ τοῦ τόπου.

Β'. Οἱ θεοὶ τῶν ὑδάτων καὶ τῆς θαλάσσης.

1. Ὤκεανός.

Ὤκεανός εἶνε ὁ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν περριρέων μέγας ποταμὸς τοῦ κόσμου, ἡ γένεσις τῶν θεῶν, τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης, τῶν ποταμῶν, βυάκων καὶ πηγῶν, ἐξ οὗ ἀνέρχονται καὶ κατέρχονται ὁ Ἥλιος, ἡ Σελήνη καὶ τὰ ἄστροι (ἀνύρροισι θεωρ. γένεσις, ἀκαλαρρετης, βαθύρροος, (βαθυδινος). Παρ' Ὀμήρῳ εἶνε πατὴρ τῶν Τιτάων καὶ τοῦ Κρόνου, ὅστις, βίβλεις

ὑπὸ τοῦ Διὸς, ἀπολαύει νέου καὶ ἐντίμου γήρατος ὑπὸ τὸν νέον ἄρχοντα, εἰς τὸν ὅποιον ὑποτάσσεται μὲν καὶ αὐτός, ἀλλὰ μένει μακρὰν τῶν νῦν κυβερνῶντων θεῶν καὶ οὐδέποτε ἔρχεται εἰς τὴν ἀγορὰν αὐτῶν· πρῶτεύει δὲ τῶν θεῶν ἐκτὸς τοῦ Διὸς, τὸ βλέμμα τοῦ ὁποίου φοβεῖται, καὶ εἶνε πατὴρ πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ὡς ἡ γυνὴ αὐτοῦ Τηθύς εἶνε μήτηρ, καὶ κατοικεῖ εἰς τὸ πέρας τῆς γῆς. Πελεμοῦντος τοῦ Διὸς πρὸς τοὺς Τιτᾶνας ἡ Ῥέα ἔφερε τὴν Ἥραν εἰς τὸν πάππον καὶ τὴν Τηθύν, διὰ νὰ θρέψωσιν αὐτήν. Ὁ Ὀμηρος ὀνομάζει πρὸς τοῦτοις θυγατέρας τοῦ Ὤκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος τὴν *Εὐρυνόμην* καὶ τὸν *Περσην*. Παρ' Ἡσιόδῳ εἶνε ὁ Ὤκεανὸς υἱὸς τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γαίας, τῆς πρεσβυτάτης τῶν Τιτάνων καὶ γεννᾷ ἐκ τῆς Τηθύος 3000 Ποταμοὺς καὶ 3000 Ὤκεανίνας, ἐξ ὧν ὁ ποιητὴς ὀνομάζει μόνον 25 Ποταμοὺς καὶ 44 Ὤκεανίνας, ὧν τιμιωτάτη καὶ ἀξιολογωτάτη εἶνε ἡ Στύξ. Κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους τὸ ὄνομα τοῦ Ὤκεανοῦ ἐσήμενον τὴν ἐξω μεγάλην θάλασσαν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν μεσόγειον. Ἐπὶ τῆς τέχνης παρίσταται γέριον ἔχων πώγωνα, μικρὰ κέρατα καὶ κρατῶν ῥάβδον ὡς σκῆπτρον καὶ καθήμενος ἐφ' ἄρματος ὑπὸ θαλασσίων ζώων ἐλαυνομένου ἢ ἔχων χηλὰς καρκίνου.

2. Ποταμοὶ καὶ πηγαί.

Οἱ ποταμοὶ εἶνε υἱοὶ τοῦ Ὤκεανοῦ, τοῦ μεγίστου ἀπάντων τῶν ποταμῶν καὶ τῆς Τηθύος. Δύσκολον εἶνε νὰ ὀνομάσωμεν πάντας ἐκτὸς τῶν μεγάλων, οἵτινες ἐλάτρευοντο ὡς λίαν ἐνεργοί. Παρ' Ὀμήρῳ τὸ μὲν ἐταυτίσθησαν πρὸς τὸ στοιχεῖον τῆς φύσεως, ὡς οἱ ἰσχυρῶς θορυβοῦντες ποταμοί, τὸ δὲ παρουσιάζονται ὡς ἐλεύθεροι, αὐθύπαρκτοι θεοί. Ὁ Ξάνθος ἡ Σκάμανδρος ἐν Τροίᾳ εἶχεν ἴδιον ἱερεῖα. Ὁ Πηλεὺς ὑπισχνεῖτο ὅτι, ἅμα ἐπιστρέψῃ οἴκοι σῶος ὁ υἱὸς του, θέλει θυσιάσαι ἐκατόμβην ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ ἱεροῦ τεμένους τοῦ Σπερχειοῦ, καὶ ἀφιερῶσαι αὐτῷ

τάς τρίχας τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀχιλλέως· διότι αἱ τρίχες τῶν νεκρῶν ἀφιερῶντο τοῖς Ποταμοῖς, ἐπεὶ δὴ δι' αὐτῶν προέκοπτεν ἡ τῆς γῆς χώρας, ὡς τὰ φυτά. Ὁρμίζόμενος ὁ Ἀγαμέμνων ἐπὶ λείτῃ μαρτυρᾷ τὸν *Ἡλῶν*, *ὅς πατ' ἔθοι' αἰ πατ' ἔκονει*, τοὺς Ποταμοὺς, *τὴν Γῆν* καὶ τοὺς Ὑποχθονίους. οἱ Ποταμοὶ λοιπὸν παρὰ τοὺς θεοὺς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ ὅπου προστατεύουσι μετὰ τῆς Γαίης τὴν ἐπικράτειαν τῆς γῆς, τὸ ποῖον μαρτυρεῖ ὅτι εἶνε ἰσχυροὶ θεοὶ τιμώμενοι μὲν μεγάλα, ἀλλ' ὑποτασσόμενοι τῷ Δίῳ, συνερχόμενοι εἰς τὰς γενικὰς θεῶν ἀγορὰς ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ παρουσιαζόμενοι ὡς πατέρες τῶν πρώτων ἡρώων. — Ὁ Ὅμηρος ἐκτὸς τῶν ἄνω μυθολογικῶν ἀναφέρει ὡς ἀξιολογωτάτους τὸν *Ἀχελῷον*, *Ἀἰγαῖον*, *Ἀλφειὸν*, *Ἐριπίαν* καὶ *Σιμόντα*. Οἱ τῆς Τροίας ποταμοὶ ἐκείνην ἔχοντο ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Ὅτε ὁ Ἀχιλλεὺς εἰς τὴν λυσιστήριον μάχην ἐπλήρωσε τὰ βέλη καὶ τοὺς ἔκλινον Τρώων, ὁ Ἄρης ὀργισθεὶς ἐξώγκωσε τὰ ὕδατα καὶ ἠπέλκει νὰ καταβυθίσῃ ἐν γῆρῳ, ἀλλὰ κατὰ διαταγὴν τῆς Ἥρας ὁ Ἥφαιστος λαβὼν πῦρ ἐπέτεθῃ κατὰ τοῦ θεοῦ ποταμοῦ καὶ κατέκαυσεν αὐτόν. Ἐπιστημότατος πάντων τῶν Ἑλληνικῶν ποταμῶν εἶναι ὁ *Ἀχελῷος* (νῦν Ἀπριπόταμος), ὃς τις πηγάζει ἐπὶ τοῦ Πόντου καὶ διερχόμενος καὶ τὴν Δολοπίαν, κειμένην εἰς τὰ σύνορα Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας, ἐκβάλλει εἰς τὴν Ἰονικὴν θάλασσαν ἀντικρὺ τῶν Ἐχινάδων νήσων. Εἶνε ὁ μέγιστος τῶν ἐν Ἑλλάδι ποταμῶν καὶ ἤδη κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους εἶχε πολλὰ, διότι ἐπαναλαμβάνεται εἰς πολλὰς χώρας, ὡς ἐν Ἀθῇ ἐν Δύμῃ τῆς Ἀχαΐας, ἐν Ρόδῳ, ἐν Σικελίᾳ καὶ ἐν Δωδώνῃ, κατ' ἐξοχὴν ἐλατρεύετο ἐντεῦθεν ὀνομάζεται καὶ ἀρχαίως τῶν ποταμῶν καὶ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου *κρείων*. Τὸ Δωδωναῖον τεῖον λέγεται ὅτι αἰεὶ ποτε περὶ τὸ τέλος ἐκάστου χρησμοῦ παύει νὰ θυσιάζωσι τῷ Ἀχελῷῳ, τὸν ὁποῖον ἐστοχάζοντο ἐν μορφῇ ταύρου κερασφόρου, διότι ὁ ταῦρος εἶνε σύμβολον ἐπικαρπίας καὶ τῆς γονιμότητος, ὡς καὶ τῆς πάντοτε σπέρ-

σης βίας ἤρασθῃ ποτὲ *Διανείρας*, τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῶν
Λιτωλῶν *Οἰκέως*, ἀλλὰ παρουσιασθεὶς καὶ ὁ Ἡρακλῆς, ἵνα ἀγω-
νισθῇ διὰ τὴν νύμφην, συνέλαβε τοῦτον, ὥς τις πρῶτον μετεμορ-
φώθῃ εἰς ὄφιν, ταῦρον κλ., ἀλλ' ἐπὶ τέλους κατεβλήθη ὑπὸ τοῦ
ἰσχυροῦ ἀντιπάλου. Ὁ μῦθος προσθέτει ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἔσπασεν
ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν μάχῃ ἐν κέρασιν, τὸ ὅποιον, ἀφ' οὗ αἱ Ναϊάδες
ἐπλήρωσαν καρπῶν καὶ μετέβαλον εἰς κέρασιν εὐχῶν, ὡς τὸ τῆς
Ἀμαλθείας, παρέδωκεν ὁ Ἡρακλῆς εἰς τὸν πατέρα. Περὶ τῆς γε-
νέσεως τῶν Ἐχινάδων νήσεων, αἵ τινες γίνονται ἐκ τοῦ Ἀχελϋῶν
ἰδε' Ὀβιδίου μεταμ. 8,576—588. Παρὰ τοῖς ποιηταῖς καὶ ἐν
τοῖς χρησμοῖς ὁ Ἀχελϋῶς ἐγένετο προσηγορικὸν ὄνομα, σημαί-
νον ἀπλῶς τὸ ὕδωρ.—Πρὸς τούτοις ὁ Ἀσωπὺς οὗ τὸ ὄνομα πρό-
τερον εἶχε γενικωτέραν ἐννοιαν, καθ' ὅτι ἐν τοῖς μύθοις τῆς Σι-
κυωνος. Αἰγίνης καὶ Θηβῶν ἐλέγετο γενάρχης τέλος δὲ ὁ *Αἰλ-*
φειός, ὁ μέγας τῆς Πελοποννήσου ποταμὸς, οὗ τὸ ὄνομα μετὰ
τῆς λατρείας τῆς Ἀρτέμιδος μετηνέχθη εἰς Σικελίαν.

Ὡς οἱ ποταμοὶ ἐλέγοντο υἱοὶ τοῦ Ὀκεανοῦ, οὕτως αἱ πηγαὶ
ἐλέγοντο θυγατέρες αὐτοῦ, διότι ἐν γένει ἀπέδιδον εἰς ταύτας
ἐνεργείας ἀρμοζούσας εἰς γυναῖκας. Ἐπισημότεραι εἶνε ἡ *Πρυμνώ*,
ἡ *Ἰλπὼ*, ἡ *Ζευξὼ* καὶ *Ἀμφιρῶ*, *Καλλιρρόη*, *Ἀκάσιη*, *Ῥό-*
δεια, κτλ

3. Πόντος.

Ὁ Πόντος, οὐχὶ πολὺ ἀτομικευμένη προσωποποιήσις τῶν
βαθῶν τῆς θαλάσσης, θεωρεῖται ἀρχιφυλῆτης τῆς θαλάσσης
θεῶν καὶ ὀνομάζεται υἱὸς τῆς *Γαίας*, ἐξ ἧς ἐγέννησε τὸν *Νη-*
ρεΐα, *Θαύμαντα*, *Φόρκυν*, τὴν *Κητώ* καὶ *Εὐρύβιην*. Ἐκ τού-
των ἡ μὲν *Εὐρύβιη* δηλοῖ τὴν πολλὴν ἐπέκτασιν τοῦ δυνατοῦ
στοιχείου, ὁ δὲ *Θαύμαν* (ἐκ τοῦ θαύμα), πατὴρ τῆς *Ἰριδός*
καὶ τῶν *Ἀρπυγιῶν*, εἰκονίζει τὰ φαινόμενα θαύματα οὐ μόνον
τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ καὶ τοῦ οὐρανοῦ, διότι ἐπισταύετο ὅτι ἀ-
νέβαινον ἐκ τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ καὶ τοῦ οὐρανοῦ, διότι ἐπι-

στεύετο ὅτι ἀνέβαινον ἐκ τῆς θαλάσσης. Κιτῶ δὲ (κῆτος) καὶ Φόρκυς (Φόρκυν, Φόρκος ἄλιος γέρον, εἰς τὸν ὅποιον ἦτο καθιερωμένος λιμὴν τις τῆς Ἰθάκης) ἀντιπροσωπεύουσι τὸ τερατικὸν καὶ ἐπιφθόνον τῆς θαλάσσης καὶ θεωροῦνται γονεῖς πολλῶν μυθικῶν τεράτων, ὡς τῶν Γραιῶν τῶν Γοργόνων καὶ τοῦ δράκοντος Ἀάδωνος, ὃς τις φρουρεῖ τὰ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων. Ὁ Φόρκυς ἀνομάζεται πατὴρ τῆς Νύμφης Θεώσης (θεός), τῆς βορβώδους ῥοῆς τοῦ ὠκεανοῦ, τῆς μητρὸς τοῦ Κύκλωπος Πολυφῆμου. Ὁ Νηρεὺς τέλος μετὰ τοῦ γένους αὐτοῦ παριστᾷ τὸ φιλικὸν καὶ εὐεργετικὸν τῆς θαλάσσης.

4. Νηρεὺς καὶ Νηρείδες ἢ Νηρηίδες.

Ὁ Νηρεὺς, ὁ γέρον ἄλιος, ὁ εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης κατοικῶν, ἦτο καθ' Ὁσίδον μὲν υἱὸς τοῦ Πόντου καὶ τῆς Γαίας, ὁ δὲ Ὀμηρὸς δὲν ἀναφέρει τοὺς γονεῖς. Τινὲς λέγουσι τὸν Νηρεῖα (μὴ ζέοντα = νη ρέω = Neleus) υἱὸν τοῦ πάντοτε ἡσυχου καὶ ἀμεταβλήτου βάρους τῆς θαλάσσης. Εἶνε δὲ πρὸ πάντων θεῶν τοῦ Αἰγείου πελάγους, ὅπου καὶ κατοικεῖ, προφήτης ἀναμάρτητος καὶ πρῶτος γέρον, διαπράττων ἐν τῷ μύθῳ τοῦ Ἡρακλέους σχεδὸν τὰ αὐτὰ, ἃ περ ὁ μὲν Πρωτεύς ἐν τῇ ὀδυσεΐδι ὁ δὲ Γλαῦκος ἐν τῷ ἀργοναυτικῷ μύθῳ. Ὡς τὸ στοιχεῖον τοῦ ὕδατος εἶνε ἄστατον καὶ εἰμετάβλητον, οὕτω καὶ αὐταὶ αἱ θεότητες ἐκτὸς τῆς χρησιμότητος ἔχουσι τὴν δύναμιν νὰ μεταβάλλωνται κατ' ἀρέσκειαν εἰς σχήματα. Ὁ Ἡρακλῆς, ἐξελλὼν ποτε διὰ νὰ κομίσῃ τὰ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων μὴνύσει τῶν Νηρηῶν, τοῦ Διὸς καὶ τῆς Θέμidos, κατέλαβεν ἐξ ἀπροδοκίτου κοιμώμενον τὸν Νηρεῖα καὶ ἐδέσμευσεν αὐτόν, ὃς τις μεταμρφώθη παντοιοτρόπως· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Ἡρακλῆς δὲν ἔλυσεν αὐτόν, προεῖπε πῶς ἤθελε πορευθῆ πρὸς τὰς Ἑσπερίδας. Ὁ μῦθος οὗτος εἶνε ἀπομίμησις τοῦ ὁμηρικοῦ περὶ Πρωτέως. Ὡς αὐτῶς προεῖπε καὶ τῷ Πάριδι τὰ δυστυχήματα, ἃ περ ἐπὶ Νηρηῶν

ἡ ἀρπαγὴ τῆς Ἑλένης. Εἰς τὰς παραστάσεις τοῦ Νηρείως, ὡς καὶ εἰς ὁμοίους θαλασσίους θεούς, φαίνονται κατὰ τοὺς ὀφθαλμούς, τὴν γνάθον καὶ τὸν θώρακα ἀντὶ τῶν τριχῶν φύλλα ὀδοντωτοῦ τινος φυτοῦ τῆς θαλάσσης.

Γυνὴ τοῦ Νηρείως, ἦτο ἡ Δωρίς, θυγάτηρ τοῦ Ἰκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος, ἐξ ἧς ἐγέννησε τὰς νύμφας τῆς θαλάσσης ἐκ μὲν τοῦ πατρὸς Νηρηίδας, ἐκ δὲ τῆς μητρὸς Δωρίδας καλουμένας· παρίστατο δὲ καθημένῃ μετὰ τοῦ Νηρείως καὶ περὶ ἑαυτὴν ἔχουσα τὰς θυγατέρας. Ὁ Οὐίργιλιος ἀνομάζει τὴν θάλασσαν Δωρίδα.

Αἱ Νηρηίδες εἶνε καθ' Ὁσίδον μὲν 50, καθ' Ὀμηρον δὲ 34, ὃς τις ὅμως προσέτετι ὅτι εἶνε ἐτι πλείονες τούτων, ὧν τὰ ἑνὶ ματα σημαίνουναι τὰς διαφόρους ιδιότητας τῆς θαλάσσης καὶ τὰς σχέσεις τοῦ θαλασσίου βίου. Καὶ αὗται μὲν εἶνε νύμφαι τῆς μεσουγείου θαλάσσης, αἱ δὲ Ὀκεανίδαι τῆς ἐξω, τοῦ ὠκεανοῦ. Αἱ δὲ Ναϊάδες τοῦναντίον εἶνε νύμφαι τῶν γλυκίων ὑδάτων. Κατοικοῦσι δὲ αἱ Νηρηίδες εἰς τὰ βάθος τῆς θαλάσσης παρὰ τῷ γέροντι πατρί, ἐντὸς ἀργυροφρεγγῶν ἄντρον, κεκοσμημένου ὑπὸ γυναικείων ἔργων, ἰδίως χρυσολακτάτου, καὶ βοηθοῦσι τοὺς πλέοντας. Ἐπειδὴ δὲ κατ' ἐξοχὴν ἐλατρεύοντο εἰς λιμένας καὶ παριστάνοντο ὡς νεάνιδες εὐεδαῖς, γυμναὶ καὶ ραδιναί, συχναὶς συνταττόμεναι μετὰ Τριτώνων καὶ θαλασσίων ὄντων.

Αἱ ἐπιστημότεραι τῶν Νηρηίδων εἶνε ἡ Ἀμφιτρίτη, ἡ γυνὴ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ Θέτις, ἡ γυνὴ τοῦ Πηλέως καὶ μήτηρ τοῦ Ἀχιλλέως. Ἐκ τούτων ἡ μὲν πρώτη ἔνεκα τῆς πρὸς τὸν ἄνακτα Ποσειδῶνα ἐπιμιξίας γίνεται βασίλισσα τῆς θαλάσσης, ἡ δὲ δευτέρα ἔνεκα τοῦ γάμου αὐτῆς μετὰ θνητοῦ ἀνδρὸς ὑπαβλήθη εἰς πάντα τὰ πάθη τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Γενήσασα δὲ τὸν Ἀχιλλέα ἐπλυνεν αὐτόν εἰς τὰ ὕδατα τῆς Στυγῆς, ἵνα καταστήσῃ αὐτὸν ἀθάνατον· ἀλλὰ δὲν κατέστησεν αὐτόν ἀθάνατον καὶ κατὰ τὴν πτέρναν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐκράτει αὐτόν. Κατ' ἄλλους ἤλειψεν αὐτὸν ἀμβροσία καὶ ἔθετεν εἰς τὸ πῦρ, ἀλλ' ὁ

Πηλεὺς ἰδὼν τοῦτο ἔκραξε μεγαλοφώνως καὶ ἐκείνη κατέλιπε τὸν Πηλέα καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὰς ἀδελφάς αὐτῆς. Γινώσκουσα τὴν πρὸς τὸν Ἀχιλλεῖα μοῖραν ὅτι κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας αὐτοῦ θά πέσῃ, ἀγαπᾷ αὐτὸν μεθ' ὅλης τῆς φιλοστοργίας μητρὸς, ἀκούει αὐτοῦ τοὺς θρήνους καὶ λυπεῖται μετ' αὐτοῦ καὶ ὀδύρεται διὰ τὸν πρόωρον θάνατον. Ὁ δὲ Ζεὺς καὶ ἡ Ἥρα ἄκουσαν συνέχευζαν μετὰ τοῦ Πηλέως, διότι κατὰ μεταγενεστέρους μύθους ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ποσειδῶν ἐπεθύμουν νὰ μνηστευθῶσιν αὐτήν, ἀλλ' ἐπειδὴ προεῖπον αἱ Μοῖραι ὅτι ὁ υἱὸς ἤθελε γίνειν ἰσχυρότερος τοῦ πατρὸς ἀπ' ἐσχον τῆς μνηστείας καὶ ὁ γάμος ἐγένετο μὲ θνητὸν, καθ' ὃν παρευρέθησαν πάντες οἱ θεοὶ, οἳ τινες ἐχάρισαν αὐτῷ καλλίστην πανοπλίαν καὶ δύο ἀθανάτους ἵππους, τὸν Ξάνθον καὶ τὸν Βελίον. Ἐντε δὲ εὐεργετικὴ καὶ βοηθητικὴ θεὰ, ὡς αἱ ἀδελφαί, μεθ' ὧν κατώκει παρὰ τῷ Νηρεΐ εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, ὅπου ὑπεδέξατό ποτε τὸν Διόνυσον φεύγοντα τὸν Λυκοῦργον καὶ τὸν Ἥφαιστον, ὅτε ἐρρίφθη ὑπὸ τῆς Ἥρας ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς αὐτῶς δὲ ὅτε ὁ Ζεὺς ἠπειλεῖτο νὰ δεθῇ ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος, Ἀθηναῖς καὶ Ἥρας, ἐφώναζεν αὐτὴ πρὸς βοήθειαν τὸν *Aiyalona*. Μεταγενέστεροι ποιηταὶ ἐκλαμβάνουσι τὴν Θέτιν ὡς τὴν καθ' αὐτὸ θάλασσαν. Ἐλατρεύετο δ' ἐν ὀλίγοις τόποις, ὡς ἐν Φαρσάλῳ, ἐν Σπάρτῃ.

Ἐν αὐταῖς κατελέγετο καὶ ἡ *Ψαμάθη*, ἡ ἐρωμένη τοῦ Αἰάκοῦ, καὶ ἡ *Παρόπη*, ἣν οἱ ναῦται ἐπεκαλοῦντο ὡς θεὰν τῆς εὐδίας καὶ τῆς γαλήνης ἐπ' ἰσῆς καὶ ἡ *Γαλάτεια*, ἥς ἤρατο ὁ κόκλωψ *Πολέφημος*, ὃς τις κατὰ τοῦ *Ἀχιλλεύς*, ἐραστοῦ αὐτῆς, ποιμένος τῆς Σικελίας, ἐσφενδόνησε πέτραι, ἥ τις ἐφόνευσεν αὐτὸν ἀλλ' ἡ *Γαλάτεια* μετεμόρφωσεν αὐτὸν εἰς τὸν ὁμώνυμον ῥόακα.

5. *Θαῦμας* καὶ *Ἀρπυιαί*. *Ἀτλας* καὶ *Εὐπερίδες*.

Δεύτερος υἱὸς τοῦ Πόντου εἶνε ὁ *Θαῦμας*, ἐξ οὗ ἡ *Ἥλέκτρα* ἐγέννησε τὰς *Ἀρπυίας* καὶ τὴν *Ἰγν*, καὶ ὃς τις εἶνε εἰκὼν πάν-

των τῶν θαυμάτων τῆς θαλάσσης, ἰδίᾳ δὲ τῶν οὐρανίων φαινομένων.

Αἱ Ἄρπυιαι εἶνε θεαὶ τῆς ἀρπακτικῆς κατὰ γῆδος καὶ παρ' Ὀμήρῳ μὲν, ὅπου μόνον ἐλλιπῶς προσωποποιήθησαν, καὶ τὰ ὀνόματα καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν παραδίδονται ὡς αὐτῶς ἐλλιπῶς, διότι μᾶν ηὗρε Ποδάρκη ὀνομάζεται, ἥ τις ἐκ τοῦ Ζεφύρου ἐγέννησε τοὺς ἵππους τοῦ Ἀχιλλέως Πάριον καὶ Βελίον· εἶνε δὲ θεαί, αἵ τινες, ὡς ἐπιστεύετο, ἥρπαζον τοὺς ἀνθρώπους χωρὶς νὰ φαίνηται ἔχοντες· παρὰ δὲ Ἡσιόδῳ, ὅς τις ὀνομάζει δύο Ὠκυπέτην καὶ Ἀελιδῶ, ἐγένοντο ἤδη σωματῖνοι πτερωταί, καὶ ἐνπλόκαμοι (ἡλόμοι) θεαί· παρὰ δὲ τοῖς ἐπειτα ποιηταῖς εἶνε ὑπόπτερα ὄντα, σύνθετα ἐκ παρθένων καὶ πτηνῶν· παρὰ δὲ Οὐργιλίῳ μνημονεύεται καὶ τρίτη Κελαινῶ καλουμένη. Οὕτως ὁ Φινεύς, ὁ ἐν Σαλμυδησσῷ τῆς Θράκης μάντις, ἐπειδὴ πιστεύσας εἰς τὴν δευτέραν γυνικὰ τοῦ Ἰδαίου, κόρην τοῦ Δαρδάνου, ἐτύφλωσε τοὺς ἐκ τῆς προτέρας Κλειοπάτρας δύο υἱούς· Ἠλέξιππον καὶ Πανδίονα, τυφλωθεὶς καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῶν θεῶν, ἐδρανήζετο ὑπὸ τῶν Ἀρπυιῶν, ἀρπαζουσῶν ἢ μολυνουσῶν τὸ φαγητὸν αὐτοῦ, μέχρις οὗ οἱ μετὰ τῶν Ἀργοναυτῶν ὄντες Ποσειάδαι Ζήτης καὶ Κάλυψ, εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν συμβουλῶν, ἃς ἔδωκε πρὸς αὐτοὺς ἵνα διέλθωσι τὰς Κυανᾶς πέτρας, ἐφόνησαν αὐτάς.

Καὶ ὁ Τιτάν Ἀτλας φαίνεται ἐξ ἀρχῆς νὰ ἀνῆκεν ἐνταῦθα, μάλιστα δὲ εἰς τοὺς μύθους τοῦ Ὀκεανοῦ, σημαίνων τὴν θάλασσαν τὴν περιζωννύουσαν καὶ ὑποβαστάζουσαν τὴν γῆν, ἰδίᾳ δὲ τὴν πρὸς δυσμὰς μεγάλην θάλασσαν, ὅπου οἱ Ἕλληνες ἐφάνταζοντο ὅτι τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῶν ὄντων. Ἴδε καὶ σημείωσι, ἐν σελ. 84 καὶ ἐν τοῖς περὶ Ἡρακλέους. — Φίλοι καὶ συγγενεῖς τοῦ Ἀτλαντος εἶνε αἱ Ἐσπερίδες κατὰ τινες μὲν θυγατέρες τῆς Νυκτός, κατ' ἄλλους δὲ τοῦ Ἀτλαντος καὶ τῆς Ἐσπερίδος ἦσαν δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν τρεῖς Αἴγλη, Ἐριθίη καὶ Ἐσπερία, ἀλλ' ὕστερον κατήνησαν ἑπτὰ. Κατοικοῦσαι δὲ πέραν τοῦ Ἀ-

τλαντος ἐφύλλαττον τὰ χρυσᾶ μῆλα σύμβολα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς γονιμότητος, τὰ ὅποια παρήγαγεν ἡ γῆ πρὸς δόξαν τοῦ γάμου τῆς Ἥρας καὶ τοῦ Διὸς, ὅς τις ἐγένετο ἐκεῖ. Ἡ Ἥρα ἐνεπιστεύθη τὴν φυλακὴν τῶν χρυσῶν μῆλων εἰς τὸν δράκοντα Λάδωνα καὶ τὰς Ἑσπερίδας νύμφας.

6. Ποσειδῶν.

Ὁ Ποσειδῶν εἶνε υἱὸς τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ῥέας, ἀδελφὸς τοῦ Διὸς καὶ παρ' Ὀμήρῳ νεώτερος. Ὅτε νικῆσαντες τὸν Κρόνον καὶ τὸν Τιθωνὸν οἱ Κρονίδαι διένειμαν πρὸς ἀλλήλους τὴν δεσποτείαν τοῦ κόσμου, οὗτος κληροῦται τὴν θάλασσαν, ἧς ἐνεκα λαμβάνει παρ' Ὀμήρῳ τὰ ἐπίθετα ἐκάλειος, γαιήοχος, ἐκροσίγαιος, ἐκροσίχθων, σεισίχθων, κινήσιχθων, ἐν οἷς διετηρήθη τι ταῦτοσήμαντον πρὸς τὸ στοιχεῖον. Ὁ Ζεὺς ὢν πρεσβύτερος εἶνε καὶ ἀνώτερος τοῦ Ποσειδῶνος, ὅς τις ὅμως ἐνίοτε δὲν πείθεται, ὡς ὅτε ποτὲ ὁ Ζεὺς διὰ τῆς Ἥρας ἐγκαλεῖ αὐτὸν ἐκ τῆς μάχης τῆς πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Τροίας, ὀργισθεὶς ὁ Ποσειδῶν λέγει ὅτι ὡς ἀδελφὸς ἔχει ὁμοίας ἀξιώσεις καὶ δὲν ἔχει χρεῖαν νὰ ὑπακούῃ αὐτῷ, ὅς τις δύναται νὰ διατάτῃ μόνον τὰ τέκνα, οὐχὶ ὅμως καὶ αὐτὸν, θέλων οὕτω νὰ δηλώσῃ ὅτι ὁ Ζεὺς ἔχει τὸ δίκαιον πατριαρχικῆς κυριαρχίας μόνον ἐπὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ. Ἡ Ἥρα καθιστᾷ αὐτὸν προσεκτικὸν εἰς τοῦτο, διότι ὁ Ζεὺς εἶνε πρεσβύτερος καὶ ἐπακολουθεῖσιν αἱ Ἑρινίδες, αἵ τινες σημαίνουσιν ἐνταῦθα τὴν ἀράν, τὴν ἐπερχομένην κατὰ τοῦ παραβαίνοντος τὴν πρὸς τοὺς γονεῖς ἢ τοὺς πρεσβυτέρους ἀδελφοὺς εὐσέβειαν. Τὸ τῆς ὑπακοῆς λοιπὸν καθήκον ἀνάγκη ἐνταῦθα εἰς τὸ οἰκογενειακὸν δίκαιον. Ὅμοια στάσις κατὰ τοῦ Διὸς περιγράφεται ἐν ἱλιάδι (Α, 400), ὅπου λέγεται, ὅτι ὁ Ποσειδῶν μετὰ τῆς Ἥρας καὶ Ἀθηναῆς ἤθελον νὰ δέσωσι τὸν Δία Ἀλλοτε πάλιν ἀγαπᾷ καὶ ὑπακούει εἰς τὸν ἀδελφὸν Δία, ὅς τις ἀναγκάζει αὐτὸν ὡς πρεσβύτατον καὶ

ἄριστον ἐν τοῖς θεοῖς. Οὕτως ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ, ὅπου ὁ Ποσειδῶν καταδιώκει καὶ νὰ ἐπανεέλθῃ κωλύει τὸν Ὀδυσσεά, ὁ ὁποῖος ἐτύφλωσε τὸν Κύκλωπα Πολύφημον, τὸν υἱὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Νύμφης Θωάης, ὁ Ζεὺς ἐπὶ πολὺ ἠνέχθη τὴν ὀργὴν τοῦ ἀδελφοῦ, ἕως οὗ τέλος, καθ' ὃν καιρὸν ὁ Ποσειδῶν διατρίβει μακρὰν παρὰ τοῖς Αἰθίοφιν καὶ ἀπολαύει τῶν θυσιῶν, καταπειθεταὶ ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς, ὅπως ἀποφασίσῃ μετὰ τῶν λοιπῶν θεῶν τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ὀδυσσεύς. Ἐν τῇ Ἰλιάδι εἶνε ὁ Ποσειδῶν ἐχθρὸς τῶν Τρώων, διότι ἤδη πρὸ τοῦ τρωικοῦ πολέμου ὑβρίσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῶν Λαομέδοντος, ὃς τις, ἀφ' οὗ ὁ Ποσειδῶν καὶ ὁ Ἀπόλλων ἀποδόμησαν τὰ τεῖχη τῆς Τροίας, δὲν ἔδωκε τὸν ῥητὸν μισθόν. Διὰ τοῦτο ἐστείλε θαλάσσιον τέρας, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἡ θυγάτηρ τοῦ Λαομέδοντος Ἥαιήη θά κατετρώγετο, ἂν ἴσα ἴσα κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον δὲν ἀνεφαίνετο ὁ Ἡρακλῆς, ὃς τις ἐφόνευσε τὸ τέρας.

Ὡς ἀναξ τῆς θαλάσσης (*ἄναξ, εὐρυκρείων, Saturnius dominus maris*) ἔχει τὰ κλυτὰ δώματα εἰς τὰ βάθη αὐτῆς, ἐν Αἰγαίᾳ (α), ἐνθα διαμένουσιν οἱ ὠκυπέται καὶ χαλκίποδες ἱπποὶ, οἳ τινες ἐλαύνουσι τὴν δίφρον αὐτοῦ ὑπὲρ κῶν τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης, ὅτε χαίρει πᾶσα ἡ θάλασσα, ἐξομαλίζονται οἱ κλύδωνες αὐτῆς καὶ τὰ κῆτη τοῦ βάθους ἀναγνωρίζοντα τὸν ἄνακτα ἀνέρχονται ἐκ πάντων τῶν μερῶν καὶ περισκιρτῶσι παίζοντα. Οἱ θεοὶ τῆς θαλάσσης ὑπακούουσιν αὐτῷ καὶ τιμῶσιν ὡς δεσπότῃν. Ἡ ἐπιφάνεια ἅπασα τῆς θαλάσσης ἀρχεται ὑπ' αὐτοῦ, ὃς τις ὁμαλύνει μὲν τὸ κῆμα καὶ δίδει εὐνοϊκὴν πορείαν (*γαίησφαις ἀσφάλειος*), ἀνεγείρει ἄλλως καὶ τὴν θύελλαν καὶ σφάδρα ἐξογκῶναι τὰ μαινόμενα κύματα (*μνηστήης*), ὅτε σείεται καὶ

(α) Ποταὶ Διγ καὶ νοοῦνται ἀμπίδολον. Σαλεύουσι μεταξὺ τῶν ἐν Ἀχαΐᾳ, Εὐβοίᾳ καὶ τινος πετρώδους νήσου, μεταξὺ Τήνου καὶ Χίου οὖσης... Πιθανὸς ὁ τελευταῖος τόπος εἶνε τὸ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου σημειούμενον ἐνδιαίτημα τοῦ Ποσειδῶνος. Ἴδε σελ. 16 Σημ καὶ 17 Ν. 21, Οδ. Ε. 381,

ἡ Γῆ ἐκ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ καὶ καταθραύονται αἱ πέτραι (ἐροσί-
γαιος, ἐροσίχθων, κινάκτωρ γὰρ ἡς). Εὐκίνητος, ὡς ἡ θάλασ-
σα, εἶνε καὶ ἡ διάνοια αὐτοῦ, εἶνε ἰσχυρὸς καὶ σκληρὸς (ταῦρος
ταύριος) καὶ λίαν μισητῶς καταδιώκει καὶ ἐκδικεῖται τοὺς
βλάψαντας αὐτόν· καταστρέφει τὰ πλοῖα, βυθίζει τὰς χώρας
καὶ ἀφίνει τὰ κύματα νὰ καταστρέφωσι τὰς πόλεις· στέλλει
ἐπὶ ἅλῃ θάλασσαις τέρατα (Ἡρόδη, Ἀνδρομέδα) καὶ ἀγρί-
ους ταύρους (Ἰππόλυτος, Ἡρακλῆα κτλ.) ἐκ τῶν βυθῶν τῆς
θαλάσσης εἰς τὴν γῆν, ὅπως καλῶς τοὺς ἀνθρώπους. Τὸ ὄπλον
αὐτοῦ, δι' οὗ μετέρχεται τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ εὐκινήτου στοι-
χείου, εἶνε ἡ τρίκλιν, διὰ τῆς ὁποίας διεγείρει καὶ θαυάζει τὰ
κύματα, καταθραύει δὲ τὰς πέτρας καὶ ἐκβάλλει ὕδατα ἐκ
τῆς γῆς.

Ὁ Ποσειδῶν κατὰ τοὺς ἀρχαίους πελασγικούς χρόνους ἐλατρεύ-
ετο ἐν γένει ὡς θεὸς καὶ ἐν τόποις, οἱ ὅποιοι δὲν συνεχίζοντο πρὸς
τὴν θάλασσαν, ἐσήμαινε δὲ κατ' ἀρχάς τὰ συναθροισθέντα καὶ
κατὰ τὴν γῆν διασπαρέντα ὕδατα. Ἦτο λοιπὸν θεὸς τρέφων
τὸ φυτικὸν βασιλείον (φυτάλιμος, ἐν Ἑρμιόνη), ὥστε εἰς πολ-
λὰς χώρας πολὺ συνεδέετο μετὰ τῆς Δήμητρος, τῆς μητρὸς
τῆς Γῆς. Ἐπειδὴ ἐξ αὐτοῦ προκύπτουσι πηγαί, ποταμοὶ καὶ
λίμναι, ἐγένετο κατ' ἐξοχὴν ἰσχυρὸς θεὸς τῆς θαλάσσης, ἡ δὲ
πρωτογενὴς αὐτοῦ σημασία περατῆρῳ ἐκταθεῖσα ἠφανίζετο ἐπὶ
μᾶλλον ἐκ τῆς συνειδήσεως τοῦ ἔθνους καὶ ἐν πολλοῖς τόποις
ὥπισθοχώρει ἡ λατρεία αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἄλλαι λατρεῖαι ἀνυψοῦντο
καὶ προώδεον· τούναντίον δὲ πάλιν εἰς ἄλλους τόπους περα-
θαλασσίους εἰσήγετο. Ἐντεῦθεν προέρχονται αἱ διηγήσεις το-
σοῦτων ἐρίδων, τὰς ὁποίας εἶχε περὶ χωρῶν πρὸς ἄλλους θεοὺς·
οὕτως ἤρισε πρὸς τὴν Ἀθηναῖαν διὰ τὴν κατῆσιν τῆς Ἀττικῆς
καὶ Τροιζήνος. Τὴν Ἀττικὴν κατέλαβεν ἡ Ἀθηναῖα, ἐπειδὴ ἔδειξε
τὴν ὠφέλιμον εἰς τὴν χώραν ἐλαίαν, ἐν ᾧ ὁ Ποσειδῶν παρή-
γαγε πηγὴν θαλασσίου ὕδατος ἐπὶ τῆς ἀεροπόλεως τῶν Ἀθη-
νῶν ἢ ἐδωκεν εἰς τὴν χώραν τὸν ἵππον. Εἰρίσκομεν ὁμῶς τὸν τε

Ποσειδῶνα καὶ τὴν Ἀθηνᾶν λατρευομένους ἐν Ἀττικῇ ὡς *Ἰπποιοι* καὶ τὴν ἐξουσίαν τῆς Τροϊζήνος μερισθεῖσαν μεταξὺ ἀμφοτέρων τούτων. Ὡσαύτως ἤρισεν ὁ Ποσειδῶν πρὸς μὲν τὴν Ἴβραν περὶ Ἀργολίδος, πρὸς δὲ τὸν Ἥλιον περὶ Κορίνθου κτλ. Τὴν μετοχὴν τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ, κοινοῦ ὄντος πρῶτον μετὰ τῆς Γαίας, παρεχώρησεν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ἀντὶ τῆς νήσου Καλαυρίας.

Ὁ ἵππος ἦτο κατ' ἐξοχὴν ἱερὸς τοῦ Ποσειδῶνος, τοῦ θεοῦ τῶν ὑδάτων· διότι ἐτρέφετο εἰς ὑγροῦς, ποταμοὺς, λειμῶνας, εἰς πηγὰς καὶ ποταμοὺς καὶ εἶνε ἐκτὸς τούτου σύμβολον τῶν θορυβωδῶν κυμάτων, καθὼς καὶ τῶν δι' αὐτῶν φερομένων πλοίων. Ὁ Ποσειδῶν ἐπλασε τὸν ἵππον καὶ ἐδίδασκε τοὺς ἀνθρώπους· νὰ μετὰχειρίζονται αὐτόν· ὅθεν τὸ ἐπίθετον Ἰππιοις ἐν Ἀττικῇ καὶ ἐν ἄλλοις τισὶ τόποις. Ὡς δαμαστής τοῦ ἵππου παρυσιαίεται ὁμοῦ μετὰ τῆς Ἀθηνᾶς, ἥ τις ἐφευροῦσα τὰς ἡνίκας τοῦ ἵππου ὠνομάσθη καὶ ἱππία. Διὰ τὴν πρὸς τὸν ἵππον ἀναφορὰν αὐτοῦ γίνεται καὶ προστάτης τῶν ἵπποδρομιῶν, ἐν οἷς ἱκετεύετο καὶ ἐτμᾶτο διὰ θυσιῶν συνισταμένων πρὸ πάντων εἰς ἵππους καὶ ταύρους.

Γυνὴ τοῦ Ποσειδῶνος ἦτο ἡ Ἀμφιτρίτη, ἥ τις παρ' Ὀμήρῳ μὲν δὲν ἀπαντᾷ εἰς ἐπὶ ὡς τοιαύτη, ἀλλὰ πρῶτον παρ' Ἡσιόδῳ ἀναφέρεται ὅτι συζευχθεῖσα τὸν Ποσειδῶνα ἐγέννησε τὸν Τρίτωνα καὶ τὴν Ροῖην, γυναῖκα τοῦ Ἥλιου καὶ μητέρα τοῦ Φαέθοντος, ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν Βενθεσικύμην. Ἐκτὸς τῆς Ἀμφιτρίτης εἶχε καὶ πολλὰς ἐρωμένας, ἐξ ὧν ἀπέκτησε πολυαριθμοὺς ἀπογόνους, ὡς τοὺς Ἀλκωνίδας, Ὡτιον καὶ Ἐφιάλειον ἐκ τῆς Ἰφιμεδίας, τοὺς διδύμους Ἀγήνορα καὶ Βήλορ ἐκ τῆς Λιβύης, τὸν Πρωτέα ἐκ τῆς Ἰπποθάης, τὸν Πήγασον ἐκ τῆς Μεδοῦσης κτλ. Διότι πλείστα πόλεις καὶ φυλαί, αἵ τινες ἐλάτρευον αὐτόν, ἐποίουν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον υἱοὺς τοῦ Ποσειδῶνος τοὺς θεμελιωτάς καὶ τοὺς ἀρχιφυλῆτας αὐτῶν πρὸς δὲ ἐθαιρεῖτο καὶ πατὴρ πολλῶν θεῶν τῆς θαλάσσης, τῶν πηγῶν κτλ.

καὶ ἰδίως τεραστίων ὄντων, ὡς τοῦ Πολυφύμου καὶ ἄλλων.

Ὡς αὐτως κατὰ τὴν ἐλληνικὴν ἐποχὴν, ὅτε ὁ Ποσειδῶν κατ' ἐξοχὴν ἐγένετο ἄρχων τῆς θαλάσσης εἶχεν ἡ λατρεία αὐτοῦ πανταχοῦ διαδοθῆ, ἰδίως δὲ εἰς παραθαλάσσια μέρη καὶ εἰς τὰς νήσους. Παρ' Ὀμήρῳ θεράπων καὶ λάτρης αὐτοῦ εἶνε Νέστορ, ὁ ἄναξ τῆς Πύλου, τοῦ ὁποίου ὁ πατήρ *Νηλεὺς*, υἱὸς τοῦ *Ποσειδῶνος* ἢ τοῦ Αἰολίδου *Κρηθέως* (σελ. 32) ἦλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐκ τῆς Θεσσαλίας, ἀρχαίας ἐδρας τῶν Αἰολέων καὶ τῆς εἰς ταύτην τὴν φυλὴν ἰδιαζούσης λατρείας αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ Ποσειδῶν ἐλέγετο ὅτι εἶχεν ἐλευθερώσει τὴν Θεσσαλίαν ἐκ τῶν πολλῶν ὑδάτων τοῦ Πηνειοῦ ἀνοίξας διὰ τῆς τριακίης τὴν πετρώδη κοιλάδα τῶν *Τεμπῶν* καὶ οὕτω κατασκευάσας ἐκβολὴν τοῦ ὕδατος πρὸς τὴν θάλασσαν ὅθεν ὠνομαζέτο ἐν Θεσσαλίᾳ *πετραῖος* (ἐκ τ. *πέτρα*). Προέτι δὲ ἐν τῇ ἀφθονούσῃ ὑδάτων *Βοιωτίᾳ*, ἰδίως δὲ ἐν Ὀρχηστῷ, ἤμαρξεν ἐξ ἀρχαιοτάτων ἡ λατρεία τοῦ Ποσειδῶνος ὅς τις ἦτο ἐθνικὸς θεὸς τῆς φυλῆς τῶν Ἰώνων, κατοικούντων κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ βορείᾳ παραλίᾳ τῆς Πελοποννήσου, ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ, ὅθεν ἐξωσθέντες μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἦλθον εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐκείθεν ἔπειτα εἰς τὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας. Ἦδη δὲ ἤμαρξεν ἡ λατρεία αὐτοῦ ἐν Ἀχαΐᾳ, ἐν διαφόροις πόλεσι τῶν Ἰώνων, μάλιστα δὲ ἐν Ἐλίκῃ καὶ Αἰγαῖς καὶ διετερήθη ἔτι καὶ μετὰ τὴν μετανάστευσιν τῶν Ἰώνων. Ἐκεῖ προσήνεγκαν αὐτῷ, ὡς λέγει ὁ Ὅμηρος, πάντες οἱ Δαναοὶ πολλὰ καὶ καλὰ δῶρα τὴν λατρείαν τοῦ *Ἐλικωρίου Ποσειδῶνος* μετήνεγκαν οἱ Ἴωνες εἰς Ἀσίαν ὅπου ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου *Μυκάλης* καίμενου ἐντὸς τῆς πόλεως *Πριήνης* ἦτο λαμπρότατον ἱερόν. Ἐνταῦθα ἦτο καὶ τὸ *Παριώνιον*, ἐνθα οἱ Ἴωνες ἐώρταζον τὰ *Παριώνια*. Πλησίον τῆς Κορίνθου ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν αὐτοῦ κατὰ τριετίαν οἱ Ἰσθμιοὶ ἀγῶνες, τὰ δὲ ἄθλον τῆς νίκης ἦτο στέφανος ἐκ πίτυρος. Πρὸς δὲ τοῦτοις ἐλατρεύετο ἐν Αἰγίνῃ, Εὐβοίᾳ, Ἀθήναις, Ἐλευσίῃ καὶ ἐν πολλαῖς

πόλεσι τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Ἡρόδοτος, διηγούμενος περὶ λατρείας τοῦ ἐν λόγῳ θεοῦ ἐν Λιβύῃ δυσχυρίζεται ἐσφαλμένως ὅτι ὁ Ποσειδῶν ἦλθεν ἐκεῖθεν εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Ἰερὰ τοῦ Ποσειδῶνος εἶνε ἐκτὸς τοῦ ἵππου ὁ ὀρμητικὸς καὶ βρυχώμενος ταῦρος, σύμβολον τῶν κυμάτων (ταῦρος II. ἡ ἑορτὴ ταύρεια) καὶ ὁ δελφίν, φίλος τῆς γαληνίου θαλάσσης· μεταξὺ τῶν δένδρων ἡ πύτυ, (πέικα) ἕνεκα τῆς βαθείας· χλωρότητος, τοῦ χρώματος τῆς θαλάσσης, καὶ ἕνεκα τῆς χρήσεως αὐτῆς πρὸς ναυπηγίαν. Παριστάνετο δὲ ὑπὸ τῆς τέχνης συχναῖς ὀχοῦμενος ἐπὶ κογχύλης ἐλκομένης ὑπὸ ἵππων μετὰ τῆς Ἀμφιτρίτης καὶ ἄλλων θαλασσίων θεῶν. Καὶ εἶνε μὲν ὕψηλός καὶ ῥωμαλέος, ἐλλείπει ὅμως ἀπ' αὐτοῦ τὸ ἥσυχον μεγαλεῖον τοῦ Διός, πρὸς τὸν ὅποιον ὡς συγγενὴς ὁμοιάζει, δεικνύει δὲ πως ἀνησυχίαν καὶ δεινότητα περὶ τὸ στοιχεῖον αὐτοῦ ἰσχυρογνώμοσύνην καὶ δυσθυμίαν. Τὸ σῶμα αὐτοῦ εἶνε ῥαδινόν, ὡς τὸ τοῦ Διός, ἔχει ὅμα, σκληροτέρους μυῶνας. Τὸ πρόσωπον ἔχει γωνιαυτέρα σχήματα, ὀλιγωτέραν καθαρότητα καὶ ἀπάθειαν εἰς τοὺς χαρακτῆρας. Αἱ τρίχες εἶνε μάλλον ὀρθαὶ καὶ μίγδην.

7. Ἀμφιτρίτη.

Ἡ Ἀμφιτρίτη θυγάτηρ τοῦ Νηρείως, Νηρηΐς καὶ τῆς Δορίδος, ἦτο σύζυγος τοῦ Ποσειδῶνος μεθ' οὗ δεσποτεῖται τῆς θαλάσσης. Τὸ ὄνομα αὐτῆς σημαίνει τὴν δι' ὕδατος τὴν γῆν περιελέγουσαν θεάν καὶ ἦτο τὸ κατ' ἀρχαίς αὐτὸ τὸ στοιχεῖον τῆς θαλάσσης. Περὶ Ὀμήρῳ πάντοτε μνημονεύεται ἔχουσα ἀναφορὰν πρὸς τὰ κύματα τῆς θαλάσσης (*Ἀμφιτρίτης κύμα*) ἢ πρὸς τὰ κήτη καὶ τὰ θαλάσσια τέρατα, ὅχι ὅμως καὶ πρὸς τὸν Ποσειδῶνα. Πρῶτον παρ' Ὁσιόδῳ εἶνε σύζυγος τοῦ Ποσειδῶνος, μεθ' οὗ γεννᾷ τὸν Τρίτωνα, τὴν Ῥόδην, ἧς ἡράσθη ὁ Πήλιος· καὶ τὴν Βενθεσικίμην. Ὁ μῦθος διηγῆται ὅτι ὁ Ποσειδῶν ἰδὼν αὐτὴν ἐν τῷ ἐν Νάξῳ γενομένῳ χορῷ τῶν

Νηρηίδων ἠθέλησεν νά τὴν ἀρπάσῃ, ἀλλ' ἔφυγε πρὸς τὸν Ἀτλαντα, ἦν ὅμως ὁ Δελφὶν ἀνευρὼν ἔφρεν εἰς τὸν Ποσειδῶνα, ὃς τις εὐγνωμονῶν κατέταξε τοῦτον μεταξύ τῶν ἀστέρων. Τὴν Σκύλλαν μετεμόρφωσεν ἐκ ζήλοτυπίας ἡ Ἀμφιτρίτη εἰς τέρας ἔχον ἐξ κεφαλᾶς καὶ δώδεκα πόδας. Ὑπὸ δὲ τῶν ποιητῶν ἀναφέρεται ὅλως ὑπὸ τὴν σημασίαν τῆς θαλάσσης. Παρίστατο δὲ ὑπὸ τῆς τέχνης ὥς τις θεὰ ὁμοία τῇ Ἀφροδίτῃ. Ἰδιαίτερον δὲ σῶμα αὐτῆς εἶνε κορύμβη καὶ χηλαὶ καρκίνου ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς (καρκίνους τὴν κεφαλὴν διαστεφής).

8. Τρίτων καὶ Τρίτωνες.

Ὁ Τρίτων εἶνε υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀμφιτρίτης (ἢ τῆς Κελαινοῦς) θεὸς ἄρχων, κατοικῶν χρυσᾷ δώματα εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης παρὰ τῷ πατρὶ αἰακι καὶ παρὰ τῇ φιλῇ μητρὶ. Κατ' ἀρχὰς εἶνε εἰκὼν τῆς κυματίζουσας θαλάσσης καὶ τὸ ὄνομα ἐνδέχεται νά παράγῃται ἐκ τοῦ τρίζω. Κατὰ τὸν ἀρχοναυτικὸν μῦθον παρουσιάζεται ἐν Λιβύῃ ὡς θεὸς τῆς θαλάσσης, πρὸς δὲ καὶ δαίμων αὐτῆς. Ὡσαύτως ἐπίστευον ὅτι εἶνε Τρίτωνες ὑπηρετοῦντες τοῖς ἄλλοις θαλασσίους θεοὺς εἰς τε τὴν ἱππηλασίαν καὶ ἄρματῆλατιαν καὶ ἀστεῖοι σύντροφοί ὄντες τῶν Νηρηίδων, μεθ' ὧν, καθὼς οἱ εἰς τὸ τάγμα τοῦ Διονύσου Σάτυροι, Πᾶνες καὶ Νύμραι, ἀπετέλουν τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἀνωτέρων θεῶν τῆς θαλάσσης. Εἶχον δὲ διπλὴν μορφήν ἀνθρώπου καὶ ἰχθύος, καὶ τὸ κάτω μέρος τοῦ σώματος ἐληγεν εἰς οὐρὰν δελφίνος. Ἐκράτουν δὲ κοχλιοειδῆ ἐξ ὀστρίου σάλπιγγα, δι' ἧς, κελεύοντος τοῦ Ποσειδῶνος, ὅτε μὲν διήγειρον τὰ κύματα, ὅτε δὲ κατεπράυνον, ἄλλοτε δὲ πάλιν κατετρόμαζον τὰ πάντα, ὡς καὶ τοὺς γίγαντας ἐν τῇ γιγαντομαχίᾳ. Ὀνομάζονται δὲ Κενταυροτρίτωνες ἢ Ἰχθυοκένταυροι, ὡς αἰς πρὸς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα καὶ τὴν οὐρὰν ἰχθύος ἔχουσι καὶ δύο ἐμπροσθίου πόδας ἴππου.

9. *Λευκοθέα Ἰνώ καὶ Μελικέρτης Παλαίμων.*

Λευκοθέα λέγεται σύντροφός τις τῶν Νηρηίδων, περὶ ἧς ὁ Ὅμηρος διηγεῖται ἐν Ὀδυσσεΐᾳ ὅτι παρουσιασθεῖσα εἰς τὸν ναυαγὸν Ὀδυσσεὰ καὶ δώσασα τὸ κρήδεμνον ἐζώσεν αὐτόν. Φαίνεται δὲ νὰ σημαίνει τὴν μετὰ τὴν θύελλαν ἐρχομένην γαλήνην, καθ' ἣν οἱ ναυαγῆσαντες δύνανται πάλιν νὰ πλησιάζωσι τὴν ξηράν. Ὁ Ὅμηρος ὀνομάζει αὐτὴν θυγατέρα τοῦ Κᾶδμου υἱοῦ τοῦ Ἀγήνορος καὶ τῆς Ἑρμῶνις θυγατρὸς τοῦ Ἀρεως καὶ τῆς Ἀφροδίτης καὶ πρότερον μὲν οὖσαν Ἰνιπτήν, νῦν ὁμως θείας τιμᾶς καὶ ἐκτεμένην εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης. ἕως τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Ὀμήρου φαίνεται καθαρῶς ὅτι οὗτος ἐγίνωσκε πλουσιώτερον τὸν μῦθον, ἀλλὰ δὲν θέλει νὰ διηγηθῇ αὐτὸν ἐν ἐκτάσει. Ὁ ἀπλούστατος μῦθος, ὅς τις ἀπαντᾷ παρ' Ὀμήρῳ, ἔχει οὕτως. Ἰνώ, ἡ θυγάτηρ τοῦ Θηβαίου Κᾶδμου, ἦτο σύζυγος τοῦ Ἀθάμαντος, τοῦ βασιλεύοντος ἐν Ὀρχομενῷ, μετ' οὗ ἐγέννησε τὸν Λέαρχον καὶ Μελικέρτην. Αὕτη προσέλαβε πρὸς διατροφήν τὸν υἱὸν τῆς ἀδελφῆς Σειμέλης Διονύσου, ἕνεκα τοῦ ὑποαίου ὀργισθεῖσα ἡ Ἥρα κατέστησε μανιακὸν τὸν Ἀθάμαντα, ὃς τις ἐν τῇ αὐτοῦ μανίᾳ ἐφόνευσε τὸν Λέαρχον καὶ κατεδίωξε τὴν Ἰνὼ μετὰ τοῦ Μελικέρτου. Ἀμφότεροι δὲ ῥιφθέντες εἰς τὴν θάλασσαν ἀπεθεώθησαν γενόμενοι θαλάσσιοι θεοὶ πρὸς ἀμοιβὴν τῆς ἀνατροφῆς τοῦ Διονύσου, ἡ μὲν Ἰνὼ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Λευκοθέα*, ὃ δὲ Μελικέρτης ὑπὸ τὸ ὄνομα *Παλαίμων*, βοηθοῦντες ἐν καιρῷ ἀνάγκης τοὺς ναυτίλους (*Ἰνὼ σώτειρα*). Ἡ Ἰνὼ ἐλατρεῖτο ἐν πλείστοις τῆς Ἑλλάδος τόποις, ὡς ἐν Μεγάρῳ, ἐν Χαιρωνείᾳ, ἐν Κρήτῃ, ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου μετὰ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ Παλαίμονος. Οἱ Ῥωμαῖοι ἐταύτιζον ταύτην τὰ μὲν πρὸς τὴν *Albunea*, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἰταλικὴν *Mater Matula*, τὴν εὐνοϊκὴν θεὰν τοῦ εὐμενοῦς εἰς τὸν πλεόντα φωτός (α).

(α) Παρ' Οὐγγίλλῳ τὴν θέσιν ταύτην κατέχει ἡ Κυμωθὸς ἡ Αἰν. Α, 114.

Παλαίμων ἢ *Μελικέρτης*, ὁ υἱὸς τῆς Ἰνώς, ἐλατρεῦετο κατ' ἐξοχὴν ἐν Κορίνθῳ καὶ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἐορτάζοντο κατὰ πρῶτον οἱ Ἰσθμικοὶ ἀγῶνες. Οἱ Κορίνθιοι διηγοῦντο ὅτι τὰ ρεῖθρα τῆς θαλάσσης εἶχον φέρει τὸν νεκρὸν αὐτοῦ εἰς τὸν Σχοινοῦντα, λιμένα παρὰ τὸν Ἰσθμὸν, τὸν ὁποῖον εὔρεν ὁ *Σίσυρος*, ὁ βασιλεὺς τῆς Κορίνθου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀθάμαντος, καὶ ὅτι κατὰ διαταγὴν τῶν Νηρηίδων καθιδρύθησαν οἱ Ἰσθμικοὶ ἀγῶνες πρὸς τιμὴν αὐτοῦ. Ἐν ὧσιν οἱ ἀγῶνες ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τοῦ Παλαίμοιο ἐλάβανεν ὁ νικητὴς στέφανον ἐκ σελίνου, ὅτε δὲ ἤρξαντο νὰ ἐορτάζωσι τὰ *Ἰσθμια* πρὸς τιμὴν τοῦ *Ποσειδῶρος* ἀντὶ τοῦ σελίνου εἰσέχθη πίτυς. Ἡ τέχνη παρέστησε τὸν Παλαίμονα παῖδα φερόμενον ὑπὸ θαλασσίῳ θεῷ ἢ δελφίνῳ. Οἱ Ῥωμαῖοι ἐταύτιζον αὐτὸν πρὸς τὴν θεὸν τῶν λιμένων *Portunus* ἢ *Portunus*, γενόμενον υἱὸν τῆς *Mater Matura*.

10. Πρωτεύς.

Ὁ *Πρωτεύς* υἱὸς τοῦ Ὀκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος, εἶνε μαντικὸς γέρον ὑποτεταγμένος τῷ Ποσειδῶνι, βόσκων τὰς φώκας τῆς Ἀμφιτρίτης καὶ διατρίβων ἐπὶ τῆς νήσου *Φάρου* ἡμέρας ὕδὸν μακρὰν τῶν ἐκβολῶν τοῦ *Νεῖλου*, ποταμοῦ τῆς Αἰγύπτου. Τὴν μεσημβρίαν ἐξάγει τὴν ἀγέλην αὐτοῦ ἐκ τῶν ὑδάτων εἰς τὰς ἀκτὰς καὶ μετ' αὐτῶν ἰσυχάζει ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν πετρῶν. Ὁ *Μενέλαος* κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς Τροίας ἐπάνοδον αὐτοῦ ἐλθὼν εἰς τὴν νῆσον ταύτην καὶ ἐκεῖ ἐπὶ μακρὸν χρόνον κωλυόμενος ὑπὸ δυσμενῶν ἀνέμων νὰ προχωρήσῃ, τῇ συμβουλῇ τῆς *Εἰδοθείας* (α), θυγατρὸς τοῦ *Πρωτέως*, ἠνάγκασε τὸν *Πρωτέα* νὰ προείπῃ πῶς δύναται νὰ ἐπ'έλθῃ οἰκαδὲς οὗτος· ἐσφαξε δηλαδὴ τέσσαρας φώκας, ὧν τὰ δέρματα ὁ *Μενέλαος* καὶ τρεῖς

(α) Εἰδοθεία (ἢ εἰδοία θεά) σημαίνει τὴν ιδιότητα τοῦ μαντεύοντος πατρός.

ἑταῖροι ἐνεδύθησαν καὶ ἐξηπλώθησαν εἰς τέσσαρας λάκκους, οὓς ἐπίτηδες πρότερον ἐσκαψαν. Ὁ Πρωτεύς κατὰ τὴν συνήθειαν μετρήσας τὴν ἀγέλην εὗρε σώαν καὶ ἐκοιμήθη· κοιμώμενον δὲ κατέλαβεν ὁ Μενέλαος αὐτόν, ὃς τις μετεμορφώθη μὲν εἰς λέοντα, δράκοντα, πάνθηρα, εἰς ὕδωρ καὶ δένδρον· ἀλλ' ἰδὼν ὅτι δὲν ἤθελον νὰ ἀφῇσωσιν αὐτόν ἐλαβε πάλιν τὴν συνήθη μορφήν καὶ ἐμάντευσεν εἰς τὸν Μενέλαον ἀψευδῶς, ὑποβαλὼν αὐτῷ τὸν δρόμον τῆς ἐπανόδου καὶ εἰπὼν ὅτι κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ συνέβησαν ἀγαθὰ καὶ κακὰ εἰς τε τοὺς φίλους καὶ τὸν οἶκον καὶ ὅτι δὲν θὰ ἀποθάνῃ, ἀλλὰ ὡς γαμβρὸς τοῦ Διὸς θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἡλύσιον πεδῖον, ὅπου κατοικεῖ ὁ *Ῥαδάμανθυς*. Μετὰ ταῦτα κατέδυ πάλιν ὁ γέρον εἰς τὴν θάλασσαν. Κατὰ μεταγενεστέρους μύθους ὁ Πρωτεύς ἐγένετο βασιλεὺς τῶν Αἰγυπτίων ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κήτης* (ἐκ τοῦ κῆτος), λαβὼν γυναῖκα τὴν *Ψαράθην* ἢ *Ψαράθειαν* (ἄμμιον). Ὁ Εὐριπίδης ἐν τῇ *Ἑλένῃ* παραδέχεται ὅτι ὁ Ἑρμῆς ἔφερε τὴν ὑπὸ τοῦ Πάριδος ἀρπαγείσαν *Ἑλένην* εἰς τὸν αἰγύπτιον τοῦτον βασιλεῖα Πρωτέα. Κατ' ἄλλον μῦθον λέγεται ὅτι, ὅτε ὁ Πάρις ἦλθεν ἐνταῦθα μετὰ τῆς Ἑλένης, ὁ Πρωτεύς ἐκράτησε ταύτην παρ' ἑαυτῷ καὶ ἀντ' αὐτῆς ἔδωκεν εἰς τὸν Πάριν φάσμα καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας ἀπέδωκεν εἰς τὸν ἐπιστρέφοντα Μενέλαον.

13. Γλαῦκος Πόντιος.

Ὁ *Γλαῦκος* (ἐκ τῆς χλωίδους γλαυκῆς λάμψεως τῆς θαλάσσης) ἦτο κατ' ἀρχὰς θεὸς τῶν ναυτίλων καὶ τῶν ἰχθύων, λατρευόμενος ἐν Ἀθηναῖσι τῆς Βοιωτίας, ὅθεν μετενήχθη εἰς τὸν ἀργοναυτικὸν μῦθον, κατὰ τὸν ὁποῖον οὗτος ἐκυβέρνηα τὴν ὑπ' αὐτοῦ κατασκευασθεῖσαν *Ἀργώ*. Μείνας δὲ μόνος ἀπλήρωτος ἐν τῇ κατὰ τῶν Τυρρηνῶν ναυμαχίᾳ τῶν Ἀργοναυτῶν ἐγένετο τῇ θελήσει τοῦ Διὸς θεὸς τῆς θαλάσσης, ἐμφανιζόμενος εἰς τὸν *Γάμοινα*. Οἱ μεταγενέστεροι ποιηταί, οἱ διαπανήσαντες τοὺς περὶ

τῶν Ἀργοναυῶν μύθους κατέστησαν αὐτὸν, ὡς τὸν Πρωτέα καὶ Νηρέα, χρησμοφδὸν θαλάσσιον θεόν, προφῆτην τοῦ Νηρέως, ὃς τις ἐκ τῶν κυμάτων ἀναδύων προφητεύει ἐκουσίως εἰς τοὺς Ἀργοναύτας ἐξ αἰτίας τοιαύτης· ἰδὼν ποτε εἰς τὴν ξηρὰν πλείστους ἰχθύς ἐπὶ χόρτων ὄντας καὶ εἶτα πηδήσαντας εἰς τὴν θάλασσαν ἔλαβεν καὶ αὐτὸς καὶ γευθεὶς τὰ χόρτα ἐκείνα ἡσθάνθη κλίσιν μεγάλην νὰ ῥιφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν ὡς οἱ ἰχθύες. Ριφθεὶς δὲ κατέστη θεὸς θαλάσσιος γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Ὀκεανοῦ. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀνθηδῶνος διηγοῦντο ὅτι ὁ Γλαῦκος ἦτο ἰχθύς πηδῶν ἐν τῇ θαλάσῃ πρὸς ἀπόλαυσιν φύλλων, τὸν ὑποῖον ὁ Ὀκεανὸς καὶ ἡ Τηθύς ἀπεθέωσαν. Μετέστησαν δὲ τὸν θεὸν καὶ εἰς τὴν Αἴηλον, ὅπου ἐχρησμοδοτεῖ μετὰ τῶν Νηρηίδων καὶ ἐδίδαξε τῶν Ἀπόλλωνα αὐτὸν τὴν τέχνην. Ὡς προφῆτης θεὸς ἐγένετο πατὴρ τῆς Σιβύλλης Διγρόβης. Ἡ Σκύλλα, ἥς ποτε ἡράσθη, μὴ ἀνταποκρινομένη εἰς τὸν ἔρωτα αὐτοῦ, μετεμορφώθη ὑπὸ τῆς Κίρκης εἰς τέρας θαλάσσιον ἔχον κεφαλὰς κυνὸς ἢ εἰς σκόπελον κινδυνώδη· ὡσαύτως θελήσας νὰ ἀρπάσῃ τὴν ἐρωμένην τοῦ Διονύσου Ἀριάδνην, ὅτε ἦτο εἰς Δίαν (Νάξον), συνελήφθη ὑπὸ τοῦ Διονύσου καὶ ἐδέθη διὰ κλημάτων.—Ἡ καταγωγή αὐτοῦ παραδίδεται διαφόρως. Πατέρες λέγονται ὁ Κοπεύς, ὁ Πόλυβος καὶ ὁ Ποσειδῶν. Οἱ μετεγενέστεροι συνέχεον αὐτὸν πρὸς τὸν Μελικέρτην.

14. Τελχίνες.

Οὗτοι ἦσαν ἡφαίστειοι δαίμονες περιστοιχούντες τὸν Ποσειδῶνα ἐν Ῥόδῳ (ἢ τις καὶ Τελχινίς ἐκαλεῖτο), ὅπου κατὰ τὸν μῦθον ἀρχαιότατα κατώκουν. Ἡ λέξις παράγεται ἐκ τοῦ τέλγω. Ἀναμφιβόλως δὲ ὁ μῦθος ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν νῆσον, ἢ τις ἐπάσχειν ὑπὸ σφοδρῶν σεισμῶν καὶ ἄλλων φαινομένων. Λέγεται ὅτι ἐγεννήθησαν ἐκ τῆς θαλάσσης ἢ ὅτι ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἦτο ὑπὸ τὴν θάλασσαν. Εἶνε δὲ περίφημοι χαλκεῖς κατασκευάσαντες τὴν τρίκιναν τοῦ Ποσειδῶνος. Κατὰ Διόδωρον οἱ Τελ-

χίνες ἦσαν υἱοὶ τοῦ Πόντου, οἱ τινες μετὰ τῆς Καφείρας θυγα-
τρὸς τοῦ Ὀκεανοῦ, ἀνέθρεψαν τὸν Ποσειδῶνα, ὃν ἐνεπιστεύθη
αὐτοῖς ἡ Ῥέξ. Βθεωροῦντο δὲ καὶ ἐφευρεταὶ διαφόρων τεχνῶν,
ιδίως δὲ ἀπέδιδον αὐτοῖς τὴν κατασκευὴν ἀρχαιοτάτων ἀγαλμά-
των εὐρισκομένων εἰς διάφορα μέρη τῆς νήσου. Ὡς αὐτως ἐλέ-
γετο ὅτι καὶ τὴν ἄρπην τῷ Κρόνῳ οὗτοι κατεσκεύασαν. Πλὴν
ἀλλ' ἐθεωροῦντο καὶ ἐπιφέροντες χειμῶνα, ἐπισπῶντες κατὰ
τὸ δοκοῦν νέφη, βροχάς, χιόνα, χάλαζαν. Αἱ μορφαὶ τῶν ἦσαν
ἐμφερεῖς τὰ μὲν πρὸς δαίμονας, τὰ δὲ πρὸς ἀνθρώπους, τὰ δὲ
πρὸς ἰχθύς, τὰ δὲ πρὸς ὄφεις. Τέλος δὲ ἐθεωροῦντο φθανοὶ καὶ
βάσκανοι ἐν τῇ χρήσει καὶ παραδόσει τῆς τέχνης τῶν διὸ
ἀπεδίδοντο αὐτοῖς κατ' ἐξοχὴν τὰ ἔργα, ἃ περ ἦσαν ἐπιβλαβῆ,
ὡς ἡ ἄρπη τοῦ Κρόνου, ἡ τρίαινα τοῦ Ποσειδῶνος, ὡς παράγουσα
τοὺς σεισμούς κτλ. Ὁ Ποσειδῶν ἐρασθεὶς τῆς ἀδελφῆς αὐτῶν
Ἀλίας ἐγέννησεν ἑξ υἱοὺς καὶ μίαν θυγατέρα Ῥόδαρ ἢ Ῥόδη
καλουμένην, ἐξ ἧς ὀνομάσθη ἡ νῆσος (ἴδ. Ἀμφιτρ. σ. 125). Τὰ ἀνα-
τολικά παράλια συγχρόνως κατακοῦντο ὑπὸ τῶν Γυγάντων, οἱ τι-
ναι πιθανῶς ταυτίζονται πρὸς τοὺς Γυνήτας ἢ Ἰγνήτας (Διοδ. Β 53).

15. Σειρήνες.

Εἶνε θυγατέρες τοῦ Ἀχελφίου καὶ τῆς Μνημοσύνης ἢ τῆς Τερ-
ψιχόρης ἢ τῆς Καλλιόπης ἢ τοῦ Φόρκυος ἢ τῆς Γῆς, ἐπομένως
συγγενεῖς τῶν μουσῶν, λέγονται δὲ καὶ μουσαι τῆς θαλάσσης,
ἀλλὰ δελεάζουσαι, ἀπατηλαὶ καὶ κακώτροποι, κατὰ δὲ τὰς ἐρ-
μηνευτικὰς τῶν μυθολογικῶν εἰκονικῆς ἐκφράσεως τῆς λείας ἐπι-
φανείας τῆς θαλάσσης, ὑπὸ τὴν ὁποίαν σκάπελοι καὶ ὄψαλοι
εἶνε.

Ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει δύο, εἰς ἃς ἔδωκαν τὰ ὀνόματα Ἀγλαο-
ρήμην καὶ Θελέϊόπειαν· οἱ δὲ νεώτεροι ἠριθμοῦν τρεῖς Παρ-
θενότην, Αἰγείαν καὶ Λευκωσίαν ἢ Θελέϊότην, Μολότην
καὶ Ἀγλαόφωνον ἢ Πεισιόνην, Ἀγλαότην ἢ Θελέϊόπειαν.

Κατόικουν δὲ νήσους τινὰς μεταξὺ Σικελίας καὶ Ἰταλίας καὶ ἄδουσαι θελητικώτατα εἴλκουν τοὺς παραπλέοντας, οἳ τινες ἢ κατεστρέφοντο κατακρημνίζοντο ὑπ' αὐτῶν ἀπὸ τῶν σκοπέλων ἢ ὑπὸ τῆς πείνης, ἢ τις καταλαμβάνεν αὐτοὺς ἀκρωμένους τῆς ὁδοῦ τῶν Σειρήνων, ἀπέθνησκον. Ἦτο δὲ πεπρωμένον αὐτοῖς νὰ ζήσωσιν, ἕως οἷ θνητός τις παραπλεύσῃ μὴ θελχθεὶς ἐκ τῆς ὁδοῦ αὐτῶν. Οὕτω συνέβη, ὅτε οἱ Ἀργοναῦται παραπλεύσαντες οὐδεμίαν ἔδωκαν προσοχὴν εἰς τὴν μελωδίαν τῶν Σειρήνων, διότι εἶχον τὸν Ὀρφέα μεθ' ἑαυτῶν, ὃς τις κατέθελε τοὺς συμπλωτῆρας. Τοῦτο μὴ ἀγνοῶν καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς ἔφραζε τὰ ὥτα τῶν ἐταίρων, ἵνα μὴ παραπλέοντες χαθῶσι. Τότε οἱ Σειρῆνες κατακρήμνισαν ἑαυτάς καὶ μετεβλήθησαν εἰς σκοπέλους. — Ἡ τέχνη παριστᾷ αὐτάς τὰ μὲν ἄνω εὐειδεστάτως παρθέλους, τὰ δὲ κάτω πτηνὰ ἢ ἰχθῦς.

16. Σκύλλα.

Αὕτη παρ' Ὀμήρῳ μὲν εἶνε θυγάτηρ τῆς Κραταιίδος, παρ' ἄλλοις δὲ τοῦ Φόρκυος καὶ τῆς Ἑκάτης, κατὰ δὲ τὸν Σπησίχορον τῆς Λαμίας, περὶ ἧς ἶδε ἐν Ἑκάτῃ, καὶ κατ' ἄλλους τοῦ Τρίτωνος. Ὁ Ἡρακλῆς ἐφόνευσέ ποτε αὐτήν, ἀλλ' ὁ πατὴρ Φόρκυς καὶ σὰς τὸ σῶμα ἐπανάγκασεν αὐτὴν εἰς τὴν ζωὴν. Κατὰ μεταγενέστερον μῦθον ἦτο κατ' ἀρχὰς εὐειδεστάτη καὶ ἐπιχαριτωτάτη καὶ διὰ μεταμορφώσεως ἐγένετο βδελυρωτάτη. Λέγεται δὲ ὅτι ἐκ ζηλοτυπίας μετεμόρφωσεν αὐτὴν ἡ Κίρκη, διότι ἡγάπα αὐτὴν ὁ Γλαῦκος ἢ ἡ Ἀμφιτρίτη, διότι ἡγάπα αὐτὴν ὁ Ποσειδῶν ἢ καὶ ὁ Τρίτων διὰ τινος φαρμάκου, ὃ περ ἔλαβε παρὰ τῆς Κίρκης. Ἐν τοῖς ἀττικαῖς καὶ μεγαρικοῖς μύθοις ἀναφέρεται Σκύλλα λατὶς, θυγάτηρ τοῦ Νίσου, υἱοῦ Πανδίωνος τοῦ δευτέρου βασιλέως τῶν Μεγάρων, ἢ τις, ἀφαρέσασα ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς μίαν πορφύραν τρίχα, τὸ μυστήριον τῆς βίτης καὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, προῦθκε τὸν πατέρα εἰς τὸν βασιλεῖα τῶν Κρητῶν.

Νῆω, ὅς τις ὅμως κυριεύσας τὰ Μῆγαρα ἐδῆσεν αὐτὴν εἰς τὴν οὐάκκ τοῦ πλοίου, ὥστε νὰ σύρηται ἥπισθεν αὐτοῦ, ἕως οὗ μεταμορφώθη εἰς τέρας ἢ κατεβρώθη ὑπὸ θαλασσιῶν πτηνῶν ἢ μεταμορφώθη εἰς κεῖριν, ἢ τις κατεδιώκετο ὑπὸ τοῦ θαλασσίου ἄετος, εἰς ὃν μεταμορφώθη ὁ πατὴρ Νῆσος.

Ἐν ὁδυσσεΐᾳ ἀναφέρεται ὅτι ἡ Σκύλλα εἶνε τρομερὰν τέρας, ἔχον ρωνὴν μὲν λιγυράν καὶ τρομεράν, ὡς ἡ τοῦ σκύλακος πόδας δὲ δώδεκα, λαίμους δὲ ἕξ περιμήκεις, ἐφ' ἑκάστου τῶν ὁποίων φρερὰ κεραλὴ μὲ τρεῖς σειρὰς ὀδόντων ὀξείων καὶ πυκνῶν, ἀπειλούντων βέβαιον θάνατον. Τὸ σῶμα μέχρι τῆς μέσης εἶνε ἐντὸς βαράθρου, ἐξω δὲ ἔχει μόνον τὰς κεφαλὰς, δι' ὧν κατατρώγει θελφνας, κύνας καὶ κήτη. Ἀλλ' οἱ μόνον δὲ εἰς τοὺς ναύτας τοὺς πλησιάζοντας ἐκεῖ. Τὸ βαράθρον δὲ ἐκεῖνο, ἐν ᾧ κατοικεῖ, κεῖται μεταξύ δύο σκοπέλων, ὧν ὁ μὲν φθάνει εἰς τὸν οὐρανὸν ἔχων ὀξείαν κορυφὴν περιβαλλομένην μὲ νεφέλην κυανῇ, ὁ δὲ κατώτερος ὧν ἀπέχει τοῦ πρώτου ὅσον εἰρημένον βέλος· ἐπ' αὐτοῦ εἶνε μέγας ἐρινεὸς (ἀγρία συκῆ), ὑπὸ τὴν ὁποῖον ἡ Χάρυβδις καταπίνει τὸ μέλαν ὕδωρ καὶ πάλιν ἐξεμεῖ τρεῖς καθ' ἡμέραν, ὡς τε οὐδὲ ὁ Ποσειδῶν δύναται νὰ σώσῃ τὸν διαπλέοντα. Οἱ μεταγενέστεροι μετῆνεγκον ἀρφοτέρους τοὺς σκοπέλους εἰς τὸν σικελικὸν παρθμόν, οὗ περ' ἡμῶς ἡ περιγραφή ὀλίγον συμφωνεῖ πρὸς τὴν παρ' Ὀμήρῳ.

Εἶνε δὲ κατὰ τοὺς νεωτέρους προσωποποιήσεις τῶν ἐπικινδύνων σκοπέλων καὶ ὑφάλων.

17. Αἱ πλαγκταὶ καὶ αἱ συμπληγάδες.

Αἴται, ὡς τὸ ὄνομα παραγόμενον παρὰ τὸ πλῆσσω δεῖκνύει, εἶνε πέτραι συμπλήσσουσαι ἀλλήλας καὶ συγκρουόμεναι καὶ ἀνέχουσιν ἰδίᾳ εἰς τὸν μῦθον τῶν Ἀργοναυτῶν. Καθ' Ὁμήραν εἶνε πέτραι ἐπηρηγέες, πρὸς ἃς κτυπεῖ τὸ μέγα κῆμα τῆς Ἀμφιτρίτης καὶ δι' ὧν ὄχι πτηνὰ δὲν διέρχονται, ἀλλ' οὐδὲ αἱ

περιστερὰ, αἱ τινες εἰς Δία τὸν πατέρα φέρουσι τὴν ἀμβροσίαν·
δὲ ὅτι πάντοτε ἐξ αὐτῶν τρώγει τινάς, ὅς ὁ πατήρ ἀντικαθί-
σται δι' ἄλλων. Ὡσαύτως οὐδέποτε ναὺς διήλθεν, ἀλλ' ὁμοί-
αι καὶ τὰ ζῦλα τῶν νεῶν καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνδρῶν καταστρέ-
φονται ὑπὸ τῶν κυμάτων καὶ τοῦ καταστρεπτικοῦ πυρὸς (ὄλοσις)
τοῦ καυστικοῦ ἀτμοῦ. Μόνη δὲ ἐκείνη ἡ ποντοπόρος ναὺς Ἀργὴν
διέπλευσεν, ἐπειδὴ ἡ Ἥρα ἐπροστάτευσεν αὐτὴν φίλην οὔσα
τοῦ Ἰάσονος. Μεταγενέστερον ἐπλάσαν ὅτι ὁμοίαι πέτραι ἦσαν
κατὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ Πόντου, αἱ καλούμεναι συμπληγάδες ἢ
κινάειαι ἢ συνδρομάδες, αἱ τινες ὡσαύτως περιγράφονται ὡς αἱ
Πλαγκταί, ἐπειδὴ πάντοτε καθίσταν ἀδύνατον τὸν πλοῦν πρὸς
ἐκείνην τὴν θάλασσαν, ἕως οὗ οἱ Ἀργοναῦται βοηθεῖα τῆς Ἥρας
διήλθον αὐτάς, αἱ τινες ἔκτοτε ἴστανται ἀκίνητοι καὶ ἀκινεταί
εἰς πλοῦν παντὸς πλοίου. Κατὰ τὸν Ἀπολλώνιον οἱ Ἀργοναῦ-
ται διὰ τῶν συμπληγάδων πλέουσιν εἰς τὸν Πόντον, βραδύτε-
ρον ὅμως πλέοντες ἐν τῇ δυτικῇ Ὠκεανῷ διαπλέουσι διὰ τῶν
Πλαγκτῶν βοηθεία τῶν Νηρηίδων, ὡς τε μόνον κατὰ τύπον διέφε-
ρον ἀλλήλων αὐταί. Αἱ συμπληγάδες καλοῦνται ὑπὸ μεταγε-
νεστέρων ποιητῶν πύλαι τοῦ Φόρκου καὶ φαίνεται νὰ ἐπλάσθη-
σαν κατὰ τὴν ἐννοίαν τῶν πλαγκτῶν. Ἴδε μῦθον Ἀργοναυτῶν.

18. Γίγαντες, Κύκλωπες καὶ Φαίαιες τῆς Ὀδυσσεΐας

Οὗτοι κατὰ τὴν Ὀδυσσειαν εἶνε φύλα κατοικοῦντα πρὸς τὰς
δυσεῖας ὅλως ὅμοια πρὸς ἄλληλα, ἐκ θεῶν καταγόμενα καὶ
πρὸς αὐτοὺς ἀναστρεφόμενα ὡς πρὸς ὁμοίους. Οὕτως οἱ μὲν
Φαίαιες καὶ Γίγαντες εἶνε συγγενεῖς, διότι ὁ προπάτωρ καὶ
πρῶτος βασιλεὺς ἐκείνων εἶνε υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Πε-
ριβοίας, τῆς νεωτάτης θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῶν γιγάντων
Εὐρυμέδοντος· οἱ δὲ κύκλωπες ἦσαν πρότερον γείτονες τῶν
φαίακων, οἱ τινες τοσοῦτον ὑπ' αὐτῶν κατεθλίβοντο ὡς ὅτε
Νηυσίθοος μετηνάστευσεν εἰς τὴν Σχερίαν.

Οἱ γίγαντες εἶνε ἡ ἀδάμαστος δύναμις τῆς φύσεως τῶν προτέρων χρόνων ἐν γένει, ἐξαίρετως δ' ἐν τῇ γιγαντομαχίᾳ ἡ τοῦ ἐγγείου πυρός, οὗ ἔχνη ἐν Ἑλλάδι, μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ ἦσαν πολλά· εὐρίσκονται ὁμῶς καὶ ἐν αὐτοῖς τινες ἄλλα τι σημαίνοντες π. χ. ὁ Ἀλκυονεὺς, ὁ ἀρπάσας τοὺς βοῦς τοῦ Ἠλίου· ἄλλοι δὲ εὐρίσκονται εἰς ἄλλους μύθους ὡς οἱ ἐκατόγχειρες, οἱ τινες ἐσήμενον τὴν τοῦ Ποσειδῶνος δύναμιν τῶν σεισμῶν, ὁ Αἰγαῖον ἐν τῇ γιγαντομαχίᾳ, ὁ Ὠρίων ἐν τοῖς ἀστερισμοῖς, καὶ οἱ γίγαντες, οἱ κύκλωπες καὶ οἱ Φαίακες τῆς ὁδυσσεΐας. Ἐντεῦθεν ὁ Ποσειδῶν ἐκ τῆς θυγατρὸς τοῦ Εὐρυμέδοντος, τῆς ὤραιστᾶτης Εὐριβοΐας, ἀπέκτησεν υἱὸν *Nauvithoor*, τὸν βασιλέα τῶν Φαίακων. — Ἐἴτα οἱ Κύκλωπες τῆς ὁδυσσεΐας, ἰδίως ὁ Πολύφημος, φαίνεται νὰ σημαίνωσι τὰς δυνάμεις τοῦ Ποσειδῶνος, ὡς τε ἐκ τῶν κυκλώπων τοῦ Ἡαῖοδου, τῶν πυροειδῶν στρογγύλων ὀφθαλμῶν τοῦ οὐρανοῦ, μόνῃ ἡ εἰκὼν γιγάντιων μὲ ἓνα ὀφθαλμὸν ἔμεινεν. Ἀμφότεροι δὲ ἔχουσι γιγαντιαῖον μέγεθος τερατώδη ῥώμην καὶ μέγαν στρογγύλον ὀφθαλμὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου κοινὸν πρὸς ἀλλήλους. Ἦδη ὅμως εἶνε πολλὴ διάφορος· ὅτι κατὰ τὴν ὁδυσσεΐαν εἶνε οἱ κύκλωπες ὑπερφίαλοι, ἀθέμιστες, οὐδέποτε βουλευόμενοι οὔτε δικάζοντες· ἡ χώρα τῶν φύει ἄσπαρτος καὶ ἀνήροτος πάντα, πυροῦς, κριθᾶς, ἀμπέλους· κατοικοῦσι δὲ εἰς τὰς κορυφὰς ὑψηλῶν ὀρέων ἐντὸς ἀντρῶν γλαφυρῶν· ἕκαστος δὲ θεμιστεύει τῶν οἰκείων οὐδὲ ὅπως φροντίζων περὶ τῶν ἄλλων· ἔχουσι δὲ ἀπείρους αἰγας, ἃς οὐδέποτε κωλύουσιν οἱ ἄνθρωποι οὐδὲ καταδιώκουσιν οἱ κυνηγοί.

Ἐπισημότερος μεταξὺ τούτων εἶνε Πολύφημος, ὁ υἱὸς τῆς τοῦ Φόρκυος θυγατρὸς Θωώσης καὶ τοῦ Ποσειδῶνος, ἀνὴρ πελώριος ὡς ῥίον (κορφοδούνη) ὑψηλοῦ ὄρους ἔχων τρομακτικὴν φωνὴν (φθόγγος βαρὺς). Ἐκ τῶν ἐταίρων τοῦ Ὀδυσσεὺς πρὸς αὐτὸν ἐλθόντων ἐτρωγεν ἀνὰ δύο ὁ Πολύφημος ὡς λέων ὀρεσίτροφος, ἐπέθηκε δὲ εἰς τὴν θύραν τοῦ σπηλαίου μὲ τὴν μεγίστην εἰσβολὴν πέτρων, ἥ τις ἦτο τότε μεγάλη, ὡς τε εἴκοσι καὶ δύο ἀμφοῖς

τετράκυκλοι δὲν ἡδύναντο νὰ φέρωσι καὶ ἔρριπτεν ἀπεσπασμέ-
νους βράχους μακρὰν εἰς τὴν θάλασσαν. Πρόβατα καὶ αἰγες,
πέτραι καὶ δένδρα εἶνε τὰ περιστοιχοῦντα αὐτόν· καθημερι-
νὴ δ' αὐτοῦ ἐργασία ἦτο ἡ εἰσόδος καὶ ἐξόδος τῶν ποιμνίων
του. Ἀφ' οὗ ὅμως ἔφαγγε τινὰς τῶν ἐταίριων ὁ Ὀδυσσεὺς μεθύ-
σας αὐτὸν ἐτύφλωσεν.

Ὡς αὐτῶς καὶ οἱ ἄλλοι κύκλωες οἱ χτίσαντες τὰ ἐξ αὐτῶν
δομησθέντα κυκλώπεια τείχη φαίνονται ὅτι εἶνε ἀκαταδάμα-
στα ὄντα, γνωστὰ γενόμενα ἐκ τοῦ ἀργείου μύθου, καθ' ὃν ἦλ-
θον ἐκ τῆς Λυκίας εἰς Προῖτον, τὴν βασιλέα τῆς Τίρυνθος, ἐπὶ τὰ
τὸν ἀριθμὸν γαστερόγχερες κληθέντες, διότι καὶ εἰς τὴν γαστέρα
εἶχον χεῖρας, ὃ περ ἀναμνησκει τοὺς ἐκατόγχερας τῆς θεο-
γονίας. Αἱ μετὰ ταῦτα δοξασίαι περὶ τῶν κυκλώπων ὀρίζονται
ἐκ τε τῆς Ὀδυσσεΐας καὶ ἐκ τῶν ἡσιοδείων ἐπῶν καὶ παρίσταται
ὥς δαίμονες τοῦ πυρός, οἳ τινες ἤδη μεταφέρονται καὶ εἰς ἡραι-
στεῖους χώρας τῆς γῆς, ὅπου ὥς χαλκεῖς τοῦ Ἡραίστου ἐργάζον-
ται, ὥς ἐν Αἴτνῃ τῆς Σικελίας, ἐν τινι τῶν Λιπαραίων νήσων,
ἐν Λήμνῳ κτλ.

Καὶ οἱ ~~κυκλωεῖς~~ θεῖαν καταγωγὴν ἔχουσι καὶ κατοικοῦσι μα-
κρὰν πάντων τῶν θνητῶν κατὰ τὴν δύσιν πλησίον τοῦ Ὠκεα-
νοῦ· εἶνε δὲ ὅλως θαλάσσιος λαὸς ἐκ τοῦ Ποσειδῶνος καταγέ-
μενος καὶ κατὰ τὰ ἦθη καὶ κατὰ τὸ ὄνομα εἰς τὴν θάλασσαν
ἀνήκων. Κατ' ἀρχὰς κατοικοῦν ἐν τῇ γείτονι τῶν κυκλώπων
Ἰπερείᾳ, ἐξ ἧς ὁ Ναυσίθοος μετώκισεν αὐτοὺς εἰς τὴν Σχερίαν,
ὄντες πομποὶ ἀπλήμονες ἀπάντων.

γ'. Οἱ θεοὶ τῆς Γῆς καὶ τοῦ Ἄδου.

1. Γαῖα, Γῆ (Tellus).

Ἡ Γαῖα, ἡ παρέχουσα τὴν ζωὴν ἐκ τοῦ κόλπου καὶ φέρουσα πᾶν ζῶον ἐν τῷ στήθει ἐθεωρεῖτο ἕξ ἀρχαιοτάτων καὶ ἐλαττεύετο ὡς θεία δύναμις, ὡς τὰ πάντα γεννῶσα καὶ τὰ πάντα τρέφουσα μήτηρ. Εἰς τὸ θῆλυ τοῦτο ὄν ἀντετάττετο ὡς ἄρρεν ὁ Οὐρανός, προκαλῶν διὰ τῆς γονιμοποιούσης βροχῆς τὴν γένεσιν τῆς γῆς. Ἐντεῦθεν εἰς τὸ ἀρχαῖον τῶν ἐν Δωδώνῃ ἱερείων ἄσμα ἐπεφωνεῖτο ἡ Γαῖα κοινῶς μετὰ τοῦ Διός, τοῦ θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ. (ἴδ. σ. 38).

« Ζεὺς ἦν, Ζεὺς ἐστὶ, Ζεὺς ἔσσεται, ὦ μεγάλε Ζεῦ!

« Γᾶ καρπούς ἀνίει, διὸ κλήζετο μητέρα Γαίαν».

Ἡ Δημήτηρ, ἡ θεία μήτηρ Γῆ, ἐσήμενε κατ' ἀρχαίαν τὸ αὐτὸ ὄν. Ὅτε δὲ ἡ λατρεία τῆς θεότητος ταύτης διεσπάρη ἐν γένει παρὰ τοῖς Ἕλλησι, ἡ Γαῖα παρηγωνίσθη μὲν, ἀλλ' ὅμως διετηρήθη ἐτι ἐνιαχοῦ ἡ λατρεία αὐτῆς.

Παρ' Ὀμήρῳ εἶνε τιμήμεσα, ἐνδοξοτάτη (ἐρικυδής), ἐπικαλουμένη ἐν ὅροις μετὰ τοῦ Διός, Ἡλίου, Οὐρανοῦ καὶ Ἄδου. Ταύτῃ ἐθυσιάζον μέλανα ἄρνα, εἰς δὲ τὸν Ἥλιον λευκόν. Ὡς θεότης ἰσχυρῆς γενεσιουργοῦ δυνάμεως γεννᾷ ἰσχυροὺς γίγαντας, ὡς τὸν Τιτυὸν ἐν Εὐβοίᾳ, φοβερά τέρατα, ὡς τὸν δράκοντα Πήωνα ἐν Δελφοῖς, τὸν Τυφάωνα. Ὡσαύτως ἐκ τοῦ σκοτεινοῦ βάθους παράγει πᾶν φοβερὸν καὶ καταπληκτικόν. Ὅτε ὁ Τιτάν Κρόνος κτενωτήρῃσεν τὸν πατέρα Οὐρανόν, ἐκ τοῦ αἵματος ἐγεννήθησαν αἱ τρομεραὶ Ἐρινύες, οἱ υπερμεγέθεις γίγαντες καὶ αἱ μελίκαι Νύμφαι (θεαὶ τῆς μαιφόνου μάχης, διότι ἐκ τῆς μελίκης ἐγένετο ἡ αἰγὴ τοῦ δόρατος). Μετὰ τοῦ Πόντου

ἐγέννησε τὸν Νηρέα, Θαύμαντα, Φόρκυν, Κητώ καὶ Εὐρυδίκην.

Οἱ αὐτόχθονες, ὡς ὁ ἄττικὸς Ἑρεχθεὺς, ὀνομαζονται τέκνα τῆς Γαίας (α). Ἡ Ζεῖδωρος, πανδώρα, ἀρησιδώρα καὶ παμμήτειρα (mater alima,) προνοεῖ τῆς αὐξανούσης νεολαίας τῆς χώρας, τιμωμένη ὡς κουροτρόφος καὶ μάλιστα ἔχουσα ἱερὸν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τοῦ βάρους τῆς γῆς οἱ ἐμπνευστικοὶ ἀτμοὶ (ἀναθυμιάσεις) τῆς μαντοσύνης ἀνέβαινον, ἀνήκει ἡ Γαῖα καὶ εἰς τὰς προφητευούσας θεότητας, οὐσα ἡ πρώτη πάρεδρος τοῦ Δελφικοῦ μαντείου· οὕτως εἰς τὸν Κρόνον ἐφανέρωσεν ὅτι ἡ βασιλεία αὐτοῦ μέλλει νὰ ἀρπαγῇ ὑπὸ τινος τῶν υἱῶν· ὡσαύτως ὁ Ζεὺς ἐκ τῶν μηχανημάτων αὐτῆς βοηθούμενος ἠνάγκασε τὸν Κρόνον νὰ ἐξεμέσῃ τοὺς καταποθέντας παῖδας καὶ τῇ συμβουλῇ αὐτῆς ἔλυσε κατὰ τὴν τιτανομαχίαν τοὺς Ἑκατόγχειρας καὶ τοὺς Κύκλωπας.

Τόποι τῆς λατρείας ἦσαν ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν ἡ Σπάρτη, οἱ Δελφοί, ἡ Ὀλυμπία, ἡ Τεγέα καὶ ἄλλοι. Μνημονεύονται μὲν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀγάλματα τῆς Γαίας, ἀλλ' οὐδὲν τούτων σώζεται. Διὰ τῆς κλειδός, τὴν ὁποίαν ἔφερεν εἰς τὴν χεῖρα, ἀνέφερε τὰ βάρη τῆς Γῆς καὶ ἄφινε πᾶσαν ζωὴν νὰ ἀνέρχεται.

2. Πρία Κυβέλη.

Ἡ Πρία, θυγάτηρ τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, ἀδελφὴ καὶ γυνὴ τοῦ Κρόνου, μήτηρ τοῦ Διὸς καὶ τῶν λοιπῶν Κρονιδῶν ἀνέκαθεν οὐσα, ὡς φαίνεται, ἰδιαιτέρος τύπος τῆς θείας Γῆς, ἐξ ἧς ρέουσιν εὐτυχίαι, παρὰ μὲν τῷ Ὀμήρῳ μόνον ἐν τινὶ χωρίῳ μνημονεύεται (ἰλ. Ο, 187), ἐν δὲ τῇ θεογονίᾳ τοῦ Ἡσιόδου ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἣν καὶ ἡ μήτηρ τῶν Κρονιδῶν (ἴδε τὸν Δία καὶ τὰ γένη τῶν θεῶν). Ἐλατρεύετο δ'

(α) Ἰλ. Β, 548. Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο εὐρίσκεται ἐν χρήσει ἡ λέξις Ἀρουρα ἀντὶ Γαίης.

ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ὡς δευτερεύουσα θεὰ καὶ συνδεσμένη πάντοτε μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς. Ὁ περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Διὸς μῦθος ἀνεπτύχθη ἰδίως ἐπὶ τῆς νήσου Κρήτης, ἐνθα ὅμως εἶχεν ἤδη πρότερον ἀναμιχθῆ ἄσιατικὴ λατρεία μετὰ ἑλληνικῆς. Οὕτω συνέβη, ὥς τε ἡ Ῥέα νὰ συνταυτισθῇ πρὸς τὴν συγγενῇ φρυγικὴν Κυβέλην καὶ ὅλως ἐν τῇ παραστάσει ταύτῃ νὰ συμπεριληφθῇ.

Κυβέλη, ἐκ τοῦ ὄρους τῆς Φρυγίας Κύβελα, ἐνθα κατέστησε τὰ ὄργια, ἡ μεγάλη μήτηρ, ἡ μήτηρ τῶν ὀρέων, ἐξ ἀμνημονεύτων ἐλατρεύετο ὀργίως πως καὶ ὑπὸ διάφορα ὀνόματα εἰς πολλοὺς τόπους τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ἐξαιρέτως ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ ἐθεωρεῖτο δυνατή, ζωηρότερα θεὰ τῆς γῆς καὶ κατ' ἐξοχὴν θεὰ τῆς ἀμπελουργίας καὶ γεωργίας καὶ τοῦ ἐπ' αὐτῶν στηριζομένου πολιτισμοῦ, ἐπομένως καὶ θεμελιώτρια τῶν πόλεων, καὶ τῶν ἀκροπόλεων, φέρουσα ὡς σῆμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στέμμα ἔχον πύργους καὶ πόλεις. Εἰς τὰ τραχέα ὄρη περιεφέρετο συνδεσμένη ὑπὸ λεόντων καὶ παρθάλεων καὶ περιβομβουμένη ὑπὸ τῆς θορυβώδους μουσικῆς τῶν ὑπηρετούντων αὐτῇ δαίμονίων ὄντων. Τοιαῦτα ὑπηρετικὰ ὄντα ἦσαν ἐν μὲν τῇ Φρυγίᾳ οἱ *Κορύβαντες* ἢ *Κοίρητες*, οἳ τινες ἦσαν εὐνοῦχοι· ἐν δὲ τῇ Τρωάδι, ὅπου ἐλατρεύετο ὡς *Ἰδαία* μήτηρ ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἰδῆς, οἱ *Ἰδαῖοι Δάκτυλοι*, ἐργάζαι τῶν μετᾴλων. Τὸ ἀρχαιότατον ἱερὸν εἶχεν ἡ θεὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀηδιστis* (ἐκ τῆς κορυφῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἀγδου) ἐν *Παλατίᾳ* πρὸς τὸν *Προεινοῦντα*, κείμενον ἐπὶ τοῦ ὄρους *Αἰνδύμωνος*, ὅθεν καὶ *Αἰνδυμένη* ὀνομάζεται. Ἐντὸς τῶν σπηλαιωειδῶν ἱερῶν, τῶν *Κυβέλων*, εὐρίσκετο ἡ ἀρχαιοτάτη εἰκὼν, ἀνεξέργαστος λίθος (μετεωρώλιθος), μετακομισθεὶς βραδύτερον εἰς Ῥώμην. Ἱερεῖς αὐτῆς ἦσαν οἱ *Γάλλοι*, ἐξασκοῦντες ἱερατικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς χώρας. Τὰ καθ' ἑκάστα τῆς λατρείας τῆς μεγάλης ταύτης θεᾶς εἶνε ὀλίγον γνωστά· ἐν γένει ὅμως ἦτο λατρεία μετὰ θορυβώδους μουσικῆς, καθ' ἣν τὸ τύμπανον ἐπαίζεν ἰδιαίτερας στροφάς καὶ ἐγίνοντο

ἀκρωτηριασμοί. Ἐρωμένος καὶ ἱερεὺς τῆς Κυβέλης ἐν τῷ γήρατι αὐτῆς ἦτο ὁ ἡραῖος νεανίας *Ἄιυς* (*Ἄττις*, *Ἄττις*), ὃς τις ἐρο-
νεύθη σκληρῶς καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐβρηνεῖτο ὀδυνηρῶς. Τὸ
ὄν τοῦτο σημαίνει (ὡς καὶ ὁ Ἄδωνις) τὴν ζωὴν ἐν τῇ φύσει.
Ἀλλαχοῦ κατέλαβε τὴν θέσιν αὐτοῦ ὁ *Σαβάξιος*, ὃς τις ἐταυτί-
ζετο πρὸς τὸν *Διώνυσον*.

Ἡ ἀσιατικὴ αὕτη λατρεία τῆς Κυβέλης ἐξετάθη κατ' ὀλίγον
ἐφ' ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος καὶ ὡς πρότερον πρὸς τὴν *Ρέαν*, οὕτω
καὶ πρὸς ἄλλας θεὰς συγγέεται, ὡς πρὸς τὴν *Γαίαν* καὶ *Δήμη-
τρα* ὥστε γενικὴ σύγχυσις τῶν ἀντιλήψεων ἐπῆλθεν, ἥ τις ἐτι
μεγαλειτέρα ἐγένετο, ὅτε καὶ ἡ αἰγυπτιακὴ *Ἰσις* παρεκλήθη.

Παρίστατο δὲ ὡς γυνὴ εὐρωστος, ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῇ στέφα-
νον με πύργον καὶ πόλεις καὶ ἐνδύμα ποικιλόχρουν καὶ βασιτά-
ζουσα κλεῖδα εἰς τὴν χεῖρα καὶ καθημένη ἐφ' ἄρματος ἐλαυνο-
μένου ὑπὸ λεόντων, ἀκολουθουμένη ὑπὸ τῶν Κουρήτων παιζόντων
κύμβαλα καὶ τύμπανα.

Ἐντὶ ταῦτα ἀνάγονται καὶ οἱ *Κούρητες*, οἱ *Κορύβαντες* καὶ οἱ
Ἰδαῖοι δάκτυλοι, οἳ τινες κατ' ἀρχὰς ἦσαν διάφοροι κατὰ τε
τὰς τοπικὰς παραδόσεις καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν.

Οἱ Κούρητες ἦσαν φρόνιμον καὶ εἰρηνικὸν γένος, ἐπιμελούμε-
νον τὴν κτηνοτροφίαν καὶ μελισσοτροφίαν, ὡς αὐτὸς ἐπιτῆδευει
κυνηγοὶ καὶ τοξόται, κατ' ἐξοχὴν δὲ ἐρευνεταὶ τῶν ὅπλων
(ὄθεν καὶ μεταλλουργοὶ) καὶ οἱ πρῶτοι πυρρῆχισταί· κατόικουν
δὲ ἐν δάσεσι καὶ χαράδραις ὄρεων. Ἀλλὰ τό κατ' ἀρχὰς
μὲν ἦσαν ἐν Κρήτῃ ἱερεῖς τοῦ Διὸς, λατρεύοντες τὸν θεὸν διὰ
θορυβώδους μουσικῆς καὶ ἐνοπλίου ἀρχήσεως (*κουρητισμὸς*),
εἶτα θεῖα ἄντα λατρευόμενα μετὰ τῆς Κυβέλης καὶ πολλάκις
συγχεόμενα καὶ ἀλλασσόμενα πρὸς τοὺς Κορύβαντας. Ὅτε ὁ
Ζεὺς παρεδόθη αὐτοῖς νὰ φυλάττωσιν αὐτὸν, οἱ Κούρητες ἐν
Κρήτῃ ἢ οἱ Κορύβαντες ἐν Φρυγίᾳ ἐκτόπουν τὰ χαλκὰ αὐτῶν
ὅπλα, ἵνα καλύπτωσι τὰς φωνὰς τοῦ ἀρτιγενοῦς Διὸς, ἵνα μὴ
ἐκείνη κατὰς ὁ σκληρὸς πατήρ.

Οἱ Κορύβαντες ἦσαν μὲν συγγενεῖς τῶν Κουρήτων, οὕτω-
δῶς ὅμως διέφερον αὐτῶν διότι ἀνήκον ἐξ ἀρχῆς οὐχὶ εἰς τὴν
Κρήτην καὶ εἰς τὸν ἐν αὐτῇ λατρευόμενον Δία, ἀλλ' εἰς τὴν
Λυδίαν καὶ Φρυγίαν, ὅπου ἀπετέλουν τὴν συνοδίαν τῆς Κυβέλης
καὶ τοῦ Ἄττυος. Τῆς συνοδίας ταύτης ἡγεμὼν ἦτο Κορύβας,
ὁ υἱὸς τῆς Κυβέλης καὶ τοῦ Ἰάσονος ἢ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ
τῆς μούσης Θαλείας ἢ τοῦ Κρόνου ἢ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Καλ-
λιόπης. Οἱ Κορύβαντες δὲν ἦσαν πυρριχισταί, ὡς οἱ Κούρητες,
ἀλλὰ φανατικοὶ χορευταί, ὡς οἱ τοῦρκοι καὶ πέρσαι δερβίσηδες,
χορεύοντες μὲ συστροφάς τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν μελῶν, ὧν
ἀποτέλεσμα ἦτο νάρκη καὶ ἔκστασις, ἣ τις ἐκαλεῖτο κοριθαν-
τιαν. Πρὸς τὸ ῥῆμα τοῦτο φαίνεται νὰ ἔχῃ σχέσιν τὸ ὄνομα
τῶν Κορυβάντων, ὃ περ ἐτυμολογικῶς δηλοῖ τὰς συστροφάς
ταύτας καὶ τὰς παραφόρους τῶν χορῶν κινήσεις, τὰς ὁποίας
συνώδευον καὶ μὲ ἐμπνευστικὰ ὄργανα καὶ μὲ τὸν κτύπον
τυμπάνου (βυρσάτονου), οὗ ἡ ἐρεύρεσις ἀποδίδεται τοῖς Κορί-
θασιν. Ἀναμφιβόλως ὅμως οἱ χοροὶ αὐτῶν εἶχαν θεῖαν σημασίαν,
ἀλλ' ἀγνοοῦμεν πλείω περὶ αὐτῶν τὸ βέβαιον δὲ εἶνε ὅτι
ἀπεδίδετο αὐτοῖς ἀγνότης καὶ μεγάλη σημασία, ὡς καὶ εἰς τὴν
λατρείαν τῆς Μεγάλης Μητρὸς. Ὑστερον ὅμως ἀπεδόθη αὐτοῖς
καὶ τὸ προφητεῦν καὶ συνεταυτίσθησαν πρὸς τοὺς Κούρητας
καὶ Καβείρους, γενόμενοι μάλιστα καὶ ἀντικείμενον μυστηρίων.

Καὶ οἱ Ἰδαῖοι Δάκτυλοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν λατρείαν ταύτης
καὶ μάλιστα πατὴρ αὐτῶν θεωρεῖται ἡ Ἰδηΐρος ἐν Ἀσίᾳ, ὃ περ
τῷ χρόνῳ μετετέθη ἐν Κρήτῃ. Τὸ ὄνομα ἐξηγεῖται διαφόρως,
πιθανωτάτη ὅμως ἐξήγησις εἶνε ὅτι ἦσαν ἐπιτηδεύοντες τεχνί-
ται καὶ πάντων ἐργάται. Ἀναφέρονται δὲ πέντε ἢ δέκα ἢ καὶ
πλείονες καὶ διακρίνονται εἰς 5 ἄρσενας καὶ 5 θήλεις. Ἐτυμολο-
γεῖτο δὲ ὅτι ἐγεννήθησαν ἢ ἐκ τῆς Ῥέας ἢ ἐκ τινος Νόμφης
τῆς Ἰδῆς, καταπεσούσης ἐν καιρῷ τῆς ὥδιντος εἰς τὴν γῆν, ἢ
ἐκ τῆς κόνης, ἣν αἱ τροφαὶ τοῦ Ἰδαίου Διὸς διὰ τῶν δακτύλων
ἐρρίψαν ὀπισθέν των. Πάντοτε ὅμως ἔμεινε κύριος χαρακτήρ

αὐτῶν ἡ μεταλλουργικὴ ἐπιτηδεύτης, ἥ τις φαίνεται τὰ μάλιστα εἰς τρεῖς, ὧν τὰ ὀνόματα εἶνε *Κέλαις*, *Δαμναμενεὺς* καὶ *Ἀχμων*. — Ἐνομιζόντο δὲ καὶ φαρμακεῖς ἔμπειροι τῆς μυστικῆς δυνάμεως τῆς φύσεως καὶ ἐφευρεταὶ παντοίων ὠφελίμων τεχνῶν.

3. Διώνυσος.

Διώνυσος, ὁ θεὸς τοῦ οἴνου, σπανίως ὀνομάζεται παρ' Ὀμήρῳ ὅς τις γινώσκει ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Θεαίας Σεμέλης (α) καὶ ἀναφέρει περὶ αὐτοῦ δύο μύθους τὸν μὲν περὶ τῆς *Ἀριάδνης*, τὸν δὲ περὶ τοῦ Λυκούργου. Καὶ περὶ μὲν τῆς Ἀριάδνης, τῆς θυγατρὸς τοῦ Μίνως, διηγεῖται ὅτι ὁ Θεσεὺς ἀπήγαγεν αὐτὴν ἐκ Κρήτης εἰς Ἀθήνας, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ἐπὶ τῆς νήσου Δίας (Νάξου) ἀπέκτεινεν αὐτὴν ἡ Ἄρτεμις περὶ δὲ τοῦ Λυκούργου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Δρύαντος, βασιλέως τῶν Ἡδωνῶν (Ἡδωνες, Ἡδωνοὶ) ἐν Θράκῃ, ὅτι ἀπεδίωξε τοῦ Νυσηίου πεδίου (β) τὰς τροφούς τοῦ βαλχείου (μαίνομένου) Διονύσου, αἵ τινες πᾶσαι ὁμοῦ, τρυπούμεναι μὲ βούκεντρον ὑπὸ τοῦ ἀνδροφόνου Λυκούργου, ἐρριψαν χαμαὶ τὰ ἱερὰ σκεύη (θύσθλα)· ὁ δὲ Διώνυσος φοβηθεὶς κατέδωκε εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπου ἡ Θέτις καταπεφοβισμένον ἐδέξατο. Τὸν ἀσεβῆ βασιλέα ἐμίσησαν ἅπαντες οἱ θεοὶ καὶ ὁ Ζεὺς τυφλώσας αὐτὸν ἐβράχυνεν αὐτοῦ τὴν ὥσιν. Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Ὀμήρου συγκαταριθμεῖται ὁ Διώνυσος καὶ ἐν τοῖς οὐρανίοις θεοῖς, καὶ περ, ὥς ἡ Δημήτηρ, μὴ συγκαταττόμενος ἐν τοῖς θεοῖς τοῦ Ὀλύμπου.

(α) Παρὰ τοῖς ὕστερον συγγραφεῦσιν ὀνομάζεται καὶ υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Δῆμητρος.

(β) Τὸ ὄρος Νύσσα, ὅπου ἐλατρεύετο ὁ Διώνυσος, ὅπου ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη, μετεφέρετο ἐν διαφόροις χώραις, ἐν Θράκῃ, Ἀραβίᾳ Ἰνδοῖσι, Αἰγύπτῳ. Πόλλες ὁμώνυμοι μνημονεύονται ἐν Θράκῃ, Βοιωτίᾳ. ἐπὶ τῆς Εὐβοίας καὶ Νάξου, ἐν Ἀσίᾳ καὶ Λιβύῃ. Ὁ θεὸς ἐντεῦθεν ἐπονομάζεται Νυσοήιος.

διότι ἡ ἐνέργεια ἀμφοτέρων τούτων τῶν θεοτήτων ἐκτείνεται οὐσιωδῶς εἰς τὸν ἐπὶ γῆς εἰρηνικὸν βίον, οὗ ἕνεκα συμβαίνει νὰ ὀνομαζῶνται πολὺ σπανίως ἐν ταῖς ἔπεσι τοῦ Ὁμήρου οὕσαι εἰρηνικαὶ θεότητες, τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ἀμπελοργίαν ἐπιμελούμεναι καὶ ἀπέχουσαι πολὺ τοῦ ἀγρίου πολέμου καὶ τοῦ κατὰ θάλασσαν κινητοῦ βίου.

Ὁ Ὅμηρος ὀνομάζει τὸν Διόνυσον χαρὰν τῶν ἀνθρώπων (χάρμα βροτοῖσι) καὶ διηγεῖται περὶ τῶν Μαικάδων, αἱ τινες μανιώδεις συνάδευον τὸν Διόνυσον, καὶ περὶ τοῦ θύσσου ὡς περὶ γνωστῶν πραγμάτων. Ἡ δοξασία ὅτι ἦτο θεὸς εὐφραινῶν διὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ οἴνου τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐξαλείφων φροντίδας καὶ λύπας ἤδη ἦτο πεπλασμένη καὶ ἡ λατρεία αὐτοῦ ἐμπνευστικῶ καὶ ὀργιαστικῶ τρόπῳ ἐν μέρει εἶχεν ἐκταθῇ μεγάλως. Ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου πιθανῶς ἐγεννήθη παρὰ τῇ φυλῇ τῶν Θρακῶν, ὅθεν μετηνέχθη εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἧς ἡ πρωτεύουσα Θήβαι ἐγένοντο τόπος γεννήσεως τοῦ θεοῦ (α). Ὁ μῦθος διηγεῖται ὅτι ἡ Σεμέλη, θυγάτηρ τοῦ Κάδμου καὶ ἐρωμένη τοῦ Διός, πεισθεῖσα ὑπὸ τῆς ζηλοτύπου Ἥρας, ἣ τις, μεταμορφωθείσα εἰς γράϊν, παρευσιάσθη εἰς ταύτην ἐγκυόν ἤδη οὔσαν, παρεκάλεσε τὸν Δία, ὃς τις ὀρκισθεὶς εἰς τὸ ὑδῶρ τῆς Στυγὸς ὑπεσχέθη πρὶν ἢ ἀκούσῃ τὴν ἀνάητον αὐτῆς παράκλησιν νὰ ἐκτελέσῃ ὅ,τι ἂν ἐπιθυμήσῃ, νὰ ἐμφανισθῇ εἰς αὐτὴν μὲ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν θεῖαν μεγαλοπρέπειαν, ὡς συνεθίζει νὰ πλησιάζῃ τὴν Ἥραν. Τοῦτο συνέβη· διότι ὁ Ζεὺς, μὴ δυνάμενος, νὰ παραβῇ τὸν μέγαν, ὄρκον ἦλθεν ἐν βρονταῖς καὶ ἀστραπαῖς πρὸς τὴν Σεμέλην, ἣ τις καὶ κατεπλήχθη, ὡς καὶ ὁ οἶκος, μὴ δυνηθεὶς ὡς θνητὴ νὰ ὑπομείνῃ τὴν λάμψιν ἀποθανούσα δὲ αὕτη ἀφῆκεν ἐμβρυον βρέφος,

(*) Καὶ ἄλλαι τέτοιαι, ὅσαι ὁ Διόνυσος ἐλατρεύετο, εἰλῶον τὴν τιμὴν νὰ ἐπὶ ὀνομαζομένη πατριδῆς τοῦ Διονύσου, ὡς ἡ Νάξος, Ἡ δ, αἱ Ἐλευθεραί, ἡ Τέως, Κρήτη.

τὸ ὁποῖον ὁ Ζεὺς περὶ τὸν μῆρόν δῆσας ἐτρέφε καὶ ἐπέπαινε (μυρορραφῆς, εἰρασιώτης) καὶ μετὰ τὴν γέννησιν ἔδωκε τῷ Ἑρμῇ νὰ φέρῃ εἰς τὴν Ἰνῶ καὶ τὸν Ἀθάμαντα, κατοικοῦντας ἐν Ὀρχομενῷ. Ἡ Ἥρα ὅμως ἐνέβαλεν αὐτῷ μανίαν καὶ ὁ Ἑρμῆς παρέδωκε τὸ καταδικαζόμενον παιδίον εἰς τὰς ἐν Νύσῃ νύμφας, αἱ τινες ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ Σιληνοῦ διετῆρουν αὐτὸ κεκρυμμένον ἐντὸς ἄντρου καὶ ἀνέτρέφον διὰ γλυκείας τροφῆς.

Ἐκ τῆς Βοιωτίας ἐξετάθη ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου καὶ εἰς ἄλλους τόπους τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὰ περίχωρα τοῦ Παρνασοῦ, ἐν Ἀθήναις, Σικυῶνι, Κορίνθῳ, Ἀργεὶ καὶ ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς νήσοις Νάξῳ, Λέσβῳ κτλ. Ἐν Νάξῳ εἶχε ἐπιμυζίαν ὁ θεὸς πρὸς τὴν θυγατέρα τοῦ Κρήτος Μίνως Ἀριάδην (τὴν λίαν εὐαρέσκουσιν, ἄρι καὶ ἀνδάνῳ), τὴν ὁποῖαν ἐνυμφεύθη ἀποσπᾶσας βιαίως ἀπὸ τοῦ Θησέως, ὅς τις εἶχεν ἀπαγάγει αὐτὴν ἐκ Κρήτης, ἣ εὔρεν αὐτήν, καταλειφθεῖσαν πρότερον ὑπὸ τοῦ Θησέως, κοιμωμένην ἐν τῇ νήσῳ, ἀφ' οὗ πρότερον ἔδωκεν αὐτῇ ὁ Ζεὺς ἀθανασίαν. Παῖδες αὐτῶν εἶνε ὁ *Οἰνοπίων*, *Εὐάνθης* καὶ *Στάφυλος*. Ἡ ἐπέκτασις τῆς ἐπιπνευστικῆς καὶ διεγερτικῆς λατρείας τοῦ Διονύσου εὔρεν ἐν πολλοῖς τόποις ἀντίστασιν, ἀλλ' ὁ ἰσχυρὸς θεὸς παρσεκεύαζεν ἑαυτῷ πανταχοῦ εἰσοδόν. Πρὸς τοῦτο ἀναφέρονται πολλοὶ μῦθοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκει καὶ ὁ ἤδη περὶ *Λυκούργου* μνημονευθεῖς. Οἱ μεταγενέστεροι χρόνοι διηγοῦνται τούτους ἄλλως ἢ ὁ Ὅμηρος. Μετὰ τὸ ἀσέβημα τοῦ Λυκούργου αὐτὸς μὲν ἐνέπεσεν εἰς μανίαν, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐκλαδῶν τὸν υἱὸν αὐτοῦ *Δρύαντα* ὡς κληῖμα (οἰνάδα) ἐφόνευσεν. ἡ δὲ χώρα δὲν παρῆγε καρπούς. Μετὰ ταῦτα ἀφ' οὗ παρῆλθε μὲν ἡ παραφροσύνη, διέρκει δὲ ὅμως ἡ ἀκαρπία, ὁ λαὸς ἔφερεν αὐτὸν κατὰ διαταγὴν τοῦ Διονύσου ἐπὶ τοῦ ὄρους Παγγαίου, ὅπου ὁ θεὸς κατεσπάραζεν αὐτὸν δι' ἵππων. — Τὸ αὐτὸ ἐπαθεν καὶ ὁ ἄρχων τῶν Θεβῶν *Περθεύς*, υἱὸς τοῦ *Ἐχίονος* (α) καὶ

(α) Ὁ Ἐχίων ἦτο ἐκ τῶν πέντε ἐνάπλων ἀνδρῶν, οἱ τινες ἐβλάστη-

τῆς Ἀγαύης, θυγατρὸς τοῦ Κάδμου, ὅς τις θέλων ν' ἀπαγο-
ρεύσῃ εἰς τὰς γυναῖκας τῆς χώρας τὴν λατρείαν τοῦ Διονύσου
καὶ θηρῶν τὰς Βάκχας ἐπὶ τοῦ ὄρους ἐφονεύθη ὑπὸ τῆς μητρὸς,
ἥ τις εὕρισκετο μεταξὺ τῶν Βακχῶν, ἐκλαβούσης αὐτὸν κατὰ
τὴν ἐαυτῆς μανίαν λέοντα ἢ ἐλέφαντα. — Ἐν Ἀργεὶ τὰς γυ-
ναῖκας τὰς μὴ ὑποδεξαμένας τὴν λατρείαν αὐτοῦ ἐνέβαλεν εἰς
μανίαν, ὥστε ἐφόνευσαν καὶ κατέφαγον τὰ ἴδια τέκνα. — Τυρ-
ρῆνοὶ πειραταὶ ἀρπάσαντες ποτε ἐκ τῆς παραλίας τὸν θεόν, τὸν
ὅποιον ἐθεώρουν βασιλόπαιδα, ἀπήγαγον μεθ' ἑαυτῶν δῆσαντες
χεῖράς τε καὶ πόδας· ἀλλὰ τὰ δεσμὰ κατέπεσον. Ἐπειδὴ δὲ
ὁ ἔχων τὸ πλοῖον δὲν ὑπῆκουεν εἰς τὸν κυβερνήτην νὰ ἀπολύ-
σωσιν αὐτόν, ὃν ἐνόησαν ὅτι ἦτο θεὸς, αἰφνης ἐπνευσαν ἀνε-
μος καὶ ἐφάνησαν θαυμαστὰ ἔργα, δηλ. περιεκύκλωσαν τὸ
πλοῖον κλήματα καὶ κισσοί, ὁ δὲ θεὸς αὐτὸς μετεμορφώθη εἰς
λέοντα καὶ οἱ πειραταὶ πηδήσαντες ἐκπληκτοὶ εἰς τὴν θάλασ-
σαν ἐγένοντο *δελφίνες*. Μόνον τοῦ κυβερνήτου ἐφείσθη, διότι
οὗτος ἐγνώριζε τὸν Διόνυσον, ὅς τις διὰ τοῦτο κατέστησεν αὐ-
τὸν εὐδαίμονα.

Οὕτως ἐγνώριζετο πανταχοῦ ὁ θεός. Περικυκλούμενος δὲ ὑπὸ
πλήθους γυναικῶν, τῶν *Μαιράδων* ἢ *Βακχῶν*, αἵ τινες ἔφερον
ὡς ὅπλα τὸν ἐκ κλημάτων καὶ κισσοῦ περιπεπλεγμένον θύρσον,
καὶ ὑπὸ πλήθους *Σιληνῶν* καὶ *Σατύρων*, μετέβαιναν ἀπὸ χώ-
ρας εἰς χώραν, ἵνα διδάσκῃ τὴν λατρείαν αὐτοῦ καὶ φέρῃ εἰς
τοὺς ἀνθρώπους τὴν εἰρήνην. Ὅτε Ἀλέξανδρος ὁ μέγας μετέβη
εἰς Ἀσίαν, ἐξετάθη ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου κατὰ τὴν ἀνατολὴν
μέχρι τῶν Ἰνδιῶν καὶ ἐλέγετο ὅτι ὁ Διόνυσος ἕως ἐκεῖ προῦ-
χώρησε καὶ ὑποτάξας τοὺς λαοὺς ἀνήγειρεν ἑαυτῷ βωμούς.
Ἀφ' οὗ δὲ εἰσῆλθόντες εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν θεϊότητα αὐτοῦ
εἶσαν, ὅτε ὁ Κάδμος φονεύσας τὸν δράκοντα, τὸν φύλαττοντα τὴν κρή-
νην τοῦ Ἀρεως, ἔλαβε τοὺς ὀδόντας καὶ ἔσπειρεν ἐν τῇ γῇ κατὰ συμ-
βολὴν τῆς Ἀθηνᾶς· ὅθεν καὶ *σπαρασσὶ* λέγονται.

δημοσίως καὶ τὴν λατρείαν πανταχοῦ, ἐπῆρε τὴν μητέρα ἐκ τοῦ ἔθνους καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Θυώην* ἔφερεν αὐτὴ μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὸν Ὀλυμπον (α).

Ἡ καθημερινὴ ἀπόλαυσις τοῦ οἴνου γεννᾷ παρὰ τοῖς λαοῖς εὐθρμον, μαλακὸν καὶ αἰσθητῶς ἡδυπαθῆ διάθεσιν, δαμαῖζει τὴν ἀγρίαν δύναμιν καὶ φέρει εἰς φαιδρὴν κοινωνικὸν βίον. Οὕτως ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου ἔχει τι ἀβρὸν καὶ μειλίχιον καὶ ὁ θεὸς αὐτὸς ἐνομιζέτο διασπορεύς μειλίχιον ἡθῶν. Ἀλλ' ὡσαύτως ἡ λατρεία αὐτοῦ ἐκ σεμνοῦ καὶ αὐστηροῦ βίου κατανατᾷ πάλιν εἰς τὴν τρυφερὰν ἀπόλαυσιν πολλῶν ἡδυπαθειῶν, εἰς ἐπισκοτάζουσιν τὸ πνεῦμα κραϊπάλιν, εἰς βίον ὅλως ἀντίθετον τοῦ αὐστηροῦ καὶ καθαροῦ τῶν ἀρχαιοτέρων Ἑλλήνων. Ἰντεῦθεν συνέβη ὥστε νὰ ἀπομακρυνθῇ ὡς ἐπικίνδυνος εἰς τὴν καθεστῶσαν ἀφελείαν τῶν ἡθῶν ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου, ἥ τις ὁμῶς βραδυτέρων, ὡς καὶ ἡ τῶν Ὀλυμπίων θεῶν ἐξετάθη εἰς πολλοὺς τόπους. Κατ' ἐξοχὴν δὲ ἡ λατρεία τοῦ σοβαροῦ καὶ σεμνοῦ *Ἀπόλλωνος*, ὃς τις ἤδη πρὸ τοῦ Διονύσου παρὰ πᾶσι τοῖς Ἑλλήσιν ἐλατρεύετο, ἦτο διάφορος τῆς τοῦ Διονύσου, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀπόλλων ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸν νέον θεόν, ὃς τις ἐξέτεινε παραιτέρω πάντοτε τὴν δύναμιν ἑαυτοῦ· οὕτως ἐν Ἀθήνῃ ἡ λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος ἤδη ἐμετριάσθη, διότι ὁ Θησεύς εἰσήγαγεν εἰς ταύτην διονυσιακοὺς χοροὺς· ὡσαύτως ἐν Δελφοῖς ὁ Διόνυσος μετείχε τοῦ μαντείου τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἐπὶ τῶν κορυφῶν τοῦ Παρνασσῦ ἐκαίοντο πρὸς τιμὴν αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερὰ πυρά.

Ἡ αἰτία, δι' ἣν ἡδυνήθησαν νὰ πλησιάσωσι τὸν θεὸν τῆς φύσεως Διόνυσος πρὸς τὸν σεμνὸν Ἀπόλλωνα ἦτο ἡ ἐμπνευστικὴ τοῦ Διονύσου φύσις, ἥς ἕνεκα ἦτο ἐπιτήδειος καὶ εἰς τὸ προσητεύειν ἔχων ἐν τοῖς τόποις μαντεία· μάλιστα ἐν Ἀμφικλείᾳ

(α) *Ἡσιόδ. Θεογ. 342.* Ὁ Διόνυσος ὀνομάζεται καὶ *Θυωνίδη*.
T h e o u s .

τῆς Φωκίδος, ἔνθα ὠμολόγει εἰς τοὺς ἀσθενεῖς κατ' ὄναρ τὸ ἱα-
τρικόν. Εἶνε λοιπὸν, ὡς ὁ Ἀπόλλων, *ιατρόματις*. Τὸ δῶρον
αὐτοῦ, ὁ αἶνος, φέρει εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὑγίαν καὶ δύνανιν.
Ὡς εἶνε *λυσιμέριμος*, *λυσίος*, (*λαθικηδὴς* ἀντίθετον τῷ *μνη-
σιπήμων*), οὕτως ἀπωθεῖ καὶ τὴν ἀρρωστίαν τοῦ σώματος, εἶνε
δὴλ. σωτὴρ ὑπὸ πνευματικὴν καὶ σωματικὴν ἐποψίν· οὕτω παρὰ
Σοφοκλεῖ ἐπιφωνεῖ αὐτὸν ὁ χορὸς σωτὴρ τοῦ φθορακοιοῦ λαι-
μοῦ καὶ εἰς συμπόσια ἀφιερουτὸ ἐν ποτήριον αἶνου εἰς τὸν σω-
τῆρα Δία καὶ δεύτερον εἰς τὸν Διόνυσον *ἀγαθὸν δαίμονα*. Ὡς
ὁ Διόνυσος εὐρίσκατο μετὰ τοῦ Ἀπόλλωνος, οὕτως παρίστατο
ὡς φιλόφρων θεὸς τῆς ἱλαρᾶς συναναστροφῆς ὁμοῦ μετὰ τῶν
Χαρίτων τῶν *Μουσῶν*, τοῦ *Ἔρωτος* καὶ τῆς *Ἀφροδίτης*
ἀγαπῶν τὸ μέλος (*μελλόμενος*) καὶ τὴν ἱλαρὰν τέχνην. Με-
τὰς ἐορτὰς αὐτοῦ συνέχεται ἡ μόρφωσις τοῦ δράματος καὶ
ἰδιατέρου τινὸς εἶδους τῆς λυρικῆς ποιήσεως, τοῦ *διθυράμβου*.
Καὶ ἡ ἀνάπτυξις δὲ τῆς αἰσθήσεως πρὸς εἰκονικὴν παράστασιν
στερεοῦται οὐσιαστικῶς κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ βίου διὰ τῆς πλα-
στικῆς τέχνης, ἥ τις χαρακτηρίζει τὴν λατρίαν τοῦ Διονύσου.
διότι τὸ δῶρον αὐτοῦ ἀναβιβάζει τὴν φαντασίαν καὶ τὴν αἰ-
σθητικὴν δύνανιν.

Ὁ θεὸς τοῦ αἶνου καὶ τῆς ἀμπελοουργίας ἀναφορικῶς πρὸς
τὴν φύσιν ἔχει ἐτι ἐκτεταμένην σημασίαν, διότι καθὼς παρέχει
γονιμότητα καὶ ἐπιμελεῖται τὸ κλῆμα, οὕτω παρέχει καὶ εἰς τὰ
φυτὰ ἐν γένει αὐξήσιν καὶ ἀφθονον παραγωγὴν. φυλλώνει τὰ
δένδρον, προκαλεῖ τὰ ἄνθη καὶ πεταίνει τὰς ὀπώρας (*δενδρί-
της, ἀνθεὺς, φλοῖος*· ἐκ τοῦ *φλοῖω* = *ἀνθῶ, ποτεο*). Ἐντεῦθεν
ὀνομάζεται καὶ Ἰ'ης, ὑετοφόρος· ἀνατρέφεται δὲ ὑπὸ τῶν Ῥά-
δων καὶ συνοδεύεται ὑπὸ τῶν Κυμαῶν. Ὅθεν κατατάσσεται ὡς
τοιούτος μετὰ τῆς Δήμητρος καὶ Περσεφόνης καί, ὡς ἡ Δημή-
τηρ, ἀγαπᾷ καὶ οὕτως τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐνομίαν (*θεομοφύ-
ρος*) καὶ ἐξημερᾷ τὰ ἦθη τῶν ἀνθρώπων.

Κατ' ἄρχαν ἡ λατρεία τοῦ θεοῦ περιοριζομένη εἰς τὴν μα-

τριότητα ανταπεκρίνετο πρὸς τὴν φύσιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὁ εὐεργετικὸς καὶ φίλος θεὸς (*Εὐδονεὺς*), ὁ κοσμῶν τὸν ὁμιλητικὸν καὶ οἰκιακὸν βίον ἐλατρεύετο ἐν παιδρᾷ ἱλαρότητι, ἀνευ ὅμως ἀσελγείας καὶ κραιπάλης. Ὁ Πλούταρχος λέγει ὅτι πρὸ τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς ἐώρταζον τὴν ἐορτὴν τοῦ Βάκχου ὅλως δι' ὅλου μὲν ἀπλῶς, ἀλλ' ὅμως ἀρκετὰ φαιδρῶς. Πρότερον ἐφέρετο εἰς τὰ σύμβολα σφόδρος πλήρης οἶνου καὶ κλήματα, ἐπεὶ τὰ τράγος καὶ μετὰ ταῦτα ἀκόμη εἰς, φέρων κόφινον πλήρη σύκων. Κατ' ὀλίγον ὅμως ἐπιπτον οἱ περιορισμοὶ τῆς τάξεως, ὁ θεὸς ἔχαιρεν εἰς κραιπαλώδη ἀταξίαν καὶ ἕκαστος ἐδίδοτο εἰς μέθυσον καὶ ἀκόλαστον ἐνθουσιασμόν, ἄσωτον μέθην τοῦ νοῦ· καὶ δὴ αὕτη ἡ παραίτησις λαμπροῦ ἡθικοῦ βίου καὶ ἡ καταβύθισις εἰς τὴν ἀβροδίατον ζωὴν ἔφερε τὴν ἀπώλειαν εἰς τὰ ἑλληνικὸν ἔθνος. Ἐνεκα τῆς οἰνοφλυγίας, ἀκρασίας, πολυποσίας ἐλέγετο ὁ Διόνυσος *ῥάστρων** διότι τὸ *ἐπισκυθίζειν* καὶ *κωθωνίζειν* (σβινάρειν) τρέφουσι μὲν τὸ σῶμα, ἐξασθενίζουσι δὲ τὴν ψυχὴν. Ἡ κραιπαλώδης λατρεία τοῦ Διονύσου, τοῦ Βάκχου (ἢ Βακχείου ἐκ τοῦ *ἱακχή*, *ἱακχος*· τοῦτο τὸ ὄνομα ἀπαντᾷ κατὰ πρῶτον παρ' Ἡροδότῃ 4, 79.), ἦλθε πιθανῶς ἐκ τῆς Θράκης καὶ ἐξετάθη κατ' ὀλίγον ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπὶ τῶν ἀποικιῶν. Οἱ δὲ λατρεῖαι αὐτοῦ καταστάντες *μανιακοὶ* περιέτρεχον εἰς ἀδάμαστον ἀγριότητα φωνάζοντες *εὐοὶ* καὶ διδόμενοι εἰς τὰς τρομερωτάτας ἀσελγείας ἐφόρευον ζῶα καὶ ἔσθρων τὸ ὥμον κρέας. *Εὐίος*, *ἱακχος*, καὶ *Βακχείος*, *Βρόμιος* καὶ ἄλλα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ λατρεία αὕτη τοῦ Βάκχου ἔχει τι αἰσιατικόν, ὅμοιον τῇ λατρείᾳ τῆς Κυβέλης, τοῦ Ἄττος καὶ τοῦ Σαβαξίου, συνέβη ὥστε, προϊόντος τοῦ χρόνου, ὁ Διόνυσος νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὸν Σαβάξιον. Ὁ Διόνυσος λοιπὸν ἦτο ἀρχαία ζωὴ τῆς ὅλης φύσεως, ἡ τις ζωὴ μετὰ βραχείαν παρουσίαν ἀποθνήσκει. Τὰς δοξασίας ταύτας ἀνήγειρον ἰδίως οἱ Ὀρφικοὶ (α) καὶ

(α) Ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ποιητῶν ἦν ὁ Ὀρφεύς, υἱὸς τοῦ Οἰά-

ἐξήλθον κατὰ τοὺς τρόπους καὶ τοὺς σκοποὺς αὐτῶν. Διηγοῦντο λοιπὸν περὶ τοῦ Διονύσου Ζαγρέως, υἱοῦ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Περσεφόνης, ὅτι ἐτάχθη μὲν ὑπὸ τοῦ Διὸς εἰς τὸν θρόνον, ἀλλ' ἐσπαράχθη ὑπὸ τῶν Τιτάνων. Ἡ Ἀθηνᾶ ὁμῶς σώζει τὴν σπαιρυσσαν καρδίαν καὶ φέρει αὐτὴν εἰς τὸν Δία, ὃς τις καταπίνει αὐτὴν καὶ γεννᾷ ἐκ νέου τὸν Διόνυσον. Ἐπειδὴ δὲ εἰσήγαγον τὴν δοξασίαν ταύτην τοῦ Διονύσου Ζαγρέως εἰς τὰ μυστήρια τῆς Δήμητρος καὶ Περσεφόνης καὶ ἐταύτισαν τὸν θεὸν πρὸς τὸν Ἄδην, ἡ λατρεία αὐτοῦ δὲν συνίστατο μόνον εἰς κραιπαλιώδη χαράν, εἰς τὰς συνήθεις λατρείας τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ μετὰ τὴν εὐφροσύνην καὶ ἡδονὴν ἠκολούθει λύπη καὶ βαθὺ πένθος. Ἡ τύχη λοιπὸν τοῦ Ζαγρέως ἦτο ἡ μοῖρα τῶν ἀνθρώπων, οἱ τινες μετὰ βραχείαν διάρκειαν ζωῆς, ὡς τὰ φυτὰ τῆς γῆς, καταλαμβάνονται ὑπὸ τοῦ θανάτου· ἀλλὰ καθὼς ὁ Διόνυσος σπαρχθεὶς ὑπὸ τῶν Τιτάνων ἐπανέρχεται εἰς νῆαν ὠραιότεραν ζωὴν, οὕτως εἶνε πεπρωμένη καὶ εἰς τὸν ἀνθρώπον ἡ μετὰ θάνατον ἀνάστασις.

Μεταξὺ τῶν ἐορτῶν τοῦ Διονύσου εἶνε αἱ ἀρχαιότεραι κατ' ἀγροὺς ἢ ἀμπελῶνας ἐορταὶ διαφέρονσαι ἐκείνων, τῆς ὁποίας ἐώρταζον ὕστερον μεταχειριζόμενοι ἀναισχύντους ἀσελγείας μετὰ παντοίων νυκτερινῶν μυστικῶν ἐθίμων. Μεταξὺ τῶν ἐν Ἀθῆναις πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου ἐορτῶν ἀναφέρομεν τὰ Ἀθηναῖα (ὁ Διόνυσος ὀνομάζεται Ἀθηναῖος, ἐορτὴ τοῦ ληναῦ κατὰ τὸν μῆνα Γαμηλιῶνα (15 Ἰανουαρίου—15 Φεβρουαρίου), καθ' ὃν ἐτελοῦντο δραματικοὶ ἀγῶνες, ὡς αὐτῶς τὰ Ἀνθεστήρια κατὰ τὸν μῆνα Ἀνθεστηριῶνα (Φεβρ.—Μαρτ.). Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῶν Ἀνθεστηριῶν ἐώρταζον τὸ ἀνοιγμα τῶν πίθων τοῦ νέου οἴνου (πιθολογία), τὸν ὅποιον ἐπινον τὴν δευτέραν ἡμέραν, ἢ τις Χόες ἐκαλεῖτο διὰ τὰ ἀγγεῖα, δι' ὧν ἐπινον· ὅθεν καὶ τὸ ἐπίθετον τοῦ Διονύσου χοροπότης. Ἐκαστος εἰς τὸ δη-

γ ρ ο υ, βασιλεὺς τῆς Θράκης καὶ τῆς Μούσης Κ α λ ι ὀ π η ς, ὃς τις ἄδων καὶ κρούων τὴν λύραν ἐβέλγε καὶ τὰ ἄγρια θηρία. Ἐκ τούτου ὠνομαδόθησαν ὁ ρ φ ι α ο ι, αἵρεσις τις θρησκευτικὴ, περὶ ἧς εἶδε σελ. 8

μοτελές συμπόσιον ἔφερε τὸν πλήρη ἀκράτου οἴνου χοῦν καὶ μετὰ τὸν ἥχον σάλπιγγος ἐτελοῦντο ἀγῶνες πάτου, καθ' οὓς ἐδί-
θετο τῷ νικητῇ ἄθλον, ἢ πέμμη ἢ πλακοῦς ἢ ἀσπός. Κατὰ
τὴν τρίτην ἡμέραν, ἣ τις ἐκαλεῖτο χύτροι, ἐξέθετον χύτρας
κεριεχούσας ἐψημένα ὀσπρια (χέδροπα) καὶ παντὸς εἶδους
παρπούς πρὸς ἱλασμόν τοῦ μετὰ τοῦ Διονύσου συγχωνευθέντος
χθονίου Ἑρμού. Αἱ τρεῖς αὗται ἡμέραι ἐνομιζόντο ἀποφράδες καὶ
μιαραὶ, διότι ἐνόμιζον ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν κατοικομένων ἀνέρχον-
το· ἀλλ' ὅμως δὲν ἔπαυον καὶ τὰς διασκεδάσεις των οἱ ἑορτά-
ζοντες. Μετὰ τὰ Ἀνθεστήρια ἤρχοντο τὰ μεγάλα ἢ πολιτικὰ
Διονύσια κατὰ τὸν Ἐλαφροβλιῶνα (Μαρτ. — Ἀπρίλ.), διά-
φορα τῶν χωρικῶν μικρῶν Διονυσίων, τελουμένων κατὰ τὸν
Ποσειδεῶνα (Δεκερ. — Ἰανουαρ.). Κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην
ἐτέλουν πανηγύρεις, καθ' ἃς αἱ μὲν παρθέναι ἔφερον ἐπὶ τῶν κε-
φαλῶν κοφίνους μετὰ ἱερῶν σκευῶν καὶ ὀρμιάς σῦκων, οἱ δὲ Σιλη-
νοί, Σάτυροι, Πάνες καὶ Μαινάδες παρίστανον κατὰ μὲν τοὺς ἀρ-
χαιοτέρους χρόνους ἀπλῶς μικρὰ πρᾶγματα ποιοῦντες καὶ παν-
τοίους σαρκασμούς καὶ ἀστεϊεύματα καὶ ἄδοντες διθυράμβους(α)

(α) Αἱ καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα τελούμεναι ἑορταὶ τῷ Διονύσῳ ἔ-
δωκαν ἀφορμὴν εἰς τὴν γένεσιν τῆς δραματικῆς ποιήσεως.
Τὰ δύο αὐτῆς εἶδη, ἡ τραγωδία καὶ ἡ κωμωδία, διεκρίνοντο
ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἐγεννήθησαν ἐκ διαφορῶν πανηγυρικῶν ἐθίμων. Ἡ
μὲν τραγωδία χρεώσται τὴν γένεσιν αὐτῆς εἰς τὸν διθυράμβον
καὶ τὸν ὀπών, ἡ δὲ κωμωδία εἰς τὸν φαλλικὸν χορόν. Κατὰ τὰς
ἑορτάς τοῦ Διονύσου συνείθισον νὰ χορεύωσι περὶ τὸν βωμὸν τοῦ θεοῦ
(εἰς οὗ οἱ χοροὶ κύκλοι ἢ ἐγκύκλιοι ἐκαλοῦντο) καὶ ἑψάλλον
διθυράμβους, οἱ τινες ἐκαλοῦντο καὶ τραγωδία, ἔσως
ἐκ τοῦ ἐν τῇ τελετῇ θυομένου τραγοῦ λυμαντήρος καὶ εὐθρόως τῆς
ἁμπέλου, καιομένου ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, ἐν ᾧ ὁ χορὸς ἦδε τὸ ἄσμα περὶ
αὐτόν. Ὡς αὐτως κατὰ τὰς ἑορτάς τοῦ Διονύσου ἐτέλουν πομπὰς φέρον-
τες φαλλόν ὡς σύμβολον τῆς γεννητικῆς δυνάμεως τῆς φύσεως καὶ
ἦδον ἄσματα, ὧν τὰ μὲν ἐκαλοῦντο φαλλικά, τὰ δὲ καὶ κωμω-
δικὰ ἐκ τῶν κώμων, οἱ τινες συνέβαινον κατὰ τὴν ἑορτὴν, εἴτε καὶ
τρογῳδαί, ὡς χρισμένων τρογῆ τῶν μετόχων. Τινεῖς δὲ ἐλάτθην καὶ

ἦγον ὕμνους πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου, βραδύτερον ὅμως ἐγίνοντο ταῦτα μετ' ὑπερβαλλούσης μεγαλοπρεπειᾶς. — Αἱ κατὰ τὴν νύκτα ὑπὸ τοιούτων γυναικῶν ἐν βορυβῶδει μουσικῇ αἰλῶν, κυμαδάλων καὶ τυμπάνων τελοῦμεναι ἐορταὶ ὠνομάζοντο *Νυκτελία*· αὐτὸς δὲ ὁ Διόνυσος *Νυκτελίας*.

Αἱ ἐρμανεῖς γυναῖκες αἱ κατατασσόμεναι εἰς τὸν θάλασσαν τοῦ Διονύσου, καὶ αἱ κυμαζούσαι κατὰ τὴν ἐορτὴν αὐτοῦ ὠνομάζοντο *Βάχραι*, *Μαιράδες*, *Θυιάδες*, *Μυαλλιδῶνες*, *Βασσαρίδες*, εἰς ἃς προετέθησαν ἐπὶ οἱ *Σάτυροι*, *Πάνες*, *Σιληνοί*, *Κένταυροι*, *Μοῦσαι* καὶ *Νύμφαι*. Ἡ τέχνη ἡρέσκατο εἰς παραστάσεις τοιούτων θιάσων, καθ' ὅδς συνήθως αἱ Βάχραι κατὰ τὴν διάχυσιν τοῦ μεγίστου ἐνθουσιασμοῦ παριστάνοντο ἔχουσαι ἀνερριμμένην κεφαλὴν καὶ λελυμένην κόμην, ἐνδεδυμέναι μακρὰ ἱμάτια καὶ φέρουσαι ἀνὰ χεῖρας θύρους, ξίφη, τύμπανα κλπ. Ὑπὸ τοιούτου βορυβῶδους περικλυζόμενος ὁ Διόνυσος αὐτὸς τέρπεται γλυκέως ἀναπαυόμενος πολλὰκις καὶ μετὰ τῆς χαρίεσσης αὐτοῦ Νύμφης Ἀριάδνης. Εἰς τὰς παραστάσεις τοῦ Διονύσου ὁ ἀρχαιότερος τύπος, ἡ μεγαλοπρεπὴς μορφή τοῦ ἀρχαίου Διονύσου ἔχει πλουσίαν κόμην καὶ γενειάδα καὶ σχεδὸν γυναικεῖαν ἀσιατικὴν ἐνδυμασίαν (*Ἰνδικὸς Διόνυσος*)· καὶ διακρίνεται τοῦ μεταγενεστέρου νεανίου Διονύσου, ὃς τις ἔχει ἀβροὺς μυῶνας καὶ τὸ πρόσωπον ἐκφράζει ἰδιόζων μίγγμα μακαρίας μέθης καὶ ἀορίστου ἀφανοῦς πόθου. Περὶ δὲ τὴν κεφαλὴν φέρει μίτραν καὶ στέφανον ἐκ κλήματος καὶ κισσοῦ ἡ δὲ κόμη καταφέρεται ἐπὶ τῶν ὤμων χαριέντως καὶ εἰς μικροῦς πλοκάμους. Τὸ ἄγαλμα τοῦ Βάχχου εἶνε ὥρατος παῖς, εἰσερχόμενος εἰς τὰ δόξα τῆς

ἐν Μεγάροις ἀφορμὴ νὰ ἀναβῇ τινε καὶ νὰ ἀπαγγέλλῃ σκώμματα κατὰ τῶν ἄλλων (ὅθεν γέλως μεγαρικός, σκώμματα ἐξ ἀμαζῶν). Ἡ ἐρτὴ αὕτη ἐλέγετο *φ α λ λ η υ ὀ ρ ι α*. Ἀφιερωμένα τῷ Διονύσῳ ἦσαν πάντα τὰ θέατρα, διὸ καὶ οἱ δραματοδιδασκαλοὶ ἐλέγοντο *π ε ρ ῖ τ ὁ ν Δ ε ὄ ν ο σ ὀ ν τ ε χ ν ῖ τ α* καὶ οὐδὲν πρὸς Δ ε ὄ ν ο σ ὀ ν ῆ δ π ρ ὸ ς β ε ὄ ν ο σ α τὰ ἀπὸ τὰ δράματα.

ἡλικίας, καθ' ἣν ἄρχεται ἡ ὁρμὴ τῶν ἡδονῶν, ὡς ἡ τρυφερὰ κορυφὴ φυτοῦ, καὶ ἐμπίπτων ὡς μεταξύ νυστάγματος καὶ αὐπνίας εἰς θελκτῆριον ὄνειρον, τοῦ ὁποίου τὰς εἰκόνας τότε ἄρχεται νὰ συνάγῃ καὶ νὰ πραγματοποιῇ. Οἱ χαρακτῆρες οὗτοι εἶνε πλήρεις ἡδονῆς, ἀλλὰ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ οὐδόλως δεικνύει φαιδρὰν ψυχὴν (Winkelmann). — Ἰερὰ τῷ Διονύσῳ ἦσαν ἰδίως τὸ κλῆμα καὶ ὁ ἀειθαλὴς κισσός· μεταξύ τῶν ζώων ὁ πάνθηρ, ὁ λύκος, ἡ τίγρις, ὁ ὄνος, ὁ δελφίν καὶ ὁ κριός, ἃς τις κατ' ἐξαχὴν ἐθυσιάζετο αὐτῷ ὡς φθεῖραν τὴν ἀμπελαν.

4. Νύμφαι.

Αἱ νύμφαι ἦσαν θεαὶ κατωτέρας τάξεως, κατοικοῦσαι ἐπὶ τῆς γῆς ἐν ἄλσσι καὶ ἐπὶ ὄρεσιν, ἐν πηγαῖς, ρύαξιν, ἐν κοιλάσι καὶ ἄντροις. Ὀφείλεται ἡ γένεσις αὐτῶν εἰς τὸ θρησκευτικὸν πνεῦμα, ὃ περ εἰς πάντα τὰ τῆς φύσεως βλέπει τὴν ὑφασίαν καὶ τὴν ἰσχὺν θεῶν δυνάμεων καὶ προσωποποιεῖ τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως. Παρ' Ὀμήρῳ πρέπει νὰ κρίνωμεν τὰς νύμφας ὑπὸ ἐκτενεστέραν καὶ στενοτέραν ἔννοιαν. Ἡ *Καλυψώ*, π. χ. ἡ θυγάτηρ τοῦ *Ἀτλαντος*, ἡ *Φαέθουσα* καὶ *Λαμπετή*, θυγατέρες τοῦ *Ἡλίου*, φυλάττουσαι τὰ πατρῷα μῆλα καὶ τοὺς ἑλικας βούς ὀνομάζονται προσέτι *Νύμφαι*, ἀλλὰ διαφέρουσι τῶν *Νυμφῶν* κατὰ τὴν στενοτέραν ἔννοιαν, ὅτι εἶνε κόραι τοῦ *Διὸς* (*κοῦραι Διὸς*) καὶ κατοικοῦσιν ὄρη, ἄλση, πηγὰς καὶ λειμῶνας, ὧν εἶνε εὐεργετικαὶ θεότητες. Οὐδαμοῦ δὲ τοῦ Ὀμήρου εἶνε συνημμέναι ἐν γένει πρὸς τὴν φύσιν, διότι ὁ ποιητὴς οὗτος ἐπιθυμεῖ οἱ θεοὶ νὰ ἦνε πάντοτε ἀπὸ πηλαγμένοι τῶν δεσμῶν τῆς φύσεως, αὐθυπόστατοι καὶ ἐλεύθεροι τοπικοὶ θεοί, τῶν ὁποίων ὅμως ἡ ἐνέργεια οὐδόλως δεικνύει ὅτι σιωπηλῶς ἐπεκράτησαν τῶν τῆς φύσεως. Χορεύουσι φαιδραὺς χοροὺς καὶ κάθηνται ἐντὸς ψυχρῶν ἄντρων ἐνδεδυμένοι πορφυρὰ ἱμάτια καὶ ἀσχολούμεναι περὶ τὸ ὑφαίνειν. Πολλὰκις εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀκολουθίαν καὶ

τὸν ὅμιλον τῶν ἀνωτέρων θεῶν, ἄλλοτε δὲ ἡλ. περιφέρονται μετὰ τῆς Ἀρτεμίδος κυνηγῶσαι ἐπὶ τῶν ὄρεων καὶ δασῶν, ἄλλοτε δὲ ὑπηρετοῦσι τὴν Κίρκην κτλ. Συγκαλουμένης δὲ γενικῆς τῶν θεῶν ἀγορᾶς, ἔρχονται καὶ αὐταὶ εἰς τὸν Ὀλυμπόν. Εὐχαρίστως συναναστρέφονται μετὰ θνητῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους φέρονται μὲν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εὖνοι, φιλόφρονες καὶ βοηθοί, διότι τρέφουσι τὰ ἐμπιστευόμενα αὐταῖς παιδία καὶ πρὸς τοὺς κυνηγούς σοβοῦσι τὰ θηρία, φυτεύουσι δένδρα καὶ περιποιοῦσι τὴν αὔξησιν αὐτῶν· ἀλλὰ προξενοῦσιν αὐτοῖς καὶ βλάβην, διότι ἀρπάζουσιν ὠραίους νεανίας (Γλαῖς), γίνονται αἱτιοὶ προάουρου θανάτου καὶ καθιστῶσι, μάλιστα αἱ νύμφαι τῶν πηγῶν, πολλοὺς μανιακοὺς. Οἱ ἄνθρωποι ἀποδίδουσιν αὐταῖς ἐν μέρει θείας τιμᾶς ὡς ὁ Ὀδυσσεὺς θυσιάζει ἑκατόμβην καὶ πρὸςεύχεται αὐταῖς. Ἐπὶ τῆς Ἰθάκης εἶχον ἱερὸν βωμὸν πλησίον τῆς πόλεως εἰς τινα πηγὴν, ὅθεν ἐλάβανον ὕδωρ.

Ἐν τινι χωρίῳ τοῦ Ὀμήρου, ὃ περ ὅμιλος εἶνε πιθανῶς νεώτερας γενέσεως, λέγεται περὶ τῶν Νυμφῶν, ὅτι γίνονται ἐκ τῶν κρηνῶν, τῶν ἁλσεων καὶ ἐκ τῶν ἱερῶν ποταμῶν. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τοῦτο ἡ ὑπαρξίς αὐτῶν ἔχει σχέσεις πρὸς τὰ τῆς φύσεως αὐτῆς, τὰ ὅποια ἐνισχύουσι καὶ ζωοποιοῦσιν αὐταί, ἡ ζωὴ αὐτῶν ἀφανίζεται, ἅμα καὶ τὰ ἀντικείμενα τῆς φύσεως. Ἡ δοξασία αὕτη εἶνε ἡ ἐπικρατοῦσα κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους.

Αἱ νύμφαι κατὰ τὰ διάφορα ἀντικείμενα τῆς φύσεως, πρὸς τὰ ὅποια εἶνε συνημμέναι, ἔχουσι διάφορα ὀνόματα διακρινόμενα οὕτω.

Νύμφαι τῶν ὑδάτων, ἐν αἷς δυνάμεθα νὰ συμπεριλάβωμεν καὶ τὸ ἱερὸν γένος τοῦ Ὠκεανοῦ, τὰς Ὠκεανίδας ἢ Ὠκεανίδας καὶ τὰς Νηρηίδας, τὰς θεὰς τῆς θαλάσσης (νύμφαι Ὠλῆαι). Αἱ νύμφαι τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὑδάτων ἐν γένει ὀνομάζονται Νηίδες ἢ Νατίδες καὶ παρίστανται ὑπὸ τῆς τέχνης ἐπὶ ὕδατων ἔχουσαι στεφάνους ἐκ καλάμων· διακροῦνται δὲ πάλιν εἰς Πη-

ταμηΐδας, αἱ τινες ἔχουσι λάβει τὰ ἰδιαιτέρα αὐτῶν ὀνόματα ἐκ τῶν ὠρισμένων αὐταῖς ποταμῶν, ὡς Ἀχελαιΐδες Ἰσμηρίδες εἰς Κρηναίαις ἢ Πηγαίαις καὶ εἰς νόμφας τῶν λιμναζόντων ὑδάτων (Ἐλιομόμοι, Λιμναΐδες, Λιμναΐδες). Ἐπειδὴ αἱ πηγαὶ εἶχον ἐμπνευστικὴν δύναμιν, προσέθηκαν εἰς τὰς Νηρηΐδας καὶ τὴν τέχνην τοῦ μαντεύειν καὶ ἐσχέτισαν αὐτὰς πρὸς τὸ μέλος καὶ τὴν ποίησιν. Ἐντεῦθεν ἐλέγετο ὅτι ἐγέννησαν καὶ τὸν Ἀπόλλωνα καὶ Πιθανῶς αἱ Μοῦσαι οὐδὲν ἦσαν ἀνέκαθεν, ἢ ἐμπνευστικαὶ πηγαῖαι νόμφαι. Καὶ οἱ μὲν ἐμπνευστικοὶ μάντις καὶ ἱερεῖς ὀνομάζοντο υἱοὶ τῶν Νηρηῶν, οἱ δὲ ὑπὸ παρρηγορίας καταλαμβάνομενοι καὶ σπαρραττόμενοι μάντις τυμφολήπτοι. Ἐπειδὴ αἱ πηγαὶ ἔχουσιν ἰκματικὴν δύναμιν, αἱ νόμφαι ἀνήκουσι καὶ εἰς τὸν κύκλον τῶν σωτήρων θεῶν καὶ ἐπειδὴ διὰ τῆς ὑγρασίας αὐτῶν τρέφουσι τὰ ἄνθη καὶ τὰ λάχανα, εἶνε καὶ πλουσιοπάροχοι τροφεῖς τῶν τε ζώων καὶ ἀνθρώπων (κουροτρόφοι, καρποτρόφοι, νόμιοι) καὶ τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Διονύσου. Ὡς τροφοὶ παρουσιάζονται συχνὰ ἐν σχέσει πρὸς τὸν Ἑρμῆν, τὸν παρέχοντα ἀγαθὰ εἰς τὰ ποίμνια. Μετὰ τοῦ Διονύσου καὶ τῶν ἑταίρων Σιληνοῦ, Πανός καὶ τῶν Σατύρων περιφέρονται ἐπὶ τῶν ὄρεων χορεύουσαι φαιδρῶς.

Αἱ Νύμφαι τῶν ὄρεων, αἱ Ὀρειάδες (Ὀρεσιτιάδες, Ὀροδεντιάδες, Oreades), ὀνομάζονται καὶ ἰδιαιτέρως ἐκ τῶν ὄρεων, τῶν ἀριερωμένων αὐταῖς, ὡς αἱ Πελιάδες ἐκ τοῦ ἐν Θετταλίᾳ Πελίου, αἱ Κιθαίρωνίδες ἐκ τοῦ ἐν Βαιωτίᾳ Κιθαίρωνος, αἱ Δικταῖαι ἐκ τῆς ἐν Κρήτῃ Δίκτης κτλ. Ἡ ἐνέργεια αὐτῶν ἐξετείνετο ἐκάστοτε εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν κατεχομένην περιφέρειαν. Εἰς τὰς Ὀρειάδας ἀνήκει ἡ Πρῶ, νύμφη, θυγάτηρ τοῦ Ἀέρος καὶ τῆς Γῆς, ἢ τις τιμωρηθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἥρας, οὔτε πρῶτη νὰ ὁμιλήσῃ δύναται, οὔτε, εἴ τις ἄλλος λέγει, νὰ σιωπήσῃ. Εἰς τὰ ἔρμην δάτη ἐξωσμένη ἡγάπα τὸν θρυπτικὸν καὶ αὐτάρεσκον Νάρκισσον, υἱὸν τοῦ Κηρισσοῦ παταμοῦ καὶ τῆς νύμφης Λειριώσεως ἢ Λειριώπης· καὶ αὕτη μὲν λυπούμενη ἐτήκετο:

ὥστε τέλος τὰ ἑαυτῆς ὅσῃ ἐγένοντο πέτρα καὶ μόνον ἡ φωνὴ αὐτῆς ἐναπελείπετο· ὁ δὲ Νάρκισσος κατεδικάσθη νὰ ἀγαπᾷ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ εἰκόνα, ἣν καθήμενος εἰς τὰς πηγὰς θεᾷται, μέχρις οὗ κατατῆκεται μὴ δυνάμενος νὰ παύσῃ τὸν πρὸς ἑαυτὸν ἔρωτα. Ὁ νεκρὸς αὐτοῦ μεταβάλλεται εἰς ἄνθος ἐμῶνυμον. Κατὰ Πausanίαν ὁ Νάρκισσος εἶχε διδυμὸν ἀδελφὴν ὀμψιάζουσαν αὐτῷ κατὰ πάντα καὶ ἐρασθεὶς αὐτῆς, ἥ τις εἶχεν ἥδη ἀποθάνει, ἔρχετο εἰς τὴν πηγὴν, ὅπου βλέπων τὴν ἰδίαν εἰκόνα ἀνεκουφίζετο. — Ὅμοια ὄντα πρὸς τὰς Ὀρειάδας εἶνε αἱ *Ναπαῖαι*, διατρίβουσαι εἰς κοιλάδας καὶ ἐσφαγγας, αἱ *Ἀλοπιδες*, εἰς ἄλσιν καὶ ὄρυμους διαμένουσαι καὶ ἐνίοτε τὸν ὁδοιπόρον ἐκπλήττουσαι. Συγγενεῖς τούτων εἰσὶν αἱ *νύμφαι* τῶν δένδρων μάλιστα αἱ *Δρυάδες*, *Ἀμαδρυάδες*, τῶν ὁποίων ἐκάστη διήρχετο τὸν βίον ἐν ἐκάστῳ τῶν δένδρων, κατὰ τὰ διάφορα εἶδη τῶν ὁποίων εἶχον διάφορα ὀνόματα καὶ ὁ μὲν Ὀμπερος ἀγνοεῖ τὴν τάξιν ταύτῃ τῶν νυμφῶν, ὁ δὲ *Ἡσίοδος* ὀνομάζει αὐτὰς *μελικὰς νύμφας* (ἴδε Γαῖαν). Κατὰ τὸν ὀμηρικὸν ὕμνον εἰς Ἀφροδίτην (259 κ. εἰ) κατοικοῦσιν αἱ δρυάδες εἰς δασώδη ὄρη, ὅπου μετὰ τῶν ἀθανάτων χορεύουσαι μεγαλοπρεπεῖς χοροὺς καὶ ζῶσιν ἐν φιλότῃ ἐντὸς χαριστάτων σπηλαίων μετὰ τοῦ Ἑρμοῦ καὶ Σιληνοῦ. Ἀλλὰ τῇ γεννήσει αὐτῶν βλαστάνουσιν ὑψηλόταται ὄρυς καὶ ἐλάται, αἱ τινες ὅμως, ὅτε μετὰ καιρὸν ἡ ὥρα τοῦ θανάτου πλησιάζει, μαραινόμεναι καὶ συγχρόνως μὲ αὐτὰ ἡ ψυχὴ τῶν θεαινῶν καταλείπει τὸν φῶς. Ἐντὸς τῶν πόλεων ἀφισκοῦντο συνήθως πλησίον λουτρῶν οἱκοὶ μεγαλοπρεπεῖς καλούμενοι *νυμφαῖα* καὶ ἐθυσιαζόντο ἐλαίον γάλα, πρόβατα, αἶγες, οἶνοι καὶ ἄλλα.

Πρὸς τούτοις εὐρίσκονται *Νύμφαι* τοῖαν ὀνομαζόμεναι διάφορας κατὰ τοὺς τόπους, ὅπου κατοικοῦσαι καὶ ἐνεργαῖσαι· ὡς νύμφαι τῆς *Νύσης*, τῆς *Δωδώνης*, τῆς *Ἀθήνης* κτλ. Τῶν λουσούτων ὄνομα γενικὸν δὲν εὑρίσκεται.

Αἱ νύμφαι εἶχον ἱερὰ εἰς πολλοὺς τόπους ἐν πηγαῖς καὶ τοῖς

ταμοῖς, ἐν αἷσσι καὶ ἄντροις. Παρίστανοντο δὲ ὡς ὠραῖαι καὶ ἀκμαῖαι παρθένοι.

5. Σάτυροι.

Οἱ Σάτυροι, οἵτινες δὲν μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου εἰς ἀπαδοὶ τοῦ Διόνυσου, γένος οὐκ εὐδαμόν καὶ ἀμνηχανοεργόν καθ' Ἡσίοδον. Ἀλληγεροῦσι δὲ εἰς κατωτέρην μορφήν τὸν φυσικὸν βίον, οὗ τὸ ἄνθος εἶνε ὁ Διόνυσος. Ἔχουσι δὲ μορφήν ζώου, ἰδίως δὲ τράχου διότι ἔχουσι φαλακράν τήν κλῆν, ἀμβλείαν καὶ σιμὴν τὴν ῥίνα, ὅσσα αἶγεια ὦτα, ἐνίοτε δὲ καὶ φήρεα (ὄγκους) εἰς τὸν τράχηλον καὶ οὐράν αἰγός ἢ ἵππου. Οἱ χακτῆρες αὐτῶν δεικνύουσι προπετὴ ἀγροικίαν εἰς δὲ νωθοὶ καὶ πρὸς οὐδεμίαν ἐργασίαν ἐπιτέθουσι ἀγαπῶσιν ὅμως τὴν μουσικὴν, εἰς αὐλοὶ, σύριγγες, ἀσκοὶ πλήρεις οἴνου καὶ ποτήρια. Λέγονται δὲ υἱοὶ τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς νύμφης Ἰφθίμης ἢ τοῦ Ξελληνοῦ. Ὁ Ἡσίοδος λέγει αὐτοὺς ἀδελφούς τῶν Κουρήτιων, φίλων τοῦ χοροῦ καὶ τῶν παιγνίων καὶ τῶν νυμφῶν τῶν ὁρέων, μεθ' ὧν εὐχαρίστως τὴν χορηγίαν ἐπιτελοῦσι καὶ διώκουσιν αὐτά, δεικνύοντες τὸν ὀχληρὸν καὶ φορτικὸν αὐτῶν ἔρωτα.

6. Σειληνός, Σιληνός (Silenus).

Ὁ Σειληνός ἢ Σιληνός εἶνε ἰδιαιτέρως μορφῇ γεραιτέρου τινοῦ Σατύρου, ὅς τις πολὺσαρκος καὶ στρογγύλος, οἷος ἀσκὸς οἴνου, πάντοτε εἶνε μέθυστος καὶ κραυγαλῶν ὅθεν σπανίως ἐμπιστευόμενος εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ χρειάζεται πάντοτε στήριγμα ἢ ἀκουμβηστήριον. Ἐνεκα τούτου ἀναβαίνει συνήθως ἐπὶ ὄνου, ὅς τις, ὅτε θεοὶ καὶ θεοὶ ἐκινδύνευσον, διὰ τῆς φωνῆς του ἐδήλου ὅτι ἔπρεπε νὰ προφυλάττωνται, ἢ ὁδηγῆται καὶ ὑποστηρίζεται ὑπὸ δύο νεωτέρων Σατύρων. Παρίσταται φαιδρὸς μὲν καὶ καλός, ἀλλὰ μέθυστος γέρον μετὰ φαλάκρας καὶ ἀμβλείας ῥινός, μὴ δυνάμενος νὰ ἀπαλλαχθῇ ἐντελῶς τοῦ πλήρους οἴνου ἀσχοῦ. Εἶνε

παντοτεινός ακόλουθος τοῦ Διονύσου, θεωρούμενος μάλιστα ἀνατροφεὺς καὶ διδάσκαλος αὐτοῦ. Ἡ τέχνη ἀγαπᾷ νὰ παριστᾷ αὐτὸν καθ' ἣν σι γμὴν ὁ Σιληνὸς κρατεῖ εἰς τοὺς βραχίονας τὸν παραδεδομένον αὐτῷ εἰς ἀνατροφήν παιδα καὶ προσβλέπει μὲ περιχαρῇ προαίσθησιν τὸν μέλλοντα θεμελιωτὴν ὑψηλότερας λατρείας. — Οἱ ὀρφικοὶ ἀπέδιδον εἰς τὸν Σιληνὸν βαθυτέραν σημασίαν διότι κατ' αὐτοὺς ὢν σοφὸς γέρον, κείμενος ὑψηλὰ ὑπὲρ τὸν συνήθη κόσμον καὶ ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιούμενος τὰ τοῦ γηίνου βίου ἀγαθὰ, εὕρισκε ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ τὰ ἀρκούντα, ὥς τις ἐμπνευστικὸς μάντις, πρὸ τοῦ ὁποίου μέλλον καὶ πορευθὼν εἶνε ἀνοικτά. Ἡ καταγωγή ταῦ Σιληνοῦ παραδίδεται διαφόρως, ὀνομάζεται υἱὸς νύμφης τινος, ἐκ τοῦ ἀγροτικοῦ θεοῦ Ἑρμοῦ ἢ ἐκ τοῦ Πανός. Ὅτε ἐπλάσθησαν Σειληνοὶ κατὰ πλῆθος ἀριθμὸν, παρεδέξαντο πατέρα τούτων γέροντά τινα Σειληνόν, ὑπὸ τὸ ὄνομα Παπποσειληνός.

Φρύγιος τις Σειληνὸς εἶνε εἰς τὴν θεραπείαν τῆς Κυβέλης καὶ τοῦ Διονύσου.

7. Μαρσύας.

Οὗτος, υἱὸς τοῦ Ὀλύμπου (α) ἢ τοῦ Γάγγιδος ἢ τοῦ Οἰάγρου, εὔρε τὸν αὐλὸν, τὸν ὁποῖον ἡ Ἀθηναῖα εἶχε ρίψει, ἐπειδὴ τὸ φέσημα καθίστα δύσμορφον τὸ πρόσωπον αὐτῆς καὶ ἐπεχείρησε μουσικὸν ἀγῶνα πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα ὑπὸ τὴν συμφωνίαν ὃ νικηθεὶς νὰ παραδοθῇ ὅλως εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ νικητοῦ. Ὁ Ἀπόλλων ἐνίκησε διὰ τῆς κιθάρας τὸν αὐλὸν τοῦ Μαρσύου καὶ κρεμάσας αὐτὸν εἰς ἐλάτνην ἀπεδερμάτωσε. Τὸ δέρμα τοῦ Μαρσύου ἐδεικνύετο παρὰ τὰς Κελαινάς τῆς Φρυγίας ἐντὸς σπηλαίου, ὅπου ὁ ποταμὸς Μαρσύας ἔχει τὰς πηγὰς καὶ διηγούντο ὅτι τοῦτο ἐκινεῖτο μὲν περιχαρῶς, ὅτε τις ἐ-

Ὀλυμπος ὀνομάζεται καὶ τις μαθητὴς τοῦ Μαρσύου λεγόμενος ἑφεύρετῆς τοῦ αὐλοῦ.

πέζεν αὐλὸν κατὰ φρυγικὸν τόνον, ἔμεινε δὲ ἀκίνητον, ὅτε τις ἔπαιζεν αὐλὸν κατὰ φρυγικὸν τόνον, ἔμεινε δὲ ἀκίνητον, ὅτε ἔπαιζε κατὰ τοῦ Ἀπόλλωνος μουσικὴν Ὁ μῦθος ὅλος βασιῖζε-αι εἰς τὴν διαφορὰν τῆς μουσικῆς τοῦ Διονύσου καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, καθ' ὅτι ἐκείνη μὲν εἶχε μέθυσον καὶ παθητικὸν χαρακτῆρα, αὕτη δὲ σπουδαῖον, ἐμβριθῆ καὶ ἥσυχον.

Ὁμοίαν τοῦ Μαρσύου ὄν εἶνε ὁ

8. Μιδας.

Καὶ οὗτος ἦτο ἐξ ἀρχῆς φρυγικὸς Σεληνός, ἀλλὰ ὁ μῦθος μετεβαλὼν αὐτὸν ὕστερον εἰς πλαύσιον γυναικῶδη καὶ ὑπὸ τοῦ Διονύσου ἀγαπώμενον βασιλέα τῆς Φρυγίας, υἱὸν τοῦ Γόρδιου καὶ τῆς Κυβέλης. Διετηροῦντο ὅμως καὶ ἐν τῷ μύθῳ τούτῳ εἰς ἐτὶ ἵχνη τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ οὐσίας, ἐπεὶ ἐλέγεται ὅτι ὁ βασιλεὺς εἶχεν ὠτα σατύρου ἢ ὄνου, τὰ ὅποια ἐδωκεν ὁ Ἀπόλλων, διότι ποτὲ μετὰ μουσικὸν ἀγῶνα, γενόμενον μεταξὺ Πανός καὶ Ἀπόλλωνος, ἐμέμερετο τὴν γνώμην, ἥ τις ἀπέδιδε τὴν τιμὴν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα.

9. Παν (α).

Παν, υἱὸς τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Δρύοπος, (β), ἦτο ἀρχαϊκὸς θεὸς τῶν ποιμένων καὶ τοῦ δάσους, ὃς τις, κερμασφόρος καὶ χηλοφόρος περιφέρεται μετὰ τῶν Νυμφῶν ἐν τοῖς δρυμῶσι καὶ ἐπὶ τῶν ὄρεων καὶ ἐν τοῖς λειμῶσι, προφυλάττει τὰ ποιμνία εἰς τὰς νομάς ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν ὄρεων καὶ πολυλαπχισιάζει τὴν γένεσιν αὐτῶν (νόμος) ἢ κυνηγεῖ κατὰ

(α). Ἐὸ ὄνομα πιθανῶς πορεύεται ἐκ τοῦ π α ω = σω.

(β). Ὁμοιάζεται καὶ υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς ἀρχαϊκῆς Νύμφης Κ α λ λ ι σ τ ο ὦ ς ἢ εὐὶ Ἑ ρ μ ο ὦ καὶ τῆς Π η ν ε λ ὀ π η ς ἢ τοῦ Ὀβρανῶ καὶ τῆς Εἱῆ.

τοὺς δρυμοὺς (ἀγρίους, κυνηγούς) καὶ ἐπιστροφῶν ἐκ τοῦ κυνηγίου κεκμηκώς συρίζει τὴν σύζυγα ἐρωτικῶς. Αἱ δὲ Νύμφαι ἀγελᾶσθαι περὶ αὐτὸν ἢ χορεύουσιν ἢ ᾄδουσι μετ' αὐτοῦ τερπνότατα ᾄσματα. Ἄμα γεννιθεὶς παρουσιάσθη ὁ θεὸς ὑπὸ ἰδίαν μορφήν, αἰγόκερως, τραγογένης, καμπυλόερνος, δασύθριξ ἔχων οὐράν, αἰγυπῶδες κτλ. ὥστε ἡ μὲν μήτηρ ἐκπλαγεῖσα ἐφυγεν, ὁ δὲ Ἑρμῆς λαβὼν τὸν υἱὸν ἔφερεν εἰς τοὺς θεοὺς, οἱ τινες ἐχάρησαν διὰ τὸν ἀλλόκοτον θεόν, κατ' ἐξοχὴν δὲ ὁ Διόνυσος, ἐπονομάσαντες αὐτὸν Πᾶνα, ἔπειδ' ἔχαιρεν ἐκ καρδίας.

Ἢ θεὸς τῶν ποιμένων εὔρε τὸν ποιμενικὸν αὐλόν, τὴν σύγγα, ἢ τις ἐντεῦθεν ἐγένετο ἀγαπητὴ αὐτοῦ Νύμφη Σὺριγξ, θυγάτηρ τοῦ Ἀδάωνος ποταμοῦ τῆς Ἀρκαδίας, ἢ τις, ὅτε κατεδιώκετο ὑπὸ τοῦ Πανὸς μετεμορφώθη ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς εἰς κάλαμον· ὅτε ὁ Πᾶν ἀνεστέναιεν, ὁ κάλαμος ἐξέτεμπεν ἤχους ἠδίστους, οἱ τινες ἐβελγον τὴν καρδίαν τοῦ θεοῦ, ὥστε, ἔκοψε μέρος τοῦ κάλαμου καὶ κατεσκεύασε σύγγα, δι' ἧς ἐσφριττε τοσοῦτον ἐπιτηδεύας, ὥστε καὶ πρὸς Ἀπόλλωνα περὶ μουσικῆς ἦρισε νικήσας κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Μίδα, οὐ τὰ ἴσα ὁ Ἀπόλλων ὄνεια κατέστησεν. Ἐν τῇ τιτανομαχίᾳ ἐβλήθησε πολλοὺς θεοὺς διὰ σάλπιγγος ἐκ κογχυλίου, ἐκ τοῦ ἢ χεῖς τῆς ὁποίας τρημάζαντες, διότι ἐνόμιζον ὅτι ἔρχεται μέγιστον τέρας, ἐφυγον. Καὶ ἡ Νύμφη Ἠχώ ἥτο ἐρωμένη αὐτοῦ κατεσκῶν μάλιστα εἰς ἐρήμους, ἀγρίους δρυμοὺς, ὅπου τοὺς ἀνθρώπους καταλαμβάνει μυστικῇ ἡδονῇ καὶ βαθύς φόβος, ἐκπλήττει τοὺς μοναχούς ὁδοπόρους διὰ τῆς φοβερᾶς φωνῆς (πανικὸς φόβος, πανικὸν δέμμα), διὰ τῆς ὁποίας γίνεται καὶ νικτὴς τῶν ἐχθρῶν. Ὅτε κατὰ τὸν καιρὸν αὕς ἐν Μαραθῶνι μάχης ὁ Ἀθηναῖος Πειδωπίδης διὰ τῆς Ἀρκαδίας εἰς Λακεδαίμονα ἐσπευδεν, ὅπως παρακάλεσθαι πρὸς βοήθειαν τοὺς σπαρτιάτας ἐναντίον τῶν Πέρσων, ἤκουσε περὶ τῶ Παρθένου ὄρος τὴν φωνὴν τοῦ Πανὸς ἐπὶόντος· ὅτι ἤθελεν ἐμῶς εἰς φόβον τοὺς Πέρσας, αἱ αἱ Ἀθηναῖοι, τοὺς ὁποίους ἔδει τὸν σὺντρέψαν, ἐπέειπον αὐτὸν πρὸς τούτο. Ἀπὸ τῆς

ἐποχῆς ταύτης ἀφίσρῳσαν ἱερὸν εἰς τὸν Πᾶνα, τὸ ὑπὸ τὴν ἀκρό-
πολιν σπήλαιον, ὅπου κατ' ἔτος ἐξιλέωνον αὐτὸν διὰ θυσιῶν καὶ
λαμπάδων, ἐπειδὴ εἶχε σχέσιν πρὸς τὸ φῶς, ὡς κατοικῶν ἐπὶ
τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων, ἐπὶ τῶν ὁποίων αἰεὶ ποτε ὁ ἥλιος ῥίπτει
τὰς ἀκτῖνας. Πρὸς τούτοις ὡς ὢν θεὸς τῆς φυσικῆς ἐπιπνεύσεως
καὶ μαντείας ἐδίδαξε τὸν Ἀπολλῶνα τὴν μαντικὴν. Μεταγενέ-
στερον ὁ ἀρχαῖος θεὸς Πᾶν ἐκ παρεννοήσεως τοῦ ὀνόματος κα-
τέστη σύμβολον τοῦ ὅλου κόσμου καὶ ὁ ἥχος τῆς σύριγγος αὐτοῦ
ἐσήμαινε τὴν ἁρμονίαν τῶν σφαιρῶν. Ἐντεῦθεν προέρχεται καὶ ἡ
καταγωγὴ ἐκ τοῦ Αἰθέρος καὶ τινος Νηρηίδος ἢ ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ
καὶ τῆς Γῆς.

Ὁ Πᾶν διὰ τὴν ὁμοιότητα αὐτοῦ πρὸς τοὺς Σατύρους καὶ
ὡς θορυβώδης θεὸς τῆς φύσεως προσελήφθη καὶ εἰς τὴν ἀκολου-
θίαν τοῦ Διονύσου, εἰς τὴν ὁποίαν εἶνε εὐθυμος, γελοῖος, πη-
διτῆς καὶ ὀρχηστῆρ, φορτικὸς ἐραστὴς τῶν Νυμφῶν. Ἐφαντά-
ζοντο δὲ καὶ Πᾶνας, ὡς Σατύρους καὶ Σειληνοὺς εἰς πλῆθ. ἀ-
ριθμὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἀνέμειξαν Σατύρους καὶ Σατυρίσκους,
Πᾶνας καὶ Παρίσκους, Σειληνὸν καὶ Σειληνοῦς καὶ τοὺς
τῶν ἀρχαίων Ἰταλῶν θεοὺς τῶν δασῶν Faunus καὶ Fauni,
Silvanus καὶ Silvani οὕτω πρὸς ἀλλήλους, ὥστε σχεδὸν ἡ-
φανίσθη πᾶσα χαρακτηριστικὴ διαφορὰ ὡσαύτως καὶ πρὸς τὴν
μεγάλαν ὀρεινὴν Μητέρα Κυβέλην.

10. Πρίαπος (Priapus).

Πρίαπος, υἱὸς τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Ἀφροδίτης ἢ Νύμφης
τινός, ἦτο θεὸς τῆς ἐπικαρπίας τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν ποιμνίων
ἀμπέλων κήπων, ἐν οἷς μάλιστα ἔστανον καὶ τὸ ἄγαλμα αὐτοῦ,
ὡσαύτως δὲ καὶ τῆς γονιμότητος τῶν ζώων. Ἐλατρεύετο δ' ἐν
Λαμψάκῃ πόλει τῆς Μυσίας παρὰ τὸν Ἑλλησποντον καὶ ἐθυ-
σιάζετο μέλι καὶ γάλα ἐν δὲ τῇ ἐπιλοιπῇ Ἑλλάδι ἀρχὰ ἐ-
γένετο γνωστός. Ὁ Ὅμηρος, ὁ Ἡσίοδος καὶ οἱ λοιποὶ ἀρχαῖοι

τέροι ποιηταὶ οὐδὲν γινώσκουσι περὶ αὐτοῦ. *Πριάπους* ἐφαντάζοντο καὶ εἰς πληθ. ἀριθ. ὡς *Πάνας*, *Σατύρους* καὶ ἄλ. Ἐταῦ τιζον δὲ τὸν *Πριάπαν* πρὸς τὸν *Mullunus* ἢ *Mutunus* τῶν Ἰταλῶν.

Παρίστατο δὲ ὑπὸ τῆς τέχνης πρεσβύτης κρατῶν μάχαιραν καὶ ὀπώρας, ἐνίοτε δὲ κέρατα καὶ ὦτα αἰγός. — Ἀλλαχοῦ ἐλέγετο υἱὸς τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ ἰθυοκλλικοῦ καὶ τοῦ Ἑμφοροδίτου, ὡς πάλιν ἀλλαχοῦ ἐνομιζέτο συγγενῆς τοῦ Σιλπνοῦ, ὡς δεικνύει ὁ ὄνος, ὅς τις ἦτο ἱερὸς αὐτῷ διὰ τε τὴν πριάπιον αὐτοῦ φύσιν καὶ τὴν ἀγρίαν φωνήν. Ὀνομάζετο δὲ καὶ *Ἰθέραιλος* καὶ *Τύρων*. Συγγενεῖς αὐτῷ μορφαὶ εἶνε ὁ *Ὀρθάρης* καὶ ὁ *Κορίσαιος*.

11. Κένταυροι (*Centauri*) (α).

Οὗτοι ὡς δαίμονες τῶν δρυμῶν καὶ τῶν ὄρεων καὶ ὡς ἔχοντες μορφήν ἀνθρώπου καὶ ἵππου συγγενεύουσι πρὸς τοὺς Σατύρους καὶ διὰ ταύτην τὴν συγγένειαν, καθὼς καὶ διὰ τὴν θηριώδη αὐτῶν ἀγριότητα καὶ ἀπόλαυσιν κατετάττοντο εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Διονύσου. Παρ' Ὀμήρῳ καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην περὶ αὐτῶν δοξασίαν εἶνε λάσιοι, τραχεῖς τὰς τρίχας καὶ δυνατοὶ ἄνθρωποι, ἄγριοι καὶ σφόδρα ἐπιθυμηταὶ τοῦ οἴνου καὶ τῶν γυναικῶν. Κατῴκουν δ' ἐν Θεσσαλίᾳ ἐντὸς τῶν δρυμῶν τῆς Οἴτης καὶ τοῦ Πελίου, ἀλλ' ἐντεῦθεν, ἀφ' οὗ κατὰ τὸν γάμον τοῦ Λαπίθου *Πειριθόου* μετὰ τῆς Ἰπποδαμείας (Λαοδαμείας ἢ Δηδαμείας) μεθύσαντες ἐδοκίμασαν νὰ ἀρπάσωσι τὰς γυναῖκας καὶ ἀφ' οὗ ἡ ἀγρία δύναμις αὐτῶν ἐνικήθη (κενταυρομαχία) εἰς δυ-

(α) Τινὲς τὴν λέξιν παράγουσιν ἐκ τοῦ κεντεῖν καὶ ταῦρος ἢ ἐκ τοῦ κένιορες ἵππων· ἄλλοι ζητοῦσι τὴν ἀρχὴν τῆς παραστάσεως εἰς τὸν ἐν Θεσσαλίᾳ σὺνθετος κυνήγιον τῶν τεύρων, τὸ ὅποιον μετέρχοντο ἐφιπποῖ.

νατὴν μάχην τοῦ Πειριθόου καὶ τῶν φίλων ἀντιπροσωπευόντων τὸν εὐγενῆ ἥρωισμόν, ἐδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Λαπιθῶν καὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὸν Πίνδον καὶ εἰς τὰ ὄρια τῆς Ἠπείρου, ὡς αὐτοὶ δὲ καὶ εἰς Ἀριαδίαν καὶ τὴν Μαλέαν ('Ἰδε 'Ηρ. κεφ. 3.) Ἡ ἔνωσις τῆς μορφῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἵππου συνέβη κατὰ πρῶτον πιθανῶς ἐπὶ Πινδάρου (περὶ τὰ 500 π. Χ.), διὸ καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν παρίσταντο ὑπὸ τῆς τέχνης ὅλως ὡς ἄνδρες, ὅπισθεν τῶν ὁποίων προετίθετο σῶμα ἵππου μεταγενέστερον ὅμως περὶ τὴν ἐποχὴν τοῦ Φειδίου (περὶ τὸ 450 π. Χ.) ἐτίθετο εἰς τὸ σῶμα καὶ τὸ στῆθος τοῦ ἵππου τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἀλλ' ἡ παράστασις τοῦ προσώπου, τὰ ὀξεῖα ὦτα καὶ τὸ ὄσυν τῶν τριγῶν ἐνθυμίζουσι τοὺς Σατύρους.

Ἀφ' οὗτου οἱ Κένταυροι προσελήφθησαν εἰς τὰ διανοησιακά ὄντα κατεπαύθη ἡ φυσικὴ αὐτῶν ἀγριότης, διότι ἔπρεπε νὰ υποχωρήσωσιν ὑπὸ τὴν τὰ πάντα δαμάζουσαν δύναμιν τοῦ Διόνυσου καὶ νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὴν δόξαν τοῦτου βαδίζοντες ἡμέρῳ καὶ παίζοντες τὸ κέρως ἢ τὴν λύραν πρὸ τοῦ ἀγέματος αὐτοῦ. Κατὰ τὸν συνιεθὲ μῦθον κατήγοντο οἱ Κένταυροι ἀπὸ τοῦ Ἰχίωνα καὶ τῆς Νεφέλης ὁ Χείρων ὅμως, ὁ σοφώτατος καὶ δικαίος ταυτῶν, ὁ καὶ κατ' ἐξοχὴν Κένταυρος ὀνομαζόμενος, εἶνε υἱὸς τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ὠκεανίδος Φιλύρας καὶ διδάσκαλος πολλῶν Ἑλλήνων ἡρώων, ὡς τοῦ Ἀχιλλέως, τοῦ Ἰάσονος καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μιδέου, τοῦ Πηλέως, τοῦ Τελαμῶνος, τοῦ Κάστορος καὶ Πολυδεύκους, Ἀμφιαράου, Μαχάονος καὶ ἄλλοι, οἵτινες εἰς τὸ Πέλιον ἔμαθον παρ' αὐτοῦ τὴν ἰατρικὴν, τὴν μουσικὴν, τὴν γυμναστικὴν καὶ τὴν μαντικὴν. Εἶνε λοιπὸν εὐγενὲς ὃν ὅπερ ἐξελλῶν τῆς ἀγρίας φυσικότητος, ἰδίως τῶν Κενταύρων, ἐξημερώθη διὰ σοφίας καὶ δι' ὑψηλοτέρων γνώσεων. Οὐγάρ τῃς τοῦ Χείρωνος ἦτο ἡ Ἐνδυς, ἡ μήτηρ τοῦ Πηλέως καὶ μάμμη τοῦ Ἀχιλλέως τοῦ ὁποίου τὸ δόρυ, ὁ περ ἔφερε πρὸ τῆς Τροίας, εἶχε δωρηθῇ ὑπὸ τοῦ Χείρωνος εἰς τὸν πατέρα Πηλεῖα ὅτε ἐγένετο ὁ γάμος αὐτοῦ μετὰ τῆς Θέτιδος, ὅτε ὁ Ἡρακλῆς ὑπὸ τοῦ Χείρωνος ἐξενίχτο, ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ πατρὸς.

ἐν τῶν διὰ τοῦ ἰοῦ τῆς Λερναίας ὕδρας βεβαμμένων βελῶν τοῦ Ἡρακλέους καὶ ἐπὶ νεικεν ἀνίατον πληγὴν, ἥ τις ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἀφεθῇ ἐκουσίως τῆς ἀθανασίας καὶ ἀντὶ τοῦ Προμηθέως νὰ ὑπάγῃ αὐτὸς εἰς τὸν ἄδην (ἴδε Προμηθεά).

12. Δημήτηρ.

Δημήτηρ, ἡ θυγάτηρ τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ῥέας, ἀδελφὴ τοῦ Διὸς εἶνε ἀνέκαθεν ἡ θεία μήτηρ Γῆ (Δῆ=Γῆ), ἥ τις στέλλει τὰς εὐλογίας τῶν φυτῶν, καὶ ὅτε, ἀποβαλοῦσα μᾶλλον τὸ φυσικὸν στοιχείον, παρουσιάζεται ἐλευθέρα ἀτομικὴ θεότης, ἔχει μεγάλην σχέσιν πρὸς τὸ φυτικὸν βασιλεῖον, διότι ἐκβλάστανει καρποὺς καὶ ἄνθη καὶ παρέχει τοῖς ἀνθρώποις τροφάς. Παρ' Ὀμήρῳ μνημονεύεται ἡ θεὸς, ὡς καὶ ὁ Διόνυσος, σπανίως καὶ δὲν εὐρίσκεται ἐν τῇ βουλῇ τῶν θεῶν, ἀλλ' ὡς τις εὐεργετικὴ καὶ φίλη τῶν ἀνθρώπων θεὰ διατελεῖ φέρουσα εὐτυχίαν εἰς τὴν γῆν, διότι ὁ ἄρτος (Δημήτερας ἀκτὴ) εἶνε ὥρον αὐτῆς, ἥ τις διαχωρίζει τὸν καρπὸν καὶ τὸ ἄχυρον εἰς τὴν πνοὴν τῶν ἀνέμων. Ἡ θεὰ, ἡ παρέχουσα τοῖς ἀνθρώποις τὴν αναγκασιότατην τροφήν βεβαίως ἀπέλαυε παρ' αὐτοῖς οὐχὶ μικρὰς τιμῆς, εἰ καὶ ἔχει ἐν τοῖς ἔπεσι τοῦ Ὀμήρου δευτερεύουσιν θέσιν. Ἰερὸν τῆς Δήμητρος μνημονεύεται ἐν Πυράσῳ τῆς Θεσσαλίας. Μετὰ τοῦ Ἰασίωνος μνηστεύεται ἐπὶ τρεῖς ἀριτριβοῦς σπορίμου γῆς (ἐν τῇ καρποφόρῳ Κρήτῃ) καὶ γεννᾷ ἔξ αὐτοῦ τὸν Πλοῦτον· ἀλλὰ μαθὼν τοῦτο ὁ Ζεὺς ἀποκτείνει αὐτὸν διὰ τοῦ κεραυνοῦ. Ὅτι ἦτο γνωστὴ εἰς τὸν Ὀμηρον καὶ ἡ γέννησις τῆς Περσεφόνης ἐκ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Δήμητρος, εἰκάζεται ἐκ τῆς ἱλιάδος (Ξ, 326) καὶ ὁδυσσεΐας (Λ, 217).

Ἡ σχέσις τῆς Δήμητρος πρὸς τὴν θυγατέρα Περσεφόνην ἡ Κόρη, περὶ ἧς παρ' Ὀμήρῳ οὐδὲν εὐρίσκεται, εἶνε τοσαύτη, ὥστε μήτηρ καὶ κόρη πάντοτε ὁμοῦ ὀνομάζονται, ὡς τὰ θεῶ, αἱ διώνυμοι θεαί, αἱ πότνιαι, αἱ δέουποιαι, αἱ σερναί, αἱ

μεγάλαι θεαί, καὶ ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τοῦ περὶ αὐτῆς μύθου, ὅς τις κατὰ τὸν ὁμηρικὸν εἰς Δήμητρα ὕμνον (4) ἔχει οὕτως· ὅτε ποτὲ ἡ Περσεφὼν ἀπομειμαχρυσμένη τῆς Μητρὸς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς Νύκτος (α.) μετὰ τῶν συμπακτριῶν αὐτῆς συνέλεγεν ἄνθη, ἀνέωχθη αἴφνης ἡ γῆ καὶ ἐξώρμησεν ὁ ἀμείλιχος Ἄδης μετὰ τῶν ἀθανάτων αὐτοῦ ἵππων καὶ τῇ θελήσει τοῦ Διὸς ἀναρπάσας αὐτὴν ὁδυρομένην ἤγαγεν εἰς τὸν Ἄδην, ἵνα γένηται γυνὴ αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον ὁ τὰ πάντα βλέπων Ἥλιος εἶδε τὴν ἀρπαγὴν.

Ἡ Δημήτηρ εἶχεν ἀκούσει τὴν ἐπίκλησιν τῆς κόρης, ἀλλ' ἡ γνῶσις τί ἐπαθεν ὅθεν καταληφθεῖσα ὑπὸ λύπης (ἀχαιά = λυπηρά) σπύρει τῇδε κάκεις τῆς γῆς, ἵνα ἀνέυρῃ τὴν φιλότατην θυγατέρα, μέχρις οὗ τὴν δεκάτην ἡμέραν (9 ἡμέρας διαρκοῦσι τὰ Ἐλευσίνια) ἡ Ἐκάτη, ἡ τις ἤκουσε μὲν τὰς κραυγὰς τῆς Περσεφῶνης, δὲν εἶδεν ὅμως τὸν ἀρπάσαντα φέρει αὐτὴν πρὸς τὸν Ἥλιον, ὅς τις ἀναγγέλλει ὅτι ὁ Ἄδης ἀπήγαγεν ἐντὸς τοῦ ἄρματος τὴν ὑπὸ τοῦ Διὸς αὐτῷ δωρηθεῖσαν θυγατέρα. Κατὰ τοῦ Διὸς ὀργισθεῖσα καὶ φεύγουσα τὸν Ὀλυμπον περιεπλανᾷτο ἡ Δημήτηρ ἄγνωστος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, μέχρις οὗ ἤλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Κελεοῦ ἐν Ἐλευσίνι, ὅπου ὑπεδέξατο καὶ ἐξένισεν αὐτὴν ἡ γυνὴ τοῦ Κελεοῦ Μεταίειρα. Ἡ Δημήτηρ ὡς γρᾶν ἐλθοῦσα καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Δηώ (οὕτως ἐκαλεῖτο ἐν Ἐλευσίνι) ἀνεδέχθη τὴν ἀγωγὴν τοῦ μικροῦ υἱοῦ Δημοφῶντος, τὸν ὁποῖον ἐπεμελεῖτο καὶ ἤθελε νὰ καταστήσῃ ἀθάνατον· ὅθεν ἄρ' οὐ ἐθέψεν αὐτὸν δι' ἀμβροσίας καὶ ἐνεφύσησεν αὐτῷ, ἐβαλεν εἰς τὴν πυρὰν κρυφίως ὡς καυσόξυλον· ἀλλὰ παραφυλάττουσα αὐτὴν ἡ Μετάνειρα καὶ ἰδοῦσα τὸ τέκνον· εἰς τὰς φλόγας ἐξεπλάγη καὶ ἀνεβόησε μεγαλοφῶνως, οὕτως, ὥστε ἐκώλυσε τὸ

(α). Τίνα Νύκην ἐφαντάζοντο δὲν ὀρίζεται· ἴσως ἦτο ἀνέκαθεν τὰ Μέγαρα, ὅπου ἡ Δημήτηρ ἐξ ἀμνημονεύτων ἐλατρεύετο. Ἄλλοι μῦθοι λέγουσιν ὅτι ἡ ἀρπαγὴ ἐγένετο ἐν Σικελίᾳ, ἐν τῇ Ἑννῇ, ἐν Ἐλευσίνι, ἐν Ἑρμίνῃ τῆς Ἀργολίδος, ἐν τῷ Φενεῷ τῆς Ἀρκαδίας, ἐν Κρήτῃ.

ἔργον τῆς Δημήτρος καὶ ὁ Δημοφῶν διετήρησε τὴν θνητὴν φύσιν. Ἐπειδὴ ὅμως ἀνεπαύετο εἰς τὰ γόνατα καὶ τοὺς βραχίονας τῆς θεᾶς, ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἐν μέρει αἰωνία τιμὴ. Μετὰ τοῦτο ἡ Δημήτηρ ἐφανερῶθαι ὡς θεὰ καὶ προσέταξε νὰ κτισθῇ πρὸς τιμὴν αὐτῆς ναὸς εἰς τὴν πηγὴν Καλλίχορον, ὅπου κατοίκει καὶ ἐδίδασκε τοὺς ἀνθρώπους τὴν λατρείαν αὐτῆς. Ἐνταῦθα λυπούμενη ἐγέλασέ ποτε διὰ τὸν ἀστεῖσμον γράϊας τινὸς Ἰάμβης καλουμένης ἐξ οὗ προῆλθε καὶ τὸ ἔθος νὰ σκώπτωσιν ἀλλήλους αἱ γυναῖκες τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὰ θεσμοφύρια. Περιελθούσα δὲ πολλοὺς τύπους καὶ μὴ δυνηθεῖσα νὰ εὕρῃ τὴν Περσεφόνην ὠργίσθη (α) καὶ κατηράσθη τὴν γῆν νὰ μὴ καρποφορήσῃ, ὃ περ πολλοὺς θεοὺς ἐβλάψε, διότι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐβυσίαζον αὐτοῖς. Τότε ὁ Ζεὺς διὰ τῆς Ἰριδος προσεκάλεσεν αὐτὴν εἰς τὸν Ὀλυμπον ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ ὑπάγῃ ἐπέμψε πάντας τοὺς θεοὺς νὰ πείσωσιν αὐτὴν, ἥ τις ἐπέμενε λέγουσα ὅτι, ἂν μὴ ἴδῃ τὴν κόρην, οὔτε ἡ γῆ θὰ καρποφορήσῃ οὔτε θὰ ἀναβῇ εἰς τὸν Ὀλυμπον· τέλος δὲ ἔστειλε τὸν Ἑρμῆν εἰς τὸν ὄδον διὰ νὰ φέρῃ τὴν Περσεφόνην, εἰς ἣν ἀναχωροῦσαν ὁ Ἄδης ἔδωκεν νὰ δαπανᾷ κόκκους ροιᾶς (β), ὅπως μὴ δύναται νὰ μένῃ αἰωνίως παρὰ τῇ μητρὶ, ἀλλὰ νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὸν ἄνδρα αὐτῆς. Οὕτω συνέβη κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Διὸς· ἡ Περσεφόνη νὰ ζῇ ἐναλλάξ ἐξ μὲν μῆνας ἐπὶ τῆς γῆς παρὰ τῇ Μητρὶ, ἐξ δὲ παρὰ τῷ Ἄδῃ ἐν τῷ κάτω κόσμῳ.

Ἡ Περσεφόνη δηλοῖ ἐν τῷ μύθῳ τοῦτω ἀνέκαθεν τὸν φυτικὸν κόσμον, ὃς μήτηρ, ἡ παρέχουσα δῆλον ὅτι τροφὴν γῆ, εἶνε ἡ

(α) Αὕτη ἡ λυπούμενη καὶ ὀργιζομένη Δημήτηρ ὀνομάζεται Μέλαινα (διὰ τὸ μέλαν ἔνδυμα, ὃ περ βεβαίως ἐφάρει ἐν καιρῷ τῆς λύπης) καὶ Ἑρινός, παρουσιαζομένη ὡς ἐπὶ τὸ πολλὸ εἰς κατὰ τόπους λατρείας. Σπανοκαρπία ἢ ἀκαρπία καὶ ἡ ἐρημία τοῦ χειμῶνος ἔχουσιν ἐξ ἀρχῆς γεννηθεῖν τὴν δόξαν ταύτην. Ἴδε Ἑρινός.

(β.) Ὁ κόκκος τῆς ροιᾶς εἶνε τὸ σύμβολον τοῦ γάμου καὶ τῆς ἀγάπης.

Δημήτηρ καὶ ὅς τις δύο μὲν ἐποχὰς τοῦ ἔτους, ἐφ' ὅσον διαρκεῖ τὸ θέρος, θάλλει καὶ ἀνθεῖ ζωνῶς, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα, τὸ τρίτον μέρος τοῦ ἔτους, ἀποθνήσκει καὶ ἡ ἀνθοῦσα ζωὴ ἀποσύρεται ἐν τῇ σκοτεινῇ κατοικίᾳ τοῦ Ἅδου. Ὁ μῦθος οὗτος ἀνέκαθεν ἀναφερόμενος εἰς τὸν θίον τῆς φύσεως ἐνοήθη καὶ ἐπλάσθη ὅλως ἀνθρωπίνως, διότι ἡ Δημήτηρ ὑπόκειται εἰς τὴν λύπην καὶ τὴν χαρὰν αἰσθανομένης μητρός.

Ὁ ὁμηρικὸς ὕμνος, ἐξ οὗ ὁ μῦθος ἐν συντόμῳ ἱστορήθη, ἀναφέρεται ἐξαιρέτως εἰς τὴν Ἐλευσίνα, κειμένην πλησίον τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου ἡ Δημήτηρ ἐκπαλαί εἶχεν ἱερόν, καὶ περιέχει πληθὺς τρόπων, οἱ τινες ἐπισημαίνουνσι τὰ ἔθιμα τῆς πρὸς τιμὴν αὐτῆς τελουμένης αὐτόθι ἐορτῆς τῶν ἐλευσινίων. Τὸ κυριώτερον δ' ἐν τῷ ὕμνῳ εἶνε ἡ ἀριξίς τῆς Δήμητρος ἐν Ἐλευσίνι, ἡ θεμελίωσις τῆς γεωργίας καὶ τῆς λατρείας αὐτῆς. Κατὰ τὸ τέλος λέγεται ὅτι ἡ Δημήτηρ ἐδίδαξε τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἐλευσίνος Τριπτόλεμον, Διοκλῆν, Εὐμόλπον καὶ Κελεὸν τὴν χρῆσιν τῶν ἱερῶν θυσίων καὶ τὰ ὄργια καὶ ἔπειτα ἐπανῆλθεν μετὰ τῆς θυγατρὸς εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν θεῶν ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου.

Ἐπὶ τοῦ Ῥαρίου πεδίου παρὰ τῇ Ἐλευσίνι πρέπει νὰ ἐσπάρησαν τὰ πρῶτα γεννήματα, διότι ἐκεῖ ἦτο ἡ ἄλως καὶ ὁ βωμός τοῦ Τριπτολέμου καὶ τὸ πεδῖον τοῦτο κατ' ἔτος ἡροτριάζετο ἐπισχῶς. Μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ Τριπτολέμου (α.) ἐνοῦται κατ' ἐξοχὴν ἡ διάδοσις τῆς καλλιεργείας τῶν γεννημάτων διότι οὗτος ἐπιτετραμμένος ὑπὸ τῆς Δήμητρος περιήρχετο τὴν γῆν ἐπὶ δίφρῳ ὑπὸ δύο δραχόντων ἐλκόμενου καὶ ἐδίδασκε τοὺς ἀνθρώπους τὸ ἀροτριάειν, τὸ σπεῖρειν καὶ τὸ θερίζειν οὕτως ἦλθε καὶ εἰς τὴν Ἀχαΐαν πρὸς τὸν βασιλέα *Εὐμήλῳ*, οὗ οἱ ὑπῆκοοι ἔκτισαν πρὸς εἰσαγωγὴν τῆς γεωργίας τὴν πόλιν Ἀρόλην (ἐκ

(α) Τριπτόλεμος (ὁ τρεῖς ἀροτρίων πρβ. Ὀμ. ὁδ. Ε, 425) εἶνε υἱὸς τοῦ Ἐλευσίνος· ὀνομάζεται δὲ καὶ υἱὸς τοῦ Κελεοῦ καὶ τάττεται ἀντὶ τοῦ Δημοφώντος.

τοῦ ἀρώ). Ἐπειδὴ δὲ τῇ γεωργίᾳ ἐπετι ἀναγκαίως ἡ θεμελίω-
σις σταθερῶν οἰκημάτων, ἡ κτίσις τῶν πόλεων, ἡ εἰσαγωγή πα-
λιτικῆς τάξεως, τοῦ γάμου καὶ τοῦ εἰρηνικοῦ βίου καὶ ταῦτα νο-
μίζονται εὐεργεσίαι τῆς Δήμητρος, αἱ τινες ἐδηλοῦντο ἐν παλαιοῖς
πρὸς τιμὴν αὐτῆς τελομέναις πανηγύρεσιν, ἔχει αὕτη καὶ τὸ
ἐπίθετον *θεσμοφόρος*. Ὡς δὲ ὁ Τριπτόλεμος λέγεται ὅτι διέ-
δωκε τὴν γεωργίαν, οὕτω καὶ περὶ τῆς Δήμητρος αὐτῆς ὅτι, ὅτε
περιεπλανᾶτο ἐπὶ τῆς γῆς ζητοῦσα τὴν θυγατέρα, ἐδωκε τὸν
σπόρον εἰς διαφόρους τόπους ξενίσαντας αὐτήν, ἢ τις ἐξ εὐγνω-
μοσύνης ἐδίδαξεν αὐτοὺς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, συγχρόνως
δὲ καὶ τὴν λατρείαν. Οἱ ἐναντιούμενοι δὲ εἰς τὴν παραδοχὴν
τῆς γεωργίας ἢ οἱ ἀτιμάζοντες τὰ ἱερὰ τῆς θεᾶς ἐκολάζοντο ὑπὲρ
αὐτῆς οὕτως *Ἐρυσίχθων*, ὁ υἱὸς τοῦ *Τριόπαντος* ἐν Θεσ-
σαλίᾳ, εἰσελθὼν μετὰ τῶν δούλων εἰς τὸ τέμενος τῆς Δήμητρος
καὶ κατακόψας τὰ δένδρα ἐκολάσθη ὑπὸ τῆς θεᾶς διὰ φροσύνης
πεινῆς.

Ἐπειδὴ ἡ Δημήτηρ ἀνέκαθεν ἐσήμαινε τὴν μητέρα γῆν, ἢ τις
ἐκ τοῦ σκοταίου θάους ἐστέλλε δῶρα εἰς τὸ φυτικὸν βασίλειον
(ἀνησιδώρα), ἐτάττετο ἐν τοῖς καταχθονίοις θεοῖς καὶ ἐκαλεῖτο
χθονία ὡς ἀρχαία δὲ πελασγικὴ (πελαυγίς) θεότης τῆς φύσεως
συνετάττετο συγχάμις καὶ μετὰ τοῦ Ποσειδῶνος, τοῦ θεοῦ ὄλου
τοῦ ἐπὶ γῆς ἐξηπλωμένου ὕδατος, ὃς τις ἐξ ἔρωτος ἠκολούθει
αὐτήν.

Ἡ Δημήτηρ ἐλατρεῖτο ἤδη κατὰ τοὺς πελασγικοὺς χρόνους
ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, ἐντὸς τῆς Ἀττικῆς π. χ. ἐν Μεγά-
ροις, Βοιωτίᾳ, ἀνὰ πᾶσαν τὴν Πελοπόννησον, ἐν τοῖς δυτικαῖς
παρλίαις τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ἐν Ἀθήνῃ, ἐν Κρήτῃ. Ἐκ τῶν Με-
γάρων καὶ τῆς Κορίνθου ἦλθεν ἡ λατρεία ἀπὸ πολλοῦ εἰς τὴν
εὐλαρπον Σικελίαν, ἢ τις ἐνομιζέτο διαμονὴ τοῦ ἐρωμένου τῆς
Δήμητρος καὶ ὅπου ἐπλάσθη ὁ μῦθος ὅτι ἠρπάσθη ὑπὸ τοῦ Ἀ-
δου. Ἀπὸ τῆς δωρικῆς μεταναστάσεως σχεδὸν πᾶσα ἡ Πελοπόν-
νησος ἐκτὸς τῶν Ἀράβων ἀπέβλεπε τὴν ἑορτὴν τῆς Δήμητρος.

διότι υπερίσχυσαν οἱ Δωριεῖς, οἱ τινες δὲν ἦσαν φίλοι τῆς θεᾶς τῆς εἰρήνης καὶ γεωργίας, ἀλλὰ λαὸς πολεμικός, οὗ κύριος θεὸς ἦτο ὁ Ἀπόλλων. Διὰ τῆς μεγάλης ἐπιρροῆς τῶν Δωριέων τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος ἐδοξάσθη μεγάλως καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα καὶ δι' αὐτοῦ κατ' ἐξοχὴν ἡ λατρεία τῶν Ὀλυμπίων θεῶν ἐγένετο πασίγνωστος. Ἡ Δημήτηρ ἀνέκαθεν δὲν κατεττάττετο ἐν ταῖς Ὀλυμπίαις καὶ ἡ λατρεία αὐτῆς τελείως δὲν ἠνώθη τῇ λατρείᾳ αὐτῶν, καθὼς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀρχαίου πελασγικοῦ καὶ εἰς τὴν γεωργίαν θεμελιωμένου πατριαρχικοῦ βίου, ὃ περ ἐν μέρει εἰς τὴν φυλὴν τῶν Ἀχαιῶν καὶ Ἰώνων διατηρεῖτο, οὐδέποτε ἐξωμοιώθη πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν πολεμικῶν Δωριέων. Ὅτε ὅμως τελευταῖον εἰρηνικῶς ἀποκατεστάθησαν καὶ ἔπαυσεν ὁ μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῆς δωρικῆς φυλῆς προκληθεὶς κινητικὸς πολεμικὸς βίος, τότε καὶ τὸ θρησκευτικὸν πνεῦμα ἐτράπη μᾶλλον εἰς τὰς εἰρηνικὰς δυνάμεις καὶ ἡ λατρεία τῆς Δήμητρος, τῆς ἡμέρου θεᾶς τῆς γεωργίας τῆς πολιτικῆς τάξεως, ἤρξατο νὰ ἀκμαῇ ἐκ νέου ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐκ τῆς Ἀττικῆς ὑπὸ νέαν μορφήν εἰσῆχθη εἰς Πελοπόννησον καὶ οὕτω τὰ ἐν Ἐλευσίνι ἱερὸν τῆς Δήμητρος ἐγένετο κατ' ὀλίγον τὸ θρησκευτικὸν τῶν Ἑλλήνων κέντρον ἀντὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντείου τοῦ Ἀπόλλωνος.

Τὰ μυστήρια ἦσαν ἀρχαῖαι πελασγικαὶ τελεταί, αἱ τινες κατὰ τοὺς δωρικοὺς χρόνους παρηγωνίσθησαν καὶ ἐλάβον τὸν τύπον τῶν μυστικῶν τελετῶν. Οὕτω τὸ πάλαι ἡ λατρεία τῆς Δήμητρος ἐν Ἐλευσίνι συνίστατο μόνον εἰς ἀπλᾶς ἀγροτικὰς ἐορτάς, αἱ τινες κατ' ἀρχὰς μὲν εἶχον ἀναφορὰν πρὸς τὸν σπέρων τῶν σιτηρῶν, πρὸς τὸν θερισμὸν κτλ. ἀλλ' ὕστερον μετεβλήθησαν εἰς μυστήρια, εἰς τὰ ὅποια ἕκαστος χωρὶς ἔπρεπε νὰ μυηταί. Οἱ ὀρφικοὶ, περὶ ὧν πλειστάκις ἤδη λόγος ἐγένετο, παρεσκευάζον εἰσοδὸν εἰς τὰ μυστήρια καὶ καθίστανον σημαντικὴν τὴν ἐπιρροὴν αὐτῶν, ἥ τις ὕψωσε τὰ μυστήρια καὶ εἰς τὴν ὑψηλὴν αὐτῶν ἀξίαν. Δὲν ἔμειναν ὅμως εἰς τὰς ἀρχαίας δοξασίας, ἀλλὰ μετε-

χειρίσθησαν πρὸς ὠφέλειαν ἑαυτῶν τὰ ἀρχαῖα ἐθιμὰ καὶ σύμβολα, ὅπως εἰς αὐτὰ εἰσαγάγωσι νέας δόξας περὶ τοῦ ἀνθρώπου, περὶ τῆς μετὰ θάνατον τύχης τῆς ψυχῆς κτλ. Οὕτως αἱ περὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς φύσεως (ἢ εἰδικῶς τοῦ σπέρματος) δοξασαί, δις παρίστα ἡ τῆς Δήμητρος λατρεία καὶ ἐδήλουν ὁ περὶ τῆς ἀρπαγῆς τῆς Περσεφόνης μῦθος ἦσαν ὅλως ἐρρυθμισμένοι πρὸς τοῦτο, ἵνα ἀναφέρονται πρὸς ταύτας αἱ περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς δόξαι, περὶ ὧν ὀλίγας μὲν γνώσεις ἔχομεν, ἀλλὰ εἶνε βέβαιον ὅτι ἀπετέλουν τὸ κέντρον πάσης τῆς λατρείας. Μετὰ τὴν Δήμητρα λοιπὸν ἡ Περσεφὸν ἦτο ἡ κυρία θεότης τῶν μυστηρίων. Ὑστερον ὅμως ἦνωσαν πρὸς αὐτὰς βεβαίως ἐνεργεῖα τῶν ὀρφικῶν τὸν φρυγικὸν *Ἰαχχο* καταστήσαντες αὐτὸν υἱὸν μὲν τῆς Δήμητρος καὶ τοῦ Διὸς, ἀδελφὸν δὲ καὶ νυμφίον τῆς Περσεφόνης. Ὁ *Ἰαχχος* οὗτος ὡς παῖς ὑποτυπούμενος εἶχε σημασίαν, αἴαν καὶ ἡ Περσεφὸν, καὶ παρὰ τῇ Κόρῃ ἐνεφανίζετο ὡς *Κόρος*.

Ἡ Ἑλευσίς ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων εἶχε συγκατανομιαν πρὸς τὰς Ἀθήνας, ὧν οἱ κάτοικοι ἐν τοῖς ἔπειτα χρόνοις ἐτέλουν τὰ μεγάλα ἐλευσίνια ἐπὶ ἐνέα ἡμέρας μετὰ τοῦ χρόνου τοῦ θερισμοῦ καὶ τῆς σπορᾶς κατὰ τὸν μῆνα Βοηδρομιῶνα (Σεπτέμβριον-Ὀκτώβρ.).—Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν, ἥ τις ἐλέγετο ἀγυρμὸς ἐγίνοντο παντοῖαι προπαρασκευαί, τὴν δευτέραν δὲ, ἥ τις ἐλέγετο ἄλαδε μύσται, οἱ μουούμενοι ἐπορεύοντο εἰς τὴν θάλασσαν μετὰ πομπῆς πρὸς ἀγνισμὸν τὴν τρίτην ἐνήστευσον, ἀπέχοντες πάσης σωματικῆς ἰδονῆς τὴν πέμπτην, ἥ τις ἐλέγετο ἡμέρα λαμπάδων, ἐλαμπαδηφόρου. Ἀξιολογώτατον ἦτο ἡ μεγάλη ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Ἑλευσίνα ἐξοδος διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, ἥ τις ἐγίνετο πιθανῶς μετὰ μεσημβρίαν τῆς ἑκτῆς ἡμέρας, ἥ τις ἐλέγετο *ἰαχχο*, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι διανύοντες ὁδὸν δύο μιλίων ἤρχοντο τὴν ἐπιούσαν νύκτα εἰς Ἑλευσίνα. Τὸ πλῆθος τῶν ἱερέων καὶ τῶν μεμνημένων κισσοῖς καὶ μύρτοις ἐστεμμένον καὶ φέρον στάχυν, σκευὴ γεωργικὰ καὶ λαμπάδας ἐν χερσίν, παρηκολούθουν

τὸ ἐστεμμένον στεφάνῳ μυρσίνης ἀγάλμα τοῦ υἱοῦ Ἰάκχου ἀπὸ τοῦ Κεραμεικοῦ μέχρις Ἐλευσίνος. Τὰς ἐπομένας δὲ νύκτας ἐστρέφοντο αἱ πανηγύρεις κατ' ἐξοχὴν περὶ τὴν λυπηρὰν ζήτησιν τῆς ἀπολαθείσης Περσεφάνης, ἥ τις ζήτησις ἐτελευτα εἰς τὴν χαρίεσσαν εὐρεσιν αὐτῆς. Ἐν τῷ ἐν Ἐλευσίνι μεγάλῳ τῆς Δήμητρος ναῷ ἐτελεῖτο τὸ ἅγιον δράμα, κατὰ τὸ ὅποιον παρίστατο εἰς τοὺς μεμνημένους μετὰ μεγάλης λαμπρότητος ἡ ἱστορία τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Περσεφόνης καὶ τοῦ Ἰάκχου, δι' ἐπιδείξεων διαφόρων, συμβόλων, διὰ προσφανήσεων καὶ δι' ὕμνων καλουμένων *ιούλων*. Οἱ εἰς τὰ μυστηριώδη ἔθιμα μεμνημένοι ἐκαλοῦντο *μύσται*· οἱ δὲ ἱερεῖς *ιεροποιοὶ* καὶ *ἐπιμυσηταί*, ὁ δὲ ἀρχιερεὺς *ιεροφάντης*. Τῶν μυστῶν οἱ ἐντελῶς μυηθέντες, οἱ *ἐπόπται*, ἀπέτελουν ἰδίαν κλάσιν. Ἡ προδοσία τῶν μυστηρίων ἐκολάζετο αὐστηρῶς. — Ἡ ἐπιστροφή ἐλέγετο *γεφυρισμός*, διότι οἱ κάτοικοι τῶν περιχώρων ἐπὶ τῆς γεφύρας ἱστάμενοι ἐσκωπτοὺν τοὺς πανηγυριστάς, οἳ τινες καὶ αὐτοὶ ἀνταπέδιδον τὰ αὐτά· ἡ ὁγδόη ἡμέρα ἦτο προσδιωρισμένη διὰ τοὺς μὴ προφθάσαντας καὶ ἐλέγετο *ἐπιθαυρία*· διότι ὁ Ἀσκληπιὸς ἐλθὼν βραδύτερον ἐμνήθη εἰς δευτέραν *μῆσιν*· ἡ ἐνάτη ἐλέγετο *πλημυγὴ* ἐκ τινῶν ἀγγείων πηλίνων, ὧν δύο ἐπληροῦντο οἶνου καὶ τὸ μὲν ἐν ἐχύνετο τὴν πρωΐαν, τὸ δ' ἕτερον τὴν ἐσπέραν. — Τὰ μικρὰ *Ἐλευσίνια* ἐτελοῦντο ἐν Ἀθήναις κατὰ τὰς ἀρχάς τοῦ ἔαρος τὸν μῆνα Ἀνθησπεριῶνα (Φεβρ.—Μαρτ.) Πρὸς τιμὴν προσέτι τῆς Δήμητρος ἐτελοῦντο ἐν Ἀθήναις ἕνα περίκου μῆνα μετὰ τὰ μεγάλα Ἐλευσίνια τὰ θεσμοφῶρια, ἃ τινα τελούμενα μόνον ὑπὸ ὑπάνδρων γυναικῶν καὶ παρ' ἄλλοις μὲν, μάλιστα δὲ παρὰ τοῖς Ἰωσιν εἶχον μεγίστην ἑκτασιν καὶ ἀναφορὰν κυρίως πρὸς τὴν θεμελίωσιν τῆς γεωργίας, τοῦ γάμου καὶ τῆς ὑπὸ τούτων προκαλουμένης τάξεως τῶν πολιτῶν. Αἱ ὑπὸ τῆς τέχνης παραστάσεις τῆς Δήμητρος ὁμοιάζουσι πρὸς τὰς τῆς Ἥρας· ἀλλ' ἐκείνη φαίνεται μητριαυτέρα, εὐσπλαγχνότερα καὶ πραότερα ταύτης. Τὰ δὲ σύμβολα εἶνε στέφανος ἐκ σταγύων, ἡ

λαμπάς, ὁ στάχυς, ἡ μήλων καὶ κανοῦν ἐκ καρπῶν, προσέτι δὲ ἀπαντὰ καὶ ὁ χοῖρος σημείον τῆς ἐπικαρπίας. Ἐν τοῖς ὑστερον χρόνοις συνεχέετο ἡ Δημήτηρ πρὸς τὴν Γαίαν καὶ Ῥέαν Κυβέλην. — Ἐθυσιάζοντο δ' αὐτῇ ὀπώραι, φυτὰ καὶ χοῖροι, διότι ἐφθειρον τοὺς δημητριακοὺς καρπούς.

13. Περσεφόνη, Κόρη.

Περσεφόνη, ἡ θυγάτηρ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Δήμητρος, εἶνε μὲν παρ' Ὀμήρῳ γυνὴ τοῦ Ἄδου, ἀλλὰ περὶ τῆς αὐτοῦ ἀρπαγῆς οὐδὲν λέγει· πρῶτος δὲ ὁ Ἡσίοδος μνημονεύει αὐτῆς. Εἶνε δὲ παρ' Ὀμήρῳ φοβερά ἀνάσσα τῶν εἰδώλων, σεμνὴ καὶ σεβαστὴ σύζυγος τοῦ Ἄδου, ἀντίστοιχος παρὰ τῷ Ἡλῆι γένει εἰκὼν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. Ὡς δὲ ὁ Ζεὺς καὶ ἡ Ἥρα εἰς τὰς πρῶτας ἐδρας τοῦ Ὀλύμπου κάθηνται, οὕτως ὁ Ἄδης καὶ ἡ Περσεφόνη ἐν τῷ ᾄδῃ. Ἡ Περσεφόνη μετὰ τοῦ συζύγου διανέμει τὴν ἐπὶ τῶν νεκρῶν δεσποτείαν, μάλιστα δὲ φαίνεται σχεδὸν μόνῃ αὐτῇ ἀρχουσα τῶν νεκρῶν, ἐν ᾧ ὁ Ἄδης ἀσκεῖ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἰδίως ἐπὶ τῶν ζώντων, ὡς ἀκάμπτως σύρει εἰς τὸν κόσμον τῶν σκιῶν. Οὕτω στέλλει ἡ Περσεφόνη τὰς ψυχὰς, ὡς πάλιν διασκορπίζει, εἰς τὸν εἰσελθόντα ἐν τῷ ᾄδῃ, Ὀδυσσεά, ὡς τις καταλαμβάνεται ἐπὶ τέλους ὑπὸ φόβου, μὴ ἡ ἀγαυὴ Περσεφόνη πέμψῃ αὐτῷ ἐκ τοῦ βάρους τοῦ ᾄδου τὴν Γοργεῖην κεφαλὴν. Αἱ ψυχὰι δὲ αὗται εἶνε ἐν τῷ ᾄδῃ ἄνευ νοῦ καὶ συνειδήσεως πλὴν τῆς ψυχῆς τοῦ Τειρεσίου, εἰς ὃν μόνον ἐδώρησε νοῦν καὶ συνείδησιν ἡ Περσεφόνη. Αὕτη δὲ καὶ ὁ Ἄδης, ὁ καταχθόνιος Ζεὺς, ἀκούουσι τὰς ἐπαρὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐκτελοῦσιν αὐτάς.

Ἡ γλυκεία περὶ τῆς Περσεφόνης ἡ Κόρης δοξασία καὶ ἡ μεγάλη σχέσις ταύτης πρὸς τὴν μητέρα Δήμητρα ἐμορφώθη κατὰ πρῶτον μὲθ' Ὀμηρον, ὅτε εἶνε ἄθρα καὶ χαρίεσσα παρθένος, χαίρουσα εἰς ἄθρα παιγνίδια μετὰ τῶν νυμφῶν καὶ τῶν ἀδελφῶν Ἀθηνᾶς, Ἀρτέμιδος, Ἀφροδίτης γιγνόμενα κατὰ τὸ ἔαρ, εἰς

ἄνθη καὶ στεφάνους, ἕως οὗ ἡρπάχθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν ψυχῶν· δηλοῖ δὲ τὴν βλάβησιν τῆς φύσεως ἐν τῷ γίγνεσθαι καὶ ἐν τῷ ἀπόλλυσθαι ἢ καὶ ὑπὸ στενοτέραν ἀντίληψιν τὸν εἰς τὴν γῆν ἐμβαλλόμενον καὶ ἀναβλαστάνοντα σπόρον. Ἐλατρεύετο δὲ βραδύτερον μετὰ τῆς Δήμητρος ἰδίως ὡς μυστικὴ θεὰ καὶ συνεχέ-
ετο πρὸς ἄλλας μυστικὰς θεάς, τὴν Ἐκάτην, Γαῖαν, Ῥέαν καὶ τὴν Αἰγυπτίαν Ἴσιν. Ὡς τοιαύτη δὲ μετὰ τοῦ Διὸς ἐγέννησε τὸν *Διότυσον Ἰακχὸν ἢ Ζαγρέα* ἢ εἶνε νύμφη τοῦ Ἰάκχου.

ὑπὸ τῆς τέχνης παρίστατο διαφόρως ἢ ὡς σεμνὴ σύζυγος τοῦ Ἄδου, ὁμοία τῇ Ἥρᾳ ἢ ὡς νέα ἀβρὰ κόρη τῆς Δήμητρος ἢ ὡς μυστικὴ νύμφη τοῦ Ἰάκχου, ἔχουσα στέφανον ἐκ κισσοῦ καὶ λαμπάδας ἐν χερσίν.

14. Ἄδης (Ἀΐδης, Ἀΐδωνεύς, Πλούτων) (α).

Ἄδης, ὁ υἱὸς τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ῥέας, τρίτος ἀδελφὸς τοῦ Διὸς καὶ ἀνὴρ τῆς Περσεφόνης εἶνε ὁ καταχθόνιος Ζεὺς, ὁ ἀναξ πασῶν τῶν δυνάμεων τοῦ ἄδου καὶ τῶν τεθνεώτων (ἐνέρων), ὅς τις, ὅτε μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ Κρόνου οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ διένειμαν τὸν κόσμον, ἔλαβε τὸν ἄδην, αἰζόφον ἡερόεντα, ὅπου βασιλεύει μετὰ τῆς Περσεφόνης, ὡς ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου ὁ Ζεὺς μετὰ τῆς Ἥρας· ἀλλ' ὅμως καὶ οὗτος, καὶ περ ἰσχυρὸς θεὸς ὢν, ὑποτάσσεται εἰς τὸν πρεσβύτατον Δία, ὡς καὶ ὁ Ποσειδῶν. Πληγωθεὶς ποτε ἐν Πύλῳ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους ἦλθεν εἰς τὸν Ὀλυμπον, ὅπως ἰαθῇ ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ τῶν θεῶν Παιή-
ονος, ἀλλὰ συνήθως διαμένει ἐν τῷ βασιλείῳ αὐτοῦ, ἐν τῷ ἄδῃ, καθήμενος ἐπὶ θρόνου. Ὅτε οἱ θεοὶ ἀναιμιγνύοντο ἐν τῇ πρὸ τῆς Τροίας μάχῃ καὶ ὁ μὲν Ζεὺς ἐκ τοῦ ὕψους μεγάλως ἐβρόντα, ὅς

(α) Οἱ τύποι Ἀΐδης καὶ Ἀΐδωνεύς καὶ αἱ πλάγαι πτώσεις Ἀΐδος Ἀΐδι εἶνε ἐπικροί· ἐν τῷ καθημερινῷ βίῳ καὶ ἐν τῆς μυστηρίου ἡτοῦ ἐν χρήσει τὸ ὄνομα Πλούτων. Ποιητικὸς μεταγενέστερος τύπος εἶν' ἡ λ ο υ τ ε ὕ ς. (Ἰδε σημ. ἐν σελ. 17.)

δὲ Ποσειδῶν διὰ τῆς τριαινῆς ἔσσειε τὴν γῆν, ὃ Ἄδης φοβερθεὶς ἀνεπήδησεν ἐκ τοῦ θρόνου καὶ ἐφώναξε μὴ γένηται ὁρατὴ εἰς ἀνθρώπους καὶ θεοὺς ἡ φοβερὰ αὐτοῦ κατοικία, πρὸ τῆς ὁποίας οἱ θεοὶ αὐτοὶ ἐκπλήττονται.

Ὁ κεκρυμμένος καὶ ὄβριμος ἀναξ τῶν ἐνέρων ἔχει κυνέην (περικεφαλαίαν) καθιστῶσαν τὸν φοροῦντα ἀόρατον(α). Ἐπειδὴ δὲ ἡ φοβερὰ αὐτοῦ δύναμις καλεῖ εἰς τὸ σκότος πάντας τοὺς θνητοὺς ἀμειλίκτως καὶ ἀκάμπτως, μισεῖται ὑπ' αὐτῶν (στύγιος, πολυδέγμων, πολυδέκτης). Αἱ πύλαι τοῦ ἄδου εἶνε στερεῶς κεκλεισμένοι, ἵνα μηδεὶς μηδέποτε δύναται νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ φῶς (πυλάρτης). Καλεῖται παρ' Ὀμήρῳ *κλυτόπαλος*, ἐνδοξος ἵππεύς, ὡς ἔχων ἄρμα ἐλαυνόμενον ὑπὸ λαμπρῶν ἵππων· ἀλλ' ἂν τὸ ἐπώνυμον τοῦτο ἔχει ἀναφορὰν πρὸς τὴν ἀρπαγὴν τῆς Περσεφόνης εἶνε ἀμφίβολον, διότι οὐδαμοῦ ὁ Ὀμηρὸς μνημονεύει τοῦτον· πιθανῶς ὅμως ὑπάρχει ἡ δοξασία, ὅτι ὁ θεὸς τῶν ἐνέρων μεταφέρει τὰς ψυχὰς ἐκ τοῦ ἄνω κόσμου εἰς τὸν κάτω. Τὸ ἔργον τοῦτο τῆς μετακομίσεως τῶν ψυχῶν, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἀνετέθη κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸν Ἑρμῆν (*ψυχοπομπὴς*), ἀπάγοντα τὰς ψυχὰς διὰ χρυσῆς ῥάβδου, ἧς μνεῖαν ποιεῖται καὶ ὁ Πίνδαρος. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄνθρωποι ἐν τῷ ἄδῃ ἀναπαύονται καὶ ἡσυχάζουσιν, ὀνομάζεται ὁ θεὸς παγκοίτης.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς κυβερνῶν θεὸς ἔχει, ὡς καὶ ἡ Περσεφόνη, μελιχρότητα, θεωρεῖται καὶ εὐεργετικὸς πομπὸς τῆς καρποφόρου δυνάμεως καὶ κτήτωρ καὶ δοτὴρ τῶν ἐντὸς τῆς γῆς κειμένων μετ' ἄλλων· διὸ ἐπωνομάσθη *Πλούτων* καὶ *Πλουτεὺς* καὶ τὰ ἀγάλματα φέρουσιν ἐνίοτε τὸ τῆς Ἀμαλθείας κέρας καὶ δεσμίδα σταχύων. Ἡ μελιχρότης αὕτη κατὰ τοὺς μετ' Ὀμηρον χρόνους ἐνεργεῖα μάλιστα τῶν μυστη-

Ἡ φράσις «Ἄϊδος κυνέη» κανόντησε παροιμία λεγομένη ἐπὶ τῶν ἀφανῶς καὶ βολίως πραττόντων τι. Ἴδε Εὐστ. ἐν ἰλ. Ε, 843. Ταύτην κατεσκεύασαν καὶ ἔδωκαν αὐτῇ οἱ Κύνλωπε, ἐφόρεσαν δ' αὐτὴν ἡ Ἀθηνᾶ, ὁ Περσεὺς καὶ ὁ Ἑρμῆς.

ρίων ἔλαβε μεγάλην ἔκτασιν, καθ' ἣν προσεπάθουν ν' ἀποδώσωσιν εἰς τὸν θάνατον μέρος τῆς καρποφόρου τῆς γῆς δυνάμεως, δι' ἣν ἐπωνομάσθη ὁ θεὸς καὶ *Κλύμενος, Εὐβουλος, Εὐβουλεύς*. Οὕτω μετεβλήθησαν καὶ αἱ Ἑρινύες εἰς Εὐμενίδας.

Ἐπὶ τῆς πρὸς δυσμᾶς κειμένης νήσου Ἐρυθείας καὶ ἐν τῷ ἄδρ' ἔχει ὁ Ἄδης ἀγέλας βοῶν βοσκομένας ὑπὸ τοῦ ποιμένος *Μεινιτίου*, ἀδελφοῦ τοῦ Προμηθέως, ὃν κατεταρτάρωσεν ὁ Ζεὺς. Ὑπὸ τὰς ἀγέλας τοῦ Ἄδου ἐνόουν ἀνέκαθεν τοὺς νεκροὺς ὧν ποιμένα ἐνόμιζον αὐτόν. Ἐκτὸς τῆς ἀρπαγῆς τῆς Περσεφόνης ὀλίγους περὶ Ἄδου μύθους γινώσκουμεν. Ὁ Ὅμηρος λέγει ὅτι ἐν Πύλῳ ἐτραυματίσθη ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, ὃ περ φαίνεται νὰ ἦτο ἀρχαιότατος μῦθος περὶ κρατερᾶς μάχης τῶν θεῶν, περὶ ἧς καὶ ὁ Πίνδαρος λέγει. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ κατὰ τοῦ Ἡρακλέους ἐπολέμουν ἐκτὸς τοῦ παρὰ τοῖς Πυλίοις λατρευομένου Ἄδου καὶ ὁ Ποσειδῶν, ὁ Ἄρης, ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἥρα, ἐν ᾧ βοηθοὶ αὐτοῦ ἦσαν μόνον ὁ Ζεὺς καὶ ἡ Ἀθηνᾶ.

Οἱ Ἕλληνες ἐπικαλούμενοι τὸν Ἄδην ἐκτύπουν διὰ τῶν χειρῶν τὴν γῆν, θυσιάζοντες δ' αὐτῷ καὶ τῇ Περσεφόνῃ ὡς θεοῖς τοῦ σκοτεινοῦ θάβους; ἔθιον μαῦρα πρόβατα, ὧν τὴν ὄψιν ἐστρεφον πρὸς αὐτόν, πρὸς τὸ Ἑρεβός. Ἰερὰ αὐτῷ ἦσαν ἡ κυπάρισσος καὶ ὁ νάρκισσος. Ἐξαιτερικῆς λατρείας ἀπέλαυνεν ὁ Ἄδης ἐν Ἑρμιόνῃ μετὰ τῆς Περσεφόνης καὶ Δήμητρος καὶ ἐν Ἡλίδι. Ἐπὶ τοῦ ὄρους Μίνθης παρὰ τὴν Πύλον τῆς Τριφυλίας εἶχεν ἱερὸν περίβολον πρὸς βορρᾶν δὲ τῆς Πύλου ἦτο ὁ ποταμὸς τῶν νεκρῶν Ἀχέρων καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἄδου, τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Περσεφόνης. Ὡσαύτως περίβολον καὶ ναὸν εἶχε καὶ παρὰ τὴν Πύλον τῆς Ἡλίδος. Ἴσως δ' ἐν ταῖς τόποις τούτοις εὕρισκοντο χάσματα τῆς γῆς, ὡς ἐν Ἑρμιόνῃ, ἃ τινα ἐνομιζοντο εἰσοδοὶ εἰς τὸν Ἄδην.

Ἡ τέχνη παρέστησε τὸν Ἄδην ὅμοιον τοῖς ἀδελφοῖς Διὶ καὶ Ποσειδῶνι, διαφέρει ὅμως τούτων μόνον κατὰ τὴν σκυθρωπὴν ὄψιν καὶ κατὰ τὰς ἐπὶ τοῦ μετώπου κρεμαμένας τρίχας συνήθως

ἔχει ἐπιμήκεες φόρεμα· σύμβολα δὲ εἶνε ἡ κλεῖς τοῦ Ἑλίου καὶ ὁ Κέρβερος. Παρίσταται δὲ καὶ ἐπὶ ἄρματος ἐλκομένου ὑπὸ τεσσάρων μαύρων ἵππων ἔχων πλησίον τὴν Περσεφόνην καὶ τὸν Κέρβερον, ὀλίγα εἰσέτι ἀγάλματα καὶ προτομαὶ αὐτοῦ σώζονται αἱ τινες ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ συγγέονται πρὸς τὸν Αἰγύπτιον Σέραπιν παρ' Ἑλλήσι Σάραπιν, ὅς τις ἦτο παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις θεὸς τῶν ψυχῶν, τοῦ ὁποῦο ἦμως ἡ λατρεία εἰσέχθη εἰς Αἴγυπτον κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Πτολεμαίων, ἀλλὰ φαίνεται νὰ ἐλατρεύετο ἐν αὐτῇ καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους.

15. Ἑρινύες, Εὐμενίδες, Lat. Furiae, Eumenides.

Αἱ Ἑρινύες, θυγατέρες τῆς Γαίας, ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ ὑπὸ τοῦ ἰδίου υἱοῦ Κρόνου ἀκρωτηριασθέντος Οὐρανοῦ γεννηθεῖσαι, εἶνε ἀρχαιόταται καὶ φοβεραὶ θεαὶ κατοικοῦσαι εἰς τὸ Ἑρεβος, θεαὶ τῆς ὀργίλου ἀρας καὶ τῆς ἐκδικήσεως· δηλοῦσι δὲ τὸ αἶσθημα βλαπτικῆς ἀσθενείας καὶ λυπηρᾶς δυσθυμίας, ὅτε ἱερὰ δίκαια ἀσεβῶς βλάπτονται ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ· οὕτω λέγει ὁ Ὅμηρος περὶ Ἑρινύων τῶν γονέων, τοὺς ὁποῖους δὲν σέβονται τὰ τέκνα· περὶ ἐρινύων τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ, πρὸς ὃν ἀρνοῦνται οἱ νεώτεροι ἀδελφοὶ τὰς προσήκουσας τιμὰς καὶ ὑβρίζουσιν. Ἡ Ἑρινὺς λοιπὸν ἢ αἱ Ἑρινύες γαυριῶσαι ἐκτελοῦσι τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν ἐν γένει, ὅτε ἱερὰ οἰκογενειακά δίκαια παραβλάπτονται, οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ ὅτε ἐπαῖται, ἱκέται, ξένοι ὑβρίζονται καὶ περιφρονοῦνται. Ἐπειδὴ δὲ τὴν ἀρὰν προκαλεῖ ἡ λύπη καὶ ἡ ἀγανάκτησις διὰ συμβᾶσαν βλάβην ὀνομάζοντι αἱ Ἑρινύες παρ' Αἰσχύλῳ καὶ Ἀράι.

Ἐν τούτοις ἡ περὶ Ἑρινύων δοξασία παρ' Ὁμήρῳ καὶ Ἡσιόδῳ εἶνε εὐρυτέρα, διότι αὗται καταδιώκουσι πάντα ὑβριστὴν, τοὺς φονεῖς, τοὺς ἐπιόρκους κτλ. Καθ' ἑκάστην πέμπτην ἡμέραν τοῦ μηνός, ἥ τις ἐνομιζέτο ἀποφράς, ἔρχονται ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα κολάζωσι τοὺς ἀρματωλοὺς, οὓς καταφθάνουσαι κολάζουσιν

ἐπὶ τῆς γῆς καὶ μετὰ τὸν θάνατον ἔτι ἐν τῷ ἄδῃ. Ὡσαύτως κολάζουσι μετὰ πᾶσαν ἀσεβῆ πράξιν τὸν πράξαντα (*Ποινὰ παρ' Αἰσχύλῳ*). Πλὴν ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ ἐξαπατῶσι καὶ αὐτοὶ τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἄγουσιν εἰς αἰσχρορρήματα καὶ ἐπειτα κατακριμνίζουσιν αὐτὸν εἰς δυστυχίαν, γίνονται καὶ θεοὶ τῶν τυγχῶν φέρουσαι συμφοράς, ὡς αἱ Μοῖραι. Ἐντεῦθεν ὁ Ἀγαμέμνων ὁ ἀρνηθεὶς τὸ γέρας εἰς τὸν Ἀχιλλέα καὶ εἰτα ἐπενεγκὼν εἰς ἑαυτὸν καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς φθορὰν δικαιολογεῖται οὕτω δὲν εἶμαι ἐγὼ αἴτιος, ἀλλ' ὁ Ζεὺς καὶ αἱ Μοῖραι καὶ ἡ ἡεροποιίτις Ἑρινύς, οἱ ὅποιοι ἐνέβαλον εἰς τὰς φρένας ἀγριον ἀπάτην (*ἱλ. Τ. 87.*). Ὁ Ὅμηρος λέγει ὅτε μὲν περὶ μιᾶς Ἑρινύος, ὅτε δὲ περὶ πλειόνων, ὠρισμένον ὅμως ἀριθμὸν τούτων καὶ ὀριστικὰ ὀνόματα δὲν παραδίδει, καθὼς οὐδὲν καὶ περὶ τῆς καταγωγῆς. Ὁ Ψείδοδος ὅμως λέγει ὅτι γεννῶνται, ὡς ἤδη ἐρρήθη, ἐκ τῶν εἰς τὴν γῆν πεσοῦσων σταγόνων τοῦ αἵματος τοῦ ἐκτμηθέντος Οὐρανοῦ· ἀλλ' ἀριθμὸς καὶ ὀνόματα δὲν ὀρίζονται καὶ παρ' αὐτῷ. ὁ Αἰσχύλος ὀνομάζει αὐτά· ἀρχαίας θεότητος, θυγατέρας τῆς νυκτός, ὁ δὲ Σοφοκλῆς γλυκείας παιδας ἀρχαίου σκότου καὶ τῆς γῆς ἀμφοτέροι ὅμως ὡσαύτως δὲν ὀρίζουσιν ἀριθμὸν. Αἱ τρεῖς Ἑρινύες παρ' οὐδενὶ τῶν πρὸ τοῦ Εὐριπίδου ποιητῶν εὐρίσκονται καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν *Ἀλκτο* (ἢ μὴ λήγουσα) *Τισιφρόνη* ἢ ἐκδικουμένη τοὺς φονεῖς) καὶ *Μεγαιρα* (ἢ μισοῦσα) δὲν ἀπαντῶσι πρὸ τῶν ἀλεξανδρινῶν ποιητῶν.

Καὶ παρὰ τοῖς τραγικοῖς παρουσιάζονται αἱ Ἑρινύες τὸ πλεῖστον ὡς κολάζοντα καὶ φθοροποιὰ ὄντα, ἃ περὶ παντὶ τρόπῳ καταθλίβουσι τοὺς ἁμαρτωλοὺς, δι' ἀποβολῆς ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης συναναστροφῆς, διὰ τῆς τάξεως τῆς συνειδήσεως καὶ διὰ βασάνων ἐν τῷ ἄδῃ μάλιστα ἢ περὶ αὐτῶν δόξα ὡς κακοποιῶν ἐκτείνεται οὕτως, ὥστε αἱ φέρουσαι ὄλεθρον τοῖς ἀνθρώποις ὡς ἡ *Ἑλένη* καὶ ἡ *Μήδεια*, ὠνομάσθησαν Ἑρινύες. Κατ' ἐξοχὴν ὅμως αἱ Ἑρινύες παρὰ τοῖς τραγικοῖς κολάζουσι τοὺς ἐνόχους τοῦ φόνου (ἄγους,) τῆς ὑβρείως κατὰ τῶν φύσει ἱερῶν δικαίω

τῆς οἰκογενείας. Οὕτω κατ' ἀναγκαῖον φυσικὸν νόμον παρουσιάζονται τῷ κακουργήσαντι χωρὶς νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν τὰς ἰδιαιτέρας περιστάσεις τοῦ κακουργήματος καὶ χωρὶς νὰ παρατηρήσωσι τὰ ἄτομα καὶ τὰς σχέσεις. Οἱ τὰ μάλιστα πάσχοντες ὑπὸ τῶν Ἐρινύων εἶνε παρὰ τοῖς τραγικοῖς Ὁρέστης καὶ ὁ Οἰδ'ιπός, ἐξ ὧν ὁ μὲν Ὁρέστης, κατὰ παραγγελίαν τοῦ Ἀπόλλωνος φονεύσας τὴν ἰδίαν μητέρα *Κλυταιμνήστραν*, φονεύσασαν τὸν πατέρα *Ἀγαμέμνονα*, ἐξεδικήθη τὸ χυθὲν αἷμα καὶ, καταδικώμενος ὑπὸ τῶν Ἐρινύων, τῶν ἐπικληθεισῶν ὑπὸ τῆς μητρός, ὡς κυνηγούμενον θηρίον ἔρχεται ἰκέτης εἰς Ἀεΐφουδ' ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἔχων ἐρόσσεπτον κλάδον ἐλαίας καὶ ξίφος καθημαγμένον. Αἱ Ἐρινύες ὅμως ὑπὸ τῆς θεῆς δυνάμει καὶ διὰ καθαρμοῦ τοῦ θεοῦ εἶχον βυθισθῇ εἰς ὕπνον· ἀλλ' ὅτε ἐξυπνοῦσιν, ὁ Ὁρέστης δὲν ἐξευρίσκει νὰ ἐκφύγῃ ἐκ τοῦ ἱεροῦ. Χορὸς τότε παρουσιάζεται ἐν τῷ μυχῷ τοῦ ναοῦ κοιμώμενος καὶ ῥύγχων. Εἴτα ἔρχεται ἡ Πυθία ἵνα εὐχθῇ ὑπὲρ τῆς γῶρας, ἀλλὰ μετ' ἐκπλήξεως ἰδοῦσα τὸν Ὁρέστην μὲ ξίφος καὶ τὰς βδελυρὰς Ἐρινύας, ἀπέσχεται καταλιποῦσα τὸ ἱερὸν νὰ καθάρῃ αὐτὸ ὁ Ἀπόλλων. Εἴτα ἔξέρχεται ὁ Ὁρίστης προπεμπόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Ἑρμοῦ. Ὁ Ἀπόλλων λέγει αὐτῷ νὰ ὑποταχθῇ εἰς διαφόρους καθαρμούς· καὶ μετὰ τούτους νὰ ὑπάγῃ εἰς Ἀθήνας, ὅπως ἐκεῖ ἡγουμένης τῆς Ἀθηνᾶς ἀπαφασισθῇ περὶ αὐτοῦ. Ἀναχωροῦντος τοῦ Ὁρέστου καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐξερχομένου εἰς τὸν ναόν, τὸ εἶδωλόν τῆς Κλυταιμνήστρας φρονάζει νὰ ἐξυπνήσωσιν αἱ Ἐρινύες. Ἐξυπνήσασαι δὲ συμφωνοῦσι· πάσχι νὰ καταδικάσωσιν αὐτόν· ὁ Ἀπόλλων ὅμως διατάσσει αὐτάς νὰ ἐξέλθωσι τοῦ ἱεροῦ, ἀλλ' αὐταὶ ἐρίζουσι πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα ὑπερασπιζόμεναι τὸ ἀρχαῖον δίκαιον. Τέλος αἱ ἐκδικητικαὶ θεαὶ ἐξελθούσαι τοῦ ἱεροῦ τρέχουσι πρὸς εὐρεῖν αὐτοῦ καὶ ἀνενερούσαι περικυκλώνουσιν αὐτόν καὶ ζητοῦσαι νὰ ἐκροφήσωσι τὸ αἷμα αὐτοῦ πρὸ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς· ἀδοῦσι αὐτῷ τὸ ἐκπληκτικὸν ἄσμα τῶν Ἐρινύων, ἄσμα, ὃ περ πληροὶ τὸν νοῦν πα-

ραφροσύνης καὶ συγχύσεως καὶ δεσμεύει τὸν ἄρματωλόν. Ἄῃ μοῖρα ἔχει ὀρίσει ἡμῖν εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα νὰ καταδιώκωμεν τὸν ἁμαρτάνοντα, ἕως αὐτὴν καταπέσῃ ὑπὸ τὴν γῆν, ὅπου καὶ θανὼν πάλιν θασανίζεται· ἀνατρέπομεν οἶκους ἐκεῖ, ὅπου ἡ Ἐρις μυστικῶς τρεφομένη καταβάλλει τὸν φίλον· κυνηγοῦμεν καὶ ἐξαλοθρεύομεν αὐτὸν κρατερὸν ὄντα ὑφ' αἵματος νέου· ἐγείρεται ἡ ὑπερῆφάνεια τοῦ παράφρονος· εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ καταστρέφομεν αὐτὴν καὶ καταπίπτει κατησχυμμένος, ὅταν πλησιάζωμεν μελανείμονες καὶ μὲ ἐπιφθόνους ὀρχησμούς τοῦ ποδός· διότι καταφέρω τὴν βαρυπεσῇ ἄκραν τοῦ ποδός ἐπ' αὐτοῦ, ὅς τις πίπτει ὑπ' ἄφρονα φθοράν. Σκότος φρενῶν ἐπέρχεται αὐτῷ καὶ δὲν αἰσθάνεται τὸ κακόν· πολυστένακτος δὲ θρήνος ἀγγέλλει ὅτι θὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ οἴκου δραφερά ἀχλύς.»

Ἡ Ἀθηνᾶ ἐρχομένη ἐπὶ ὀχήματος ἵππων ἀερίων πρὸς βοήθειαν τοῦ Ὀρέστου προσκαλεῖ αὐτὸν καὶ τὰς Ἐρινύας, αἱ τινες δέχονται νὰ δικάσῃ ἡ Ἀθηνᾶ. Ὁ Ὀρέστης ἐξηγεῖ πῶς συνέβη ἡ προᾶξις καὶ ἐπικαλεῖται τὸ δικαστήριον τοῦ Ἀρείου Πάγου. Κῆρυξ εἰσάγει δώδεκα ἀρεοπαγίτας ἵνα δικάσωσιν· ὁ Ἀπόλλων ὑπερασπίζει τὸν ἱκέτην κατὰ τῶν Ἐρινύων· οἱ δικασταὶ ἀκούουσι τοὺς διαδίκους καὶ ψηφίζουσι τέλος ἡ Ἀθηνᾶ ρίπτει λευκὴν ψῆφον ἐν τῇ ὑδρίᾳ καὶ γενομένης ἀριθμήσεως εὐρίσκονται ἴσαι αἱ μέλαιναί καὶ λευκαὶ ψῆφοι, ὥς τε ἐλευθερωτῇ ὁ Ὀρέστης (α) διότι οἱ θνητοὶ δὲν δύνανται νὰ ἀθωώσωσι μητροκτόνον, ἀλλὰ μόνον ἡ χάρις τῶν θεῶν. Αἱ Ἐρινύες, ἀρχαῖαι θεαί, ἡττώμεναι ἐν τῇ δίκῃ ταύτῃ ὑπὸ τῶν νέων θεῶν καταρῶνται τὴν πόλιν νὰ ᾔητε ἄφορος, ἄκαρπος καὶ ἄτεκνος. Ἀλλ' ἡ Ἀθηνᾶ καταπραΰνει αὐτάς ὑποσχεθεῖσα λατρείαν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὥς τε αἱ Ἐρινύες ἐξῆλεσθαι γίνονται εὐεργετικάι τῆς πόλεως θεαί, Εὐμενίδες, καὶ εὐχονται εὐκαρπίαν τῆς γῆς,

(α) Περὶ τῶν Ῥωμαίων ἀθροῦτο ὁ ὑπόδικος ὅτε ἦτο ἰσοψηφία, διότι ἐλέγετο ὅτι προσετίθετο ὑπὲρ αὐτοῦ ἡ λευκὴ ψῆφος τῆς Ἀθηνᾶς (Minerva Calculas).

αὐξήσιν τῶν ζῶων καὶ εὐλογίαν τοῖς ἀνθρώποις· τελευτᾷ δ' ἡ δίκη ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει, παρθένων φερούσων δᾶδας εἰς τὸ ἱερὸν, ὃ καθιεροῦσιν αὐταῖς (Εὐμενίδες Λισχύλου). Ὁ δὲ Οἰδίπους, ὁ δυστυχὴς βασιλεὺς τῶν Θηβῶν, ὁ φονεύσας τὸν πατέρα Λαῖον καὶ νυμφευθεὶς τὴν μητέρα Ἰοκάστην, εἰ καὶ μὴ εἰδὼς καὶ μὴ θέλων ἁμαρτάνει, κατὰ τὴν πίστιν τῶν ἀρχαίων ὀφείλει νὰ δώσῃ λόγον τῶν πράξεων αὐτοῦ, δι' ἃς ἔπε-
σεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐκδικητικῶν Ἑρινύων, αἱ τινες ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου ἐξεμάνησαν κατὰ τοῦ οἴκου αὐτοῦ. Ὁ ἐκ τῆς δυστυχίας καμπυλιάσας τυφλὸς γέριον ἔρχεται, ἐκ τῆς πα-
τρίδος ἐξωσθεὶς καὶ ὑπὸ μόνῃς τῆς θυγατρὸς Ἀντιγόνης ἀκο-
λουθούμενος, εἰς τὸ ἱερὸν ἄλσος τῶν Ἑρινύων, ἐπὶ τοῦ πλησίον τῶν Ἀθηνῶν λόφου Κολωνοῦ, ὅπως κατὰ τὸν χρησμόν διαλ-
λαχθῇ ἐκεῖ πρὸς τὰς Ἑρινύς καὶ εὖρῃ ἐπὶ τέλους ἡσυχίαν καὶ ἀνάπαυσιν. Ἐμφαίνει δὲ τέλος διὰ χάσματος (χάλκεος οὐδοῦ) εἰς τὰ βάθη, τὴν ἑδραν τῶν Ἑρινύων, ὅπως μὴ ἐπιστρέψῃ πλέον καὶ ἔκτοτε ἐξιλεῶσας τὰς θεάς καὶ διὰ τῆς δυστυχίας καθαρ-
θεὶς καὶ ἀγνισθεὶς κατέστη προστάτης καὶ ὑπερασπιστῆς τῆς Ἀττικῆς (Σοφοκλέους Οἰδῖπους ἐπὶ Κολωνῷ).

Οἱ περὶ Ὀρέστου καὶ Οἰδίποδος μῦθοι καὶ περὶ τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς τὰς Ἑρινύς δὲν εἶνε ἀπλᾶ ἐφευρέσεις τῶν ποιητῶν, ἀλλ' ἐρριζωμέναι ἐπὶ μᾶλλον εἰς τὴν πίστιν καὶ τὰς τελετὰς τοῦ ἔθνους. Ἡ ἰδέα τῶν Ἑρινύων ἀνεπτύχθη ἐκ τῆς ἰδέας Ἀψ-
μητρὸς τινος Ἑρινός, ὀργίλου καὶ ὑπογείου Δῆμητρος, ἥ τις ἐλατρεύετο ἐν Ἀρκαδίᾳ καὶ Βοιωτίᾳ καὶ εἰς τὸ βασιλικὸν γένος τῶν Λαβδακιδῶν, καὶ ἦτο φοβερά διὰ πατροκτονίας, ἀδελφο-
κτονίας καὶ αἰμομιξίας. Κατ' ὀλίγον δὲ αἱ Ἑρινύες ὡς αὐτο-
τελῆ ὄντα διεδέχθησαν τὴν Δῆμητρα Ἑρινὸν καὶ ὅλος ὁ βίος τοῦ Οἰδίποδος ἀφιερῶθη εἰς τὰς Ἑρινύας· διότι εὐθὺς μετὰ τὴν γέννησιν αὐτοῦ ἐκτίθεται εἰς τὸν Κιβαιρῶνα, τὸ ἱερὸν τῶν Ἑρινύων ὄρος, διὰ δὲ τῆς ἐκτυφλώσεως περιπίπτει εἰς ἕβριν καὶ συμφορὰς καὶ μόνον μετὰ θάνατον λαμβάνει τὸν ἐξιλασμόν. Ὁ

τάφης αὐτοῦ, κείμενος κατὰ τὸν μῦθον ἐν τῷ Ἑτεωνῷ τῆς Βοιωτίας, ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Δήμητρος, ἐγένετο τόπος τῆς σωτηρίας καὶ εὐδαιμονίας. Ἐκ τῆς Βοιωτίας πιθανῶς ἐφέρθη ἡ λατρεία τῶν Ἑρινύων εἰς Ἀττικὴν ἐπὶ τοῦ λόφου Κολωνοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἐντὸς αὐτῶν τῶν Ἀθηνῶν, ἐνθα ἐκαλοῦντο *Σεμεραι*, ἐν δὲ τῇ Σκυνῶνι ἰδίως *Εὐμερίδες*. Ἐκ παλαιωτάτων ἐλατρεύοντο αὗται καὶ ἐν Πελοποννήσῳ, ὅπου κατ' ἐξοχὴν ἐμνηρώθη ὁ περὶ Ὀρέστου μῦθος. Πρέπει δὲ νὰ διηγάγῃ τὸν χρόνον τῆς φυγῆς καὶ τῆς ἐξορίας αὐτοῦ ἐν Φαρρασίᾳ, χώρα τῆς Ἀρκαδίας διότι εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ἐδεικνύετο ἐνταῦθα ἱερὸν τῶν *Μαριῶν*, τῶν μαινομένων καὶ τῶν μανίαν ἐμβαλουσῶν θεῶν, αἵ τινες κατέστησαν τὸν Ὀρέστην παράφρονα, ὥς τε οὗτος τοῖς ὁδοῦσιν ἀπέτεμε δάκτυλόν τινι. Οὐχὶ δὲ μακρὰν ταύτης ἔκειτο ὁ τόπος *Ἄκη*, (ἱαίς, σωτηρία), ἐνθα αἱ θεαὶ, ὡς Ἑμμενίδες, εἶχον ἱερὸν καὶ παρουσιάζοντο εἰς τὸν Ὀρέστην *λενκαί*. Εἰς τὰς μαύρας Ἑρινύας, τὰς καταδιωκίσσας αὐτὸν προσήνεγκεν *ἐναγίγματα*, εἰς δὲ τὰς *λενκάς*, τὰς ἐξελεῶθεις, *θυοίαν*. Πρὸς τοῦτος πρέπει καὶ ἐν πλείουσιν ἄλλοις τόποις τῆς Πελοποννήσου νὰ μετεβλήθησαν αἱ Ἑρινύες εἰς Ἑμμενίδας, ἀλλὰ πάντοτε οἱ μῦθοι προσάπτονται εἰς τὸν Ὀρέστην. Οἱ πελοποννησιακοὶ οὗτοι μῦθοι ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὸν Αἰσχύλῳ νὰ ποιῇ τὰς *Εὐμερίδας* ὅπως δὲ τὴν πατρίδα αὐτοῦ εὐκλεῶς καταστήσῃ καὶ ἰδίως ἐπαναγάγῃ εἰς σέβας τὸν Ἀρείον Πάγον, τὸ ἀρχαῖον δικαστήριον τῶν Ἀθηνῶν, ἐθηκε τὴν ἀπόλυσιν τοῦ Ὀρέστου καὶ τὸν εἰς τὸν μῦθον αὐτοῦ προστιθέμενον ἐξέλασμον τῶν Ἑρινύων ἐν Ἀθήναις.

Αἱ φοβεραὶ θεαὶ, αἵ τινες, κεχωρισμέναι τῶν ὀλυμπίων θεῶν καὶ μισοῦμεναι ὑπὸ τε θνητῶν καὶ ἀθανάτων, εἰς τὸ βάθος τοῦ Ταρτάρου κατοικοῦσι, βεβαίως εἶχον ἐξωτερικὸν διεγερτὸν φόβον. Ἡ μορφή καὶ ἡ ὄψις τούτων δὲν εἶχον ὀριστῇ πρὸ τοῦ Αἰσχύλου, ὅς τις κατὰ πρῶτον ἔφερεν εἰς τὴν σκηνὴν καὶ ἐντεῦθεν ἡμικατέστη νὰ παρουσιάσῃ αὐτὰς ὑπὸ ὁρισμένον τύπον. Ὡς

πρότυπον τούτων εἶς πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς Γοργόνας· καὶ τὰς Ἀρπύιας, διότι παρουσιάζονται ἐνδεδυμένοι μακρὰ μαῦρα ἱμάτια, ἐξωσμένοι αἰμόχρουν ζωστήρα, ὡς βδελυραὶ μορφαὶ γραῶν, ἔχουσαι ὀφώδεις τρίχας, αἱματόεντας ὀφθαλμούς, ἐξέχουσιν τὴν γλῶσσαν, καὶ ὡς τρίζουσιν τοὺς ὀδόντας. Ὡς κύνες κυνηγετικοὶ καταδιώκουσιν αὐταὶ τὸ θῆμα εἰς αἱματωμένα ἵχνη, ὕλακτοῦσι καθ' ὕπνον, λείχουσιν αἷμα ἐκ τῶν πτωμάτων κτλ. Ὅθεν ὀνομάζονται παρ' Αἰσχύλῳ, ὡς καὶ παρὰ Σοφοκλεῖ σκυλίαι. Διάφορος τούτων εἶνε ἡ παρ' Εὐριπίδῃ δοξασιὰ ἐπὶ ἐνὶ ὠκύποδες, πτερωταὶ παρθέναι, κυνηγοὶ φέρουσαι ἐν χειρὶ δαδάς καὶ ὄφεις. Ἡ τελευταία ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ πλαστικῇ τέχνῃ, ἥ τις, ἐπειδὴ παριστάνει ἀκίνητα ἀγάλματα, ἔπρεπε νὰ διατηρῆται, ὅπως μὴ διὰ τρομερῶν μορφῶν, ὅας ἀποδίδει αὐταῖς ὁ Αἰσχύλος, βλάπτηται ὄρασις καὶ αἴσθησις.

Ἐβουσιάζοντο δὲ εἰς τὰς Ἑρινὺς μαῦρα καὶ ἔγκυα πρόβατα καὶ αἱ θυαῖαι, αἱ χοαὶ καὶ αἱ σπονδαὶ ἐγίνοντο αὐταῖς ἄνευ μὲν οἴνου, ἀλλὰ μὲ μέλι ὕδατι μεμιγμένον· ὅθεν τὰ ἐπιθέτα δοιοὶ, κήφωρες, κηράδιοι.

16. Θάνατος καὶ Ὕπνος.

Ὁ μὲν Θάνατος εἶνε ἐν γένει προσωποποίησις τοῦ θανάτου, διάφορος τῶν Κηρῶν, τῶν ἰδιαιτέρων εἰδῶν τοῦ θανάτου· ὁ δὲ Ὕπνος προσωποποίησις τοῦ ὕπνου, ἀλλὰ παρ' Ὀμήρῳ σπανίως ἀπαντῶσιν ὡς προσωποποιήσεις. Ἐν τινι χωρίῳ (ἰλ. Π. 672) ὁ Ζεὺς ἐντέλλεται τῷ Ἀπόλλωνι, ὅπως παραδώσῃ τὴν προσφιλεῖ υἱὸν Σαρπηδόνα εἰς τοὺς διδόμενους Ὕπνον καὶ Θάνατον, ἵνα φέρωσιν αὐτὸν ταχέως εἰς Λυκίαν, ἐνθα οἱ συγγενεῖς θὰ ἀπονεύμωσι τῷ νεκρῷ τὰς προσηκούσας τιμὰς. Εἶνε δὲ ἀμφότεροι παῖδες τῆς Νυκτός καὶ κατοικοῦσιν ἐν τῷ ἄδῃ. Παρὰ Σοφοκλεῖ ὁ Θάνατος εἶνε θεὸς τοῦ αἰωνίου ὕπνου (αἰένυπνος), υἱὸς τῆς Γῆς καὶ τοῦ Ταρτάρου. Τούτων ὁ μὲν Ὕπνος περιέρχεται ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τῆς εὐρείας θαλάσσης, ἔσυχος καὶ μέλιγχος τοῖς ἀνθρώ-

ποις τοῦ δὲ Θανάτου ἡ καρδιά εἶνε σιδηρὰ καὶ τὸ χαλκοῦν ἥτορ ἄσπλαγχνον εἰς τὰ στήθη ὃν τινα δὲ πρῶτον συλλάβῃ κατέχει ἰσχυρῶς· ἐχθρὸς δὲ καὶ εἰς τοὺς ἀθανάτους θεοὺς. Ὁ καταλύων τὴν ζωὴν, ὁ μακρόθεν ἐκφοβίζων καὶ ὁ ὅμοιος νυκτὶ Θάνατος φέρει βαρὺν ὕπνον· ἀπ' ἐναντίου δὲ ὁ πεφιλημένος ἀμβρόσιος Ὑπνος, ὁ δαμάζων θεοὺς τε καὶ ἀνθρώπους (πανδαμάτωρ) παρέχει γλυκεῖαν ἡσυχίαν· οὕτω ποτὶ κοιμίσει τὸν Δία αὐτὸν κατὰ παρακλήσιν τῆς Ἥρας, ἥ τις τότε τὸν ὑπ' αὐτῆς μισούμενον Ἡρακλέα ἤθελε νὰ καταστρέψῃ ἐν τῇ θαλάσῃ. Ἐξυπνήσας ὁμοῦς ὁ Ζεὺς καὶ ἰδὼν ἐν τρικυμίαις τὸν Ἡρακλέα ὠργίσθη κατὰ τοῦ Ὑπνου καὶ ἤθελε κατακρημίνει αὐτὸν εἰς τὴν θάλασσαν, εἰ μὴ ὑπερήσπιζεν αὐτὸν ἡ ἔρεμνὴ μήτηρ Νύξ, ἡ παμπρῶτη θυγάτηρ τοῦ Χάους. Οὐδὲν ἦττον ὁμοῦς ἐτόλμησε βραδύτερον ἄλλιν παρακληθεῖς ὑπὸ τῆς Ἥρας νὰ κοιμίσῃ τὸν ἄνακτα τῶν θεῶν ἐπὶ τῆς Ἰδης, ἵνα δυνηθῇ ὁ Ποσειδῶν ἀκωλύτως νὰ βοηθήσῃ τοὺς Ἀχαιοὺς ἐν τῇ πρὸ τῆς Τροίας μάχῃ. Πρὸς ἀμοιβὴν δὲ ἐδώρησεν αὐτῇ ἡ Ἥρα τὴν Χάρिता Παιδείαν· Ἡ Οὐίδιος κατατάττει τὸ κοιμητήριον τοῦ Ὑπνου εἰς τοὺς βορειώτατα κατοικοῦντας Κιμμερίους, ὅπου κοιμᾶται ἐν βαθυτάτῳ ἄντρῳ περικυκλούμενος ὑπὸ πλήθους Ὀκείρων.

Ὁ Θάνατος καὶ ὁ Ὑπνος συχνάκις παρίσταντο ὁμοῦ. Ἐπὶ τῆς κίστης τοῦ Κυβέλου (κοιμῆς ξυλίνης κίστης, ἐφ' ἧς ἦσαν ἐξωγραφημένα πολλὰ καὶ ἡ τις ὑπὸ τῶν Κυβελιδῶν, τῶν τυράννων τῆς Κορίνθου, ἀφιέρωθη εἰς τὰ Ὀλύμπια) παρίστατο ἡ Νύξ κρατοῦσα εἰς τοὺς βραχίονας δύο βρέφη κοιμώμενα, ὧν τὸ μὲν ἦτο μαῦρον καὶ ἐπεγράφετο Θάνατος, τὸ δὲ λευκὸν καὶ ἐπεγράφετο Ὑπνος. Συνήθως ἡ τέχνη παρίστα τὸν Θάνατον ὠραίον βρέφος ἢ νεανίαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κοιμώμενον καὶ κρατοῦντα ἐσθραυμένην ἢ καίουσαν μὲν ἔτι, ἀλλ' ἀνεστραυμένην λαμπράδα. Ὁ Ὑπνος παρίσταται ὑπὸ λίαν διαφόρους ἀντιλήψεις, ὅτε μὲν ὡς παῖς, ὅτε δὲ ὡς νεανίας ἢ γέρων μετὰ πτερῶν ἢ ἀνευ τοιούτων· φέρων ῥάβδον, δι' ἧς κατακοιμίζων τοὺς ἀνθρώπους ἀναπαύει

αυτοὺς, ἢ μήκιστα ἢ κέρως, ἐκ τοῦ ὁρίου ἀποστάζει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸν ὕπνον. Ὁ Ἡσιόδος ὀνομάζει ἐκτὸς τοῦ Ὑπνου καὶ Θανάτου καὶ Ὀρείρους, υἱοὺς τῆς Νυκτός, οἱ τινὲς παρ' ἄλλοις εἶνε υἱοὶ τοῦ Ὑπνου ἢ τῆς Γῆς. Ὁ Ὅμηρος ἀγνοεῖ Ὅνειρον θεὸν καὶ δεσπότην τῶν ὀνείρων· διότι ἐν ἱλιάδος Β, 6 ὁ Ὀνειρός εἶνε μόνον εἰκὼν ὀνείρου ἀνευ ἀντόπτητος.

17. Κῆρ, Κῆρες.

Κῆρ εἶνε προσωποποίησις τοῦ εἰμαρμένου θανάτου, διάφορος τῶν Μοιρῶν καὶ τῆς Λίσσης, ἢ προσωποποιημένη ἐξουσία τοῦ Θανάτου, ἢ φέρουσα τὸν θάνατον ὑπὸ διαφόρους μορφάς, καὶ διὰ πολλῶν τρόπων, ὡς ἐν πολέμῳ, δι' ἀσθενειῶν, ναυαγίων κτλ. Ὅθεν εἶνε μυρία καὶ τὸ ὄνομα παρὰ τοῖς ποιηταῖς εἶνε καὶ κύριον καὶ προσηγορικόν παρ' Ὀμήρῳ ὅμως σπανίως φαίνεται Κῆρ (ἢ Κῆρες) ὡς ἰδιαιτέρον πρόσωπον. Εἶνε δὲ σκυθρωπαί, δόλιοι καὶ φθοροποιοὶ θεαί, μισούμεναι ἀναμφιλέκτως ὑπὸ πάντων. Μετὰ τῆς Ἐριδος καὶ τοῦ Κυδομοῦ ἀναστρέφεται ἡ Κῆρ ἐν τῇ μάχῃ ἐνδεδυμένη αἵματηρὰ δαφρινὰ φορέματα καὶ ὅτε μὲν τινα νεωστὶ πληγωθέντα καὶ εἰσέτι ζῶντα, ὅτε δὲ ἄλλον ἀπλήγωτον καταλαμβάνει, ἄλλοτε δὲ ἄλλον τεθνεῶτα σύρει ἐκ τῶν ποδῶν μάχονται δὲ καὶ πρὸς ἀλλήλας αἱ Κῆρες περὶ τὰ πτώματα ὡς ζῶσι ἄνθρωποι (ἰλ. Σ, 535). Ὁμοίως φαίνονται αἱ Κῆρες παρ' Ἡσιόδῳ κνάνειαι, λευκοὺς ἀραβῆσαι ὀδόντας, δειγῶποι βλοσυροὶ τε δαφρινοὶ τ' ἀπλητοὶ τε καὶ ἔχουσαι δῆριν περὶ πιπτόντων, ὧν τὸ μέλαν αἷμα πίνουσιν. Ἐν τῇ θεογονίᾳ (211) λέγονται θυγατέρες τῆς Νυκτός, ἀδελφαὶ τῶν Μοιρῶν ἡγελοποιοὶ καὶ ἔχουσι συγγενῇ πρὸς τὰς Ἐρινύς ση-σημασίαν, ἢ τις μετὰ ταῦτα ἐκτενέστερον ἀνεπτύχθη. Αἱ Κῆρες ὁμοίως, ὡς αἱ Ἐρινύες, ἐγένοντο θεαὶ τῶν συμφορῶν καὶ δυστυχῶν, διότι καταστρεπτικαὶ ἐπιδημίαι, ἀδυνατίζουσαι φροντίδων τηκεδόνες, θλιβερόν γῆρας καλοῦνται κῆρες.

18. Ἑκάτη.

Ἡ Ἑκάτη, ἡ μακρὰν (ἐκάς) ἐνεργοῦσα, ὅτε εἶχεν ἰδιαιτέραν σημασίαν, γίνεται φανερά ὡς ὑποχθόνιος θεά, ἐνεργοῦσα πολλάκις καὶ μετὰ τῶν Ἑρινύων. Παρ' Ὀμήρῳ οὐδὲν ἀπαντῶμεν περὶ τῆς θεᾶς ταύτης· τὸναντίον ὁ Ἡσίοδος λέγει (θεογ. 411) ὅτι ὁ Ζεὺς ἐτίμησε πρὸ πάντων τῶν Τιτάνων ταύτην, θυγατέρα οὔσαν τοῦ Πέρσου καὶ τῆς Ἀστερίης, δωρήσας ἀγλαὰ δῶρα, ἰσχὺν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ τὸ δικαίωμα νὰ δωρῇται ὄλβον καὶ νίκην, σοφίαν ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ δίκαις, εὐτυχίᾳ πλοῦν καὶ κυνήγιον, καὶ νὰ τρέφῃ τοὺς νέους (κουροτρόφος) καὶ νὰ αὐξάνῃ τὰ ποίμνια. Τὸ διαξοδικὸν τοῦτο καὶ πλούσιον χωρίον τοῦ Ἡσιόδου εἶνε παρεμβολὴ τῶν μετὰ ταῦτα χρόνων, καθ' οὓς οἱ ὀρφικοὶ εἶχον μεγάλην ἐπιρροήν· διότι ὑπὸ τούτων ἡ Ἑκάτη, ἀρχαία μέχρι τοῦδε παρτημελημένη καὶ ὀλίγον γνωστὴ θεότης, ἐξήχθη εἰς τὸ φῶς καὶ ἐφέρθη εἰς ἐξαίρετους ὑψηλὰς τιμὰς καὶ προσλαβοῦσα ξένον τι καὶ μεταβληθεῖσα εἰς μυστικὴν θεότητα, διαμένουσαν ἐν οὐρανῷ, ἐπὶ γῆς καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ, εἰς ἀνασσαν τῆς φύσεως, συνεκράθη πρὸς ἄλλας θεάς, ὡς πρὸς τὴν Δήμητρα, Περσεφόνην καὶ Ρέα, Κυβέλην. Ὡς προστατεύουσα τὰ δάση καὶ ὡς κουροτρόφος συγκατετάχθη μετὰ τῆς Ἀρτέμιδος, ἐξ ἧς αὕτη ἴσως κατήντησεν ἰδιαιτέρα θεότης, διότι ἑκάτη εἶνε σύνθετος ἐπίθετον τῆς Ἀρτέμιδος. Ὡς δὲ αὕτη, οὕτω καὶ ἡ Ἑκάτη, μετεπλάσθη εἰς τὴν θεὰν Σελήνην. Διὰ τῶν σχέσεων αὐτῆς πρὸς τὴν Δήμητρα καὶ Περσεφόνην, αἱ τινες ᾗδῃ εἰς τὸν ὀμφικὸν ὕμνον εἰς Δήμητρα ἀπαντῶσι, καὶ διὰ τῆς ᾗδῃ παρὰ τοῖς τραγικοῖς εὐρισκομένης συγγραφῆς αὐτῆς πρὸς τὴν Περσεφόνην γίνεται ἡ Ἑκάτη σχεδὸν χθονία ἢ καταχθόνιος θεά, φοβερά καὶ ἰσχυρά ἀνασσα τῶν ψυχῶν. Ἡ ὅλη αὐτῆς οὐσία ἔχει τι δαμονικόν, φανταστικόν, προξενοῦν φόβον, ὥς τε γίγεται καὶ πρόξενος παντοίων δεισιδαιμονιῶν διότι στέλλει ἐκ τοῦ ᾄδου ἐπάνω τὴν νύκτα τρομακτικὰ φάσματα καὶ

περίπτται μετὰ τῶν ψυχῶν τῶν τεθνεώτων τὴν νύκτα εἰς τὰς τριόδους (*ειροδία, τριποδῖαι, trivía*) καὶ εἰς τοὺς πόμβους (*τιμ-βιδία*). Τὴν πλησίαν αὐτῆς, συνοδευομένης ὑπὸ στυγίων κυνῶν, ἀγγέλλουσιν οἱ κύνες δι' ὠρυγμῶν καὶ κυνηθμῶν. Προστατεύει καὶ διδάσκει τὰς φαρμακευτρίας, αἱ τινες ἐν καιρῷ τῆς νυκτὸς ἐρευνῶσι τὰ διὰ τοῦ φωτὸς τῆς Σελήνης ἐνδυναμούμενα μαγικά βότανα καὶ εἰς τὸ σκότος τῆς νυκτὸς ἐπιχειροῦσι τὰς ἀκρύπτους αὐτῶν καὶ ἐπιβλαβεῖς ἐπωμοσίας (ἐξορκισμούς).

Φάσματα εἶνε ἡ *Ἐμπουσα* (κοινῶς στρίγλα), ἡ τις εἶνε ἡ μονόπους καὶ αιματόχρους, ἄλλοτε ἄλλας λαμβάνουσα μορφάς καὶ αἱ *Λάμναι*, αἱ τινες παρουσιαζόμεναι εἰσιδέσθαι παρθένου ἐλκύνουσι τοὺς νέους καὶ κατατρώγουσιν, ἄλλοτε ἄλλας λαμβάνουσαι μορφάς, ὡς ζώων, φυτῶν, λίθων κτλ. Ἡ πρώτη *Λάμνα* λέγεται θυγάτηρ τοῦ Ποσειδῶντος, ἡ τις ὅμως, ἔπε. δὴ ἤγαπᾶτο ὑπὸ τοῦ Διὸς, κατετρέχετο ὑπὸ τῆς Ἥρας, ἡ τις ἔκαμεν αὐτὴν νὰ γεννᾷ νεκρά τὰ τέκνα καὶ τέλος νὰ μανῇ τοσοῦτον, ὥς τε νὰ ἀρπάξῃ τῶν ἄλλων τὰ τέκνα. Ὡσαύτως Λάμνις τις, ὀνομαζομένη *Σύβαρις* καὶ διατρίβουσα εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Παρνασοῦ ἐντὸς ἀντροῦ, ἤρπαζεν ἀνθρώπους καὶ ζῶα ἵνα ἀπαλλαγῶσιν αὐτῆς, τὸ μαντεῖον εἶπεν εἰς τοὺς ἐρωτήσαντας κατοίκους νὰ ἐκθέσωσι νέον τινὰ πρὸ τοῦ σπηλαίου. Ὁ κλῆρος ἔτυχεν εἰς τὸν *Ἀλκυονέα*, υἱὸν τοῦ Διόμου καὶ τῆς Μεγανείρας, ὃν ὅμως δὲν ἀφῆκε νὰ ὑπάγῃ ὁ Εὐρύβατος, ὁ υἱὸς τοῦ Εὐφύμου, ὃς τις καὶ ἀναλαβὼν τὸν στέφανον ὤρμησε κατὰ τῆς Συβαρίδος καὶ ἐκρήμνισεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ σκοπέλου, ὅπου δὲ συνετρίβη ἡ κεφαλὴ, ἀνέβηρσε κρήνη λεγομένη *Σύβαρις*.—Ἐν Λεσβῷ Λαμῖα τις ἀρπάζουσα τοὺς παῖδας ἐλέγετο *Γελῶ* ἢ *Γελῶ*—Ὅμοιον δὲ εἶνε καὶ ἡ δύσμορφος *Μορμὼ* ἢ *Μορμῶν*, δι' ἧς ἐξέπληττον τοὺς παῖδας καὶ ἔκαμνον νὰ σιωπῶσι.

Ἐλατρεύετο ἡ Ἑκάτη, ἰδίως ἐν Σαμοθράκῃ, Ἀθήνῃ, Ἀργεῖ, Ἀθήναις, Διγίνῃ καὶ ἐν ἄλλοις πόποις, ὅτε μὲν δημοσίως, ὅτε δὲ μυστικῶς. Πρὸ τῶν οἰκῶν καὶ ἐν αὐτοῖς καὶ εἰς τὰς τριόδους ἀφ' ἐρωτον αὐτῇ κίονας *Ἑκάτατα* λεγόμενους (ὡς Ἑκαῖ ἐ)

γοντο οἱ εἰς Ἑρμῆν ἀφιερωμένοι), ὅπως τὸν οἶκον καὶ τὸν ὁδο-
πόρον προστατεύῃ κατὰ τῆς δυστυχίας, καὶ εἰς τὸ τέλος ἐκὰς
στοῦ μηνὸς παρέθετον αὐτῇ, ὡς καὶ εἰς ἄλλους ἀποτρέποντας
τὴν δυστυχίαν θεοὺς, ἐδέσμευτα ἐν ταῖς τριόδοις, τὰ ὅποια ἐτρώ-
γοντο ὑπὸ τῶν πτωχῶν. Ἐθυσιάζοντο αὐτῇ κύνες καὶ, ὡς εἰς
τὰς Ἑρινύς καὶ ἄλλους χθονίους θεοὺς, μέλι καὶ μαῦραι ἄρνες·
διὸ καὶ ἐλέγετο κυνοσφαγῆς θεά.

ὑπὸ τῆς τέχνης παρεστάθη ἡ ἑκάτη ὅτε μὲν μονόμορφος,
ὅτε δὲ τρίμορφος καὶ τρικέφαλος, διότι τὰ ἀγάλματα αὐτῆς,
ὑψοῦντο συχνάκις ἐν τριόδοις. Καὶ ποιηταὶ δὲ περιγράφουσιν
αὐτὴν ἔχουσαν τρεῖς κεφαλὰς, ἵππου, κυνὸς καὶ λέοντος (τρισ-
σοκέφαλος, τρίμορφος, triceps, triformis, tergemina κτλ).

19. Κάβειροι.

Περὶ τῶν Κάβειρων πολλὰ ὀλίγα δυνάμεθα ἀκριβῶς νὰ εἴ-
πωμεν, διότι αἱ περὶ τούτων εἰδήσεις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔ-
χουσι τὴν ἀρχὴν ἐν τοῖς ὑστερον χρόνοις, καθ' ὅς οἱ καθ' ἑαυ-
τοὺς ἕνεκα τῆς μυστικῆς αὐτῶν φύσεως σκοτεινοὶ θεοὶ ἦσαν συν-
δεσμεῖται καὶ συγκεχωνευμένοι πρὸς διαφόρους ἄλλους θεοὺς.
Ἦσαν δὲ πιθανῶς ἀρχαιότατοι θεοὶ τῆς ἐπικαρπίας τῆς γῆς,
ἀλλὰ κατώτεροι ἐν Βοιωτίᾳ π.χ., ἐνθα, ὡς φαίνεται, κατὰ πρῶτον
ἐλατρεύοντο, παρουσιάζονται μετὰ τῆς Δήμητρος. Ἐντεῦθεν ἐξε-
τάθη ἡ λατρεία αὐτῶν ἐν Ἀθήνῃ, Ἰμβρῷ, Σαμοθράκῃ κτλ. Ἐπὶ
τῆς Ἀθήνῃς ἦσαν οἱ Κάβειροι μετὰ τοῦ Ἡφαίστου, ὃς τις ἐξε-
λαμβάνετο ὑπὸ τὴν πρῶτην αὐτοῦ μορφήν, ὡς θεὸς τοῦ φυσικοῦ
καὶ ὑποχθονίως ἐνεργούντος πυρός. Εἰς τοιοῦτους φυσικοὺς θεοὺς,
ὡς εἶνε ἡ Δημήτηρ, ὁ Ἡφαίστος, προσεκολλῶντο οἱ Κάβειροι ὡς
ὑπηρέται δαίμονες, ἐνεργητικὰ ὄντα τῆς φύσεως. Ἐπειδὴ δὲ ὁ
Ἡφαίστος προϊόντος τοῦ χρόνου ἐγένετο κατ' ἐξοχὴν θεὸς τῆς
καλλιτεχνίας, ἡ ιδιότης αὐτῆς μετέβη καὶ εἰς τοὺς Κάβειρους·
οἱ τινες ἐγένοντο βοηθοὶ τοῦ Ἡφαίστου εἰς τὴν ἐξεργασίαν τῶν

μετάλλων. Πρὸς τούτοις οἱ Κάθειροι ἐγένοντο ἐν ταῖς ῥηθείαις νήσοις σωτήρες θεοὶ κατὰ τὰς τρικυμίας, καθ' ὅσον μάλιστα εὐρίσκοντο μετὰ τῶν Διοσκόρων, *Κάσπερος* καὶ *Πολυδεύκους*.

Ἐν Βοιωτίᾳ ἡ λατρεία τῶν Καθειρῶν πρέπει ἤδη νὰ ὑπῆρχε κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους· ἀλλὰ μετὰ τὴν κατάκτησιν τῶν Θηβῶν ὑπὸ τῶν ἐπιγόνων παρημελήθη καὶ ὕστερον ἤκμασεν ἐκ νέου ὑπὸ τὸν τύπον τῶν μυστηρίων, ἃ τινὰ ἐνδοξότατα ἐτελοῦντο ἐν Σαμοθράκῃ. Τὰ ὀνόματα αὐτῶν, ὡς παραδίδονται ὑπὸ μεταγενεστέρου συγγραφῆς, εἶνε *Ἀξίερος*, *Ἀξιώκερσα* ἢ *Ἀξιοκέρσης*, ὧν ἡ μὲν *Ἀξίερος* εἶνε αὐτὴ ἡ Δημήτηρ, *Ἀξιώκερσα* ἢ *Περσεφὼν* καὶ *Ἀξιοκέρσης* ὁ Ἄδης. Οὗ δὲ *Κάμιλλος* (*Καδμῖλος*, *Κάσμιλος*, *Κάδμος* = *διακοσμητής*), ὁ υἱὸς τοῦ Ἡφαίστου κατὰ τῆς Καθειροῦς, κατὰ τινὰς μὲν εἶνε πατὴρ τῶν Καθειρῶν, κατ' ἄλλους δὲ ἐκλαμβανόμενος ἀντὶ τοῦ Ἑρμοῦ ἐλέγχετο ὑπὸ τῆς αὐτῶν.

Β'. ΟΙ ΗΡΩΕΣ.

Ἡ αὐτὴ φαντασία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἣ τις ἐπλασε τοὺς ἐλευθέρους καὶ προσωπικοὺς θεοὺς, ἐπλασε καὶ τοὺς ἥρωας. Οἱ περὶ τῶν θεῶν μῦθοι, ἐν οἷς ἐκδηλοῦνται αἱ δυνάμεις καὶ αἱ ἐνέργειαι αὐτῶν, περιελάμβανον ἐνταυτῷ καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν πατέρων τοῦ ἔθνους, παρὰ τῷ ὁποίῳ κατελθόντες οἱ θεοὶ ἐθεμελίωσαν τὰ ἱερά καὶ ἐνεφύτευσαν τὴν λατρείαν αὐτῶν. Οἱ θεοὶ ἐπρεπε νὰ ἔχουσι τόπον, ὅπου δύνανται νὰ ἐμφανίζωνται καὶ ἐνεργῶσι, τὸ γένος δηλ. τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὰς τύχας τοῦ ὁποίου ἔχουσι μέρος ἐνεργητικόν. Τὸ ἔθνος ἐπίστευε τὰ πρότερα γένη τῶν ἡρώων, τοὺς φυλάρχας αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν εὐνοϊκὴν ἢ μὴ ἐπιρροὴν τῶν θεῶν, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν ὁποίων ἐξετέλουν μὲν εὐτυχεῖς ἐπιχειρήσεις καὶ θαυμάσια κατορθώματα, ἐρρίπτοντο ὅμως καὶ εἰς βαρεῖας δυστυχίας. Οἱ μῦθοι τῶν ἡρώων τούτων τῆς προγενεστέρας ἐποχῆς ἐξηπλωμένοι εἰς

πάντας τῆς Ἑλλάδος τοὺς τόπους ἐν αὐτῷ τῷ λαῷ δὲν ἐφου-
ρέθησαν ὑπὸ τῶν ἐκαστοτε ποιητῶν. Ἡ δὲ ἐπική ποιήσις μετὰ τὴν
ἐαυτῆς γέννησιν λαβοῦσα κατ' ἐξοχὴν ὕλην ἐξ αὐτῶν διεπραγμα-
τεύθη μέγα μέρος ταύτων κατὰ τοὺς νόμους τῆς τέχνης καὶ
ἀνέπτυξεν αὐτοὺς μετὰ ἰδιαζούσης ἀγάπης. Ἐντεῦθεν ἡ ἐπική
ποίησις καλεῖται καὶ ἡρωϊκή.

Παρ' Ὀμήρῳ ὀνομάζεται μὲν ἥρωες ἐκαστος τιμῆς καὶ εὐ-
θερος ἀνὴρ (Γλ. Β, 110. Ν, 620. ὁδ. Β, 15) κατ' ἐξοχὴν ὅμως
φέρουσι τὰ τιμητικὰ ταῦτα ὀνόματα οἱ ἡγεμόνες, ὡς οἱ
Ἀτρεΐδαι, ὁ Λαέρτης κλ. οἱ εἰγενεῖς, οἱ καταγόμενοι ἐκ τινος
θεοῦ ἢ θεᾶς (διογένεις, ἀντιθέτως πρὸς τὸ ἀνέρις δήμου). Ἡ
μόνη οὐσιώδης διαφορὰ μετὰ τῶν κοινῶν ἀνθρώπων καὶ αὐτῶν
εἶνε, ὅτι ἔχουσι μείζονα σωματικὴν δύναμιν, ὥστε νὰ ὑπομέ-
νωσι τὸν θάνατον ἢ οἱ λοιποὶ θνητοὶ καὶ ὅτι τινὲς ἀγαπῶνται
τῶν θεῶν, ὡς ὁ Μενέλαος, ἀνυψοῦνται εἰς ταύτην καὶ λαμβά-
νουσι σωματικὴν διάρκειαν ἐν τῷ Πλυσίφ.

Παρ' Ἡσίοδῳ δὲ ὀνομάζονται ἥρωες ἡμίθεοι, τὸ γένος δηλ.
τῶν ἀρίστων μαχητῶν, οἱ ὑποῖοι ἐπολέμησαν πρὸ τῶν Θεῶν
καὶ τῆς Τροίας, διέπρξαν κατὰ τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἀρετὴν
καὶ τὴν δύναμιν καὶ μετὰ τὸν θάνατον ἔζων ἐν ταῖς νήσοις τῶν
μυκάρων. Κατὰ δὲ Πίνδαρον οἱ ἥρωες εἶνε ὑπεράνθρωπα ὄντα,
ἱσταμένα ἐν τῷ μέσῳ θεῶν καὶ ἀνθρώπων καὶ ἀπολαύοντα θεη-
σκευτικῆς τιμῆς. Προϊόντος λοιπὸν τοῦ χρόνου ὀριστικῶς εἰρή-
χθη εἰς τὴν πρὸς τοὺς ἥρωας πίστιν διάφορον θεησκευτικὸν
στοιχεῖον, ὃ περ ἀπέβη ἰδιαίτερα τῶν ἡρώων λατρεία ἔχουσα ἰδι-
αιτέρας θυσίας, ὡς τὰ ἐναγίσματα, τὰ ὅποια ἦσαν παντελῶς
διάφορα τῶν εἰς τοὺς θεοὺς προσφερομένων. Μέγιστον παρ' αὐ-
τοῖς ἦσαν αἱ χοαὶ ἐκ μέλιτος, οἴνου, ὕδατος, πρὸς δὲ ἐλαίου
καὶ γάλακτος. Ὅτε ἐθυσιάζοντο ζῶα ἐν ταῖς μάχαις κατὰ νύκ-
ταν αἱ κεφαλὴ αὐτῶν πρὸς τὴν γῆν καὶ τὸ αἷμα ἔρρεεν ἐντὸς
λάλκου, τὸ δὲ κρέας δὲν ἐτρώγετο, ἀλλ' ὅλον κατεκαίετο. Τὰ
εἶδη ταῦτα κατ' ἐξοχὴν ἐξετελοῦντο εἰς τοὺς τάφους τῶν ἡρώ-

ων, ἐκ τοῦ βάθους τῶν ὁποίων οἱ ἥρωες εἰσέτι ἐνῆργουν ἐπάνω καὶ ἔφερον εὐτυχίαν καὶ εὐδαιμονίαν.

Οἱ ἥρωες, καθὼς ἔζων ἐν γένει ἐν τῇ πίστει τοῦ λαοῦ, οὔτε καθαρῶς ἱστορικῶς ὡς κοῖναι ἄνθρωποι, οὔτε καθαρῶς συμβολικῶς ὡς γυμναὶ ἔννοιαι πρέπει νὰ νοηθῶσιν. Διότι τούτων ἄλλοι μὲν τὸ πλεῖστον εἶνε ἄνθρωποι ἰδαρικοὶ, τρόπον τινὰ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων, οἱ τινες ἐκ τῆς τύχης καὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ συνήθους ἱστορικοῦ εἴου ἐξήρθησαν καὶ ἐξεκαθαρίσθησαν εἰς ὥραιάς μεγαλοπρεπεῖς εἰκόνας· τὸ δὲ ἔθος θεωρεῖ αὐτοὺς εὐεργέτας ἐαυτοῦ, θεμελιωτὰς τῶν πόλεων καὶ πολιτειῶν καὶ τῆς νομίμου τάξεως μετὰ θάνατον τιμηθέντας ἢ διὰ τὰ μεγάλα αὐτῶν ἔργα, τὰ ὁποῖα οἱ κοῖναι ἄνθρωποι ἠδυνάτουν νὰ πράξωσιν, ἢ διὰ τὴν ἐκ θεῶν καταγωγὴν αὐτῶν· ἄλλοι δὲ εἶνε ἐν μέρει μὲν γυμναὶ εἰκόνας τῆς φαντασίας ἀνεῖν ἱστορικῆς βάσεως, ὡς ὁ Διόνυσος, ὁ Ἑλλήν, ἐν μέρει δὲ ἔχουσιν εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὡς ἐνεργητικὰ ὄντα, ἀφ' ὧν ὅμως τὴ μυθοποιὸν πνεῦμα τοῦ λαοῦ ἀπέσπασε τοὺς περιορισμοὺς τοῦ κοινού βίου καὶ κατέστησεν αὐτοὺς ἰδαρικοὺς ἀνθρώπους, ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν πρὸ τῆς Τροίας ἡρώων· ἄλλοι τέλος ἦσαν βεβαίως ἐξ ἀρχῆς θεῖα ὄντα καὶ κατέστησαν, προϊόντος τοῦ χρόνου, γυμνοὶ ἥρωες, ὡς ὁ Περσέης, ὁ Βελερεφόντης. Ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ἀπέδωκαν καὶ εἰς τὰ ἱστορικὰ πρόσωπα ἡρωϊκὰς τμᾶς, ὡς οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸν Ἀρμίδιον καὶ Ἀριστογείτονα. Οὐ μὴν ἀλλ' ὅμως ἐθεωρεῖτο ὅριον τῆς ἰδίας ἡρωϊκῆς ἐποχῆς ἐν γένει ἡ κἀθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Ἐν τοῖς ἐπομένοις θὰ διαλάβωμεν περὶ τῶν κυριωδεστέρων ἡρωϊκῶν μύθων, οἱ τινες δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς τρεῖς τάξεις, α. εἰς κατὰ τόπους μύθους, β'. εἰς μύθους ἐθνικῶν ἡρώων, καὶ γ'. εἰς ἑτέρους τινὰς μύθους κοσμηθέντας ὑπὸ τῶν ποιητῶν.

Α'. Περὶ τῶν κατὰ τόπους μύθων.

Καὶ οὗτοι δύνανται νὰ καταταχθῶσι κατὰ τοὺς τόπους, ἐν

οἷς ἀνεπτύχθησαν εἰς Θηβαῖκους, Ἀργεῖους, Κορινθιακοὺς, Λακωνικοὺς καὶ Μεσσηνιακοὺς, Κρητικοὺς, Ἀττικοὺς.

α. Θηβαὶ καὶ μῦθοι.

Κάδμος, Οἰδίπους. Οἱ ἐπτά ἐπὶ Θήβας. Οἱ ἐπίγονοι. Ζῆθος καὶ Ἀμφίων.

Θεμελιωτὴς τῶν Θηβῶν νομίζεται ὁ Κάδμος, ἐξ ὧν ἡ Ἀκρόπολις τῶν Θηβῶν ἐκλήθη *Καδμεία*. Ὁ μῦθος διηγεῖται περὶ αὐτοῦ ὅτι ἦτο υἱὸς Ἀγήνορος τοῦ βασιλέως τῶν Φοινίκων καὶ ἀδελφὸς τῆς Εὐρώπης, τοῦ Φοίνικος καὶ τοῦ Κίλικος. Ὅτε δ' ὁ Ζεὺς ἤρπασε τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Εὐρώπην, διετάχθη οὗτος νὰ ἀναζητήσῃ αὐτὴν καὶ νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ, πρὶν ἢ εὕρῃ αὐτήν. Ἐρευνήσας δὲ πολὺν καιρὸν ματαίως ἦλθεν εἰς Δελφοὺς καὶ ἐπερωτήσας ἔλαβεν τὸν χρησμὸν νὰ μὴ πολυπραγμονῇ πλέον, ἀλλὰ νὰ ἀκολουθήσῃ βοῦν καὶ ὅπου αὕτη κατακλιθῇ νὰ κτίσῃ πόλιν. Διελθὼν διὰ τῆς Φωκίδος ἀπῆντισε βοῦν τινα ἐκ τῆς ἀγέλης τοῦ Πελαγῶνος, ἠκολούθησεν αὐτήν καὶ ἐν Βοιωτίᾳ ἐν τῇ θέσει, ὅπου ἡ βοῦς ἐκαθέσθη, ἀπεφάσισε νὰ κτίσῃ πόλιν, τὰς ὑστερον κληθεῖσας Θήβας. Ἐπειδὴ δὲ τὴν δάμαλιν ἠθέλησε νὰ θυσιάσῃ εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, ἔστειλεν ἀνθρώπους, ὅπως φέρωσι νερὸν ἐκ τῆς πλησίον πηγῆς τοῦ Ἀρσῶς, οἳ τινες ὅμως ἐφρονεύθησαν ὑπὸ τινος Δράκοντος, φύλακος τῆς πηγῆς. Τοῦτον ἐφόνευσεν ὁ Κάδμος αὐτὸς καὶ τοὺς ὀδόντας ἔσπειρεν εἰς τὴν γῆν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐφύτρωσαν εὐθύς ὠπλισμένοι ἄνδρες μαχόμενοι καὶ ἀποκτείνοντες ἀλλήλους, (σπαρτοὶ) ἐκτὸς τῶν ἐξῆ: Ὡ, Ἐχίονος Οὐδαίου, Χθαρίου, Πέλωρος ἢ Πελωροῦ καὶ Ὑπερήνορος, οἳ τινες ἐγένοντο ἀρχηγεῖται τῶν Ὡ εὐγενῶν οἴκων τῶν Θηβαίων καὶ ὅλος αὐτὸς ὁ Θηβαϊκὸς λαὸς ἐνίοτε ἀνομαζέται γένος τῶν Σπαρτιῶν. Ὁ δὲ Κάδμος πρὸς ἐξίλασμον τοῦ φόνου τοῦ Δράκοντος δουλεύσας εἰς τὸν Ἄρην 8 ἔτη (ἐν μέγα ἔτος) καὶ εἰτα λαβὼν τὴν βασιλείαν τῶν Θηβῶν ἐνυμφεύθη Ἀρμονίαν, τὴν θυγατέρα

τοῦ Ἀρεως καὶ τῆς Ἀφροδίτης, ἢ τις γαμήλιον δῶρον ἔλαβε παρὰ τοῦ Κάδμου (ἢ παρὰ τῆς Ἀφροδίτης ἢ παρὰ τῆς Ἀθηνᾶς) φόρεμά τι καὶ δειροπέδην. Οὐγατέρες αὐτῶν ἦσαν ἡ *Αὐτονόη* (μήτηρ τοῦ ὑπὸ 50 κυνῶν κατασπαρχθέντος κυνηγοῦ Ἀκταῖωρος ἐπεὶ δὴ ὠργίσθη κατ' αὐτοῦ ἡ Ἀρτεμις, ἡ *Ἰνώ* (μήτηρ τοῦ Μελικέρτου), ἡ *Σεμέλη* (μήτηρ τοῦ Διονύσου) καὶ ἡ *Ἀγαθή* (μήτηρ τοῦ Πενθέως)· υἱὸς δ' αὐτῶν ὁ *Πολύδωρος* καὶ τούτου υἱὸς ὁ *Λάδδακος*. Ὑστερον ἐπορεύθη ὁ Κάδμος μετὰ τῆς Ἀρμονίας εἰς Ἰλλυρίαν, ὅπου ἐγένετο βασιλεὺς· εἰς Δράκοντας δ' ἔπειτα μεταμορφωθέντες ἔρχονται ἀμφότεροι εἰς τὰ ἡλύσια πεδία.

Ὅθεν κατὰ τοὺς μύθους τούτους αἱ μὲν Θῆβαι εἶνε φοινικικὴ ἀποικία, ὁ δὲ Κάδμος φοίνιξ. Ἐν τούτοις φοινικικῇ ἀποικίᾳ εἶνε ἄγνωστος εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους ποιητάς, διότι ὁ Ὅμηρος οὐδὲν γινώσκει περὶ μετοίκου Κάδμου, ὁ δὲ Ἡρόδοτος πρῶτος ὀνομάζει Φοίνικα βασιλεῖα τινὰ τῆς Τύρου, ὃ περ δεικνύει μόνον, ὅτι καθ' ἣν ἐποχὴν ἐπλάττοντο οἱ τοιοῦτοι μῦθοι ὑπερίσχυεν ἡ δόξα ὅτι ἐγένετο μετανάστευσις ἐξ ἄλλων μερῶν, οὐχὶ ὅμως ὅτι καὶ ἀληθῶς Φοίνιξ τις Κάδμος ἐκτίσας τὰς Θῆβας. Κάδμος (= διακοσμητής, διευθέτης) ἦτο ἀνέκαθεν Θηβαϊκὴ θεότης, ὁμοίᾳ τῇ διευθετοῦντι Ἑρμῇ Καδμίῳ τῶν τυρρηνικῶν Πελασγῶν, ἔθνους ἑλθόντος ἐκ Θηβῶν καὶ ὄντος ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐν Θῆβαις Καδμείους.

Τὸ μῖσος ἢ ἡ κατάρρα τοῦ Ἀρεως διὰ τὸν φόνον τοῦ Δράκοντος ἐφανερῶθη ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Θηβῶν, τῶν ὁποίων τὸν βασιλικὸν οἶκον κατέστρεψεν ὁ κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ τῆς δυστυχίας παθὼν, τοῦ ὁποίου ἅπας ὁ βίος ἀφιερώθη εἰς τὰς Ἐρινύας, εἶναι ὁ *Οἰδίπους*, ὁ υἱὸς τοῦ *Λαίου* καὶ ἐγγονος τοῦ *Λαδδάκου*, περὶ οὗ ὁ Ὅμηρος διηγείται ὅτι ἐφόνευσεν τὸν πατέρα καὶ ἐν ἀγνοίᾳ ἐνομφεύθη τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μητέρα *Ἑλικάστην*. Ὅτε δὲ μετὰ ταῦτα ἀνεκάλυψαν οἱ θεοὶ τὸ ἐγκλημα, ἡ μὲν δυστυχὴς βασίλισσα ἀπήγγθη καὶ κατέβη εἰς τὸν Ἰσπερόν *Ὑάλαμον* τοῦ Ἄδου, ὁ δὲ *Οἰδίπους* ἐβασίλευσεν εἰς ἐκτὶ τῶν Θηβῶν, ἀλλὰ

δυσθύμως πάντοτε ἔχων καὶ καταδιωκόμενος μέχρι θανάτου ὑπὸ συμφορῶν, τὰς ὁποίας ἐπέφερον αἱ Ἐρινυες τῆς μητρός. Ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἐώραζον οἱ Θεβαῖοι νεκρικοὺς ἀγῶνας. Πιθανὸν ἡ ἱστορία τῶν Θεβῶν, καθὼς καὶ ἡ τοῦ Οἰδίποδος, γὰρ ἠδόντο ἡδὼν εἰς τὰ πρὸ Ὀμήρου ἄσματα, ὥστε ὁ Ὅμηρος ἠδύνατο νὰ ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀκροατῶν πάντα τὸν μῦθον ἐν ὀλίγαις λέξεσι καὶ διὰ τῶν κυριωδεστέρων. Ἐν τοῖς ἐπομένοις χρόνοις ὁ παρ' Ὀμήρῳ μῦθος ἀνεπτύχθη πολὺ καὶ διὰ προσθήκης τοπικῶν μῦθων ἐξετάθη ἢ καὶ ἡλλοιώθη κατ' ἀρέσκειαν μάλιστα ὑπὸ τῶν τραγικῶν ποιητῶν, οἳ τινες τὰς συμφορὰς καὶ δεινοπαθήματα τοῦ Οἰδίποδος ἐθεώρησαν λίαν κατάλληλα καὶ ἰδιάζοντα εἰς τραγωδίαν. Κατὰ τὸν Οἰδίποδα τύραννον τοῦ Σοφοκλέους ἔχει ὁ μῦθος ὡς ἑξῆς.

Λάιος, ὁ ἀπόγονος τοῦ Κάδμου καὶ βασιλεὺς τῶν Θεβῶν, ἔλαβε παρὰ τοῦ μαντείου χρησμόν, ὅτι ὁ τεχνησόμενος υἱὸς ἐκ τῆς συζύγου Ἰοκάστης (παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐπικαίς Ἐπικάστης), θυγατρὸς τοῦ Μενουκίως, μέλλει νὰ φονεύσῃ αὐτόν. Ὅτε δὲ ἤμια τῇ γεννήσει ἤθελε νὰ ἐκθέσῃ αὐτόν, δεδεμένον καὶ διατετρυπημένον κατὰ τὰ σφυρὰ τῶν ποδῶν ἐπὶ τοῦ Κιθαριῶνος, ὄρους τῶν Ἐρινύων, ἵνα ἠδύνατο νὰ γνωρίσῃ αὐτόν, ἂν ἐσώζετο, ἡ ἀσπλαγχνος μήτηρ παρέδωκε τὸν παῖδα εἰς πιστὸν ὑπηρέτην, ὃς τις ἐνεχέρισεν αὐτόν εἰς ποιμένα τινα τοῦ Πολύβου, βασιλέως τῆς Κορίνθου, ὅπως ἐξῆγάγῃ εἰς ξένην γῆν. Οὗτος ἔφερε τὸν παῖδα εἰς τὸν ἀπαιδα αὐτοῦ κύριον, ὃς τις μετὰ τῆς γυναικὸς Μερόπης (Περειβοίας) ἔτρεφε καὶ ἐπαίδευεν αὐτόν ὡς ἴδιον τέκνον ὀνομάσας συγχρόνως ἕνεκα τῶν ἐξωδημένων ποδῶν Οἰδίποδα (δηλ. προσημνον εἰς τὰ πόδια, φρουσχοπόδην). Νεανίας δὲ γενόμενος ὁ Οἰδίπους ἐκ λόγων τῶν συμπαικτόρων αὐτοῦ ὑπωπτεύθη ὅτι ὁ Πολύβος καὶ ἡ Μερόπη δὲν ἦσαν ἀληθεῖς γονεῖς καὶ ἐπορεύθη εἰς Δελφούς, ὅπως μάθῃ τὴν ἀλήθειαν. Τὸ μαντεῖον συνεβόλευσεν αὐτῷ νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ πλέον πλυσίον τῶν γονέων, διότι ἔμελλε νὰ φονεύσῃ τὸν πατέρα καὶ νυμφευθῇ τὴν ἰδίαν μητέρα.

κατὰ τὴν ἐπάνοδον ὁ Οἰδίπους ἀπεράσισε νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ
εἰς τὴν νομιζομένην αὐτοῦ πατρίδα Κόρινθον, ἀλλ' ἐν ᾧ,
μενος «ἐν τριπλαῖς ἀμαξιτοῖς» μεταξὺ Δελφῶν καὶ Δαυ-
κεῖ, ὅπου ὑπάρχει σφιστὴ ὁδός, ἀφ' ἐνὸς μὲν πρὸς τὴν
Βοιωτὴν ἀγούσα, ἀφ' ἐτέρου δὲ πρὸς τὰς Θήβας, ἐσκέπτετο τίνα
νὰ λάβῃ, ἀπαντᾷ τὸν Λαῖον ἀπερχόμενον ἐπ' ὁμήματος εἰς
τὴν ὁδόν, ὅπως ἐπερωτήσῃ τὸν θεόν. Ὁ ἡνίοχος (Πολυφόντης)
γάρων ἤθελον νὰ ἀναγκάσωσι τὸν ὁδοιπόρον νὰ ὑποχωρήσῃ
ἐκ τῆς ὁδοῦ, ἀλλ' ὁ Οἰδίπους ὀργισθεὶς φονεύει τὸν ἡνίοχον καὶ
τὴν διερχομένην ἐφ' ἄρματος ὁ Λαῖος κτυπεῖ αὐτὸν εἰς τὴν
γῆν, ὁ Οἰδίπους φονεύει καὶ τοῦτον, ὁμοῦ δὲ καὶ τοὺς συν-
οίκους, ἐκτὸς ἐνός, τοῦ ἐκθέσαντος αὐτόν, ὅς τις διαφεύγει ἀπα-
νήτος. Μετὰ ταῦτα ἐξακολουθεῖ τὴν πρὸς τὰς Θήβας ὁδόν.
Εἰ δὲ τέρας, ἔχον κεφαλὴν μὲν καὶ στήθος καὶ φωνὴν κόρης,
καὶ δὲ λέοντος καὶ πτέρυγας ὀρνέου, ἡ Σφιγξ (α) ἐκάθητο
ἐν τῇ ὁδῷ. Ἡ Σφιγξ ἡ φῖξ ἐγεννήθη ἐκ τῆς Χιμαίρας καὶ τοῦ Ὀρ-
ου (Ἡσ. Θ. 326) ἢ ἐκ τοῦ Τυφῶνος καὶ τῆς Ἑχιδνῆς,
καὶ δὲ κατὰ μὲν τινὰς πρόσωπον μὲν καὶ στήθος γυναικὸς, σῶμα δὲ
λέοντος καὶ οὐρὰν λέοντος, πτέρυγας ὀρνέου καὶ φωνὴν ἀνθρώπου,
ἄλλοι δὲ πρόσωπον μὲν καὶ κεφαλὴν κόρης, σῶμα δὲ κυνός, πτερὰ
λέοντος, φωνὴν ἀνθρώπου καὶ οὐχας λέοντος. Οἱ ποιεῖται ἐν τούτοις
ἐπισημασίαν τὴν εἰκόνα αὐτῆς κατ' ἀνθρώπου καὶ τὸ ὅλον αὐτῆς
ἐκ τῶν διαφοροτάτων σωμάτων. Ἡ αἰγυπτιακὴ μορφή τῆς
Σφιγξ ἐχρησίμευσε παράδειγμα εἰς τοὺς Ἕλληνας, διότι ἦτο ἀπειρε-
σίαν ἔχων τὰ ἄνω μέρη ὅμοια τῷ ἀνθρώπῳ. Ἀνέκαθεν ὅμως ἦτο ἡ
Σφιγξ τῶν Θεῶν ὃν φοροφόρον ἀρπακτίδιον, ὁμοίαιτον. Αὕτη ἀπιστα-
σάντος ὑπὸ τοῦ ὀργισθέντος Ἀρεως ἡ τῆς Πρᾶς, ἢ τις ὠργίσθη ἕνεκα τῆς
ἀπαθείας τοῦ γάμου τοῦ Λαίου, ἐκάθητο ἐπὶ τινὰς πέτρας πλησίον
τῶν Θεῶν καὶ ἀπήγγελλεν ἐμμέτρως τὸ αἶνιγμα· «Τί ἔχει φωνὴν καὶ
τὴν μὲν πρῶτιαν τετράπουν, τὴν μεσημβρίαν δίπουν καὶ τὴν ἐσπέ-
ριαν τρίπουν;» (ἀνθρώπος). Οἱ Θεῶναιοι συνηθροίζοντο καθ' ἡμέραν,
καὶ λύσασιν τὸ αἶνιγμα καὶ, ἐπειδὴ τοῦτο δὲν ἔλυον, κατέτρωγεν αὕτη
κατάστατος ἕνα τούτων. Εἰ δὲ ἔλυτο τὸ αἶνιγμα, ἔπρεπεν αὕτη κατὰ τὴν
ἐπιφάνειαν τῆς εἰμαρμένης νὰ κατακρημνισθῇ ἐκ τῆς πέτρας καὶ νὰ
ἀποθῇ.

ἐπὶ τοῦ Φικεῖου ἢ Σφιγγίου ὄρους πρὸ τῶν πυλῶν τῆς π
προτείνουσα εἰς τοὺς κατοίκους αἰνιγμα, ὃ περ παρὰ τῶν
σῶν ἔμαθε καὶ κατασπαράττουσα τοὺς μὴ δυναμένους νὰ λ
αὐτό. Ἵνα δὲ ἀπαλλαγῶσι τῆς Σφιγγός, Κρέων, ὁ ἀδελφ
Ἰοκάστης, ἀναλαβὼν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λαίου τὴν
νησιν, ἐκήρυξεν, ὅτι θὰ δώσῃ εἰς τὸν μέλλοντα νὰ ἐλευ
τὴν χώραν ἐκ τῶν δυστυχημάτων τοῦ τέρατος τὴν βασι
καὶ εἰς γυναῖκα τὴν Ἰοκάστην. Ὅτε δὲ προσελθὼν ὁ Οἰδ
ἔλυσε τὸ αἰνιγμα, ἡ μὲν Σφίγξ κατεκρημνίσθη ἐκ τοῦ β
αὐτῆς καὶ ἀπέθανεν, αὐτὸς δὲ ἐκέρδησε τὴν βασιλείαν τῶ
βῶν καὶ τὴν Ἰοκάστην, ἣ τις ἐγέννησε τὸν *Ἐτιοκλῆ* καὶ *Π*
ρεῖκην, τὴν *Ἀντιγόνην* καὶ *Ισμήνην*.

Διὰ τὰ ὑποκειμενὰ κακὰ τοῦ Οἰδίποδος ἐπῆλθε
εἰς τὴν χώραν καὶ ἐπερωτηθὲν τὸ μαντεῖον ἐχρησμοδότη
ὅτι ὁ λοιμὸς δὲν θὰ παύσῃ πρὶν ἢ ὁ φονεὺς τοῦ Λαίου ἐκβ
τῆς χώρας. Ὁ Οἰδίπους καταρᾶται καὶ ἀφορίζει τὸν ἀγνώ
φονέα, ἀνακρίνων δὲ φθάνει ἐπὶ τέλους, μάλιστα διὰ τοῦ
φλοῦ μάντεως Τειρεσίου καὶ τοῦ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ
διασωθέντος βεράποντος, εἰς τὴν φρικτὴν πληροφορίαν,
αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶνε φονεὺς τοῦ πατρὸς Λαίου καὶ ἀνὴρ τῆς
πρὸς Ἰοκάστης. Ἐξ ἀπελπισίας τότε ἡ μὲν μήτηρ ἀπάγχ
ὁ δὲ Οἰδίπους ἀχθόμενος ἐξορύττει τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ.
οὕτω μὲν κατὰ Σοφοκλέα κατ' ἄλλους δὲ εὗρέθη ὁ Οἰδίπους
τοῦ Κιθαιρῶνος ὑπὸ ποιμένων καὶ ἀνετράφη ἡ ἡλικιώβη ἐν Σικ
τῇ ἀνέκαθεν ἐδρὰ τοῦ Πολύβου καὶ μιᾷ τῶν καθεδρῶν τῆς
τρείας τῶν Ἑρινύων. Τὴν στενὴν δίοδον, ὅπου ἐφόνευσεν
πατέρα, τινὲς μετέβατον πλησίον τῶν Ποτνιῶν, ὅπου ἴσα
ἐλατρεύοντο αἱ Ἑρινίαι. Ὁ ἀρχαῖος ἐπικός μῦθος οὐδένα
γόνον ἐκ τοῦ Οἰδίποδος καὶ τῆς Ἐπικαστῆς ἀναφέρει, ἀλλὰ
ὅτι οἱ ὀνομασθέντες παῖδες ἐγεννήθησαν ἐκ τῆς Εὐρυγαν
Ἄλλ' ἡ τραγῳδία παρέστητε τὸν μῦθον ὑπὸ τὴν ἐποικον

την, ὅπως καταστήσῃ τὴν εἰμαρμένην τοῦ Οἰδίποδος ἐπὶ μάλ-
λον ἐκπληκτικὴν.

Περὶ τῶν τελευταίων συμβάντων τοῦ Οἰδίποδος διάφοροι μῦ-
θοι εἶνε' οὕτως ἐκ τοῦ ἄνω παρατεθέντος χωρίου τῆς Ἰλιάδος
τὸ δυνατό τις νὰ συμπεράνῃ βίαιον θάνατον (ἐν μάχῃ), ἀλλ' αἱ
λέξεις δεδουπότος Οἰδιπόδαο δύνανται νὰ σημαίνωσι καὶ τὴν
ἰσχυρὰν πῶσιν τοῦ ἀνδρός, τοῦ τοσοῦτον μὲν χρόνον ἀντι-
στάντος εἰς τὴν φοβερὰν εἰμαρμένην, τέλος δὲ ὑπὸ τὰς πλη-
γὰς ταύτης ἀποθανόντος. Κατὰ τὸ αὐτὸ μὲν χωρίον θάπτεται
ἐν Θήβαις· ἄλλαι ὅμως παραδόσεις τάττουσι τὸν τύμβον αὐτοῦ
ἐν Ἐτεωνῇ τῆς Βοιωτίας ἐντὸς ἱεροῦ τινος τῆς Δήμητρος (Ερι-
νύος). Παρὰ τοῖς τραγικοῖς ἡ ὡς αὐτῶς ὑπὸ τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ
τοῦ Κρέοντος, τοῦ βασιλεύσαντος τῶν Θηβῶν, ἐξορίζεται τῆς
χώρας καὶ μόνον ὑπὸ τῆς κόρης Ἀντιγόνης εἰς τὴν ἐξορίαν
συνοδεύεται ἡ ἐγκαθειργύζεται ὑπὸ τῶν υἱῶν, ὅπως κρυβῇ τὸ
ὄνειδος τοῦ οἴκου, δι' ἃ καταρᾶται αὐτοὺς ὁ τυρλὸς γέρων
βλέπων ἑαυτὸν ἀτιμαζόμενον καὶ ἡ κατὰ αὐτὴ τοῦ πατρὸς
ἐπιφέρει ἀπώλειαν εἰς τοὺς υἱούς, οἳ τινες ἐρίζουσι περὶ τῆς βα-
σιλείας καὶ φανεύουσιν ἀλλήλους ἐν μονομαχίᾳ. Κατὰ τὸν Σο-
φοκλῆα ὁ Οἰδίπους μετὰ τὴν τύφλωσιν ἐξορίζεται ὑπὸ τῶν Θη-
βαίων καὶ φθάνει συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς Ἀντιγόνης, ἐν ᾗ οἱ
υἱοὶ ἐρίζουσι περὶ τῆς βασιλείας, εἰς Κολωνὸν τῆς Ἀττικῆς, ὅπου
ἐξιλεώσας τὰς Ἐρινύας ἀνεπαύεται καὶ ἡσυχάζει (ἴδε σ. 176.)

Οἱ δύο Θηβαῖκοι πόλεμοι. Οἱ υἱοὶ τοῦ Οἰδίπου, Ἐτεοκλῆς
καὶ Πολυνείκης, συνεφώνησαν πρὸς ἀλλήλους, ὅπως ἕκαστος
ἐναλλὰξ βασιλεύῃ τῶν Θηβῶν κατ' ἔτος· ἀλλ' ὁ πρεσβύτερος,
ὁ Ἐτεοκλῆς (α), βασιλεύσας κατὰ πρῶτον, ἤρνετο κατὰ τὸν
ὀρισθέντα χρόνον νὰ παραχωρήσῃ τὴν βασιλείαν εἰς τὸν ἀδελφόν
Πολυνείκην, ὃς τις ἐφυγὲ πρὸς Ἀδραστον, τὸν βασιλέα τοῦ

(α) Τινὲς λέγουσιν ὅτι ὁ Πολυνείκης ἦτο πρεσβύτερος καὶ ἔλαβε
τὸ πρῶτον.

"Αργούς, ἐκ τοῦ γένους Ἀρυθάνους, ὅπως ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ βοήθειαν. Τότε δὲ προσῆλθε ζητῶν βοήθειαν καὶ ὁ ἐκ Καλυδῶνος ἐπὶ φόνῳ φυγὰς Τυδεΐς, υἱὸς τοῦ Οἰνέως. Ὁ Ἀδραστος ὑπεδέξατο φιλικῶς ἀμφοτέρους καὶ δώσας εἰς γάμον τὰς θυγατέρας ὑπεσχέθη νὰ ἐπαναγάγῃ αὐτοὺς εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἐγκαταστήσῃ πάλιν εἰς τὰ δίκαια αὐτῶν. Οὕτως ἐπεχείρησαν τὸν πρῶτον Θηβαϊκὸν πόλεμον (πόλεμον τῶν ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας), οὗ μετέσχον οἱ ἡγεμόνες Ἀδραστος, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας, Πολυνείκης, Τυδεύς, Καπακίης, ἀπόγονος τοῦ Προίτου, Ἱππομέδων, ἀνεψιὸς τοῦ Ἀδράστου, ὁ μάντις Ἀμφιάραος, υἱὸς τοῦ ἐξ Ἀργούς Ὀπλέως καὶ τῆς τοῦ Θεστίου θυγατρὸς Ὑπερμνήστρας, ἐκ τοῦ γένους τοῦ Μελάμποδος καὶ ὁ γαμβρὸς τοῦ Ἀδράστου, Παρθενοπαῖος, κατ' ἀρχαιότερον μὲν μῦθον ἀδελφὸς τοῦ Ἀδράστου, κατὰ νεώτερον δὲ Ἀρκάς, υἱὸς τῆς περιφύμου κηνυγετρίας Ἀιολάντης. Ὁ Ἀμφιάραος προῖδὼν τὸ δυστυχὲς τέλος τοῦ πολέμου δὲν ἤθελε νὰ συστρατεύσῃ, ἀλλ' ἡ γυνὴ Ἐριφύλη, ἀδελφὴ τοῦ Ἀδράστου, λαβοῦσα παρὰ τοῦ Πολυνείκου δῶρον τὸ περιλαίμιον τῆς Ἀρμονίας, ἐπεισε μὲν αὐτὸν νὰ μετάσῃ, ἀλλ' ἐφονεύθη. Δι' αὕτη φονεύεται βραδύτερον ὑπὸ τοῦ υἱοῦ Ἀλκμαίωνος, ὡς ἡ Κλυταιμνήστρα ὑπὸ τοῦ Ὀρεστού. Ἐλθόντος τοῦ στρατοῦ μέχρι τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ ἐτελέσθη θυσία καὶ ἀπεφασίσθη νὰ σαλῇ ὁ Τυδεὺς εἰς Θήβας, ἵνα ἀπαιτήσῃ τὴν παραδοχὴν τοῦ Πολυνείκου ὡς βασιλέως. Εὐρῶν δὲ ἅπαντας τοὺς ἥρωας τῶν Καδμείων εὐωχουμένους παρὰ τῷ Ἐτεοκλεῖ ὠργισμένους διὰ τὴν μὴ παραδοχὴν τῆς αἰτήσεως προεκάλεσεν αὐτοὺς εἰς ἀγῶνα πάλης καὶ πυγμῆς καὶ, ἐπειδὴ ἐνίκησε πάντας οἱ Καδμεῖοι παρσκευάσαν κατ' αὐτοῦ ἐνέδραν πεντήκοντα ἀνδρῶν, οὓς ὅμως ἐνίκησε. Πρὸ τῶν Θηβῶν ἐλθόντες τότε οἱ 7 ἡγεμόνες διανέμονται εἰς τὰς 7 πόλεις, ὅπως προσβάλωσι διὰ μιᾶς τὴν πόλιν. Οἱ Καδμεῖοι βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Φωκίων καὶ τῶν Φλεγυῶν ἐξῆλθον κατὰ τῶν πολεμίων, ἀλλ' ἡττήθησαν· τότε προεῖπεν ὁ Τειρεσίας, ὅτι θὰ νικήσωσιν, ἂν εἰς ἐκ τοῦ γένους τῶν

σπαρτῶν ὑποστῆ τὸν θάνατον, ὃ περ πράττει *Μειοικεύς*, ὁ υἱὸς τοῦ Κρέοντος, κρημνισθεὶς ἀπὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως εἰς τὸ ἄντρον, ὅπου κατῴκει ποτὲ ὁ δράκων τοῦ Ἄρειος. Τοῦτο ἤρесе τοῖς θεοῖς, οἳ τινες ἐκτὸς τούτου ἐβοήθησαν τοὺς Καδμείους, ἐν ᾧ ἀπ' ἐναντίου κατέστρεψε τοὺς Ἀργεῖους ἡ ἀναιδὴς ὑπερηφάνεια τοῦ Καπαnéως, ὃς τις, ὅτε ὤρμησεν κατὰ τῆς πόλεως, ἐξεφώνησεν, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ πῦρ τοῦ Διὸς δὲν θέλει ἀπατρέψῃ αὐτὸν ἀπὸ τῶν τειχῶν, ἐφ' ὧν ἱστάμενον καὶ ἀλαζονεύμενον ὁ κεραυνὸς τοῦ Διὸς ἐφόνευσεν εὐθὺς· οἱ Ἀργεῖοι τότε ὑπεχώρησαν, ὁ Πολυνεΐκης ἔπεσεν ὡσαύτως ἐν τῇ πρὸς τὸν ἀδελφὸν μονομαχίᾳ καὶ τὸ στράτευμα ἅπαν ἀπώλετο ἐκτὸς τοῦ Ἀδράστου, ὃς τις ἱππεύσας τὸν ἵππον Ἀρείονα τὸν ἐκ τῆς Ἐρινύος Δῆμιτρος καταγόμενον, ἐφυγεν εἰς Κολωνόν. Ὁ δὲ Ἀμφιάρεος, φεύγων ἐφ' ἄρματος, κατεπόθη ὑπὸ τῆς γῆς ἀνοιχθείσης· καὶ εἴτα γενόμενος θεὸς τῆς μαντικῆς ἐκτίσκατο ἐν Θήβαις καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐν Ἑρωπῷ μαντεῖον τῶν ὀνείρων (ὄνειρόμαντις), ὅπου προσερχόμενοι οἱ ἀσθενεῖς ἐμάνθανον πῶς δύνανται νὰ ἰαθῶσιν διὰ τοῦδε τοῦ τρόπου· πρῶτον ἐκαθαίροντο, εἴτα ἐθυσιν κριὸν καὶ κοιμώμενοι ἐπὶ τοῦ δέρματος αὐτοῦ ἐβλεπον καθ' ὕπνον τὸ δυνάμενον νὰ ἰατρύσῃ φάρμακον· ὑγιαίνοντες δὲ ἐρρίπτον εἰς τὴν ἐκεῖ ἱερὰν πηγὴν νόμισμα χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν. Ὑστερον δὲ βοήθειά τῶν Ἀθηναίων ἐθαψεν ὁ Ἀδράστος τοὺς νεκρούς. (α)

Δέκα ἔτη μετὰ ταῦτα συνήθροισεν ὁ Ἀδράστος τοὺς υἱοὺς τῶν φονευθέντων, τοὺς *Ἐπιόδους*, ἵνα ἐκστρατεύσῃσι πρὸς ἐκδίκησιν κατὰ τῶν Θηβῶν (ἢ τῶν *Ἐπιόδων* ἐκστρατεία). Οἱ ἐπίγονοι οὗτοι ἦσαν *Ἀλκμαίων*, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμφιαρέου, *Αἰγιάλεος*, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀδράστου, *Πρόμαχος*, ὁ υἱὸς τοῦ Παρθενοπαίου, *Θέρσακκος*, ὁ υἱὸς τοῦ Πολυνεΐκου, *Διομήδης*, ὁ υἱὸς τοῦ Τυδείως, *Σθέρεος*, ὁ υἱὸς τοῦ Καπαnéως, καὶ *Εὐρύα-*

(α) Ἡ Ἀντιγόνη θάπτει παρὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Κρέοντος τὸν ἀδελφὸν καὶ ἀποθνήσκει. Ἔνεκα τούτου ἀποκτείνεται καὶ Αἴμων, ὁ υἱὸς τοῦ Κρέοντος, ὃς τις ἦτο μνηστὴρ τῆς Ἀντιγόνης.

Λος, ὁ υἱὸς τοῦ Μηχιστέως. Πλὴν ἀλλὰ τὰ λεγόμενα δὲν συμφωνοῦσιν ἐνταῦθα, διότι οἱ 3 τελευταῖοι ἐπολέμησαν καὶ πρὸ τῆς Τροίας. Πεισθέντες δὲ εἰς τὰ σημεῖα τῶν θεῶν καὶ εἰς τὴν ἀρωγὴν τοῦ Διὸς ἐξεστράτευσαν καὶ ἐκτύπησαν τοὺς Θηβαίους εἰς τὸν ποταμὸν Γλίσ(σ)άντα, πλησίον τοῦ ὁποῖου ὁ Θηβαῖος ἡγεμὼν *Ἀσπιδάρας*, ὁ υἱὸς τοῦ Ἑτεοκλέους, ἔπεσε καὶ οὕτω κατέκτησαν τὴν πόλιν. Ὁ Θέρσανδρος ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῶν Θηβῶν, ἀλλὰ μέγα μέρος τῶν κατοίκων κατὰ συμβουλήν τοῦ Τειρεσίου ἐξεληθὼν πρὸ τῆς κατακτῆσεως τῆς πόλεως ἔκτισε μετὰ μακρὰν πλάνην τὴν πόλιν Ἑστιαίαν. Μέρος δὲ τῶν λαφύρων καὶ ὁ *Τειρεσίας* μετὰ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ *Μαρτοῦς* ἐστάλησαν εἰς Δελφούς πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα ὡς *ἀνάθημα* (ἀφιέρωμα), ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ὁ μὲν Τειρεσίας ἀπέθανεν, ἡ δὲ Μαντῶ ἐστάλη ἐκ τῶν Δελφῶν εἰς τὸν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος.

Ὁ Ὅμηρος γινώσκει καὶ τοὺς δύο τούτους πολέμους, πιθανῶς ἐξ ἀρχαιοτέρων ποιημάτων, τῶν *Θηβαϊδων*, διότι μνημονεύει τινῶν προσώπων καὶ ὀλοκληρῶν σκηνῶν.

Ὁ *Ἀλκμαίων* τῇ παραγγελίᾳ τοῦ πατρὸς Ἀμφιαράου ἐφόνευσε τὴν μητέρα Ἐριφύλην κατὰ μὲν τινὰς πρὸ τῆς εἰς Θήβας στρατείας, κατ' ἄλλους δὲ μετὰ τὴν ἐκ Θηβῶν ἐπάνοδον, προτραπείς, ὡς ὁ Ὀρέστης, ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος. Μετὰ τὸν φόνον ὑποφέρει, διότι καταδιώκεται ὑπὸ τῶν Ἑρινίων τῆς μητρὸς καὶ ἔρχεται τέλος εἰς Ψοφίδα τῆς Ἀρκαδίας, ὅπου ἐξίλεσται παρὰ τῇ Φηγεί καὶ ἀγαπᾶται ὑπὸ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ἀλφεισβοίας ἢ Ἀραικῆς· εἴτα ὅμως, ἐπειδὴ ἐγένετο σιτοδεία, ἀπέρχεται εἰς τὸν Ἀχελῶν, ὃς τις καθαίρει αὐτὸν νυμφευθέντα τὴν κόρην αὐτοῦ Καλλιρρόην. Εἴτα διεγείρονται μῖση καὶ φόνοι διὰ τὸ χρυσοῦν περιδέραιον καὶ τὸν λαμπρὸν πέπλον τῆς Ἀρμονίας, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀλκμαίων φυγὼν ἐκ τοῦ Ἀργεῦς εἶχε λάβει μὲθ' ἑαυτοῦ καὶ ἀφῆκεν εἰς τὴν Ἀλφεισβοίην ἐν Ψοφίδι. Τότε ἡ Καλλιρρόη ἀπαίτει ὥς τε ὁ Ἀλκμαίων νὰ πορευθῇ εἰς Ἀρκάδιαν καὶ ζητήσῃ αὐτὰ παρὰ τοῦ Φηγέως, ὃς τις ὅμως ἀγγέλλει

αὐτῷ διὰ τίνα εἶνε προσδωρισμένα τὰ δῶρα ταῦτα καὶ συγχρόνως δι' ἐνέδρα· ἐφάνευσεν αὐτόν. Ὅτε ἡ Καλλιρρόη ἐμάθε τὸν θάνατον αὐτοῦ, παρακαλεῖ τὸν Δία, ὅς τις ἤρῃτο αὐτῆς, νὰ κάμῃ ἀμφοτέρους τοὺς τρυφεροὺς υἱοὺς αὐτῆς Ἀκαρνανὰ καὶ Ἀμφότερον, ἄνδρας, διὰ νὰ ἐκδικήσῃ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς των. Οὕτω καὶ συνέβη, διότι εὐθὺς σπεύδουσι πρὸς τὸν βασιλεῖα Ἀγαπήνορα, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀγκαίου, ἐν Τεγέᾳ, ἐνθα τοὺς υἱοὺς τοῦ Φηγέως, ὀδηγῆσαντας τὰς δυστυχεῖς ἀδελφάς, ἀπαντῶσι καὶ φανεύουσι συγχρόνως ὅμως φανεύουσι καὶ τὸν Φηγέα ἐν Φορίδι καὶ ἀφιερῶσι τὸ περιδέραιον καὶ τὸν πέπλον τῆς Ἀρμονίας εἰς τοὺς Δελφούς.

Ἡ κυβέρνησις τῶν Καδμυιδῶν ἐν Θήβαις διεκόπη ἐπὶ τοῦ Λαβδάκου καὶ τοῦ Λαίου ὀλίγον χρόνον ὑπὸ τῆς βασιλείας Ἀλλου γένους, ὃ περ ἡ παράδοσις φαίνεται ὅτι μετέφερε εἰς τὰς Θήβας ἀπὸ τῆς βοιωτικῆς πόλεως Ἑρίας. Νυκτέας, ὁ υἱὸς τοῦ Ἑρίως καὶ μετ' αὐτόν ὁ ἀδελφὸς Λύκος ἐπρεπε νὰ ἐπιτροπεύωσι τὸν ἀνήθον Λαβδάκον. Ἐγγόνιοι τοῦ Νυκτέως ἦσαν ὁ Ζῆθος καὶ ὁ Ἀμφίων, δίδυμοι υἱοὶ τῆς Ἀντιόπης καὶ τοῦ Διὸς, οἱ Διόσκouroi τῆς Βοιωτίας (Εὐρ.), ἀμρότεροι λατρουόμενοι ὡς προστάται τῶν Θεῶν. Ὑπὸ τῆς μητρὸς ἐκτεθέντες ἀνετράφησαν ἐπὶ τοῦ Κιθαιρῶνος ὑπὸ ποιμένων καὶ ὁ μὲν Ζῆθος ἐγένετο δυνατὸς, σκληρὸς ποιμὴν καὶ κυνηγός, ὁ δὲ Ἀμφίων, ἔχων ἡμέρον καὶ νύκτιν φύσιν, ἐγένετο φίλος τοῦ κιθαρισμοῦ καὶ τῶν ἀσμάτων. Ἐν ᾧ οἱ νεανίαι ἦσαν εἰσέτι ἐπὶ τοῦ Κιθαιρῶνος, ἐρχεται ἡ ὑπὸ τοῦ Λίκου τέως ἐν φυλακῇ κρατούμενη καὶ ὑπὸ τῆς κακῆς αὐτοῦ γυναικὸς Δίρκης κακομένη μήτηρ αὐτῶν φεύγουσα εἰς τὴν ἐξοχήν. Ἡ Δίρκη, καταδιώκουσα αὐτήν, πείθει τοὺς νεανίας νὰ δέσωσι τὴν εἰσέτι ἄγνωστον αὐτῶν μητέρα εἰς ἄγριον ταῦρον, ἵνα σὺρῃ αὐτὴν μέχρι θανάτου. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἀναθρεψας ἀνεκάλυψεν εἰς αὐτοὺς τὸ μυστήριον τῆς γεννήσεως, καλᾶζεται ἡ Δίρκη ἀντὶ τῆς Ἀντιόπης καὶ τὸ πτόμα ῥίπτεται εἰς τὴν ἀπ' αὐτῆς ὀνομασθεῖσαν πηλὴν Δίρκην πλησίον τῶν Θε-

ἔων· εἶτα δὲ πορευθέντες πρὸς τὰς Θήβας ἤρπασαν τὴν βασιλείαν τοῦ Λύκου καὶ περιετείχισαν τὴν κάτω πόλιν, ὅτε, ἐν ᾧ ὁ Ζῆθος διὰ τῆς ὑπερμεγέθους αὐτοῦ δυνάμεως καὶ μετὰ μεγάλου κόπου ἐπεσώρευσεν λίθον ἐπὶ λίθου, ὁ Ἀμφίων ἐκίνει αὐτοὺς διὰ τῆς κινήσεως ἀνευ κόπου, ὥς τε οἱ λίθοι καλῶς καὶ τεχνημένῳ ἐνηρμόζοντο ἀφ' ἑαυτῶν καὶ ἀπετέλουν ἀξιώλογον τεῖχος. Ὁ Ἀμφίων ἐνυμφεύθη τὴν Νιόβην, ὁ δὲ Ζῆθος τὴν Θήβην ἢ τὴν Ἀλδῶνα.

β. Ἀργεῖοι μῦθοι.

Ἰναχος καὶ Φορωνεύς. Ἰώ. Δαναὸς καὶ Δαναΐδες, Προΐτος καὶ Προϊτίδες. Περσεύς.

Ὁ Ἰναχος ἦτο ἀρχαιότατος βασιλεὺς τοῦ Ἀργεῖος, κυρίως δὲ θεὸς τοῦ ὁμωνύμου ἐν Ἀργεῖ ποταμοῦ, υἱὸς τοῦ Ὀκεανῶς καὶ τῆς Τηθύος. Ἐκαλεῖτο δὲ αὐτόχθων, διότι μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τοῦ Δευκαλίωνος κατεβίβασε τοὺς Ἀργεῖους ἐκ τῶν ὀρέων εἰς τὸ ἀργεῖον πεδίον, ὃ περ κατέστησε κατοικήσιμον συναθροίσας τὰ ὕδατα ἐντὸς τοῦ ὑπ' αὐτοῦ κληθέντος ποταμοῦ. Οἱ νεώτεροι ἔλεγον αὐτὸν Αἰγύπτιον, διότι τότε οἱ Ἕλληνες εἶχον τὸν ζῆλον νὰ παράγῃσι τὰ πάντα ἐκ τῆς Ἀνατολῆς καὶ Αἰγύπτου. Ὅτε ποτὲ ὁ Ποσειδῶν καὶ ἡ Ἥρα ἤριζον διὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ Ἀργεῖος, ὁ Ἰναχος ἀπιέρωσε τὴν χώραν εἰς τὴν Ἥραν θύσας αὐτῇ. Κατ' ἄλλον μῦθον ὁ Φορωνεύς, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰνάχου καὶ τῆς Μελίας, ὅς τις εἰσέγαγε κατὰ πρῶτον εἰς τὸ Ἀργεῖον τὴν λατρείαν τῆς Ἥρας, συνώκισε τοὺς διεσπαρμένους ἀνθρώπους εἰς μίαν πόλιν καὶ ἐδίδαξε τὰ πρῶτα τοῦ δεσποτισμοῦ δώσας αὐτοῖς τὸ πῦρ, διὰ τὸ ὅποιον ἐλατρεύετο ἐν Ἀργεῖ ὡς ἥρως τῆς χώρας.

Οἱ Ἀργεῖοι διηγοῦντο ὅτι τοῦ Ἰνάχου ἡ θυγάτηρ Ἰώ μετὰ μακρὰν πλάνην ἐγέννησεν ἐν Αἰγύπτῳ τὸν Ἐπαγον, ὅς τις ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου. Ἀπόγονοι τοῦ Ἐπάγου ἦσαν ὁ Δαναὸς καὶ ὁ Αἰγυπτιος, υἱοὶ τοῦ Βήλου καὶ τῆς Ἀρχιγέρρας,

ἐξ ὧν ὁ μὲν Δαναὸς εἶχε 50 θυγατέρας, ὁ δὲ Αἴγυπτος 80 υἱούς, τοὺς ὁποίους φοβούμενος ὁ Δαναὸς ἔφυγε μετὰ τῶν θυγατέρων τῶν Δαναίδων, ἐπὶ πεντακοντόρου νεώς καὶ ἀπέβη εἰς μέρος καλούμενον Παράμιον εἰς Ἄργος, ἐν᾿ ᾧ ἤξιον νὰ λάβῃ τὴν βασιλείαν, ἣν πρότερον οἱ Ἀργεῖοι ἀνέθηκαν εἰς τὸν Ἰναχίδην Γελάργον. Ἐκτίσε δὲ τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Ἀργους καὶ ἐδίδαξε τὸ ἀνοίγειν φρέατα. Οἱ υἱοὶ ὅμως τοῦ Αἰγύπτου κατεδίωκον αὐτὸν ζητοῦντες νὰ νυμφευθῶσι τὰς Δαναίδας, τὰς ὁποίας ἔδωκε μὲν οὗτος, ἀλλ', ἐπειδὴ ἐροβείτο εἰς ἐτι μὴ ἐκπληρωθῇ χηρὸς τις λέγων ὅτι θέλει φονεῦθαι ὑπὸ τινος τῶν γαμβρῶν αὐτοῦ καὶ ἐπειδὴ διὰ τὴν ἐκ τῆς Αἰγύπτου φυγὴν ἤθελε νὰ ἐκδικηθῇ, διέταξε τὰς θυγατέρας νὰ φονεύσωσι τοὺς ἐξαδέλφους καὶ συζύγους αὐτῶν τὴν πρώτην νύκτα τοῦ γάμου αὐτῶν. Τοῦτο καὶ ἐπραξάν ἅπασαι αἱ Δαναίδες καὶ ἔθαψαν τοὺς νεκροὺς ἐκτὸς τῆς Ὑπερμήστρας, ἥ τις ἔσωσε τὸν ἄνδρα Λιγκία. Διὰ τὸν φόνον τοῦτον κατεδικάσθησαν αἱ Δαναίδες ἐν τῇ αἰῳ νὰ ἀντλῶσιν αἰωνίως ὕδωρ εἰς τετραγώνον πύθον (α).

Ὁ μῦθος, ὁ λέγων ὅτι ὁ Δαναὸς ἦλθεν ἐξ Αἰγύπτου εἰς Ἄργος εἶνε νεωτέρας ἀρχῆς διότι ὁ Δαναὸς, ἐπὶ τοῦ ὁποίου, ὡς οἱ ἀρχαῖοι ἰσχυρίζονται, οἱ Ἀργεῖοι ἔπαυσαν τοῦ νὰ ἦνε Πελασγικῶται ἐξ αὐτοῦ ὀνομασθέντες Δαναοί, εἶνε ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἀχαικοῦ φύλου τῶν Δαναῶν, οἱ τινες οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην συγκατανάειαν εἶχον πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους. Αἱ δὲ Δαναίδες, αἱ θυγατέρες αὐτοῦ, αἱ ἀδιαλείπτως ὕδωρ εἰς ἀνάτητον πύθον φέρουσαι ἐξηγουῦνται, ὅταν ἀποβιλέψωμεν εἰς τὸ ἀνέκαθεν φυσικὸν αὐτῶν μέρος, ὡς τοὺς ποταμούς καὶ τὰς πηγὰς τῆς ἀνδρῶν τῶν Ἀργείων χώρας, οἱ τινες κατ' ἔτος περὶ τὸ θέρος ἐξηραίνοντο. Ἐλατρεύοντο δ' ἐν Ἀργεῖ, ἐπειδὴ εἶχον πλουτίσει τὴν χώραν φρεάτων, ἐξ ὧν τέσσαρα ἦσαν ἀφιερωμένα αὐταῖς. Τούτων μία ἡ Ἀμυμώνη ἦτο ἐρωμένη

(α) Οὐιδ. μετ. 4, 462 ἐνθα αὐταὶ καλοῦνται ἐκ τοῦ πάππου αὐτῶν Βήλου Belides.

τοῦ Ποσειδῶνος, ὅς τις ἐξ ἔρωτος πρὸς αὐτὴν ἐκτύπησε καὶ ἀνέ-
βρουσεν ὁμώνυμος αὐτῇ πηγὴ. Ἀποβλέπων τις πρὸς τὸ ἡθικόν
τοῦ ὅλου μύθου τῶν Δαναῶν εὐρίσκει ἐν αὐτῷ τὸν μάστιγον
καὶ ἀνοβλον-βίον, εἰς τὸν ὁποῖον εἶνε καταδικασμένη ἡ γυνή,
ὅταν ἀποπέμπῃ μακρὰν ἐκυτὴς τὸν περιορισμὸν τῆς συζύγου
καὶ μητρὸς τοῦ οἴκου. Τὸ μνῆμα τοῦ Δαναοῦ εὐρίσκετο ἐν Ἀρ-
γεί ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀγορᾶς ἐν Δελφοῖς· δὲ εἶχε μετὰ τῆς Ὑ-
περμήστρας καὶ τοῦ Λυγκέως ἀγάλματα.

Υἱὸς τοῦ Λυγκέως καὶ τῆς Ὑπερμήστρας ἦτο ὁ Ἀδας, ἐξ
οὗ ἀρκαδικὴ τις νόμῳ (*Ὡκαλεῖα* κατὰ τὸν Ἀπολλοδώρου)
γενεᾶ τοὺς ἀδελφοὺς Ἀκρίσιον καὶ Προῖτον, οἱ τινες ἤδη ἐν
τῇ γαστρὶ ὄντες ἐπάλοιον· ὅτε ἠλικιώθησαν ὑπερίσχυσεν ὁ Προῖ-
τος, ὅς τις ἀπελθὼν ὕστερον εἰς Λυκίαν πρὸς τὸν βασιλέα *Ἰοδά-
την* ἢ *Ἀμυριάνα* καὶ νυμφευθεὶς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ *Σθε-
γέβοιαν* ἢ *Ἀκτεῖαν* ἐπανῆλθε μετὰ στρατοῦ ἐκ Λυκίαν καὶ
ἐπανεκτίησε τὴν βασιλείαν. Ἦδη δὲ ἡγεμονεῖε τῆς Τίρυνθος,
ὅπου οἱ Κύκλωπες κατεσκήνυσαν αὐτῷ ἀπρὸς βλήτους ἀκροπό-
λεις, τοῦ ἀργολικοῦ πεδίου καὶ τῆς Κορίνθου. Καὶ αἱ δύο αὗται
ἀκροπόλεις, ἡ Ἀκρίσια, ἐν ᾗ ὁ Ἀκρίσιος κατοικεῖ καὶ ἡ τῆς Τί-
ρυνθος, ἐν ᾗ ὁ Προῖτος βασιλεύει, σώζονται ἡρειπωμένοι. Ἡ Τί-
ρυνς κεῖται ἐπὶ ταπεινοῦ λόφου, οὐ μακρὰν τῆς παραλίας καὶ
τῆς Ναυπλίας, ὅπου ὁ Ναύπλιος, ὁ υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς
Ἀμυμώνης, καὶ ὁ Παλαμήδης, υἱὸς τοῦ Ναυπλίου, κατῴκουσιν. Τοῦ
Προῖτου θυγατέρες εἶνε αἱ 3 *Προϊτίδες*, αἱ τινες κολαζόμεναι
ὑπὸ μυσαρᾶς ἀσθονείας καὶ μανίης ἐπιβληθείσης ὑπὸ τοῦ ὀργι-
σθέντος Διονύσου· ἕνεκα τῆς πρὸς τὰς τελετάς αὐτοῦ περιφρανῆ-
σεως, ἰατρειύθησαν ὑπὸ τοῦ μάντεως καὶ ἱερέως *Μελάμποδος*,
υἱοῦ τοῦ ἐκ Μεσσηνίας *Ἀμυθάου*, ἐγγόνου τοῦ Κρήβεως. Ἄλλ᾽
ἐκ τούτων ἡ μὲν προσκυτέρα φανεύεται, τὰς δὲ δύο ἄλλας
ὁ Προῖτος ἐδωκεν εἰς γυναῖκας· εἰς τὸν Μελάμποδα καὶ τὸν ἀδελ-
φὸν αὐτοῦ Βίαντα, παραχωρήσας ἐν ταυτῷ αὐτοῖς δύο μέρη τοῦ
βασιλείου. Οὕτως ἦλθεν εἰς Ἀργολίδα τὸ αἰολικὸν γένος τῶν

Ἀμυθκονιδῶν, εἰς τὸ ὅποιον ἀνήκεν ὁ Ἀδραπτος (α). Ὁ Ἀκρίσιος ἐν τοῖς μύθοις τῆς Δανάης καὶ τοῦ Περσεύς μνημονεύεται ὅτι εἶνε βασιλεὺς τοῦ Ἀργούς κατοικῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει αὐτοῦ Λαρίσῃ. Θυγάτηρ τοῦ Ἀκρυσίου εἶνε ἡ Δανάη, ἣν ὑπέκρυπεν εἰς κατάγειον οἰκοδόμημα, διότι ἔλαβε παρὰ τοῦ μαντείου χρησμὸν ὅτι ἤθελε φανευθῇ ὑπὸ τινος υἱοῦ τῆς Δανάης. Ὁ Ζεὺς ὁμως ἐμπνευσθεὶς ὑπὸ ἔρωτος πρὸς τὴν Δανάην εἰσῆλθεν εἰς τὸ οἶκημα μεταμορφωθείς εἰς βροχὴν καὶ ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς τὸν Περσεά, «πάντων ἀριδείκτεον ἀνδρῶν». Ὁ Ἀκρίσιος ὁμως ἐγκλείσας τὴν μητέρα καὶ τὸ βρέφος ἐν λάρνακι ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν, ἥ τις ἔφερεν αὐτὴν εἰς τὴν Σέριφον, νῆσον τῶν Κυκλάδων, ὅπου ὁ Δίκτυς ἀλιεύων ἔσσυρε ταύτην διὰ δικτύων εἰς τὴν ζῆρὰν καὶ παρέδωκεν ἀμφοτέρους εἰς τὸν ἀδελφὸν Πολυδέκτην, τὸν βασιλέα τῆς νήσου. Ἐπειτα ἐπεθύμησεν ὁ Πολυδέκτης νὰ νυμφευθῇ τὴν Δανάην· ἐπειδὴ δὲ ὁ Περσεύς, ὅς τις ἐν τῷ μεταξὺ ἠλικυῖσθῃ, ἦτο ἐμπόδιον πρὸς τοῦτο, ὁ Πολυδέκτης θέλων νὰ ἀπαλλαγθῇ διέταξεν αὐτὸν νὰ ἀπέλθῃ πρὸς τὰς Γοργόνας καὶ νὰ κόψῃ τὴν κεφαλὴν τῆς Γοργοῦς Μεδούσης (β).

(α) Πρῶτερον εἶχεν ὁ Μελάμπος νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἀδελφὸν Βιάντα τὴν Περῶ, ὡραία κόρην τοῦ Νηλέως, ἂν ἤθελε φέρεי ἐκ τῆς Θεσσαλίας τοὺς βουὲς τοῦ Φυλάκου, διότι ὁ Νηλεὺς ἤθελε νὰ δώσῃ τὴν θυγατέρα εἰς τὸν ἐνεγκόντα αὐτὸν ὡς γαμήλια δῶρα τοὺς αὐστηρῶς φυλαττομένους βουὲς ἰδ. Ὁδ. Α, 284.

(β) Ὁ Ὅμηρος ἀγνοεῖ τὰς Γοργόνας, ὀνομάζει ὁμως τὴν κεφαλὴν τῆς Γοργοῦς «Γοργεῖην κεφαλὴν» φάντασμα τρομερὸν Ὁδ. Α, 634, ὃ περ κατὰ τὸ ἐνίλ. Ε, 638 εὐρίσκεται εἰς τὴν αἰγίδα τοῦ Διός. Παρ' Ἡσιόδῳ (Θεογ. 270 καὶ ἐ.) εἶνε Γοργόνες ἡ Σθενώ, Εὐρυάλη καὶ ἡ θνητὴ Μεδούσα θυγατέρες τοῦ Φόρκυος (Phorcycles, Phorcides) καὶ τῆς Κητοῦς. Ὁ Ποσειδῶν συνευρεθείς μετὰ τῆς Μεδούσης ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς (οἱ δὲ ἡ Ἀθηνᾶ ἀγανακτήσασα μετεμάρψως τὰς τριχὰς εἰς ὄφεις) ἐγέννησεν τὸν Χρυσαόρα καὶ τὸν ἵππον Πήγασον, οἱ τινες ἐξέκλυσαν κατὰ τὸν φόνον αὐτῆς. Κατοικοῦσι δὲ εἰς σκοτεινὸν πρὸς δυσμὰς χάσμα

Πρὸς τοῦτο ἐβούθουν αὐτῷ ὁ Ἑρμῆς καὶ ἡ Ἀθηνᾶ, πρὸς ἣν ἡ Μέδουσα ἐτόλμησέ ποτε νὰ ἐρίσῃ περὶ καλλονῆς, οἱ τινες ὠδήγησαν αὐτὸν κατὰ πρῶτον πρὸς τὰς ἀδελφὰς τῶν Γοργόνων, τὰς *Γραίας*, *Εὐνώ*, *Πεφρηδῶ* καὶ *Δεινώ*, αἱ τινες ἀπασαὶ ἐκ γενετῆς γραῖαι οὐσαι εἶχον ἓνα μόνον ὀφθαλμὸν καὶ ἓνα μόνον ὀδόντα, τοὺς ὁποίους μετεχειρίζοντο ἐναλλάξ (α). Ὁ Περσεὺς ἤρπασεν αὐτῶν τὸν ὀδόντα καὶ ἀπέδωκεν αὐταῖς, ἀφ' οὗ ἐδειξαν τὴν πρὸς τὰς Νύμφας ὁδόν. Λαβὼν δὲ παρὰ μὲν τῶν Γραιῶν περρωτὰ πέλιδα, κίβισιν, εἶδῃς τι πῆρας, καὶ τὴν κυνέην (περικεφαλαίαν) τοῦ Ἄδου, τὴν ἔχουσαν τὴν ιδιότητα νὰ καθιστᾷ ἀόρατον τὸν φεροῦντα αὐτήν, παρὰ δὲ τοῦ Ἑρμοῦ ἀδαμαντίνην ἄρπην, παρὰ δὲ τῆς Ἀθηνᾶς ἀτοπτρον, ἦλθε πρὸς τὰς Γοργόνας *Σθεινώ*, *Εὐρυάλην* καὶ *Μέδουσαν*, αἱ τινες κατόικουν ἐν τῇ Τάρτησῳ, κειμένη εἰς τὰ παράλια τοῦ κλυτοῦ Ὠκεανοῦ, καὶ εὗρεν αὐτὰς κοιμωμένας. Ἀλλὰ φοβούμενος μὴ προσβλέψας ἀπολιθωθῇ, προσῆλθεν ἀπестραμμένον ἔχων τὸ πρόσωπον καὶ βλέπων τὴν εἰκόνα τῆς Μεδοῦσης εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς διωρηθὲν κάτοπτρον καὶ ἀπέκοψε τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, ἣ τις μάνη ἦτο θνητή, Ἐκ τοῦ σώματος αὐτῆς ἐπήδησεν ὁ πτερωτὸς ἵππος *Πήγασος* καὶ ὁ *Χρισάωρ*. Θέσας δὲ ὁ Περσεὺς τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδοῦσης εἰς τὴν κίβισιν ἀνέλαβε τὴν ὁδόν, καθ' ἣν ἡ κυνέη τοῦ Ἄδου

τῆς γῆς, πλησίον τῶν Ἑσπερίδων. Πρῶτερον παρίεταντο ὡς πτερωτὰ ὄντα, φοβερὰ, ἔχοντα ὀφιδώδεις τρίχας καὶ περιεζωσμένα ὄφεις, ὕστερον δὲ ἐξεικονίσθησαν ὑπὸ τῆς τέχνης ὡς ὠραταὶ παρθῖνοι. Πιθανῶς ἀντιπροσωπεύουσι τὸ φοβερὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ἣ τις καὶ αὐτὴ καλεῖται Γοργώ.

(α) Γ ρ α ῖ α ῖ εἶνε προσωποποίησις τῆς γεροντικῆς ἡλικίας· τὰ δ' ὀνόματα αὐτῶν σημαίνουσι θλίψιν καὶ τρόμον (Π ε φ ρ η δ ῶ εἶνε σύσταρχον τῷ β. φρίστῳ). Παρ' Ἡσιόδῳ ὀνομάζονται μόνον ἡ Π ε φ ρ η δ ῶ καὶ Ἑυνῶ, κ α λ ι π ᾶ ρ ε ι ο, ἐκ γενετῆς πολιαί, εὐπεπλοὶ καὶ κροκόπεπλοι. Θεογ. 270. Παρ' Αἰσχύλῳ κατοικοῦσιν αἱ Γραῖαι εἰς τὸ γοργόνειον πεδίον τῆς Κισθίνης, κυκνόμορφοι, οὔτε ὑπὸ τοῦ Ἥλιου οὔτε ὑπὸ τῆς Σελήνης καταυγαζόμεναι. Συνίθως τάττονται πλησίον τῶν Γοργόνων, τῶν ὁποίων θεωροῦνται φύλακες.

ὑπερήσπισεν αὐτὸν κατὰ τῶν διωκουσῶν Γοργόνων. Ἐλθὼν δ' ἐπεὶτὰ ἐν Αἰθιοπία καὶ ἰδὼν Ἀνδρομέδαν (α), τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Κηφείως καὶ τῆς Κασσιόπειας ἢ Κασσιόπείας δεδεμένην εἰς σκόπελον καὶ μέλλουσαν νὰ καταβρωθῇ ὑπὸ θαλασσίου κήτους, ἔσωσε καὶ ἐνυμφεύθη αὐτήν. Μετ' αὐτῆς ἐπ' στρέψας εἰς Σέριφον ἀπελθὼσε τὸν Πολυδέκτην, προτείνας τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης, διότι ἤθελε νὰ βιάσῃ εἰς γάμον τὴν μητέρα αὐτοῦ Δανάην. Ἐπειτα καταστήσας τὸν Δίκτυν βασιλεῖα τῆς νήσου ἀπέστειλε διὰ τοῦ Ἑρμοῦ τὴν πῆραν, τὰ πτερωτὰ πέδιλα καὶ τὴν κινέαν εἰς τὰς Νύμφας καὶ ἔδωκε τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, ἣ τις ἐθῆκεν αὐτήν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀσπίδος (ιδε σ. 52). Ἦδη δὲ ἐπεστρεψε μετὰ τῆς Λαγκῆς καὶ Ἀνδρομέδας εἰς Ἄργος, ὅθεν ὁ Ἀκρίσιος ἔφυγε πρὸ αὐτοῦ εἰς Λάριссαν, ὅπου βραδύτερον τυχαίως ἐθανατώθη ὑπὸ τοῦ Περσεύς, ὃς τις, συσπελλόμενος νὰ παραλάβῃ τὴν κληρονομίαν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ φονευθέντος πάππου ἀπέδωκε τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀργους εἰς Μιγαπένθηρ, τὸν υἱὸν τοῦ Προίτου, παρ' οὗ ἐλάβεν ὡς ἀντάλλαγμα τὴν βασιλείαν τῆς Τίρυνθος. Μετὰ ταῦτα ἐθεμελίωσε τὰς πόλεις Μιδέαν καὶ Μυκήνας. Μετὰ τῆς Ἀνδρομέδας ἐγέννησε, πρὶν ἐλθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸν Πέρσηρ, ὃν κατέλιπεν ἐν Αἰθιοπία, ἐν δὲ ταῖς Μυκήναις τὸν Ἀλκείον, Σθένηλον, Ἡλεκτρύονα καὶ τὴν Γοργυγόνην καὶ ἄλλους.

Ὁ Περσεὺς εἶχε ἡρώδον μεταξὺ Ἀργους καὶ Μυκηνῶν, ἐν Σερίφῳ καὶ ἐν Ἀθήναις. Οἱ Αἰγύπτιοι ἱερεῖς ἐν Χέμιδι διηγούντο

(α) Τὴν τιμωρίαν ταύτην ἐπορεπε νὰ ὑποστῇ, διότι ἡ Κασσιόπεια ἔκαυχετο ὅτι ἡ θυγάτηρ αὐτῆς Ἀνδρομέδα ὑπερβαίνει τὰς Νηρηίδας κατὰ τὸ κάλλος. Αὗται δὲ παρεπονέθησαν εἰς τὸν Ποσειδῶνα, ὃς τις πρὸς ἐκδίκησιν ἔκαμε πλημμύραν καὶ ἐξέβαλε τρομερὸν τέρας, διαφθειρὸν τοὺς κατοίκους. Ἐπερωτηθὲν δὲ τὸ μαντεῖον ἔδωκε τὸν χρησμὸν ὅτι πρέπει νὰ γείνη θύμα ἡ Ἀνδρομέδα, ἵνα ἀπαλλαγῇ τοῦ κακοῦ ἢ χάρα. Τότε ἔβησεν ὁ Περσεὺς, ὃς τις ἡλευθέρωσεν αὐτὴν φονεύσας τὸ κῆτος. Ἰδε Ἡρόδ. 7. 64.

εἰς τὸν Ἡρόδοτον, ὅτι ὁ Περσεύς κατὰ τὴν περιήγησιν αὐτοῦ ἦλθεν εἰς Λιβύην καὶ ἐπέλεσεν ἀγῶνας, ἐπειδὴ ἦτο ἡ ἔδρα τοῦ προγόνου αὐτοῦ Δαναοῦ. Προσέτι ἐδείκνυνον ἱερὸν τοῦ Περσέως μετὰ τοῦ ἀγάλματος καὶ τοῦ γιγαντώδους ὑποδήματος αὐτοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ ἐμφάνισις εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Νείλου ἐδήλου εὐκαρπον ἔτος. Φανερόν εἶνε ὅτι ταῦτα εἶνε πλάσματα καὶ παραγγελίαι τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων, οἳ τινες προσεπάθουν νὰ ἀποδείξωσιν εἰς τὸν εὐπιστον Ἡρόδοτον ὅτι ὑπῆρχεν ἀρχαιοτάτη συγκοινωνία μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ Ἑλλάδος. Παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ὁ μῦθος εἶχεν οὕτως· ἡ Δανάη καὶ ὁ Περσεύς κεκλεισμένοι ἐν λάρνακι προσκνεχθησαν εἰς τὰ ἰταλικά παράλια, ὅπου ὁ βασιλεὺς (Pylamnus) ἐνυμφεύθη τὴν Δανάην καὶ ἐκτίσατο τὴν πόλιν Ἀρδέαν. Ὑστερον δὲ ὁ ἡγέμων τῶν Ῥαυτούλων Τύρρος ἐγενεαλογεῖτο ἀπὸ τοῦ Ἀκρίσιου (α). Ὁ Ὅμηρος ἀπαξ μόνον ἀναφέρει τὸν Περσεὺς ὡς σημαντικὸν ἥρωα, ἀλλ' ἐκ τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ οὐδὲν ἀναφέρει. Ἐκ τούτου ὅμως δὲν ἐπεταί ὅτι οὐδὲν αὐτῶν περὶ Περσέως μῦθων ἐγίνωσκεν, ἀπ' ἐναντίου τὸ ἐπίθετον «πάντων ἀριδείκτος ἀνδρῶν» δίδει ἡμῖν νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι οἱ περὶ Περσέως μῦθοι ἦσαν ἤδη πρὸ Ὀμήρου διασπαρμένοι καὶ γνωστοί.

γ'. Κορινθιακοὶ μῦθοι.

Σίονος. Γλαῦκος. Βελλεροφών.

Σίονος ὁ υἱὸς τοῦ Αἰῶλου, ἦτο θεμελιωτὴς καὶ ἀρχὸν τῆς Κορίνθου ἢ Ἐφύρας, ὡς τὸ πολὺ ὠνομάζετο. Παρ' Ὀμήρῳ καλεῖται κέρδιαιος τῶν ἀνθρώπων, ἐπίθετον ἔχον σχέσιν πρὸς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν τῆς πόλεως Ἐφύρας καὶ διὰ τὴν πονηρίαν αὐτοῦ κολάζεται δεινῶς ἐν τῷ ᾄδῃ· τὴν αἰτίαν τῆς

(α) Οὔργ. Αἰν. 7, 440. 371.

ποινῆς ταύτης ὁ μὲν Ὅμηρος δὲν ἐκθέτει, οἱ δὲ νεώτεροι πρᾶ-
 δίδουσιν αὐτὴν διαφόρως. Ὁ Ἀπολλοδώρος ὅμως λέγει ὅτι ἐκο-
 λάσθη ὑπὸ τοῦ Διὸς, διότι, ὅτε ὁ Ζεὺς ἤρπασε τὴν θυγατέρα
 τοῦ Ἀσωποῦ Αἴγιναν ἐκ τῆς Φλυσύντος, ὁ Σίσυφος προῦδωκε
 τοῦτο εἰς τὸν ἐρευνῶντ᾽ Ἀσωπὸν. Τὴν πονηρίαν καὶ τὴν ἀπα-
 τηλὴν πανουργίαν τοῦ ὄντος τούτου (Σίσυφος, ἐκ τοῦ σοφός =
 πανουργός = κατεργάτης) μεταχειρίζομενοι οἱ ἀρχαῖοι πλάττουσιν
 περὶ αὐτοῦ διαφόρους διηγήσεις, τῶν ὁποίων πλουτεῖ τὸ αἰολι-
 κὸν φύλον. Οὕτω λέγεται, ὅτι ὁ Ζεὺς ἐστείλεν εἰς τὸν Σίσυφον
 τὸν Θάνατον πρὸς τιμωρίαν τῆς μνηστείας προδοσίας· ἀλλ' ὁ
 Σίσυφος ἐδέσμευσε τοῦτον δολίως, ὥστε οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων
 ἀπέθνησκε πλέον, μέχρις οὗ ὁ Ἄρης ἠλευθέρωσεν αὐτὸν τῶν
 δεσμῶν. Ἢ πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ παρήγγειλεν ὁ Σίσυφος εἰς
 τὴν γυναικα ὅπως ἀφήσῃ αὐτὸν ἄταφον καὶ παρεκάλεισε τὸν
 Ἄδην, ὅπως συγχωρήσῃ τὴν ἐπ' ἀνένδον αὐτοῦ δι' ὀλίγον καιρὸν
 εἰς τὸν ἀνία κόσμον, ἵνα τιμωρήσῃ τὴν γυναῖκα, διότι ἡμέλεισε
 νὰ θάψῃ αὐτόν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀνελθὼν τοῦ ᾄδου οὐδόλως ἐπεθύ-
 μει, ἐπόμενος εἰς τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ, νὰ κατέλθῃ πάλιν, ἐοῖα-
 σθη ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ. Τὸ τελευταῖον τοῦτο παρεδίδοτο καὶ ὡς
 αἰτία τῆς κολάσεως αὐτοῦ ἐν τῷ ᾄδῃ.—Ὁ τάφος τοῦ Σίσυφου
 ἦτο ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ. Γίος δ' αὐτοῦ ἐκ τῆς Μερόπης εἶνε ὁ Γλαῦ-
 κος, ὃς τις ἀπέθανεν ἐν Ἰωλλῷ κατὰ τοὺς πρὸς τιμὴν τοῦ
 Πελίου τελουμένους νεκρικοὺς ἀγῶνας· κατ' ἄλλους ὅμως ἐν
 Ποτινναῖς παρὰ τὰς Θήβας, ὅπου ὁμοίως ἀγῶνες ἐτελοῦντο (Πο-
 τινεῖς). Λέγεται δὲ ὅτι κατεσπαρχέθη ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ
 ἵππων, ὡς ὁ Ἀκταίων ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ κυνῶν, οἳ τινες
 ἐγένοντο μανιώδεις καὶ ἐφυγον μετ' αὐτοῦ. Ἐν τοῖς ἱεροῖς τοῦ
 Ποσειδῶνος ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐλατρεύετο ὡς ταραξίπλος ὡς
 καὶ ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ τῷ τελουμένῳ ἐν Ὀλυμπίᾳ. Τούτου θυγα-
 τὴρ ἐκ τῆς Παντειδῆος ἦτο ἡ Ἀῖδα. Τοῦ Γλαύκου υἱὸς ἦτο ὁ
 Βελλεροφόντης ἢ Βελλεροφῶν, ἀμύμων, εἰς ὃν οἱ θεοὶ ἐδωκαν

ᾠριότητα καὶ εὐγενῆ καρδίαν (α). Τούτου ἡράσθη Ἀντίαια, (παρὰ τοῖς τραγικοῖς Σθενέβεια), ἡ σύζυγος τοῦ Προΐτου, βασιλέως τῆς Τίρυνθος, τοῦ ὁποῖου ἡ βασιλεία ἐξετείνεται καὶ ἐπὶ τῆς Κορίνθου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Βελλεροφόντης, μὴ θέλων νὰ φανῇ ἀγνώμων πρὸς τὸν Προΐτον, δὲν ἀνταπεκρίθη εἰς τὸν ἔρωτα, αὐτὴ διέβαλεν αὐτὸν πρὸς τὸν Προΐτον, ὅς τις ὠργίσθη μὲν, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐτόλμα νὰ θανατώσῃ τὸν Βελλεροφόντην ἐστείλεν αὐτὸν πρὸς τὸν ἐν Λυκίᾳ πενθερὸν αὐτοῦ Ἰοδάτην, γράψας ἐν «πίνακι πτυκτῶ θυμοφθέρᾳ πολλὰ» ἵνα φονεύσῃ αὐτόν. Ἐπὶ ἐνέα ἡμέρας ἐξένιζεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, τὴν δὲ δεκάτην ἐπεθύμησε νὰ ἰδῇ τὰ λυγρὰ σήματα, τὰ ὁποῖα εἶχε στείλει πρὸς αὐτὸν ὁ γαμβρός. Γνοὺς δὲ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ἐστείλε τὸν Βελλεροφόντην, ὅπως φονεύσῃ τὴν Χίμαιραν (β), τέρας πυρίπνοον θεῖου γένους, ὃ περ ἐμπροσθεν μὲν ἦτο λέων, ὅπισθεν δὲ δράκων καὶ ἐν τῷ μέσῳ ἀγρία ὄρεινὴ αἶψ, ὅς τις πεισθεὶς εἰς τὰ σημεῖα τῶν θεῶν (θεῶν ταραέσσει πιθήσας) κατέβαλε τὸ τέρας· εἴτα ἐπολέμησε κατὰ διαταγὴν τοῦ Λυκίου εὐτυχῶς τοὺς Σολύμους ἔθνος γειτνιαζόν καὶ πολέμιον τῶν Λυκίων, καὶ τρίτον ἡγωνίσθη πρὸς

(α) Ἡ μήτηρ καλεῖται Εὐρυμέδην. Κατ' ἄλλους εἶνε υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Εὐρυνόμης· καλεῖται δὲ καὶ Λεωφόντης.

(β) Καθ' Ὁμήρον ἱλ. II, 328 ἀντράφη ἡ Χίμαιρα ὑπὸ Ἀμεισώδᾳ ῥοῦ, τοῦ βασιλέως τῆς Καρίας. Ὁ Ἡσίοδος ὀνομαζέει αὐτὴν θυγατέρα τοῦ Τυφάωνος καὶ τῆς Ἐχίδνης· σπνέουσιν ἀμαίμακτον πῦρ, δεινὴν τε μεγάλῃν τε ποδώκεά νε κρατερὴν τε καὶ ἔχουσιν τρεῖς κεφαλὰς μίαν λέοντος, μίαν χιμαίρας (αἰγῆς) καὶ μίαν ὄφeos, κρατεροῦ δράκοντος (Θεογ. 319). Τὰ τοῦ Ὁμ. καὶ Ἡσ. συμπλέκονται ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων διαφόρως καὶ μεταφέρεται εἰς Φρυγίαν, Λιθύην, Αἴγυπτον, Ἰνδία καὶ ἐπὶ τέλους ἐκλαμβάνεται πυρίπνοον ὄρος.

τὰς πολεμικὰς Ἀμαζόνιας (α), τὰς ὁποίας καὶ ἐφόνευσεν ἄλλ' ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτοῦ ἐπιστρέφοντος κατεσκευάσεν ἐνέδραν ἐκ τῶν ἀνδρειοτάτων ἀνδρῶν τῆς Λυκίας ἀπάσης, ὅπως φονεύσωσιν αὐτὸν καθ' ὁδόν· ἀλλ' ὁ Βελλεροφόντης ἀπέκτεινεν ἅπαντας. Τέλος γυνὸς ὁ βασιλεὺς, ὅτι τὸ γένος ἔλκει ἐκ θεῶν οὐ μόνον ἐκράτησεν αὐτὸν παρ' ἑαυτῷ, ἀλλὰ καὶ ἔδωκε τὴν θυγατέρα εἰς γάμον μοιράσας ἐν ταυτῷ καὶ τὴν βασιλείαν. Οἱ δὲ Λύκιοι ἐδώρησαν αὐτῷ κράτιστον τεμᾶχιον καρποφόρου γῶρας. Ἐγγονοὶ αὐτοῦ ἦσαν ὁ Γλαῦκος καὶ ὁ Σαρπητών, οἱ στρατηγοὶ τῶν Λυκίων πρὸ τῆς Τροίας. Καθ' Ἡσίοδον ἀπέκτεινε τὴν Χίμαιραν ὁ Βελλεροφόντης βοηθεῖα τοῦ Πηγήασου, πτερωτοῦ ἵππου, γεννηθέντος ἐκ τοῦ αἵματος τῆς Γοργόως Μεδοόως, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀποκτείνει ὁ Περσεύς. Ἐξέτειναν ἔπειτα τὰς ὁμηρικὰς λέξεις θεῶν τεράεσσι πιθήσας πλάσαντες, ὅτι οἱ θεοὶ ἔστειλαν αὐτῷ, ὅτε ἐπορεύετο εἰς τὴν μάχην, τὸν πτερωτὸν ἵππον, τὸν ὁποῖον ζεύξασα ἡ Ἀθηνᾶ ἐκράτει κτλ. Ἐκ τῆς πατρικῆς αὐτοῦ πόλεως Κορίνθου ἐφυγεν ὁ Βελλεροφόντης, ὡς μεταγενέστεροι διηγοῦνται, εἰς Ἄργος ἢ Τίρυνθα πρὸς τὸν Προῖτον, ἐπειδὴ ἐφόνευσεν τὸν ἀδελφὸν Ἀηλιάδην ἢ τινα περίφημον Κορίνθιον ὀνόματι Βέλλερον, ὅθεν ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα Βελλεροφόντης, ἐν ᾧ πρότερον (ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸν ἵππον Πηγήασον) ὠνομάζετο Ἰπλόνορος. Ὁ Ὀμηρὸς προσβέβηκε εἰς τὴν διή-

(α) Αἱ Ἀμαζίνες, πολεμικαὶ γυναῖκες, τὸ ἰδανικὸν τῆς γυναικείας δυνάμεως καὶ ἀνδρίας, κατέκρινον κατὰ τὸν μῦθον εἰς τὰ ἀνατολικά καὶ βορειανατολικά παράλια τοῦ Εὐξείνου πόντου πλησίον τοῦ Καυκάσου καὶ ἰδίως παρὰ τὸν ποταμὸν Θερμόδοντα. Ἡ μητρόπολις αὐτῶν ὀνομάζεται Θ ε μ ι σ κ υ ρ α. Ἐφευγον δὲ τὴν μετ' ἀνδρῶν συνουσίαν καὶ ἔζων μόνων πολεμῶσαι. Ἡ ἀρχαιότης ἀναφέρει πολλὰς ἐκστρατείας τῶν Ἀμαζόνων, ὡς ἐν Φρυγίᾳ καὶ Λυκίᾳ, ἐν Λέσβῳ καὶ Σαμοθράκῃ, ὡς αὐτῶς δὲ ἐν Ἀττικῇ καὶ Βοιωτίᾳ. Ἡ περὶ αὐτῶν δοξασία ἐγεννήθη πιθανῶς ἐκ σκοτεινοῦ μύθου περὶ ὠπλισμένων γυναικῶν τῶν Σκυθῶν καὶ ἐξ ἄλλων παραδόσεων περὶ ἱ ε ρ ο ὅ ο ὕ λ ω ν, ἑριστικῶν θεαινῶν, οἷαι ἡ Ε ν υ ὤ, ἡ Ἀ ρ τ ε μ ις καὶ ἡ Ἀ θ η ν ᾶ.

γῆσιν, ὅτι ὁ Βελλεροφόντης ὑστερον ἐμισθόθη ὑπὸ τῶν θεῶν καὶ μόνῃς, φύγων τὰ ἔχνη τῶν ἀνθρώπων, περιεφέρετο εἰς τὸ ἀλῆιον πεδίον (= εἰς τὸ πεδῖον τῆς πλάνης ἐκ τοῦ ἀλάουμαι), κατατηγόμενος ὑπὸ λύπης. Ἡ αἰτία τοῦ μίσους τῶν θεῶν δὲν μνημονεύεται παρ' Ὀμήρῳ, ἀλλὰ νεώτεροι λέγουσιν, ὅτι ἐτιμωρήθη, ἐπεὶ δὴ ἀπέκτεινε τοὺς ὑπὸ τῶν θεῶν ἀγαπωμένους Σολύμους. Κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Πινδάρου ὁ Βελλεροφόντης ἤθελεν ἐπιβάς τὸν Πήγασον νὰ ἀπέλθῃ μετέωρος εἰς τὸν οὐρανόν. Ἀλλ' ὁ Ζεὺς οἰσטרῆσε τὸν ἵππον, ὅς τις ἐξαγορῶεις ἔρριψε τὸν ἵππεα, γενόμενον χολὸν καὶ τυφλόν.—Εἰς τὸ ἐκ κυπαρίστων ἄλσος, τὸ ἐπωνομαζόμενον Κρυαεῖον, πλησίον τῆς Κορίνθου, εἶχεν ὁ Βελλεροφόντης ἱερὸν περίβολον καὶ μ. τὰ τοῦ Πηγάσου ἱστάτο ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Κορίνθῳ. Κατὰ τὴν ἀπὸ Κορίνθου εἰς τὸν λιμένα Αἰγαιον ἀγούσαν ὁδὸν ἱστάτο ὁ Πήγασος (πηγή), ὡς ἀνοίξας διὰ τῆς ὀπλῆς πηγῇ. Ὁ Βελλεροφόντης καὶ ὁ Πήγασος ἀδιάσπαστως συνάπτονται πρὸς τὸν θεὸν τῶν θαλασσῶν Ποσειδῶνα. Γλαῦκος ὁ πατήρ τοῦ Βελλεροφόντος εἶνε ὡς αὐτῶς θαλάσσιος θεὸς καὶ ὁ Ποσειδῶν αὐτὸς καλεῖται πατήρ τοῦ Βελλεροφόντου ἢ ἱπποκόου. Πιθανῶς δὲ εἶνε ἰδιότης αὐτοῦ τοῦ Ποσειδῶνος, ὅς τις καὶ Ἴππιος καλεῖται.

δ'. Λακωνικοὶ καὶ Μεσσηνιακοί.

Τυνδάρεως καὶ Λήδα. Διόσκοροι. Ἐλένη.

Ὁ Τυνδάρεως ἦτο υἱὸς τοῦ Οὐλάου, βασιλεῖος τῆς Σπάρτης καὶ τῆς νύμφης Βασιέας καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἰκαρίου ἢ Ἰκαρίωνος καὶ τοῦ ἱπποκόωντος. Ὁ ἱπποκόων ἐδίωξε μὲν τὸν Τυνδάρεων, ὅς τις ἦλθεν εἰς Μεσσηνίαν ἢ Αἰτωλίαν καὶ ἐνυμφεῖσθαι τὴν Λήδαν, κατὰ τὸν κοινὸν μῦθον θυγατέρα οὖσαν τοῦ βασιλεῖος τῶν Αἰτωλισῶν Θεστίου ἢ Θεσπίου, ἀλλ' ἐφανεύθη αὐτὸς τε καὶ οἱ ἱπποκωντίδαι ὑπὸ τοῦ Πρακλέους, ὅς τις ἐγκατέστησεν εἰς τὴν

Βασιλείαν τὸν Τυνδάρεων ἐπὶ τῷ ἑρῷ νά φυλάξῃ αὐτὴν διὰ τοῦς Ἡρακλείδας.

Ὁ Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης ἦσαν υἱοὶ τοῦ Τυνδάρεω (Τυνδαριδαί) καὶ τῆς Λήδας, ἀδελφοὶ τῆς Ἑλένης, γεννηθέντες ἐν Ἀμύκλαις. Ἐλέγοντο ὅμως καὶ υἱοὶ τοῦ Διὸς (Διόσκωροι). Ἦσαν δὲ ῥωμαλέοι νεανίαι, ἥρωες τοῦ θωρικοῦ φύλου, ἐκεῖνος, μὲν ἱππόδαμος, αὗτος δὲ πυγμάχος καὶ ἐλατρεῦντο ἐν Σπάρτῃ ὡς προστάται τῆς πολιτείας καὶ ἐξαιρέτως τῆς γυμναστικῆς· ἐν τοῖς ἔπειτα χρόνοις μυχθέντες πρὸς ἄλλους προστάτας θεοῦς, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς ἐν Σαμοθράκῃ λατρευομένους Καβείρους, ἦσαν τοῦ πολέμου ἡγεμόνες, προστάται τῆς ξενίας, ὁδηγοὶ τῶν ἀποδημούντων, ἰδίως δὲ τῶν ναυτιλλομένων· παρίστανται δὲ εἰς τὸν πρὸ τῆς Τροίας πόλεμον ἢ εἰς τοὺς ποντοπόρους ὡς φλόγες. Ὁ Ὅμηρος λέγει περὶ αὐτῶν ὅτι ἤδη πρὸ τοῦ τρωικοῦ πολέμου κατεπόθησαν ὑπὸ τῆς γῆς ζῶντες καὶ, ὑπὸ τὴν γῆν τιμηθέντες παρὰ τοῦ Διὸς, ἄλλοτε μὲν ζῶσιν ἑτερήμεροι, ἄλλοτε δὲ πάλιν θνήσκουσιν· ἀπολαμβάνουσι δὲ τῶν αὐτῶν τιμῶν, ὧν καὶ οἱ θεοὶ διῆγον λοιπὸν θνητῶν καὶ ἀθάνατον βίον. Μετὰ τὴν παραδοχὴν ταύτην προσεπάθουν νὰ δεῖξωσιν ὅτι ὁ μὲν Πολυδεύκης ἦτο ὁ ἀθάνατος υἱὸς τοῦ Διὸς, ὁ δὲ Κάστωρ ὁ θνητὸς υἱὸς τοῦ Τυνδάρεω. Περσόντες δὲ τοῦ Κάστωρος ἐν τῇ πρὸς τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἀφρεῶς Ἰθάκῃ καὶ Αὐγκείᾳ μάχῃ, ἰκέτευσεν ὁ Πολυδεύκης τὸν Δία ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν ἀδελφὸν νὰ ἀφήσῃ καὶ αὐτὸν νὰ ἀποθάνῃ. Ὁ Ζεὺς ὅμως προὔτεινεν αὐτῷ νὰ ἐκλέξῃ ἂν μετ' αὐτοῦ αἰωνίως θέλῃ νὰ κατοικῇ ἐπὶ τοῦ λαμπροῦ Ὀλύμπου ἢ θέλῃ νὰ ζῇ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ συγχρόνως μίαν ἡμέραν ἐν τῷ Ὀλύμπῳ καὶ εἶτα πάλιν νὰ ἀποθνήσκῃ καὶ νὰ διαμένῃ ἐν τῷ αἰθρῇ. Ὁ Πολυδεύκης προὔτιμῃσε τὸ δεύτερον.

Ἀδελφὴ τῶν Διοσκώρων ἐκ τῆς αὐτῆς μητρὸς Λήδας ἦτο ἡ Ἑλένη. Πατὴρ αὐτῆς παρ' Ὁμήρῳ μὲν ἦτο ὁ Ζεὺς, παρ' Ἡσιόδῳ ὅμως ὁ Ἰνκεανὸς, μήτηρ δὲ ἡ Τηθύς· ὅθεν ἐλέγετο

Ωκεανίη. Ἐν δὲ τοῖς κυπρίοις ἔπεισι μήτηρ αὐτῆς ἐλέγετο ἢ θυγάτηρ τοῦ Ὠκεανοῦ Νέμεσις, ἥ τις ἐλατρεύετο ἐν Ραμνοῦντι τῆς Ἀττικῆς, ἐν Σπάρτῃ μάλιστα ἐλέγετο, ὅτι τὸ ὦν, ἐξ οὗ ἐγεννήθη ἡ Ἑλένη, εἰρέθη ἐν τοῖς ἔλεσιν ὑπὸ τῆς Νιμέσεως καὶ ἐκείθεν διὰ τοῦ Ἑρμοῦ ἢ διὰ τινος ποιμένος εἰς τὴν Σπάρτην πρὸς τὴν Λήδαν ἤχθη. Ἐντεῦθεν προήλθεν καὶ ὁ κοινὸς μῦθος ὅτι ὁ Ζεὺς ἐν ταῖς ὄχθαις τοῦ Εὐρώτα μεταμορφωθείς εἰς κύκνον ἢ εἰς ἀετὸν καὶ καταδιωκόμενος προσῆλθεν εἰς τὸν κολπον τῆς Λήδας, ἥ τις μετὰ τοῦτο ἐγέννησε δύο ὦα, ἐκ τοῦ ἐνὸς τῶν ὁποίων ἐγεννήθη ὁ Πολυδεύκης καὶ ἡ Ἑλένη, ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου ὁ Κάστωρ καὶ ἡ Κλυταιμνήστρα.

Κατὰ τὴν ἱλιάδα (Γ, 444) ἤρπαζαν αὐτὴν ὁ Θησεὺς καὶ ὁ Παρίθοος, ἰδόντες αὐτὴν ἐν τῷ ναυί τῆς ὀρθίας Ἀρτέμιδος. Ἐπειδὴ δὲ ἀμφοτέρωι ἠγάσθασαν αὐτῆς ἐρριψαν λαχλὸν τίς ἐκ τῶν δύο μέλλει νὰ ᾔνη ὁ σύζυγος; ὁ λαχὼς ἔπεσεν εἰς τὸν Θησεά, ὅθεν λαβὼν τὴν Ἑλένην παρέδωκεν αὐτὴν εἰς τὴν μητέρα Αἴθραν, διὰ νὰ φυλάττῃ τὴν κόρην ἐν Ἀφίδναις· ἀλλ' οἱ ἀδελφοὶ τῆς Ἑλένης πολιορκήσαντες τὰς Ἀφίδνας ἤγαγον εἰς Σπάρτην καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν καὶ τὴν Αἴθραν. Εἴτα γενομένη σύζυγος τοῦ Μενελάου ἠρπάχθη ὑπὸ τοῦ Παρίδος καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ τοῦ τρωικοῦ πολέμου, περὶ οὗ ἴδε κατωτέρω.

ε'. Κρητικοί.

Εὐρώπη. Μίνως καὶ Μινώταυρος. Ραδάμανθυς.

Σαρπηδόρ. Ἰάλω.

Εὐρώπη. Αὕτη παρ' Ὀμήρῳ μὲν εἶνε θυγάτηρ τοῦ Φοῖβου καὶ μητὴρ τοῦ Μίνως καὶ Ραδαμάνθυος, παρ' ἄλλοις δὲ νεωτέροις εἶνε θυγάτηρ τοῦ Ἀγένορος. Ἀπὸ τοῦ Παιόδου δὲ θεωρεῖτο μήτηρ οὐ μόνον τοῦ Μίνως καὶ Ραδαμάνθυος, ἀλλὰ καὶ τοῦ Σαρπηδόρος, ἥρωος τῶν Λυκίων. Ὁ Ζεὺς ἰδὼν αὐτὴν ποτε αἰθερὰ συλέγουσαν ἔρωτι κατεφλέχθη καὶ εἰς ταύτην μεταμορφωθείς ἐδέξατο ἐπὶ τῶν νώτων τοῦ τὴν Εὐρώπην, μεθ

ὃς ὕστερον διήλθε τὴν θάλασσαν μέχρι Κρήτης, ὅπου ἐγέννησε
ἐξ αὐτοῦ τρεῖς υἱούς, τὸν Μίνω, Ῥαδάμανθυν καὶ Σαρπηδόνα,
οἱ τινες ἠλικιώθησαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἐκεῖ βασιλεύοντος
Ἀστέρϊον, εἰς ὃν ὁ Ζεὺς κατέλιπε τὴν Εὐρώπην καὶ ὃς τις εἶνε
ὁ αὐτός Ζεὺς Ἀστέριος, ὁ πατὴρ τοῦ Μίνωος, ὑπ' ἄλλην μορ-
φήν. Ἐμυθεῖτο δὲ ὅτι ὁ πατὴρ αὐτῆς ἐστείλε τοὺς ἀδελφοὺς
πρὸς ἀναζήτησιν τῆς Εὐρώπης, ἀλλ' οὗτοι δὲν ἐπανῆλθον οἴκοι.
(ὁδ. Κόδρον ἐν τοῖς θηβαϊκοῖς μύθοις)

Μίνως καὶ Μινώταυρος. Ὁ Μίνως εἶνε ἰσχυρότατος βα-
σιλεὺς τῆς ἑκατομυπτολιέρου Κρήτης, βασιλεὺς τῶν βασιλείων
καὶ ἄριστος νομοθέτης, διότι τοὺς νόμους ἐνέα ἐτη συνεχῶς ἐ-
λάβανε παρὰ τοῦ πατρὸς Διὸς ἀπερχόμενος εἰς τι ἄντρον, καὶ
δικαιοτάτος· διὸ ἐγένετο καὶ ἐν τῷ ἁδῇ δικαστής. Ἐπ' αὐτοῦ
ἡ Κρήτη ἦτο πλουσία, ἀχμαῖα καὶ πολυπληθής· πρωτεύουσα
τοῦ βασιλείου ἦτο ἡ Κνωσός, ὅπου ὁ Μίνως ἐνέα ἐνιαυτοὺς
ἐβασίλευσε. Παρ' Ὀμήρῳ ἐπονομάζεται ὁλοφρων. Γυνὴ αὐτοῦ
ἦτο ἡ Πισσίφη, θυγάτηρ τοῦ Ἠλίου καὶ τῆς Περσίδος, ἥ τις
μιγεῖσα πρὸς λευκὸν ταῦρον ἐγέννησε τὸν *Μινώταυρον*, ὃς τις
εἶνε σύμβολον τοῦ ἐν Κρήτῃ λατρευομένου Διός. Κατὰ τὸν και-
νὸν μῦθον, ὅτε ὁ Μίνως ἐκλεχθεὶς βασιλεὺς ἐθυσεν ἐν τῇ παρα-
λίᾳ καὶ παρεκάλεσε τὸν Ποσειδῶνα νὰ τῷ στείλῃ ταῦρον πρὸς
θυσίαν, ἀνέδν' ἐκ τῆς θαλάσσης, ὠραιότατος, δυνατώτατος καὶ
χιονόλευκος ταῦρος, ὃν ὁμῶς δὲν ἐθυσίασεν, ἀλλ' ἐπεμψεν αὐτὸν
εἰς τὰ βουκόλια. Διὸ ὁ Ποσειδῶν ὀργισθεὶς τὸν μὲν ταῦρον ἐξη-
γρίωσεν, εἰς δὲ τὴν βασίλισσαν διήγειρε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ συ-
νουσιασθῇ μὲ αὐτόν. Αὕτη ὅμως, μὴ δυνάμενη μόνη νὰ ἐκτε-
λέτῃ τὸ ποθοῦμενον, ἔλαβε συνεργὸν τὸν Δαίδαλον, ὃς τις ἐτε-
χνάσθη τὸν τρόπον, καὶ ἐγέννησε τὸν Ἀστέριον, ὃς τις κληθεὶς
Μινώταυρος (ταῦρος Μινώιος) εἶχε τὸ μὲν πρόσωπον ταύρου, τὰ
δὲ λοιπὰ ἀνδρός.

Ῥαδάμανθος. Οὗτος εἶνε ἀδελφὸς τοῦ Μίνωος. Τριακονταέ-
της δὲ ὢν ἔφυγεν ἐκ τῆς πατρίδος του διὰ τινα ἔριδα καὶ ἦλθε

κατὰ τινὰς μὲν εἰς Λυκίαν, κατ' ἄλλους δὲ εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ὧν ἐβασίλευσεν, ἀφ' οὗ ἡλευθέρωσεν αὐτὰς τῶν πειρα-
τῶν καὶ ἔδωκε νόμους δικαίους καὶ σοφούς. Μετὰ ταῦτα ἔλα-
βε σύζυγον ἐν Οἰχαλίᾳ τῆς Βοιωτίας τὴν χήραν τοῦ Ἀμφι-
τρύωνος Ἀλκμήνην. Μετὰ θάνατον ἐγένετο κριτῆς ἐν ἄλλῃ τῶν
ἐκ τῆς Ἀσίας ἐρχομένων ψυχῶν, ὡς ὁ Αἰακὸς τῶν ἐκ τῆς Εὐρώπης.

Σαρπηδῶν. Οὗτος εἶνε γνωστὸς ἐκ τῆς ἱλιάδος ὡς ἥρωϊς, μετὰ
τοῦ Γλαύκου ἄρχων τῶν Λυκίων, πλούσιος, λαμπρὸς, γενναῖος.
Ἐκ τοῦ Βελλεροφόντου δ' ἔλκων τὸ γένος εἶνε υἱὸς τοῦ Διὸς
καὶ τῆς Λαοδαμείας. Ἀλλὰ βραδύτερον, μάλιστα ἀπὸ τοῦ Ἡ-
σιόδου, ἀναφέρεται δεύτερος Σαρπηδῶν, Κρής τὴν πατρίδα, υἱὸς
τοῦ Διὸς καὶ τῆς Εὐρώπης, ἀδελφὸς τοῦ Μίνως καὶ Ῥαδά-
μάνθους, ὅς τις μετὰ ἐριδὰ πρὸς τὸν Μίνω ἀνεχώρησεν εἰς τοὺς
Λυκίους ἢ εἰς τὴν Κιλικίαν, ὅπου ἀνδραγαθήσας ἔλαβεν ὡς ἀ-
μοιβὴν μέρος τι τῆς χώρας, οὗ κα' ἐβασίλευσε.

Τάλως. Συγγενὴς ἔννοια τοῦ ταύρου ἦτο ὁ Τάλως, ὃς τις
κατὰ τινὰς μὲν ἦτο χαλκοῦς ἀνὴρ, κατ' ἄλλους δὲ ταῦρος.
Ἐλέγετο δὲ ὅτι ἐδόθη τῷ Μίνῳ ἐπὶ τοῦ Ἡφαίστου καὶ ὅτι εἰχ^ε
μ' ἂν φλέβα ἀπὸ τοῦ αὐχένος μέχρι τῶν σφυρῶν καὶ εἰς τὸ τέλος
τῆς φλεβὸς ἦλον χαλκοῦν. Εὐρύαττε δὲ τὴν Κρήτην περιτρέχων
αὐτὴν τρεῖς καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ ὅτε παρέπλεεν ἡ Ἀργὼ
ἔρριπτε λίθους κατ' αὐτῆς. Διηγοῦνται δὲ ὅτι ἀπέθανεν ἐξαπα-
τηθεὶς ὑπὸ τῆς Μηδείας, ἢ τις κατὰ τινὰς μὲν ἐνέβαλεν αὐτῷ
μανίαν διὰ φαρμάκων, κατ' ἄλλους δὲ, ὑποσχεθεὶς αὐτῷ θά κα-
ταστήσῃ αὐτὸν ἀθάνατον, ἀφῆρεςε τὸν ἦλον ἀπὸ τῆς φλε-
βὸς, ὅθεν ἐξερρῆν τὸ αἷμα καὶ ἀπέθανεν.

Ἄττικοί μῦθοι.

Ὠγυγος. Κέρροψ. Θησεύς.

Πρῶτος τῶν βασιλέων τῆς Ἀττικῆς ἦτο ὁ Ὠγυγος ἢ Ὠ-

γόνυ, ὅς τις κατὰ τινας ἦτο πατήρ τοῦ Ἀττικοῦ ἥρωος Ἐλευσῖνος καὶ ἀνὴρ τῆς Δαίφρας· ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐλέγτο ὅτι ἐγένετο ὁ ἐξ αὐτοῦ κληθεὶς ὠγύγιος κατακλυσμός. Κατ' ἄλλους ἦτο υἱὸς τοῦ Βοιωτοῦ ἢ Βοιωτὸς αὐτόχθων ἢ υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀλίστρας καὶ ἀνὴρ τῆς Θήβης, βασιλεὺς τῶν Βακτῶν, τῶν ἀρχαιοτάτων κατοίκων τῆς Βοιωτίας, πατήρ τοῦ Κάδμου καὶ τῆς Ἀλαλκομενείας Αὐλίδος καὶ Θελξινόας. Ὡσαύτως ἐλέγτο ὅτι καὶ ἐν Θήβαις ἐγένετο ὁ ὠγύγιος κατακλυσμός. Ἐπειδὴ ἀναφέρεται καὶ ἐν Ἀττικῇ καὶ ἐν Θήβαις δύναται νὰ καταταχθῇ καὶ ἐν τοῖς θεσπιακοῖς μύθοις. Ἴσως δὲ πάλαι ποτὲ ἦτο θεὸς τῶν ὑδάτων, ἃ ἐπικαλύπτουσι τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς.

Κέκροψ, ὁ υἱὸς τῆς Γῆς (γηγενὴς, αὐτόχθων (α)), ἐθεμελίωσε τὰς Ἀθήνας καὶ ἐκτίσας τὴν ἀκρόπολιν, τὴν ὅποιαν ἐξ ἑαυτοῦ ὠνόματε Κεκροπίαν, ὡς καὶ τὴν Ἀττικὴν χώραν. Λέγεται ὅτι κατὰ πρῶτον εἰσέγαγεν ἐν Ἀττικῇ τὸν πολιτισμὸν καὶ συνώκησε τοὺς κατοίκους τῆς χώρας εἰς 12 πόλεις. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ εἰσέγαγε τὴν λατρείαν τῆς Ἀθηνᾶς, ἥ τις ἐρίσασα πρὸς τὸν Ποσειδῶνα (ιδ. σελ. 122) ἐγένετο προστάτρια τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας· ὡσαύτως ἵδρυσεν καὶ τὴν λατρείαν τοῦ Διὸς. Εἶνε δὲ ἥρως ἀρχαίας πελασγικῆς φυλῆς, ἥ τις ἐξηπλώθη ἐπὶ τῆς Ἀττικῆς, Βοιωτίας καὶ τῶν περὶ. Ἐντεῦθεν παρεδέχοντο καὶ διαφόρους ἥρωας ὁμωνύμους θεμελιώσαντας πόλεις πελασγικὰς ἐχούσας τὸ αὐτὸ ὄνομα (ἐν Βοιωτίᾳ παρὰ τὴν Κωπαΐδα καὶ ἐν Εὐβοίᾳ). Εἰς πολὺ μεταγενεστέρα ἐποχὴν ἐλέχθη ὅτι ἦτο αἰγύπτιος μετανάστης ἐκ τῆς Σαΐδος. Οὐγατέρως αὐτοῦ εἶνε ἡ Ἀγγανλος ἢ Ἀγλαυρος, Ἔρση, Πάνδρισος, ἀνέκαθεν ἔντα βείας φύσεως, ἃ τινα, ὡς καὶ αὐτός, συνάπτονται πρὸς τὴν λατρείαν τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῷ ἐξῆς μύθῳ. Ἡ Ἀθηνᾶ ἐγκλείσασα τὸν υἱὸν αὐτῆς καὶ ψυχουμένην

(α) Λέγοντας αὐτὸν γιγνῆ καὶ αὐτόχθονα ἐνόμουν ἄνθρωπον δι' οὗ ἡ.

τὸ βρέφος Ἐριχθόνιον ἢ Ἐρεχθέα, φυλαττόμενον ὑπὸ ὕφως ἐν κιβωτίῳ, ἐνεπιστεύθη εἰς τοὺς Κεκροπίδας καὶ ἐνετείλατο νὰ μὴ ἀνοίξωσιν αὐτό. Ἀλλ' ἡ Ἀγλαυρος καὶ ἡ Ἑρση ἀπὸ περιεργείας ἀνοίξασαι τὸ κιβώτιον εἶδον τὸν παῖδα περιτετυλιγμένον ὑπὸ ὄψεως καὶ καταληφθεῖσαι ὑπὸ παραφροσύνης ἐκρημνίσθησαν ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως. Ὁ Ἐριχθόνιος, μεγαλώσας ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῷ ἱερῷ αὐτῆς ἐγένετο βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν καὶ κατὰ τὴν ἐριδα τὴν μεταξὺ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς ἀνέθετο τὴν Ἀττικὴν εἰς τὴν τελευταίαν ἰδρύσας ἅμα τὸν ἵππικὸν ἀγῶνα τῶν Παναθηναίων· εἶχε δὲ ναὸν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως πλησίον τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος, ὅπου ἦτο καὶ τὸ ἱερὸν Πανδρόσιον καὶ τὸ Ἀγραύλιον, ἐν ᾧ ὠμυνοῦν οἱ μεταβαίνοντες εἰς τὴν ἀνδρικὴν ἡλικίαν ἐφηβοὶ τὸν ὄρκον τῶν ἐφίβων. Τοῦ Ἐριχθονίου τούτου ἢ τοῦ πρώτου Ἐρεχθέως διεκρίνετο ὕστερον δεύτερος Ἐρεχθεύς, ἐγγονος τοῦ πρώτου, ὡσαύτως βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν, ὃν ἔλθων ἐκ Θράκης ὁ ἱερεὺς Εὐμόλπος ἐπολέμησεν ἐπὶ κεφαλῇς τῶν Ἐλευσινίων. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν, ἀφ' οὗ ἡ τοῦ Ἐρεχθέως θυγάτηρ Πραξιθέα ἐθυσιάσθη ἐκουσίως. Οὕτως ὁ Εὐμόλπος ἀποκτείνεται ὑπὸ τοῦ Ἐρεχθέως αὐτοῦ, ὃς τις ὅμως διὰ τῆς τριαίνης φρονεῖται ὑπὸ τοῦ πατρὸς τούτου Ποσειδῶνος. Μετὰ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐλευσίνιοι συνθηκολογοῦσι καὶ ἀμφοτέραι αἱ πολιτεῖαι ἐνοῦνται εἰς μίαν· οἱ δὲ Ἐλευσίνιοι ἱερεῖς, ἐν οἷς καὶ οἱ Εὐμολπίδαι, γίνονται δεκτοὶ παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις.

Ὁ Ἐρεχθεὺς ἀντιπροσωπεύει εἰσέτι τὴν ἀρχαίαν πελασγικὴν ἐποχὴν τῆς Ἀττικῆς. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἔλαβε τὴν βασιλείαν τῶν Ἀθηνῶν ὁ φυλάρχης τῶν ἐν Ἀττικῇ μετοικησάντων Ἰώνων, ὁ πολεμικὸς Ἴων, ὃς τις ἐβοήθησε τὸν Ἐρεχθέα κατὰ τοῦ Εὐμόλπου. Τῶν Ἰώνων ἐθνικὸς ἥρως ἦτο ὁ Θησεύς (ἐκ τ. τίθημι), ὁ ἐπισημότερος τῶν ἡρώων τῆς Ἀττικῆς, ὡς ὁ Πρακλῆς ἦτο τῶν Δωριέων. Μυθεύεται δ' ὅτι ἦτο συγγενὴς τοῦ Κέκροπος καὶ Ἐρεχθέως· διότι ὁ Κέκροψ ἐγέννησε τὸν Πανδί-

ονα, ὁ δὲ Πανδίων τὸν Αἰγέα (α'), τὸν πατέρα τοῦ Θησέως, ὃς τις ἐγεννήθη ἐν Τροιζῆνι ὑπὸ τῆς θυγατρὸς τοῦ Πιπλῆως Αἰθρας καὶ ἡλικιωεῖς ἐστάλη ἐν Ἀθήναις πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ. ἵνα δείξῃ δὲ ὅτι ἦτο υἱὸς αὐτοῦ ἔπρεπε νὰ φέρῃ τὸ ξίφος καὶ τὰ πέδιλα, τὰ ὅποια ὁ Αἰγεὺς ἐβηκε πρότερον ὑπὸ ὑπερμεγέθη πέτρῃν πλησίον τῆς Τροιζῆνος καὶ ἵνα λάβῃ αὐτὰ ὁ Θησεὺς ἔπρεπε ἀφ' ἐκείνου νὰ σηκώσῃ τὴν πέτρῃν. Οἱ Ἀθηναῖοι κατέστησαν αὐτὸν ὅμοιον τοῦ Ἡρακλέους ἀποδίδοντες τὴν ἐκτέλεσιν πολλῶν δυσκόλων ἄθλων καὶ τὴν ἐλευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ παντοίων κακῶν. Οὕτω μεταξὺ ἄλλων ἀπέκτεινεν ἐρχόμενος εἰς Ἀθήνας τὸν Σίλκριν ἢ Πιτυοκάμπτην, ὃς τις, διατρίβων ἐν τῷ Ἰσθμῷ, κατεσπάραττε τοὺς ἰδοιπόρους δένων αὐτοὺς εἰς κεκλιμένας πίτυς καὶ ὠθῶν εἰς τὸν ἄερα πρὸς τοῦτοις εἰς τὰ ὄρια τῆς Μεγαρίδος τὸν ληστήν Σκείωνα, παρὰ τῇ Ἐλευσίνι τὸν παλαιστὴν Κερκυόρα, εἰς τὸν Κηφισὸν τὸν Δαμάστην ἢ Προκρούστην, ὃς τις ἐπὶ τῆς μακρᾶς αὐτοῦ κλίνης ἐτάνωε τοὺς ξένους τόσοον πολὺ ὥστε ἀπέθνησκον· ὁμοίως δὲ τὴν Κρομμυωτίαν Σῦρ, τὴν καὶ φαιᾶν καλουμένην Ἐξ Ἀθηναίων ἐξελθὼν κατὰ τοῦ Μαραθωνίου Ταύρου (ἴδ' Ἡρακλ. 8.) ἔφρεν αὐτὸν ζῶντα ἐν Ἀθήναις καὶ ἐβυσσίασεν Ἀπόλλωνι τῷ Δελφίνι. Πρὸς τοῦτοις μυθεύεται ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἔπρεπε νὰ στέλνωσιν εἰς Μίνωα, τὸν βασιλέα τῆς Κρήτης, ἕνεκα φόρου τοῦ υἱοῦ Ἀνδρόγεω, ἐπὶ 9 ἔτη φόρον ἐξ 7 νεκρῶν καὶ 7 παρθένων, προωρισμένων νὰ καταβρωθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ λαβυρίνθῳ (6)

(6) Αἰγεὺς (σύστοιχον τοῦ α ἱ γ ε ζ σελ. 146) σημαίνει ἀνέκαθεν τὸν Ποσειδῶνα, ὃς τις κατ' ἐξοχὴν ἐλατρεύετο παρὰ τῷ ἰωνικῷ φύλῳ καὶ ἐν τούτῳ ἐθεωρεῖτο πατὴρ τοῦ Θησέως.

(α) Τὸν λαβυρίνθον, ὑπὲρ τοῦ κτίσματος, ἔχον πολυχρόνιους πλανητικὰς ὁδοὺς εἶχε κτίσας ὁ ἐνδοξότατος μυθικὸς κτίστης Δαίδαλος ἐξ Ἀθηναίων, ὃς τις ἕνεκα φόρου εἶχε φύγει ἐκείθεν εἰς τὸν Μίνωα, παρὰ τῷ ὁποίῳ εἰργάσθη παντοῖα τεχνουργήματα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Μίνως κατεκράτει αὐτὸν ἐπὶ τῆς νήσου ὡς αἰχμάλωτον, κατεσκεύασε δι' αὐτὸν καὶ τὸν υἱὸν Ἰκαρον πτερὰ καὶ ἐφυγον διὰ τοῦ ἀέρος. Καὶ ὁ μὲν

κατοικοῦντος *Μικωταύρου*. Ὁ Θησεὺς ἀναλαβὼν ἐκουσίως νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς Ἀθηναίους ἐκ τοῦ φόρου τούτου ἐφάνευσε τὸ τέρας, ἐξῆλθε τοῦ λαβυρίνθου διὰ τοῦ μίτου, τὸν ὅποιον ἔδωκεν αὐτῷ Ἀριάδνη, ἡ τοῦ Μίνως θυγάτηρ, καὶ ἔφυγε μετ' αὐτῆς εἰς Ἀθήνας. Ἐπὶ τῆς νήσου ὅμως *Νάξου* (*Δίας*) κατέλιπε τὴν ἐρωμένην. Ἐπειδὴ δὲ πλησιάσας τὰς Ἀθήνας ἐλησμώνησε νὰ ἀνυψώσῃ τὸ λευκὸν ἱστίον ἀντὶ τοῦ μαύρου, ὃ περ ἦτο δεῖγμα τοῦ ὅτι ἀπέτυχεν ἡ ἐπιχείρησις, ὃ πατὴρ Αἰγεὺς ἰδὼν τὸ μαῦρον ἱστίον καὶ νομίσας ὅτι ἀπώλετο ὁ υἱός, ἐνεργημίσθη ἐξ ἀπελπισίας εἰς τὴν θάλασσαν (*Αἰγαῖον πέλαγος*). Γενόμενος λοιπὸν ὁ Θησεὺς βασιλεὺς τῆς ἀθηναϊκῆς χώρας συνώκησε τοὺς εἰς τὴν χώραν διεσκορπισμένους κατοίκους εἰς τὸ ἄστυ καὶ συνέστησε μίαν γενικὴν καὶ κεντρικὴν κυβένησιν, ἐν πρυτανεῖον καὶ ἐν βουλευτήριον, καλίδρυσε τὰ *Παραθήκαια* καὶ τὰ *Μετοίκια* (ἐορταζομένην τὴν δεκάτην ἕκτην ἑκατομβαιῶνος ὑπὸ τῶν μετοίκων ἐν Ἀθήναις), κατέστησε τὴν λατρείαν Ἀφροδίτης τῆς Πανδημῆου καὶ τῆς Πειθοῦς καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος συέστησε τοὺς ἰσθμικοὺς ἀγῶνας. Τῶν ἀρχαίων τινὲς λέγουσιν ὅτι ὁ Θησεὺς καταθέμενος τὴν βασιλείαν εἰσέγαγε πρῶτος τὴν δημοκρατίαν. Πιθανὴν νὰ ᾔνε ἀληθές, διότι καὶ ὁ συνοικισμὸς ὁ ἀποδιδόμενος αὐτῷ εἶνε ἡ καταστροφή τῶν κατὰ τάπους ἀριστοκρατιῶν.

Ἐν τῇ κοινῇ μετὰ τοῦ Ἡρακλέους στρατεῖα κατὰ τῶν Ἀμαζόνων (ἴδ. Ἡρακλῆα) ἀπῆγαγε τὴν Ἰππολύτην (ἢ Ἀρτιόπην) εἰς Ἀθήνας (α) ἐξ ἧς ἐγεννήθη ὁ Ἰππόλυτος. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς ἐνυμφεύθη *Φαίδραν*, τὴν ἀδελφὴν τῆς Ἀριάδνης, ἣ τις

Ἰκαρος πεσὼν εἰς τὴν θάλασσαν ἐπνίγη (*Ἰκάριον πέλαγος*). αὐτὸς δὲ ἀδελφὸς ἦλθεν ἐν Σικελίᾳ ἢ κάτω Ἰταλίᾳ. Ἐν Σικελίᾳ δὲ τότε κατεσκέυασε τὴν λεγομένην *κολυμβήραν*, δι' ἧς ἔρρεεν ὁ ποταμὸς Ἀλαβῶν. Οὐιδ. μετ. 8, 483 ἔ. Οὐίργ. Αἰν. 6, 14.

(α) Αἱ Ἀμαζόνες ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, ὅπως ἐκδικήσωσι τὴν ἄρπαγὴν τῆς Ἰππολύτης, ἀλλὰ μετὰ μακρὰν μάχην ἀπῆλθον.

κατηγόρησε τὸν Ἰππόλυτον παρὰ τῷ Θησεϊ, ὃς τις κατηράσθη τὸν υἱὸν καὶ παρεκάλεισε τὸν Ποσειδῶνα νὰ καταστρέψῃ αὐτόν. Ὅτε δὲ ὁ Ἰππόλυτος περιεφέρετο εἰς τὸ παραθαλάσσιον, ὁ Ποσειδῶν ἐξέπληξε τοὺς ἵππους αὐτοῦ διὰ τινος ἐκ τῆς θαλάσσης ἀναπηδήσαντος ταύρου καὶ ὁ Ἰππόλυτος ἀπέθανε. Πρὸς τούτοις ὁ Θησεύς συνήργησεν εἰς τὴν ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν καὶ εἰς τὴν θήραν τοῦ καλυδωνίου κάπρου. Μετὰ τοῦ Πειριθόου, βασιλέως τῶν Λαπιθῶν, κατέβη εἰς ἄδην, ὅπως ἀρπάσῃ τὴν Περσεφόνην δι' αὐτόν· ἀλλὰ διὰ τὸ ἐγκλημα τοῦτο ὁ Ἄδης προσεκόλλησεν αὐτοὺς εἰς τὸν λίθον, ἐφ' οὗ ἐκάθονσαν. Ὁ Θησεύς ὁμως, ἐλευθερωθεὶς ὑπὸ τοῦ Πρακλέους, ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ εὗρε βασιλεύοντα τὸν Μεισεύδα, τὸν ἀδήγησαντα τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὸν κατὰ τῆς Τροίας πόλεμον. Θεωρήσας δὲ ἀδύνατον νὰ ἀναλάβῃ τὴν βασιλείαν ἐπορεύθη εἰς τὴν νῆσον Σκύρον, ἐνθα κατὰ τινος μὲν καὶ ἀπέθανε, κατ' ἄλλους δὲ ὁ βασιλεὺς τῆς νήσου Λυκομήδης κατεκρήμινεν αὐτόν ἐκ τίνος ὑψηλοῦ βράχου· τὰ δὲ ὅστ' αὐτοῦ εὐρὼν ὕστερον Κίμων, ὁ υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου, μετεκρίμινεν εἰς Ἀθήνας (α), ὅπου ἐλατρεύετο ὡς ἥρωε, ἔχων καὶ λαμπρὸν ναὸν, ἐτι καὶ νῦν σωζόμενον. Ἡ τέχνη παριστάνει αὐτὸν ὅμοιον τῷ Ἡρακλεῖ, ἀλλ' ἔχοντα ὀλιγώτερον στιβαρὸν σῶμα καὶ δεικνύοντα μεγαλειτέραν εὐκίνησιν, διὰ τὴν ὁποίαν λέγεται καὶ ἐφευρετῆς τῆς παλαιστικῆς.

Πρόκη καὶ Φιλομήλα ἦσαν θυγατέρες τοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν Πανδίωνος, ὃς τις, ἐπειδὴ ἐβοήθησεν αὐτόν εἰς τὸν κατὰ

(α) Παρ' Ὀμήρῳ μνημονεύεται ὁ Θησεύς ἐν ἱλ. Α. 268. ὁδὶ Α. 631 κ. 63 οἱ τινες πιθανῶς κατὰ πρῶτον παρενοβλήθησαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Ἐν ἱλ. Γ. 144 Αἴθρα, ἡ θυγάτηρ τοῦ Πιτθέως, ὀνομάζεται μετὰ τῶν θεραπαινῶν τῆς Ἑλένης. Τούτο δ' ἐξήρουν λέγοντες ὅτι, ὅτε ὁ Θησεύς ἤθελε νὰ ἀρπάσῃ τὴν Ἑλένην, ἐπολέμησε μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς Κάστορος καὶ Πολυδεύκους, οἱ τινες συνέλαβον καὶ τὴν μητέρα τοῦ Θησεῖος Αἴθραν, ἣν κατέταξαν μετὰ τῶν θεραπαινῶν τῆς Ἑλένης. Ἴδε Λακωνικοὺς μύθους.

τοῦ Λαοδάκτου πύλεμον ὁ βασιλεὺς τῆς Θράκης Τηρεὺς, ἔδωκεν αὐτῷ τὴν Πρόκνην εἰς γυναῖκα. Ἀλλ' ὁ Τηρεὺς, ἀφ' οὗ ἐξ αὐτῆς ἐτεκνοποιήσατο, προέφασίθη ὅτι ἡ Πρόκνη ἀπέθανε καὶ ἐνυμφεύθη τὴν ἀδελφὴν Φιλομήλαν, ἥ τις ἀνακαλύψασα τὴν ἀπάτην ἠθέλησε νὰ γνωστοποιήσῃ τὰς ἰδίας συμφοράς· ἀλλ' ὁ Τηρεὺς ἐξέτεμε τὴν γλῶσσαν αὐτῆς, ἥ τις ὅμως ἐδήλωσε τὰ κατ' αὐτὴν εἰς τὴν Πρόκνην διὰ κεντήματος ἐπὶ πέπλου, ὃ περ ἔστειλε πρὸς αὐτήν. Ἡ Πρόκνη τότε πρὸς ἐκδίκησιν ἔσφαξε τὸν υἱὸν Ἴτυν ἢ Ἴτυλον καὶ καθεψήσασα παρέθετο τῷ Τηρεῖ ἵνα δειπνήσῃ. Νοήσας ὅμως ὁ Τηρεὺς τοῦτο κατεδίωξε τὰς ἀδελφὰς καὶ ἡ μὲν Πρόκνη τότε ἐγένετο ἀηδὼν, ἡ δὲ Φιλομήλα χελιδὼν· αὐτὸς δὲ ὁ Τηρεὺς ἔποψ. Τὸν μῦθον τοῦτον διασωθέντα ἐκ τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ παρ' ἡμῖν διηγούνται αἱ γραφαὶ, μετὰ παρεφραμένων ὅμως ὀνομάτων.

Κέφαλος καὶ Πρύχρις. Ὁ Κέφαλος ἦτο υἱὸς τοῦ Διονέως, βασιλῆως τῆς Φωκίδος καὶ Διομήδης, τῆς θυγατρὸς τοῦ Εὐρύτου· ἦτο δὲ ὠραιότατος νέος καὶ ἄριστος θηρευτὴς· ἐνυμφεύθη τὴν Πρύκριδα, θυγατέρα τοῦ Ερεχθέως καὶ τῆς Πραξιτέας, ἥ τις φωραθεῖσα συνευναζομένη μὲ τὸν Πτελέοντα ἔφυγε πρὸς τὸν Μίνωα, φοβηθεῖσα ὅμως τὴν τοῦ Μίνωος γυναῖκα ἔλαβε παρ' αὐτοῦ κύνεα σαχὺν καὶ ἰθυόλον ἀκόντιον, διότι ἦτο καὶ αὕτη θηρευτικὴ καὶ ἐλθοῦσα αὐτῆς διηλλάγη πρὸς τὸν Κέφαλον. Ὁ Κέφαλος, ἐπειδὴ κατεφρόνησε τὸν ἔρωτα τῆς θεᾶς Ἥους, διήγειρε καθ' ἑαυτοῦ τὸ μῖσος αὐτῆς, ἥ τις παρεσκεύασε τὸν θάνατον τῆς Πρύκριδος δι' αὐτοῦ τοῦ Κεφάλου, ὅς τις, ἀγνοῶν ὅτι ἐν τῇ λόγχῃ ἐκυνήγει καὶ ἡ Πρύχρις, ἀκόντισε καὶ ἀπέκτεινεν αὐτήν.

Βορέας καὶ Ὠρεΐθια. Ἡ Ὠρεΐθια ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ερεχθέως καὶ ποτε περῶσα τὸν Ἰλισσὸν ποταμὸν ἤρπάχθη ὑπὸ τοῦ Βορέα καὶ μετήχθη εἰς Θράκην, ἐνθα ἐγέννησε θυγατέρας μὲν τὴν Κλεοπάτραν καὶ Χιώνην, υἱοὺς δὲ τὸν Ζήτην καὶ Κάλαιν πτερωτοὺς, οἳ τινες ἢ ἐκστρατεύσαντες μετὰ τοῦ Ἰάσονος ἀπέθανον ἢ ἐφονεύθησαν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους. Ἴδε εἰς τοὺς ἀνέμους.

ζ'. Θεσσαλικὴ μυθολογία.

Λαπίθαι. Ἡ καταγωγή τῶν Λαπιθῶν, ὡς καὶ τῶν Κενταύρων, φαίνεται ὅτι ἔχει ἀναφορὰν πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὰς ιδιότητας τῆς θεσσαλικῆς γῆς, ἥς εἶνε κάτοικοι. Κατάγονται δὲ ἐκ τοῦ Λαπίθου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ εἶνε ἀγρία καὶ πολεμικὴ φυλὴ κατοικοῦσα ἐπὶ ὄρεων καὶ ἀκροπόλεων, ἰδίως δὲ ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Γυρτώνης, ἣ τις καὶ πατρὶς τῶν Φλεγυῶν εἶνε. Μυθὸς τις διηγεῖται περὶ τοῦ *Καιρέως*, υἱοῦ τοῦ Ἑλάτου, ὅτι ἦτο πρότερον ὡραία παρθένος, ἣν ὁ Ποσειδὼν ἀγαπήσας μετεμόρφωσεν εἰς ἄνδρα, ὃν καὶ ἄτρωτον κατέστησεν. Ἐν τῇ πρὸς τοὺς Κενταύρους μάχῃ κατεπλακώθη ὑπὸ τούτων μὲ πέτρας καὶ στελέχη δέδρων, ἕως οὗ τέλος πάντοτε θμῶς ζῶν καὶ ἄτρωτος, ἤχ'η εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς. Τοῦτου ὁ υἱὸς *Κόρωνος* ἐφρονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους καὶ τοῦ Αἰγυμίου· ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Κοράνου *Λιορτίδης* εἶχε 40 ναῦς πρὸ τῆς Τροίας.—Ἡσυχύως ἀναφέρονται βασιλεῖς τῶν Λαπιθῶν ὁ *Ἰξίωρ* καὶ ὁ *Πειρίθοος*. Ὁ Ἰξίωρ μέλλων νὰ νυμφευθῇ *Δίαν*, τὴν θυγατέρα τοῦ *Διονέως* ἢ *Ἡσιγέως* καὶ μητέρα τοῦ Πειριθόου, ὑπέσχετο τῷ πατρὶ πολλά γαμικὰ δῶρα, ἀλλὰ δὲν ἐφύλαξε τὸν λόγον τοῦ· διὸ ὁ Διονεὺς κατέσχε τοὺς ἵππους αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ Ἰξίωρ ἐρρίψεν αὐτὸν εἰς λάκκον γέμοντα ἀνημμένων ἀνδράκων ἢ. σελ. 21.

Ὁ Πειρίθοος, υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Δίας, ἠθέλησέ ποτε νὰ ἀρπάσῃ τὴν Περσεφ' ἡν τοῦ Πλούτωνος, ἀλλ' ἐδέθη μὲ τριακοσίας ἀλύσεις προσκολληθεῖς ἅμα καὶ ἐπὶ τοῦ βράχου, ἐφ' οὗ ἐκάθητο ἢ. (ἢ. Θεσεία). Λέγεται δὲ ὅτι νυμφευθεὶς τὴν Αἰπιδάμειαν ἢ Ἰπποδάμειαν ἐγέννησε τὸν *Πολυβοίτην*, ἕτερον βασιλεῖα τῶν Λαπιθῶν.

Ἐνταῦθα δύνανται νὰ ταχθῶσι καὶ οἱ Κένταυροι, οὓς ἐτάξαμεν ἐν σελίδι 161 ὡς ἀκολουθοῦς τοῦ Διονέου.

Β'. Ἡρώες ἐθνικοί.

Ἐθνικοὶ ἥρωες ἦσαν ὁ Θησεύς καὶ ὁ Ἡρακλῆς, ὁ μὲν τοῦ ἰωνοῦ

κοῦ φύλου περὶ οὗ ἐν σελίδι 216 διελέξαμεν, ὁ δὲ τοῦ δωρικοῦ φύλου, περὶ οὗ ἐνταῦθα θέλομεν διηγηθῆ τὰ κυριώτερα.

Ὁ Ἡρακλῆς καταγόμενος ἐκ τοῦ γένους τοῦ Περγέως, ἦτο ὁ μέγιστος καὶ τελειότατος ἥρως τῶν ἐλλήνων, ἦτο εἰκὼν ἀνδρός, αἰείποτε ὑπείκοντος τῇ θελήσει τοῦ Διός, διὰ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς θυσίας ἑαυτοῦ ἐλευθερώσαντος τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τῆς ἀνάγκης καὶ τῶν κακῶν (ἀλεξίκακος) καὶ διὰ πόνων καὶ κινδύνων ἐν τῷ γήινῳ βίῳ τυχόντος τῆς ἀθανασίας. Δὲν εἶνε ἀναγκαῖον γὰρ ἐρωτήσωμεν ἐνταῦθα, ἂν ποτε ἐξῆσε τῷ ὄντι ὁ Ἡρακλῆς, τὸ κύριον ζήτημα εἶνε ὅτι τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ἐπλασεν ἑαυτῷ τοιοῦτό τι ἰδανικὸν τῆς ἀρετῆς τῶν ἡρώων, εἴτε ὑπῆρχεν ὡς βᾶσις ἱστορικός τις Ἡρακλῆς, εἴτε ὄχι. Ἡδὴ πρὸ τοῦ Ὀμήρου ἤδοντο ἐν ἔπεισι τὰ Ἡράκλεια, οἱ ἄθλοι δηλ. τοῦ Ἡρακλέους δι' ἡμᾶς ὅμως μένει ἀρχαιοτάτη πηγὴ ὁ Ὀμηρος, εἰς τὰ ἔπη τοῦ ὁποῖου περιλαμβάνονται σχεδὸν πάντα τὰ τοῦ Ἡρακλέους, εἰ καὶ διεσπαρμένα. Ὁ Ἡρακλῆς εἶνε ἐνταῦθα, ὡς παρ' Ἡσίοδῳ, τέλειος ἐλληνικὸς ἥρως ἔχων ἐλληνικὸν ὅπλισμόν, δόρυ, βέλος καὶ τόξον, ἀσπίδα, θώρακα καὶ περικεφαλαίαν καὶ ἐντελῆ τύπον ἑλλην. χαρακτῆρος. Βραδύτερον ὅμως ἐξέκλιναν τούτων, καὶ ὁ Πείσανδρος, ποιητὴς ἀκμάσας περὶ τὸ 650 π. Χ., ἔδωκε τῷ Ἡρακλεῖ ἀντὶ τῶν συνήθων ἡρωικῶν ὀπλῶν ῥόπαλον καὶ τὴν λεοντήν ὡς κάλυμμα τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ σώματος· τὸ θέατρον τῶν ἁθλῶν αὐτοῦ ἐξετάθη πολὺ καὶ μάλιστα πέραν τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος· ζῆνοι δὲ ἐπιρροαὶ ἐπεκράτησαν, ζῆνον ἀνemίχθη μετὰ ἐλληνικοῦ ὡς ἀντίως οἱ μῦθοι ἐπολλαπλασιάσθησαν, ἐξετάθησαν καὶ ἔλαβον σημασίαν, ἥ τις ἐξ ἀρχῆς ἦτο μακρὰν τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος. Παρέλαβον δὲ ἰδίως αἰγυπτιακὰ καὶ φοινικικὰ στοιχεῖα καὶ ἐσχέτισαν τοὺς ἁθλους καὶ τοὺς χαρακτῆρας τοῦ Ἡρακλέους πρὸς τὰς ἀνατολικὰς ταύτας ἀντιλήψεις, πρὸς τὸν δρόμον δηλ. τοῦ Ἠλίου. Καθ' ὅλη ταῦτα ἔχει ἐπισωρευθῆ εἰς τοὺς μύθους τοῦ Ἡρακλέους το-

αὐτὴ ὕλη ὥστε εἶνε δύσκολον νὰ τακτοποιήσῃ τις καὶ διαφω-
τίσῃ αὐτοὺς. Ἐν τούτοις θέλομεν διαπραγματευθῇ τὸ ὅλον τοῦ
βίου τοῦ ἥρωος εἰς τμήματα.

α). *Γέννησις τοῦ Ἡρακλέους.* Ὁ Ἡρακλῆς, γεννηθεὶς ἐν
Θήβαις, λέγεται παρ' Ὀμήρῳ υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀλκμή-
νης ἢ καὶ υἱὸς τοῦ Ἀμφιτρύωνος. Ἀνῆκεν εἰς τὴν γενεάν τοῦ
ἀργεῖου Περσέως, τῶν υἱῶν τοῦ ὁποῖου ὁ μὲν εἶς, ὁ Ἀλκαῖος,
ἦτο πατὴρ τοῦ Ἀμφιτρύωνος, ὁ δὲ ἕτερος, ὁ Πλεκτῖναι, ἦτο
πατὴρ τῆς Ἀλκμήνης. Ὁ Ἀμφιτῖναις φονεύσας τὸν πενθερὸν
Πλεκτῖναινα ἡ αἰχμαλωτὴ μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ἀλκμήνης
νὰ φύγῃ εἰς Θήβας ἕνεκα τῶν καταδιωγμῶν τοῦ Σθενέλου,
ἀδελφοῦ τοῦ φονευθέντος. Περὶ τῆς ἐν Θήβαις γεννήσεως τοῦ
Ἡρακλέους διηγεῖται ὁ Ὅμηρος οὕτω· κατὰ τὴν ἡμέραν, καθ'
ἣν ἡ Ἀλκμήνη ἐμελλε νὰ γεννήσῃ, εἶπεν ὁ Ζεὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ
τῶν θεῶν ἀσήμερον ἐν τῷ οἴκῳ τῶν Περσείδων θὰ γεννηθῇ ἀνὴρ,
ὃς τις θὰ ᾤξῃ ὅλῳν τῶν περικτιόνων καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ τινες
ἐξ αὐτοῦ κατὰχονται (τῶν Περσείδων) η. Ἐντεῦθεν δολοφρο-
νοῦσα ἡ Ἥρα πρῆτεινεν εἰς τὸν Δία νὰ ἐπικυρώσῃ τὸν λόγον
δι' ὅρκου καὶ ὡς θεὰ τῆς γεννήσεως (ἱλείθιαια) κατώρθωσε
κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν νὰ μὴ γεννήσῃ ἡ Ἀλκμήνη, ἀλλ' ἡ
γυνὴ τοῦ Σθενέλου, βασιλέως τοῦ Ἀργεῖος, τὸν Εὐρυπύχον διὰ
τὸ ὁποῖον ἔπειτα ὁ Ἡρακλῆς, ὁ ἰσχυρὸς, ἦλθεν ὑπὸ τὴν βασι-
λείαν τοῦ ἀσθενοῦς καὶ θελοῦ Εὐρυπύχου. Ὁ μῦθος οὗτος ἐστὶ
εὐρύνηται ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων καὶ διαποικίλλεται. Δίδα-
μος τοῦ Ἡρακλέους ἀδελφός, δηλ. υἱὸς τοῦ Ἀμφιτρύωνος, λέ-
γεται ὁ Ἴφικλῆς.

Ὁ Ἡρακλῆς ἦτο ἀνέκαθεν φυλάρχης τῶν Δωριέων Ἡρακλει-
δῶν, οἱ τινες, τὸ πάλαι ἐγκατεστημένοι ἐν Θεσσαλίᾳ κατὰ τὸν
καιρὸν τῆς δωρικῆς μεταναστάσεως, ἐγένοντο ἔπειτα κύριοι τῆς
Πελοποννήσου μετενεγκόντες καὶ τοὺς μύθους τοῦ Ἡρακλέους ἐν
Ἀργολίδι, ὅπου καὶ ὁ ἥρωας αὐτὸς ἐγένετο συγγενὴς τῆς φυλῆς
τῶν ἐκεῖ πρότερον βασιλευσάντων Περσείδων. Οἱ Ἡρακλίδαι κα-

τέστησαν τὴν Ἀργολίδα πατρίδα τοῦ προγόνου αὐτῶν, ὅπως δὲ τοῦτου καταστήσῃσι βασιμους τὰς ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς χώρας ταύτης ἀξιώσεις αὐτῶν. Εἰς τὰς Θήβας ἦλθεν ἐν μέρει μὲν διὰ τῶν Δωριέων Πρακλειδῶν, ἐν μέρει δὲ ἐκ τῶν Δελφῶν μετὰ τῆς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος, μεθ' οὗ καὶ οὗτος ἐφέρθη ὑπὸ τῶν Δωριέων.

β) Παιδικὴ καὶ γειαικὴ ἡλικία τοῦ Ἡρ. κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὑπηρεσίας. Οἱ πλεῖστοι τῶν μύθων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον εἶνε μεταγενεστέρας ἐποχῆς διότι οὗτοι ἀνεπλάττοντο, ὅπως ἀναπληρώσῃσι τὸν μεταξὺ γεννήσεως καὶ τῆς ἐνεργητικῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας χρόνον, ὅτε τοὺς καθ' ἕκαστα μύθους προσεπλάθον νὰ συναρμολογήσῃσι πρὸς ἀλλήλους καὶ τὸ ὅλον καθ' ἑαυτὸ νὰ περιτορνεύσῃσι. Ὁ Ὅμηρος λέγει ἐν γένει περὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἔχων πᾶσαν δύναμιν πύξανε, ὅτι προστατεύμενος ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς Ἀθηνᾶς κατεφρόνει τοὺς καταδωγμούς τῆς Ἥρας καὶ ἐτόλμα νὰ τιτρώσκῃ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀθανάτους, ὡς τὸν Ἄρην καὶ τὴν Ἥραν. Πρὸς τοῦτοις μνημονεύεται ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ γάμος αὐτοῦ μετὰ τῆς Μεγάρης, τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῶν Θηβαίων Κρέοντος. Ὁ Πίνδαρος κατὰ πρῶτον διηγεῖται τὸν περὶ πνίξεως τῶν ὄφειων μῦθον, ὅτι δηλ., καθὼς ὁ Ἡρακλῆς καὶ ὁ Ἰφικλῆς ἐγεννήθησαν, ἐστειλεν ἡ Ἥρα ὀργισθεῖσα δύο τερατώδεις ὄφεις, ὅπως διαφθείρῃσι τὰ παιδία· ἀλλ' ὁ Ἡρακλῆς συλλαβὼν ἀμροτέρους διὰ τῶν χειρῶν ἐπνίξεν.

Ἐκτεταμέναις εἰδήσεις περὶ τῆς ἀνατροφῆς τοῦ Ἡρακλέους ἀπαντῶμεν πρῶτον παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ποιηταῖς καὶ συλλογεῦσιν· ὅτι π. χ. ὑπὸ τοῦ Ἀμφιγύωνος αὐτοῦ ἐδιδάχθη τὸ ἀρματῆλατεῖν, ὑπὸ τοῦ Εὐρύτου τὴν τοξικὴν, ὑπὸ τοῦ Κάστορος τὴν ὀπλομαχίαν, τὴν πάλιν ὑπὸ τοῦ Αἰτολίου, τὴν μουσικὴν ὑπὸ τοῦ Εὐμόλιου ἢ Αἰῶν, τὸν ὅποιον ἀργισθεῖς ὁ Ἡρακλῆς ἔπειτα ἐπιπλήξῃ, ἐφόνευσε διὰ τῆς λύρας· τὰ δὲ γράμματα ἔμαθε παρὰ τοῦ Χελωνος ἢ τοῦ Αἰῶν. Ὁ πατήρ ἐστει-

λέν αὐτὸν φοβούμενος τὴν ἀδάμαστον ῥώμην εἰς τοὺς ποιμένας
τοῦ Κιθαίρωνας, ὅπου ἔμεινε μέχρι τοῦ δεκάτου ὀγδόου ἔτους.
Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐφόνευσε τὸν *Κιθαίωνειον* λέοντα,
τὸ δέριμα τοῦ ὁποίου ἐνεδύετο οὕτως, ὥστε τὸ στόμα αὐτοῦ
ἐχρησίμευεν ὡς περικεφαλαία. Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι τὸ δέριμα
τοῦτο ἦτο ἐκ τοῦ Νεμέου λέοντος (α). Ἐπανερχόμενος δὲ
ὁ Ἡράκλῃς ἐκ τῶν ποιμένων εἰς Θήβας ἀπήντησε τοὺς πρε-
σβευτὰς τοῦ Ἐργίλου, βασιλέως τῶν Μινυῶν ἐν Ὁρχομενῷ, οἱ
τινες ἤρχοντο νὰ λάβωσι παρὰ τῶν Θηβαίων τὸν ἐξ 100 βοῶν
ἐτήσιον φόρον. Τούτων ἔκοψε τὰς ρίνας καὶ τὰ ὦτα καὶ δῆσας
τὰς χεῖρας αὐτῶν ἀπέστειλεν αἰκάδε. Ὑπερασπίσας δ' εἰς
τὸν μετὰ ταῦτα πόλεμον τοὺς Θηβαίους ἠνάγκασε τοὺς Ὁρχο-
μενίους νὰ ἀνταποδώσωσι διπλάσιον τὸν παρ' αὐτῶν ληφθέντα
φόρον καὶ τοσοῦτον ἐδοξάσθη, ὥστε *Κρέων*, ὁ βασιλεὺς τῶν
Θηβῶν, ἔδωκεν αὐτῷ εἰς γυναῖκα τὴν κόρην Μεγάρων καὶ οἱ
θεοὶ ἐδώρησαντο αὐτῷ γαμήλια δῶρα (β). Εἶτα *Εὐρυνοθεύς*,
ὁ βασιλεὺς τῆς Τίρυνθος (ἡ τῶν Μυκηνῶν) μετεκαλέσατο τὸν
συγγενὴ αὐτοῦ, ἵνα ὑπηρετήσῃ κατὰ τὸν προορισμὸν τοῦ Διὸς
διαπράττων τοὺς δώδεκα ἄθλους, ἐπιβαλλομένους αὐτῷ ὑπὸ
τοῦ Εὐρυνοθέως, μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὁποίων ἔμελλε νὰ λάβῃ
τὴν ἀθανασία. Ὁ Ἡρακλῃς ἐπερωτήσας τὸ μαντεῖον τῶν Δελ-
φῶν τί ἔμελλε νὰ πράξῃ, ἔλαβε τὴν ἀπόκρισιν ὅτι πρέπει νὰ
ὑπεῖκῃ εἰς τὴν εἰμαρμένην αὐτοῦ (γ). Μανεῖς ποτε ἐφόνευσε τὰ

(α) Εἰς τὸν χρόνον τοῦτον μετέθηκεν ὁ σοφιστὴς Πρύδικος τὸ περὶ
τοῦ Ἡρακλέους σύγγραμμα αὐτοῦ. Ξεν. Ἀπομν. 2, 1. 24 ε.

(β) Ὁ μὲν Ἑρμῆς ἔδωκε ξίφος, ὁ Ἀπόλλων βέλη, ὁ Ἡφαίστος χρυ-
σοῦν θώρακα καὶ ἡ Ἀθηνᾶ μεγαλοπρεπὴ στολὴν.

(γ) Εἰς ταῦτον τοῦ μαντείου τὸν χρησμὸν ὠνομάσθη κατὰ πρῶτον
ὁ ἥρωες Ἡ ρ α κ λ ῆ ς ("Ἡρα—κλέος" ὅτι δι' Ἡραν ἔσχε κλέος) τι-
θανῶς ἀνέκαθεν ἡ λέξις ἐσήμεναι τὸν εὐκλείεστατον τῶν ἡρώων πάντων.
Πρότερον ὠνομάζετο Ἀ λ κ α ῖ ο ς ἢ Ἀ λ κ ε ἰ δ ῆ ς, ἐκ τοῦ ἀλκή=
δύναμις, ὁ περ καὶ εἰς τὸ ὄνομα Ἀ λ μ ῆ ν ἡ ἀναγνωριστέον. Ἰφικλῆς,
τὸ ὄνομα τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἡρακλείους, ἔχει τὴν αὐτὴν ρίζαν μὲ τὸ ἰς, τὸ
15

ἐκ τῆς Μεγάρης τρία αὐτοῦ τέκνα *Θηρίμιον, Κριοντιόδη, καὶ Δηικόοντα*, οὓς ἔρριψεν εἰς τὸ πῦρ, καὶ τοὺς δύο τοῦ Ἴφικλέους υἱούς. Ἰαθεὶς δὲ πάλιν ἐκ τῆς μανίας καὶ βαρυφροσύνης αὐτοῦ παρεδόθη ἐν Τίρυνθι εἰς τὸν Εὐρυσθέα. Τοιαύτη ἡ ἀκολουθία τῶν συμβάντων παρ' Ἀπολλοδώρῳ τῷ Ἀθηναίῳ.

γ) *Δουλεία καὶ ἄθλοι* τοῦ Ἡρακλέους. Περὶ τῆς δουλείας καὶ τῶν ἄθλων τοῦ Ἡρακλέους ἀπαντῶμεν παρ' Ὀμήρῳ τὰ ἐξῆς. Ὁ Ἡρακλῆς διὰ τοῦ δόλου τῆς Ἥρας ἐγένετο δούλος τοῦ Εὐρυσθέως, κακίστου ἀνθρώπου, ἐπιβάλλοντος αὐτῷ διὰ τοῦ Καπρέως πολλὰ σκληρὰ ἔργα καὶ ἀγῶνας, κατὰ τοὺς ὁποίους βοηθεῖ αὐτῷ ἡ Ἀθηνᾶ ἀποσταλεῖσα ὑπὸ τοῦ Διός. Ἐκ τῶν ἄθλων τούτων ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος μόνον τὴν ἀναβίβασιν τοῦ Κερβερου ἐκ τοῦ ᾄδου, τὴν πρὸς τὸ κῆτος μάχην πρὸ τῆς Τροίας καὶ τὴν κατὰ τῆς Τροίας ἐκστρατείαν, ὅπως ἀναγκάσῃ τὸν Λαομέδοντα νὰ δώσῃ τοὺς ὑποσχεθέντας αὐτῷ ἵππους, Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἀποπλανηθεὶς ὑπὸ τῆς Ἥρας εἰς τὴν Κῷ ἐπαναφέρεται εἰς τὸ Ἄργος ὑπὸ τοῦ Διός. Πρὸς τούτοις κυριεύσας ὁ Ἡρακλῆς τοὺς Πολίους κατέστρεψε τὸ βασιλικὸν γένος τοῦ Νηλεως ἐκτὸς τοῦ Νέστορος. Ὡσαύτως παραβαίνων ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ οἴκῳ τὴν ξενίαν ἐφόνευσεν Ἴφικτον, τὸν υἱὸν τοῦ Εὐρύτου, ἵνα λάβῃ τὸν ἵππον αὐτοῦ. Παρ' Ὀμήρῳ ἡ σκηνὴ τῶν ἄθλων τοῦ Ἡρακλέους εἶνε σχεδὸν περιωρισμένη, διότι τελευταῖον σκρῆιον τῆς ἐκστρατείας αὐτοῦ εἶνε ἡ Τροία. Περὶ τῶν 12 ἄθλων διηγεῖται τὰ αὐτὰ, ἃ περ καὶ ὁ Ἡσίοδος, ὅς τις ὅμως ἐν τῇ θεογονίᾳ προσέθηκεν εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου μνημονευομένους μύθους ἐτι πλείονας ἄλλους, ὡς τὸν περὶ τοῦ Νεμέου λέοντος, τῆς λερναίας Ἰδρας, τοῦ Γηρμόνου, τῆς ἐλευθερώσεως τοῦ Προμηθέως καὶ ἐπὶ πλεον ἐξέτεινε τὴν σκηνὴν τῶν ἄθλων. Εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου περιγραφομένην ἀσπίδα τοῦ Ἡρακλέους μνημονεύεται ἡ πρὸς τὸν Κύκνον μάχη, τὸν ἀρπακτικὸν υἱὸν τοῦ Ἀρεως, καθ' ἣν προστατευόμενος ὑπὸ τοῦ Διός, Ἀθηνᾶς καὶ Ποσειδῶνος φονεύει τὸν Κύκνον καὶ κα-

ταδαμάξει τὸν Ἄρην. Προὔτε μνημονεύεται ἐν ταῦθα καὶ ἡ κατὰ τῆς Πύλου ἐκστρατεία καὶ ἡ πληγὴ τοῦ Ἄρεως. Εἰς τοὺς ἀκολουθοὺς ποιητάς μέχρι τοῦ Πινδάρου καὶ τῶν τραγικῶν ἀπαντῶσι πρὸς ταῖς ἄλλαις πράξεσιν ὁμοῦ καὶ πάντες οἱ ἄθλοι, οἱ ἀριθμούμενοι μετὰ τῶν ἐπιβληθέντων ὑπὸ τοῦ Εὐρυσθέως. Ὁ περιορισμένος κύκλος τῶν 12 ἄθλων πιθανῶς ἐτέθη ὑπὸ τοῦ Πεισάνδρου. Ἡ σειρά ἐκάστου γεγονότος παραδίδεται ὑπὸ διαφόρων διαφόρων, ἡμεῖς ὅμως ἀκολουθοῦμεν τὴν τάξιν, ἣ τις διετηρήθη ἐν τινι ἐπιγράμματι τῆς παλατινίου ἀνθολογίας T, 2. 65.

1) *Μάχη πρὸς τὸν ἐν Νεμέᾳ Λέοντα*. Ὁ Εὐρυσθεὺς διατάττει τὸν Ἡρακλέα νὰ φέρῃ τὸ δέρμα τοῦ ἀτρώτου λέοντος τοῦ γεννηθέντος ἐκ τοῦ Τυφῶνος καὶ τῆς Ἐχιδνῆς καὶ διατρίβοντος εἰς τὸ δάσος τῆς Νεμέας. Κατὰ πρῶτον κατέλαβεν αὐτὸν ὁ Ἡρακλῆς διὰ τῶν βελῶν, ἰδὼν ὅμως ὅτι ἦτο ἀτρώτος, ἐδίωξε διὰ τοῦ ῥοπαλοῦ καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἀμρίστομον σπήλαιον, εἴτε φράξας τὴν μίαν τῶν εἰσόδων ὥρμησε κατ' αὐτοῦ διὰ τῆς ἄλλης καὶ κατέπνιξε τὸν λέοντα εἰς τοὺς βραχίονας. Ἐπειτα ἔφερε τὸ θηρίον εἰς Μυκῆνας, ὅπου ὁ δειλὸς Εὐρυσθεὺς τόσον ἐξεπλάγη διὰ τὴν ὑπερφυσικὴν αὐτοῦ δύναμιν, ὥστε ἐκρύβη εἰς χαλκοῦν πίθον ὑπὸ τὴν γῆν καὶ διέταξε τὸν Ἡρακλέα νὰ μὴ ἐρχηται πλέον ἐντὸς τῆς πόλεως, ἀλλ' εἰς τὸ μέλλον νὰ δεικνύῃ τοὺς ἄθλους αὐτοῦ πρὸ τῶν πυλῶν.

2) *Ἡ Αἰρναία Ὑδρα*, γεννηθεῖσα ἐκ τοῦ Τυφῶνος καὶ τῆς Ἐχιδνῆς καὶ τραφεῖσα ὑπὸ τῆς Ἥρας, διέτριβεν ἐν τῷ ἔλει τῆς Λέρνης παρὰ τὸ Ἄργος πλησίον τῆς πηγῆς Ἀρυμῶνης καὶ κατερήμου τὰ πέριξ. Εἶχε δὲ ἐνέα (ἢ 100 ἢ 40,000) κεφαλὰς, ὧν ἡ μία ἦτο ἀθάνατος. Ὁ Ἡρακλῆς κυνηγῶν αὐτὴν διὰ πεπυρακτωμένων βελῶν ἐφόνευε τὰς κεφαλὰς, ἀλλ' ἰδὼν ὅτι ἀντὶ μιᾶς φονευομένης ἀνεφύοντο αἰεὶ ποτε δύο νέαι, κατέκαυσεν αὐτάς δι' ἀντημένων δαυλῶν καὶ ἐπίθηκε τῆς ἀθανάτου κεφαλῆς ἐπὶ

μεγάλην καὶ βαρεῖαν πέτραν, ἐν δὲ τῇ φαρμακερᾷ τῆς Ἰδρας
χολῇ ἐβαψε τὰ βέλη αὐτοῦ, ὥς τε τὰ ἐκ τούτων προσερχόμενα
τραύματα ᾗσαν ἀνίατα (α).

3) Ὁ Ἑρμάνθιος κάπρος κατερχόμενος ἀπὸ τοῦ ὄρους Ἑρ-
μάνθου, κειμένου εἰς τὰ ὄρια τῆς Ἀχαΐας, Ἡλίδος καὶ Ἀρκα-
δίας, διέφθειρε τὴν χώραν τῆς Ψωφίδος. Ὁ Ἡρακλῆς τότε ἐδίω-
ξεν αὐτὸν εἰς βαθεῖαν χιόνά καὶ παγιδεύσας ἐκόμισε ζῶντα πρὸς
τὸν Εὐρυθέα. Ἐξελθὼν εἰς τὸ κυνήγιον τοῦτο ἀπῆντησεν ἐπὶ
τοῦ ὄρους Φαλόῃ τὸν Κένταυρον Φόλον (ἐκ τ. φωλός), ὃς τις
ἐφίλευσεν αὐτὸν ἐν τῷ ἄνθρωπῳ ὁπτὸν κρέας. Καθὼς δὲ ἀνέωξε
τὸν πύθον τῶν Κενταύρων, πλήρη οἴνου ὄντα, ἵνα πῖνῃ, προσῆλ-
θον οὗτοι καὶ ἐπετέθησαν κατ' αὐτοῦ διὰ πετρῶν καὶ στελεχῶν
δένδρων· ἀλλ' ὁ Ἡρακλῆς διεσκέδασεν αὐτοὺς ἄλλους μὲν φο-
νεύσας, ἄλλους δὲ καταδιώξας μέχρι τῆς Μαλέας, ὅπου κατέφυ-
γον εἰς τὸν ὑπὸ τῶν Λαπιθῶν ἐξωσθέντα ἐκ τοῦ Πελίου Χεί-
ρωνα, ὃς τις ὅμως προσεβλήθη ἀκουσίως ὑπὸ βέλους, ὃ περ' ἐπέ-
φερεν ἀνίατον πληγὴν (ἴδ. σελ. 162). Οἱ τοιοῦτοι ἄθλοι καὶ
ἀγῶνες, οἳ τινες οὐδόλως παρηγγέλθησαν ὑπὸ τοῦ Εὐρυθέως,
ὠνομάζοντο *πάρεργα*.

4) Ἐπρεπεν ὡσαύτως νὰ φέρῃ ζῶσαν εἰς τὸν Εὐρυθέα τὴν
Κερυνίτιν χρυσόκερων ἑλαφον, ζῶον ἀφιερωμένον τῇ Ἀρτέμιδι
καὶ διατρίβον ἐπὶ τοῦ ὄρους Κερυνείας μεταξὺ Ἀρκαδίας καὶ
Ἀχαΐας ἢ ἐπὶ τοῦ ἀρκαδικοῦ ὄρους Μαινάλου. Ἐναιατὸν ὄλον
ἐκυνήγει αὐτὴν καὶ θῆ μέχρι τῶν Ἱπερβορείων, ἕως οὗ συνέ-
λαβεν αὐτὴν πληγώσας διὰ βέλους εἰς τὸν πόδα, ὅτε ἐμελλε
νὰ περάσῃ τὸν ποταμὸν τῆς Ἀρκαδίας Λάδωνα.

(α) Ἀπολλοδ. 2, 5, 2. Ὅτε ἐπολέμει ὁ Ἡρακλῆς πρὸς τὴν Ἰδραν,
ἦλθε μέγας καρκίνος πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ. Ὅθεν ὁ Ἡρ. προσέκαλέ-
σατο τὸν ἀρματιλάτην αὐτοῦ Ἴόλαον, υἱὸν τοῦ Ἱφικλέους, παρευ-
ρισκόμενον τότε ἐν τῷ ἀγῶνι. Εἰς τοῦτο ἀναφέρεται ἡ παροιμία «πρὸς
δοῦν εὐδὲ Ἡρακλῆς»· δύο δηλ. καὶ διὰ τὸν Ἡρακλῆ· εἶνε πολλοί. Ὁ
Εὐρυθέως δὲν ᾔβηλεσε (κατὰ τὸν Ἀπολλοδώρον) νὰ λογαριάσῃ τὸν ἀγῶνα
τούτον, ἐπειδὴ ἐπέρανεν αὐτὸν τῇ βοήθειᾳ τοῦ Ἰολάου.

5) Ἐπρεπεν ὁ Ἡρ. κατὰ παραγγελίαν τοῦ Εὐρυσθέως νὰ δώ-
ξῃ καὶ τοξεύτῃ τὰς Στυμφαλίδας ὄρνιθας, ἀπειρον σμῆνος
ὄρνεων ὑπὸ τοῦ Ἀρεως ἀνατραφέντων ἐν τῇ Στυμφαλίδι λίμνῃ
τῆς Ἀρκαδίας καὶ ἐχόντων σιδηροῦς ὄνυχας, πτερόγυια καὶ ῥύγ-
χη καὶ πτερὰ, ἃ τινὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσιν ὡς βέλη. Κρούων
χάλκινα κρόταλα, τὰ ὅποια εἶχε δώσει αὐτῷ ἡ Ἀθηνᾶ, ἠνάγκ-
αζε τὰς ὄρνιθας νὰ ἐξέρχωνται τῆς λίμνης καὶ νὰ τοξεύωνται
ἢ νὰ κυνηγῶνται ὑπ' αὐτοῦ. Κατὰ τὸν ἀρογοναυτικὸν μῦθον ἐ-
φυγον τὰ ὄρνεα ταῦτα πρὸς τὴν νῆσον Ἀρητιάδα πλησίον τῆς
Κολχίδος.

6) Ἀδμήτη, ἡ θυγάτηρ τοῦ Εὐρυσθέως, ἐπεθύμησε νὰ ἔχῃ
τὸν ζωστήρα τῆς Ἰππολύτης, βασιλίσσης τῶν Ἀμαζόνων (σελ.
209), ἡ τις κατ' ἀρχὰς ἤθελε μὲν ἐκουσίως νὰ δώσῃ εἰς τὸν
Ἡρακλέα τὸν ζωστήρα, ἀλλ' ἡ Ἥρα λαβοῦσα τὴν μορφήν τινος
τῶν Ἀμαζόνων κατώρθωσε νὰ γείνῃ μάχη κατ' αὐτῶν, καθ' ἣν
ὁ Ἡρακλῆς φονεύσας τὴν βασιλίσσαν ἔλαβε τὸν ζωστήρα
αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἦτο ἐκτεταμένη, εὐκό-
λως συνῆψαν εἰς ταύτην καὶ πάρεργα, ἐξ ὧν ἡμεῖς καταλέγομεν
ἐνταῦθα μόνον τὴν κατὰ τὴν ἐπάνοδον ἀφίξιν αὐτοῦ ἐν Τροίᾳ,
ὅπου ἔσωσε τοῦ Λαομέδοντος τὴν θυγατέρα Ἡσιόνην ἀπὸ τινος
κήτους σταλέντος ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος. Ὁ δὲ Λαομέδων ὑπε-
σχέθη νὰ δώσῃ αὐτῷ τοὺς δωρηθέντας ὑπὸ τοῦ Διὸς ἵππους
ἀντὶ τοῦ ἀρπαγέντος Γαρυμήδους. Ἐπειδὴ δὲ ἤρνηθη νὰ δώσῃ
αὐτῷ αὐτούς, ὁ Ἡρ. ἀναχωρῶν ἠπειλήσεν. ὅτι θὰ κηρύξῃ πό-
λεμον κατ' αὐτοῦ.

7) Ἡ ἑπ' αὐτοῖς τοῦ Αὐγείου. Ὁ Εὐρυσθεὺς διέταξε τὸν Ἡρα-
κλέα, ὅπως εἰς μίαν ἡμέραν ἐκκαθάρῃ τὴν κόπρον τοῦ βουστα-
σίου τοῦ Αὐγείου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἡλίου, βασιλέως τῆς Ἠλίδος,
ὃς τις μέγαν πλοῦτον εἰς πόλιν κατέκτηται. Ὁ Ἡρακλῆς ἐξετέ-
λεσε τὸ πρόβλημα τοῦ Αὐγείου χωρὶς νὰ εἰπῇ τι περὶ τῆς πα-
ραγγελίας τοῦ Εὐρυσθέως καὶ ἔλαβε πρὸς τοῦτο τὸ δέκατον
τῶν βοσκημάτων. Ὁ Αὐγείας συνεφώνησεν, διότι τὴν ἐκτέλε-

σιν τῆς ὑποσχέσεως ἐθεώρει ἀδύνατον· ἀλλ' ὁ Ἡρακλῆς ἐστρεψε τὸ ρεύμα τῶν ποταμῶν *Πηγεῖοῦ καὶ Ἀλφειοῦ* εἰς τὸ βουστάσιον, ὥστε ἐν βραχεὶ χρόνῳ ἐξερρῆ ἅπανα ἡ κόπρος. Μαθὼν ὅμως ὁ Αὐγείας ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο ἐξετέλει τῇ προσταγῇ τοῦ Εὐρυσθέως δὲν ἤθελε νὰ δώσῃ τὰ ὑποσχεθέντα (α), διὰ τὸ ὅποιον ἔπειτα ἐστράτευσε ὁ Ἡρακλῆς κατὰ τοῦ Αὐγείου, ἀλλὰ προσβλήθεις εἰς τὴν στενὴν πάροδον τῆς Ἡλίδος ὑπὸ τῶν ἀνεψιῶν τοῦ Αὐγείου, τῶν *Μολιονιδῶν Κτεάτου καὶ Εὐρύτου* (υἱῶν τοῦ Ἄκτορος ἢ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Μολιόνης) ἀπώλεσε μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ. Διὸ ὁ Ἡρ. ἐπιτεθεὶς κατὰ τῶν *Μολιονιδῶν* ἐν *Κλεωναῖς*, ἀπερχομένων ἐκ τῆς Ἡλίδος εἰς τοὺς Ἰσθμικοὺς ἀγῶνας ἐφόνευσεν αὐτούς· μετὰ ταῦτα ἡρέμωσε τὴν χώραν τοῦ Αὐγείου καὶ ἀπέκτεινεν αὐτόν τε καὶ τοὺς υἱούς. Ἐἵτα κατὰ Πίνδαρον ἱδρυσεν τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας.

8) Συνέλαβεν καὶ ἡγάγεν εἰς *Μυκῆνας* τὸν ὑπὸ τοῦ ὀργισθέντος Ποσειδῶνος σταλέντα *ταῦρον*, ὃς τις μανιωδῶς ἐν τῇ Κρήτῃ περιφερόμενος κατέστρεψε τὸ πᾶν καὶ ὅς τις ἀφέθῃ πάλιν τότε ἐλευθερός. Κατὰ τὸν ἀθηναϊκὸν μῦθον ἦλθε τὸ θηρίον μέχρι τοῦ *Μαραθῶνος* καὶ ἔκτοτε ἀπαντᾷ εἰς τοὺς μύθους τοῦ *Θησέως* ὡς πληγὴ τῆς χώρας.

9) ἡγάγεν ὡσαύτως εἰς *Μυκῆνας* τοὺς ἵππους *Δείνον, Ξάνθον* καὶ *Ποδάργην* τοῦ *Διομήδους*, τοῦ βασιλέως τῶν Βιστόνων, ἔθνους *Θρακίου*, τοὺς ὁποίους ἔτρεφε ὁ *Διομήδης*, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρεως καὶ τῆς *Κυρήνης*, ἐκ τοῦ κρέατος τῶν ξένων, τῶν αὐτόθι ἐρχομένων. Ὁ δὲ Ἡρακλῆς νικήσας ἐρριψεν αὐτόν ἵνα καταβρωθῇ ὑπὸ τῶν ἵππων, οἳ τινες ὅμως κατέφαγον καὶ τὸν φίλτατον Ἄδδηρον, υἱὸν τοῦ Ἑρμοῦ, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ὁ Ἡρ. ἐκτίσε πόλιν ἀπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν Ἀδδῆρα. Ὁ Εὐρυσθεὺς ἀφιερῶσας αὐτοὺς τῇ Ἡρᾷ ἀφῆκεν ἐλευθέρους, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα κατεσπάραξαν ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου ἄγρια θηρία.

10) Οἱ βόες τοῦ *Γηρυόνου*, ἔχοντος τρία ἐκ τῆς γαστροῦς

(α) Ἀπολλοδ. 2, 5, 5. Ἐντεῦθεν ἡ παροιμία «Αὐγείου κόπρος».

συμφύμενα σώματα (τρισώματος), ἐβόσκοντο εἰς τὴν πρὸς τὰς
 δυσμὰς κειμένην νῆσον Ἑρύθειαν (ἐρυθρὰν νῆσον) πλησίον τῶν
 βωῶν τοῦ Ἄδου ὑπὸ τοῦ θουκόλου Εὐρυτίωτος καὶ ἐφυλάττοντο
 ὑπὸ τοῦ δώδεκα κεφαλὰς ἔχοντος κυνὸς Ὀρθρον· ὁ Ἡρακλῆς
 διαταχθεὶς νὰ ἀρπάσῃ τούτους ἐπορεύθη διὰ τῆς Εὐρώπης καὶ
 Λιβύης καὶ ὑψώσεν εἰς τὰ ὄρια τῆς χώρας ταύτης, ἀμνηστέωσι
 τοῦ πορθμοῦ τοῦ Γιβλαρτάρ, στήλας (Ἡράκλειαι στήλαι) ὡς
 σημεῖα τῆς μακροτάτης αὐτοῦ πορείας· Ἐπειδὴ δ' ὁ εἰς τὴν δύ-
 σιν καταβαίνων Ἥλιος ἔκαιεν αὐτὸν κατὰ τὴν πορείαν, ἐξέ-
 τεινε τὸ τόξον κατὰ τοῦ Ἥλιου, ὃς τις θαυμασὰς τὴν τόλμην
 ἐδάνεισεν αὐτῷ τὸ κωθονοειδὲς σκῆφος (σκύφος), δι' οὗ ὁ Ἡ-
 ρως ἐφέρετο ὑπὲρ τὸν Ἰκεανόν. Εἰς τὴν Ἑρύθειαν φθάσας ἐφύ-
 νευσε τὸν Εὐρυτίωνα καὶ τὸν Ὀρθρον, ἐξήγαγε τοὺς βόους καὶ
 ἐθανάτωσε τὸν καταδιώκοντα αὐτὸν Γηρυόνην. Ἐπιστρέφων δὲ
 διὰ τῆς χώρας τοῦ Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἰταλίας ἀνέβη τὰ Πυρη-
 ναῖα καὶ τὰς Ἀλπεῖς.— Αὕτη ἡ ἐκτεταμένη πορεία ἐδῶκε πολ-
 λὰς ἀφορμὰς πρὸς καλλωπισμὸν καὶ παρεμβολὰς παρίργων
 (παλαίει ἐν Λιβύῃ μετὰ τοῦ Ἀρταίου, υἱοῦ τῆς Γῆς, τὸν ὁποῖον,
 ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς γῆς τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐλάμβανε πάντοτε νέας
 δυνάμεις, ὑψώνει καὶ ἀποπνίγει εἰς τοὺς βραχίονας αὐτοῦ· φέ-
 νει τὸν Βοόειριν ἐν Αἰγύπτῳ, μάχεται κατὰ τῶν Γιγάντων
 παρὰ τὴν Κύμην, κατὰ τοῦ Ἑρυγος ἐν Σικελίᾳ καὶ ἀποκτείνει
 τὸν ληστὴν Ἀλκυονέα εἰς τὸν Ἰσθμόν). Μάλιστα οἱ Ῥωμαῖοι
 συγγραφεῖς εἰς ταύτην τὴν πρὸς δυσμὰς πορείαν συνῆψαν τοὺς
 περὶ Ἡρακλέους μύθους αὐτῶν.

11) Ἡ ἀρπαγὴ τοῦ Κερβέρου ἐκ τοῦ Ἄδου ἀναφέρεται
 συνήθως δωδέκατον, διότι εἶνε τὸ δυσκολώτατον. Ὁ Ἡρακλῆς
 καταβὰς παρὰ τὸ Ταίναρον ἡλευθέρωσε τὸν Θησέα, δεδεμένον
 ὄντα μετὰ τοῦ Πειριθόου πλησίον τῶν θυρῶν τοῦ Ἄδου. Ὅτε
 δὲ, θελήσας καὶ τοῦ Πειριθόου τὰ δεσμὰ νὰ λύσῃ, ἐσείσθη ἡ γῆ,
 ἔπαυσε τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτοῦ, ὁ δὲ Ἄδης ἐπέτρεψε τῷ Ἡρα-
 κλεῖ νὰ φέρῃ εἰς τὸν ἄνω κόσμον τὸν Κέρβερον, ἃν ἐνίκα αὐτὸν

ἀνευ ὄπλων. Εἰς τὸν Ἀχερῶνα ἀπήντησε τὸν κύνα καὶ δῆσας αὐτὸν ἀνήγαγεν εἰς τὴν γῆν παρὰ τὴν Τροϊζῆνα (ἢ Ταΐναρον ἢ Ἐρμιόνην κ. ἄ.). Δεῖξας δὲ εἰς τὸν Εὐρυσθέα, ἐπανερέρεν αὐτὸν εἰς τὸν ἄδην.

12) Τὰ χρυσὰ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων ἐδωρήσατο ἡ Γαῖα εἰς τὴν Ἥραν κατὰ τὸν μετὰ τοῦ Διὸς γάμον αὐτῆς. Ἑσπερίδες δὲ αἱ θυγατέρες τῆς Νυκτός, καὶ ὁ δράκων Λάδων ἐφύλαττον αὐτὰ εἰς τὰ ἔσχατα τῆς δύσεως πέραν τοῦ Ὠκεανοῦ, πλησίον τοῦ Ἀτλαντος· ἀλλ' ὁ Ἡρακλῆς ἐπρεπε νὰ φέρῃ αὐτὰ εἰς τὸν Εὐρυσθέα. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ ἐκστρατεία αὕτη εἰς τὰ ἔσχατα ἄκρα ἐγένετο καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἠγνόει ποῦ εὕρισκοντο οἱ κῆποι τῶν Ἑσπερίδων, οἱ ἄνθρωποι ἐπλάσαν, ὅτι ἐρευνῶν εἰς πλείστους τόπους κατώρθωσε διάφορα θαυμάσια ἔργα· πρὸς δὲ συνέχεαν ταύτην τὴν πορείαν πρὸς τὴν πρὸς τοὺς βούς τοῦ Γηρυόνου, ἐπειδὴ ἐφαντάζοντο τὸν τόπον ἀμφοτέρων εἰς τὰ ἔσχατα τῆς δύσεως. Μετὰ μικρὰν περιπλάνησιν ἦλθε τέλος εἰς τοὺς Ὑπερβορείους (α) καὶ εἰς τὸν Ἀτλαντα βαστάζοντα τὸν οὐρανόν. Οὗτος ὑπῆγε νὰ φέρῃ τὰ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων ἀντὶ τοῦ Ἡρακλέους, ὅς τις ἐκράτει ἐπ' ὧμων τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ, ὃν ὅμως ἐπιστρέψας ὁ Ἀτλας μετὰ τῶν τριῶν μύλων δὲν ἠθέλησε πλέον ν' ἀναδεχθῇ, ἀλλ' ἤθελεν ὁ ἴδιος νὰ φέρῃ τὰ μῆλα εἰς τὸν Εὐρυσθέα. Ἀλλ' ὁ Ἡρακλῆς ἐξηπάτησεν αὐτὸν προτείνων νὰ κρατήσῃ τὸν οὐρανόν, ἐφ' ὅσον κατασκευάσῃ προσκεφάλαιον, ἵνα μὴ ὁ οὐρανὸς καταθλίβῃ αὐτόν πολὺ. Ὁ Ἀτλας ἐξηπατήθη καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἀπῆλθεν ἔχων τὰ μῆλα, τὰ ὁποῖα δεῖξας εἰς τὸν Εὐρυσθέα καὶ λαβὼν πάλιν ὡς δῶρα, ἀφιέρωσε τῇ Ἀθηνᾷ, ἥ τις ἐπανερέρεν αὐτὰ, ὅπου ἦσαν πρότερον.

δ) Μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν 12 τούτων ἁθλῶν ὁ Ἡρακλῆς

(α) Ὑπερβορεῖοι εἶνε ἰδίως μυθικὸν ἔθνος ζῶν ἐν μακρὴν ὁδῷ πρὸς τὰ βόρεια ἄκρα τῆς γῆς πέραν τοῦ Βορρᾶ. Οἱ μετὰ ταῦτα μετέθεσαν αὐτοὺς καὶ εἰς τὰ δυτικὰ ἄκρα.

ἐλευθερωθεὶς ἐκ τῆς παρὰ τῷ Εὐρύτου δουλείας ἐπανήλθεν ἐν Θήβαις, ὅπου συνέζευξε τὴν προτέραν γυναῖκα Μεγάραν μετὰ τοῦ ἀνεψιῦ Ἰολάου. Εἶτα ἐπορεύθη εἰς Οἰχαλίαν (ἐν Θεσσαλίᾳ ἢ κατὰ ὑστέρους μύθους ἐν Εὐβοίᾳ ἢ Μεσσηνίᾳ) πρὸς τὸν βασιλέα Εὐρυτον, ὅπως νυμφρευθῇ τὴν κόρην αὐτοῦ *Ἰόλην*. Ἀλλ' ὁ Εὐρυτος ἤρνηθη τοῦτο καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐκλάπησαν οἱ βόες αὐτοῦ ὑπόπτευσεν ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἦτο ὁ κλέπτης. Ὅθεν ὁ Ἰφίτας, ὁ υἱὸς τοῦ Εὐρύτου, ἐπορεύθη πρὸς τὸν Ἡρακλέα καὶ κατέπεισεν αὐτὸν νὰ ζητήσωσιν ὁμοῦ τοὺς βόας, ἔνα ἐνώπιον τοῦ πατρὸς δικαίωσιν αὐτόν. Τοῦτο καὶ ἐγένετο. Ὅτε δὲ ἦσαν ἐν Τίρυνθι, κατεκρήμυσεν ὁ Ἡρ. ἐκ τῶν τειχῶν εἰς τινα περίοδον τῆς μανίας αὐτοῦ τὸν φίλον καὶ σύντροφον ὥστε ἀπέθανε. Τούτου ἕνεκα περιέπεσεν ὁ Ἡρακλῆς εἰς βαρεῖαν ἀσθένειαν ἵνα ἰαθῇ δέ, ἔπρεπε τρία ἔτη νὰ ὑπηρετῇ ἐπὶ μισθῷ. Ἐπωλήθη δ' ἔπειτα κατὰ μεταγενέστερον μῦθον εἰς *Ὀμφάλην*, τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰαροδάνου καὶ βασίλισσας τῆς Λυδίας, ὑπὸ τῆς ὁποίας ἠναγκάσθη νὰ ἐργάζεται ἐντὸς γυναικῶνος γυναικεῖα ἔργα. Ὅμοίως δ' ἐπεχείρησε κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον τῆς δουλείας διαφόρους ἥρωικας ἐκδρομὰς.

Μετὰ τὴν παρὰ τῇ Ὀμφάλῃ δουλείαν λέγεται, ὅτι ὁ Ἡρ. ἐπολέμησε πρὸς *Λαομέδοντα*, τὸν βασιλέα τῆς Τροίας. Αὕτη ἢ ὑπὸ Ὀμήρου ἤδη μνημονευομένη ἐκστρατεία ἐτι πλέον ἐξετάθη ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων. Μεταξὺ τῶν ἡρώων τῶν ἀκολουθούντων αὐτῷ εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τὰ μάλιστα προέχει ὁ *Τελαμών*, ὃς τις εἰσέβαλε πρῶτος εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως. Ὅτε δὲ ὁ ἐρχόμενος κατόπιν Ἡρ. ὀργισθεὶς, διότι ἄλλος προέλαβε, συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ φονεύσῃ αὐτὸν διὰ τοῦ δόρατος, τότε ὁ *Τελαμών* αἰσθανόμενος τὸν κίνδυνον ἐν τῷ ἅμα συνήρωσε λίθους, ὅπως, ὡς εἶπε, κτίσῃ βωμὸν εἰς Ἡρακλέα τὸν *Καλλίκορον* καὶ οὕτω κατεπράυνε τὴν ὀργὴν τοῦ συντρόφου αὐτοῦ, ὃς τις ἔδωκεν αὐτῷ γέρας τὴν *Ἡσίοκην*, ἢ τις, ὅτε ἐπετράπη αὐτῇ νὰ ἐκλέξῃ τινὰ τῶν αἰχμαλώτων, ἀπελύτρωσε διὰ τῆς

καλύπτρας τὸν μόνον ἐκ τῆς ὅλης οἰκογενείας ἀπολειφθέντα ἀδελφὸν *Ποδάριον*, ὅς τις ἐντιϋθεν ὠνομάσθη *Πρίαμος* = ἐξηγορασμένος. Μετὰ ταῦτα ἐπιστρέψας ὁ 'Ηρ. ἐν 'Αργεῖ (ιδ. σελ. 36) ἐπεχείρησε τὴν κατὰ τοῦ Αὐγείου ἐκστρατείαν καὶ εἴτα τὴν κατὰ τῆς Πύλου.

Οὐ πολὺ ὕστερον ἐπορεύθη ὁ 'Ηρακλῆς εἰς Καλυδῶνα τῆς Αἰτωλίας καὶ ἐμνηστεύθη *Δηϊάνειραν*, τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως *Οἰρέως*. Ἐνταῦθα ἀγωνισθεὶς περὶ τῆς παρθένου πρὸς τὸν θεὸν 'Αχελῶον μνηστῆρα καὶ αὐτὸν, ἐνίκησε καὶ ἔλαβεν τὸ γέρας· μετὰ μακρὰν δὲ ἐν Καλυδῶνι διαμονὴν ἐπαρεύθη μετὰ τῆς νέας συζύγου εἰς Τραχίνα κατὰ τὴν Οἶτην πρὸς τὸν φίλον *Κήρυκα*· ἀλλὰ καθ' ὁδὸν διερχόμενος διὰ τοῦ ποταμοῦ *Εὐήροιο* παρέδωκε τὴν Δηϊάνειραν εἰς τὸν Κένταυρον *Νέσσον*, διαπορθεύσαντα ἐπὶ μισθῷ εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην τοὺς ὁδοιπόρους, ὅς τις ὅμως ἀγροῖκος ὦν προσεπάθησε νὰ εὐιάσῃ τὴν Δηϊάνειραν. Ὁ δὲ 'Ηρ. τοξεύσας τιτρώσκει τὸν Νέσσον, ὅς τις ἀποθηήσκων παρήγγειλε τῇ Δηϊανείρᾳ νὰ διαφυλάξῃ ὡς φίλτρον ἐντὸς κόγλου τὸ ἐκ τοῦ φαρμακεροῦ τόξου ρέον αἷμα, ἵνα χρησιμεύσῃ, ὅταν ὁ 'Ηρ. ἀγαπήσῃ ἄλλην. Τοῦτο ἐγένετο μετὰ καιρὸν αἰτία τοῦ θανάτου τοῦ ἥρωος (α). — Πλησίον τῆς Τραχίνος συναντήσας ὁ 'Ηρ. τὸν *Κύκνον* καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ 'Αρην ἡγωνίσθη πρὸς αὐτοὺς βοηθούμενος ἅμα ὑπὸ τε τοῦ 'Ιολάου καὶ τῆς 'Αθηνᾶς καὶ τὸν μὲν Κύκνον ἐφόνευσε, τὸν δὲ 'Αρην ἐπλήγωσεν. Εἴτα καθυπέταξε τοὺς Δρύοπας καὶ ἐπολέμησε τοὺς Λαπίθας προσκληθεὶς εἰς βοήθειαν ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος *Λίγυμιου*.

ε) *Τελευταῖαι τύχαι καὶ ἀποθῆσις τοῦ 'Ηρ.* Ὁ Ὅμηρος συδῶλως διηγεῖται πῶς ὁ 'Ηρ. ἀπέθανε· λέγει δὲ μόνον ὅτι καὶ αὐτὸν τὸν ἰσχυρὸν, τὸν πεφλημένον τοῦ Διὸς ἡ Κῆρ κατέλαβεν,

(α) Ὁ Κένταυρος Νέσσος ἀπῆλθεν εἰς τὴν χώραν τῶν Λοκρῶν, ὅπου καὶ ἀπέθανε, καὶ ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐξῆλθε τοσαύτη δυσωδία, ὥστε ἐπεκράτησεν ἕκτοτε νὰ ὀνομάζωνται οἱ Λοκροὶ Ὁ ζ ὁ λ α ι.

ὥστε ἡ Μοῖρα καὶ ὁ ἀργαλέος χάλος τῆς Ἥρας ἐδάμασαν αὐτόν.
 Ἐν τῷ ἄδῃ ἀπαντᾷ ὁ Ὀδυσσεὺς τὸ εἰδῶλον αὐτοῦ, ὃ περ,
 τυκτὶ ἐρεμνῇ ἐοικός, περιέρχεται ἔχον γυμνὸν τάξον καὶ φοβε-
 ρὸν ὄϊστόν· αὐτὸς δὲ τέρπεται ἐν Ὀλύμπῳ ἐν συμποσίοις μετὰ
 τῶν ἀθανάτων θεῶν καὶ ἔχει τὴν καλλίσφυρον Ἥβην, τὴν ὠραίαν
 θεὰν τῆς νεότητος, μεθ' ἧς εἶχε καὶ βωμόν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν
 Φλιούντι τῆς Ἀργολίδος ὅπου καὶ ἐορτὴν ἤγον λεγομένην *κισ-
 σουόμους*. Οἱ Φιλιάσιοι, οἳ τινες ἐκάλουν ταύτην τὸ πάλαι *Γα-
 νομήδαρ*, ἐτίμησαν μεγάλως διότι οἱ εἰς τὸ ἱερὸν αὐτῆς, ὡς εἰς
 ἄσυλον, προσερχόμενοι ἀπελύοντο, Ἀλλ' ἅπαν τὸ χωρίον τοῦτο
 δὲν εἶνε τοῦ Ὀμήρου καὶ αἱ λέξεις αἰδῶλον· αὐτὸς δὲ μετ'
 ἀθανάτοισι θεοῖσι τέρπεται ἐν θαλίσῃ καὶ ἔχει καλλίσφυρον
 Ἥβην, ἢ ἐν ταῖς ὁποίαις ἀπαντᾷ ἡ διαφορὰ μετὰ τὸ εἰδῶλον καὶ
 ἀληθοῦς ζῶντος Ἡρακλέους, εἶνε μεταγενεστέρα παρεμβολὴ τοῦ
 Ὀνομακρίτου. Κατὰ τὴν καθ' αὐτὸ ὁμηρικὴν ἀντίληψιν δυνάμεθα
 μόνον νὰ παραδεχθῶμεν εἰδῶλον τοῦ Ἡρακλέους ἐν τῷ ἄδῃ·
 διότι μετὰ τὸν Ὀμήρον πρῶτον ἤρχισαν νὰ πιστεύωσιν ὅτι ὁ
 Ἥρ. ἦρθη μετὰ τῶν ἀθανάτων καὶ ὅτι ἐνομφεύθη τὴν Ἥβην,
 ἐπειδὴ ἡ διαμονὴ ἐν τῷ ἄδῃ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ὅς τις ἐπὶ τῆς
 γῆς διέπραξε τοσαῦτα, ἐθεωρεῖτο ἀναξία. Παρ' Ἡσιόδῳ εὐρίσκο-
 μεν τὴν δοξασίαν ταύτην ἤδη πληρέστατα ἐξεικονιζομένην καὶ
 οἱ μεταγενέστεροι ἐξέτειναν καὶ ἐκόσμησαν τοὺς μύθους περὶ τοῦ
 θανάτου καὶ τῆς ἀποθεώσεως αὐτοῦ μετὰ ἰδιαιτέρας ἀγάπης.
 Αἱ κυριώτεραι ἐκστρατεῖαι αὐτοῦ εἰσιν αἱ ἐξῆς.

Ἐκ τῆς Τραχίνος ἐξεστράτευσεν μετὰ στρατιᾶς κατὰ τῆς ἐν
 Εὐβοίᾳ *Οἰχαλλας*, ὅπως ἐκδικηθῇ τὸν *Εὐρυτολ*. Κατακτῆσας
 τὴν πόλιν ἀπέκτεινεν αὐτόν μετὰ τῶν υἱῶν καὶ ἀπήγαγε *Ιό-
 λην*, τὴν θυγατέρα αὐτοῦ. Καθὼς δὲ ἔμαθεν ἡ Διὶ ἀνείρεα ὅτι
 ἐπέτρεψε νικητὴς μετὰ τῆς ὠραίας *Ιόλης*, ἔστειλεν εἰς αὐτόν,
 ὅπως ἐπαναλάβῃ τὸν πρὸς αὐτὴν ἔρωτα, ἐν φόρεμα ἐμβεβαμ-
 μένον εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Νέσσου δούρην αὐτῇ φίλτρον. Μόλις ἐφό-
 ρησεν ὁ Ἡρακλῆς τὸν χιτῶνα καὶ ἐθερμάνθη τὸ σῶμα, εἰς ἐδυσ-

τὸ διὰ τοῦ φίλτρον δαχτυλίδιον φάρμακον εἰς τὰ μέλη αὐτοῦ, τὰ ὅποια ἤρχισαν νὰ σήπωνται· ἐκεῖνος δὲ καταληφθεὶς ὑπὸ φερωτάτων ἀλγηδόνων σφενδονίζει τὸν κομιστὴν τοῦ χιτῶνος *Μιχαρ* εἰς τὴν θάλασσαν· ἔπειτα ἔρχεται εἰς τὴν Τραχίνα, ὅπου ἡ Δηϊάνειρα ἀκούσασα περὶ τῶν συμφορῶν, τὰς ὁποίας ἐπέφερεν αὐτῇ ἀγνοοῦσα καὶ ἄκουσα, ἐφόνευσεν ἑαυτήν. Ἀφ' οὗ ὁ Ἡρακλῆς διεφωτίσθη, παρὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ *Υἱοῦ* περὶ τοῦ ὑπὸ τῆς μητρὸς ἀνάκως διαπραχθέντος κακουργήματος καὶ ἤκουσεν, ὅτι ἦτο τὸ φίλτρον τοῦ ὑπ' αὐτοῦ φονευθέντος Νέσσου, ἐνόησε τὸ πλησιάζον αὐτοῦ τέλος, διότι ἀνεμνήσθη τοῦ ποτὲ δοθέντος αὐτῷ χρησμοῦ, ὅτι θὰ ἀποθάνῃ ὑπὸ τινος τῶν ὑπ' αὐτοῦ θανατωθέντων. Ὅθεν ἀφ' οὗ παρηγγείλε τὸν *Υἱον* νὰ νυμφευθῇ τὴν *Ιόλην*, κατασκευάζει ὁ ἴδιος πυρὰν ἐπὶ τῆς Οἴτης καὶ ἀνάβας ζητεῖ παρὰ τῶν διερχομένων, ἵνα ἀνάψωσιν αὐτήν. Τοῦτο ἐπὶ τέλους κάμνει ὁ *Ποῖας* ἢ τούτου ὁ υἱὸς *Φιλοκτήτης*, ὃς τις διὰ τοῦτο λαμβάνει παρὰ τοῦ Ἡρ. τὰ βέλη. Ἐν ᾧ δὲ ἐκαίετο ἡ πυρὰ, ἐγένοντο ἔβρονται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸ πᾶν ταχέως κατεστράφη, αὐτὸν δὲ τὸν Ἡρ. ἀνεβίβασεν ἐν νέφος ὑπὸ τὸν κρότον τῆς ἐβροντῆς εἰς τὸν Ὀλυμπον, ὅπου ἐφιλιώθη πρὸς τὴν Ἥραν καὶ ἐνυμφεῖσθαι τὴν Ἥσθην, ἥ τις ἐγέννησεν ἐξ αὐτοῦ τὸν *Αἰεζίαρην* καὶ *Αἰετῆτον*, ὀνόματα, τὰ ὅποια δηλοῦσι αὐτὸν τὸν ἀνίκητον καὶ αἰεζίκακον Ἡρακλέα.

Εὐθὺς μετὰ τὴν ἀποθέωσιν αὐτοῦ ὁ *Ἰόλαος* καὶ ἄλλοι φίλοι ἐθυσίασαν τῷ Ἡρακλεῖ ἐκεῖ, ὅπου ἦτο ἡ πυρὰ· μετὰ τὸ παράδειγμα τοῦτο ὁ *Μερόλιος* ἐθυσίασε καὶ ἰδρύσεν αὐτῷ ἥρωικὴν λατρείαν. Τοῦτο ἔπραξαν μετ' οὐ πολὺ καὶ οἱ Θηβαῖοι καὶ τὰ λοιπὰ φύλα τῶν Ἑλλήνων ἐν τε τῇ μητροπόλει Ἑλλάδι καὶ ἐν ταῖς ἀποικίαις. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐτίμησαν αὐτὸν κατὰ πρῶτον ὡς θεὸν διὰ πανηγυρικῆς θυσίας καὶ τὸ παράδειγμα αὐτῶν ἠκολούθησαν οἱ Ἕλληνες πάντες ὥστε προσεφέροντο εἰς τὸν Ἡρακλῆ ἑξ ἴσου θυσίαι ἥρωικαὶ καὶ θείαι· πρὸς δὲ ἰδρύσαν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ καὶ ἀγῶνας (*Ἡράκλεια*).

ὅτι οἱ Ἕλληνες, οὕτω καὶ ἄλλα ἔθνη εἶχον τοὺς ἐθνικαὺς αὐτῶν ἥρωας, ἰδεῶδές τι τῆς ἡρωικῆς αὐτῶν ῥώμης. Ὅπου οἱ Ἕλληνες ἐλάβανον γινῶσιν ὁμοίου τινὸς ἄντος, διεκλήρυττον αὐτὸ ὡς τὸν ἴδιον Ἑρακλέα ἢ τοῦλάχιστον μετέφερον εἰς αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ Ἑρακλέους. Οὕτως ἐλεγόν περὶ Αἰγυπτίου, φοίνικος, πέρσου, λυδοῦ Ἑρακλέους κτλ. συγχέοντες πάντοτε τοὺς ξένους μύθους πρὸς τοὺς ἐγχωρίους. Ὡς αὐτως ὁ ἰταλικὸς *Hercules* ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ· ἀλλ' εἶνε σχεδὸν βέβαιον, ὅτι ἡ ἰδέα καὶ οἱ μῦθοι περὶ τοῦ ἑλλήν. Ἑρακλέους, οἳ τινες ἐκ τῶν ἐλληνικῶν ἀποικιῶν διεδόθησαν εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν, συνεκράθησαν πρὸς τὰς ἀντιλήψεις καὶ τοὺς μύθους ἀρχαίων Ἰταλῶν ἡρώων ὁμοίου εἶδους. Καθ' ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν εἶχεν ὁ Ἑρακλῆς ἀγάλματα, ναοὺς καὶ βωμοὺς, μάλιστα δὲ καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ αὐτῇ.

Ἐκ τῶν ἰταλικῶν μύθων ἀναγέρομεν μόνον τὸν περὶ τοῦ γίγαντος *Κάκου* (*Cacus*). Ὅτε ὁ Ἡρ. ἐκ τῆς Ἐρυθραίας ἐφερεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τοὺς βοῦς τοῦ Γηρυόνου, τότε ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀβοριγενῶν (*Aborigenes* = Ἀυτόχθονες, ἴδε Εὐάνδρον), κοιμωμένου τοῦ Ἑρακλέους, ἐκλάπησαν βόες τινὲς ὑπὸ τοῦ τεραστίου καὶ πυριπνόου γίγαντος Κάκου, τοὺς ὁποίους ἔσυρεν εἰς τι σπηλαιὸν ὅπισθεν ἀπὸ τῶν οὐρῶν, ὅπως μὴ ἀκολουθῶν τὰ ἴχνη τῶν βοῶν ἀποκλύψῃ ὁ Ἑρακλῆς τὴν διαμονὴν αὐτῶν. Ὁ μυκηθμὸς ὅμως ἐφανερώσε τὸν κλέπτην, τὸν ὅποιον ὁ Ἑρακλῆς φονεύσας ἐθυσίασεν εἰς *Πατέρα τὸν Εὐρέτην* (*Pater Inventor*) καὶ οὕτως ὁ μὲν *Εὐάνδρος* (*Evander*), μετανάστης ἐκ τῆς Ἀρκαδίας, προσελθὼν μετὰ τῶν παμμένων τῆς χώρας ἐκτίσσε βωμὸν (*ara maxima*) καὶ ἐθυσίασε τῷ Ἑρακλεῖ· οἱ δὲ *Ποτίτιαι* καὶ *Πινάριοι* (*Politii* καὶ *Pinari*) κατέστησαν προστάται τῆς θεμελιωθείσης λατρείας τοῦ Ἑρακλέους.

Ἡ λατρεία τοῦ Ἑρακλέους ἐν Σικελίᾳ, Κύρῳ, Σαρδοῖ, Μελίτῃ, ἐν Γαδείροις τῆς Ἰβηρίας (Ισπανίας), εἶνε πιθανῶς ἀρχαῖς φοινικικῆς καὶ αἱ ἡράκλειοι στήλαι ὠνομάσθησαν ἐκ τοῦ φοινικ.

κικοῦ Ἡρακλέους (Μελκάρου ἢ Μελικάρθρου). Καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ ἐλατρεύετο Ἡρακλῆς τις.

Τῷ Ἡρακλεῖ ἱερά ἦσαν ἡ λεύκη, ἡ ἐλαία, ὁ κισσὸς καὶ αἱ θερμαὶ πηγαί. — Ἡ τέχνη παρέστησεν αὐτὸν πολλάκις ὡς τέκνον, νεανίαν καὶ ἀκμαῖον ἄνδρα. Ὑπὸ τὴν τελευταίαν μορφήν ἀναφαίνεται ἰδίως ἐκτελεστῆς ἀπείρων ἀγώνων καὶ μαχῶν, ἔχει μυῶνας δυνατοῦς, εὐρύ στήθος καὶ βραχὺν ταυροειδῆ αὐχένα, κεφαλὴν δὲ καὶ ὀφθαλμοὺς ἀναλόγως μικροῦς. Αἱ τρίχες πυκναὶ καὶ βραχεῖαι, τὸ μέτωπον εἶνε προηγμένον πολὺ, οἱ χαρακτῆρες τοῦ προσώπου εἶνε ἐμβριθεῖς καὶ σοβαροί. Συνήθης αὐτοῦ ὅπλισμός εἶνε ῥόπαλον καὶ τόξα, ἐνδυμασία δὲ ἡ λεοντῆ. Περιφρημὸν ἄγαλμα εἰς ἐτὶ διατηρούμενον εἶνε ὁ ὀνομαζόμενος *Φαρνείσιος Ἡρακλῆς*.

Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἡρ, τῶν ὁποίων ἀπείρος πληθὺς ἀριθμεῖται, ὀνομάζονται *Ἡρακλεῖδαι* κατ' ἐξοχὴν δὲ καλοῦνται οὕτως οἱ ἀπόγονοι οἱ ἐκστρατεύσαντες κοινῇ μετὰ τῶν Δωριέων εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπως κατακτήσωσι τὰς ὑπὸ τῶν προγόνων αὐτῶν πρότερον κατεχομένης χώρας (Ἄργος, Λακεδαιμόνα, τὴν Πύλον τῆς Μεσσηνίας). Μυθεύεται λοιπὸν ὅτι Ὑλλος ὁ τοῦ Ἡρακλέους ἐφυγε μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἐκ τῆς Τραχίνος, ὅπου ὁ Κήρυξ δὲν ἠδύνατο νὰ προστατεύσῃ αὐτὸν κατὰ τῶν πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐνεδρῶν τοῦ Εὐρυσθέως, μέχρις οὗ εὔρεν ἐν Ἀθήναις προστασίαν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἠρνοῦντο νὰ παραδώσωσι τοὺς ἱκέτας, ὁ Εὐρυσθεὺς ἐκήρυξε πόλεμον κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ἐνίκηθη πλησίον τῶν Σκειρωνίδων πετρῶν ὑπὸ τοῦ Θησεῦς, Ὑλλου καὶ Ἰολάου καὶ ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ, ἀφ' οὗ ἡ *Μακαρία*, ἡ ἀξιώλογος θυγάτηρ τοῦ Ἡρακλέους, ἐθυσιάσθη ἐκουσίως πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀδελφῶν. Εἰςβαλόντες οἱ Ἡρακλεῖδαι πάλιν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἠγαγάζθησαν ὑπὸ λοιμοῦ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐκείθεν ἐν Θεσσαλίᾳ, ὅπου Αἰγίμιος, ὁ βασιλεὺς τῶν Δωριέων, υἱοθέτησε τὸν Ὑλλον, χαρίσας καὶ τὸ τρίτον μέρος τῆς χώρας, ἐπειδὴ ἐβοήθησέ ποτε αὐτῷ ὁ Ἡρακλῆς κατὰ τῶν Λα-

πιθῶν, Ἀπὸ δὲ τοῦ Ἰλλου κατήγοντο πάντες οἱ ἐφεξῆς βασιλεῖς τῶν Δωριέων καὶ οἱ Ἰλλεῖς, μία τῶν τριῶν δωρικῶν φυλῶν, ὠνομάσθησαν οὕτως ἐξ αὐτοῦ. Τρία ἔτη μετὰ ταῦτα ὁ Ἰλλος εἰσβαλὼν ἐκ νέου εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ πολλῶν Δωριέων, ὅπως κυριεύσῃ τὸ ὑπὸ τοῦ Πελοπίδου Ἀτρέως κατεχόμενον βασιλεῖον τοῦ Ἰῦρυσθέως, ἐφονεύθη μονομαχίᾳς πρὸς τὸν Ἑγεμιορ, βασιλέα τῆς Τεγέας, ἀγωνιζόμενον ἀντὶ τοῦ Ἀτρέως καὶ ἑκατὸν ἔτη μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ πρώτην ἤδη φορὰν κατώρθωσαν οἱ ἀπόγονοι νὰ στερεωθῶσιν ἐπὶ τῆς Πελοποννήσου. Δέκα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰλλου συνέβη ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος.

Γ'. Ἕτεροί τινες μῦθοι.

α. ὁ Τάνταλος καὶ τὸ γένος αὐτοῦ.

Ὁ Τάνταλος, υἱὸς τοῦ Διὸς, ἦτο πλούσιος βασιλεὺς τῆς πόλεως Σιπύλου, κειμένης ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ὄρους τῆς Λυδίας. Ὁ Ζεὺς ἀγαπήσας αὐτὸν ἐκ πάντων τῶν ἀνθρώπων ἔδωκε πάντα τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς καὶ προσκαλὼν εἰς τὰ συμπόσια τῶν θεῶν διεκοίνανε τὰς βουλάς αὐτῶ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ θνητὸς μὴ δυνάμενος τὴν εὐτυχίαν ταύτην νὰ ὑποφέρῃ προὔδωκε τὰ ἐμπιστευθέντα αὐτῶ μυστικὰ καὶ κλέψας ἐκ τῆς τραπέζης τῶν θεῶν τὸ νέκταρ καὶ τὴν ἀμβροσίην μετέδωκεν εἰς τοὺς θνητοὺς συντρώφους, ἐκολάσθη ὑπὸ τοῦ Διὸς (ἴδε σελ. 20). Ἐν τῇ ὁδυσσεΐᾳ καὶ παρὰ τοῖς πλείστοις ποιηταῖς ἐκτελεῖται ἡ ποινὴ αὕτη ἐν τῷ ἄδῃ, οὕτως ὅμως, ὥς τε ἀντὶ τῆς στέρξεως βασανίζεται δι' αἰωνίας στενοχωρίας, φοβούμενος τὴν κατάπτωσιν ἀπειλητικοῦ βράχου κρεμασμένου εἰς τὸν ἀέρα ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ. Κατ' ἄλλους μύθους πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ Τάνταλος διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ ἤδη ἐτιμωρήθη ἐν τῷ αἰῶ κόσμῳ. Ἐπετράπη δι' αὐτῷ ποτε παρὰ τοῦ Διὸς νὰ ζητήσῃ ὅ τι ἂν θέλῃ. Ἐπειδὴ δὲ ἐκαυχᾶτο διὰ τὴν τύχην ταύτην ὁ Ζεὺς ἐδῶρκε μὲν αὐτῷ πλῆθος ἀγαθῶν, ἀλλ' ἐκρέμασεν ὑπε-

ρᾶνω αὐτοῦ βαρεῖαν πέτραν, ὅπως μὴ δύναται εὕρισκόμενος εἰς παντοτεινὴν στενοχωρίαν νὰ ἀπολαύῃ τῶν δοθέντων ἀγαθῶν. Αὕτη ἡ ἐν τῷ ἄνω κόσμῳ τιμωρία φαίνεται νὰ ἦτο πρωτογενής.

Εἰς τὰ ἀσεβήματα τοῦ Ταντάλου, διὰ τὰ ὅποια ἀξιοτιμώρητος ἦτο, ἀνήκει καὶ τὸ ἐξῆς. Προσκαλέσας ποτὲ τοὺς θεοὺς εἰς συμπόσιον ἐν Σιπύλῳ παρέθηκεν αὐτοῖς, ὅπως δοκιμάσῃ ἀν ἀπατῶνται, τὸ κρέας τοῦ ἰδίου αὐτοῦ υἱοῦ Πέλοπος, τὸν ὅποιον σφάζας κατεκερμάτισε καὶ ἐμαγεύρυσεν. Οἱ θεοὶ ἐνόησαντες τὴν ἀπάτην οὐδὲ ἐψάυσαν τοῦ φρικτοῦ τούτου δεῖπνου ἐκτὸς τῆς Δήμητρος, ἥ τις, ὑπὸ λύπης κατεχομένη διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς κόρης Περσεφόνης, ἠπατήθη καὶ ἔφαγε τὸν ἕτερον τῶν ὧμων. Ὁ Ἑρμῆς μετὰ ταῦτα μαγεύσας τὸ κατακερματισθὲν σῶμα εἰς λέβητα ἔδωκεν αὐτῷ πάλιν διὰ μαγείας μορφήν καὶ ζῶην ἐκτὸς μόνον τοῦ ἐτέρου τῶν ὧμων, ὁ ὅποιος ἀντικατέστη δι' ἐλεφαντίνου· ὅθεν ἐλέγετο ὅτι πάντες οἱ ἀπόγονοι τοῦ Πέλοπος διεκρίνοντο διὰ λευκοῦ ἐπιβλήματος φερόμενου ἐπὶ τῶν ὧμων. Ἡ πίστις εἰς τὸ παράσημον τῆς εὐγενείας τῶν Πελοπιδῶν, φαίνεται, προσκάλεσεν ἐν μέρει τὸν μῦθον.

Θυγάτηρ τοῦ Ταντάλου ἦτο ἡ Νιόβη, σύζυγος τοῦ Ἀμφιάκρου, βασιλέως τῶν Θηβῶν, ὃς τις μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Ζήθου ὠκοδόμησε καὶ περιετείχισε τὴν πόλιν ταύτην. Ἐπειδὴ ἡ Νιόβη ὑπερήφανος, διότι ἐγέννησε πολλὰ τέκνα, 6 υἱοὺς καὶ 6 θυγατέρας, (ὁ ἀριθμὸς τούτων ὑπὸ διαφόρων διαφόρως παραδίδεται) ἐτόλμησε νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν Αἰγύπτῳ, γεννήσασαν μόνον δύο παῖδας, ἐφρονεύθησαν οἱ μὲν υἱοὶ ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, αἱ δὲ θυγατέρες ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος καὶ ἐνῆα μὲν ἡμέρας ἐκυλίωντο εἰς τὸ αἶμα αὐτῶν ἄταφοι, διότι ὁ Ζεὺς ἐποίησατο τοὺς λαοὺς λίθους, τὴν δὲ δεκάτην ἐτάφησαν ὑπὸ τῶν θεῶν. Ἡ Νιόβη δὲ αὕτη ἐπάχωσεν ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς λύπης καὶ εἰς λίθον μετεβλήθη, ὃς τις ἴσταιται ἐπὶ τῶν ἐρῶν κορυφῶν τοῦ

Σιπύλλου, ὅπου ὥς λίθος αἰσθάνεται εἰσέτι τὸ πάθος, τὰ ὁποῖον οἱ θεοὶ προσῆψαν αὐτῇ (α).

Ἡ τοῦ Ζήθου γυνὴ Ἀηδών, θυγάτηρ τοῦ Πανδάρου, φθονοῦσα τὰ πολλὰ τέκνα τῆς Νιόβης ἠθέλησέ ποτε νὰ φονεύσῃ ἐν ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ κατὰ λάθος ἐφόνευσε τὴν νύκτα τὸν μοναγενῆ υἱὸν Ἴτυλλον· εἰς ἀηδὸνα δὲ μεταμορφωθείσα ὀδύρεται καθ' ἑκάστον ἔαρ τὸν περιλημμένον υἱὸν καθήμενη ἐπὶ τῶν πυκνῶν κλάδων τῶν δένδρων (ἴδε σελ. 220). Πρὸς τοῦτοις καὶ αἱ λοιπαὶ θυγατέρες τοῦ Πανδάρου ἦσαν δυστυχεῖς· διότι αἱ μὲν γονεῖς ἠρπάσθησαν ὑπὸ τῶν θεῶν, αὗται δὲ ἔμειναν ὀρφαναὶ ἐν τοῖς μεγάροις· ἀλλ' αἱ θεαὶ Ἀφροδίτη, Ἥρα, Ἀρτεμις καὶ Ἀθηνᾶ ἐξοθήθησαν δώσασαι αὐταῖς καλλονὴν καὶ ἐπιτηδεύοντάς. Ὅτε δὲ ἡ Ἀφροδίτη ἦλθεν ἵνα ζητήσῃ δι' αὐτάς εὐτυχίαν σύζυγον παρὰ τοῦ Διός, ἠρπάσθησαν αὗται ὑπὸ τῶν Ἀρπυιῶν καὶ παρεδόθησαν εἰς τὰς Ἑρινύας ὡς ὑπηρέτριαι.

Ὅτε Ἡέλωψ, ὁ υἱὸς τοῦ Ταντάλου, ἐγένετο νεανίας, ἐπορεύθη εἰς Πίσαν τῆς Ἠλίδος, ὅπως ἀγωνισθεῖς πρὸς τὸν ἐκεῖ βασιλεύοντα Οἰνόμεον λάβῃ σύζυγον τὴν κόρην αὐτοῦ Ἴπποδάμειαν. Ὁ Οἰνόμεος λαβὼν χρησμόν, ὅτι θὰ φονευθῇ ὑπὸ τοῦ ιδίου αὐτοῦ γαμβροῦ εἶχε κηρύξει, ὅτι θὰ δώσῃ τὴν θυγατέρα τῷ μέλλοντι νὰ νικήσῃ εἰς τὴν ἀρματοδρομίαν, πολλῶν δὲ μνηστήρων ἐρχομένων τὴν ζωὴν ἀφῆρει διατρυνπῶν ἐκ τῶν ὀπισθεν αὐτοὺς διὰ τοῦ δόρατος. Πρὸςελθὼν δὲ καὶ ὁ Ἡέλωψ καὶ ὑποσχεθεὶς τὸ ἥμισυ τοῦ βασιλείου εἰς τὸν ἡνίοχον τοῦ Οἰνομέου, ὀνόματι Μυρτίλον, ἵνα μὴ θέσῃ εἰς τοὺς ἀρματοεῖς τροχούς τοῦ Οἰνομέου τοὺς ἥλους, ἐνίκησε τὸν Οἰνόμεον, ὃς τις ἐερμηνίσθη εἰς τὸν ἵπποδρομον καὶ κατεπατήθη ὑπὸ τῆς ἀμάξης. Οὕτω νυμφευθεὶς ὁ Ἡέλωψ τὴν ὥραιαν Ἴπποδάμειαν κα-

(α) Δ. Ω, 602—617. Πρὸλ. Οὐδ. μετ. 6, 152—312. Τὸ λαμπρὸν ἦδη δὲ ἐν Φλωρεντίᾳ ὄν, σύμπλεγμα τῆς Νιόβης, ἐκ μαρμαροῦ, τῷ 1583 ἐν Ῥώμῃ εὐρεθὲν, παριστάνει ἐν μεγάλῳ σχήματι τὴν τραγικὸν ὄλεθρον τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Θιδῶν.

τέσση κύριος τῆς Πίσας· ἀντὶ ὅμως νὰ δώσῃ εἰς τὸν Μυρτίλον τὸ ὑποσχεθὲν ἔρριψεν αὐτὸν εἰς τὴν θάλασσαν, ὅς τις ἀποθνήσκων καταρᾶται τὸν Πέλοπα καὶ τὸ γένος αὐτοῦ ὅλον καὶ ἐκτοτε ἐπέρχεται κακὸς δαίμων εἰς τὸν οἶκον τῶν Πελοπιδῶν. Ὁ Πέλοψ κατέστη τοσοῦτον ἰσχυρὸς βασιλεὺς ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ὀνομασθεῖσῃ Πελοποννήσῳ, ὥς τε ἀκολούθως ἐγένετο παροιμιώδης ἡ μεγάλη αὐτοῦ δύναμις, λαβὼν καὶ παρὰ τοῦ Διὸς αὐτοῦ τὸ βασιλικὸν σκῆπτρον (α). Ἐν Ὀλυμπίᾳ, ὅπου τοὺς ἀγῶνας λαμπρῶς ἀνενέωσε καὶ μετὰ ταῦτα ἐτάφη, ἐτίμων αὐτὸν αἱ ἀρχαὶ «*αἰρα-
κουρίαις*» ὡς ἥρωα καὶ ἑφορον τῶν ἀγῶνων (β). Κατὰ Πίνδαρον ὁ Πέλοψ ἦτο πατὴρ τῶν 6 βασιλευσύντων βασιλείων τῶν διανεμάντων τὴν Πελοπόννησον. Τούτων πρεσβύτατος καὶ γνωστότατος εἶνε ὁ Ἀτρεὺς καὶ ὁ Θυέστης (γ), οἳ τινες κατὰ προτροπὴν τῆς μητρὸς αὐτῶν φονεύσαντες τὸν ἑτεροθαλὴ ἀδελφὸν Χρύσιππον ἔφυγον τὴν ὀργὴν τοῦ πατρὸς ἀπελθόντες εἰς τὸν βασιλεῖα τῶν Μυκηνῶν, τὸν Περσείδην *Σθέnelos*, τὸν ἄνδρα τῆς ἀδελφῆς αὐτῶν *Νικίππης*. Ὁ Σθέnelος παρέδωκεν αὐτοῖς πρὸς κατοικίαν τὴν Μ.δέαν καὶ, ὅτε μετὰ ταῦτα ὁ υἱὸς *Εὐγναθεὺς* ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν Ἡρακλειδῶν ἔπεσεν ἐν τινὶ μάχῃ (σ, 239), ὁ Ἀτρεὺς ἔλαβε τὴν βασιλείαν τῶν Μυκηνῶν, τὴν ὁποίαν ἔνεκεν στάσεως εἶχε καταλάβει πρὸ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Εὐρυσθέως.

Τὰ δεινὰ τοῦ οἴκου τῶν Πελοπιδῶν ἐν Μυκῆναις ἦσαν κυρίως ὑπόθεσις τῆς ἀρχαίας τραγωδίας. Ἡ σειρὰ τῶν τραγικῶν σκηνῶν ἄρχεται ἀπὸ κακουργήματος τοῦ Θυέστου, ὅς τις πλα-

(α) Ἰλ. Β, 408 ἐ. (β) Πινδ. Ὀλ. 4, 90. Ὁ Πίνδαρος διαπραγματεύεται εἰς τὸ 4 τῶν Ὀλυμπ. περὶ τῶν μύθων τοῦ Ταντάλου καὶ Πέλοπος, ἀλλ' ἀλλοιώνει χαριέντως αὐτοὺς ἢ παραλείπων ἢ ἄλλως διηγούμενος καὶ ἐκδηλῶν τοὺς χαρακτῆρας, οἱ ὅποιοι φαίνονται αὐτῷ ἀνάξιοι τῶν θεῶν καὶ τοῦ ἥρωος Πέλοπος.

(γ) Τῶν ἄλλων τὰ ὀνόματα εἶνε Πιτθεὺς, Χρύσιππος. Ἀλκίβου, Κοπρεὺς.

νήσας τὴν γυναῖκα τοῦ Ἀτρέως εἰς ἀπιστίαν ἐδιώχθη ὑπ' αὐτοῦ. Πρὸς ἐκδίκησιν δ' ὁ Θυέστης ἔστειλε τὸν Πλεισθένην, ὅς τις ἦτο μὲν υἱὸς τοῦ Ἀτρέως, ἀλλ' ἀνετράφη ὑπὸ τοῦ Θυέστου ὡς ἴδιον ἑαυτοῦ τέκνον, ἵνα φονεύσῃ τὸν Ἀτρέα ἐπιστρέφοντα εἰς Μυκῆνας. Ἀλλ' ὁ Ἀτρεὺς ἐν ἀγνοίᾳ ἐφάνευσε τὸν ἑαυτοῦ υἱόν. Ἰδὼν δὲ τὸν ἀδελφὸν καὶ νοήσας τὸ ἴδιον ἐγκλήματα διεκλάχθη κατὰ τὸ φαινόμενον πρὸς τὸν Θυέστην, ἵνα δυνηθῇ νὰ ἐκδικηθῇ βραδύτερον. Ὅτε δ' οὗτος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν χώραν, ὁ Ἀτρεὺς ἔσφαξε τοὺς υἱοὺς τοῦ Θυέστου *Τάνταλον* καὶ *Πλεισθένην* καὶ τὸ κρέας παρέθηκεν εἰς δεῖπνον. Ὁ Θυέστης, διαγνοὺς τὴν φοβεράν πρᾶξιν, καταπίπτει οἰμώζων καὶ ἐξεμῶν τὸ στυγερὸν δεῖπνον καὶ καταρᾶται πᾶσαν τὴν φυλὴν τῶν Πελοπιδῶν καὶ αὐτὸς μὲν φεύγει ἐκτὸς τῆς χώρας, τὸ δὲ βασιλείων τοῦ Ἀτρέως ἐπισκέπτεται ἀκαρπία. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ὁ Ἀτρεὺς ἀκολουθῶν χρησμόν τινα ἐξῆλθε πρὸς ζήτησιν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν εὔρε τοῦτον, συλλαβὼν ὅμως τὸν υἱὸν τοῦ Θυέστου Αἰγίσθον ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ εἰς Μυκῆνας καὶ υἱοθέτησε. Βραδύτερον ὅμως ἀναζητηθεὶς ὁ Θυέστης ὑπὸ τῶν σταλέντων υἱῶν τοῦ Ἀτρέως *Ἀγαμέμνονος* καὶ *Μενέλαου* εὔρεθι καὶ ἐφέρθη εἰς Μυκῆνας, ὅπου ὁ Ἀτρεὺς φυλακίσας αὐτὸν παρήγγειλε νὰ φονευθῇ ὑπὸ τοῦ Αἰγίσθου, ὅς τις ὅμως ἀναγνωρισθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐφάνευσε τὸν Ἀτρέα, θυσιάζοντα εἰς τὴν ὄχθην. Ὁ Θυέστης καὶ ὁ Αἰγίσθος ἐγένοντο τότε κύριοι τῆς βασιλείας τῶν Μυκηνῶν καὶ ἐδιώξαν ἐκ τῆς χώρας τὸν Ἀγαμέμνονα καὶ τὸν Μενέλαον, οἵτινες ἦλθον ἐν Σπάρτῃ πρὸς τὸν βασιλέα *Τυνδάρεω* καὶ ἐνυμφεύθησαν τὰς θυγατέρας τούτου, ὁ μὲν τὴν *Κλυταιμνήστραν*, ὁ δὲ τὴν *Ελένην*. Ἐν Σπάρτῃ ὄντες ἔξωσαν τὸν Θυέστην καὶ τὸν Αἰγίσθον ἐκ τοῦ βασιλείου τοῦ πατρὸς αὐτῶν καὶ ὁ μὲν Ἀγαμέμνων ἐγένετο βασιλεὺς τῶν Μυκηνῶν, ὁ δὲ Μενέλαος ἐκληρονόμησε τὸν βασιλικὸν θρόνον τῆς Σπάρτης.

Ὁ Ἀγαμέμνων ἐγένετο ὁ ἰσχυρότατος τύραννος τῆς Ἑλλάδος, διότι κατέκτησε τὰς Μυκῆνας, τὴν Κόρινθον, τὰς Κλεωνάς, Ὄρ-

νεάς, τὴν Ἀραθυρέην, Σικυῶνα, Ὑπερησίην, Γονόεσσαν, Πελλήνην, Αἴγιον, Αἰγιαλὸν καὶ Ἑλικὴν. Εἶτα δ' ἐκστρατεύσαντες οἱ Ἕλληνες κατὰ τῆς Τροίας, ἐξελέξαντο αὐτὸν ἐν τῇ συνελεύσει τῇ ἐν Ἀργεὶ γενομένη ἀνώτατον ἡγεμόνα. Μετὰ δὲ τὴν ἐκ τῆς Τροίας ἐπάνοδον αὐτοῦ ἐφανεύθη εἰς δαίπνον ὑπὸ τοῦ Αἰγίσθου, ὃς τις κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ἔφερεν εἰς ἀπιστίαν τὴν Κληταμνήστραν, ἀποκτείνασαν ὡσαύτως τὴν θυγατέρα τοῦ Πριάμου Κασσάνδραν, ἣν ὁ Ἀγαμέμνων εἶχε φέρων μεθ' ἑαυτοῦ γέρας. Παρὰ τοῖς τραγικοῖς ὁ Ἀγαμέμνων ἀποκτείνεται ἐντὸς τοῦ λουτροῦ, καθ' ὃν χρόνον ἡ Κληταμνήστρα ῥίπτει ἐπ' αὐτοῦ ἐπίπλοον ἡ χιτῶνα. Ὑστερον ἐτιμᾶτο ἐν διαφόροις τόποις ὡς ἥρως.

Τὰ τέκνα τοῦ Ἀγαμέμνονος εἶνε Χρυσόθεμις, Λαοδίκη (παρὰ τοῖς τραγικοῖς Ἡλέκτρα), Ἰφιγένεια καὶ ὁ Ὀρέστης. Πρὸς τῇ Ἰφιγένειᾳ ἀναφίνεται παρὰ τοῖς τραγικοῖς καὶ ἡ Ἰφιγένεια, περὶ τῆς ὁποίας πλάττεται, ὅτι ἔπρεπε κατὰ τὸν χρησμὸν τοῦ Κάλχαντος νὰ θυσιασθῇ εἰς τὴν θεὰν Ἀρτέμιν, ὅτε οἱ Ἕλληνες πορευόμενοι κατὰ τῆς Τροίας ἐκωλύθησαν ἐν τῷ λυμένῃ τῆς Αὐλίδος ἐνεκα τῆς γαλήνης ἢ ἐνεκα τῆς τρικυμίας, τὴν ὁποίαν ἔστειλεν ἡ θεὰ ὕβρισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος, διότι ἐφόνευσεν αὐτῆς τὴν ἱεράν ἐλαφον. Ἡ Ἀρτεμις ὅμως ἔστειλεν ἐλαφον ἀντ' αὐτῆς, ἡ τις φέρεται εἰς τὴν σκυθικὴν Ταυρίδα καὶ γίνεταί ἱέρεια αὐτῆς. Εἰταῦθα ἔζησε πολὺν καιρὸν ἄγνωστος κατὰ δυστυχίαν εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον, μέχρις οὗ ὁ Ὀρέστης ἐπανάφερεν αὐτὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὀρέστης, ὁ νεώτατος τῶν υἱῶν τοῦ Ἀγαμέμνονος μετὰ τὸν φόνον τοῦ πατρὸς συνεργεῖα τῆς ἀδελφῆς Ἡλέκτρας ἐφέρθη εἰς Φωκίδα πρὸς τὸν βασιλεῆα Στράφιον, γαμβρὸν τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὅπου ἡσυχάσθη κατὰ τῶν ἐπιβουλῶν τοῦ Αἰγίσθου. Μετὰ δ' ἑτὶ ἐπέστρεψε νεανίας, σφόδρα ὑπὸ τῆς κακουμένης Ἡλέκτρας περιμενόμενος καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ πιστοῦ νεανικοῦ συντρόφου Πυλάδου, υἱοῦ τοῦ Στροφίου, καὶ ἐξεδίκησε τὸν

Θάνατον τοῦ πατρὸς φονεύσας τὸν Αἰγίσθον καὶ τὴν μητέρα. Καθήκον δὲ τοῦ υἱοῦ ἦτο νὰ ἐκδικήσῃ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς, πρὸς τὸ ὅποιον καὶ ὁ Ἀπόλλων αὐτὸς παρεκίνησεν· ἀλλ' οὗτος μὴ ἄρκεσθεις εἰς τὸ πρὸς τὸν πατέρα καθῆκον ἐπεφορτίσθη μὲ βαρὺ ἀμάρτημα φονεύσας συγχρόνως καὶ τὴν μητέρα· διὸ κατεδιώκετο ὑπὸ τῶν Ἑρινύων καὶ μετὰ μακρὰν πλάνην βοήθεια τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς ἡλευθερώθη αὐτῶν ἐν Ἀθήναις (ἴδε σ. 178). Οὕτω παριστάνει ὁ Αἰσχύλος τὴν ὑπόθεσιν ἐν ταῖς Ἑυμένισι. Κατὰ τὸν Εὐριπίδην ἔλαβεν ὁ Ὀρέστης παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος τὴν ἐντολήν, νὰ ἡλευθερωθῇ τῆς μανίας, νὰ μεταφέρῃ τὸ ἀγαλμα τῆς Ἀρτέμιδος ἐκ τῆς Ταυρίδος εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ὁ Ὀρέστης ἐπορεύθη μετὰ τοῦ Πυλάδου εἰς τὴν χώραν ἐκείνην, ὅπου τότε ἐβασίλευεν ὁ Θάας, ὃς τις συλλαβὼν τούτους ἐμελλε κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς χώρας νὰ θυσιάσῃ διὰ τῆς ἱερείας Ἰφιγενείας εἰς τὴν Ἀρτεμιν, ἀλλ' ἡ Ἰφιγένεια ἀναγνωρίσασα τὸν Ὀρέστην ἔφυγε μετ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Πυλάδου λαβοῦσα ὁμοῦ καὶ τὸ ἀγαλμα τῆς θεᾶς, ὃ περ κατέλιπον ἐν Βρουρώνι τῆς Ἀττικῆς. Τὸν Ἀλήτην, υἱὸν τοῦ Αἰγίσθου, ὃς τις ἰδιοποιήθη τὴν βασιλείαν τῶν Μυκηνῶν, ἀποκτείνας ὁ Ὀρέστης ἀνεκτίσασα τὸ πατρικὸν βασίλειον, προσλαβὼν ἔτι τὸ Ἄργος καὶ τὴν Σπάρτην, τὸ βασίλειον τοῦ Μενελάου, οὗ τὴν θυγατέρα Ἑρμιόνην ἐνυμφεύθη καὶ ἐγέννησε τὸν Τισαμενόν. Ὁ δὲ Πυλάδης ἐνυμφεῖται τὴν Ἠλέκτραν.

6'. Οἱ Ἀργοναῖται.

Ὁ περὶ Ἀργοναυτῶν μῦθος, ὡς καὶ ὁ μῦθος τοῦ Ἀθάμαντος, ἀνήκει εἰς τὴν φυλὴν τῶν Μινυῶν, ἥ τις ἀποκατεστημένη οὖσα ἐν τῷ Ὀρχομενῷ τῆς Βοιωτίας καὶ ἐν τῇ Ἰωλκῇ τῆς Θεσσαλίας, ἡσχολεῖτο πρότερον περὶ τὴν θαλασσοπλοίαν καὶ τὸ ἐμπορίον. — Ὁ Ἀθάμας, βασιλεὺς τῶν Ὀρχομενίων, υἱὸς τοῦ Αἰόλου (ἴδε σελ. 32) ἐνυμφεῖται κατὰ διαταγὴν τῆς Ἥρας τὴν

Νεφέλῃν καὶ ἐξ αὐτῆς ἐγέννησε τὸν Φρίξον καὶ τὴν Ἑλλάην. Ἐκτὸς τῆς Νεφέλης ἐνομφεύθη καὶ τὴν Ἰνώ (ἴδε σ. 127), δι' ἣν ἡ Νεφέλη κατεδιώχθη καὶ ὁ οἶκος τοῦ Ἀθάμαντος ἐξωλοθρεύθη, διότι ἡ Ἰνώ μισοῦσα τὰ τέκνα τῆς Νεφέλης ἀπεφάσισε νὰ ἐξολοθρεύσῃ αὐτά. Πρὸς τοῦτο πείθει τὰς γυναῖκας τῆς χώρας ταύτης νὰ ξηράνωσι τὸν σῖτον, ὥς τε νὰ ἐπέλθῃ λιμός. Ἐπελθόντος τοῦ λιμοῦ, ὁ Ἀθάμας ἐπεμψεν εἰς τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον, ἵνα ζητήσῃ συμβουλὴν, τὸ δὲ μαντεῖον διὰ τῶν πονηριῶν τῆς Ἰνώς ἀπεκρίνατο ὅτι ἡ ἀφορία τῆς χώρας θὰ παύσῃ, ἂν θυσιασθῇ ὁ Φρίξος εἰς τὸν Δία. Ὁ Ἀθάμας βιαζόμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀπεφάσισε νὰ ἐκτελέσῃ τὸν χρησμὸν προσάγων τὸν Φρίξον εἰς τὸν βωμόν· ἀλλ' ἡ μήτηρ Νεφέλη ἔσωσεν αὐτὸν δούς διὰ τοῦ Ἑρμοῦ χρυσόμαλλον κριόν, ἐφ' οὗ αὐτός τε καὶ ἡ ἀδελφὴ Ἑλλή ἀπέρχονται εἰς τὴν ἀπομεμακρυσμένην Αἴαν· ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ἡ μὲν Ἑλλή πίπτει εἰς τὸν στενὸν πορθμόν, ὃς τις ἐξ αὐτῆς ὠνομάσθη Ἑλλήσποντος, ὁ δὲ Φρίξος ἔρχεται εἰς Αἴαν, ὅπου ἐξενίσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Αἰήτου, υἱοῦ τοῦ Ἥλιου, καὶ ἐγένετο σύζυγος τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Χαλκιόπης καὶ τὸν μὲν κριὸν θυσιάζει εἰς Δία τὸν Φύξιον, τὸ δὲ χρυσσοῦν δέρας ἀναρτᾷ εἰς τὸ ἄλσος τοῦ Ἄρεος, ὅθεν ὕστερον ἐφέρθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τῶν Ἀργοναυτῶν, ἐκστρατευσάντων ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Ἰάσονος. Ὁ Ὀμηρὸς γινώσκει μὲν τὸν ἀργοναυτικὸν μῦθον, ὅς τις ἤδη πρὸ αὐτοῦ ἦτο ὑποκείμενον τῆς ᾠδῆς, ἀλλ' ἐν τοῖς ἔπεσι μόνον ὑποδηλοῖ αὐτὸν ἐν ὁδ. Μ. 66, ἐνθα ἡ Κίρκη μνημονεύουσα τῶν Πλαγκτῶν λέγει

Τῇ δ' οὐ πά τις νηὺς φύγεν ἀνδρῶν, ἧ τις ἱκῆται,
ἀλλὰ θ' ὁμοῦ πίνακός τε νεῶν καὶ σώματα φωτῶν
κύμαθ' ἄλως φορέουσι πυρός τ' ὀλοοῖο θύελλαι.
οἷη δὴ κείνη γε παρέπλω ποντοπόρος νηὺς,
Ἄργῳ πᾶσι μέλουσα (α), παρ' Αἰήταο πλέουσα.

(α) Π π ᾱ σ ι μ ε λ ο υ σ α ἢ κατ' ἄλλους ἡ π α σ ι μ ε λ ο υ σ α, σημαίνει ἰδίως τὸ πλοῖον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀγαπῶσιν οἱ ἄνθρωποι, περὶ οὗ πάντες φροντίζουσι, περὶ οὗ ἑκαστὸς ἀγαπᾷ εὐχαρίστως νὰ ἀκούῃ.

καὶ νῦν καὶ τὴν ἐνθ' ὧκα βάλεν, μεγάλας ποτὶ πέτρας,
ἀλλ' Ἥρη παρέπεμψεν, ἐπεὶ φίλος ἦεν Ἰάσων.

Πρὸς τούτοις οὐκ ἀγνοεῖ ὁ Ὅμηρος τὸν γάμον τοῦ Ἰάσονος μετὰ τῆς Ὑψιπύλης ἐν Λήμνῳ καὶ ταύτης τὸν υἱὸν Εὐνυχον, ὃς τις εἶχε προσφυλῶς πρὸς τε τοὺς Τρῶας καὶ τοὺς Ἀδониους καὶ πρὸς τὸ γένος τοῦ Ἡελίου καὶ Ἰάσονος· ὡσαύτως δὲ ὁ Ἡσίοδος λέγει μόνον γενικῶς περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰάσονος, περὶ τοῦ σκηποῦ ὅμως τῆς ἐκστρατείας, περὶ τοῦ χρυσοῦ δέρατος τοῦ κριοῦ οὐδὲν οὔτε παρ' αὐτῷ οὔτε παρ' Ὀμήρῳ εὐρίσκομεν. Πρῶτον ὁ Μήνερμος (περὶ τὰ 600 π. Χ.) μνημονεύει τοῦ δέρατος τὸ ὅποιον εὐρίσκεται ἐν τῇ πόλει τοῦ Αἰήτου καὶ τὸ ὁποῖον ἀφαιρεῖ ὁ Ἰάσων· ἐκ τούτου ὅμως δὲν πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι πρότερον οὐδὲν περὶ τούτου ἦτο γνωστόν· διότι τὸ δέρας εἶνε ὁ πυρὴν τοῦ μύθου, ὥστε πρέπει νὰ νοήσωμεν ὅτι ἡ ἰδέα τούτου συνελήφθη κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, ἐν οἷς αἱ ἀρχαὶ τοῦ μύθου ὑπῆρξαν. Ὁ Πίνδαρος εἶνε ὁ πρῶτος διασωθεὶς ἡμῶν ποιητής, εἰς ὃν εὐρίσκομεν τέλειον τὸν περὶ Ἀργοναυτῶν μῦθον· ἡ ὥδῃ ὅμως τείνει εἰς τὸ νὰ δοῇ αὐτῷ μόνον τὸν Ἰάσωνα, ὥστε ἡ τύχη καὶ αἱ πράξεις τῶν ἐπιλοίπων Ἀργοναυτῶν ἀμαυροῦνται. Ἐκ τῶν ἐπικῶν ποιημάτων τῶν Ἑλλήνων, ἃ περ διαπραγματεύονται τὴν ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν, διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν μόνον τὰ Ἀργοναυτικά Ῥοδίου τοῦ Ἀπολλωνίου (περὶ τὰ 200 π. Χ.) καὶ Ψευδοοργέως, καὶ τὰ λατινιστὶ γεγραμμένα Ἀργοναυτικά τοῦ Οὐλεαρίου Φλάκκου (Valerius Flaccus 80 π. Χ.), τὰ ὅποια εἶνε μίμησις τοῦ Ἀπολλωνίου. Ἡ ὅλη ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τοσούτον πολλαπλῶς διεπονθήθη καὶ ἐκάστοτε κατὰ τὰς δοξασίας τῆς ἐποχῆς καὶ ἐκάστου ἰδία τοσούτον διαφορῶς παρεστάθη, ὥστε ἀδύνατον εἶνε νὰ παραθέσωμεν καὶ δὴ ἐνώσωμεν τὰς παραδόσεις πάσας, αἱ τινες διεσώθησαν ἡμῖν. Θέλωμεν ἐν τούτοις προσπαθῆσαι νὰ παραθέσωμεν τὰ κυριώτατα κατὰ ὑποδιαίρέσεις.

1) Ἀγορμὴ τῆς ἐκστρατείας. Πέλλας, ὁ υἱὸς τοῦ Κρηθέως

ἐγγόνου τοῦ *Αἰόλου*, εἶχεν ἀρπάσει παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ *Αἰσώ* τὴν βασιλείαν τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Ἰωλκοῦ. Ὁ *Αἰσών*, θέλων τὸν *Ἰάσονα* ἅμα γεννηθέντα νὰ προφυλάξῃ κατὰ τῶν ἐπιβουλῶν τοῦ *Πελίου*, ἔστειλε κρύφα εἰς τὸν *Κένταυρον Χείρωνα*, ὅπως ἀνατραφῇ, κατ' οἶκον τελέσας τὰ ἐντάφια ὡς εἰς νεκρόν· ἐπειδὴ δὲ ὁ *Πελίας* εἶχε λάβει παρὰ τῶν *Δελφῶν* τὸν χρησμόν νὰ φοβῆται ἐκεῖνον, ὅς τις θὰ ἔλθῃ ποτὲ ἐκ τῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἰωλκοῦ ἔχων ἑν ὑπόδημα (μονοπέδιλος), μετὰ εἰκοσαετίαν ἰδὼν ἐν τῇ ἀγορᾷ μεταξὺ τοῦ πλῆθους τὸν *Ἰάσονα* κατελθόντα εἰς Ἰωλκὸν καὶ ἔχοντα ἐν πέδιλον ἐξεπλάγῃ· ἀλλὰ κρύφας ἐγκαρδίως τὴν ἐκπληξιν ἡρώτησεν αὐτοῦ τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν πατρίδα, ὅς τις ἀπεκρίνατο ὅτι εἶνε υἱὸς τοῦ *Αἰσῶνος*· ἤλθον δὲ τότε εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ *Αἰσῶνος*, ὁ μὲν *Φέρης* ἐκ τῶν περιχώρων τῆς Ἱπερείας πηγῆς, ὁ δὲ *Ἀμυθάων* ἐκ τῆς Μεσσηνίας· ὡσαύτως ἤλθον *Ἀδμητος*, ὁ τοῦ *Φέρητος* υἱός, καὶ *Μελάμπορος*, ὁ υἱὸς τοῦ *Ἀμυθάωνος*. Συναθροισθέντες δ' ἅπαντες ἐπορεύθησαν εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ *Πελίου* καὶ ὁ *Ἰάσων* ἀπήτησεν ἀντὶ τοῦ πατρὸς τὴν βασιλείαν. «Τοῦτο θέλω καὶ ἐγὼ», ἀπεκρίνατο ὁ *Πελίας*, «ἀλλ' ἤδη ἀκολουθεῖ ἐμοὶ τὸ γῆρας. Τὸ σὸν ἄνθος ὅμως τῆς ἡλικίας τώρα πλέον κυμαίνει. Σὺ δύνασαι νὰ καταπαύσῃς τὴν ὀργὴν τῶν *Χθονίων*· διότι ὁ *Φρίξος* κελεύει ἀπελθὼν εἰς τοὺς θαλάμους τοῦ *Αἰήτου* νὰ ἀνακτήσῃς καὶ νὰ φέρῃς τὸ βαθύμαλλον δέρας τοῦ κριοῦ, ὅς τις ἔσωσεν αὐτόν ποτε ἐκ τοῦ πόντου καὶ ἐκ τῶν ἀθέων (κακοποιῶν) βελῶν τῆς μητρυιᾶς. Θαυμαστὸς ὄνειρος ἔλθων ἀναγγέλλει εἰς ἐμέ ταῦτα. Ἐξήτασα δὲ εἰς τὴν πηγὴν *Κασταλίαν*, εἰ τοῦτο εἶνε ἀληθές (μεμάντευμαι) καὶ ὅσον τάχιστα παροτρύνει με ὁ θεὸς νὰ παρασκευάσω στόλον· τὸν ἄθλον τοῦτον ἐκὼν ἐκτέλεσον καὶ ἐγὼ ὁμνῶ, ὅτι θὰ παραχωρήσω εἰς ἐσὲ μοναρχίαν καὶ βασιλείαν.» Ὁ *Ἰάσων* δεξάμενος τὴν συμφωνίαν συνήθροισεν ἐκ τῆς *Ελλάδος* ἐταίρους πρὸς ἐκστρατείαν.

Οὕτω διηγείται ὁ Πίνδαρος. Κατ' ἄλλον ὁμῶς μῦθον ἐξ ἡ Ἰά-
σων ἐν τῇ χώρᾳ καὶ ἐφάνη μοιροπέδιλος εἰς τινα θυσίαν, τὴν
ὅποιαν ἐτέλει ὁ Πελίας· διότι τὸ ἄλλο ἀπώλεσεν, ὅτε διὰ τοῦ
ποταμοῦ Ἀναύρου διεβίβασεν ἐπ' ὤμων τὴν Ἥραν μεταμεμορ-
φωμένην εἰς γραιῖαν γυναῖκα. Ὁ Πελίας ἠρώτησεν αὐτὸν τί ἤθε-
λε πράξει εἰς τὸν συμπολίτην, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ χρησμὸς ἀνέγ-
γελλεν ὅτι ὑπ' αὐτοῦ ἤθελε θανατωθῆ. Ὁ δὲ Ἰάσων ἀπεκρίνατο
ὅτι ἤθελεν αὐτὸν διατάξει νὰ κομίσῃ τὸ χρυσοῦν δέρας κτλ.—
Ἡ ναῦς Ἀργῶ, πέντηκόντορος, ἔλαβε τὸ ὄνομα ἢ ἐκ τοῦ
ἀργός=ταχύς ἢ, ὡς ὁ μῦθος θέλει, ἐκ τοῦ ναυπηγήσαντος αὐτὴν
Ἀργου, ὃς τις κατεσκεύασεν αὐτὴν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῆς Ἥρας
(ἀρχαιοτάτος μῦθος) ἢ τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Πε-
λίου ἢ ἐν Ἀργεῖ. Ἡ Ἀθηνᾶ ἐνέηρυσεν εἰς τὴν πρῶραν ξύλον
τῆς Δωδωνίδος φηγοῦ, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοῦνται.

2). *Οἱ κοινῶροι τῆς ἐκστρατείας.* Ὁ περὶ τῶν Ἀργοναυ-
τῶν μῦθος, ὡς ἤδη ἐν τῇ ἀρχῇ ἐλέχθη, ἀνεπτύχθη ἐν τῇ φυλῇ
τῶν Μινυῶν. Δι' ὃ κατὰ τὸν πρωτογενῆ μῦθον καὶ κατ' ἐξοχὴν
ἥρωες τῶν Μινυῶν ἦσαν οἱ ἐταῖροι τοῦ Ἰάσωνος, ὡς ὁ *Τρικλῆς*,
Ἀκαστος, *Πειρίθους*, *Ἀσκληπιδῆς*, *Ἐργιῆρος*, *Εὐρημος*, εἰς
οὓς προσετέθησαν κατὰ τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τοῦ μῦθου
Θεσσαλικοὶ ἥρωες, *Ἀκτωρ*, *Τελαμών*, *Πηλεὺς*, *Ἴφιτος* καὶ
ἄλ. καὶ, ὅτε ὁ μῦθος ἐγένετο ἴδιος σύμπαντος τοῦ ἐλληνικοῦ
ἔθνους, οὐδεὶς ἀπέλειπεν ἐκ τῆς ἐκστρατείας τῶν περιφροσσομένων
ἡρώων τῆς ἀρχαιοτάτης, οἳ τινες ἐξῆσαν κατ' ἐκείνην τὴν ἐπο-
χὴν (σχεδὸν ἓνα αἰῶνα πρὸ τοῦ τρωικοῦ πολέμου). Προσετέ-
θησαν λοιπὸν ὁ *Ὀρφεύς* (α), ὁ *Ἀμφιάραος*, ὁ *Ζήτης* καὶ *Κά-*

(α) Ὁ ρ φ ε ὦ ς, υἱὸς τοῦ Οἰάγρου καὶ τῆς Μούσης Καλλιόπης, ἦτο
ἥρωας, αἰοιδὸς τῶν μυθικῶν Θρακῶν, ὃς τις διὰ τῆς ψῆτης καὶ λίθους καὶ
δένδρα ἐκίνει καὶ ἄγρια ζῶα ἡμέρωνεν. Ἀποθανούσης τῆς συζύγου Εὐ-
ρυδίκης, κατῆλθεν εἰς τὸν ἕρην καὶ διὰ τῆς τέχνης αὐτοῦ κατέπληξε
τὴν ἀνασσαν τῶν ἐνέρων τοσοῦτον, ὥστε ἐπέτρεψε τῇ Εὐρυδίκῃ νὰ ἀνέλ-
θῃ, μετὰ τοῦ ἀνδρός, ἀλλ' ὑπὸ τὴν συμφωνίαν νὰ μὴ περιβλέπῃ καθ'

Ἰάκωβ, υἱοὶ τοῦ Βορέου, ὁ Καστωρ καὶ Πολυδεύκης, ὁ Μελέαγρος (α), Τυδεύς, ὁ Θησεύς καὶ ὁ Πρακλῆς. Καθ' ὅλον

ὁδόν· ἂν δὲ περιέβλεπον, ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψῃ. Οὐίργ. Γεωργ. 4, 454 ἔ. Οὐδ. μετ. 10, 1 ἔ. Καὶ τὺτο μὲν ἔπαθεν ἡ Εὐρυδίκη, ὁ δὲ Ὀρφεὺς κατεσπαράχθη ὑπὸ Θρακίων γυναικῶν καὶ ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ λύρα αὐτοῦ, ῥιπθέντα εἰς τὴν θάλασσαν, ἐπέρβησαν ὑπὸ τῶν κυμάτων εἰς τὴν νῆσον τῶν Ἀοιδῶν Λέσβον.

(α) Ὁ Μελέαγρος ἦτο υἱὸς τοῦ Οἰνέως, βασιλέως τῆς Πλευρώνας καὶ Καλυδῶνος· ἐν Αἰολίᾳ καὶ τῆς Ἀλθαΐας, θυγατρὸς τοῦ Θεστίου καὶ ἀδελφῆς τῆς Λήδας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Οἰνέας εἶχε ποτε λησμονήσει νὰ θυσιάσῃ τῇ Ἀρτέμιδι, ὀργισθεῖσα αὐτῇ ἔστειλε φοβερὸν κάπρον, ὃς τις κατερήμω τὴν χώραν. Ἄλλ' ὁ Μελέαγρος ἐφόνεισεν αὐτὸν τῇ βοηθείᾳ πολλῶν θηρευτῶν. Ἡ δὲ Ἀρτεμις ἤγειρε πόλεμον διὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ δέρμα τοῦ κάπρου μεταξὺ Αἰτωλῶν καὶ Κουρήτων, καθ' ὃν οἱ Αἰτωλοὶ ἐνίκων, ἐφ' ὅσον συνεπολέμει ὁ Μελέαγρος. Ὅτε δὲ ὁ Μελέαγρος ἐκτόπησεν ἐν τῇ μάχῃ ἀδελφόν τινα τῆς μητρὸς κατηράσθη αὐτὴ τὸν Μελέαγρον, ὃς τις ἤδη ὀργισθεὶς ἔμενε παρὰ τῇ γυναικὶ Κλεοπείρᾳ, τῇ καλῇ κόρῃ τοῦ Ἰδα καὶ τῆς Μαρπήσης. Οἱ Αἰτωλοὶ τότε περιέστησαν εἰς μεγάλῃν ἀνάγκην καὶ δὴ οἱ γραιτεροὶ τοῦ λαοῦ παρεκάλουν πῖλιν τὴν ἥρωα νὰ ἔλθῃ ἐν τῇ μάχῃ ὑποσχόμενοι αὐτῇ μέγα γέρας. Παρεκάλεσαν τὸν πατέρα, τὴν μητέρα, τὰς ἀδελφάς καὶ τοὺς φίλους αὐτοῦ, ἀλλ' εἰς μάτην. Ἐν τῷ μεγίστῳ ὅμως κινδύνῳ ἡ γυνὴ ἱκετεύσασα κατέπαυσε τὸν θυμὸν αὐτοῦ, ὃς τις ἐξῆλθε μὲν εἰς τὴν μάχην καὶ ἔσωσε τοὺς Αἰτωλοὺς, ἀλλὰ δὲν ἐπανῆλθεν· διότι ἡ Ἐρινός, ἡ τις τὴν ἀρὰν τῆς μητρὸς ἤκουσεν ἐν τῷ Ἐρέθει, ἐπέφερεν αὐτῇ τὸν θάνατον (ἰλ. I, 529—599. Σ, 445). Νεώτερος μῦθος περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Μελέαγρου εὐρίσκεται παρ' Οὐιδ. μετ. 8, 270 ἔ. Κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Μελέαγρου αἱ παρουσιασθεῖσαι εἰς τὸν θάλαμον Μοῖραι κατέθικαν δαυλὴν τινα εἰς τὴν φλόγα καὶ εἶπον, ὅτι ὁ παῖς θὰ ζήσῃ, ἐφ' ὅσον καὶ ὁ δαυλὸς οὗτος διαρκεῖ· ἡ δὲ μήτηρ καταλιπούσα τὸν θάλαμον διέσωσεν ἐκ τῆς φλογὸς τὸ ξύλον καὶ διετήρησεν αὐτό. Ὅτε ἤδη ὁ Μελέαγρος μετὰ τὸν φόνον τοῦ κάπρου παρέδωκε τὸ δέρμα αὐτοῦ ὡς γέρας νίκης εἰς τὴν ὥραιαν καὶ ὠκύπουν κυνηγέτιν Ἀταλάντην, ἥ τις ἔφερε τὴν πρώτην πληγὴν εἰς τὸ θηρίον καὶ ἐκτόπησεν ἀμφοτέρους τοὺς ἀδελφούς τῆς μητρὸς, οἱ τινες ἤθελον νὰ ἀρπάσωσιν αὐτό, τότε ὀργισθεῖσα ἡ μήτηρ ἔριψεν εἰς τὸ πῦρ τὸν δαυλόν, ἐκ τοῦ ὁποῦ ἐξηρτᾶτο ἡ ζωὴ τοῦ υἱοῦ. Καυθέντος λοιπὸν τούτου, ἀποθνήσκει ὁ Μελέαγρος.

εἰπεῖν προετέθησαν κατὰ τὰς 50 κώπας τῆς Ἀργού· 30 σχεδὸν ἥρωες, τῶν ὁποίων ἡγεμὼν μὲν ἦτο ὁ Ἰάσιον (α), κυβερνήτης δὲ ὁ Τίγυς ἢ κατ' ἀρχαιότερον μῦθον ὁ Ἑργίτιος.

3) Ἡ πρὸς Αἶαν ἐκστρατεία. Αἶα (ταὐτὸ τῷ Γαῖα = γῶ-ρα) ἐσήμενε καθ' ὅλου ἀπογεμακρυσμένην χώραν, τῆς ὁποίας ὀριστικὴ θέσις ἀνέκαθεν δὲν ἀνεφέρετο· βεβαιοῦται ὅμως ὅτι ἐκ τῆς Ἰωλκοῦ, τῆς ἑδρας τῶν Μινυῶν, διηυδύνθησαν πρὸς τὰ βορειο-ανατολικά, πρὸς τὸν Εὐξείνιον θηλ. Πόντον. Ὅτε δὲ κατὰ πρῶτον εὐρέθη διὰ τῶν θαλασσοποριῶν ὅτι ἡ Κολχίς εἶνε ἡ ἐσχάτη γωνία πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Πόντου, ἡ χώρα αὕτη ἐθεωρήθη ὡς Αἶα καὶ ἑδρα τοῦ Αἰήτου. Οἱ ἀρχαιότεροι ποιηταὶ οὐδὲν γινώσκουσι περὶ Κολχίδος καὶ ὁ Μίμνερμος ἐτι (600 π. Χ.) ὅλως ἀορίστως λέγει περὶ τῆς πόλεως τοῦ Αἰήτου, ἀπὸου αἱ ἀκτῖνες τοῦ Ἡλίου εἰς χρυσοῦν δῶμα ἔκειντο ἐν τῇ ἄκρᾳ τοῦ Ὠκεανοῦ». Παρὰ Πινδάρῳ ἡ Κολχίς εἶνε ὁ σκοπὸς τῆς στρατείας, καθ' ἣν ὠρίσθη σταθερώτερον καὶ ὁ δρόμος, ὃν παραδίδομεν κατὰ τὰ Ἀργοναυτικά τοῦ Ἀπολλωνίου. Ἐκ τῆς Ἰωλκοῦ δηλ. φθάνουσιν οἱ Ἀργοναῦται κατὰ πρῶτον ἐν Λήμνῳ, ὅπου αἱ γυναῖκες εἶχον φονεῦσαι ὀλίγω πρότερον τοὺς ἀπίστους ἀνδρας. Ἐντεῦθεν ἀποπλεύσαντες ἔρχονται ὑπεράνω τῆς Σαμοθράκης διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς τὴν νῆσον Κύζικον, ὅπου ὁ Κύζικος βασιλεὺς τῶν Δολιόνων. Μετὰ φιλικὴν ὑποδεξίωσιν ἀνεχώρησαν, ἀλλὰ τὴν νύκτα ἀναγκασθέντες ὑπὸ ἐναντίων ἀνέμων ἐπέστρεψαν καὶ, ἐπειδὴ ἐν τῷ σκοτεινῷ δὲν γνωρίζονται, συνάπτουσι πρὸς τοὺς Δολίονας μάχην, καθ' ἣν πίπτει ὁ Κύζικος. Ἐν Μυσίᾳ ἐλ-

(α) Τινὲς λέγουσιν ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἐπεχείρησε τὴν ἐκστρατείαν μετὰ τοῦ Ἰάσονος· ἐπειδὴ δὲ οὗτος εἰς τὸν ἀνέκαθεν κατάλογον τῶν Ἀργοναυτῶν δὲν περιλαμβάνετο, παρεδέξαντο διάφορα αἰτία, διὰ τὰ ἵποια ἀπεμακρύνθη αὐτῶν. Ὁ μᾶλλον βάσιμος μῦθος ἔστο, ὅτι ἀποχωρήσας πρὸς τὴν Μυσίαν, ἵνα ζητήσῃ τὸν ἐρώμενον αὐτοῦ, τὸν ὑπὸ τῶν Νημειῶν εἰς τινα πηγὴν ἀρπαχθέντα παῖδα Ἰλίου, κατελιφθὲν μετὰ τοῦ Πωλύφημο ὑπὸ τῶν Ἀργοναυτῶν (Θεοκρ. 13. 13.).

θόντες καταλείπουσι τὸν Ἡρακλέα, ὃς τις ἀναζητεῖ τὸν Ὑλαν, ἄρπασθέντα ὑπὸ τῶν Νυμφῶν καὶ πορεύονται πρὸς τὴν Βιθυνίαν, ὅπου κατοικοῦσιν οἱ Βέβρυκες (Ἀπολ. Α. 1.) Ἐνταῦθα πυγμαχήσας ὁ Πολυδεύκης νικᾷ τὸν βασιλέα Ἀμικον καὶ οἱ Ἀργοναῦται κυνηγοῦσι μετὰ ταῦτα τοὺς Βέβρυκας φεύγοντας. Ἐν τῇ Θρακικῇ Σαλμυδικῇ ἐλευθερώνουσι τὸν τυφλὸν μάντιν Φειά (ἴδε σ. 90) ἀπὸ τῶν Ἀρπυιῶν, αἵ τινες ἄλλοτε μὲν ἤρπαζον τὰ ἐδέσματα αὐτοῦ, ἄλλοτε δὲ διὰ τῶν ἀκαθαρσιῶν καθίσταν αὐτὰ μὴ ἐδώδιμα. Οἱ υἱοὶ τοῦ Βορέου Ζήτης καὶ Κάλαις καταδιώκουσι τὰς Ἀρπυίαις καὶ φονεύουσιν αὐτάς· ὁ δὲ Φινεὺς εὐγνωμονῶν λέγει τοῖς Ἀργοναύταις, πῶς πρέπει νὰ διέλθωσι διὰ τῶν Συμπληγάδων πετρῶν, τῆς εἰσόδου τοῦ Πόντου, αἵ τινες ἀνέωγοντο καὶ ἐκλείοντο ἀκαταπαύστως, ὥστε δι' αὐτῶν οὐδέποτε πλοῖον διέπλευσεν. Ὅτε ἡ Ἀργὼ ἐφθασεν εἰς τὰς Συμπληγάδας, εἰς τῶν Ἀργοναυτῶν, ὁ υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος Βύρημος, ἀπέλυσε κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ Φινεὺς περιστερὰν, ἥ τις διεπέρασεν ἀβλαβής· οὕτω καὶ ἡ Ἀργὼ ἀπέφυγεν εὐτυχῶς τὸν κίνδυνον καὶ ἔκτοτε ἴστανται αἱ Συμπληγάδες ἀκίνητοι κατὰ τὴν ἀπόφασιν τῶν θεῶν. Εἶτα πλέουσιν οἱ Ἀργοναῦται τὴν μεσημβρινὴν παραλίαν τοῦ Πόντου καὶ φθάνουσι τέλος εἰς τὴν νῆσον Ἀρητιάδα πρὸ τῆς Κολχίδος, ὅπου ἀπαντῶσι τοὺς υἱοὺς τοῦ Φοῖβου, οἱ τινες, ἐπιθυμήσαντες νὰ πλεύσωσιν ἐκ τῆς Κολχίδος εἰς τὴν πατρίδα τοῦ πατρὸς, ἐναυάγησαν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ. Μετὰ τούτων ἀναχθέντες πρὸς τὴν Κολχίδα καθορμίζονται εἰς τὸν φῦσιν ποταμὸν τῆς Κολχικῆς (Ἀπολ. Α. 2).

4) Κιῆσις τοῦ δέματος. Ὁ Ἰάσων ζητεῖ τὸ δέρα· ἀλλ' ὁ Αἰήτης (α) ὑπόσχεται νὰ δώσῃ αὐτό, ἂν ὁ Ἰάσων συλλαβῶν τοὺς ὑπὸ τοῦ Πριάστου δωρηθέντας αὐτῷ πυρίπνους καὶ χαλ-

(α) Ὁ Αἰήτης εἶνε υἱὸς τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Περσῆς, ἀνὴρ τῆς Ὀκείανδος Ἰδρυίας (Ἡσ. θεογ. 956 ε.). Ὡς ἡ θυγάτηρ Μήδεια καὶ ἡ ἀδελφὴ Κίρκη, οὕτω καὶ οὗτος ἐγίνωσκε τὴν μαντικὴν.

κόποδας ταύρους ὑποζεύξῃ καὶ δι' αὐτῶν ἀροτρίασῃ τμήμα γῆς, μετὰ ταῦτα δὲ σπείρῃ τοὺς ὀδόντας τοῦ δράκοντος, τοὺς ὁποίους θὰ δώσῃ αὐτῷ ὁ Αἰήτης. Τῇ βοηθείᾳ τῆς Μήδειας, θυγατρὸς τοῦ Αἰήτου, ὁ Ἰάσων φέρει εἰς πέρας τοὺς ἀθλοὺς τούτους· ὅτε δὲ ἐκ τῶν σπαρέν-ων ὀδόντων ἀνεφύοντο τεθωρακισμένοι ἄνδρες, ἔριπτε κατὰ συμβουλήν τῆς Μηδείας λίθους, ὥς τε ἐφίνευον ἀλλήλους (6). Ὁ Αἰήτης ὅμως ἤρνεϊτο νὰ ἐκτελέσῃ τὰ ὑποσχεθέντα, διότι ἔμαθεν ὅτι τὰ ἔργα ἐπεραινόντο βοηθείᾳ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ. Δι' ὃ ὁ Ἰάσων καὶ ἡ Μήδεια ἔρπασαν τὴν νύκτα τὸ χρυσοῦν δέρας ἐκ τοῦ ἄλλου τοῦ Ἀρεως κατακοιμίσαντες ἢ φονεύσαντες πρότερον τὸν δράκοντα καὶ ἔφυγον μετὰ τῶν Ἀργοναυτῶν (Ἀπολ. Α, 4, 1-211).

5) Ἐπάρκοτος. Ὁ Αἰήτης καταδιώκει τοὺς φεύγοντας Ἀργοναύτας, ἀλλ' εἰς μάτην. Διότι Ἀψυρτος, ὁ υἱὸς τοῦ Αἰήτου, ὃς τις ὀδηγεῖ τὸ πλῆθος τῶν καταδιωκτῶν, συλλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ Ἰάσονος καὶ φονεύεται ἢ κατ' ἄλλον μῦθον ἡ Μήδεια ἔχει μεθ' αὐτῆς λάβει τὸν Ἀψυρτον, τὸν ὁποῖον, ὅτε καταδιώκονται ὑπὸ τοῦ Αἰήτου, τεμαχίζει καὶ αὐτοῦ τὰ μέλη ρίπτει εἰς τὴν θάλασσαν, ὥς τε ὁ Αἰήτης συλλέγων ταῦτα ἀναγκάζεται νὰ παύσῃ τῆς καταδιώξεως. — Περὶ τῆς διευθύνσεως, ἣν ἔλαβον ἐπανερχόμενοι, εἰρίσκονται παρὰ διαρρήρις διαφωνοῦσαι παραδόσεις. Τινὲς θέλουσι τοὺς Ἀργοναύτας ἐπιστρέψαντας διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, δι' ἧς ἀνεχώρησαν, ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὅτι διελθόντες τὸν Φάσιν ἦλθον πρὸς τὸν ἀνατολικὸν Ὠκεανόν, ἔπειτα πρὸς μεσημβρίαν εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, διὰ τῆς Λιβυκῆς ἐρήμου, δι' ἧς ἐφέρεθαι ἡ Ἀργὼ εἰς τὴν τῶν Τριτῶνων καὶ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Ἡ δοξασία αὕτη ἡδύνατο νὰ διατηρῇται ἐφ' ὅσον αἱ ἀνατολικαὶ γῶραι καὶ ἡ πηγὴ τοῦ Φάσιος ἦσαν ἀγνώστα. Ὅθεν ἐτράπησαν μετὰ ταῦτα διὰ νὰ φέρωσι τοὺς

(6) Αὐτ. Α, 3. Ταῦτα εἶναι εἰλημμένα ἐκ τοῦ Ὑγρῶν μύθου τοῦ περὶ Ἀ δ μ ο υ.

ναύτας εἰς τὸν Ὀκεανὸν καὶ δι' ἀγνώστων χωρῶν ὁδηγήσασιν αὐτοὺς εἰς τὴν τρίτην ὁδόν, τὴν πρὸς δυσμὰς, καθ' ὅσον κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἀντιλήψιν ὁ Πόντος ἡνοῦτο μὲ τὴν πρὸς δυσμὰς θάλασσαν. Παρὰ τῷ Ἀπολλωνίῳ (βιβλ. 4), ὅς τις ἀρχαῖας καὶ νέας ἀντιλήψεις ποικίλως πρὸς ἀλλήλας ἀναμινγνύει. πορεύονται οἱ Ἀργοναῦται ἀπὸ τῆς μαύρης θαλάσσης διὰ τοῦ Ἰστροῦ εἰς τὸν Ἡριδανόν καὶ ἔρχονται εἰς τὴν νῆσον τῆς Κίρκης, ὅπου καθαρίζονται ἀπὸ τοῦ φόνου τοῦ Ἀψύρτου, ἐκεῖθεν δ' ἔρχονται εἰς τὰς Σειρήνας καὶ διελθόντες διὰ τῆς Σκύλλης καὶ Χαρυβδῆως φθάνουσιν εἰς τὴν νῆσον τῶν Φαιάκων, ὅπου νυμφεύεται τὴν Μήδειαν. Ἦδη πρὸ τῆς Πελοποννήσου ἀποπλανηθέντες διὰ τρικυμίαν εἰς τὴν Σύρτιν φέρουσι τὴν Ἀργῶ διὰ τῆς Αἰθυκῆς ἐρήμου εἰς τὴν λίμνην τοῦ Τρίτωνος καὶ φθάνουσι τέλος διὰ τῆς Μεσογείου εἰς τὴν πατρίδα.

Ὁ Πελῖξ ἐφάνευσε τὸν Αἴσωνα κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐπανελθὼν δ' ὁ Ἰάσων ἐκδικεῖται βοηθούμενος ὑπὸ τῆς Μηδείας, ἥ τις καταπείθει τὰς θυγατέρας τοῦ Πελίου νὰ τεμαχίσωσι τὸν πατέρα καὶ νὰ βράσωσι τὰ τεμάχια, προβαλλομένη ὅτι διὰ φαρμάκου θὰ κάμῃ αὐτὸν πάλιν παῖδα. Ὁ Ἰάσων ὅμως καὶ ἡ Μήδεια ἐκδιώκονται μετὰ καιρὸν τῆς Ἰωλκοῦ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Πελίου Ἀκάσιου καὶ φεύγουσιν εἰς Κόρινθον, ὅπου θέλει ὁ Ἰάσων νὰ νυμφευθῇ Κρέουσαν (ἢ Γλαύκη), τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Κρέοντος, ἣν ὅμως ἡ Μήδεια καταστρέφει διὰ πεφαρμακευμένου χιτῶνος καὶ διαδήματος, καὶ εἴτα φονεύσασα τὰ τοῦ Ἰάσονος τέκνα, *Μέρμερον* καὶ *Φέρητα* (α) καὶ φεύγει ἐφ' ἄρματος ἐλκομένου ὑπὸ πτερωτῶν δρακόντων εἰς Ἀθήνας, ὅπου ὑπανδρεύεται τὸν Αἰγέα. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰάσων φονεύεται εἰς τὸν Ἰσθμὸν ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ Ποσειδῶνος ὑπὸ τῶν λειψάνων τῆς πεσούσης Ἀργαῦς.—Ὁ μῦθος τοῦ Ἀθάμαντος, τοῦ Φρίξου καὶ

(α) Ὁ Ἡσιόδους (θεογ. 992 ἑ.) ὀνομάζει υἱὸν τοῦ Ἰάσονος καὶ τῆς Μηδείας Μ ἢ δ ε ι ο ν.

τοῦ δέρματος τοῦ κριοῦ ἔχει βαθεῖαν θρησκευτικὴν αἰτίαν, διότι ὁ βασιλεὺς Ἀθάμας εἶνε ὁ ἱερεὺς τοῦ Διὸς Λαφυστίου, ὃς τις πρό-
πει νὰ ἐξιλεώσῃ τὴν ὀργισθεῖσαν ταύτην θεότητα διὰ τῆς διη-
νεκοῦς θυσίας τοῦ γένους αὐτοῦ. Ὅτε δ' ὁ Ἀθάμας αὐτὸς ἱε-
ρεὺς ὢν καὶ θύτης συγχρόνως ἐμελλε πρὸς ἐξιλέωσιν τῆς ὅλης
χώρας νὰ σφαγιασθῇ, τότε δὴ Κυτίσσωρος, ὁ υἱὸς τοῦ Φριζοῦ,
ἐπιστρέφων ἐκ τῆς Αἴας ἡλευθέρωσεν αὐτόν καὶ ἔγειρε τὸ μῖσος
τοῦ θεοῦ κατὰ πάντων αὐτοῦ τῶν ἀπογόνων· διότι ὁ πρεσβύ-
τατος τοῦ γένους τούτου ἀπεκλείετο τοῦ πρυτανείου· ἂν δὲ
εἰσῆρχετο, ἔπρεπε νὰ θυσιάζηται. Πολλοὶ ἤδη τῶν μελλόντων
νὰ θυσιασθῶσι φοβηθέντες ἀπέδρασαν εἰς ἄλλην χώραν· μετὰ
χρόνον δ' ἐπιστρέψαντες οἴκοι καὶ συλληφθέντες ἐν τῷ πρυτα-
νείῳ ἀπῆχθησαν πρὸς θυσίαν (β). Καὶ ὁ Φριξὸς δὲ ἦτο ὠρισμέ-
νος πρὸς θυσίαν τοιαύτην, ἀλλ' ὥχετο ἀποδράς. Ὁ κριὸς δὲ ἦτο
ἐξιλαστικὴ θυσία εἰς Δία τὸν Λαφύστιον, μέχρις οὗ συνελήφθη
εἰς τῶν Ἀθαμαντίδων· ἐξ ἀμφοτέρων ἤδη, τῆς φυγῆς τοῦ Φρι-
ξοῦ καὶ τῆς θυσίας τοῦ κριοῦ, ἐπλάσθη ὁ μῦθος περὶ σωτήρος
κριοῦ, μετενεχόντος τὸν Φριξὸν εἰς τὴν μακρὰν κειμένην Αἴαν.
Τὸ δέρας τοῦ εἰς τὸν Δία (ἀντὶ τοῦ Φριζοῦ) θυσιασθέντος κριοῦ
γίνεται στήριγμα καὶ ἔρεισμα, τὸ ὅποῖον ὁ Ἰάσων, ὁ ἱατρούων
καὶ ἐξιλεῶν (ιάσμαι=ἱατρεύω) μεταφέρει τέλος εἰς τὴν Ἰωλ-
κόν.—Ἡ μεγαλειτέρα ἀνάπτυξις τοῦ μύθου, μάλιστα καθ' ὅσον
ἀφορᾷ τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν, προσapéκτεσε παρὰ τοῖς
Μινύαις πραγματικόν τι καὶ ἱστορικόν, τὴν ἐπέκτασιν δηλ. τῆς
θαλασσοπολείας, καὶ τῶν ἀποικιῶν αὐτῶν.

γ'. Ὁ Τρωικὸς πόλεμος.

Ἡ ἐνδοξατάτη πασῶν τῶν ὑπὸ Ἑλλήνων ἡρώων κοινῶς γενο-
μένων ἐπιχειρήσεων εἶνε ὁ Τρωικὸς πόλεμος, εἰς τὸν ὅποιον λέ-
γεται ὅτι ἔλαβον μέρος οἱ ἡγεμόνες πασῶν σχεδὸν τῶν πολι-

(β) Οὕτω λέγει ὁ Ἡρόδοτος 7, 497.

φειδῶν τῆς Ἑλλάδος. Τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν παρὰ τε τοῖς Ἕλλησι καὶ τοῖς μεταγενεστέροις ὀφείλουσιν οἱ ἥρωες τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἐθνικῆς ἐπιχειρήσεως θεαυμένης, εἰς τὸν ἀοιδὸν Ὅμηρον, τὸν ὑμνήσαντα ἐν τε τῇ ἱλιάδι καὶ Ὀδυσσεΐᾳ τὰ κατορθώματα καὶ τὰς τύχας αὐτῶν. Πατρὶς αὐτοῦ εἶνε τὰ παραλία τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου μετὰ τὴν γενομένην δωρικὴν μετανάστευσιν αἱ διάφοροι φυλαὶ τῶν Ἑλλήνων συνεμίγησαν, ἰδίως δὲ ἐκεῖναι αἱ φυλαί, τῶν ὁποίων οἱ πρόγονοι ἐπεχείρησάν ποτε τὴν κατὰ τῆς Τροίας στρατείαν καὶ ἐπολέμησαν εὐτυχῶς ἐν τῇ παραλίᾳ, τὴν ὁποίαν ἤδη εθεώρουν νέαν πατρίδα· διότι ἦσαν οἱ Ἀχαιοὶ ἔχοντες βασιλεῖς ἐκ τοῦ γένους τῶν Πελοπιδῶν, οἱ Ἴωνες ἔχοντες βασιλεῖς ἐκ τοῦ γένους τοῦ Νέστορος, ἐτι δὲ καὶ πολλοὶ ἐκ τῆς Θεσσαλίας, Βοιωτίας, Εὐβοίας, Λοκρίδος κτλ. Οἱ πλούσιοι μῦθοι, οὓς μεθ' αὐτῶν ἔφερον αἱ φυλαὶ αὐταὶ ἐκ τῆς πατρίδος αὐτῶν συνηνώθησαν ἐνταῦθα καὶ διεμορφώθησαν ἐν ἐκτάσει εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀοιδῶν, μέχρις οὗ τέλος ὁ Ὅμηρος λαβὼν μέρος τι ἐκ τοῦ σωροῦ τῶν παμπόλλων μύθων ἐποίησε τεχνήντως κατὰ τὸν νόμον τῆς ἐνότητος νέον εἶδος ἔπους. Ἡ ἱλιάς διηγεῖται μόνον μικρὸν τι μέρος τοῦ τρωικοῦ πολέμου, τὴν διάρκειαν 51 ἡμερῶν τοῦ δεκάτου ἔτους τῆς πολιορκίας, δηλ. τὴν μῆνιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος ὑβρισθέντος Ἀχιλλέως καὶ τὰς συνεπείας ταύτης μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἑκτορος· ἡ δὲ Ὀδύσσεια περιλαμβάνει διάστημα χρονικὸν μόνον 40 ἡμερῶν· ἀλλ' εἰς τοὺς στεγνοὺς τούτους χώρους παρεισάγονται πάντα ὅσα ἐγένοντο κατὰ τὸν ἐπίλοιπον χρόνον τοῦ τρωικοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἡρώων καὶ οὕτω μετὰ τοῦ κυρίως περιεχομένου συνυφαίνονται, ὥς τε ὁ Ὅμηρος παρέχει ἡμῖν σύνολον πάντων τῶν τρωικῶν μύθων. Θέλομεν καταχωρίσει ἐκ τῆς πλουσίας ταύτης ὕλης τὰ κυριωδέστερα.

1) Ἀφορμὴ τοῦ πολέμου καὶ ἡ κατὰ τῆς Τροίας ἐκστρατεία. Πάρις, ὁ υἱὸς τοῦ Πριάμου, βασιλέως τῆς Τρωάδος (α)

(β) Τούτου ἡ γενεαλογία εἶνε ἐν ἱλιάδος Γ, 245 καὶ Ε.

εἰς τινὰ ἔριν τῆς Ἥρας, Ἀθηνᾶς καὶ Ἀφροδίτης ἀπέδωκε τὴν τιμὴν τῆς καλλονῆς εἰς τὴν τελευταίαν. Δι' ὃ αἱ μὲν πρῶται μισοῦσαι ἐπεθύμουν αὐτόν τε καὶ τὴν Τροίαν νὰ ἐξολοθρεύσωσιν (α), ἡ Ἀφροδίτη ὅμως βοήθει αὐτῷ εἰς τὴν ἀρπαγὴν τῆς καλλίστης τῶν γυναικῶν Ἑλένης, ἀδελφῆς τῶν Διοσκόρων καὶ γυναικὸς τοῦ Μενελάου, βασιλέως τῆς Σπάρτης, ὃς τις μετὰ τοῦ Ὀδυσσεύς ἔρχεται εἰς Τροίαν, ὅπως ἀπαιτήσῃ τὴν σύζυγον, ἀλλ' ἐπανελθὼν ἀπρακτος περιέρχεται τὴν Ἑλλάδα μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Ἀγαμέμνονος, βασιλέως τῶν Μυκηνῶν, καὶ κατὰ τῶν Τρώων προκαλεῖ τοὺς τῶν Ἀχαιῶν ἥρωας, οἳ τινες συνηθροίσθησαν (β) ἐν τῷ λιμένι τῆς Αὐλίδος, ὅπου, ὅτε ἐθυσίαζον εἰς τοὺς θεοὺς, ἔστειλεν ὁ Ζεὺς μέγαν καὶ τρομερὸν δράκοντα, ὃς τις ἀνέβη εἰς τὴν πλάτανον, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐθυσίαζον, καὶ κατέφαγε τὰ ἐν τῇ φωλεᾷ ὀκτὼ νέα πτηνὰ μετὰ τῆς μητρός. Ἐκ τούτων προεῖπεν ὁ Κάλχας, ὅτι ἐνέα ἔτη πρὸ τῆς Τροίας θὰ μάχωνται καὶ κατὰ τὸ δέκατον ἔτος θὰ κατακτήσωσι τὴν πόλιν. Τὴν θυσίαν τῆς ἱφιγενείας ἴδε σ. 244. Ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τοῦ Μενελάου ἐξεστράτευσαν ἤδη κατὰ τῆς Τροίας μετὰ 1200 σχεδὸν πλοίων καὶ μετὰ δεκακιςμυρίων σχεδὸν μαχητῶν. Καθ' ὁδὸν κατέλι-

(α) Ὑστερον ἀπαντᾷ ὁ μῦθος οὕτως. Ἐν τῷ γάμφῳ τοῦ Πηλέως καὶ τῆς Θέτιδος ἦσαν πάντες οἱ θεοὶ προσκεκλημένοι ἐκτὸς τῆς Ἥρας, ἢ τις διὰ τοῦτο ἔρριψε χρυσοῦν μῆλον ἐν τῇ συναθροίσει αὐτῶν φέρον τὴν ἐπιγραφὴν «ἡ καλὴ λαβέτω» (τῇ καλλίστῃ). Ἡ Ἥρα, ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ἡ Ἀφροδίτη ἀπήτησαν τοῦτο καὶ ὁ Ζεὺς ἀπέδειξε κριτὴν τὸν Πάριν, βόσκοντα τὰ ποίμνια τοῦ πατρὸς ἐπὶ τῆς Ἰδῆς, εἰς ὃν προσελθούσαι ὑπέσχοντο ἡ μὲν Ἥρα βραδείαν καὶ πλοῦτον, ἡ δὲ Ἀθηνᾶ σοφίαν καὶ πολεμικὴν δόξαν, ἡ δὲ Ἀφροδίτη τὴν ὡραιότητα τῶν γυναικῶν. Ἡ τελευταία ἔλαβε τὸ γέρας.

(β) Ὡδ. Ω, 415. Κατὰ μεταγενέστερον μῦθον οἱ Ἕλληνες ἦσαν συνηγμένοι δι' ὄρκου, τὸν ὁποῖον ὤμοσάν ποτε εἰς τὸν Μενέλαον, ὅτι δηλ. ἤθελον ὑπερκασιπιοῦν τὴν ἀνδρὰ τῆς Ἑλένης κατὰ πάσας ὕβρεις καὶ ἀδικίας.

πον ἐν Ἀτῆνῃ τὸν κάλλιστον τοξότην Φιλοκτήτην, τὸν υἱὸν τοῦ Ποιάντος, ἔχοντα τὰ βέλη τοῦ Ἡρακλέους, ἐπειδὴ ἐμόχθιζε δι' ἕλκος κακὸν προσελθὼν ἐκ δῆγματος ὕφειος (ὕδρου). Ὅτε δὲ φθάσαντες πρὸ τῆς Τροίας προέκειτο νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὴν ξηράν, ἐπήδησεν εἰς τὸ πηράλιον πρῶτος πρὸ πάντων τῶν ἄλλων ὁ Πρωτεσίλαος, ἡγεμὼν τῆς φυλάκης, ὃς τις καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τινος τῶν Τρώων, θελόντων νὰ ἐμποδίσωσι τοὺς ἐχθροὺς εἰς τὴν ἀπόβασιν (α').

2) Οἱ ἐπισημότεροι ἦρωες τῶν Ἑλλήνων καὶ Τρώων (β'). Ἠγεμὼν τῶν Ἑλλήνων πρὸ τῆς Τροίας ἦτο Ἀγαμέμνων, ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Ἀτρείως, ὁ ἰσχυρότατος πάντων τῶν ἡγεμόνων ἦτο ἰσχυρός, μεγαλοπρεπὴς ἀνὴρ, ἀγαθὸς καὶ ἀνδρείος αἰχμητής, ἀλλ' ἐν συνειδήσει ὦν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ἐγένετο τραχὺς καὶ ἀλαζών καὶ ἐκλινεν εὐκόλως εἰς τὴν ὀργὴν καὶ τὴν ἀδικίαν (γ). — Ὁ ξανθὸς Μενέλαος, υἱὸς τοῦ Ἀτρείως καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀγαμέμνονος, εὐψυχος καὶ ἀνδρείος ἦρως, βασιλεὺς τῆς Λακεδαιμόνος, εἶχεν ὀλιγωτέραν δύναμιν ἢ ὁ Ἀγαμέμνων καὶ σὺν ἐσιν καὶ πρῶτον ἦ'ος. — Ὁ ἀνδρειότατος, ὠκύτατος καὶ ὠραιοτάτος ἦρως πρὸ τῆς Τροίας ἦτο Ἀχιλλεύς, ὁ υἱὸς τοῦ Πηλεΐως καὶ τῆς Νηρηίδος Θέτιδος (δ), ἐγγονος τοῦ Λίακοῦ (ἴδε σ.

(α) Ἰλ. Β, 698 ε. Ἐπὶ πρῶτο ὁ πρῶτος πατήρας ἐπὶ τοῦ τρωικοῦ ἐδάφους νὰ φονευθῇ ὑπὸ Τρώος. Οὐδεὶς ἐτόλμησεν ἄλλος εἰμὴ ὁ Πρωτεσίλαος (Ἰλ. Ν, 681), ὃς τις ἐκ τούτου ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα.

(β) Οἱ Ἕλληνες ὀνομάζονται παρ' Ὀμήρῳ συνήθως Ἀχαιοί ἢ ἐκ τῆς καθέδρου τῶν Ἀχαιῶν Ἀργεῖοι. Οἱ κάτοικοι τῆς τρωικῆς χώρας ὀνομάζονται Τεϋκροὶ μὲν ἐκ τοῦ Τεϋκρου, τοῦ ἀρχαιοτάτου βασιλέως καὶ κτίτορος τῆς Τροίας, Δάρδανοι δὲ ἐκ τοῦ ἀπογόνου τούτου Δαρδάνου καὶ Τρώες ἐκ τοῦ ἐγγόνου αὐτοῦ Τρώος. Ἐκ τοῦ υἱοῦ δὲ τούτου Ἰλίου (Ἰλ. Γ, 215 ε.) ὀνομάζεται ἡ Τροία Ἰλιον. Ἡ Πέργαμος ἢ τὸ Πέργαμον ἢ τὰ Πέργαμα ἦτο ἀρχαία πόλις τῆς πελῆως (γ) Ἰλ. Β, 477, 569. Γ, 466. Α, 94.

(δ) Κατὰ μεταγενέστερον μῦθον θέλουν αἱ Θέτις νὰ κάμῃ εὐθανάτου τὸν υἱὸν ἐθῆκεν αὐτὸν τὴν νύκτα εἰς τὸ πῦρ, ἵνα καύσῃ τὴν θυγῆτόν αὐτοῦ.

39), βασιλεὺς τῶν ἐν τῇ θετταλικῇ φθίᾳ Μυρμιδόνων, ὅπου ὁ πατήρ αὐτοῦ Πηλεὺς κατέφυγε φεύγων ἐξ Αἰγίνης. Εἶχε δὲ περιμαντευθῆ αὐτῷ, ὅτι ἂν θέλῃ δόξαν, θὰ ζήσῃ ὀλίγον χρόνον, τούναντίον δὲ, ἂν θέλῃ νὰ ᾔνε ἀδοξος, θὰ ᾔνε μακροβιώτατος. Ἐξελέξατο δὲ τὸ πρῶτον, τὸν βραχὺν μὲν, ἀλλ' ἐνδοξον βίον· διὰ τοῦτο εἶνε ἀκατάσχετος ἐν τῇ μάχῃ καὶ ἄφοδος ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἀδάμαστος καὶ ἀκαμπτος εἰς τὴν ὕργην, ἀλλ' εὖνους πρὸς τοὺς δυστυχεῖς, φιλόξενος, πρόθυμος, εὐδιάθετος εἰς τὰς ἡδονὰς εἰρηνικοῦ ἐν τῇ πατρίδι βίου καὶ ἀβρός πρὸς τὴν μητέρα. Ὁ διδάσκαλος *Φοῖνιξ* συνώδευσε αὐτὸν εἰς τὸν τρωικὸν πόλεμον.—*Πάτροκλος*, ὁ υἱὸς τοῦ Μενoitίου ἐκ τοῦ Ὀποῦντος, ὃς τις, ἐπειδὴ παῖς ὢν ἀπρονοήτως ἀπέκτεινε ἄλλον, μετ' αὐτοῦ παίζοντα τοὺς ἀστραγάλους, ἐφέρθη εἰς φθίαν ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκεῖ ἀνετράφη μετὰ τοῦ Ἀχιλλέως, εἶνε εὐτολμος καὶ μεγαλόψυχος νεανίας καὶ πιστότατος τοῦ Πηλεΐδου φίλος.—Μετὰ τὸν Ἀχιλλέα πρῶτος ἦρως παρὰ τοῖς Ἕλλησιν εἶνε *Ἄϊας* ὁ τοῦ *Τελαμῶνος* (α), ὡσαύτως ἐγγονος τοῦ Αἰάκου, βασιλεὺς τῆς μέρας· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξύ ἦλθεν ὁ Πηλεὺς, διεκόπη τὸ ἔργον· ἡ δὲ Θέτις ἔφυγε καὶ ἀπῆλθεν ἐντὸς τῆς θαλάσσης πρὸς τὰς ἀδελφάς. — Ἡ ἡ Θέτις ἰδοῦσά τις τὸν υἱὸν εἰς τὴν Σκύρα· ὅθεν ἦτο ἄνθρωπος ἐκτὸς τῶν σφυρῶν, ἀφ' ὧν ἐκράτει αὐτὸν. Πρὸς τοῦτοις διηγοῦνται τὰ κυριακὰ ἔπη, ὅτι ὁ Κάλχας κατὰ τὴν ἐκρηξίν τοῦ τρωικοῦ πολέμου προείπεν, ὅτι ἡ Τροία ἄνευ τοῦ Ἀχιλλέως ἀδύνατον εἶνε νὰ κατακτηθῇ καὶ ὅτι ἡ Θέτις προῖδουσα ὡσαύτως τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ ἐκρυψεν αὐτὸν εἰς τὴν νῆον Σκύρον μετὰ τῶν θυγατέρων τοῦ βασιλέως Λυκομήδους. Ἀλλ' ὁ Ὀδυσσεὺς ἀνεκάλυψε αὐτὸν διὰ πανουργίας· ἤπλωσε διὰ ὡς ἔμπορος ἐνώπιον τῶν παρθένων παντὸς εἶδους γυναικεῖα κοσμήματα καὶ ὅπλα, ὅτε αἰφνης ἐξέπεμψε λαγυρὴν ὅπλων καὶ ἀλλαγαμὸν καὶ εὐθὺς αἱ μὲν κόραι ἔφυγον, ὁ δὲ Ἀχιλλεὺς λαβὼν τὴν λέγχην καὶ τὴν ἀσπίδα ὁρᾷ ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ. Οὕτως ἀνακαλυφθεὶς ὕπαιχνεται ὅτι θὰ μετὰσχῃ τοῦ πολέμου. Τίς τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τῆς Δηιδάμειας, θυγατρὸς τοῦ Λυκομήδους, εἶνε ὁ Νεοπτεῖλσμος ἡ Πύρρος.

(α) Ὁ ἀρχαιότατος μῦθος δὲν θεωρεῖ τὸν Τελαμῶνα καὶ Πηλέα ἀδελφούς, ἀλλὰ μόνον φίλους, ἐπομένως τὸν Αἰάντα καὶ Ἀχιλλέα ὡς ἐξαδελφούς, ἀλλ' ὁμοῖους ἔρωτας, ἀνέκοντας εἰς τὴν αὐτὴν φυλὴν.

Σαλαμῖνος, ὅμοιος τῷ Ἀχιλλεῖ κατὰ τὴν μορφήν καὶ τὸ ἦθος ἀποσυρθέντος τοῦ Ἀχιλλέως ἀπὸ τῆς μάχης, οὗτος εἶνε ὁ πύργος, τὸ ἔρκος τῶν Ἀχαιῶν. — Τεῦκρος, ἀριστος τοξότης, ἦτο ὁμοπάτριος ἀδελφὸς Αἰάντος τοῦ Τελαμωνιάδου. — Ἄλλος Αἴας εἶνε ὁ τῆς Λοκρίδος βασιλεὺς, υἱὸς τοῦ Οἴλως, μικρὸς Αἴας καλούμενος κατ' ἀντίθεσιν ἐκείνου μεγάλου ὀνομαζομένου, ὃς τις εἶνε μετὰ τὸν Ἀχιλλέα ὁ δεύτερος ποδῶκης. — Νέστορ, ὁ υἱὸς τοῦ Νηλέως (ἴδε σ. 124) καὶ βασιλεὺς τῆς Πύλου, ἦτο ὁ πρεσβύτατος τῶν Ἑλλήνων ἡρώων, σοφός, δίκαιος καὶ ἐμπειροπόλεμος γέρον διακεκριμένης εὐγλωττίας καὶ ἄρχει ἤδη τῆς τρίτης γενεᾶς τῶν ἀνθρώπων· εἶχε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν καρτερικὸν Ἀντίλοχον. — Ὁ Λιομήδης, ὁ υἱὸς τοῦ Τυδέως, ὃς τις ἦτο βασιλεὺς τοῦ Ἀργούς καὶ ἄλλων πέριξ κειμένων πόλεων καὶ ἤδη πρότερον ἐπολέμησεν εἰς τὸν πόλεμον τῶν Ἐπιγόνων καὶ ἐξαίρετως ἐπροστατεύετο ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς, κράτιστος ἦρως, μὴ φοβούμενος καὶ τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς μάχην. — Ὀδυσσεύς, ὁ υἱὸς τοῦ Λαέρτου καὶ βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης, ἐχαρakterίζετο πρὸ πάντων ὡς αἰδῶς παρτολούς τε δόλους καὶ μῆδεα πυκνὰ, ὡς πολύμητις καὶ τολμηρός, ἀνδρείος καὶ ἐπίμονος εἰς κινδύνους. — Ἰδομενεύς, ἡγεμὼν ἐν Κρήτῃ, ἦτο ὡσαύτως μετὰ τῶν πρώτων τοῦ στρατοῦ. — Πιστός, ἑταῖρος ἦτο ὁ ἀνδρείος Μηριόνης, ἀνεψιὸς αὐτοῦ. — Πρὸς τούτοις ἐπίσχημοι εἶνε καὶ οὗτοι ὁ Σθέρελος, ὁ υἱὸς τοῦ περιφύμου Καπαρέως, ὁ Μέγης ἐκ τοῦ Δουλιχίου, ὁ Μεγασθεὺς ἐξ Ἀθηνῶν, ὁ Βελεγήνωρ βασιλεὺς τῶν ἐν Εὐβοίᾳ Ἀδάντων, ὁ Φιλοκτήτης, ὁ Πρόθοις, ὁ Τληπόλεμος ἐκ Ρόδου, ὁ Μαχάων καὶ ὁ Πυδάλειρος, υἱοὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐκ Τρίκκης, ἐξ ὧν ὁ μὲν Μαχάων ἦτο ἰατρὸς τῶν τραυμάτων, ὁ δὲ ἐδίδασκε τοὺς ἀνθρώπους τὴν διαίταν. — Ἐκ τῶν ἡρώων ἡγεμὼν καὶ κράτιστος ἦρως ἦτο ὁ Ἑκτορ, ὁ πρεσβύτατος τῶν υἱῶν τοῦ Πριάμου, περιλημένος τοῦ Ἀπόλλωνος, φοβερός καὶ ὡς πέλκευς ἀτειρής ἐν τῇ μάχῃ, ἀλλ' ἀβρὸς σένευνος καὶ πατὴρ, ἀγαπώμενος υἱὸς καὶ πιστὸς φίλος. Τὸ αὐτό.

νεσθαι περί τῆς πατρίδος, ἔλεγεν, εἶνε εἰς οἰωνὸς ἄριστος — *Πάρις* (Ἀλέξανδρος), νωότερος ἀδελφὸς τοῦ Ἑκτορος, εἶνε μὲν ἐπιδέξιος τοξότης, ἀλλ' ἀστάτου χαρακτῆρος, ὅτε μὲν ἀνδρείος καὶ προκαλῶν, ὅτε δὲ δειλὸς ἀνάνδρος καὶ θηλυπρεπής· ἡ πρὸς τὰς γυναῖκας συναναστροφή καὶ ὁ κιθαρισμὸς κατεῖχον τὴν καρδίαν αὐτοῦ μᾶλλον ἢ τὸ σοβαρὸν ἔργον τοῦ πολεμεῖν. — Μετὰ τὸν Ἑκτορα ὑπερέχει κατ' ἐξοχὴν *Αἰνείας*, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγχίσου, συγγενοῦς τοῦ Πριάμου· καὶ βασιλεὺς τῶν Δαρδάνων ἐπὶ τῆς Ἰδης, ὣν δυνατὸς καὶ σοφὸς, πρὸς δὲ ὁ *Ποδυδάμας* καὶ *Ἀθήνωρ*. — Ἐν τοῖς συμμάχοις τῶν Τρώων ὑπερέχουσιν οἱ Λύκιοι *Σαρπηδῶν*, ὁ υἱὸς τοῦ Διός, *Γλαῦκος*, ὁ υἱὸς τοῦ Ἱππολόχου καὶ ἐγγονοῦ τοῦ Βελλεροφόντου καὶ *Πάνδαρος*, ὁ τοξότης, υἱὸς τοῦ Λυκάονος.

3) *Πολιορκία καὶ κατάκτησις τῆς πόλεως*. Οἱ Ἀχαιοὶ ἐστρατοπεδεύσαντο ὁ πρὸ τῆς Τροίας, ἀλλ' ἵνα κερδαίνωσι τὰ πρὸς τὸν βίον ἐπιτηδεῖα ἐσκύλευον τὰς παρὰ λίους πόλεις καὶ ἡγμαλῶτευον τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπεὶ δὲ δὲν ἠδύναντο αὐτοὶ νὰ διατηρήσωσι τὰς ἐαυτῶν οὐνάμεις ἡνωμένας, συνέβη, ὥστε οἱ μὲν Τρῶες νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν πόλιν 9 ἔτη εὐτυχῶς, οἱ δὲ Ἑλληνες νὰ κυριεύσωσι τὸ Ἴλιον τὸ 1. ἔτος, καὶ ὁ συνέβησαν τὰ ἐν Ἰλιάδι ἔχοντα ὧδε. Εἰς τὸν Ἀγαμέμνονα ἔλαχε γέρας *Χρύση*, ἡ θυγάτηρ τοῦ *Χρύσου*, ἱερέως τοῦ Ἀπόλλωνος, τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει εἰς τινα ἐκδρομὴν ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ τὴν ὁποίαν ὁ Ἀγαμέμνων οὐ μόνον ἤρνῃθη νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν πατέρα *Χρύσην*, καὶ περ φέροντα ἀπειρα λύτρα πρὸς ἀπολύτρωσιν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ὑβρίζων ἐξεδίωξε αὐτὸν τοῦ στρατοπέδου. Οὗτος δ' ἐνύχθη τῷ Ἀπόλλωνι νὰ ἐκδικηθῇ κατὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ παντὸς τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ. Ὁ δὲ Ἀπόλλων ἐστείλε λοιμὸν εἰς τὸ στρατόπεδον· *Κἄλχας* δὲ ὁ μάντις κατ' εἰσήγησιν τοῦ Ἀχιλλεῶς ἀναγγέλλει εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ, ὅτι ὁ θεὸς ἔνεκα τῆς ἀτιμώσεως τοῦ ἱερέως ὠργίσθη καὶ ὅτι ἡ ὀργὴ μόνον δύναται νὰ παύσῃ, ἂν ὁ Ἀγαμέμνων ἀφήσῃ ἑλευθέραν τὴν *Χρυσίδα* ἀνευ λύτρων καὶ ἐξιλεώσῃ τὸν θεόν δι' ἐπιστήμου

θυσίας. Τοῦτο καὶ ἐγένετο. Ἄλλ' ὁ Ἀγαμέμνων ὀργισθεὶς διη-
νέχθη πρὸς τὸν Ἀχιλλέα, τοῦ ὁποίου τὸ γέρας, τὴν Βρισηίδα,
ἀπέσπασεν. Ὁ Ἀχιλλεὺς μὴδὲν εἰπὼν τότε ὀργίζεται κατὰ
τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ δὲν μετέχει πλέον τοῦ πολέμου, ἀλλ'
ἐλθὼν πρὸς τὴν Θέτιδα κλαίει καὶ δέεται αὐτῆς, ἥ τις ἀνελ-
θοῦσα εἰς Ὀλυμπον ἤγητε παρὰ τοῦ Διός, ὅπως τοὺς Τρῶας
ἐπικρατεστέρους τῶν Ἑλλήνων ποιήσῃ. Ὁ Ζεὺς ὑπέσχετο τοῦτο,
μέχρις οὗ πάλιν ὁ Ἀγαμέμνων συμφιλιωθῇ πρὸς τὸν Ἀχιλλέα
(Ἰλ. Α). Ὁ Ζεὺς ἐπιπέμψας τὸν Ὀνειρον εἰς τὸν Ἀγαμέμνονα
παρακελεύεται νὰ πολεμήσῃ τὴν ἐπιούσαν· ἐγείρεται πρῶτ' ὁ
βασιλεὺς καὶ συναθροίσας συνέδριον τῶν ἀρίστων προβάλλει
τὴν μάχην, ἧς σχέδιον ἔδωκεν ὁ σοφὸς Νέστωρ. Πειθόνται
πάντες, εὐχόνται τοῖς θεοῖς καὶ κηρύσσουν οἱ κήρυκες
(Ἰλ. Β). Ὀπλίζονται οἱ Ἕλληνες, καθὼς καὶ οἱ Τρῶες, εἰς τοὺς
ὁποίους ἀνήγγελλε τοῦτο ἡ Ἴρις· ὁ Πάρις προκαλεῖ τοὺς εὐγε-
νεστάτους τῶν Ἀχαιῶν εἰς μονομαχίαν, ἣν ὁ Μενέλαος ἀναδέ-
χεται, ἀλλ' ὁ Πάρις φεύγει ἀνάνδρως· ἐπιπληττόμενος ὁμῶς
δι' ἐπιμέμπτων λέξεων τοῦ ἑκτορος παρουσιάζεται ἐκ νέου εἰς
τὴν μάχην ἐπὶ συμφωνίᾳ ὁ νικήσας ἐκ τῶν δύο νὰ λάβῃ τὴν
Ἑλένην καὶ τοὺς ἀρπασθέντας θησαυροὺς. Οἱ ὅρκοι κλείονται
διὰ λαμπρᾶς θυσίας καὶ ἡ μάχην ἀρχεται. Ὁ Πάρις ἠττᾶται
καὶ ὑπὸ τῆς Ἀφροδίτης ἀρπάζεται ἐκ τοῦ κινδύνου καὶ διασώ-
ζεται ἐν τῷ θαλάμῳ του, ὅπου ἐπιπληττεται ὑπὸ τῆς Ἑλένης.
Τὸ ἔργον ἐτελείωσεν· ὁ πόλεμος ἔπρεπε κατὰ τὰς συνθήκας νὰ
καταπαύσῃ καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς ἔμελλε νὰ μὴ ἐκδικηθῇ κατὰ τοῦ
Ἀγαμέμνονος. Ἄλλ' εὐτυχῶς ἡ Ἥρα ἐδίψη τὸν παντελῆ ὄλεθρον
τῆς Τροίας· ὅθεν συνεννοηθεῖσα πρὸς τὴν Ἀθηναῖν παρακινεῖ ταύ-
την, ἵνα καταπέσῃ τὸν Πάνδαρον προδοτικῶς, ὥστε ὁ Ἀγαμέ-
μνων ἀπῆται τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν συνθηκῶν, νὰ τοξέσῃ τὸν
Μενέλαον. Ἡ παράβασις αὕτη τῶν ὅρκων παρορμᾷ τοὺς Ἀχαιοὺς
εἰς νέαν μάχην, καθ' ἣν ὁ μὲν Ἄρης ἐνθαρρύνει τοὺς Τρῶας, ἡ δὲ
Ἀθηναῖα τοὺς Ἕλληνας, ὁ Δεῖμος καὶ ὁ Φόβος καὶ ἡ Ἐρις, ἀδελ-

φοὶ τοῦ Ἀρεως, ἐξάπτουσι τὴν ὀρμὴν τῶν ἡρώων, συμπλέκονται αἱ τάξεις, συγκρούονται αἱ ἀσπίδες, συμμίγνονται τὰ δόρατα, κραυγαὶ πανταχοῦ ἀντηχοῦσι νικωμένων καὶ νικούντων, τὸ αἷμα τρέχει ποταμὸν (Ἰλ. Δ). Ὁ Διομήδης ἀριστεύει πολλοὺς ἀναιρῶν τῶν πολεμίων (Ἰλ. Ε). Ὁ Ἑκτωρ προκαλεῖται τὸν ἀριστὸν τῶν Ἑλλήνων εἰς μονομαχίαν ἐνῆα δὲ ἀναστάντων, Αἴας ὁ Τελαμώνιος ἔλαχε καί, ἀφ' οὗ ἡγωνίσθησαν γενναίως, οἱ κήρυκες διαλύουσι τὴν μάχην. Τὴν ἐπιούσαν δὲ γίνεται ἀνακωχὴ ὅπλων καὶ θάπτονται οἱ νεκροὶ (Ἰλ. Π.). Τὴν τρίτην ἡμέραν ἀνανεοῦται ἡ μάχη καὶ οἱ Ἕλληνες νικῶνται (Ἰλ. Θ). Ὁ Ἀγαμέμνων συμβουλεῖ τοῖς Ἕλλησιν εἰς νυκτερινὴν ἐκκλήσιαν νὰ φύγωσιν. Ὁ Νέστωρ καὶ ὁ Διομήδης ὅμως ἀποφαίνονται τὴν ἐναντίαν γνώμην. Κατὰ συμβουλήν δὲ τοῦ Νέστορος πέμπονται πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀχιλλεῆα, ὃς τις ἀντεῖπε πρὸς αὐτοὺς (Ἰλ. Ι). Ἐπὶ τῆς τάφρου συμβουλευσάμενος ὁ Ἀγαμέμνων καὶ οἱ ἀριστοὶ τῶν Ἀχαιῶν πέμπουσι κατασκόπους εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ἡρώων τὸν Ὀδυσσεῆα καὶ Διομήδην, οἳ τινες ἀπαντήσαντες τὸν Δῖωνα, τὸν ὑπὸ τοῦ Ἑκτορος πρὸς κατασκόπευσιν σταλέντα, φονεύουσιν, ἀφ' οὗ πρότερον ἠνάγκαζαν αὐτὸν νὰ εἴπῃ ποῦ ὁ Ῥῆτος εὐρίσκεται καὶ οἱ Θρᾶκες, οἳ τινες ἦλθον πρὸς βοήθειαν τῶν Τρώων, καὶ ποῦ ἐστρατοπεδεύσαντο. Ἐπελθόντες δὲ ὁ μὲν Μενέλαος δολοφονεῖ τὸν Ῥῆσον, ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς ἀπάγει τοὺς ἵππους αὐτοῦ.

Τὴν ἄλλην πρωίαν γίνεται νέα μάχη, καὶ ἦν ὁ Ἀγαμέμνων διακρίνεται κατὰ τὴν ἀνδρίαν, ἀλλὰ τρωθεὶς διασώζεται πρὸς τὴν ναύσταθμον. Ὁ Ἑκτωρ, ὃς τις, ὅτε ὁ Ἀγαμέμνων ἐμαίνετο, ἀνεχώρησε τῆς μάχης, ἐξέρχεται μετὰ τῶν Τρώων εἰς νέαν μάχην. Ὁ Διομήδης, ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ἄλλοι ἥρωες τιτρώσκονται καὶ οἱ Ἀχαιοὶ ὑποχωροῦσι μέχρι τοῦ τείχους, ὅπου μάχονται ἀνδρείοτατα, ἕως οὗ ὁ Ἑκτωρ διὰ μεγάλου λίθου ἀνατρέψας τὰς πύλας ἀνοίγει δρόμον εἰς τοὺς Τρῶας πρὸς τὰ πλοῖα (Ἰλ. Λ καὶ Μ.). Τὴν ἀκόλουθον μάχην, καθ' ἣν οἱ Ἀχαιοὶ ἐστενοχωροῦντα δεινῶς, ἀριστεύει ὁ Ἰδομενεὺς (Ἰλ. Ν.). Ἡ

Ἦρα κοιμίζει τὸν Δία, ὅς τις εἶχεν ἀπαγορεύσει νὰ λάβωσιν οἱ θεοὶ μέρος εἰς τὴν μάχην, ὅπως δύναται ὁ Ποσειδῶν ἱκανῶς νὰ βοηθῇ τοῖς Ἀχαιοῖς (Ἰλ. Ε, 153.). Ὁ Ζεὺς ὅμως ἐγερθεὶς καὶ θεασάμενος τοὺς Τρῶας νικωμένους στέλλει πρὸς τὸν Ποσειδῶνα καὶ λέγει νὰ ἀπέχη τοῦ πολέμου· διατάττει δὲ συγχρόνως μάχην. Ὁ Ἔκτωρ τρέπει εἰς φυγὴν τοὺς Ἀχαιοὺς μέχρι τῶν νεῶν καὶ καίει τὴν ναὺν τοῦ Πρωτεσίλαου, ἐν ᾧ Αἴας ὁ Τελαμώνιος ματαίως μὲν πειρᾶται νὰ ἐμποδίσῃ (Ἰλ. Ο.) ἀλλὰ φονεύει πολλοὺς τῶν πολεμίων.

Ἐν τῷ μεγίστῳ τούτῳ κινδύνῳ ἔρχεται εἰς βοήθειαν ὁ Πάτροκλος μετὰ τῶν Μυρμιδόνων ἀποσταλὲς ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως, τοῦ ὁποίου τὴν πανοπλίαν ἀνέλαβε καὶ τρέπει εἰς φυγὴν τοὺς Τρῶας, φονεύει τὸν Σαρπηδόνα καὶ πολλοὺς ἄλλους καὶ τέλος ἀποκτείνεται καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ Ἑκτορος (Ἰλ. Η.). Μάχη κρατερὰ συνίσταται περὶ τοῦ σώματος τοῦ Πατρόκλου καὶ τὴν μὲν πανοπλίαν ἐνδύεται ὁ Ἔκτωρ, οἱ δὲ ἵπποι καὶ ὁ Πάτροκλος μένουσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἀχαιῶν (Ἰλ Ρ.). Ὁ Ἀχιλλεὺς τὸν θάνατον τοῦ Πατρόκλου μαθὼν ὀδύρεται καὶ οὐδόλως ἐκδικεῖται τὸν Ἑκτορα· δεικνύει ὅμως ὅτι πάλιν θὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν μάχην, δι' ὃ ὁ Ἀγαμέμνων ἀρκούντως ἱκανοποιεῖ αὐτόν. Ὁ Ἥφαιστος κατασκευάζει αὐτῷ πανοπλίαν, τὴν ὁποίαν φέρει αὐτῷ ἡ Θέτις. Ἐνδυθεὶς ταύτην συνάγει εἰς ἐκκλησίαν τοὺς Ἕλληνας καὶ συμφιλιωθείς πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα σπεύδει εἰς τὴν μάχην, καὶ περ μὴ ἀγνοῶν, ὅτι καὶ αὐτῷ ἡ ἀκὴρ τοῦ θανάτου θὰ ἐπιπέσῃ (Ἰλ. Σ. Τ.).

Εἰς τина μάχην διαρρηγνύει τὰς τάξεις τῶν ἡρώων καὶ τοὺς μὲν διώκει εἰς τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, τοὺς δὲ εἰς τὸν Σκάμανδρον. Ἐγκλεισθέντων δὲ τῶν Τρώων ἐντὸς τῆς πόλεως, μόνος ὁ Ἔκτωρ περιμένει αὐτόν εἰς τὸ πεδῖον. Ἀλλ' ἰδὼν τὸν Ἀχιλλεὺς πλησιάζοντα τὸ μὲν πρῶτον φεύγει, τρίς δὲ περιελθὼν τὴν πόλιν ἐπὶ τέλους ἀναιρεῖται. Τὸ πτώμα δὲ δήσας εἰς τὸ ἄρμα ὁ Ἀχιλλεὺς σύρει διὰ τοῦ πεδίου ἐπὶ τὸν ναύσταθμον. Οἱ δὲ κατὰ

τὴν πόλιν οὐδύρονται βλέποντες ταῦτα ἐγκεκλεισμένοι (Ιλ. Υ—Χ). Τὴν ἐπιούσαν καίει ὁ Ἀχιλλεύς τὸν νεκρὸν τοῦ Πατρόκλου καὶ θυσιάζει ἐπ' αὐτῷ 12 τρωικοὺς νεανίσκους καὶ δύο κύνas καὶ τέσσαρας ἵππους (Ιλ. Ψ.) καὶ ἄλλα ἱερεῖα, τελῶν οὕτως ἐπιτάφιον ἀγῶνα. Τὸ ἄλλο πρῶι ἀναρτᾷ πάλιν τὸ σῶμα τοῦ Ἑκτορος ἐκ τοῦ ἄρματος καὶ σῦρει τρεῖς περὶ τὴν τέφραν τοῦ Πατρόκλου καὶ τοῦτο ἐτι συχνότερον πράττει, μέχρις οὐ ἔλυ-
πῆθησαν οἱ θεοὶ τὸν ἀτιμαζόμενον ἥρωα καὶ ὁ Ζεὺς διὰ τῆς Ἰ-
ριδος παραγγέλλει τὸν Πρίαμον νὰ ὑπάγῃ τὴν νύκτα εἰς τὴν
σκηνὴν τοῦ Ἀχιλλέως, ὅπως λύτρα κομίσας τῷ Ἀχιλλεῖ ἀπο-
λάβῃ τὸν νεκρὸν τοῦ υἱοῦ. Ὁ Ἀχιλλεύς δέχεται φιλικῶς τὸν
φέροντα, ἀποδίδει τὸ σῶμα καὶ παρέχει διὰ τὴν ταφὴν αὐτοῦ
ἡμισεῖας ἡμέρας ἀνακωχὴν. Ὁ Ἑκτωρ προτίθεται ἐν τῇ αὐτῇ
τῶν ἀνακτόρων καὶ θρηνεῖται· ἔπειτα ἐπισημως καίεται καὶ τε-
λευτᾷ ἡ ταφὴ δι' ἐστιάσεως (Ιλ. Ω.). Οὕτως ἡ Ἰλιάς.

Οὐχὶ πολὺ μετὰ ταῦτα ὁ Ἀχιλλεύς κατατοξεύεται εἴτε ὑπὸ τοῦ
Ἀπόλλωνος εἴτε ὑπὸ τοῦ Πάριδος καὶ Ἀπόλλωνος διευθύναντος
τὸ βέλος εἰς τὴν θνητὴν πτέρναν τοῦ Ἀχιλλέως κατὰ τὰς Σκαιὰς
πύλας· ἀφ' οὗ ἑπτακαίδεκα ἡμέρας καὶ νύκτας ἐκλαυσαν αὐτόν,
τὴν δεκάτην οὐδὲν παρέδωκαν εἰς τὸ πῦρ καὶ ἀθροίσαντες τὰ
ὅσα αὐτοῦ, ὡς διέταξε, μίγδην μετὰ τοῦ Πατρόκλου ἔθηκαν
εἰς χρυσῶν ἀμφορέα, τὸν ὅποιον ἔδωκεν ἡ μήτηρ, χαρὶς ὅμως
τῶν τοῦ Ἀντιλόχου, τοῦ ἀνδρείου υἱοῦ τοῦ Νέστορος, ὃς τις
ἦτο ὁ τρίτος φίλος τῶν νέων, καὶ ἐπ' αὐτῶν ὕψωσαν τύμβον
κατὰ τὸ ἀκρωτήριον Σίγειον, κείμενον ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ
Ἑλλησπόντου. Ἀντικρὺ τῆς παραλίας ταύτης ἐπὶ τοῦ ἀκρωτη-
ρίου Ροιτείου ἐτάφη Αἴας ὁ Τελαμώνιος, φίλος τῶν ρηθέντων,
ὃς τις, ὅτε ἡ πανοπλία τοῦ Ἀχιλλέως ἐδόθη ὑπὸ τῆς Θέτιδος
ἄθλον ἀνδρίας οὐχὶ εἰς τὸν κρατερὸν Αἴαντα, ἀλλ' εἰς τὸν πο-
λύμητιν Ὀδυσσεά, χαλῶβεις ἔνεκα τῆς νίκης περιέπεσεν εἰς μα-
νὴν καὶ ἐφονεύθη ἀφ' ἑαυτοῦ.—Ὁ κυκλικὸς ποιητὴς Ἀρκτίνος
παριστᾷ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἑκτορος τὰς Ἀμαζόνας ἐρχό-

μένας πρὸς βοήθειαν τῶν Τρώων, τῶν ὁποίων ἡ βασίλισσα Πηνελόπεια φονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως, ἐπειτὰ δὲ τὸν Μέγρονα, υἱὸν τῆς Πούς μετὰ τῶν Αἰθιοπῶν, ὃς τις ἀποκτείνει μὲν τὸν Ἀντίλοχον, ἀλλὰ φονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως (παράλληλῃα πρὸς τὸν θάνατον τοῦ Πατρόκλου καὶ τοῦ Ἑκτορος), ὃς τις ἀποκτείνεται ὑπὸ τοῦ Πάριδος. Κατὰ μεταγενεστέραν τινὰ διήγησιν φονεύεται ὑπὸ τοῦ Πάριδος ἐντὸς τοῦ ἐν Θύμβρῃ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος πλησίον τῆς Τροίας, ἐλθὼν αὐτοῦ ἄσπλος, ὅπως συμμιχθῇ μετὰ Πολυξένης, τῆς θυγατρὸς τοῦ Πριάμου.

Οἱ Κυκλικοὶ ὡςαύτως διηγοῦνται τὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀχιλλέως συμβάντα, τὰ ὁποῖα ἐπάγουσι τὴν πτῶσιν τῆς Τροίας. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἀξιότατος ἀνὴρ ἐν τῷ ἐλληνικῷ στρατῷ εἶνε ὁ Ὀδυσσεύς, διὰ τῆς φρονήσεως τοῦ ὁποίου κυριεύεται τὸ Ἴλιον. Ἐπεὶ δὲ ἡ πόλις δὲν δύναται νὰ κατακτηθῇ ἐφ' ὅσον εὐρίσκεται ἐν αὐτῇ τὸ παλλάδιον, ἀγαλμάτιον δοθὲν τῷ Δαρδάνῳ ὑπὸ τοῦ Διὸς, ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ Διομήδης μεταμφιεσθέντες εἰς ἐπαίτας ἀρπάζουσιν αὐτό. Πρὸς τοῦτοις δὲ κατὰ χρησμὸν, τὸν ὁποῖον ὁ ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεὺς αἰχμαλωτευθεὶς μάντις Ἐλενος, υἱὸς τοῦ Πριάμου, ἐδήλωσε τοῖς Ἕλλησι, πρὸς κατάκτησιν τῆς πόλεως ἦτο ἀναγκαία ἡ παρουσία τοῦ Φιλοκτήτου, ἔχοντος τὰ βέλη τοῦ Ἡρακλέους, καὶ τοῦ Νειοπτόλεμου, τοῦ νέου υἱοῦ τοῦ Ἀχιλλέως, ὃν ἔφερεν ὁ Ὀδυσσεὺς ἐκ τῆς Σκύρου, ὡς καὶ τὸν Φιλοκτήτην ἐκ τῆς Λήμνου. Τούτων ὁ μὲν Νεοπτόλεμος, διακρινόμενος ἀνδρὶά τε καὶ σοφῇ βουλῇ, κατέλαβε τὴν ἐνδοξὸν θέσιν τοῦ πατρὸς, ὁ δὲ Φιλοκτήτης διὰ τῶν βελῶν ἀπέκτεινε τὸν Πάριν, τὸν αἴτιον τοῦ ὀλεθρίου πολέμου.

Ἄλλ' ὅμως, ἐπεὶ δὲν ἠδύναντο βιαίως νὰ ἀναβῶσιν ἐπὶ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, ἐμηχανέθησαν τέχνασμα. Ὁ Ἐπειὸς δηλ. (κατεσκεύασε κατὰ συμβουλὴν τῆς Ἀθηνᾶς μέγαν ξύλινον ἵππον Δούρειον ἵππον), εἰς τὸ κοῖλον τοῦ ὁποίου ἐκρύβησαν οἱ ἀνδρείοτατοι τῶν Ἑλλήνων ὁ Ὀδυσσεὺς, ὁ Μενέλαος καὶ ἄλλοι. Τὸν ἵππον τοῦτον εἰς τὸ στρατόπεδον καταλιπόντες, ὡς καὶ τὸν Σί,

ῥωνα, ἵνα ψευδεῖς εἰδήσεις δώσῃ, οἱ Ἕλληνες ἀπῆλθον μετὰ τῶν πλοίων κατὰ τὰ φαινόμενον. Ὅτε δ' οἱ Τρῶες ἦλθον εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων καὶ εἶδον τὴν μέγαν ἵππον, ἀνεφύη ἕρις, ἃν ἔπρεπε νὰ καταστρέψωσιν ἢ νὰ εἰσαγάγωσιν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀφιερῶσωσιν αὐτὸν εἰς τοὺς θεοὺς. Κατ' ἐξοχὴν συνεβούλευσε τὴν καταστροφὴν τοῦ ἵππου ὁ Λαοκῶν, ἱερεὺς τοῦ Ποσειδῶνος. Τρῶς, ὅς τις, κτυπήσας συγχρόνως διὰ τοῦ δόρατος τὰ πλευρὰ αὐτοῦ, ἐδείκνυσεν, ὅτι εἶνε ἐντὸς κενὸν καὶ ἐπομένως περιέχει τι. Ἐπειδὴ δὲ εὐθύς μετὰ ταῦτα, ὅτε οὗτος κατὰ τὴν ἀκτὴν ἐθυσίαζεν εἰς τὸν Ποσειδῶνα, ἦλθον ἐκ τῆς Τενέδου ὑπερμεγέθεις ὄφεις, ἀποσταλέντες ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ κατὰσπάραζαν αὐτὸν τε καὶ τοὺς δύο υἱοὺς, νομίσαντες οἱ Τρῶες τοῦτο ποινὴν τῶν θεῶν διὰ τὸν κτύπον, τὸν ὅποιον ἐπέφερεν εἰς τὸν δούρειον ἵππον, ἀπεφάσισαν νὰ εἰσαγάγωσιν αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν καταστρέψαντες οὕτως ἀφ' ἐαυτῶν μέρος τοῦ τείχους. Τὴν νύκτα δὲ καταλιπόντες οἱ ἥρωες τὸν κρυψῶνα αὐτῶν ἔδωκαν τὸ σημεῖον. ἵνα ἐπιστρέψωσιν οἱ Ἕλληνες, οἱ τινες γενόμενοι κύριοι τὴν μὲν Τροίαν ἐπόρθησαν, τῶν δὲ κατοίκων τὸ πλεῖστον μὲν ἀπέκτειναν, τὸ ἐπίλοιπον δὲ μέρος ἠχμαλώτευσαν καὶ ἔφερον μεθ' ἐαυτῶν. Οὕτω καὶ ὁ γέρων Πρίαμος ἀπέθανεν ὑπὸ τοῦ Νεοπτολέμου, ματαίως ζητήσας ἄσυλον εἰς τὸν βωμὸν τοῦ Ἑρκείου Διὸς, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Δηϊφῶτος. Ἐκ τῶν ἡγεμόνων τῶν Τρώων διεσώθησαν μόνον ὁ Αἰνεΐας, ὅς τις ἀπελθὼν εἰς Ἰταλίαν ἐγένετο πρόγονος τῶν κτιστῶν τῆς Ῥώμης Ῥώμου καὶ Ῥωμύλου, καὶ ὁ Ἀντήνωρ.

4) Τὴν ἐπάροδον τῶν Ἑλλήνων παρακολούθησαν πολλὰ δυστυχήματα διὰ τὴν ὀργὴν τῆς Ἀθηνᾶς (α), ἥ τις ἐνέβαλε τοὺς δύο Ἀτρεΐδας εἰς ἔριδα. Καθὼς ἡ πόλις κατεκτῆθη, σενεκάλεσαν οὗτοι παρὰ τὴν συνήθειαν ἐκκλησίαν τὴν ἐσπέραν, ὅτε

(α) Αἴτιον τῆς ὀργῆς ταύτης μυθεύεται ὕστερον τότε, ὅτι κατὰ τὴν κατάκτησιν τῆς πόλεως εἰσέδυεν Αἴας ὁ Λοκρὴς ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τὸν Κασσάνδραν, ἥ τις κοίτερυγεν εἰς τὸ εἰδῶλον τῆς θεᾶς, βιαίως ἀπίσπασε καὶ προσέβαλεν.

συνελθόντες οἱ Ἀχαιοὶ οἰνοβαρεῖς ἤκουον τοὺς λόγους τῶν ἡγεμόνων, ἐξ ὧν ὁ μὲν Μενέλαος ἀπήτησε νὰ ἐπιστρέψωσιν εὐθὺς μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν πατρίδα, ὁ δὲ Ἀγαμέμνων ἤθελε νὰ κρατήσῃ τὸν λαόν, ὅπως ἐξιλεώσῃ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τὴν ὀργὴν τῆς Ἀθηνᾶς δι' ἱερᾶς θυσίας. Διὰ τοῦτο ἀνεφύη ἕρις καὶ τινες μὲν τῶν Ἀχαιῶν ἀνεχώρησαν τὴν ἀκόλουθον πρωΐαν μετὰ τοῦ Μενέλαιου, Νέστορος, Ὀδυσσεύος καὶ ἄλλων, οἱ δὲ ἄλλοι ἔρειναν μετὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος εἰς τὰ παραλία τῆς Τροίας. Καθὼς δ' ἐκείνοι ἤλθον εἰς Τένεδον, ἀνεφύη πάλιν ἕρις καὶ ὁ μὲν Ὀδυσσεὺς ἐπανῆλθε μετὰ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀγαμέμνονα, ὁ δὲ Νέστωρ καὶ ὁ Μενέλαος ἐπλεον περαιτέρω ἀπομακρυνέντες τῶν παραλίων τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἀπαντήσαντες ἐν Λέσβῳ τὸν Διομήδη. Ἐκ τῆς Χίου ἀναχθέντες ἐπλευσαν δυσμικῶς πρὸς τὴν νότιον ἄκραν τῆς Εὐβοίας καὶ ἐντεῦθεν εὐτυχῶς πρὸς νύκτον, ὁ μὲν Διομήδης εἰς Ἄργος, ὁ δὲ Νέστωρ εἰς Πύλον· ὁ Μενέλαος ὁμῶς, θελήσας νὰ περιπλεύσῃ τὸ ἀκρωτήριον Μαλέαν, ἀπεπλανήθη ἔνεκα τρικυμίας εἰς τὸ πέλαγος καὶ μετὰ μακρὰν πλάνην, καθ' ἣν καὶ μέχρι τῆς Αἰγύπτου ἐφέρθη (σελ. 129), ἤλθεν εἰς τὴν πατρίδα, ὅπου πολὺν χρόνον ἐτι ἐθασίλευσεν ἐν ἰσυχίᾳ. — Ἐκ τῶν λοιπῶν Ἀχαιῶν ἐφθασαν οἴκοι σῶσι οἱ Μυρμιδόνες ὑπὸ Νεοπίλειμον, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀχιλλεύου· ὡσαύτως καὶ ὁ Φιλοκτήτης καὶ ὁ Ἰδομενεὺς. Αἴας ὁμῶς, ὁ τοῦ Ὀϊλέως, καταδιωχθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς, ἐναυάγησεν εἰς τὴν Γυραίαν πέτραν, ἀλλ' ὁ Ποσειδῶν ἔσωσεν αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ ὑπερηφάνως ἔκραξεν ὅτι καὶ ἄνευ βοήθειας τῶν θεῶν ἡδύνατο νὰ ἀποφύγῃ τὸν θάνατον, ὁ θεὸς ἀνέτρεψε τὰς πέτρας καὶ ἀπέθανεν ὑπὸ τὰ κύματα.

Μακροτάτῃ καὶ δυστυχιστάτῃ πλάνῃ ἦτο ἡ τοῦ Ὀδυσσεύος, ὅς τις εἶνε τὸ ὑποκείμενον τῆς ὁδοσεύας. Ἐκ τῶν παραλίων τῆς Τροίας ἤλθε μετὰ τῶν 12 αὐτοῦ νεῶν, ἀποπλανηθεὶς ἔνεκα τρικυμίας, εἰς Ἰσμαρον, τὴν πόλιν τῶν Κικιώνων ἐν Θρακίᾳ, τὴν ὁποίαν λεηλατήσας ἐπόρθησε. Τὴν νύκτα δὲ οἱ συνεταῖροι αὐτοῦ

εἰς τὸ παράλιον καθήμενοι καὶ εὐωχούμενοι προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν Κικλώνων καὶ ἐφανεύθησαν 6 ἀφ' ἐκάστης τῶν νεῶν· ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς μετὰ τῶν ἐπιλοίπων ἐφυγε ταχέως. Κατὰ τὴν Μαλέαν ὁ Ζεὺς ἤγειρε σφοδρὸν βορρᾶν καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπλανᾷ το ἐνέα ἡμέρας εἰς τὴν θάλασσαν, μέχρις οὗ τὴν δεκάτην ἤλθεν εἰς τὴν χώραν τῶν Λωτοφάγων κατὰ τὴν βόρειον παράλιαν τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκεῖθεν ἐφθασεν εἰς τὴν τῶν Κεκλώπων, ἀγρίων καὶ ἰσχυρῶν γιγάντων μοροφθάμων, ὅπου ἐτύφλωσε τὸν Κύκλωπα Πολύφημον, τὸν υἱὸν τοῦ Ποσειδῶνος, ὃς τις κατέφαγεν 6 αὐτοῦ ἐταίρους. Προχωρῶν ἦλθεν ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς τὸν Αἴολον (ἴδε σελ. 87), εἶτα πρὸς τοὺς Λαιωτρυγόνες, γένος γιγάντων ἀνθρωποφάγων, οἱ ὅποιοι πλείστους τῶν ἐταίρων ἡφάνισαν καὶ τὰ πλοῖα πάντα μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Ὀδυσσεὺς ἐθράυσαν· ἔπειτα ἐπορεύθη πρὸς Αἰαίην, τὴν νῆσον τῆς Κίρκης, ἥ τις μετεμόρφωσε τοὺς ἐταίρους εἰς σὺς καὶ πάλιν ἀναγκασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεὺς ἐποίησατο αὐτοὺς ἄνδρας. Ὀλόκληρον ἔτος ἔζη ὁ Ὀδυσσεὺς παρὰ τῇ Κίρκῃ, ἥ τις παραγγέλλει αὐτῷ νὰ κατέλθῃ εἰς Ἄδου καὶ μάλῃ παρὰ τοῦ μάντεως Τειρεσίου τὴν ὁδὸν τῆς ἐπανόδου.— Εἰς Αἰαίην ἐπιστρέψας λαμβάνει παρὰ τῆς Κίρκης συμβουλὰς περὶ τοῦ πλοῦ καὶ πλέων πρὸς τὴν νῆσον τῶν Σειρήνων, τῶν θελητικῶν αἰοιδῶν, αἱ τινες διὰ τῆς ᾠδῆς αὐτῶν ἐφείλκυον τοὺς πλέοντας καὶ συνεϊθίζον νὰ καταφθείρῳσιν, εἰς μὲν τὰ ὦτα τῶν ἐταίρων αὐτοῦ ἐπιχέει κηρὸν, ὅπως μὴ, ἀκούσαντες τὴν μελωδίαν, ἐλκυσθῶσι πρὸς τὴν ἀπώλειαν, αὐτὸς δὲ ἔχων ἀνοικτὰ τὰ ὦτα ἐδέθη εἰς τὸν ἰστόν. Εἶτα διέρχεται εὐτυχῶς τὰς Πλαγίτας πέτρας (ἴδ. σελ. 252) καὶ τὴν Χάρυβδι· ἀλλ' ἐν ᾧ ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν φοβερὰν Χάρυβδι, ἀρπάζει ἡ Σκύλλα ἀφ' ἑτέρου 6 τῶν ἐταίρων ἐκ τοῦ πλοίου καὶ καταβροχθίζει αὐτούς. Ἐναντίον δὲ τῶν συμβουλῶν τῆς Κίρκης καὶ τοῦ Τειρεσίου προσωμίσθησαν εἰς τὴν νῆσον Τρινακρίαν, ὅπου οἱ ἐταῖροι φανεύσαντες τινὰς τῶν ἐκεῖ βοσκομένων βοῶν τοῦ Ἥλιου ἐρχοῦν, ἀλλ' ἐπιμωρήθησαν ὑπὸ τοῦ Διὸς, ὃς τις ἔστειλε

χειμῶνα καὶ ἀνέτρεψε τὴν ναῦν, ὥς τε πάντες ἐπνίγησαν, ὡς καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς αὐτὸς, ὅς τις ὅμως ἐπὶ τῶν ναυαγίων 9 ἡμέρας περιαγόμενος ἔφθασε τέλος εἰς τὴν νῆσον τῆς νύμφης *Καλυψοῦς Ὠρυγίαν*. Ἐπτὰ ἔτη διέτριβε παρὰ τῇ ὥραϊα Νύμφῃ, ἥ τις πολὺ ἐπόθει νὰ ἔχῃ αὐτὸν ἄνδρα καὶ ἥ τις ὑπέσχετο αὐτῷ ἀθάνατον βίον καὶ αἰωνίαν νεότητα, ἂν μὲν παρ' αὐτῇ καὶ γένηται ἐπιλήσμων τῆς ἐπανάδου· ἀλλ' οὐδόλως κατέπεισεν αὐτόν. Δακρύων δ' ἐκ νοσταλγίας ἐκάθητο πολλάκις εἰς τὴν παραλίαν καὶ ᾄχετο καὶ μόνον καπνὸν νὰ ἴδῃ ἀναβαίοντα ἐκ τῆς πατρίδος αὐτοῦ καὶ νὰ ἀποθάνῃ. Ὅτε δὲ τὸ ὄγδον ἔτος ἀνέτειλεν, ᾤκτειραν αὐτὸν οἱ θεοὶ καὶ διέταξαν τὴν Νύμφην νὰ ἀφήσῃ αὐτὸν νὰ ἀναχωρήσῃ. Ὄθεν κατασκευάσας πλοῖον ἀπῆλθεν. Ἀλλ' ὁ Ποσειδῶν, ὀργισθεὶς κατὰ τοῦ Ὀδυσσεύος διὰ τὴν τύφλωσιν τοῦ υἱοῦ Πολυφῆμου, ἤγειρε τρικυμίαν καὶ κατέθραυσε τὴν ναῦν αὐτοῦ, ὃν Ἰνώ ἡ Λευκοθέα ἔσωσεν εἰς τὴν γῆν τῶν *Φαίάκων*. Τούτων ὁ βασιλεὺς *Αἰλίνρος* φιλοξενήσας αὐτόν διέταξε νὰ φέρωσιν ἐπὶ τινος πλοίου εἰς Ἰθάκην. Ὁ Ὀδυσσεὺς λοιπὸν κοιμώμενος ἐπέστρεψε μετὰ 20 ἔτη εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἐφόνευσε τὸ πλῆθος τῶν μνηστήρων τῆς γυναικὸς *Πηνελόπης*, οἳ τινες ὑβρίζοντες κατηνάλισκον τὰ ἀγαθὰ αὐτοῦ τοσαῦτα ἔτη.

Ἡ ὁδύσσεια (ἀπὸ E—N) πραγματεύεται περὶ τῶν περιπλανήσεων καὶ τῆς ἐπανάδου τοῦ Ὀδυσσεύος, τὰ δὲ ἐπόμενα στοιχεῖα πραγματεύονται περὶ τῶν μελετώντων ἐκδίκησιν ἡρώων ἐν τῇ πατρίδι. Τὰ ἀπὸ A—Δ τὸν ἀντικείμενον περιγράφουσιν ἰδίως τὰ τῶν μνηστήρων, οἳ τινες ἔτρωγον καὶ ἔπινον εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ὀδυσσεύος κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ, ὅπως οὕτω δείξωσι, πόσον εἶνε ἀναγκαία ἡ ἐπάνοδος τοῦ βασιλέως, καὶ τὰ τοῦ υἱοῦ Τηλεμάχου, ὅς τις, ἤδη ἀνὴρ ὢν, πορεύεται εἰς Πύλον καὶ Σπάρτην πρὸς τὸν Νέστορα καὶ Μενέλαον, ὅπως μάθῃ τι περὶ τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἐπιστρέψας εἰς Ἰθάκην ἀπρακτος ἀπαντᾷ τὸν πατέρα καὶ περαίνει μετ' αὐτοῦ τὸ μέγα ἔργον τῆς ἐκδίκης.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ
ΤΩΝ
ΡΩΜΑΙΩΝ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΠΟΔΟΣΗΝ ΑΙΣΘΗ

ΤΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΥ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Ἡ Ῥώμη συνκρίσθη ὑπὸ διαφόρων φύλων, Λατίνων, Σαβίνων καὶ Τυρρηνῶν (Ετρουσκίων), ἐξ ὧν οἱ μὲν Λατίνοι καὶ Σαβίνοι ἦσαν συγγενῆ ἔθνη, μέλη τῆς μεγάλης πελασγικῆς ὁμοεθνίας, ἥ τις εἶχε κατοικήσει ἐκατέρωθεν τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης καὶ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ ἐν τῇ ἐλληνικῇ χερσονήσῳ. Ἐντεῦθεν εἶχον ἐν γένει τὰ τῆς θρησκείας αὐτῶν κοινὸν χαρακτῆρα, ὥστε εὐκόλως ἠδύνατο νὰ ἐνωθῶσιν εἰς ἓν ὅλον καὶ διὰ τοῦτο εἶνε δύσκολον νὰ ὀρισθῇ τίνες τῶν ῥωμαϊκῶν θεῶν ἦσαν λατινικῆς ἢ σαβινικῆς καταγωγῆς. Οἱ δὲ Τυρρηνοί, οἱ ὁποῖοι ἐγένοντο μὲν ὀψιμαίτατα σύνοικοι τῶν προκατόχων Λατίνων καὶ Σαβίνων, ἀλλ' οὐδεμίαν συγγένειαν εἶχον πρὸς αὐτοὺς, φαίνονται κατ' ἐξοχὴν ὅτι ἐπενήργησαν ἐξωτερικῶς εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν θρησκείαν, διαμορφώσαντες τὰς θρησκευτικὰς ἐορτὰς μᾶλλον παρὰ εἰσαγαγόντες νέους θεοὺς ἐν Ῥώμῃ.

Ἀνέκαθεν τῆς θρησκείας τῶν Ἑλλήνων συγγενὴς ἦτο ἡ τῶν Σαβίνων καὶ Λατίνων, διότι καὶ τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος προσέκυψεν ἐκ τοῦ πελασγικοῦ. Ἀλλὰ προϊόντος τοῦ χρόνου αἱ ἰταλικαὶ θρησκεῖαι ἐμορφώθησαν καὶ ἐπλάσθησαν κατὰ τὸν ἰδιόζοντα τοῦ ἔθνους χαρακτῆρα ἰδιοτρόπως καὶ αὐτοτελῶς, διότι ἐλειπεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ἔθνους καὶ μάλιστα τῶν Ῥωμαίων δημιουργικὴ φαντασία, ἣν ἔχον τὸ ἐλλ. ἔθνος ὑπερεῖχε πάντα καὶ ὁ Ῥωμαῖος οὐδὲν ἐγίγνωσκε τῆς φαιδρᾶς παιδιᾶς τῆς παιήσεως, ἣν ἔχων ὁ Ἕλλην ἐκαλλώπιζε τὸν πολυμελῆ κόσμον τῶν θεῶν καὶ ἐπλάττε τοὺς πολλαπλοὺς αὐτοῦ μύθους· ἀλλ' ὅμως διὰ τοῦτο καὶ

ὀλιγώτερον παρωδηγήθη ὁ Ῥωμαῖος νὰ καταβιβάζῃ τοὺς θεοὺς εἰς τοὺς περιορισμοὺς καὶ τὰς ἀσθενείας τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ προσάψῃ αὐτοῖς ιδιότητα, μὴ ἀρμοζούσας εἰς θεόν, διότι ψυχρὰ καὶ ἠθικὴ σεμνότης περιέβαλλε τοὺς θεοὺς αὐτοῦ, οὓς μετὰ βαθείας θρησκευτικῆς εὐλαθείας ἐθεώρει καὶ ἐλάτρευεν ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ, ἥ τις ἀπέβλεπε πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ τὸ πρακτικὸν μετὰ περιδοῦς εὐσυνειδησίας, ἥ τις οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον παρορᾷ ἐν λόγοις τε καὶ ἔργοις.

Οἱ κάτοικοι τοῦ Λατίου, ἐξ ὧν κατὰ πρῶτον προήλθε τὸ Ῥωμαϊκὸν ἔθνος, ἦσαν Ῥωμαλέοι ποιμένες καὶ γεωργοὶ συζῶντες ἐν πατριαρχικῇ ἀπλότητι. Ὅθεν ἐλάτρευον ἐξαιρέτως θεοὺς τῆς φύσεως, τῶν ἀγρῶν καὶ δασῶν, θεοὺς προστατεύοντας τὰ πόμνια καὶ καθιστῶντας καρποφόρους τοὺς ἀγρούς, οἳ οἱ Φαῦνος (*Faunus*), ὁ Σατοῦρνος (*Saturnus*), ὁ Βέρτομνος (*Vertumnus*) καὶ ἄλλοι προσέτι ἐτίμων καὶ θεοὺς, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ὁποίων ἦσαν οἶκος καὶ οἰκογένεια (*Lares, Penales*). Τὸ ἀρχαῖον τοῦτο Ἰταλικὸν θρησκειον, ὃ περ εἶχεν ὅλως ἀγροτικὸν καὶ οἰκιακὸν χαρακτῆρα, εἶχε μεταφυτευθῇ ἀνέκαθεν ἐν Ῥώμῃ, διὰ ὃ Ῥωμαῖος καὶ ἀφ' οὗ ἤδη ἐξέτεινε τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ πέραν τῶν ὁρίων τῆς Ἰταλίας διετήρει μακρὸν ἔτι τὴν πρὸς τὸν ἀγροτικὸν βίον ἀγάπην, καθὼς καὶ τὴν πρὸς τὸν οἶκον καὶ οἰκογένειαν κλίσιν αὐτοῦ καὶ διετήρησε μέχρις ὑστέρων χρόνων τὰς ἀρχαίας ἀγροτικὰς ἐορτὰς μὲ τὰς ἀγροίκους αὐτῶν καὶ πολλάκις ἀκαταλήπτους τελετὰς, ὡς τὰ *Λύκαρια* (*Lupercalia*), τὰ *Κρόνια* (*Saturnalia*) κτλ., καὶ μετὰ ἰδιαίτερας ἱερότητος καὶ σεβασμοῦ ἐτέλει πάντοτε τὴν λατρείαν τῶν οἰκιακῶν θεῶν.

Πρὸς τοῖς θεοῖς τῆς γεωργίας, τῆς κτηνοτροφίας καὶ τοῦ οἴκου παρέλαβον οἱ Ῥωμαῖοι ἀνέκαθεν ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ θεοὺς προστατάς τῆς πολιτείας, οἳ τινες, ἐπειδὴ ἡ ἰδέα τῆς πολιτείας ἐπεκράτει παρὰ τοῖς Ῥωμαῖοις, προΐοντος τοῦ χρόνου ἔλαβον τὰ πρωτεία καὶ πρωτεύει μὲν τοῦ θιάσου τῶν θεῶν ὁ *Jupiter*, ὁ βασιλικῆς καὶ ὁ συντηρητῆς τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτείας, ὁ *Mars*,

ὡς γεννήτωρ τοῦ Ῥωμύλου καὶ πατὴρ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ, καὶ ὁ *Quirinus*, ὁ πρόμαχος, ὁ ἀποθεωθεὶς Ῥωμύλος· ἀλλὰ πρὸς τῇ τριάδι ταύτῃ τῶν προστατῶν πολεμικῶν θεῶν ὁ *Jupiter* μετὰ τῆς συζύγου *Juno* καὶ τῆς θυγατρὸς *Minerva* ἀπετέλει ἐτέραν πολιούχον τριάδα, εἰς ἣν προσετέθη καὶ ἡ *Vesta*, ἡ θεὰ τῆς οἰκικῆς ἐστίας, τῆς κρηπίδος τῆς πολιτείας.

Ἡ λατρεία τῶν ἤδη εἰρημένων θεῶν ἦτο τὸ κύριον μέρος τῆς πολιτικῆς θρησκείας τῶν Ῥωμαίων, ἣν κατὰ τὴν παράδοσιν ρυθμισθεῖσαν ἀδιασπάστως ἦνωσε πρὸς τὰς διατάξεις τῆς πολιτείας ὁ βασιλεὺς *Νουμᾶς*, διορίσας τὰς Ἑστιάδας παρθέτους (*Vestales virgines*, ἱερείας τῆς *Vesta*) (α), τὸν σύλλογον τῶν *Saliorum* ἱερέων (*Salii*) πρὸς θεραπείαν τοῦ Ἀρεως, (β) τοὺς *Φλάμεις* ἢ *Φλαμέντας* (*Flamines*) (γ), ἱερεῖς, οἱ τινες, προσδιωρισμένοι μετὰ τῶν γυναικῶν (*Flaminicae*) νὰ ἐπιμελῶνται τὰ τῆς λατρείας ἐκάστου τῶν θεῶν ἰδιαιτέρως, διηροῦντο εἰς *Fl. majores* καὶ *Fl. minores*· εἰς τοὺς πρῶτους ἀνήκον οἱ τῶν ἀνωτάτων θεῶν ἱερεῖς ὁ τοῦ *Διὸς*, τοῦ Ἀρεως καὶ τοῦ *Κυρήων* (*Fl. Dialis, Martialis καὶ Quirinalis*)· ὡσαύτως ὁ *Νουμᾶς* διώρισε κατὰ τινὰς καὶ τοὺς *Φητιάδεις* (*Fetiales* = σφονδοφόροι), οἱ τινες ρίπτοντες χιόντιον αἱματόρραντον καὶ ἐκλέγοντες ἕνα, *pater patratus* λεγόμενον, ἐπεκέρυττον τὸν πόλεμον ἐπισήμως ἢ ἕκαμνον ἐν ὀνόματι τοῦ δήμου συμμαχίας καὶ σπονδὰς εἰρήνης. Τὴν ἐποπτείαν καὶ ἐπιτήρησιν τῶν θρησκευτικῶν τῆς τε

(α) Αὗται ἦσαν 6 καὶ ἔργον εἶχον νὰ τηρῶσιν ἄσβεστον τὸ ἱερὸν τῆς Ἑστίας πῦρ καὶ νὰ φυλάττωσι τὸ διπτερὸν παλλᾶδιον. (β) Ἰδε παρακατιῶν ἐν τοῖς περὶ Ἀρεως. (γ) *Flamen* παράγεται ἐκ τοῦ *filum* = νῆμα, ὃ περ ἔφερον οἱ *Fl.* ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὅθεν καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐκαλοῦντο σ τ ε φ α ν η φ έ ρ ο ι. Οὗτοι ἐξελέγοντο τὸ κατ' ὄργον ἐκ τῶν πατρικίων ὑπὸ τοῦ βασιλέως, εἰτα δὲ ὑπὸ τοῦ συλλέγου τῶν *Flamines* εἰς τὰς φυλετικὰς ἐκκλησίας κατ' εἰρήνην τοῦ Ἀγρου Ἀρχιερέως.

πολιτικῆς θρησκείας τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων, ἐφ' ὅσον χρόνον τὸ γνήσιον Ῥωμαϊκὸν φρόνημα διετηρεῖτο καὶ ἡ παιδείσις τῶν Ῥωμαίων ἦτο ἐθνικὴ, ὥστε ἐν γένει οὐδεμίαν καταστροφὴν ἠδύναντο νὰ ἐπιφέρωσι κατ' αὐτῆς. Ὅτε ὅμως ἐπὶ τοῦ δευτέρου καρχηδονικοῦ πολέμου (218—201) μετετρέπη πως ἡ ἱστορία τῆς παιδείσεως καὶ τῶν ἡθῶν τῶν Ῥωμαίων καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐλληνικῆς παιδείσεως μετέβη εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν ἔθνος. τότε καὶ αἱ θρησκευτικαὶ τῶν Ἑλλήνων δοξασίαι εἰσῆχθησαν τελῶς καὶ οἱ θεοὶ τοῦ Ἑλλήνων. Ὀλύμπου εἰσῆλθον ἐν Ῥώμῃ οὐχ ἥττον ὅμως τὰ ὀνόματα τῶν Ῥωμαϊκῶν θεῶν, ὡς καὶ τὰ ἔθιμα τῆς λατρείας. διετηρήθησαν μὲν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀλλ' ἐλληνικαὶ δοξασίαι καὶ παραστάσεις ὑπεβλήθησαν εἰς αὐτὰ, ὡς καὶ εἰς τὰς τελετάς. μάλιστα δὲ εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν λόγον, ὅς τις ὅλως κατὰ τὸν Ἕλληνα ἐμορφώθη, εὐρίσκονται ἐλληνικοὶ τύποι τῆς τε θρησκείας καὶ μυθολογίας. Ἐν τούτοις ὅμως δὲν συμπεριελήφθη ἡ Ῥωμαϊκὴ θρησκεία ὅλως εἰς τὴν ἐλληνικὴν διότι μεταξὺ τῶν Ῥωμαϊκῶν θεῶν εὐρίσκοντό τινες, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀντίστοιχοι παρὰ τοῖς Ἕλλησιν οὐδόλως ὑπῆρχον καὶ ἐν τοῖς ὁποίοις διετηροῦντο αἱ γνήσιαι Ῥωμαϊκαὶ δοξασίαι.

Ὅτε οἱ Ῥωμαῖοι ἐγνώρισαν τὴν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων, εἶχον εἰσέλθει ἤδη εἰς τὸ στάδιον τῆς θρησκευτικῆς αὐτῶν καὶ ἠθικῆς παρακμῆς, διὸ εὐθὺς μετέβη καὶ εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἡ ἀπιστία καὶ ἡ δεισιδαιμονία τῶν Ἑλλήνων διότι ἐσχωπτον κοινῶς τὰ ὄντα, εἰς τῶν ὁποίων τὴν ὑπαρξιν οὐδόλως πλέον ἐπίστευον καὶ ἐτρέποντο ἰδίως εἰς μυστηριώδεις λατρείας περιεχούσας δεισιδαιμονικὰ ἔθιμα καὶ πρῶτον μὲν κατελήφθησαν οἱ πεπαιδευμένοι, εὐθὺς δὲ μετὰ τούτους ὁ κοινὸς λαὸς ὑπὸ τῆς θρησκευτικῆς διαφθορᾶς, καθ' ἧς ἀπρακτοὶ ἔμειναν αἱ προσπάθειαι τῆς πολιτείας, ἥ τις ἐμμένουσα εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐζήτει νὰ τηρήσῃ τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν. Οὕτως ὁ Αὐγουστος ἀποκατέστησε τινὰς ἀρχαίας τελετάς καὶ ἑορτάς καὶ ἀναδόμησεν εἰς

τοὺς ἀρχαίους θεοὺς νέους ναοὺς πολυτελεῖς, ζήτων συγχρόνως νὰ ἀπομακρῇ ἡ ξένας λατρείας· ὡς αὐτῶς καὶ ἄλλοι αὐτοκράτορες, προσπαθοῦντες τὸ αὐτὸ, ἐσπούδαζον νὰ ἀνυψώσωσι πάλιν θρησκείαν καὶ ἥθη κατὰ μίμησιν τούτου, ἀλλ' οἱ πολυτελεῖς ναοὶ καὶ αἱ λαμπρὰ ἐσθλα ἐδύναντο τόσον ὀλίγον, ὅσον καὶ αἱ θεωρίαι τῶν φιλοσόφων, νὰ ἐμπνεύσωσι νέαν ζωὴν εἰς τὸν παρακμάζοντα ἐθνισμὸν καὶ νὰ προλάβωσι τὴν πτώσιν αὐτοῦ.

Α'. ΘΕΟΙ.

α. Πρῶτοι θεοὶ τῆς ῥωμαϊκῆς θρησκείας.

1. Jupiter (Juppiter, Ζεύς).

Ὁ *Ju-piter* συμφωνεῖ κατὰ τὸ ὄνομα πρὸς τὸν Δία (Ζῆνα) τῶν Ἑλλήνων (σελ. 33) καὶ ἔχει ἐν γένει τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἣν καὶ οὗτος· ἰδιότητος ὅμως τινὰς παρέστησαν οἱ Ῥωμαῖοι μᾶλλον ἰδιοφυῶς, διότι εἶνε οὐράνιος πατήρ, βασιλεὺς δηλ. τοῦ οὐρανοῦ, ἐξ οὗ προέρχονται πάντα τὰ φαινόμενα, ἀστραπαὶ καὶ βρονταί, τρικυμία καὶ χάλαζα, βροχὴ καὶ αἰθρία (*Fulminator, Tonitrualis, Pluvius, Serenator*), ὡς αὐτῶς δὲ καὶ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας (*Lucetius, Diespiter*). Ἐχων δὲ ὁ *Jupiter* ἐν τῇ δεξιᾷ τὸν κεραυνὸν ῥίπτει ὅπου τῆς Γῆς θέλει (α)· ὁ δὲ κεραυνόβλητος τόπος ἀφεροῦτο αὐτῷ, διότι ἐνομιζέτο ὅτι ἐξέλεγεν ὁ ἴδιος τοῦτον. Δι' ὃ αὐτόθι ὁ Ποντίφηξ (*Pontifex*) σιγῇ λῶς προσευξάμενος καταγώνει λίθον ἐντὸς τῆς γῆς ὡς σύμβολον τοῦ κε-

(α) Τὸ χαλίκιον ἦτο σύμβολον τοῦ κεραυνοῦ, ὅθεν τὰ ἀπεικονίσματα τοῦ Διὸς ἔφερον εἰς τὴν χεῖρα τοιοῦτον μικρὸν λίθον.

ραυνού και ὁ τόπος περιτειχίζόμενος γίνεται βωμός. Ὡσαύτως ἐπιστεύετο ὅτι ὁ κεραυνὸς δύναται νὰ ἐπάγῃται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ὀρισμένας τελετὰς (*Elicius* ὁ ἐπαγόμενος). τοῦτο ὁ μὲν Νουμᾶς πολλάκις ἐποίησατο, ὁ δὲ Τύλλος Ὁστίλιος (*Tullus Hostilius*) ἀπώλεσεν ἐν τοιαύτῃ δοκιμῇ τὸ ζῆν (α). Ὡς ὑετοφόρος θεὸς ὁ *Jupiter* εὐεργετεῖ καὶ γονιμοποιεῖ τοὺς ἀγρούς διὸ ἀνυδρίας οὔσης, ἐγένετο λιτανεία καὶ ἐκυλίετο ἐπὶ τῶν ἀγρῶν ὁ ὀνομαζόμενος *ἀέρας λίθος* (*manalis lapis*), ὃς τις ἐπιστεύετο, ὅτι καθέλκει τὸ ὕδωρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ (*aquilicium*). Ἡ λιτανεία αὕτη ἐγένετο μετὰ μεγίστης ἐπιστημότητος, καθ' ἣν αἱ μὲν γυναῖκες ἐπορεύοντο ἐπὶ τοῦ λόφου γυμναῖς ποσὶν καὶ ἀναπεταμέναις κόμαις καὶ ἤτοῦντο τὸν Δία ὕδωρ, αἱ δὲ ἀρχαὶ ἀπέθετον τὴν πορφύραν καὶ οἱ βαβδούχοι προηγούντο ἀνεστραμμένους ἔχοντες τὰς βάβδους.

Ὁ παντοδύναμος (*omnipotens*) οὗτος βασιλεὺς τοῦ οὐρανοῦ εἶνε δεσπότης σύμπαντος τοῦ κόσμου θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων· ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτᾷται ἡ τύχη ἐνὸς ἐκάστου, ὡς καὶ πάντων τῶν ἔθνων καὶ πολιτειῶν, ἐπειδὴ εἶνε ὑπάτος καὶ μέγιστος θεὸς (*J. Optimus Maximus*). Κατ' ἐξοχὴν δὲ προστατεύεται ὑπ' αὐτοῦ ἡ ῥωμαϊκὴ πολιτεία, εἰς τὸ κέντρον τῆς ὁποίας, τὸ *Καπιτώλιον*, ἰδρυτὶ περιφημότατον ἱερὸν ἀφιερωμένον αὐτῷ (*Capitolinus*)· διότι οὗτος ὥρισεν ἡ πόλις νὰ ᾔηνε κυρίαρχος τοῦ κόσμου, ἐδίδεν εἰς τοὺς ἐν τέλει τὴν δύναμιν τοῦ κυβερνᾶν τοὺς ἀνθρώπους καὶ καθίστα ἀεὶ ποτε τὰ στρατεύματα νικηφόρα (*Imperator, Victor, Stator, Opitulator*). Ὡσαύτως δὲ ὁ νεανίας ἐλάτρευε τὸν Δία ἐν τῷ *Καπιτωλίῳ*, ὅτε τὴν ἀνδρικήν *τήβερρον* (*toga virilis*) ἐνδυόμενος εἰσέρχετο εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀνδρῶν ὁμοίως ὁ Ὑπάτος, καθιστάμενος εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ,

(α) Λιβ. 1, 20. 31. Ὁβιδ. *Fast*, 3, 285 ἔ. Τὸν Δία ὡς θεὸν φαίνεται νὰ σημαίνει καὶ τὸ ὄνομα *S u m m a n u s*, ὃς τις ἀντὶ τοῦ Πλούτωνος (*Dis*) ἐλαμβάνετο βραδύτερον, ὅτε ἡ σημασία αὐτοῦ οὐδέλως πλέον ἦτο γνωστὴ, ἐπειδὴ ἦτο σκοτεινὸς θεὸς τοῦ κεραυνοῦ.

ἔπρεπε, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς συγκλήτου, νὰ ἐρχηται εἰς τὸ Καπιτώλιον καὶ νὰ θυσιάζῃ εἰς τὸν ἀνώτατον προστάτην τῆς πολιτείας· ὡσαύτως ὁ στρατηγὸς πρὶν ἢ ἐξέλθῃ εἰς πόλεμον προσήχετο ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου, ἐπιστρέφων δὲ νικητὴς ἐπὶ μεγαλοπρεποῦς ἄρματος, ὑπὸ 4 ἵππων ἐλκομένου, ἤγετα ἐν θριάμβῳ εἰς τὸν ναόν, ὅπως τελέσῃ εὐχαριστήριον θυσίαν καὶ προσευξάμενος ἐπιβέσῃ τὸν ἐκ δάφνης στέφανον εἰς τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς, ἅμα δὲ προσενέγκῃ πλούσια λάφυρα (*spolia opima*) καὶ ἀφιερώσῃ τὸν ἀπὸ τινος πολεμίου στρατηγοῦ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ληφθέντα ὅπλισμὸν ὡς τρόπαιον ἐν τῷ ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου ἱερῷ ναῷ τοῦ *Τροπαιοῦχου Διὸς* (*Σκυλοφόρου, Fetrarius*).

Πρὸς τιμὴν τοῦ *Καπιτωλίου Διὸς* (*Jupiter Capitolinus*) ἐτελοῦντο ἐν τῷ μεγίστῳ ἵπποδρόμῳ (*Circus maximus*) κατὰ τὸν μῆνα Σεπτεμβρίου οἱ Ῥωμαῖκοὶ ἀγῶνες, καθ' οὓς ἐδίδοντο ἄθλα παντοῖα καὶ ἐστιάσεις εἰς τὸν δῆμον (*δημοθυρίαι*)· ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ μεγάλοι καὶ οἱ καπιτωλίοι ἀγῶνες· ὡσαύτως πρὸς τιμὴν τοῦ *Λατιαρίου Διὸς* (*J. Latiaris*) τοῦ προστάτου τῆς λατινικῆς ὁμοσπονδίας ἐπὶ τοῦ Ἀλθανοῦ ὄρους ἐτελεῖτο ἡ ἑορτὴ ἢ λεγόμενη *Feriae Latinae*, καθ' ἣν ἅπαντες οἱ προὔχοντες τῆς Ῥώμης παρευρίσκοντο καὶ οἱ ὕπατοι ἔχοντες τὴν ἡγεμονίαν τῶν ἱερῶν μετὰ τῶν ἐπιτετραμμένων τῶν λατινικῶν πόλεων ἐθυσιάζον εἰς τὸν Δία λευκοὺς ταύρους. Ἡ ἑορτὴ αὕτη ἦτο μὲν κινήτη, διότι οἱ ὕπατοι ὠρίζον τὸν χρόνον, ἀλλ' ἔπρεπε πάντοτε νὰ τελεῖται πρὶν ἐξέλθωσιν οἱ ὕπατοι εἰς πόλεμον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ *Jupiter* ἐκυβέρνηα τὰς τύχας τῶν ἀνθρώπων, καθιερώθησαν αὐτῷ τὰ ἀξιολογώτερα μέρη τοῦ ἔτους, ὡς αἱ εἰδοὶ (*idus*) τοῦ μηνός, καθ' ἃς ἐκάστοτε ἐθυσιάζετο αὐτῷ κριὸς ὑπὸ τοῦ ἱερέως τοῦ Διὸς (*Flamen Dialis*), ἐκτὸς τῶν καλενδῶν, αἱ τινες ἦσαν ἀφιερωμέναι τῇ *Περᾷ*, ὥστε οἱ μῆνες ἦσαν ὑπὸ τὴν προστασίαν ἀμφοτέρων τῶν ἀνωτάτων θεῶν. Ὡσαύτως κατὰ τὴν ἀρχὴν παντὸς ἀξιολόγου ἱεστεύετο ἐκτός

τοῦ *Ianūs* (*Ianus*), τοῦ θεοῦ τῆς ἀρχῆς, καὶ αὐτὸς ὡσαύτως ὑπὸ τῶν γεωργῶν ἐτελεῖτο ἀγροτική ἐορτὴ καὶ ὅτι ἐσπειρον καὶ ὅτε ἐποιούντο ἀρχὴν τοῦ θερισμοῦ ὡσαύτως κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς τρύγης (19 αὐγούστου) ἐορτάζετο ὑπὸ σύμπαντος τοῦ λαοῦ γενικὴ ἐορτὴ, τὰ κατ' ἀγρούς *Vinalia* ὡσαύτως ἦτο καθιερωμένη εἰς τὸν Δία ἢ ἡμέρα, καθ' ἣν ἀνεώγοντο οἱ πίθοι τοῦ νέου οἴνου, ἐορτὴ ὁμοιάζουσα πρὸς τὴν *πιθοιγία* τῶν Ἑλλήνων (σελ. 149). Ἐν καιροῖς κρίσεως, ὡς π. χ. ἐν τῇ παρὰ τὴν Τρασιμένην μάχῃ ἐτάζον εἰς τὸν Δία πρὸς ἀποσόβησιν τοῦ κινδύνου τὴν ὀνομαζομένην *ver sacrum*, δηλ. θυσίαν συμπάντων τῶν κατὰ τὸ ἔαρ γεννωμένων βοσκημάτων, κατὰ δὲ τοὺς ἀρχαιότερους χρόνους ἐκτός τούτων καὶ συμπάντων τῶν κατὰ τὸ ἔαρ γεννωμένων τέκνων, τὰ ὅποια ὁμως δὲν ἐσφάττοντο ὡς θυσίαι, ἀλλ' ἀνδρωθέντα ἐστέλλοντο εἰς ἀποικίαν ἔξω τῶν ὁρίων.

Ὁ *Jupiter* καθὼς κυβερεῖ, οὕτω καὶ ἀγγέλλει τὰς τύχας τῶν ἀνθρώπων, διὰ τοῦ κεραυνοῦ, διὰ τῆς ἀστραπῆς, διὰ τῆς πτήσεως, διὰ τῶν φωνῶν, διὰ τῆς βοῆς τῶν ὀρνέων, δι' ὀνείρων κτλ.

Ὡς ὁ Ζεὺς, οὕτω καὶ ὁ *Jupiter* εἶνε προστάτης πασῶν τῶν ἐν τῷ βίῳ ἠθικῶν σχέσεων τοῦ ἀνθρώπου, τῶν γάμων καὶ τῶν συγγενικῶν σχέσεων, τοῦ ὅρκου, τοῦ τῶν ξένων καὶ τοῦ λαοῦ δικαίου κτλ., τοῦ ὁρίου, ὃ περ εἶνε ἱερὸν τῷ Διὶ, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἐντός τοῦ Καπιτωλίου ἔχει τὸ ἄγαλμα ἢ *Fides* (*Πίστις*), πάρεδρος οὕσα, ἥς ἐνεκα καὶ *Dius Fidius* (*Ζεὺς πιστικός*) καλεῖται, εἰ καὶ οὗτος ἐθεωρεῖτο καὶ διάφορον τοῦ Διὸς συγγενὲς ὄν, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸν σαβίνιον ἡμίθεον *Semo Sancus* (παρὰ τὸ *sancire* = ὅρκω κυροῦν).

Ἄν ἀρχαϊότατα ἐμνημονεύοντο ὑπὸ τῶν ἰταλικῶν λαῶν γονεῖς τοῦ *Jupiter* εἶνε ἀβέβαιον· βέβαιον δὲ εἶνε ὅτι βραδύτερον, ὅτε ἐλάβον γινῶσιν τῆς ἐλληνικῆς μυθολογίας, ἐθεωρεῖτο υἱὸς τοῦ *Saturnus* καὶ τῆς *Ops*, ὧν ὁ μὲν πρὸς τὸν Κρόνον, ἡ δὲ πρὸς τὴν Ῥέαν εἶχε ταυτισθῇ. Ἡ δὲ *Juno* καὶ ἡ *Minerva*, αἱ τινες ἦσαν ὁμοῦ ἐντός τοῦ πρώτου ναοῦ τοῦ ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου,

ἐνομιζόντο ἡ μὲν σύζυγος, ἡ δὲ θυγάτηρ· πιθανὸν ὅμως κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν νὰ μὴ ὑπῆρχεν ἡ συγγένεια αὕτη τῶν τριῶν θεῶν· διότι ὁ ὕπατος θεὸς ἴστατο μόνος καὶ ἐξεῖχε κατὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν χωρὶς νὰ καταβιβάζηται εἰς τὰ ἐπιγεια καὶ τὰς ἀνθρωπίνας ἀδυναμίας, ὡς ὁ Ζεὺς τῶν Ἑλλήνων, ἐπιφορτιζόμενος ὑπὸ διαφόρων γηίνων προσόντων.

Επὶ τοῦ Καπιτωλίου εἰς τὸ μέρος, ὃ περ «μεταξὺ τῶν δύο Ἀλφειῶν» (inter duos lucos) ὡνομάζετο, ἔκειτο ἱερὸν τοῦ *Vejovis* ἢ *Vedjovis* ἔχον καὶ ἄγαλμα φέρον εἰς τὴν χεῖρα βέλη καὶ παρισταμένην αἶγα. Ὁ Ὀβιδίδιος (*Fast.* 3, 429) λέγει, ὅτι ὁ Ῥωμῖος περιετίγισε τὸ τέμενος καὶ κατέστησε τὸν τόπον ἄσυλον, ὅτι ὁ θεὸς, τοῦ ὁποίου τὸ ἄγαλμα ἐκεῖ ἴσταται, εἶνε *Jupiter* ὁ νέος, ὡς δεικνύουσιν οἱ χαρακτηρισμοὶ τοῦ ἀγάλματος καὶ τὸ ὄνομα, διότι ἡ συλλαβὴ *ve* σημαίνει μικρὸς, καὶ ὅτι ἡ αἶψά ἴσταται παρ' αὐτῷ, διότι ἔθρεψε τὸν *Jupiter*, παῖδα ὄντα. Ἡ τοῦ Ὀβιδίου ἐρμηνεία τοῦ ὀνόματος φαίνεται ὁρθῶς ἔχουσα· διότι *Vejovis* ἦτο κατὰ τοῦτον ὁ νεανικὸς Ζεὺς, ὃς τις ἐπροστάτευε τοὺς μὲν ἱκέτας, τοὺς ζητοῦντας ἄσυλον, ὡς ἔχων τὰ βέλη, τοὺς δὲ φυγάδας, ὡς ὢν καὶ αὐτὸς φυγὰς. Ὑστερον ὅμως, ἀφ' οὗ ἀπώλετο ἡ καθ' αὐτὸ σημασία τοῦ θεοῦ, ἐλέγετο διὰ μὲν τὰ βέλη Ἀπόλλων, διὰ δὲ τὴν συλλαβὴν *ve* φθοροφόρος *Jupiter*.

2. *Juno*.

Juno εἶνε ἡ παρὰ τῷ θήλει γένει ἀντίστοιχος εἰκὼν τοῦ *Jupiter*, ὡς ἡ Ἥρα τοῦ Διὸς. Τὸ ὄνομα αὐτῆς (ὡς καὶ ἡ *Διώνη* τῶν Ἑλλήνων) ἔχει τὴν αὐτὴν, ἣν καὶ τὸ *Jupiter*, πρωτότυπον ῥίζαν, ἥ τις ἐσήμαινε τὸ κατ' ἀρχάς οὐρανὸν καὶ ἡμέραν· διότι καὶ αὕτη, ὡς ὁ *Jupiter*, εἶνε βασίλισσα τοῦ οὐρανοῦ, ἀφ' ἧς ὅμως ἀπεχώρησε σχεδὸν παντελῶς τὸ φυσικὸν στοιχεῖον καὶ τὸ κράτος αὐτῆς ἐξηπλώθη κατ' ἐξοχὴν ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ μετὰ τοῦ *Jupiter*, μεθ' οὗ αὕτη ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου κοινῶς ὡς

Capitolina ἐλατρεύετο, προστατεύει τὴν πόλιν καὶ τὸ κράτος τῶν Ῥωμαίων· ἔθεν ἐλατρεύετο καὶ ὡς *Regina* (ἄνασσα) μεταξὺ ἄλλων ἐπὶ τοῦ Ἀβερτίνου λόφου (*Aventinus*), ὅπου τὸ ἄγαλμα καὶ ἡ λατρεία αὐτῆς ἐφέρθησαν ὑπὸ τοῦ Καμίλλου ἐκ τῆς πόλεως Οὐπίων (*Veji*) καὶ ὡς *Sospita* (Σώτεια), ὅτε εἶχε κατ' ἐξοχὴν πολιτικὴν σημασίαν.

Ἐκτὸς τῆς πολιτείας προσέλαβεν ἡ Ἥρα ὑπὸ τὴν ἑαυτῆς προστασίαν τὸν οἶκον καὶ τὸ γυναικεῖον φύλον. Ὡς δὲ ἕκαστος ἀνὴρ εἶχε τὸν ἑαυτοῦ *Genius* (τὸ δαιμόνιον, τὸν γενέθλιον δαίμονα), οὕτω καὶ ἕκαστη γυνὴ ἐπεκαλεῖτο ὡς ἰδιαιτέραν ἑαυτῆς προστάτριαν, τὴν Ἥραν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐθυσίαζε κατὰ τὴν γενέθλιον ἡμέραν. Ἐν γένει δὲ ἡ *Juno* παρίστατο εἰς τὴν γυναικα κατὰ πάσας τὰς σχέσεις τοῦ βίου, ἦτο *Virginensis* καὶ *Matrona* (δέσποινα ἢ προστάτις τῶν παρθένων ἢ τῶν νυμφῶν). προστάτις τοῦ γάμου, ὡς ἡ Ἥρα τῶν Ἑλλήνων, ὀνομαζομένη διὰ τοῦτο *Pronuba*, *Juga* ἢ *Jugalis* (Γαμηλία, Τελεία, Ζυγία Ἥρα), *Domiduca* (μετὰ τοῦ *Jupiter Domiducus*, νυμφαγωγῷ), ὡς θεὰ ἄγουσα τὴν νύμφην εἰς τὸν οἶκον τοῦ γαμβροῦ, *Unxia*, ἐπειδὴ ἡ νύμφη κατὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ ἀνδρὸς εἰς τὸν οἶκον περιέπλεκε τὰς παραστάδας τῆς θύρας μὲ πλέγματα ἐξ ἐρίου καὶ ἤλειφεν ἐλαίῳ, καὶ *Lucina* (Ἥρα φωσφόρος, Εἰλείθυια), ὡς βοηθοῦσα τοὺς γεννωμένους· πρὸς δὲ ἐλατρεύετο καὶ ὡς κοροϊφύρος, καθὼς ἡ τῶν Ἑλλήνων Ἀρτεμις.

Τὰ *Matronalia* ἦσαν μεγίστη ἐορτὴ τελουμένη ὑπὸ πασῶν τῶν οἰκοδεσποινῶν κατὰ τὴν 4. Μαρτίου καὶ ὀνομαζομένη *Calendæ seminarum*. Ἰδρύθη δὲ κατὰ τὸν μῦθον πρὸς ἀνάμνησιν τῆς κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην γενομένης ὑπὸ τοῦ Ῥωμύλου ἐγκαταστάσεως τοῦ γάμου. Κατὰ ταύτην αἱ γυναῖκες ἐστεφανοῦνται τὰς κεφαλὰς ἐπορεύοντο εἰς τὸν ναὸν τῆς *J. Lucina*, κείμενον ἐπὶ τοῦ Αἰσκυλίνου λόφου, καὶ προσευχόμεναι ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας τοῦ γάμου προσέφερον τῇ θεᾷ ἄνθη· ὡς αὐτῶς ἐξένιζον μὲν καὶ ἐδωροῦντο κατὰ τὴν ἡμέραν

ταύτην τὰς δούλας αὐτῶν, ἀλλ' ἐλάμβανον καὶ αὐταὶ δῶρα παρὰ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν συγγενῶν. Πρὸς ταύτην ὁμοιάζειν ἡ *Caprotinae Nonae* κελουμένη ἐορτὴ, ἥ τις ἐτελεῖτο πρὸς τιμὴν τῆς *J. Caprotina* τὴν 7 Ἰουλίου ὑπὸ ὑπάνδρων γυναικῶν κοινῶς μετὰ τῶν δούλων παρὰ τὸ αἶγος *Elas* (*Caprae palus*) ἐπὶ τοῦ ἐριμεῦθ (*caprificus*) καὶ ἥ τις εἶχεν ὡσαύτως σχέσιν πρὸς τὸν γάμον.

Γνωσθεῖσθαι τῆς ἐλλ. μυθολογίας, ἡ *Juno* ἐγένετο θυγάτηρ μὲν τοῦ *Saturnus* (ὅθεν *Saturnia*) καὶ τῆς *Ops*, ἀδελφὴ δὲ τοῦ *Jupiter*. Εἰ δὲ πάλαι ἐθεωρεῖτο γυνὴ τοῦ Διὸς πρέπει νὰ ἀμφωδῶλλῃ τις διότι τούτου συγγενὴς παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἦτο καὶ ἡ *Minerva*, ὃ περ ἦτο ἄτοπον παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν Ἥραν καὶ Ἀθηνᾶν. Ἴδιον τῶν Ῥωμαίων εἶνε καὶ τὸ ὅτι ὁ *χ*λὴν εἶνε ἱερός τῆς *Juno*.

3. *Minerva* (Ἀθηνᾶ).

Ἡ τρίτη *Καπιτωλία*, προστάτις δηλ. τῆς πόλεως θεότης, εἶνε ἡ *Minerva*, ἧς τὸ ὄνομα παράγεται ἐκ τοῦ πρὸς τὸ *mens* καὶ *memini* συγγενεῦοντος ῥήματος *minervare* ὅθεν εἶνε βελ σκεπτομένη, ἐπινοοῦσα, ἐφευρίσκουσα καὶ ὡς σοφὴ προστατεύουσα τὰ ἐπιτηδεύματα πάντα, τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας τῶν ἀνθρώπων, ὡς καὶ τὸν κναφεᾶ, τὸν σκυτορράζον (ὑποδηματοποιόν), τὸν ἱατρόν, τὸν διδάσκαλον, τὸν ἀγαλματοποιόν καὶ μάλιστα τὸν μουσικόν, πρὸς τούτοις δὲ πάντα τὰ γυναικεῖα ἐπιτηδεύματα. Ἀπὸ τῆς 19 Μαρτίου ἐτελεῖτο πρὸς τιμὴν αὐτῆς ἡ πενταήμερος ἐορτὴ *Quinquartus* (Ἀθηνᾶς), ἣν ἐώρταζον καὶ οἱ εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶντες παῖδες, οἵτινες δέκοτον τὰ μαθήματα, τὰ κοράσια τὰ μινθάνοντα γυναικεῖα ἔργα, οἱ χειρῶνακτες καὶ παντοῖοι τεχνίται. Τὴν τελευταίαν ἡμέραν ἐτελεῖτο θυσία ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν ὑποδηματοποιῶν (*atium sutorium*) καὶ ἐγίνετο ὁ καθ' ἑαυτοῦ τῶν τεχνι-

πίγγων (*tubilustrium*), αἵ τινες ἦσαν ἀφιερωμένοι τῇ Ἀθηνᾷ, ὅφ' ἧς ἐπροστατεύοντο καὶ οἱ σαλπικγαί, οἱ τινες ἦσαν ἀναγκαστοὶ εἰς τὰς διαφόρους θρησκευτικὰς λειτουργίας, εἰς θυσίας, ἐκφορὰς καὶ παρόμοια. Ὡς οἱ σαλπικγαί, οὕτω βραδύτερον καὶ οἱ παίζοντες τὸν αὐλὸν ἐτέλουν ἑορτὴν τὴν 13 ἰουνίου, ἣ τις ἐκαλεῖτο μὲν ὡσαύτως *Quinquartus*, ἀλλὰ διήρκει μόνον τρεῖς ἡμέρας (*minores*).

Ἐκ τῆς Παλλάδος τῶν Ἑλλήνων φαίνεται ὕστερον νὰ προσέλαβέ τι ἡ *Minerva*, ὡς τὴν σχέσιν αὐτῆς πρὸς τὸν πόλεμον, τὴν νίκην καὶ τὰ λάφυρα. Ἐν τῇ ἐνώσει τῆς *Minerva* πρὸς τὸν *Neptunus*, οἱ τινες κατετάττοντο ὁμοῦ μετὰ τὴν παρὰ τὴν Τρασιμένην μάχην, δεικνύεται ὡσαύτως ἡ ἐπιρροὴ τῶν Ἑλλήνων, παρ' οἷς ἡ τε Παλλὰς καὶ ὁ Ποσειδῶν συχνάκις συγκατετάττοντο ὡς ἱππιοί. Τὸ τραϊκὸν Παλλάδιον ἐλέγετο ὅτι ἐκομίσθη παρὰ τοῦ Αἰνείου εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐφυλάττετο ἐν Ρώμῃ ἐν τοῖς ἐνδοτάτοις τοῦ ναοῦ τῆς Ἑστίας (*Vesta* πρὸ. σ. 73.).

4. *Mars* (*Mavors, Mamers, "Αρης*).

Ὁ *Mars* ὢν ὁ πρῶτος μετὰ τὸν *Jupiter* θεὸς τῆς θρησκείας τῶν Ῥωμαίων, μετὰ τούτου καὶ τοῦ *Κυρίνου* (*Quirinus*) ἀπετέλει τριάδα προστατῶν θεῶν, εἰς τὴν λατρείαν τῶν ὁποίων ἦσαν ἀφιερωμένοι οἱ τρεῖς πρῶτοι καὶ ἐπιφανέστατοι ἱερεῖς (*Flamines*), διότι γεννήτωρ ὢν τοῦ Ῥωμύλου ἐλατρεύετο ὡς πατὴρ καὶ προστάτης σύμπαντος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἔθνους (*Mars pater, Mars-pater*), ὃ περ μάλιστα προστατεύει καὶ ὑπερασπίζει ἐν πολέμῳ. Ὡς ὢν δὲ θεὸς τοῦ πολέμου καὶ ὁδηγὸς τοῦ στρατοῦ εἰς τὸν ἀγῶνα (*Gradivus* ἐκ τοῦ *gradior ὁρμῶ*) ἐπιφωνεῖται ἐν ταῖς μάχαις μετὰ τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Κυρίνου, ἵνα προσφέρῃ τὴν νίκην (*M. Victor*). Ἡ λόγγῃ εἶνε τὸ πολεμικὸν αὐτοῦ σύμβολον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἐποναμάζεται *Quirinus* (ἐκ τῆς σαρδονικῆς λέξεως *curis*, Ῥωμαϊστὶ *quiris* = λόγγῃ). Ἐξερχόμε-

νος δὲ τις στρατηγὸς εἰς τὸν πόλεμον ἐπορεύετο πρότερον εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἄρεως καὶ ἡγγίζεν αὐτοῦ τὰς ἱερὰς οὐρανοπετεῖς ἀσπίδας (*ancilia* = ἀγκύλια) καὶ τὴν λόγχην τοῦ θεοῦ, ἐπιφωνῶν « Ἄρες, ἐπαγρύπνει ἐγὼ ἡμᾶς! », ἐπανερχόμενος δὲ τὰ δεύτερα λάφυρα ἀφίερον αὐτῷ, ἐν ᾧ τὰ πρῶτα ἀφίερον εἰς *Alai* οὐκ *Σκυλοφύρον* (*Jupiter Feretrus*). Οἱ τόποι δὲ τῶν πολεμικῶν ἀσκήσεων ἦσαν ἱεροὶ αὐτῷ, πρὸ πάντων δὲ ὁ ὑπ' αὐτοῦ ὀνομασθεὶς πεδῖον τοῦ Ἄρεως (*Campus Martius*) ὡσαύτως τὰ ἵπποδρόμια, τὰ ἐν τῷ Ἀρείῳ πεδίῳ τελούμενα καὶ τὰ ἐπιπιδρόμια (*Equiria*) τὰ τελούμενα κατὰ τὴν 27 φεβρουαρίου καὶ τὰς πρῶτας ἡμέρας τοῦ μαρτίου ἦσαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ θεοῦ ὡσαύτως οἱ κατὰ τὰς εἰδούς τοῦ ὀκτωβρίου τελούμενοι ἐνταῦθα ἵππικοὶ ἀγῶνες, μετὰ τὸ τέλος τῶν ὁποίων ἐθυσιάζετο ὁ ἵππος, ὁ ὀνομαζόμενος « ὀκτώβριος ἵππος » (α) ὑπὸ διάφορα ἰδιωτικὰ ἔθιμα καὶ ὦν κτήμα τοῦ θεοῦ τοῦ πολέμου. Εἰς τὸ πεδῖον τοῦ Ἄρεως ἐτελεῖτο ὡσαύτως κατὰ πενταετηρίδα ὁ κῆρσος (*Census* = τίμησις), ὅπου ὁ ῥωμαϊκὸς λαὸς ἐπεθεωρεῖτο ὡς στρατὸς καὶ ἡγγιζετο δι' ἐπιστήμου θυσίας εἰς τὸν Ἄρην (*Iustrum*).

Ἐν τούτοις ὁ Ἄρης δὲν ἦτο παλαιάτατα θεὸς τοῦ πολέμου, ἀλλὰ τῆς γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας· διότι εἰς τὴν κατὰ τὰς εἰδούς τοῦ μαΐου γιγνομένην παρέλασιν περὶ τοὺς ἀγροὺς, τὴν ὁποίαν ἐκαμον οἱ 12 Ἀδελφοὶ Ἀρουάδαι (*Fratres Aruales*) περὶ τὰ ἀρχαῖα ῥωμαϊκὰ ὅρια τοῦ πεδίου, ὅπως ἐξαίτησωσιν εὐφορίαν τῶν καρπῶν, ἐπεφωνεῖτο ἐν ἄλλοις καὶ οὗτος ᾔδει « Μηδεμία, ὦ Ἄρες, γενέσθω φθορὰ τῶν ἀνθέων, ἀνάστειλον τὸν καύσωνα τοῦ Ἥλιου! ἄγε δὴ, Ἄρες, βοήθησον ἡμῖν, θρίαμβε, θρίαμβε! » ὡσαύτως πρὸς φύλαξιν τῶν ἀγρῶν γράφει Κάτιων ὁ πρεσβύτερος τάδε· « Πάτερ Ἄρες, σὲ καθικετεύω, νὰ ἦσαι

(α) Λατινιστὶ october equus. Λέγεται δὲ ὅτι ὁ παῦρος εἶχε κομμένῃν τὴν οὐράν, ἥτο δηλ. ἐκ τῶν ἀνεμοζυρέων equi cauti.

εὐμενὴς πρὸς ἐμέ, τὸν οἶκον καὶ τὴν οἰκογένειάν μου· τούτου ἔνεκα ἔχω διατάξει νὰ περιάγωνταί σοι περὶ τὸ κτήμά μου τὰ *suovetaurilia* (=χοιροπροβατοταυροθυσία). Ἀπώτρειπε τὰς ἐρχομένας καὶ μὴ νόσους, τὰς ἐρημώσεις, τὰς πορθήσεις, τὰς βλάβας καὶ τὴν κακοκαιρίαν! Ἀύξησον τοὺς καρπούς, τὸν σῆτον, τοὺς ἀμπελῶνας, τοὺς θαμνῶνας καὶ δὺς εὐδαιμονίαν. Διαφύλαξον τὰ ποίμνια καὶ τοὺς ποιμένας ἐν ὑγείᾳ καὶ δὺς σωτηρίαν καὶ εὐτυχίαν ἐμοὶ τε καὶ τῷ οἴκῳ μου καὶ τῇ οἰκογένειᾳ μου κτλ.» Ἐπειδὴ δὲ τὰ κτήνη, τὰ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἄρεως ὄντα, συνήθως ἐβόσκον εἰς τὰ δάση, ἔλαβεν ὁ Ἄρης τὴν ἐπωνυμίαν *Silvanus*. Ὁ Ἄρης λοιπὸν ἦτο ἐν γένει μὲν θεός, προστατεύων κατὰ πάσης βλάβης τὸν λαὸν καὶ τὴν χώραν καὶ πάντα τὰ ἀγαθὰ αὐτοῦ, δύναται ὅμως καὶ νὰ ἐπέλθῃ κατὰ παντὸς δι' ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν ἢ δι' ἀγρίου θηρίου (ὡς τοῦ λύκου) ἢ διὰ νόσου καὶ λοιμοῦ, ἀλλὰ τῷ χρόνῳ κατήντησε πολεμικὸς θεός.

Ὡς οἱ ἀδελφοὶ Ἀρουάλεις διεπορεύοντο τοὺς ἀγροὺς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἄρεως, οὕτω καὶ οἱ 12 *Σάλιοι* φοροῦντες *togam pictam* (*Salii* χορευταὶ ἐκ τοῦ *salio*=σκιρτῶ) διεπορεύοντο ἀπὸ ἀ. μαρτίου ἐπὶ πλείστας ἡμέρας (13) τὴν πόλιν αὐτήν, φέροντες ἐν τῇ ἀριστερᾷ τὰ πανταχόθεν περικεκομμένα καὶ οὐδεμίαν γωνίαν ἔχοντα ἀγκύλια (*Ancilia* ἴδε σ. 261) τοῦ Ἄρεως, τὰ ὅποια ἐκρούον διὰ χαλκίνων ῥάβδων, ἄδοντες συγχρόνως εἰς ἀρχαιοτάτην γλῶσσαν ᾠσματα καὶ χορεύοντες ἐνοπλοί. Ἡ πρᾶξις αὕτη ἤρξατο τὸ ὀγδοὸν ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Νουμά ὅτε ἐν καιρῷ λοιμοῦ κατέπεσεν ἐξ οὐρανοῦ ἐν τοιοῦτον *ancile* ὡς σύμβολον τῆς σωτηρίας τῆς πολιτείας, ἐν ὅσῳ διετηρεῖτο ἐν αὐτῇ· δι' ὃ διέταξεν ὁ Νουμάς νὰ κατασκευασθῶσιν ὑπὸ τοῦ τεχνίτου *Μαμουρίου* (*Mamurius* λέξις συγγενὴς πρὸς τὸ *Mars*) 11 ὁμοίωτα ἀγκύλια, ἵνα μὴ κλαπῇ τὸ ἀληθές, καὶ νὰ παραδίδωνται εἰς τὰς Ἑστιαῖδας πρὸς φύλαξιν. Εἰς τὰ τῶν Σαλίων ᾠσματα ἐπεφωτοῦντο μετὰ τοῦ Ἄρεως καὶ οἱ λοιποὶ προστάται

τῆς πόλεως θεοί, ὡς καὶ οἱ ἥρωες, ὥστε αὕτη ἡ παρέλασις διὰ τὴν πόλιν φαίνεται ὅτι εἶχε τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἣν καὶ ἡ τῶν Ἀδελφῶν Ἀρουάλεων διὰ τοῦς ἀγρούς. Κατὰ τὰ *nudipedalia* (γυμνοπόδια) ἐορτὴν, καθ' ἣν ἐζήτουν παρὰ τοῦ Διὸς θυρόν, ἐλιτάνευον γυμνόποδες.

Ὁ Mars ἦτο καὶ προφήτης θεός· διότι ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σαβίνων πρὸς τὴν *Tigra Matiene* εἶχε μαντεῖον ἀρχαῖον ὅμοιον τῷ ἐν Δωδώνῃ· ὡς μέσον ὅμως τῆς προφητείας ἀντὶ τῆς περιστερᾶς ἐχρησίμευσεν ὁ *δρυοκολάπτης* (*picus*), ἐξ οὗ ἐποίησαν ἔπειτα χρησμολόγον βασιλέα τοῦ Αἰυρέντου, ὀνόματι *Picus*, ὅς τις μετεμορφώθη ὑπὸ τῆς Κίρκης εἰς δρυοκολάπτην.

Σύντροφος καὶ γυνὴ τοῦ Ἄρεως λέγεται ἡ *Νηριῶ* (*Nerio, Neriene*—*Ἰσχύς*)· ἀκόλουθοι δὲ αἱ *Molae* (Κο πόωσις, ἐξ ἀγῶνος προσερχόμεναι) καὶ ὁ *Pallor* καὶ *Pavor*, οἵ τινες, ὡς φαίνεται, εἶνε ἀπλῆ μεταφορὰ τῶν παρ' Ἑλλήσι *Δεῖμον* καὶ *Φόβον*.

Μετὰ τοῦ Ἄρεως ἐλάτρευον οἱ Ῥωμαῖοι ἔτι μίαν τῇ Ἐνυοῖ ὁμοιάζουσαν θεάν τοῦ πολέμου *Bellona* (ἐκ τ. bellum), ἀδελφὴν ἢ γυναῖκα ἢ θυγατέρα τοῦ Ἄρεως. Πρὸ τοῦ ναοῦ αὐτῆς ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ Ἄρεως ἦτο στήλη, παρὰ τῇ ὁποίᾳ ἐν ὑστεροτέροις χρόνοις ἠκόντιζον συνήθως οἱ Φητιάλεις (*Fetiales*)· ὅτε ὅμως ἡ Ῥωμαϊκὴ χώρα ἦτο εἰσέτι μικρά, ἡ ἀσκησις αὕτη ἐγίνετο εἰς τὰ σύνορα τῆς ἐχθρικῆς χώρας. Οἱ ἱερεῖς τῆς θεᾶς *Bellona* ἔθυσιάζον αὐτῇ τὸ πάλαι μὲν ἀνθρώπους, εἰτα ἵππους, κριοὺς, κύνες κτλ. κατ' ἐξοχὴν ὅμως τὴν 24 Μαρτίου (*dies sanguinis*) τὸ ἴδιον ἑαυτῶν αἷμα, διαρρηγνύοντες ἐν τῇ θυσίᾳ κατ' ἄγριον ἀσιατικὸν ἔθιμον τοὺς βραχίονας καὶ ὤμους διὰ μαχαίρων καὶ μετὰ ταῦτα προφητεύοντες.

3. *Quirinus* (*Κυρίνος*).

Quirinus σημαίνει τὸν θεὸν τοῦ δόρατος (ἰδὲ σ. 286). Τὸ ἔννομα ἦτο ἀνέκαθεν μόνον ἐπίθετον τοῦ Mars ὡς πολεμικοῦ

θεοῦ· ἀλλ' ὅμως φαίνεται ὅτι ἤδη, πρὶν φεῖσθαι ὑπὸ τῶν Σαβί-
νων εἰς Ῥώμην, ἐδήλου ἀθύρσιμον καὶ ἰδιαίτερον πρόσωπον,
εἰσαχθεὶς δ' ἐν Ῥώμῃ ἐθεωρεῖτο θεὸς προστάτης τοῦ πολέμου
πλησίον τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ἄρεως. Περὶ αὐτοῦ οἱ μὲν Σαβίνοι
ἔλεγον ὅτι ἦτο πατὴρ τοῦ *Medius Fidius*, τοῦ θεμελιωτοῦ
τῆς Κύριος (*Cures ium*—αἱ Κύρεις ἢ ἡ Κύρις), τοῦ προγόνου
αὐτῶν· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ὅτι ἦτο ὁ ἐκ τοῦ Ἄρεως γεννηθεὶς Ῥω-
μύλος, ὃς τις μετὰ θάνατον ἀποθεωθεὶς ὠνομάσθη *Kurios* (*Romulus Quirinus*), καὶ ἐπομένως ὁ φυλάρχης τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἔ-
θνους, τῶν Κυριτῶν (*Quirites*) καὶ ὅμοιος τῷ *Mars* αὐτῷ. Ἀμ-
φότεροι δὲ οἱ ἀδελφοὶ Ῥωμύλος καὶ Ῥώμος ἐλέγοντο *Gemini Quirini*.

Κατὰ τὴν 17 Φεβρουαρίου ἐτελεῖτο πρὸς τιμὴν τοῦ Κυρίνου
ἡ ἐορτὴ τῶν *Kurinalia* (*Quirinalia*), καθ' ἣν ὁ μὲν ἱερεὺς
ἐθυσιάζει, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἤλειπον τὰ ὄπλα.

6. *Vesta* (*Estia*).

Ἡ *Vesta*, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν *Estia* τῶν Ἑλλήνων,
εἶνε θεὰ τῆς ἐστίας καὶ τοῦ πυρὸς αὐτῆς, ἐπομένως θεὰ συνέ-
χουσα τὴν οἰκογένειαν εἰς πιστὴν ὁμόνοιαν. Ὡς προστάτις δὲ
τῆς οἰκογενείας ἐλατρεύετο ἐν ἐκάστη οἰκίᾳ, ὅπου ἡ ἐστία, τὸ
κέντρον τῆς οἰκίας, ἦτο βωμὸς τῆς θεᾶς, ἧς ἡ λατρεία συνεδέετο
πρὸς τὴν τῶν πατρῶων ἢ ἐρκείων θεῶν (*Penates*) καὶ τῶν ἐφε-
στιῶν (*Lares*).

Ὡς ἡ Ἑστία ἐν Ἑλλάδι, οὕτω καὶ ἡ *Vesta* ἐν Ῥώμῃ εἶχε
πολιτικὴν σημασίαν· διότι ἡ πόλις, ὡς καὶ ἡ πολιτεία, εἶνε με-
γάλη οἰκογένεια, ἧς κέντρον μὲν ἐπὶ τῶν βασιλέων ἦτο τὸ βα-
σιλικὸν ἀνάκτορον (*regia*), κείμενον μεταξὺ τοῦ καπιτωλίου καὶ
τοῦ παλατινοῦ λόφου, ὅπου διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἔκειτο καὶ
τὸ *Estiaion*, ὃ περ συνείχετο πρὸς τὸ ἀνάκτορον, μετὰ δὲ τὴν
ἐκδιώξιν αὐτῶν τὸ βασιλικὸν ἀνάκτορον ἐγένετο δημοσίᾳ οἰκία

τοῦ ἄλλου Ἀρχιερέως (Pontifex maximus), ἐφορεύοντος τὴν ἱερὰν ἐστίαν τῆς πολιτείας καὶ τὰς ἱερείας τῆς Ἑστίας, ἥς ἡ δημοσία λατρεία διετηρεῖτο ὑπερβαλλόντως ἱερὰ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων διὰ τοῦτο ἐξελέγοντο ἐν ἡλικίᾳ 6—10 ἐτῶν ὑπὸ τοῦ ἄλλου Ἀρχιερέως ἐξ ἱέρειαι ἢ τυηπόλοι, καλούμεναι Ἑστιάδες (Vestales), αἵ τινες ὑπεχρεοῦντο νὰ μένωσι 30 ἔτη εἰς τὴν θραπείαν τῆς παρθένου θεᾶς, ἀλλὰ τὰ μὲν πρῶτα 10 ἔτη νὰ μανθάνωσι, τὰ δ' ἐπόμενα 10 νὰ ὑπηρετῶσι καὶ τὰ τελευταῖα 10 νὰ διδάσκωσι. Καθ' ἅπαντα δὲ τὰ ἔτη ἔμενον ἄγαμοι, ἐξερχόμενοι ὁμῶς ἡδύναντο νὰ ὑπανδρεύωνται· εἰ τις παρέβαινε τὴν παρθενίαν, ἐθάπτετο ζῶσα καὶ ἡ ἡμέρα ἐνομιζέτο ἀποφράς. Ἐλαμβάνοντο πρῶτον ἐκ πατρικίων, εἴτα δὲ καὶ ἐκ δημοτῶν ἐπισήμων· εἶχον δὲ τοσαύτην βαρύτητα, ὥστε κακοῦργοι κατεδεδικασμένοι εἰς θάνατον, ἂν ἀπήντων τὰς Ἑστιάδας, ἡθωοῦντο καὶ αἱ ἀρχαί, ἂν ἀπήντων Ἑστιάδα, κατεβίβαζον τὰ παράσημα καὶ πολλοὶ τῶν Ῥωμαίων ἐνεπιστεύοντο αὐταῖς διαθήκας καὶ ἐπίσημα ἐγγράφα. Κατῴκουν δὲ εἰς τὸ Ἑστιαῖον φροντίζουσαι νὰ τηρῆται ἀσβεστον τὸ ἱερὸν πῦρ τῆς ἐστίας, διότι ἄλλως, ἂν ἐσθίνετο, ἐθεωρεῖτο μέγα δυστύχημα τῇ πολιτείᾳ καὶ ἡ Ἑστίας, διὰ τὴν ἀμέλειαν τῆς ὁποίας ἐσθέσθη τὸ πῦρ, ἐκολάζετο ὑπὸ τοῦ ἄλλου Ἀρχιερέως καὶ τὸ πῦρ δὲν ἀνέπτετο ἐκ τοῦ κοινοῦ πυρὸς, ὃ περ ἐμολύνθη διὰ τῆς χρήσεως τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀκτίων τοῦ ἡλίου διὰ καυστικοῦ κατόπτρου (φακτοῦ) ἢ διὰ τρυπήσεως σανίδος. Ὅτε δὲ κατὰ τύχην καὶ οὐχὶ ἐξ ἀμελείας τῶν Ἑστιάδων ἐσθίνετο τὸ πῦρ, προεκηρύττετο εὐθὺς νὰ παύσῃσι τὰ δικαστήρια καὶ πᾶσαι αἱ ὑποθέσεις· εἴτα παρεδίδοντο εἰς τελετὰς πρὸς ἐξίλασμον τῆς θεᾶς, εἰς τὴν ὁργὴν τῆς ὁποίας ἀπεδίδετο τὸ ὀλέθριον σύμβαλμα. Τὴν α. Μαρτίου, ὅτε τὸ πάλαι ἤρχιζε τὸ ἔτος, ἀνενεοῦτο τὸ πῦρ· πῶς ὅμως εἶνε ἄγνωστον. Ἀγάλμα τῆς Ἑστίας δὲν εὕρισκετο ἐν τῷ ναῷ, ἀλλ' ὡς τοιοῦτον ἐχρησίμευε τὸ πῦρ αὐτό. Πρὸς ταῦτοις ἐπιστεύετο ὅτι ἐφυλάττοντο ἐν τοῖς ἐνδοτάτοις τοῦ ναοῦ ἐτι διάφορα ἱερὰ, ἰδίως δὲ ἀγάλματα τῶν

πατρώων θεῶν (Penates), ἃ περ μόνον εἰς τὸν Ποντίφικα καὶ τὰς Ἑστιάδας (Vestales) ἦσαν γνωστά. Καθὼς δὲ πᾶσα ἡ πόλις καὶ ἡ πολιτεία, οὕτω καὶ ἐκάστη ἰδιαιτέρως κυρία (Curia praetoria) εἶχε κατ' ἐξοχὴν ἱερὸν τῇ Ἑστίᾳ.

Ἀρχαῖον ἱερὸν τῆς Ἑστίας εὗρίσκετο ἐν Λαβινίῳ, τῇ μητροπόλει τῶν Λατίνων, ὅπου ἐλέγετο ὅτι ὁ Αἰνείας ἔφερε τὸ πῦρ αὐτῆς καὶ τοὺς πατρώους θεοὺς ἐκ τῆς Τροίας καὶ ἐνθα οἱ Ῥωμαῖοι ὑπατοί, πραίτωρες καὶ δικτάτωρες ἀναλαμβάνοντες τὸ ἔργον αὐτῶν προήρχοντο, ὅπως θυσιάζωσι.

Πρὸς τιμὴν αὐτῆς ἐτελοῦντο κατ' ἔτος τὴν 9 Ἰουνίου τὰ *Vestalia*, ἑορτὴ καθ' ἣν παρετίθεντο τῇ θεᾷ ἐδέσματα ἐπὶ τῆς ἐστίας καὶ οἱ ὄνοι, οἱ χρησιμεύοντες πρὸς περιστροφὴν τῶν μύλων, κεκοσμημένοι στεφάνοις καὶ πεφορτωμένοι ἄρταις ἐφέροντο εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἑστίας, ἵνα οὕτως ἐνδεικνύηται ὅτι αὕτη παρέχει τῇ οἰκογενείᾳ τὰ καθ' ἡμέραν ἐδέσματα. Δι' ὃ ἐώρταζον τὴν ἡμέραν ταύτην ἄρτοποιοὶ καὶ μυλωθροί.

7. Vulcanus.

Πρὸς τῇ Ἑστίᾳ ἐλάτρευον οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τὸν Vulcanus ὡς θεὸν τοῦ πυρὸς καὶ τῆς ἐστίας, ὃς τις ὅμως ἦτο καὶ ἰδιαιτέρως θεὸς τῆς μεταλλουργίας, ὡς ὁ Ἡφαιστος τῶν Ἑλλήνων διότι μόνον τῇ βοουθείᾳ τοῦ πυρὸς δύνανται τὰ μέταλλα νὰ ἐπεξεργασθῶσι. Ἐντεῦθεν ἔχει τὴν ἐπωνυμίαν *Mulciber* = ὁ λύκαν, *anidus* ἄπληστος *luteus* κρόκεος.

Ὁ Ἡφαιστος εἶχεν, ὡς ἡ Ἑστία, καὶ πολιτικὴν σημασίαν διότι ὁ ναὸς αὐτοῦ, κείμενος ἐν τῷ Comitium, ἦτο ἐκκλησία τοῦ δήμου καὶ πολλάκις τῆς συγκλήτου, ἐπὶ δὲ Ῥωμύλου καὶ Τατίου τόπος, ἐνθα ἐβουλευόντο περὶ τῶν κοινῶν ὑποθέσεων. Ἐντεῦθεν συμπεράνεται ὅτι ὁ ναὸς τοῦ Ἡφαιστου εἶχε σημασίαν, οἷαν καὶ ὁ τῆς Ἑστίας, καὶ ἐνομιζέτο σημεῖον ἐνώσεως τῆς ὅλης πολιτείας. — Ὁ Vulcanus τὸ πᾶν μὲν εἶχε γυναῖκα

τὴν *Vesta*· εἶτα δὲ, ὅτε ἐταυτίσθη πρὸς τὸν Ἡφαιστον, εἶχε τὴν *Venus* (Ἀφροδίτη).

Τὰ πρὸς τὴν τοῦ *Vulcanus* τελούμενα *Vulcanalia* (Ἥγαισσια) ἤγοντο τὴν 23 Ἀγούστου, ὅτε καὶ ἀγῶνες ἐν τῷ φλαμινίῳ σταδίῳ (*Circus Flaminius*) ἐτελοῦντο καὶ ὡς θυσία πρὸς αὐτὸν ἐρρίπτοντο εἰς τὸ πῦρ ἰχθύες, οἱ κατόικαι δηλ. τοῦ ἐχθρικοῦ αὐτῷ στοιχείου.

8. *Janus* (Ἰανός)

Ὁ *Ianūs* (*Janus*), εἰς τῶν ἀνωτάτων θεῶν τῶν Ῥωμαίων, συχνάκις μετὰ τοῦ *Jupiter* ἐπιφωνούμενος, ἦτο ἀνέκθετος θεὸς τοῦ ἡλίου, ἀπαιτῶν καὶ κανονίζων τὸν φυσικὸν βίον, θεὸς τοῦ ἔτους καὶ τοῦ καιροῦ, ἐν γένει ὁ ἐκπορεύων τὸ ἔτος, τοὺς μῆνας καὶ τὰς ἡμέρας· διότι ἡ ἀρχὴ τοῦ ἔτους, τοῦ μηνὸς καὶ τῆς ἡμέρας ἦτο ἱερὰ αὐτῷ, διότι ἐκάστην μὲν πρωίαν οἱ ἱερεῖς προσερχόντο αὐτῷ, ὡς τῷ ἀνοίγοντι τὴν ἡμέραν (*pater matutinus*), κατὰ δὲ τὴν ἀρχὴν ἐκάστου μηνὸς, τὰς *calendas* (*Calendae*) προσεφέρετο θυσία ἐξ οἴνου, λιθωνιωτοῦ καὶ καρπῶν κατὰ δὲ τὸν πρώτον μῆνα τοῦ ἔτους, ὅς τις ἦτο ἀφιερωμένος αὐτῷ καὶ ὁμώνυμος καὶ μάλιστα κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν αὐτοῦ ἔτελειτο ἐκπρεπεστάτη ἑορτὴ (*Januariae Calendae* (α)), καθ' ἣν ἐνδυνάμενοι λαμπρὰ ἱμάτια ἀπείχον παντὸς κακοῦ λόγου καὶ ἤρχοντο ἀλλήλοισι εὐδαιμον καὶ εὐτυχές ἔτος καὶ ἐτέροντο δω-

(α) Κατὰ τὴν ἀργαιτέραν ἐποχὴν ὁ μάρτυς ἦτο ὁ πρῶτος μῆν τοῦ ἔτους. Κατὰ τὰς εἰδήσεις τοῦ αὐτοῦ ἐώρταζεν ὁ *pater* τὴν πρώτην τοῦ νέου ἔτους εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Τιβέριως, ὅπου παρεδίδοντο εἰς εὐθυριαν καὶ γοριέσαν διασκεδάσειν καὶ ἤρχοντο ἀλλήλοισι νὰ διέλθωσι ταῦτο καὶ πολλὰ ἐτη ἀκ' μὴ ἐν εὐθύρῳ ἰγείῃ καὶ εὐδαιμονίᾳ (ui annuae peregrinae q uae comnode lieat). Ἐκ τοῦ τοπικοῦ τούτου ἔθους τοῦ εὐχεσθαι εὐδαιμονίαν ἐμπεφύθη θεὰ *Anna Perenna*, ἥς τὴν σημασίαν οἱ Ῥωμαῖοι μεταγενέστερον διαφόρως ἐζητοῦν νὰ ἐρμηνεύσωσιν. *V. Orlé. F. 3. 523.*

ρούμενοι σημαντικά δῶρα. Ἡ ἀρχὴ ἐκάστου ἔτους ἔκειτο ἐν γούνασι τοῦ Ἰανοῦ δι' ὃ ἐλέγετο ὅτι ὁ Ἰανὸς εἶχε βασιλεύσας ἐν Ἰταλίᾳ πρὸ τοῦ Saturnus (Κρόνος) καὶ τοῦ Jupiter καὶ εἶχε κτίσει εἰς πάντας τοὺς θεοὺς ναοὺς.

Αὕτη ἡ ἔννοια τῆς ἀρχῆς καὶ εἰσόδου θεωρουμένη ὑπὸ χρονικὴν ἔποψιν, δηλ. ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς περατώσεως καὶ μεταβάσεως ἐκ τινος χρονικοῦ τμήματος εἰς ἄλλο, ἐπεκράτει παρὰ τῷ Ἰανῷ καὶ ἦτο ἐν χρήσει ἐπὶ παντός· διότι ὁ Ῥωμαῖος κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν ἀρχὴν ἀπέδιδε μεγάλην ἀξίαν λέγων, ἐξ ἀρχῆς καλῆς ἢ κακῆς γίνεται καλὸν ἢ κακὸν τέλος. «Τὸ πᾶν κεῖται εἰς τὴν ἀρχήν· εἰς τὸν πρῶτον ἤχον προσέχετε τὸ οὗς περιδεῶς· μόνον τὸ πρῶτον πτηνόν, τὸ ὅποιον φαίνεται, εἶνε σημαντικόν εἰς τὸν οἰωνοσκοπόν» λέγει ὁ Ἰανὸς αὐτὸς παρ' Ὀβιδίῳ (F. 1. 179). Δι' ὃ ὁ Ἰανὸς σημαίνει πολὺ, ὡς ἐπενεργῶν εἰς πάσας τὰς σχέσεις τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου βίου· οὕτω π. χ. ἐπεκαλοῦντο αὐτὸν εἰς τὴν ἀρχὴν πάσης ἐπιχειρήσεως, τῆς σπορᾶς, τοῦ θερισμοῦ (*Janus Consivius*), ἐπαγγέλματός τινος κτλ. ὡσαύτως πρῶτον αὐτὸν εἰς τὰς προσευχὰς ὠνέμαζον, εἰς δὲ τὰς μεγάλας ἐορτὰς τῶν θεῶν πρῶτον εἰς αὐτὸν ἐθυσίαζον, διότι ἐπιστεύετο ὅτι ἀνέωγεν εἰς τοὺς προσερχομένους τὰς πύλας τοῦ οὐρανοῦ.

Ἐπειδὴ ὁ χρόνος καὶ τόπος εἶνε συγγενεῖς ἔννοιαι, ὁ Ἰανὸς ἐγένετο εὐκόλως καὶ θεὸς τοῦ τόπου· ὅθεν εἶνε καὶ θεὸς τῶν πυλῶν, αἵ τινες ἐξ αὐτοῦ ὠνομάζοντο *Januae*, τῶν εἰς τὸ τεῖχος τῆς πόλεως διόδων ἢ στοῶν, αἵ τινες καλοῦνται ὡσαύτως ἐξ αὐτοῦ *Janī*, προστατεύων τὴν διὰ τῶν πυλῶν ἐξοδὸν καὶ εἰσοδὸν, ἀνοίγων καὶ κλείων ταύτας καὶ φέρων πρὸς τοῦτο εἰς τὴν χεῖρα καὶ κλειδᾶς (*Claviger* = κλειδοῦχος, *Patulcius* = ὁ ἀνοίγων, *Clusius* = ὁ κλείων) καὶ ἐπὶ τῶν πυλῶν ἔχων τὸ ἄγαλμα αὐτοῦ, ὃ περ φέρει δύο πρόσωπα, ὧν τὸ μὲν ἐστρέφετο πρὸς τὰ ἐξω, τὸ δὲ πρὸς τὰ ἐσω (*Geminus* = διπτός).

Ὅτε ὁ στρατὸς ἐξήρχετο εἰς πόλεμον, ἡ πύλη τοῦ ἱεροῦ τοῦ ἀνοῦ, ἡ πλησίον τοῦ καπιτωλίου λόφου, ἀνεώγετο ἐπισήμως

καὶ ἔμενον ἀνοικτῇ, μέχρις οὗ ἐπ' ἀνήρχετο ὁ στρατός καὶ ἐπαρατούτο ὁ πόλεμος· ἐκλείετο δὲ πάλιν καταλυομένων τῶν πολέμων πάντων.

Εἰς τὰς θεότητας ταύτας ἐπισυνάπτομεν καὶ ἄλλας, αἱ τινες ἀρχῆθεν μὲν δὲν ἦσαν ῥωμαϊκαὶ ἢ ἀνῆκον εἰς ῥωμαίκοις θεοὺς κατωτέρας τάξεως, μετὰ τὴν παραδοχὴν ὅμως τῶν ἐλληνικῶν δοξασιῶν καὶ παραστάσεων ἀπὸ τῆς ἀκμῆς τῶν ῥωμαϊκῶν γραμμάτων ἐθεωροῦντο δυνατοὶ καὶ ὑψίστοι θεοί, δυνάμενοι νὰ καταταχθῶσι μετὰ τῶν προηγουμένων.

9. Apollo.

Παρά τῶν Ἑλλήνων χωρὶς νὰ ταυτίσωσι πρὸς ἐγγώριον θεὸν ἢ νὰ μεταλλάξωσι πῶς τὴν οὐσίαν τοῦ Ἀπόλλωνος παρέλαβον τὸν θεὸν τοῦτον οἱ Ῥωμαῖοι, οἳ τινες ἐπὶ Ταρκυνίου ἤδη τοῦ Ὑπερηφάνου (Tarquinius Superbus), καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς πολιορκίας τῶν Οὐρσίων (Veji) ἠρώτησαν τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον αὐτοῦ. Πρῶτον δὲ κατὰ τὸ 432 π. Χ. ἔταξαν ἐν Ῥώμῃ ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνι, ἵνα ἀποτρέψῃ τῆς πόλεως καταστρεπτικὸν τινα λοιμὸν· μετὰ τοῦτον ἐγένοντο ἔτι πλείονες ναοὶ Ἀπόλλωνος τοῦ *Medicus*, τοῦ ὁποίου ὅμως ἡ σωτήριος δύναμις ἀνεφέρετο οὐ μόνον εἰς τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ψυχὴν, ἦτο δηλ. θεὸς τῆς σωτηρίας καὶ τοῦ ἐξίλασμοῦ ἢ ἀγνισμοῦ. Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τοῦ 6^{ου} αἰ. καρχηδονικοῦ πολέμου ἰδρύθησαν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ, ὡς θεοῦ ἀποδιώκοντος τοὺς ἐχθροὺς καὶ παρέχοντος τὴν νίκην, οἱ κατ' ἔτος τελοῦμενοι ἀπολλωνιακοὶ ἀγῶνες (*Ludi Apollinares*), καθ' οὓς ἐγίνοντο θυσίαι ἐλληνικῶ τῷ τρόπῳ. Ὁ Αὐγούστος ὁ τὰ μάλιστα τιμῶν τὸν θεὸν καὶ κτίσας αὐτῷ ναὸν ἐν τε τῷ Ἀκτίῳ, ὅπου τὴν αὐτοκρατορίαν ἐλάβε, καὶ ἐπὶ τοῦ καπιτωλίου λόφου ἱδρυσε τοὺς ἀκτιακούς ἀγῶνας καὶ ἐκ τοῦ Πλούτωνος καὶ Περσεφόνης (*Dis καὶ Proserpina*) μετέφερε τὴν ἐορτὴν τῶν ἐκατοστιαίων ἀγώνων (*Ludi saeculares*) εἰς τὸν

Ἀπόλλων καὶ τὴν ἀδελφὴν Ἄρτεμιν, οἳ τινες ἀμφότεροι πρὸς εὐδαιμονίαν τοῦ κράτους, τοῦ ὁποίου ἐθεωροῦντο προστάται θεοί, ἱκετεύοντο ἐν τῇ ᾠδῇ, τὴν ὁποίαν ἐποίησε μὲν ὁ Ὀράτιος διὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην, ἐψαλλον δὲ νέοι καὶ παρθένοι τὴν τρίτην ἡμέραν τῆς τελετῆς ἐν τῷ ἐπὶ τοῦ παλατιοῦ λόφου ναῶ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἴδε Dis κ. Proserpina.

Τὸ ὄνομα τῆς *Latona*, τῆς μητρὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, εἶνε μετὰ φρασὶς τῆς παρ' Ἑλλήσι *Λητοῦς* (*lateo* = λαθάνω). Ὁ δὲ τῶν Ἑλλήνων θεὸς τῆς σωτηρίας *Ἀσκληπιὸς* (*Aesculapius*). ὁ υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐν καιρῷ λοιμοῦ (291 π. Χ.) ἐκομίσθη ἀπὸ τῆς Ἐπιδαύρου ἐν Ῥώμῃ, ὅπου ἀφιερώθη αὐτῷ ναὸς ἐπὶ τῆς νήσου τοῦ Τιβέρεως.

10. *Diana* (Ἄρτεμις)

Ἡ *Diana* ἦτο γνησίᾳ ἰταλικὴ θεότης, φέρουσα τὸ φῶς καὶ τὴν ζωὴν, ὁμοία τῇ *Juno Lucina*. Ἀλλ' ὅτε ἐγένετο γνωστὴ τοῖς Ῥωμαίοις ἡ ἑλληνικὴ θεοσκεία, ἡ *Diana* διὰ τὴν ιδιότητά ταύτην ἐταυτίσθη πρὸς τὴν Ἄρτεμιν, γενομένη ἀδελφὴ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ κυνηγέτις ἀγαπῶσα τὰ ἄλσιν, τὰ ὄρη καὶ τὴν θάλασσαν, ὡσαύτως δ' ὡς ἡ Ἄρτεμις κατὰ τὴν μεταγενεστέραν ἑλλ. ἐποχὴν, καὶ πρὸς τὴν θεὰν *Luna* (*Σελήνη*) καὶ πρὸς τὴν *Ἐκάτην* (*Trivia Trioditis*) ποιοῦσα μαντικὰς μαγείας.

Ἡ λατρεῖα τῆς *Diana* ἐκομίσθη ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ λατίνων πληθείων (*plebeji*), οἳ τινες καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐλάτρευον αὐτὴν ὡς προστάτιν θεὰν καὶ δις ἤλθον ζητοῦντες προστασίαν εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ Ἀθηνταίου ναόν τῆς *Diana*, τὸν ὁποῖον λέγεται ὅτι ἐκτίσσε Σερούιος Τύλλιος (*Servius Tullius*), ὁ υἱὸς δούλης τινὸς καὶ φίλος τῶν κατωτέρων τάξεων τοῦ ἔθνους, διὰ τὴν ἥντιναι καὶ γὰρ ἱερὸν καὶ κέντρον τῆς λατινικῆς ὁμοσπονδίας. Ἐώραξε δ' ὁ ναὸς οὗτος τῇ διαταγῇ τοῦ Σερούιου κατὰ τὰς εἰδοὺς τοῦ Αὐγούστου, αἱ τινες ὀνομάζοντο ἡμέρα τῶν δούλων, διότι δούλοι καὶ δούλαι, ὅντες ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς *Diana*, ἐτέλουν ταύτην.

Ἡ θεὰ τῶν ἄλσεων (*Nemorensis*) ἐκλαμβανομένη ὡς Ἀρ-

τεμεις εἶχεν ἐν τινι ἄλσει τῆς Ἀρικίας τὸ ἱερόν, οὗ ὁ ἱερεὺς, ὁ *rex nemorensis*, ὃς τις πάντοτε ἦτο ἀπελευθερὸς δούλος, ἐλάμβανεν ἐκάστοτε τὴν ἱερωσύνην διὰ μονομαχίας, καθ' ἣν ἐφόνευε τὸν προκατόχον καὶ ἐπρεπε μένων ἐν τῇ θέσει αὐτοῦ νὰ μάχεται διὰ ταύτην πρὸς ἕκαστον, προκαλοῦντα αὐτὸν διὰ κλάδου ἀποκοπτομένου ἐκ τοῦ ἐν τῷ ἄλσει ἱεροῦ δένδρου. Ἐπειδὴ δ' ἡ θεὰ ἀπῆτει ἀνθρώπινον αἷμα, ἐπιστεύετο ὅτι ἡ λατρεία τῆς ταυρικῆς Ἀρτέμιδος, εἰς ἣν ὡσαύτως ἄνθρωποι ἐθυσιάζοντο, ἐφέρθη ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ Ὁρέστου ἢ Ἰππολύτου. Διηγούντο προσέτι ὅτι ὁ Ἰππόλυτος, ἐρωμένος τῆς Ἀρτέμιδος (σελ. 218) ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν ὑπὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἤλθε βοηθεῖα τῆς Ἀρτέμιδος καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Virbius* ἐν Ἀρικίᾳ, ὅπου ἐλαβε τὴν βασιλείαν ὡς προστατευόμενος τῆς Νύμφης Ἠγερίας (*Egeria*), ἥς ἡ πηγὴ εὕρισκετο παρὰ τῷ ἐκεῖ ἱερῷ.

11. Venus.

Venus, ἀντιστοιχοῦσα μεταγενέστερον πρὸς τὴν Ἀφροδίτην τῶν Ἑλλήνων, ἦτο θεὰ τοῦ ἔρωτος, κατ' ἐξοχὴν δὲ τοῦ συζυγικοῦ, λαβοῦσα πρὸς τοῦτο διάφορα ἐπίθετα, ὡς *Verticordia* (ἡ στρέφουσα τὴν καρδίαν), *Conciliatrix* (ἡ συμφιλιοῦσα), *Obsequens* (εὐπειθής), *Viriplaca* (ἡ διαλλάττουσα τοὺς ἀνδρας), *Placida* καὶ *Alma* (πότνια), *Mimnermia* ἢ *Meminia*, *Genitrix*, κτλ. *Myrtia* δὲ, *Murtia*, ἢ *Murcia* καλεῖται ἡ θεὰ ἐκ τῶν ἱερῶν αὐτῇ μάρτων. Τινὰ ἐπωνύμια εἶνε δύσκολα πρὸς ἐρμηνείαν, ὡς π. χ. τὸ ἐπώνυμον *Cloacina*, ὃ περ πιθανῶς παραγέται παρὰ τὸ *cluere* ἢ *cloare* = *luere* = καθαρίζειν, ὡσαύτως τὸ *Calva*, πιθανῶς ἐκ τοῦ *calvere* (ἀπατᾶν). Παράδοξος εἶνε ἡ σημασία τοῦ ἐπιθέτου *Libitina*, *Libentina*, *Lubentina*, *Lubia*: διότι εἰ καὶ τὸ ὄνομα, παραγόμενον ἐκ τοῦ *libet*, *libet*, πρέπει νὰ σημαίνῃ τὴν θεὰν τῆς ὀρέξεως, ὅμως τὰ πάντα ὑποσημαίνουσι τὸν θάνατον καὶ τοὺς νεκρούς: διότι ἐν τῷ ναῷ τῆς *V. Luben-*

εἶνα ἐφυλάττοντο πάντα τὰ πρὸς ταφὴν σχεύη· δι' ἃ κατὰ διαταγὴν τοῦ Σερουίου Τυλλίου ἐπρεπε δι' ἑκάστον ἀποθανόντα νὰ πληρώνεται νόμισμά τι. Πιθανῶς ἔλαβεν ἡ Venus τὴν σημασίαν ταύτην ἐκ τῆς ἐνώσεως πρὸς τινὰ ἀρχαίαν τῶν Ἰταλῶν θεᾶν *Libitina*, ἣ τις καὶ ὡς *Proserpina* ἡρμηνεύετο.

ὑπὸ τὰ ἄνω ἐπώνυμα εἶχεν ἡ V. ἐν Ῥώμῃ διαφόρους ναοὺς καὶ ἱερά· ἡ λατρεία ἤμως αὐτῆς ἀνυψώθη εἰς ἐξάαιρετον λαμπρότητα πρῶτον ἐπὶ Καίσαρος καὶ Αὐγούστου, οἱ τινες ἐθεώρουν αὐτὴν ἀρχιφυλέτιν τοῦ Ἰουλίου γένους. Πῶς δὲ καὶ πότε ἤλθεν ἡ θεραπεὶα αὐτῆς ἐν Ῥώμῃ εἶνε ἀβέβαιον, καθὼς ὡσαύτως εἶνε ἀβέβαιον καὶ τίνα σημασίαν εἶχε παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἡ Venus πρὸ τῆς παραδοχῆς τῶν ἐλληνικῶν δοξασιῶν καὶ πῶς κατήντησε νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὴν Ἀφροδίτην· ἡμεῖς εἰκόζομεν ὅτι ἀρχαιότερον ἦτο θεὰ τῶν κήπων, τοῦ ἔαρος καὶ τῆς βλαστανούσης καὶ ἀνθούσης φύσεως, διότι τοῦλάχιστον ἀρχαιότεροι ποιηταὶ (*Naevius*) ἐπικαλοῦνται τὸ ὄνομα αὐτῆς ἴσα ἴσα πρὸς εὐφροίαν τῶν κηπεύων καὶ ἐορτὴ πρὸς τιμὴν αὐτῆς ἐτελεῖτο ὑπὸ τῶν γυναικῶν τὴν πρώτην Ἀπριλίου, κατὰ τὴν ἀρχὴν δηλ. τοῦ ἔαρος.

Amor καὶ *Cupido* καὶ *Jocus* (Κῶμος) εἶνε ἀπομιμήσεις τοῦ ἐλληνικοῦ Ἔρωτος, οὐδεμιᾶς ἀπολαύοντος παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις λατρείας.

Talassio ἢ *Talassius* εἶνε ὁ Ῥωμαϊκὸς Ὑμέναιος, θεὸς δηλ. τοῦ ὕμεναίου. Ἡ λέξις σημαίνει ἰδίως τὴν ταλασιουργίαν (ἐριουργίαν) τῶν γυναικῶν, διότι ὅτε ἡ νύμφη ἐφέρετο εἰς τὸν οἶκον τοῦ γαμβροῦ, ἐλάμβανε μεθ' ἑαυτῆς ἐπὶνήτρον (ρόβα) ἐξ ἐρίου καὶ ἀτρακτον μετὰ νήματος καὶ καθ' ὁδὸν ἐπεφώνετο συγχνάκις ὁ *Talassius*. Χωρίον τι τοῦ Λιβίου, ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἀρπαγὴν τῶν παρθένων ὑπὸ τοῦ Ῥωμύλου, πρέπει νὰ ἡρμηνεύῃ τὴν γένεσιν τῆς ἐπιφωνήσεως ταύτης.

12. *Mercurius*.

Τὸ ὄνομα παράγεται ἐκ τῆς αὐτῆς ρίζης, ἐξ ἧς καὶ τὸ *merx*,

mercari καὶ σημαίνει τὸν θεὸν τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ κέρδους. Οἱ Ῥωμαῖοι ἔλαβον τὴν δοξασίαν ταύτην ἐκ τοῦ Ἑρμοῦ τῶν Ἑλλήνων, ὅς τις πρόστατο καὶ τοῦ ἐμπορίου· ἀλλὰ, καὶ τοι ἀκολούθως ἀπέδωκαν εἰς τὸν *Mercurius* καὶ τὰς λοιπὰς ιδιότητας τοῦ Ἑρμοῦ καὶ ἐταύτισαν τοῦτον ὅλως πρὸς ἐκείνον, διετέλει ὁμῶς πάντοτε ἐπικρατοῦσα παρ' αὐτῷ ἡ δοξασία ὅτι ἦτο θεὸς τοῦ ἐμπορίου.

Πρὸς τιμὴν τοῦ *Mercurius* ἐτελεῖτο ἑορτὴ κατὰ τὰς εἰδούς τοῦ μαΐου, διότι τὴν αὐτὴν ἡμέραν τοῦ ἔτους 495 π.Χ. ἡγιάσθη ὁ πρῶτος αὐτοῦ ναὸς πλησίον τοῦ *circus maximus*. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τῆς θεμελιώσεως τοῦ ναοῦ τούτου ἐκτίσθη καὶ σύλλογος ἐμπορῶν (*mercuriales, mercatores*), οἳ τινες κατ' ἐξοχὴν ἦγον τὴν ἑορτὴν τοῦ *Mercurius* θυσιάζοντες λιβανωτόν. Ὡσαύτως πρὸ τῆς καπηνατίου (καπινατίου) πύλης (*porta Capena*) ὑπῆρχεν ὕδωρ, ὠνομασμένον ἐξ αὐτοῦ καὶ πλησίον τούτου βωμός καὶ διὰ μὲν τοῦ ὕδατος κατερράντιζον οἱ ἔμποροι ἑαυτοὺς καὶ τὰ ὄνια αὐτῶν, ἵνα, ὡς ὁ Ὀβίδιος λέγει, τὴν ἐνοχλὴν πάσης γινόμενης ἀπάτης ἀποπλύνωσιν ἀπ' αὐτῶν, ἐπὶ δὲ τοῦ βωμοῦ ἐθυσιάζον ἐπικαλούμενοι τὸν θεὸν πρὸς βοήθειαν τοῦ ἔργου αὐτῶν.

γ'. Οἱ θεοὶ τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας.

1. *Saturnus*.

Ὁ *Saturnus* ἦτο ἀρχαῖος τῶν Ἰταλῶν θεὸς τῆς πολιτείας (ἐκ τοῦ *sero, satum*) καὶ τῆς γεωργίας, ἣν εἰσαγαγὼν κατέστησε τοὺς ἀνθρώπους κατοίκους πόλεων εὐδαίμονας. Ὑστερον ἐταυτίζετο πρὸς τὸν Κρόνον καὶ ἐλέγετο, ὅτι ἐκθρονισθεὶς ὑπὸ

τοῦ Διὸς εἶχε φύγει εἰς Λάτιον, ὅπου οἱ ἄνθρωποι ὑπ' αὐτὸν ἔ-
ζων χρυσοῦν αἰῶνα, ὃν κατὰ τὰ *Saturnalia* (Κρόνια), τὰ ὁ-
ποῖα ἐτελοῦντο πολλὰς ἡμέρας (16) τοῦ δεκεμβρίου, ὅτε ὁ
πλείστας ἐλπίδας παρέχων σπόρος ἦτο ἐν τῇ γῇ, προσεπάθουν
νὰ ἀνακαλέσωσιν ἐκαστοτε κατὰ ταύτην τὴν ἑορτὴν οἱ δεσπό-
ται ἐπέτρεπον τοῖς δούλοις πᾶσαν ἐλευθερίαν, ἥς σημεῖον εἶχον
κίλινους καὶ ὑπνέτουσαν εἰς τὴν τράπεζαν οἱ ἴδιοι, διότι κατὰ
τὸν χρυσοῦν αἰῶνα οὐδεμία διαφορὰ ὑπῆρξε, καὶ παρεδίδοντο εἰς
περιχαρεῖς διασκέδᾶσεις ἐπιφωνοῦντες «*Io Saturnalia, io bona
Saturnalia!*», εὐωχοῦμενοι, παίζοντες καὶ δωρούμενοι ἀλλή-
λοις δῶρα· τότε ἅπασαι αἱ ἐργασίαι ἔπαυον, τὰ δικαστήρια,
τὰ σχολεῖα τὰ πωλητήρια ἐκλείοντο, οὐδὲν πόλεμον ἐκήρυτ-
τον καὶ οὐδόλως ἐμάχοντο. Περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἰδρύσεως τῆς
ἑορτῆς ταύτης εἶνε διάφοροι γνώμαι· οὕτω κατὰ μὲν τὸν Λί-
βιον ἰδρύθησαν τῷ 495 π. Χ., κατ' ἄλλους δὲ παλαιότερον
ὑπὸ τοῦ Ἰαννοῦ. Ἀρχαῖον ναὺν εἶχεν ὁ θεὸς εἰς τοὺς πρόποδας
τοῦ Καπιτωλίου καὶ ἐπροστάτευε οὐ μόνον τὸν σπόρον, ἀλλ'
ἄθροα τὰ εἰς τοῖς ἀγροῦς καὶ κήποις παραγόμενα· ἐλέγετο δὲ
δὲ προσέτι ὅτι εἶρε καὶ ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους τὴν χρῆσιν τῶν
καρποφόρων δένδρων καὶ τοῦ κλήματος. Ἐκ τῶν κόπρων δὲ
τῶν ἀγρῶν ἐλάβε τὸ ἐπίθετον *Sterculius* = προστάτης τοῦ
κοπρισμοῦ. — Τὸ ἄγχαλμα τοῦ θεοῦ ἔγεμε κατὰ τὰ ἔσω ἐλαίου
ἀξισιλόγου, προϊόντος τῆς ἰταλικῆς γεωπονίας, καὶ εἰς τὴν χει-
ρα ἔφερε κυρτὴν κηπεῖαν μάχαιραν.

Ἡ γυνὴ καὶ τὸ ἐν τῷ θῆλει γένει ἀντίστοιχον ὃν τοῦ *Sa-
turnus* εἶνε ἡ

2. Ops.

θεὰ τῶν ἀφθόνων γεννημάτων ἐπονομαζομένη *Consivia* ἐκ τῆς
πρὸς τὸν σπόρον σχέσεως αὐτῆς, ἥ τις εἶχε τὰ *Saturnalia* καὶ
τινα ἱερὰ κοινὰ πρὸς τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ καὶ ἰδιαίτερα ἑορτῇ, ὀνο-
μαζομένη *Opiconsivia*, ἐτελεῖτο πρὸς τιμὴν αὐτῆς κατὰ

τὴν 25 Αὐγούστου, ἀφ' οὗ ἡλωνίζοντο τὰ γεννήματα.

Ὅτε ὁ Saturnus ἐταυτίσθη πρὸς τὸν Κρόνον, ἡ Ops ἐταυτίσθη πρὸς τὴν Πέαν, ὧν κοινὸς πατὴρ ἐλέγετο ὁ Coelus (Οὐρανός).

Ὁμοία πρὸς τὴν Ops θεὰ τῶν πλουσιῶν ἐτησίῶν προσόδων ἦτο ἡ Annona (ἐκ τοῦ annus ἔτος).

3. Vertumnus (Οὐερτούμνος).

Vertumnus, Vortumnus (ἐκ τ. verto) σημαίνει τὸν τροπόμενον. Ἡ τροπὴ αὕτη ἀναφέρεται τὰ μάλιστα καὶ ἀνέκαθεν εἰς τὰς μεταβολάς, εἰς ἃς ὑπόκειται οἱ καρποὶ μέχρι τῆς ὀριμάνσεως, ὥστε ἐκ τοῦ Οὐερτούμνου πηγάζουσι τὰ ἀνθρώπων τοῦ ἔαρος οἱ θερμοὶ τοῦ θέρους καὶ τοῦ φθινοπώρου, ὡς οἶνοι καὶ ὀπωρὰι κτλ. ἐπικρατεῖ δὲ μᾶλλον ἡ δοξασία περὶ αὐτοῦ ὡς θεοῦ τῆς ὀπώρας, τοῦ φθινοπώρου, καθ' ὃ ὀριμαίουσιν οἱ καρποὶ ὅθεν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἐωρταζόντο κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τοῦ ἔτους, τὸν ὀκτώβριον μῆνα, τὰ Vertumnalia. Ὑστερον ἡ δοξασία, ἣν εἶχον περὶ τοῦ Οὐερτούμνου οἱ Ῥωμαῖοι, ἐξετάθη τοσοῦτον, ὥστε ἀπεδίδετο ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ εἰς πάντα τὰ φαινόμενα, εἰς τὰ ὅποια δύναται νὰ ἀνευρεθῇ ἡ ἐννοια τοῦ ῥήματος vertere, ὡς εἰς τὴν μεταβολὴν τῶν ὥρῶν τοῦ ἔτους, τὴν ἀλλαγὴν τῶν ὀνίων, τὴν ἀστασίαν τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ κτλ. Ἐπλάττετο δ' ὁ θεὸς ὡς ὠραίος νεανίας καὶ παριστάνετο ἔχων στέφανον σταχῶν ἢ χλωρὸν φύλλωμα περὶ τὴν κεφαλὴν, εἰς δὲ τὸν βραχίονα τὸ κέρας τῆς ἀμφουρίας, τὸ ὅποῖον πάντοτε ἔχεμε καρπῶν, καθὼς ὁ Διόνυσος τῶν Ἑλλήνων.

Γυνὴ τοῦ Vert. ἦτο ἡ Pomona, ἡ θεὰ τῶν ὀπωρέων, ἔχουσα ἴδιον φίλαμν, ἐκ τοῦ ὁποίου καταλαμβάνει τις τὴν ἀξιολογώτατα τῆς λατρείας αὐτῆς· ὑπὸ τῆς τέχνης παρίστατο ὁμοία τῇ Ὠρᾷ τοῦ φθινοπώρου, ἐν ᾗ

4. Flora.

ἡ θεὰ τῶν ἀνθέων καὶ τοῦ ἔαρος κατὰ τὴν περὶ αὐτῆς δοξασίαν ἀντιστοιχεῖ μᾶλλον εἰς τὴν Ὄραν τοῦ ἔαρος, τὴν Χλωρίδα, ἢς ἡ λατρεία ἀρχαιότατα ἐν Ῥώμῃ οὖσα ἐν χρήσει, ἐκομίσθη πάλιν ἐπὶ Τίτου Τατίου ἢ ἐπὶ Νουμᾶ, ὅς τις διώρισεν αὐτῇ Φλᾶμιν. Ἀπὸ τῆς 28 ἀπριλίου μέχρι τῆς 1 μαΐου ἐορτάζοντο πρὸς τιμὴν αὐτῆς τὰ *Floralia*, ἐορτὴ διασκεδαστικὴ, καθ' ἣν ἐστέφοντο αἱ θύραι τῶν οἰκιῶν δι' ἀνθέων καὶ εἰς τὴν τράπεζαν κατὰ τὸ δεῖπνον ὑπεστρώνοντο ἄνθη· αἱ δὲ οἰκοδόσποιται, ὅπως σημάνωσι τὴν ποικίλην λαμπρότητα τῶν ἀνθέων τῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς, ἐφόρουν κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ποικίλα ἱμάτια, τὰ ὅποια δὲν ἦσαν συγκεχωρημένα ἄλλοτε νὰ φορῶσι καὶ παρεδίδοντο, κεκοσμημέναι στεφάνοις, εἰς φαίδραν τοῦ βίου ἀπόλαυσιν καὶ εἰς ἀσυγχώρητον εὐθυμίαν (Ὁσίδ. F. 5. 183.).

5. Ceres.

Ἐπὶ τῆς ιδέας καὶ τῆς θεραπείας τῆς Ceres ἤδη πρότερον ἐξήσκησε τοιαύτην ἐπιρροὴν ἡ Δημήτηρ τῶν Ἑλλήνων, ὥς τε ἅπασαι αἱ τῶν Ἰταλῶν ιδιότητες τῆς θεᾶς ἐξηφανίσθησαν καὶ μόνον ἐκ τοῦ γνησίου ἰταλικοῦ ὀνόματος γνωρίζεται, ὅτι ἡ θεότης αὕτη ἐλατρεύετο ἤδη πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν περὶ αὐτῆς δοξασιῶν τῶν Ἑλλήνων ἐν Ἰταλίᾳ (α). Ὁ Κικέρων λέγει περὶ τῆς θεραπείας τάδε. «Οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ἐγίνωσκον νὰ ἐκτελῶσι τὴν λατρείαν τῆς Ceres μετὰ μεγάλης καθαρότητος καὶ ἀγιότητος καὶ ἐπειδὴ ἐλήφθη ἐκ τῆς Ἑλλάδος, λα-

(α) Περὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ ὀνόματος Ceres ἀμφιβάλλουσι· διότι τινὲς μὲν παράγουσιν ἐκ τοῦ θέματος cere, ὃ περὶ ὑπάρχει ἐν τῷ crescere καὶ crescere, ὥστε Ceres σημαίνει τὴν γενέτειραν τῶν φυτῶν· ἄλλοι δὲ ἐκ τοῦ cerecere τοῦ διαχωρίζει τὸν καρπὸν ἐκ τῶν ἀχύρων. Πρὸβλ. Ὁμ. Ἰλ. 500. «Ὅτε τε ξανθὴ Δημήτηρ κρίνει ἐπιειγομένων ἀνέμων καρπόνε καὶ ἄχνας.»

τρεῖς ἐξετελεῖτο πάντοτε ὑπὸ ἑλληνίδας ἱερεῖας καὶ πάντα ὀνομάζοντο ἑλληνικά. Καί τοι οἱ διδάσκοντες καὶ ἐπιτελοῦντες τὴν τελετὴν ἐκ τῆς Ἑλλάδος προσεκλήθησαν, ἐπεθύμουν ὅμως οὗτοι, ἡ αὐτὴ καὶ ὡς πολῖτις, νὰ ἐπιτελῇ τὴν πρὸς σωτηρίαν τῶν πολιτῶν προσφερομένην θυσίαν, ἵνα προσεῦχεται εἰς τοὺς ἀθανάτους θεοὺς κατὰ ξένην μὲν διάνοιαν, ἀλλ' ὅμως μετ' ἐγ-χωρίου εὐσεβείας. Παρατηρῶ δ' ὅτι αἱ ἱερεῖαι αὗται συνήθως ἐκ τῆς Νεαπόλεως ἢ Οὐελίας (Velia) ἐκομίζοντο, ἐκ φίλων πρὸς ἡμᾶς πολιτειῶν. "Ὅτι δὲ ἡ λατρεία τῆς Ceres ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐκομίσθη δεικνύει ἡ συγκατάταξις αὐτῆς μετὰ τοῦ Liber καὶ Libera, τ. ἔ. τοῦ κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀντίληψιν Κόρου (Βάκχου) καὶ τῆς Κόρης, ὃ περ εἶνε μυστικὸς χαρακτὴρ τῆς λατρείας, ἧ τις εἶνε ξένη εἰς τὸν Ῥωμαῖον. Αἱ γυναῖκες, τελοῦσαι τὰς ἐορτὰς αὐτῆς, ἐνήστευον καὶ ζητοῦσαι τὴν ἀρπαγεῖσαν θυγατέρα τῆς Ceres περιεφέροντο μετὰ λαμπάδων προφυλαττόμεναι, νὰ μὴ ἐκφρωνῶσι τὰς λέξεις «πατὴρ ἢ μήτηρ».

Τὸ 496. π. Χ. ὅτε ἐροβούντο λιμὸν, ὁ Αὐλὸς Ποστούμιος (Aulus Postumius) ἀφιέρωσε τὸν πρῶτον ναὸν εἰς τὴν Ceres, τὸν Liber καὶ τὴν Libera ἐπὶ τοῦ Ἰπποδρόμου (Circus) κάτωθι τοῦ Ἀβεντίνου, τῆς ἐδρᾶς τῶν πληθείων· διότι ἡ Ceres ἦτο κατ' ἐξοχὴν θεὰ τοῦ δέμου (plebs). Διὰ τοῦτο καὶ τὰ κτήματα τῶν ἀμαρτανόντων κατὰ τῶν δημάρχων ἐδημεύοντο πρὸς ὄφελος τοῦ ναοῦ τούτου, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἐφυλάττοντο καὶ τὰ ψήφισματα τῆς συγκλήτου ὑπὸ τῶν πληθείων Aediles (ἀστυνόμων), ἵνα ἦε ταῦτα προσιτὰ εἰς τοὺς δημάρχους.

Ἡ Ceres ἦτο, ὡς ἡ Δημήτηρ, θεὰ τῶν προϊόντων τῆς γῆς, κατ' ἐξοχὴν δὲ τῶν γεννημάτων, σίτου κτλ. καὶ ἐθυσιάζετο αὐτῇ πρὸ τοῦ θερισμοῦ χοῖρος (porca praecidaneus) καὶ προσε-φέροντο αἱ ἀπαρχαὶ τοῦ θερισμοῦ (praemetium). Ἡ πρὸς τιμὴν αὐτῆς ἐορτὴ, τὴν ὁποίαν εἶχε κοινὴν πρὸς τὸν Liber καὶ τὴν Libera, τὰ Cerealia, ἤγετο τὴν 11 ἢ 12 τοῦ ἀπριλίου, καθ' ἣν ἐτελοῦντο εἰς τὸν ἰπποδρόμον, ὅπου προσήρχοντο οἱ Ῥωμαῖοι

ἐν μεγάλῃ πομπῇ, ἵππικοὶ ἀγῶνες διαρκοῦντες ὁκτὼ ἡμέρας καὶ ἐροῖπταντο ἄνθη καὶ κάρυα εἰς τοὺς πληθείους, οἳ τινες ἔφερον λευκὰ ἐνδύματα, διότι ὑπὸ τούτων ἐτελεῖτο ἡ ἑορτή, παρέθετον δαίπνα καὶ ἐπέστελλον ἀλλήλοις ἀνθέων στεφάνους. Θῆμα ἦτο τότε ὁ χοῖρος· διότι ὁ εἰς τὸ ἀροτριᾶν χρησιμεύων ταῦρος δὲν ἐπετρέπετο νὰ σφαγιάζηται εἰς τὴν θεὰν τῆς γεωργίας.

Ἡ Ceres ἠνώθη μεταγενέστερον πρὸς τὴν Tellus· διὰ τοῦτο ἐθυσιάζοντο εἰς τὰς ταφὰς χοῖροι καὶ ἐνίοτε ἐν σεισμοῖς διατάττετο λιτανεία γενική.

6. Liber ἢ Bacchus καὶ Libera

Liber καὶ *Libera*, ἐπιχώριοι θεοὶ τῆς εὐτυχίας, λίαν συνδεδεμένοι πρὸς τὴν Δήμητρα, πρὸς ἣν ἔχουσι ναὸν καὶ ἑορτὴν κοινά, εἶνε πιθανῶς ἀπλὴ μεταφορὰ τῶν ἐλληνικῶν λέξεων *Kόρος* καὶ *Κόρα*, ὡς τε ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὸν Διόνυσον καὶ τὴν Περσεφόνην, τῶν ὁποίων ὅμως τὰ ὀνόματα ἐσημαίνοντο συνήθως ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων διὰ τῆς λέξεως *liber* (=ἐλεύθερος) διὰ τὴν ἐν τῇ λατρείᾳ ἐπικρατοῦσαν ἐλευθερίαν καὶ ἀκολασίαν.

Ἡ λατρεία τοῦ *Liber* ἢ *Bacchus*, τοῦ θεοῦ τοῦ οἴνου, ἦλθε διὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς κάτω Ἰταλίας εἰς τοὺς ἰταλικοὺς λαοὺς, παρὰ τοῖς ὁποίοις πολὺ ἐξετάθη· οὕτως ἐν Ῥώμῃ ἐλατρεύετο θετικῶς ἀπὸ τοῦ 496 π. Χ. καὶ κατὰ τὸν τρυγητὸν ἐσπένδετο αὐτῷ ἐν χωρικῇ ἀπλότῃ ὁ πρῶτος στάμνος γλεύκους. Ἡ τελετὴ τῶν *Liberalia*, τῆς ὁποίας μετεῖχε καὶ ἡ Ceres, ἐτελεῖτο τὴν 16 μαρτίου κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ τῶν χωρικῶν, οἳ τινες κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐν μὲν τῇ πόλει ἤρχοντο εἰς τὰ θέατρα, ἐν δὲ τοῖς χωρίοις ἐώρταζον τὴν ἑορτήν, ὡς καὶ οἱ χωρικοὶ τῆς Ἀττικῆς, μεταχειριζόμενοί ἀττεῖσμοὺς συγγνωστούς. Φοροῦντες δὲ προσιπίδας ἐκ φλοιῶν δένδρων ἐπεκαλοῦντο τὸν Βάκχον, ἄδοντες εὐφρόσυνα ᾄσματα καὶ εἶτα ἀνήρτων εἰς ὑψηλὴν δρὺν ἀγαλμάτιον θεοῦ καὶ ὅπου ὁ θεὸς ἑστρεφε τὸ πρόσωπον, ἐκεῖ

εὐτόχουν οἱ ἀμπελώνες καὶ ἐπληροῦντο κοιλάδες καὶ λόφοι· ἔθυσιαζον δὲ τῷ θεῷ τὸν τράγον καὶ ἔχουν μέλι ἐπὶ θερμῶν πλακουντίων, ὅπως ἐπισημάνωσι τὴν γλυκύτητα τῶν δώρων αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ *Liber* ἐφόρουν οἱ νεανίαὶ καὶ τὴν ἀνδρικήν τήβεννον (*toga virilis*).

Ὁ Βάκχος ἐγένετο παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις καὶ θεὸς μυστηρίων, τὸν ὅποιον ἐώρταζον, συναθροιζόμενοι τὴν νύκτα, κατ' ἀνηθίκους τρόπους. Εἰς τὰ μυστικά ταῦτα *Βακχικά* (*Bacchanalia*), εἰς τὰ ὅποια συνέβαινον παντὸς εἶδους καταχρήσεις, ἐδέησε νὰ ἐπεμβῇ ἡ σύγκλητος περὶ τὸ 186 π. Χ. μεταχειρισθεῖσα μεγίστην αὐστηρότητα.

Libera, ἥ τις μόνη οὐδεμίαν εἶχεν ἰδίαν λατρείαν, ἐθεωρεῖτο ἐν τοῖς μυστηρίοις τούτοις γυνὴ τοῦ Βάκχου, τῇ Ἀριάδνῃ ἀντιστοιχοῦσα.

7. *Tellus* ἢ *Terra*.

Tellus, ἡ μήτηρ Γῆ, ἡ ἀναδίδουσα τὰς εὐλογίας τῆς παραγωγῆς ἐκ τοῦ ἐαυτῆς κόλπου, ἡ βαστάζουσα καὶ τρέφουσα τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, συγκατατάττεται συχνάκις παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις μετα τῆς *Ceres*, εἰς ἃς ἀμφοτέραις κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς σπορᾶς (*Feriae sementivae*), ἐν μηνὶ Ἰανουαρίῳ, ἐγίνετο θυσία· ὡσαύτως δὲ συνέπιπτον μετὰ τὴν ἑορτὴν τῆς *Ceres* καὶ τὰ πρὸς τιμὴν τῆς *Tellus* τελούμενα τὴν 15 ἀπριλίου *Fordicidia* (σφαγὴ ἐγγαστρωμένων ζώων) ἰδρυθέντα ὑπὸ τοῦ Νωμᾶ, καθ' ὃν χρόνον ἐπεσκέψατο τὴν χώραν ἀκαρπία. Τότε ἐθυσιάζετο ὑπὸ τοῦ Ποντίφικος καὶ τῶν Ἑστιάδων ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου ἔγκυος βοῦς, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν ἐκάστῃ φρατρίᾳ (*curia*).

Μετὰ τῆς *Tellus* ὁμοίως ἐλατρεύετο ἄρρην θεὸς ὁμοίας σημασίας ὑπὸ τὸ ὄνομα *Tellumo*.

8. *Bona dea*.

Ἡ μυστικὴ, παρὰ τῶν Ἑλλήνων πιθανῶς μετὰ ταῦτα λε-

φθεῖσα θεραπεία τῆς *Bona Dea*, τῆς ὁποίας οἱ Ῥωμαῖοι αὐτοὶ δὲν εἶχον ἀκριβῆ γινῶσιν, εἶνε, ὡς φαίνεται μόνον ἰδιαιτέρα τῆς Δήμητρος λατρεία. Ἡ ἐορτὴ αὐτῆς ἐπιπτε τὴν 4. μαΐου καὶ ἐξετελεῖτο ὑπὸ γυναικῶν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Πραιτωρός ἢ τοῦ ὑπάτου (*Prætor, Consul*) ἐν καιρῷ νυκτός, καθ' ἣν συνέβαινε θορυβώδης βαλχεῖα τελετὴ καὶ οἱ ἄνδρες δὲν ἔπρεπε νὰ παρευρίσκωνται. Τὰ ἐν τῷ οἴκῳ ἀγάλματα ταύτης ἔπρεπε, διαρκούσης γαλετῆς, νὰ καλύπτονται.

9, *Cybele, Magna Mater.*

Ἡ καὶ ἐν Ἑλλάδι ἐκτεταμένη θεραπεία τῆς Κυβέλης, τῆς μεγάλης μητρός τῶν Φρυγῶν, μετεφύτευθη ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὸ θέσφατον τῶν Σιδυλλείων βιβλίων ἐπὶ τοῦ 6. καρχηδονικοῦ πολέμου (204 π. Χ.). ὅτε παρέλαβον τὸ ἀγαλμα τῆς θεᾶς, ἀκατέργαστον λίθον, ἐκ τῆς ἐν Φρυγίᾳ Πησσινούντος καὶ ἐκτίσαν αὐτὴν ναὸν ἐπὶ τοῦ παλατίου λόφου. Ἡ ἐορτὴ τῆς θεᾶς, τὰ *Μεγαλῆσια* (*Megalesia* ἐκ τ. *μεγάλη μήτηρ*) ἐτελεῖτο ὑπὸ τῶν πληθείων ἡμέρας τινὰς πρὸ τῶν *Cerealia* τῶν πατρικίων. Ἡ ἰδιόζουσα ὅμως ὀργιαστικὴ λατρεία τῆς Κυβέλης ἔμενε πάντοτε ξενικὴ, ἅτε μὴ ἐπιτρεπομένου εἰς Ῥωμαῖον νὰ μετέχῃ αὐτῆς. Οἱ ἱερεῖς καὶ ἱέρειαι ἦσαν ἐκ τῆς Φρυγίας καὶ ὠνομάζοντο *Galli*=Γάλλοι, ὁ δ' ἀρχηγὸς αὐτῶν *ἀρχιγάλλος* περιεφέροντο δὲ ποικίλως ἐνδεδυμένοι καὶ συνοδευόμενοι ὑπὸ θορυβώδους φρυγικῆς μουσικῆς ἦδον εἰς τὰς ὑδάς καὶ ἐξήτουν ἐλκυσμένην διὰ τὴν θεάν αὐτῶν.

10. *Terminus.*

Τὰ θρία ἦσαν ἱερά καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν ἰδιαιτέρου θεοῦ, τοῦ *Terminus*. Ὁ ἐξαίρων ἢ μετὰκινῶν λίθον τινὰ τοῦ ὁρίου ἐφρονέετο ὑπὸ παντός, ὁ δὲ πρὸς σύναρον χρησιμεύον λίθος ἐτίθετο, τελουμένων ἰδία τέρων θρησκευτικῶν ἐθιμῶν, ἐσκαπτον

δὴλ. λάκκον, ἤπτον ἐν αὐτῷ πῦρ καὶ ἔθυσαν ἐπὶ τούτου σφάγιον, ὥστε τὸ αἷμα ἔρρεε ἐντὸς τοῦ λάκκου, ἔπειτα ἐρρίπτοντο καρποὶ καὶ ἐπ' αὐτοῦ λιθανωτὸς ἀκολουθῶς δ' ἔχετο μέλι καὶ οἶνος καὶ τέλος ἐτίθετο ἐν τῷ λάκκῳ ὁ ἐστεμμένος καὶ κεχρισμένος λίθος, ὃς τις ἐχρησίμευεν ὡς ὄριον. Ἵνα δὲ αἰεὶ ποτε μέμνηται τῆς ιερότητος τοῦ ὁρίου, ἐτέλουν κατ' ἔτος τὴν 23 φεβρουαρίου τὰ *Terminalia*, εἰς τὰ ὁποῖα συνερχόμενοι οἱ κτηματῖαι τῶν συνορευομένων ἀγρῶν ἐστεφάνουν τὸν ἱερὸν λίθον ἕκαστος ἀπὸ τοῦ μέρους αὐτοῦ καὶ ἔφερον πρὸς θυσίαν πλακούντια· κτίσαντες δὲ βωμὸν ἐθυσίαζον αὐτον, μέλι καὶ οἶνον, εἴτα δὲ καὶ ἄμυνον καὶ μετὰ τὴν θυσίαν εὐωχοῦντο καὶ διεσκεδάζον. Καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ὁρίων τῆς πόλεως Ῥώμης ἐτελοῦντο τοιαῦτα *Terminalia* κατὰ τὸν εἰς Λαύρεντον ἄγοντα δρόμον μετὰ τοῦ 5 καὶ 6 μιλιαρίου λίθου. Ἐκτὸς τούτου εἶχεν ὁ θεὸς τῶν ὁρίων ἐτι ἱερὸν λίθον ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου ἐντὸς τοῦ ναοῦ τοῦ *Jupiter*· διότι, ὅτε ἐπὶ Ταρκυνίου Σουπέρβου, οὕτως ὁ μῦθος διηγεῖται, ἤθελον, καταστρέψαντες τὰ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ κείμενα πλείστα ἱερὰ διαφόρων θεῶν, νὰ θεμελιώσωσιν αὐτοῦ τὸν ναὸν τοῦ *Jupiter*, τότε, ἐπειδὴ μόνος ἐξ πάντων τῶν θεῶν ὁ *Terminus* δὲν ἤθελε νὰ ἐνδῶσῃ, ἐκλείσαν τὸ ἱερὸν αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ ναοῦ τοῦ Διός, ὃς τις σεβασθεὶς τὰ δίκαια τοῦ *Terminus* ἔλαβεν αὐτὸν ὑπὸ τὴν προστασίαν ἑαυτοῦ.

11. *Silvanus*.

Ὁ *Silvanus* (ἐκ. τ. *silva*) εἶνε ἰδίως ἐπιθετον τοῦ *Mars*, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ὁποίου ἐκπαλαι ἦτο ἡ εὐφορία τῶν φυτῶν καὶ αὐξήσις τῶν ποιμνίων, ἰδιότης, ὑποσημαινομένη αὐθυποστάτως ὑπὸ τοῦ *Silvanus*, ὃς τις εἶνε, καθὼς τὸ ὄνομα δεικνύει, θεὸς τοῦ δάσους, εἰς μυστηριῶδες μέρος τοῦ ὁποίου κατοικεῖ καὶ ἡχεῖ ἰσχυρῶς τὴν νύκτα, διότι ἐν τῇ ἀποκρύφῳ ἐρμητικῇ τῶν δασῶν ὑπάρχει τι διεγείρον φρόνον καὶ ἐκπληκτικόν.

Ἐντεῦθεν θεωρεῖται εὐδαίμων θεός, προστατεύων τὰ δένδρα τῶν δάσους καὶ χαίρων ἐπὶ τῇ τρυφερᾷ αὐτῶν αὐξήσει, καθὼς ὡσαύτως θεωρεῖται καὶ ὃν δυνάμενον νὰ ἐπιβάλλῃ φόβον καὶ νὰ ἐπιφέρῃ βλάβην εἰς τὸν ἄνθρωπον. Καθὼς προστατεύει καὶ περιποιεῖται ὁ Silvanus τὰ δένδρα τοῦ δάσους, οὕτω καὶ τὰ ὅπλα ῥιμα καὶ πάντα τὰ ἐν τοῖς κήποις καὶ ἀγροῖς φυτά· ἐντεῦθεν ἐθυσιάζοντο αὐτῷ αἱ ἀπαρχαὶ (τὸ ἀπάρχειν μεταχειρίζοντο ἐπὶ τοιούτων θυσιῶν) τῶν καρπῶν, ὡς βότρυες καὶ στάχυες, ὡσαύτως καὶ μέλι, καὶ ἐτελεῖτο πρὸς τιμὴν αὐτοῦ κατὰ τὸ φθινόπωρον ἑορτή. Ἐπειδὴ δὲ ὁ χωρικός ἐθεώρει αὐτὸν προστάτην οὐ μόνον τῶν ἀγρῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ὁ θεός εἶχε τρεῖς θέσεις, ὧν ἡ μὲν μία ἦτο ἐν τῷ οἴκῳ, ἡ δὲ δευτέρα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀγροῦ, ἡ δὲ τρίτη εἰς τὰ ὅρια τοῦ κτήματος· διότι εἶνε καὶ προστάτης τῶν ὁρίων κείμενος πλησίον τοῦ Terminus. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ποιμνία ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἐβόσκοντο εἰς τὰ δάση, ἐτίθεντο καὶ ταῦτα ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Silvanus. Ἐγίνετο δὲ καὶ δέσις ὑπὲρ τῆς αὐξήσεως τῶν βοῶν καὶ ἐπιστεύετο ὅτι ἀπεμάκρυνε τοὺς ἐπικινδύνους λύκους. Ὅτε οἱ Ῥωμαῖοι ἔλαβον γνῶσιν τοῦ *Μαῖος* τῶν Ἑλλήνων ἐταύτισαν τούτον πρὸς τὸν Silvanus.

Σχεδὸν πᾶν τὸ ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Silvanus λέγεται καὶ περὶ τοῦ

12. Faunus (Φαῦνον).

λεγομένου, εἰς τὸν ὅποιον παρουσιάζεται προσέτι ὡς ἰδιαιτέρα ἰδιότης τὸ δῶρον τοῦ προφητεύειν. Ἐν τοῖς δασώδεσι τόποις, ὅπου ἦσαν τὰ μαντεῖα αὐτοῦ, ἐστρώωνυσιν τὸ δέρμα τοῦ θυσιασθέντος προβάτου καὶ κατακειμένοι ἐπ' αὐτοῦ ἐλάμβανον τὴν προφητείαν εἰς ὄνειρα διὰ φαντασμάτων καὶ φωνῶν. Τὴν 15 Φεβρουαρίου ἐτελοῦντο τὰ *Lupercalia* πρὸς τιμὴν τοῦ Φαῦνου, ὃς τις ἄτε θεός ὢν τῶν ποιμνίων εἶχε τὴν ἐπωνυμίαν *Lupercus* (Λυκίος, δῶκτης τῶν λύκων). Ἡ ἐξ αἰγῶν ἢ τράγων συνιστα-

μένη θυσία ἐγίγνετο κατ' ἰδιαίτερα ἔθιμα· προσήρχοντο δὴλ' δύο νεανίαι· εὐγενεὺς καταγωγῆς, τῶν ὁποίων τὰ μέτωπα ἐχαρτόντο διὰ τῆς σφαγίδος, τὸ δὲ αἷμα εὐθὺς ἀπεσπογγίζετο δι' ἐρίων ἐμβεβαμμένων ἐν γάλακτι καὶ οἱ νεανίαι· μεγάλως ἐκάγχαζον. Τοῦτο ἦτο ἀγνιστικὴ τελετὴ, καθ' ἣν ποιμένες καὶ ποιμνία ἐξίλεοντο καὶ κατάραι καὶ ἀκαρπία ἀπεκρούοντο. Κατὰ τὴν θυσίαν καὶ τὸ μετὰ ταῦτα συμπόσιον οἱ ἱερεῖς ἔτεμνον ἱμάντας μόνον δι' ἑαυτοὺς ἐκ τοῦ δέρματος τῶν σφαγιασθέντων αἰγῶν, ἔπειτα ἐνδεδυμένοι μόνον περίζωμά τι, τμηθέν ἐκ τῶν αὐτῶν δερμάτων, ἔτρεχον ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ (*Lupercal*) τοῦ *Lupercus*, κειμένου ἐπὶ τῷ παλατίῳ λόφῳ, ἐξω διὰ τῆς πόλεως κτυποῦντες διὰ τῶν ἱμάντων τοὺς ἀπαντ ὄντας χάριν παιδιᾶς. Μάλιστα ἤρχοντο πρὸς αὐτοὺς ὕπανδροι γυναῖκες πρὸς ἀπάντησιν, πιστεύουσαι, ὅτι ἐκαθάριζον τὰ κακουργήματα καὶ παρῆρχον αὐτοῖς τὰς εὐλογίας τοῦ γάμου. Ἡ ἰδρυσις τῆς ἑορτῆς ταύτης ἀποδίδεται εἰς τὸν Ῥωμύλον καὶ Ῥῶμον. Κατὰ τὰ ἑλληνικοὺς παραδόσιν ἐλέγετο ὅτι ὁ Εὐανδρος ἔφερε τὴν λατρείαν τοῦ ἀρχαικοῦ Πανός εἰς Λάτιον καὶ ὥρισε τελετὴν εἰς τὸν θεόν, ὃς τις τότε *Faunus* καὶ *Junus* ἐκλήθη.

Κατὰ τοὺς Ἕλληνας (ἴδε σ. 160) παρεδέξαντο οἱ Ῥωμαῖοι καὶ *Φαῦνους* (*Fauni*) εἰς πληθ. ἀριθμ. ὡς καὶ *Silvani*, συνασπασμένους τὰς *Νύμφας*, αἵτινες ὡσαύτως παρὰ τῶν Ἑλλήνων ληφθεῖσαι, εἶνε ὅμοια ὄντα, ὡς οἱ *Silvani* καὶ *Fauni*, προστατεύοντα καὶ εὐλογοῦντα τὰ ποιμνία καὶ τοὺς ἀγρούς, ἀλλὰ καὶ ἐκπλήττοντα, προτρητεύοντα καὶ εἰς ἐμπνευσιν τοὺς ἀνθρώπους φέροντα.

Εἰς τὸν *Faunus* ἐδόθη ἡ *Fauna*, ὡς καὶ εἰς τὸν *Lupercus* ἡ *Luperca*,

13. *Pales*.

Τὴν 21 ἀπριλίου ἑορτάζοντο ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ποιμένων αἱ κατ' ἀγρούς *Palilia* ἢ *Parilia*, καθ' ἃ οἱ Ῥωμαῖοι καθα-

ρίζοντες τὰς μάνδρας ἐκόσμου με φυλλώματα καὶ ἐθυμιάζον αὐτάς, καθὼς καὶ τὰ ζῶα, διὰ θείου, πεύκης, δάφνης καὶ ἄλλων, εἶτα ἐθυσίαζον θυσίας ἀναιμάκτους, ὡς πλακούντια ἐκ κέγχρου, ἐδέσματα καὶ χλιαρὸν γάλα· ἀκολούθως δ' ἐκέτευον τὴν θεότητα, ἵνα προστατεύῃ καὶ εὐλογῇ τὰ ποιμνία, ἡτοῦντο συγχώρησιν διὰ τὴν μὴ προνοηθεῖσαν παράβασιν καὶ ἀκαθαρσίαν τοῦ ἱεροῦ ἄλλους καὶ τῶν πηγῶν ὑπὸ τῶν ποιμνίων καὶ ἐκαθαρεύοντο αὐτοὶ τε καὶ τὰ ζῶα διὰ πυρᾶς ἐκ καλαμῶν, περὶ τὴν ὁποίαν τὰ μὲν ποιμνία τρεῖς περιέφερον, αὐτοὶ δὲ τρεῖς ὑπερπήδων. Νέοι καὶ γέροντες κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἔχαιρον, συνέπιον καὶ συνευωχοῦντο ἐπὶ θρανίων καὶ τραπεζῶν ἐκ πρασιᾶς.

Ἡ θεότης, πρὸς τιμὴν τῆς ὁποίας ἡ ἐορτὴ αὕτη ἐτελεῖτο, καλεῖται *Pales* καὶ ἐκ τῶν ἐθίμων εἰκάζεται ὅτι ἦτο ποιμενικὴ θεότης, ἥς τὸ ὄνομα φαίνεται νὰ παράγεται ἐκ τοῦ *pasco*. Ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι τοσοῦτον μικρὰν γινῶσιν αὐτῆς εἶχον, ὥστε ἀμφέβαλλον, ἂν θεὰ ἢ θεὸς εἴνε, ἐώρταζον ὅμως συγχρόνως κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τὴν θεμελίωσιν τῆς πόλεως αὐτῶν, διότι αὕτη ἦτο τεθεμελιωμένη ἐπὶ τοῦ Παλατίου, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἐπισημαίνει τὴν *Pales*, καὶ διότι ὑπὸ ποιμένων κατὰ πρῶτον κατακλήθη.

γ'. θεοὶ οἰκιακοὶ καὶ οἰκογενειακοί.

1. *Penates* (Πατῆροι θεοί).

Τὸ ὄνομα *Penates* εἶνε σύστοιχον τῶν λέξεων *penus*, *penitus*, *penetrare*, *penetralia*, ἀπασῶν ἐκφραζουσῶν τὴν ἐννοιαν τῶν ἐνδοτέρων καὶ κρυπτοτάτων. Τὰ ἀγάλματα τῶν *Penates* ἴσταντο ἐντὸς τοῦ χώρου τῆς οἰκίας, ὅς τις *penetralia* καλεῖ-

ται, ἐν τῇ μεγάλῃ δηλ. αἰθούσῃ, ἣ τις ἐθεωρεῖτο σύνθετος δια-
μονητήριον τῆς οἰκογενείας καὶ κέντρον τοῦ οἴκου. Ἐν τῷ χώρῳ
τούτῳ ἦτο καὶ ἡ ἐστία τοῦ οἴκου, πλησίον τῆς ὁποίας εὕρισκτο
ἡ θήκη τῶν πατρῶων θεῶν, πρὸς τιμὴν τῶν ὁποίων ἐκαίετο
ἐπὶ τῆς ἐστίας διαρκὲς πῦρ καὶ ἴσως ἦτο καὶ ἰδιαίτερος βωμός.
Οὗτοι εἶνε οἰκιακοὶ θεοί, προσπατεύοντες τὴν ἐνότητα καὶ τὴν
διατήρησιν τῆς οἰκογενείας, ἥς τὰ μέλη, ὅτε κατεδιώκοντο,
ἐπεκαλοῦντο προστασίαν καὶ ἄστυον ἐν τῷ βωμῷ αὐτῶν, τῇ
ἐστίᾳ δηλ., καὶ ὁ πατήρ τῆς οἰκογενείας ἐνταῦθα μάλιστα δὲν
ἐπρεπε νὰ ἐγγίξηται ὑπὸ τῆς ἀρχῆς. Μετεῖχον δ' αἰεὶ ποτε τῆς
τύχης τῆς οἰκογενείας καὶ ἀπέλαυον τῶν προσφερομένων εἰς
θυσίαν καὶ ὅτε λυπηρὰ καὶ ὅτε χαρμύουνα συνέβαινον ἐν τῷ
οἴκῳ. Ὁ ἀριθμὸς, τὰ ὀνόματα καὶ τὸ γένος αὐτῶν εἶνε ὅλως
ἀόριστα, διότι ἐν αὐτοῖς ἠριθμοῦντο λίαν διαφέροντες θεοί, θε-
ωρούμενοι ὡς αὐτίως προσταταὶ τοῦ οἴκου· οὕτω κατ' ἐξοχὴν
ἠριθμεῖτο ἡ Ἑστία (Vesta), θεὰ τῆς ἐστίας, καὶ ὁ Ζεὺς (Jupiter) καὶ
οἱ Λάρητες (Lares) κλ., Ἐπειδὴ δὲ ἡ οὐσία αὐτῶν ὅλως γε-
νικὴ ἦτο καὶ ἔμενεν ἀόριστος, ἐσθμαῖνον αὐτοὺς μεταχειρίζο-
μενοι διάφορα ὀνόματα οἱ μὲν Ἕλληνες τὰ παισιῶν θεοί, γενέ-
θλιοι, κτήσιοι, μύχιοι, ἔρκιοι, αὐτοὶ δὲ οἱ Ῥωμαῖοι τὰ διὰ
penetrates, domestici, familiares, patrii.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ πόλις εἶνε μεγάλη οἰκογένεια, ἦσαν ἐν Ῥώμῃ
καὶ Penates τῆς πολιτείας, διότι ἐν τῷ ναῷ τῆς Vestā, τῇ
κοινῇ ἐστίᾳ τῆς πόλεως καὶ τῆς πολιτείας, ὠνομάζετο ἐπ' ἴσης
ὁ ἐσωτερικὸς χώρος *penetralia* καὶ τι κρύφιον μέρος τούτου
penus, ἐν ᾧ ἐπρεπε νὰ κρύπτονται τὰ ἀγάλματα τῶν Penates
τῆς πολιτείας, οἱ τινες ἐκαλοῦντο *maiores, publici*, ἐν ᾧ οἱ
τῶν οἰκογενειῶν ὠνομάζοντο *minores, privati*.

2. Lares (Λάρης, Λάρητες)

Οἱ Lares συγγένονται μὲν συχνάκις πρὸς τοὺς Penates, εἶνε
ἤμως ἀνέκαθεν διάφοροι τούτων· διότι θεωροῦνται ψυχαὶ ἀν-

θρώπων ἀποθεωθείσαι, πνεύματα ἀγαθὰ, μετὰ τὸν θάνατον διαμένοντα ἐπὶ τοῦ κόσμου εὐδαίμονα. Ἡ μεγίστη φροντίς τοῦ ἀποθνήσκοντος στρέφεται περὶ τοὺς ἀπολειπομένους, περὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ οἰκογένειαν, ὥστε οἱ Λάρητες εἶνε ἐξαιρέτως πνεύματα προστατεύοντα τὸν οἶκον, εἰς ὃν αὐτοὶ ἀνήκον καὶ ἠδύναντο εὐκόλως νὰ συγκατατάττωνται καὶ μεταλλάττωνται πρὸς τοὺς penates· εἶνε ὅμως τοσοῦτον συνδεδεμένοι πρὸς τὸν οἶκον, ὥστε εἰς τὴν ἐκδρομὴν τῆς οἰκογενείας ἔμενον ἐν τῷ οἴκῳ, ἐν ᾧ οἱ Penates συνώδευον τὴν οἰκογένειαν. Ἐκαστος οἶκος ἔχει τὸν Lar αὐτοῦ ἢ καὶ πλείονας. Τὰ ἀγάλματα αὐτῶν ἐκ κηροῦ ἢ ξύλου ἴσταντο, ὡς καὶ τὰ τῶν πατέρων, πλησίον τῆς Ἑστίας, πολλάκις ἐν ἰδιαιτέρᾳ τινὶ θήκῃ (*lararium*), ἣ τις ἀνεώγετο κατ' ἐπισήμους περιστάσεις, ἵνα οἱ Lares μετέχωσι τῆς ἐορτῆς μετὰ τῆς οἰκογενείας. Τὴν λατρείαν τοῦ Λάρητος (Lar) ἢ τῶν Λαρήτων (Lares) ἐπεμελοῦντο μετὰ τῆς μεγίστης εὐσεβείας, διότι ἐθυσίαζον αὐτοῖς, ὅτε συνεβαινέ τι περιχαρές, κατὰ πάσας δηλ. τὰς ἐορτασίμους ἡμέρας, κατὰ τὰς καλὲνδας, νῶνας καὶ εἰδούς ἐκάστου μηνός, καὶ ἐπέθετον εἰς τὴν ἐστίαν νέους στεφάνους καὶ εἰς πᾶν δεῖπνον παρεχώρουν αὐτοῖς τὸ μέρος τῶν ἐδεσμάτων εἰς μικρὰς λοπάδας (πινάκια). Ὡσαύτως ὁ υἱὸς τοῦ οἴκου ἐνδυόμενος τὴν *toga virilis* ἀφίερωνεν εἰς τοὺς Λάρητας τὴν *bulla* αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν μέχρι τοῦδε ἐφόρει ὡς παῖς· ὡσαύτως ἡ νύμφη, ἡ εἰσαγομένη εἰς τὸν οἶκον, ἐχαίρετιζεν αὐτοὺς διὰ θυσίας εὐθύς τὴν ἐπιούσαν τοῦ γάμου· ὡσαύτως οἱ ἀπόστρατοι ἀφίερουν αὐτοῖς τὰ ὅπλα. — Οἱ Λάρητες ἔχουσι τὸ διπλοῦν ἔργον νὰ προστατεύωσι τοὺς οἰκεῖους (*Lares familiares*) καὶ ἐντὸς τοῦ οἴκου καὶ ἔξω· ὡσαύτως καὶ ὅτε ἐταξίδευον εἴτε κατὰ ξηρὰν εἴτε κατὰ θάλασσαν (*L. viales, permardini*). Προέτι δὲ ἐπροστάτευον αὐτοὺς εἰς τοὺς κινδύνους τοῦ πολέμου (*L. militares*) καὶ ἐφύλατταν τοὺς ἀγροὺς (*L. rurales*).

Ὡς ἡ προστασία τῶν Λαρήτων ἐξετείνετο ἐπὶ πασῶν τῶν

οἰκῶν, οὕτω καὶ ἐπὶ πάντων τῶν δρόμων τῆς πόλεως, (*L. vi-ales*) ἔχοντες τοὺς βωμοὺς καὶ τὰ τεμένη αὐτῶν εἰς τὰς τρίδους (*compita*, ὅθεν *L. compitales*). πρὸς τιμὴν αὐτῶν ἐτελεῖτο τὴν 2 μαΐου ἑορτὴ (*Compitalia*) καθ' ἣν εἰς τὴν θεᾶν *Mania* ἢ *Λάσαν* ἢ *Λαρούندان* πάλαι μὲν ἐθυσίαζον παῖδας, ὕστερον δὲ ἐκρέμων εἰς τὴν θύραν τοῦ οἴκου τοσαῦτα κουβάρια, νήματος, ὅσαι ψυχαὶ ἦσαν ἐν τῷ οἴκῳ. Ὅτε δὲ ἀπέθνησκε τις οἰκεῖος, ἐθυσον αὐτοῖς ἐκτετμημένους κριοὺς καὶ προσέφερον φαγητὰ, ἀ ὁ ἀποθανὼν ἡγάπα ὅτε ἐζη, καὶ ἐθετον ἐπὶ τοῦ τάφου γράφοντες *D. M. S.*, γράμματα δηλοῦντα *diis Manibus sacrum*. Πρὸς τούτοις ἦσαν *Λάρητες* πάντων τῶν γενῶν, τῆς πόλεως πάσης καὶ τῆς πολιτείας (*L. gentium*, *L. urbani* ἢ *hostiles*, ἐπειδὴ ἀπεμάχοντο ἀπ' αὐτῶν τὸν ἐχθρόν, *L. praestites* οἱ προσεστώτες τῆς πολιτείας). Οἱ *Λάρητες* τῆς πολιτείας, οἱ *publici*, ἐταυτίσθησαν ὑπὸ τε τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων συγγραφέων πρὸς τοὺς ἥρωας τῆς μυθικῆς ἱστορίας, ὡς πολὺ ὁμοιάζοντες πρὸς αὐτοὺς καὶ ὡς προστατεύοντες τὴν πόλιν καὶ τὴν πολιτείαν· εἶνε δὲ ὑψηλοτέρας περὶ αὐτῶν ἢ οἱ *Λάρητες* ἐκάστης οἰκογενείας (*privati*). Ἐν τοῖς πρώτοις συγκαταλέγεται ὁ *Romulus*, *Remus*, *Tatius*, *Faustulus*, *Acca Larentia* καὶ ἄλλοι. Λέγονται δὲ υἱοὶ τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς νύμφης *Λάρας*, περὶ ἧς ὁ Ὁβίδιος λέγει ὅτι φλύαρος καθ' ὑπερβολὴν οὕσα ἐπεπλήττετο ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτῆς *Ἄλμου*, βν ὁμῶς οὐδ' ὀλίως ἤκουεν· ἀλλ' ὁ Ζεὺς, ἐπειδὴ αὐτὴ προὔδωκεν εἰς τὴν Πραν τὸν πρὸς τὴν νύμφην Ἰουρτούρναν ἔρωτα αὐτοῦ, ἀφῆρεσεν αὐτῆς τὴν γλῶσσαν καὶ διέταξε τὸν Ἑρμῆν νὰ ἀπαγάγῃ αὐτὴν εἰς τὸν ἄδην· ἀλλὰ τότε ἐγέννησεν ἐκ τοῦ Ἑρμοῦ υἱοὺς διδύμους ὀνομασθέντας *Lares*.

Οἱ *Lares* εἶνε, ὡς ἐλέχθη, τὰ ἀγαθὰ, τὰ μακάρια πνεύματα τῶν θεογεωτῶν· τὰ δὲ κακὰ, κακοῦντα καὶ κακούμενα, ὀνομάζονται *Lavra* (*Ἑμκουσαι*) ἢ καὶ *Lemures*. Αἱ ψυχὰς τῶν ἀποχωριζομένων ἐν γένει ἄνευ τῆς ἄνω διαφορᾶς καλοῦνται *Ma-*

nes (τὰ ἀγαθὰ) καὶ διαμένουσιν ὑπὸ τὴν γῆν, ἔθεν ἀνα-
βαίνουσιν εἰς τὸν ἄνω κόσμον τρεῖς τοῦ ἐνιαιτοῦ (dies religi-
osi), καθ' ἃς οὐδὲν ἐπίσημον ἐπράττετο· διότι ὁ κόσμος ἦτο
ἀνοιχτός (mundus patet).

Τῶν Lares καὶ τῶν Penates συγγενῆ ὄντα εἶνε οἱ

3. Genii (Δαίμων, Δαίμονες),

ιδίως θεοὶ τῆς γενέσεως τῆς ζωῆς, ἐκ τοῦ geno=gigno. Ὁ Ge-
nius εἰσάγει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ζωὴν καὶ συνοδεύει αὐτὸν
τρόπον τινὰ ὡς τὸ καλλίτερον αὐτοῦ Ἐγώ, ὡς τὸ σύνολον
τῶν ὑψηλοτέρων αὐτοῦ φύσεων (εὐφυῶν), προστατεύων αὐ-
τὸν ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τοῦ θανάτου καὶ ὁμοιάζων πολ-
λάκις τὴν εἰμαρμένην τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἡμέρα τῆς γεννήσεως
ἀνθρώπου ἦτο ἑορτὴ διὰ τὸν Genius, διότι προσεφέρετο λιβα-
νωτός, οἶνος καὶ ἄνθη ὡς ἱερὰ δῶρα καὶ ἐγίνοντο πρὸς τιμὴν
αὐτοῦ εὐθυμοὶ διασκεδάσεις. Ὅθεν λέγεται ὅτι ὁ εὐφραϊνόμε-
νος ἐν τῷ βίῳ καὶ σοφῶς ἀπολαύων αὐτοῦ ζῇ ἀρέσκων εἰς
τὸν ἑαυτοῦ Genius, τρύναντίον ὁ τὸν βίον καταπικραίνων ὑβρί-
ζει αὐτόν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἀπέρχεται ὁ
Genius, ὡς ἡ ψυχὴ, εἰς τὸν ἅδην, ἀλλὰ μένει πάλιν εἰς τὸ αἴ-
θριον κράτος τοῦ φωτός καὶ διατελεῖ ὡν ἐνίοτε ἐπὶ τοῦ τάφου
τοῦ προστατευομένου αὐτοῦ. Οἱ τῶν γυναικῶν Genii ὠνομά-
ζοντο Junones (ἴδε σ. 284).

Ὁ Genius, ταυτισθεὶς πρὸς τὸν Δαίμονα τῶν Ἑλλήνων, εἶνε
κατ' ἐξοχὴν τὸ ἀγαθὸν πνεῦμα (ἡ ἀγαθὴ ψυχὴ) τοῦ ἀνθρώπου·
εἶχον ὅμως ἀφ' ἐτέρου καὶ τὴν ἰδέαν τῶν κακῶν δαιμόνων (οἶον
τὸ γάντασμα τοῦ Βρούτου)· ὥστε ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ ἐ-
νεργοῦσιν ὅτε μὲν αἱ ἀγαθαί, ὅτε δὲ αἱ κακαὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ
δυνάμεις. Οὕτως ἰδύνατο ὁ δαίμων τῶν Ἑλλήνων οὐδὲν ἥττον
νὰ ᾔηε κακὸς δαίμων Genius ater ἢ ἀγαθὸς δαίμων (Genius
prosper).

Ὡς ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων εἶχε τὸν ἑαυτοῦ *Δαίμονα*, οὕτως εἶχε καὶ ἕκαστος οἶκος, ἕκαστη οἰκογένεια καὶ συντροφία, αἱ πόλεις καὶ τὰ ἔθνη διὰ ἥσαν *genii* χωρῶν καὶ τόπων (*g. loco-rum*), *genii* τῆς θαλάσσης, τῆς γῆς καὶ τοῦ κόσμου.

Οἱ *genii* τῶν μὲν τόπων παριστάνοντο συνήθως ἐν μορφῇ ἄφρων, κατατρώνοντων τοὺς προτιθεμένους καρπούς, τοῦ δὲ ἀνθρώπου τούναντίον ὡς νεανίας ἔχων τὴν *loga* καὶ τὴν κεφαλὴν κεκαλυμμένην καὶ εἰς τὰς χεῖρας φλογιὸν καὶ κέρας τῆς ἀφθορίας.

δ'. Θεοὶ τοῦ πεπρωμένου καὶ τῆς μαντείας.

1. *Parcae, Fatum, Fortuna.*

Πρὸς τὴν *Μοῖραν* τῶν Ἑλλήνων ἀντιστοιχεῖ ἡ τῶν Ῥωμαίων *Parca*, ἡ τις ὡς ἡ *Μοῖρα*, οὕτω καὶ αὕτη, ὡς σκοτεινὴ ἀδυσώπητος δύναμις σημαίνει τὴν τύχην ἐν γένει ἀφρημένως, ἢ εἶνε ἡ ὅλη τύχη τινός, ἢ τις ὀρίζει τὴν γέννησιν αὐτοῦ, τὸν δρόμον τοῦ βίου καὶ τὸν θάνατον. Πιθανὸν εἶνε ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι παρεδέχοντο ἀνέκαθεν μίαν *Parca*, ἀναπτυχθείσης ὅμως τῆς φιλολογίας, παρεδέξαντο τὴν ἑλληνικὴν τριάδα μετὰ τῶν ἑλληνικῶν ὀνομάτων.

Πᾶν ὅ,τι ἐλέγετο ὅτι ἦτο θέλησις τῶν θεῶν, μάλιστα δὲ τοῦ Διός, καὶ ὡς πεπρωμένον ἀφρευκτον ὠρίζετο, ὀνομάζεται *fatum*. Τὰ *Fata* κατὰ πλῆθ. σημαίνουσιν ὅτε μὲν τὸ πεπρωμένον μόνον καὶ τὰς περὶ ταύτου θελήσεις τῶν θεῶν (θέσφατα, χρησμοί), ὅτε δὲ, ταυτισθέντα πρὸς τὰς *Parcae*, εἶνε θεότητες τῆς τύχης, καταγράφουσαι τὴν μοῖραν καὶ τὸν κλῆρον τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὴν γέννησιν αὐτῶν, λεγόμεναι *Fata*

scribunda καὶ ἐπιφαινόμεναι μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ παιδὸς τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς α. ἐβδομάδος.

Λίαν ἐκτεταμένης λατρείας ἀπέλαυε παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἡ *Fortuna*, ὡς ἡ Ἑλλην. *Τύχη*, ἡ θεὰ τῶν περιστάσεων καὶ ἰδίως τῆς εὐτυχίας. Ἡ καθίδρυσις ταύτης ἀναφέρεται εἰς Σκουρίον Τύλλιον, ὃς τις, υἱὸς δούλης ὧν καὶ διὰ τῆς εὐνοίας αὐτῆς ἐλθὼν εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον, ἀφίερωσεν αὐτῇ πλείστους ναοὺς, ἐν οἷς καὶ τὸν ναὸν τῆς *Πρωτογενείας Τύχης* (*Fortuna Primi-genia*) ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου, τὸν τῆς *Fors Fortuna* παρὰ τὸν Τίβεριν εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς πόλεως· ὡσαύτως εἶχε καὶ ἐπὶ τοῦ Κυρίνου λόφου ναὸν ὑπὸ τὸ ἐπίθετον *Primi-genia*, τὸ ὁποῖον ἔλαβεν ἡ θεὰ, διότι διεμοίραζεν εἰς πάντα κατὰ τὴν γέννησιν τὴν τύχην· ἐλατρεύετο ὅμως ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ὡς *Τύχη Δημοσία* (*F. Publica*), τύχη τοῦ ὅλου Ῥωμαϊκοῦ ἔθνους, εἰς ἧ ἡ εὖνοια αὐτῆς παρεσκεύασε τὴν κυριαρχίαν σύμπαντος τοῦ κόσμου. Ἀντικρὺ ταύτης τῆς *F. Publica*, τῆς θεᾶς τῆς εὐδαιμονίας τῆς πολιτείας, ἵστατο ἡ τῶν ἰδιωτῶν, ἡ *F. Privata*. Ἡ δὲ *Ἀγαθὴ Τύχη* (*Fors Fortuna*) ἐλατρεύετο ἐξαιρέτως ὑπὸ τῶν πληθείων (*plebeji*) ἐν τῷ μνημονευθέντι ἱερῷ, ὅπου τὴν 24 ἰουνίου ἐρχόμενοι πεζοὶ καὶ μετ' ἐστεμμένων πλοιαρίων, ἐώρταζον τὴν ἡμέραν εὐφραινόμενοι εἰς συμπόσια. Καὶ αὕτη μὲν ἦτο ἡ *Plebeja*, ἀλλὰ καὶ οἱ Πατρίσιοι ἐλάτρευον ἑτέραν, *F. Patricia* ὀνομαζομένην. Ἐκτὸς τούτου εἶχεν ἡ θεὰ προσέτι πλῆθος ἱερῶν ὑπὸ διάφορα ὀνόματα· οὕτω π. χ. ἐκάλειτο *F. Equestris*, *Libera* (τῶν ἐλευθέρων, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν τῶν δούλων), *F. liberum* (τῶν τέκνων), *Virginalis*, *Muliebris*, *Barbata* (ἡ φέρουσα τοὺς παῖδας εἰς νεανικὴν ἡλικίαν), *Virilis* ἡ τις ἐσήμεινεν ὕστερον τὴν εὐδαιμονίαν τῶν γυναικῶν πρὸς τοὺς ἀνδράσιν δι' αὐτὴν γυναικες ἐθυσίαζον αὐτῇ καὶ ἐδέοντο πρὸς διατήρησιν τῶν θελγμάτων αὐτῶν καὶ ἀπέκρυψιν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀνδρῶν τῶν σωματικῶν ἐλαττωμάτων αὐτῶν ἐπωνομάζετο δὲ καὶ ἄλλως ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων αὐτῆς ἰδιοτήτων καὶ ἐνερ-

γειῶν, ὡς *Respiciens* (εἰς τοῦπίσω ὁρῶσα), *Blanda* (ἡ ἀρεσκουσα), *Dubia* (ἡ ἀμφίβολος), *Brevis* (ἐπὶ τῆς βραχείας εὐτυχίας), *Stata*, *Bona*, *Mala*, *Averrunca* (ἡ ἀλεξίκακος), *Comes* (ἡ συνοδοιπόρος), *Redux* (ἡ ἐπανάγουσα τὴν εὐτυχίαν, ἡ Σώτειρα Τύχη) κτλ.

Οὐ μόνον ἐν Ῥώμῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι τοῦ Λατίου, ἐλατρεύετο πολλὸν, ὡς ἐν Ἀκτίῳ καὶ Πραιέστη *Præneste*), ὅπου ἦτο ὡσαύτως καὶ θεὰ τῆς μαντικῆς.

Πλησίον ἀγάλματός τινος τῆς *Bona Fortuna* ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου ἴστατο ἀνδριάς τοῦ *Bonus Eventus* (τῆς καλῆς ἐκβάσεως), ὃς τις εἶχε καὶ ναὸν ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ *Mars*. Ἡ *Felicitas* (*Faustitas*), εὐδαιμονία, εἶχεν ἐν Ῥώμῃ ναὸν κατὰ τὸ 5 τμήμα (region).

Μετὰ τὰς θεὰς ταύτας τῆς τύχης θέτομεν τὰς ἀγγελλούσας τὴν τύχην.

2. *Camenae*.

Ἡ λέξις αὕτη (ἐκ τ *cano*) σημαίνει τὰς ἀδούσας, τ. ἔ. τὰς προμάντευούσας· ἐπεὶ δὲ ἀπεδίδετο εἰς τὰς πηγὰς ἐπιπνευστική δύναμις, ἐπιστεύοντο αὐταὶ ὡς μαντικαὶ θεαί, ὡς πηγαῖαι νόμφαι. Εἰς ταύτας ὁ Νωμᾶς ἀφιέρωσεν ἐν Ἀρική ἄλσος τι πλησίον τῆς πηγῆς Ἡγερίας (*Egeria*), τῆς ὁποίας τὴν νόμφην Ἡγερίαν, ἥ τις ἤξιώσε τὸν Νωμᾶν τῆς ἀαστροφῆς καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτῆς, ἀριθμητέον μεταξὺ τῶν *Camenae*. Ἀναπτυχθέντων παρὰ Ῥωμαίοις τῶν γραμμάτων, αἱ *Camenae* ἐταυτίσθησαν κατὰ πάντα πρὸς τὰς Μοῖσας τῶν Ἑλλήνων.

Τὸ ὄνομα *Carmenta*, *Carmentis* (*Καρμέντη*), ὃ περ ὡσαύτως ἐκ τοῦ *cano* παράγεται, εἶνε ὅμοιον τῇ *Camena* καὶ φαίνεται νὰ ἦτο ἀρχαιότερον, διότι οἱ Ῥωμαῖοι ἐθεώρουν αὐτὴν μητέρα τοῦ Ἀρκάδος Εὐάνδρου (*Evander*). Αἱ κατὰ τὴν 11 καὶ 13 ἱανουαρίου εἰς τὴν πόλιν τῆς Καρμέντης τελοῦμεναι

ἐορταί, τὰ *carmentalia*, ἐγίνοντο πρὸς τιμὴν αὐτῆς καὶ τῶν συντρόφων *Porrima* (ἢ *Prorsa*, *Antevorta*) καὶ *Postvorta*, ὧν ἐκείνη μὲν τὸ σκοτεινὸν παρελθόν, αὕτη δὲ τὸ μέλλον ἔχει ἀνεωγμένον εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ἀμφότεραι ὁμῶς μετὰ τῆς Καρμέντης ἐλατρεύοντο ὑπὸ τῶν γυναικῶν τῶν Ῥωμαίων ὡς θεαί τῆς γεννήσεως (Βίλσειθιαι).

έ. Ἀστέρες.

Sol καὶ *Luna* ("Ἥλιος καὶ Σελήνη).

Ἐκ τῶν ἀστέρων ἐλάτρευον οἱ Ῥωμαῖοι μόνον τὸν Ἥλιον καὶ τὴν Σελήνην (*Sol* καὶ *Luna*), ὧν τὴν λατρείαν εἰσῆγαγεν ὁ Τίτος Τάτιος (*Titus Tatius*). Ἀλλ' ἐκ τούτων ἡ μὲν τοῦ Ἥλιου οὐδόλως ἐσῆμαινεν ἐν Ῥώμῃ καὶ τὰ ἱερά αὐτοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φαίνεται νὰ ᾔσαν μεταγενεστέρων χρόνων, ἡ δὲ τῆς Σελήνης ἦτο ἀξιολογωτέρα καὶ ἐκτῆσατο ναοὺς ἐπὶ τοῦ Ἀβεντίνου λόφου, ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Noctiluca* ἐπὶ τοῦ Παλατίου, ὅς τις ἐφωτίζετο κατὰ πᾶσαν νύκτα. Οἱ Ῥωμαῖοι ποιηταὶ ἐφήρμοσαν τὸν Ἥλιον καὶ τὴν Σελήνην τῶν Ἑλλήνων καθ' ὁλοκληρίαν ἐπὶ τοῦ *Sol* καὶ τῆς *Luna*, ἡ τις διὰ τοῦτο συγγέεται πρὸς τὴν Ἀρτεμιν (*Diana*) καὶ Ἑκάτην.

ς'. Ὑδατα καὶ ἄνεμοι.

1. Ἡ θάλασσα.

Ὡς θεὸν τῆς θαλάσσης ἐλάτρευον οἱ Ῥωμαῖοι τὸν *Nerptunus*,

τοῦ ὁποίου ὁμῶς ἡ λατρεία ἦτο ἀσήμαντος, διότι οἱ ἀρχαῖοι-
τεροι Ῥωμαῖοι ἐλαχίστην πρὸς τὴν θάλασσαν εἶχον ἐπιμιξίαν·
ἀλλὰ μεταγενέστερον θεωρηθεὶς ἀντὶ τοῦ Ποσειδῶνος τῶν Ἑλ-
λήνων εἶχε σχέσιν ἐξαιρέτως πρὸς τὸν ἵππον καὶ τὸν ἵπποδρό-
μον· δι' ὃ ὁ *Neptunus* οὗτος ὁ *Equester* (*Ποσειδῶν ἱππιος*)
εἶχε βωμὸν ἐν τῷ φλαμινίῳ ἵπποδρόμῳ (*Circus Flaminius*)
καὶ ναὸν ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἀρεως (*Campus Martius*), ὅπου
ἐτησίως ἐτελοῦντο δι' ἵπποδρόμου πρὸς τιμὴν αὐτοῦ τὰ *Gon-*
sistia, ἰδρυθέντα ὑπὸ τοῦ Ῥωμύλου. Ὁ αὐτὸς πρέπει νὰ ὀνο-
μάζετο καὶ *Consus*, τὸ ὁποῖον ἐξηγεῖτο σύμβουλος, ἀλλ' ὑπὸ
τοιούτου ὀνόμα φαίνεται νὰ ἦτο κατ' ἀρχὰς ἀρχαῖος ἰταλικὸς
θεὸς τῆς γῆς καὶ τῶν σπαρτῶν.

Τοῦ *Neptunus* σύζυγος ἦτο ἡ θεὰ τῆς θαλάσσης *Salacia*
(ἐκ τοῦ *salum*=ἄλς), ὡσαύτως δὲ μνημονεύεται θεὰ τις θα-
λασσία *Venilia*, τὴν ὁποίαν ὁ Βιργίλιος ὀνομάζει μητέρα τοῦ
ἡγεμόνος τῶν Ῥουτούλων Τύρνου. Οἱ Ῥωμαῖοι στρατηγοὶ ἐκ-
πλέοντες πρὸς ἐκστρατείαν ἐθυσίαζον καὶ, ὅτε ἐρρίπτον τὰ ἐν-
τόσθια τοῦ θύματος εἰς τὴν θάλασσαν, πύχοντο, ὅπως οἱ θεοὶ
τῆς θαλάσσης παράσχωσιν εὐτυχὴ ἐκστρατείαν καὶ νίκην.

Εἰς τὰς *Tempestates*, τὰς κινδυνώδεις τρικυμίας, ἔκτισεν ὁ
Σκιπίων (*L. Scipio*) ἱερὸν πρὸ τῆς καλίνης πόλης (*porta Ca-*
pena).

Ὁ *Portunus* ἢ *Portumnus* ἦτο τῶν λιμένων θεὸς, ἔχων
ἱερὸν ἐν τῷ λιμένι τοῦ Τιβέρεως παρὰ τὴν Ῥώμην καὶ ἐταυτί-
ζετο πρὸς τὸν *Παλαίμορα* τῶν Ἑλλήνων, θεωρούμενος καὶ
υἱὸς τῆς *Matuta*, ἥ τις ἐξελαμβάνετο μὲν ἀντὶ τῆς Ἰουῆς Λευ-
κοθέας, ἀνέκαθεν ὁμῶς ἦτο θεὰ τοῦ ἑαρος καὶ τῶν τοκετῶν.

2. Πηγαὶ καὶ Ποταμοί.

Ἐπειδὴ εἰς τὸν Ῥωμαῖον πάντα τὰ ρέοντα ὕδατα, ὡς
πηγαί, ρύακες καὶ ποταμοὶ ἦσαν ἱερά, οἱ ἱερεῖς καὶ ἀρχον-

τες, ὄντες καθ' ὁδὸν ἐν ἐνεργείᾳ, οὐδὲν τοιοῦτον ὕδωρ ἠδύναντο νὰ περίσωσιν, εἰ μὴ πρότερον ἐπιτέλουν οἰωνοσκοπίαν (*auspicia*). *Fontus*, ὁ τῶν πηγῶν θεὸς ἐν γένει, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰαννοῦ, τοῦ θεοῦ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς πηγαίας Νύμφης *Juturna* (α), ἱερὸν εἶχεν ἐπὶ τοῦ Ἰανίκλου (*Janiculum*). τὰ *Fontinalia*, ἑορτὴ, καθ' ἣν ἐστέφοντο τὰ πηγάδια καὶ ἐρρίπτοντο ἄνθη εἰς τὰς πηγὰς, ἐτελοῦντο τὸν ὁκτώβριον.

Ἐκ τῶν ποταμῶν ἐλάτρευον οἱ Ῥωμαῖοι κατ' ἐξοχὴν τὸν *Tiberin* ὑπὸ τὸ ὄνομα *Tiberinus* (*pater Tiberinus*), ὃς τις εἶχεν ἱερὸν ἐπὶ τῆς νήσου τοῦ Τιβέρεως παρὰ τὴν Ῥώμην καὶ κατ' ἀρχαῖον μῦθον ἦτο βασιλεὺς τῆς Μακρᾶς Ἀλβας (*Alba Longa*) καὶ ἀπέθανεν ἐν τῷ ποταμῷ Τιβέρει, ὃς τις ἕως τότε ὠνομάζετο *Albula*.

ζ'. Ἀδης.

Dis ἢ Pluto καὶ Proserpina.

Τούτων τὸ μὲν ὄνομα *Dis*, γεν. *Ditis*, εἶνε γυμνὴ μετάφρασις τοῦ Πλούτωνος τῶν Ἑλλήνων καὶ δηλοῖ, ὡς οὗτος, τὸν θεὸν τοῦ ἄδου, καθ' ὅσον ἀρχει τῶν τῆς γῆς βένθεων, ὅπου πάντα τὰ πλούτη τῶν ἀνθρώπων εἶνε κεκρυμμένα. Τὸ δὲ ὄνομα *Pluto* εἶνε αὐτὸς ὁ παρ' Ἑλλήσι *Πλούτων*, ὁ βασιλεὺς τοῦ ἄδου, ὃς τις πιθανῶς ἔχει τὴν ἀρχὴν ἐκ τῶν Ἑλλήνων.

Proserpina, ἡ σύζυγος τοῦ *Dis*, ὡσαύτως δὲν εἶνε πρωτογενὴς ἰταλικὴ θεότης, ἀλλ' εἶνε ἡ Περσεφόνη τῶν Ἑλλήνων, ἥς τὸ ὄνομα οἱ Ῥωμαῖοι κατέστησαν μᾶλλον Ῥωμαϊκόν.

Εἰς τὸν *Dis* καὶ τὴν *Proserpina* ἦτο ἀφιερωμένον τὸ ἐπὶ τοῦ *Campus Martius* καίμενον *Terentum* ἢ *Tarentum*, ὅπου ἐλέ-

(α) Πρὸς τιμὴν ταύτης ἐτελοῦντο τὰ *Juturnalia*.

ἔγχετο, ὅτι ἀναβαίνει ἐνίοτε καπνὸς ἐξ ὑπογείου πυρὸς καὶ ὅτι ἐκεῖ 20 πόδας ὑπὸ τὴν γῆν εὐρίσκετο ἀμφοτέρων τῶν θεῶν βωμός, ὃς τις ἐφ' ὅσον διήρκει ἡ τελετὴ ἐξεσκεπάζετο καὶ τὸν ὁποῖον Σαβινὸς τις ὀνόματι Μάνιος Οὐαλέριος Ταραντίνος (Manius Valerius Tarentinus) κατὰ πρῶτον ἀνεκάλυψεν. Αὐτόθι δὲ τότε ἐθυσίασαν μαῦρα ζῶα καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ Dis καὶ τῆς Proserpina ἐτελέσθησαν δι' ἵπποδρόμων οἱ πρῶτοι ταραντῖνοι ἀγῶνες, οἳ τινες διήρκεσαν τρία ἡμερονύκτια, καὶ τὸ *leslisternium* (ἐορτὴ, ἐν ᾗ ἐκόσμου τὰς τῶν θεῶν στρωμνάς). Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ὁμῶς παράδοσιν ὁ ὕπατος Οὐαλέριος Ποπλικόλας (Valerius Poplicola) εἰσῆγαγεν ἐν καιρῷ λοιμοῦ τοὺς ταραντίνους ἀγῶνας οἳ τινες, ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης μέχρι τοῦ Αὐγούστου ἐτελέσθησαν τρεῖς φορές, ὥς τε δηλ. κατὰ πᾶν περίπου ἑκατοστὸν ἔτος ἐπανελήφθησαν, ἐκλήθησαν *ludi saeculares* καὶ τὸ 17ον ἔτος π. Χ., ἀνανεωθέντες ὑπὸ Αὐγούστου, ἀφιερώθησαν οὐχὶ εἰς τοὺς ὑπογείους θεοὺς, ἀλλ' εἰς τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Ἄρτεμιν (ἴδε Apollo).

Ὅμοιοι πρὸς τοὺς ταραντίνους ἀγῶνας ἦσαν οἱ ταυρικοί, ἐγκαθιδρυθέντες ὑπὸ τοῦ Ταρκυνίου Σουπέρβου κατὰ τινα ἐπιδημίαν καὶ τελούμενοι ὁμοίως πρὸς τιμὴν τῶν ὑπογείων· διότι εἰς δυσχερεῖς περιστάσεις προσεπάθουν διὰ τοιούτων θανατουσίων, διὰ τῆς θυσίας καὶ τῶν ἀγώνων, νὰ καταπραύνωσι τὴν ὀργὴν τῶν δυνάμεων τοῦ ἄδου καὶ νὰ ἐκλυτρώωσι τὴν λαὸν ἀπὸ τῆς ἐπαπειλούσης καταστροφῆς. Οἱ ταυρικοὶ ὀλιγάκις ὕστερον ἐπανελήφθησαν.

Βέβαιον εἶνε ὅτι τὰ θανατούσια ταῦτα ἦσαν πρᾶ Ῥωμαίοις ἀρχαιοτάτα καὶ ἐνίσταντο ἤδη, πρὶν γένωνται αὐτοῖς γνωσταὶ αἱ περὶ Πλούτωνος καὶ Περσεφόνης, ὡς βασιλέων τοῦ ἄδου, δοξασαί τῶν Ἑλλήνων· διότι ἀνέκαθεν, φαίνεται, ἐπίστευον ὅτι οἱ τεθνεῶτες ἀνῆκον εἰς τὴν *Tellus*, τὴν θεὰν τῶν βαθῶν καὶ τῆς γῆς ἢ καὶ εἰς τὴν *Ceres*. Ἐσημαίνετο δὲ ὁ εἰς τὰ βάθη χῶρος, ὅπου οἱ τεθνεῶτες διέτριβον, ἢ διὰ τοῦ *Orcus* (ἔρκουρ, ἄδης),

ὅς τις ἔπειτα καὶ θεὸς τοῦ ἄδου αὐτοῦ ὠνομάζετο, ἢ διὰ τοῦ εὐφήμου ὀνόματος *Mundus*, οὗ ἄνοιγμα εὕρισκετο ἐν τῷ *comitium* κεκλεισμένον μὲν ὑπὸ λίθου (*lapis manalis* μόνον δὲ τρεῖς τοῦ ἔτους ἀνοιγόμενον τὴν 24 αὐγούστου, τὴν 5 ὀκτωβρίου καὶ τὴν 8 νοεμβρίου· αὗται δὲ αἱ ἡμέραι, ἐπεὶ αἱ τοῦ ἄδου πύλαι (*Januae Ditis ἢ leti*) ἦσαν ἀνεωγμένα, ὥστε αἱ ψυχαὶ τῶν τεθνεώτων κατέλειπον τὴν διαμονὴν αὐτῶν καὶ ἐδύναντο ἐλεύθεροι νὰ περιφέρονται ἐπὶ τῆς γῆς, ἐθεωροῦντο ἀποφορδεις καὶ δυσμενεῖς· διὸ καὶ τότε οὐδὲν ἀξιόλογον ἄνευ ἀνάγκης ἐπεχειρεῖτο, οὐδὲ ὅπως ἐπετρέπετο στρατολογία, οὐδεὶς στρατὸς ἐξεστράτευεν, οὐδὲν πλοῖον ἐξέπλεεν, οὐδεμία μάχη ἐγίνετο, οὐδεὶς γάμος συνεφωνεῖτο κλ. Ἡ αὐτὴ ἐλευθερία ἐχορηγεῖτο εἰς τοὺς τεθνεώτας κατὰ τὸν φεβρουάριον ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, καθ' ἃς ἐτελοῦντο τὰ *Feralia* ἢ *Parentalia* (=νεκύσια, θανατούσια =μνημόσυνα τῶν τεθνεώτων), καὶ ἐγίνετο ἀποχὴ ὡσαύτως ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων καὶ πρὸ παντὸς κατεβάλλετο φροντίς νὰ ἐξιλεώωνσι (ἐνχιτισμοί, *inferiae*) πᾶς ψυχὰς τῶν ἀποθανόντων συγγενῶν καὶ τιμῶσι τοὺς τέφρους αὐτῶν.

ἢ Προσωποπρήσεις.

1. *Fides* Ἐπεὶ δὴ ἡ πίστις εἰς τὸ ἐμμένειν εἰς δοθείσας ὑποσχέσεις καὶ εἰς δοθέντα ἔργον ἐξετελεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ῥωμαίοις ἐν τε τῷ δημοσίῳ καὶ ἰδιωτικῷ βίῳ μετὰ τῇ μεγίστης εὐσεβείας ἢ πολιτείας πρὸς τιμὴν τῆς *Fides*, προσωποπρήσεως τῆς πίστεως, καθιδρύσευ λίαν ἱερὰν λατρείαν (*Fides Publica*), τὴν ὁποίαν ἐπανάφεραν ἐπὶ Νομᾶ (ἴδε σελ. 282), ὅς τις ἐκτίσεν ἱερὸν καὶ ὤρισεν ἑορτὴν, καθ' ἣν οἱ ἱερεῖς ἐπαγοῦντο ἐν τῷ καθ' αὐτῆς ἐφ' ἄρχηγτος, ἐλκομένου ὑπὸ δύν ἱππῶν καὶ, θυ-

βιάζοντες τῇ θεᾷ λιθωντόν, ἐκάλυπτον τὰς χεῖρας μέχρι τῶν ἄκρων τῶν δακτύλων· διότι ἡ χεὶρ, δι' ἧς συνῆπτον πίστιν, ἦτο ἱερὰ τῆς θεᾶς καὶ πρέπει νὰ τηρῆται καθαρὰ. Ναὸς καὶ ἀγάλματα τῆς Fides, φερούσης λευκὰ ἱμάτια (F. Candida), ἴσταντο ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου πλησίον τοῦ ἱεροῦ τοῦ Jupiter.

2. *Concordia*, ἡ Ὁμόνοια, ἦτο ὡσαύτως κατ' ἐξοχὴν πολιτικὴ θεότης δαλοῦσα τὴν πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοιαν τῶν πολιτῶν. Ὁ πρῶτος ναὸς ἐτάχθη αὐτῇ ὑπὸ τοῦ Δικτάτωρος *Camillus* (Dictator Camillus) τῷ 367 π. Χ., ὅτε πατρίκιοι καὶ πλεβεῖοι ἤρizon πρὸς ἀλλήλους, καί, ἀφ' οὗ ἡ ὁμόνοια ἐπῆλθεν, ἐκτίσθη ψήφισματι τῆς συγκλήτου πλησίον τοῦ *Forumi*. Δημοσία ἐορτὴ μετὰ μὲν τῆς Pax, Salus καὶ Janus ἐτελεῖτο αὐτῇ τὴν 30 μαρτίου, μόνῃ δὲ αὐτῇ τὴν 16 ἰανουαρίου. Λιβία, ἡ γυνὴ τοῦ Αὐγούστου, ἀφιέρωσεν εἰς τὴν *Concordia*, ὡς εἰς τὴν ὁμόνοιαν τοῦ γάμου, ναόν.

3. *Pax*, θεὰ τῆς εἰρήνης, τὸ 13 ἔτος μ. Χ., ὅτε ὁ Αὐγουστος ἐπέστρεψε μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν ταραχῶν ἐν Γαλίᾳ, Ἰβηρίᾳ (Ἰσπανίᾳ) καὶ Γερμανίᾳ, ἀπέκτησεν ἐγκρίσει τῆς τε συγκλήτου καὶ τοῦ λαοῦ βωμόν ἐν τῇ φατρίᾳ, ὅπου τὴν 20 μαρτίου ἐγίνετο θυσία.

4. *Salus*, Ἡγίεια, ὡς πολιτικὴ θεότης σημαίνει τὸ καλὸν τῆς πολιτείας. Αὕτη ἡ *Salus Publica* ἀπέκτησε τῷ 311 π. Χ. ναόν ἐπὶ τοῦ Κυρινίου λόφου (collis Quirinalis), ἔνθα κατ' ἔτος ἐν ταῖς ἀρχαιοτέροις χρόνοις, περίπου ὅτε οἱ ὑπατοὶ ἀνελάμβανον τὴν ἀρχὴν, ἐτελεῖτο τὸ ὀνομαζόμενον *augurium Salutis*, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐπηρώτων τοὺς θεούς, ἂν δύνανται νὰ ἐξαίτησιν παρ' αὐτῶν τὴν σωτηρίαν τῆς πολιτείας. Τὸ *augurium* τοῦτο ἀνανεωθὲν ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου διετετήθη πολλὰς ἐτι ἑκατονταετηρίδας. Ἐκτὸς τούτου ἐθεωρεῖτο ἡ *Salus* καὶ θεὰ τῆς Ἡγείας τοῦ λαοῦ διὰ τοῦτο, ὅτε τῷ 180 π. Χ. λοιμὸς ἐνέοικησεν εἰς τὴν πόλιν, ἐτάζον τῇ Ἡγείᾳ, τῷ Ἀπολλωνί καὶ τῷ Ἀσκληπιῷ δῶρα καὶ χρυσὴ καὶ ἀργυρὰ ἀγάλματα.

5. *Juventus* ἢ *Juventas* (ἐλλ. "ΗΉνη), ἔχουσα πλεῖστα ἱερὰ ἐν Ῥώμῃ, ἦτο οὐ μόνον προσωποποιήσις τῆς ρεατικῆς ἀνδρείας, ἐφ' ἧς ἐβασίλευτο ἡ διατήρησις τῆς πολιτείας, ἀλλ' ἐσήμαινε καὶ τὴν πάντοτε ἀνθοῦσαν ρεατικὴν δύναμιν τῆς πολιτείας αὐτῆς, ἔχουσα καὶ τέμενος ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τοῦ Καπιτωλίου Διὸς (*Jupiter Capitolinus*).

6. *Victoria*, ἡ θεὰ τῆς νίκης, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν τῶν Ἑλλήνων *Νίκη*, ἐκτίσαστο πρὸς τοῖς ἄλλοις ἱερεῖς καὶ ναὸν ἐπὶ τοῦ παλατίου λόφου, ὅπου ἐτελεῖτο ἑορτὴ αὐτῇ τῇ 12 ἀπριλίου, ὅτε δηλ. ἐγίνετο πάλιν ἀρχὴ τῶν ἐκστρατειῶν. — *Vica Pola* (ἢ ἰσχυρὰ *Νίκη*) εἶνε αὐτὴ ἡ *Victoria* ὡσαύτως καὶ ἡ *Pellonia* ἢ διώκουσα τοὺς ἐχθρούς.

7. *Libertas*, ἢ *Eleutheria*, ἔχουσα ναὸν ἐπὶ τοῦ Ἀβεντίνου, τῆς ἑδρας τοῦ δήμου (*plebs*), φέρεται, εἶχεν ἀναφορὰν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῶν πληθείων (*plebeji*) ἀπὸ τῆς δυναστείας τῶν πατρικίων.

8. *Virtus* καὶ *Honor*. *Virtus* ὡς πολεμικὴ Ἀρετὴ (= Ἀνδρία) ἀπέκτησε μετὰ τῆς αὐτῇ προσγενομένης Τιμῆς (*Honor*) κοινὸν ναὸν παρὰ τοῦ Μαρίου ἀφ' οὗ ἐνίκησε τοὺς Κίμβρους. Ἡδὴ πρότερον, τῷ 222 π. Χ., ὁ Μάρκελλος ἐν τῇ μάχῃ τῇ παρὰ τὸ *Clastidium* ἔταξεν εἰς τὰς δύο ναὸν ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Ποντίφικες ἐκώλυσαν νὰ ἀφιερῶθῃ ὁ ναὸς καὶ εἰς τὰς δύο, λέγοντες, ὅτι δύο θεότητες δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ναὸν, ἔκτισαν δι' ἑκατέραν αὐτῶν ἴδιον ναὸν πλησίον.

8. *Pudicitia*. Καθὼς ἡ *Virtus* ἦτο ἡ πρώτη ἀρετὴ τοῦ Ῥωμαίου ἀνδρός, οὕτω ἡ αἰδημοσύνη καὶ ἡ σιμυότης, ἡ *Pudicitia*, ἦτο ἡ πρώτη ἀρετὴ τῆς Ῥωμαίας. Δι' οὗ ἀπεδόθη θεία τιμὴ καὶ εἰς ταύτην, ἣ τις ἐλατρεῦετο ὑπὸ τῶν γυναικῶν τῶν πατρικίων, *P. Patricia*, ἐν ἰδίῳ ἱερῷ, κειμένῳ ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν βοῶν. Ὅτε δέ ποτε, τῷ 927 π. Χ., ἡ *Virginia* ἐκ πατρικίου γένους καταγομένη ἀπεκλείσθη ὑπὸ τῶν πατρικίων γυναικῶν τῆς λατρείας τῆς *P. Patricia*, ὡς νομφεμβεῖσα πλη-

Εσιόν τινα, τότε καθίδρυσεν αὕτη ιδιαίτερον ναόν τῆς *P. Plebeja*, ἵνα λατρεύωσιν αὐτὴν αἱ τῶν πληθείων γυναῖκες. Μετὰ ταῦτα, ἐν καιρῷ διαφθορᾶς, ἀπώλεσεν ἡ λατρεία τῆς *Pudicitia* τὴν καθαρότητα καὶ ἱερότητα.

10. *Pietas* σημαίνει τὴν ἀγάπην τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς, τὴν εὐσέβειαν. Ὁ Λίβιος ὀνομάζει ναόν, ἀφιερωθέντα αὐτῇ τῷ 162 π. Χ.

11. *Spes*, προσωποποιήσις τῆς ἐλπίδος, εἶχε πλείστους ἐν Ῥώμῃ ναοὺς, ὧν τοῦ ἀρχαιοτάτου, ὡς καὶ τινος ἄλλου, μνηματεύει ὁ Λίβιος,

12. *Mens*, νοῦς, διάνοια. Μετὰ τὴν παρὰ τὴν Τρασιμένην (*Trasimenus*) μάχην, τὴν ὁποίαν μικροῦ ἐδέησε νὰ ἀπολέσωσιν διὰ τὴν ἀπερίσκεπτον τόλμην τοῦ Φλαμινίου, ἔταξαν αὐτῇ ναόν, τὸν ὁποῖον μετ' ὀλίγον ἔκτισαν ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου. Πρῶτον ὅμως ἐλατρεύετο ἤδη ἐν Ῥώμῃ.

13. *Roma*, ἡ προσωποποιημένη καὶ ἀποτεθειμένη πόλις Ῥώμῃ, ἀπέκτησε ναόν ἐν τῇ Ῥώμῃ αὐτῇ κατ' εἰσήγησιν τοῦ Αὐγούστου· ἐκτὸς ταύτης ὅμως εἰς ὀλίγα μέρη ἀπεδίδετο αὐτῇ θεία τιμὴ.

Ἐκτὸς τῶν μνημονευθεισῶν ἐλάτρευον οἱ Ῥωμαῖοι προέτι πολλὰς ἄλλας προσωποποιήσεις, ὡς τὴν *Aequitas*, Ἐπιείκειαν, *Clementia*, Πραότητα, *Pollentia*, Δύναμιν, *Quies*, Ἠσυχίαν, *Fessonia* θεὰν τῶν καμόντων = *Kόπαις*, *Febris*, Πυρετός, *Orbona*, θεὰν τῶν ἀτέκνων κλ.

Β'. ΜΥΘΟΙ.

Οἱ Ῥωμαῖοι παραβιλλόμενοι πρὸς τοὺς Ἕλληνας, εἶνε λίαν πτωχοὶ κατὰ τοὺς μύθους· πρὸς τοῦτο δὲ συνήργησαν καὶ οἱ Ῥω-

μαῖοι ιστοριογράφοι, οἵτινες ἀποσυνέθετον τοὺς ἀρχαίους μύθους καὶ διηγοῦντο αὐτοὺς ὡς συνήθεις ἱστορίας· ἐπίστευον δηλ. ὅτι αἱ θαυμάσιαι διηγήσεις, ὡς διητροῦντο εἰς ἀρχαῖα ἄσματα, ἐκρυπτον πάντοτε ἱστορικὸν πυρῆνα καὶ ἄλλοτε συμπεραίνοντες παρεδέχοντο τὸ ἀπίστευτον, ἄλλοτε δὲ ὅλως ἀπομακρυνόμενοι ἐνόμιζον ὅτι εὕρισκον τὸ ἀληθές. Οὕτως ἡ ἀρχὴ τῆς Ῥώμης καὶ ἡ ἀρχαιοτάτη τῶν βασιλείων ἐποχὴ ἐθεωρεῖτο πραγματικὴ ἱστορία καὶ ὅμως ἡ μὲν ἐποχὴ αὕτη μέχρι τοῦ Τύλλου Ὀστιλίου εἶνε καθαρῶς μυθική, ἐντεῦθεν δὲ μέχρι τῶν πρώτων τῆς δημοκρατίας χρόνων τὸ ἱστορικὸν θεμέλιον εἶνε ἀναμειγμένον πολλαπλῶς πρὸς μυθώδεις διηγήσεις. Ἐν τοῖς ἐξῆς κατατάττομεν τοὺς Ῥωμαίους μύθους μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ῥωμύλου.

1. Evander (Ἐβάρδος).

Τὸ πάλαι κατοικεῖτο τὸ Λάτιον ὑπὸ ἐγγχωρίων Φαύνων καὶ Νυμφῶν, ὡς διηγείται ὁ Βιργίλιος (Αἰν. 8, 314.) καὶ ὑπ' ἀνθρώπων ἀγροίκων καὶ ἀπολιτευτῶν, τοὺς ὁποίους πρῶτος ὁ Saturnus ὅτε ἦλθε φεύγων τὸν Jupiter, εὗρων ἀγρίους καὶ ἐπὶ τῶν ὀρέων πλανωμένους, συνώκισεν εἰς μίαν ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου λόφου πόλιν, ἀπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν Saturnia, πλησίον τῆς ἐπὶ τοῦ Ἰανίκλου λόφου κτισθείσης ὑπὸ τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἐλθόντος Ἰανού. Ὁ χώρος δ' οὗτος ὠνομάσθη Λάτιον, διότι ὁ Saturnus Ἀεληθότως ἐξῆ ἐνταῦθα ἐν ἀσφαλείᾳ, καὶ ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν ἐβασίλευσεν, χρυσοῦς αἰὼν, διότι οἱ κάτοικοι διδάχοντες παρ' αὐτοῦ γεωργίαν καὶ τέχνας ἡδαιμόνησαν· ὄθεν πρὸς μνήμην τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος ἐωρτάζοντο τὰ Saturnalia τὴν 17 δεκεμβρίου, καθ' ἣν οὐδεμία διάκρισις μεταξὺ δεσποτῶν καὶ δούλων ὑπῆρχεν (ἴδε σ. 300). Ἐκτοτε δ' ἐγεννήθη νόθος γένος παλεμικὸν καὶ ἀρπακτικόν· κατόπιν δὲ διάφρα εἴθνη, αὐσωνικά καὶ Σικελικά στίφη, ἤρχοντο ἐν τῇ χώρᾳ, ἡ τις συχνάκις ἠλάσσειν ὄνομα.

Κατὰ μεταγενέστερον ρωμαϊκὸν μῦθον, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἴσως πλασθέντα, λέγεται ὅτι 60 ἔτη πρὸ τοῦ τρωικοῦ πολέμου ἀποικία πελασγικὴ ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Εὐάνδρου κατήχθη ἐκ Πάλλαντιου, πόλεως ἀρκαδικῆς, εἰς Ἰταλίαν ἐπὶ τοῦ παλατιοῦ λόφου, ὅπου ὕστερον ἐκτίσθη ἡ Ρώμη. Ἦτο δὲ ὁ Εὐάνδρος υἱὸς τοῦ Ἐλέρου καὶ τῆς Τιμάιδας ἢ τοῦ Ἑρμου καὶ νύμφης τινὸς ἀρκαδικῆς ἢ τῆς Καρμέντης (Carmenta (α)) ἢ καὶ ἄλλους τῆς Νικοστράτης καὶ Θέμιδος. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἀρχῆς τῆς μετοικήσεως αὐτοῦ ὑπάρχουσιν λίαν διάφοροι παραδόσεις· οὕτω π. χ. λέγεται ὅτι ἀναγκασθεὶς, ὑπὸ ἐπαναστάσεως τοῦ λαοῦ νὰ φύγῃ ἐκουσίως ἢ ἐξορισθεὶς, διότι ἐφάνευσεν τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα, ἦλθεν ἐν Λατίῳ καὶ εὗρων τὸ λαὸν ἀπολίτευτον ἐγένετο βασιλεὺς αὐτοῦ μᾶλλον ἢνεκα τῆς μοναδικῆς αὐτοῦ ἐκπαίδευσσεως καὶ τῆς γνώσεως τῶν γραμμάτων παρὰ ἕνεκα τῆς ἐξωτερικῆς βίας· Ὡσαύτως δὲ λέγεται, ὅτι πρῶτος διεκόμεσε τὴν χρῆσιν τῶν γραμμάτων, ἔθηκε νόμους καὶ τὴν διαίταν ἐκ τοῦ θηριώδους εἰς ἡμερότητα· μετῆγαγεν εἰς ἡγάγε δὲ τὴν μουσικὴν καὶ ἄλλας τέχνας καὶ ἐπιτηδεύματα, κατ' ἐξοχὴν δὲ διὰ τῆς μητρὸς Καρμέντης, ἢ τις συνώδευεν αὐτὸν εἰς τὴν φυγὴν, τὴν μάντικὴν καὶ τὴν λατρείαν διαφόρων θεῶν, ὡς τῆς Ceres, τοῦ Neptunus Consus, τοῦ Ἡρακλέους καὶ τοῦ Λυκαίου Πανός (Lycæus Pan), ὅς τις ἐν Λατίῳ ὠνομάσθη Φαῦνος (Faunus) ἢ Ἰνούος (Inuus). Ἐπὶ τοῦ παλατιοῦ λόφου ἐκτίσεν πόλιν ὀνομασθεῖσαν Palanteum, Palantium, Palatium ἐκ τοῦ πάππου Παλλάντος ἢ ἐξ ὀμωνύμου υἱοῦ ἢ ἐγγόνου, υἱοῦ τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς Εὐάνδρου θυγατρὸς Δόνης, ταφέντος αὐτοῦ.

Ὁ Εὐάνδρος ἐλατρεύετο ἐν Ρώμῃ μεταξὺ τῶν ἐγχωρίων ἡρώων (indigeles=ἐγχώριοι) ἔχων καὶ βωμὸν ἐπὶ τοῦ Ἀζεντί-

(α) Ἴδε σελ. 317. Καρμέντη συγγ. τῷ carmen, ἑλλήν. Θεοποιῶδὸς μεταφράζεται ὑπὸ Διονυσ. Ἀλ. ρωμ. ἀρχ. Α, 31. Διότι οἱ χρεσμοὶ ἀδόμενοι ἐν μέτρῳ καὶ ῥυθμῷ ἐδίδοντο.

νου λόφου· ἐν ᾧ ἡ μήτηρ Καρμέντη εἶχε βωμόν ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου πλησίον τῆς καρμεντίας πύλης. Περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Ἡρακλέους ἐν Λατίῳ παρὰ τῷ Εὐάνδρῳ καὶ περὶ τοῦ φόνου τοῦ Κάκου (Cacus) ἴδε σελ. 237.

2. Aeneas (Aireias),

Ἐκ τῆς Ὀμήρου ἱλιάδος (Γ. 300) εἰκάζεται ὅτι κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους τῶν Ἑλλήνων μύθους *Aireias*, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγχίσσου καὶ τῆς Ἀφροδίτης, ὁ ἡγεμὼν τῶν Δαρδάνων, μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Τροίας, ἔμεινεν ἐν τῇ πατρίδι βασιλεύων τῶν Τεύκρων αὐτός τε καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ. Κατόπιν ὅμως ἐπίστευσον ἤδη οἱ Ἕλληνες, ὅτι ὁ Αἰνείας ἔχων τὸ τρωικὸν παλλάδιον ἀπέφυγε τὸν γενικὸν ὄλεθρον καὶ ἐξήτησεν ἐν τῇ ξενιτείᾳ νέαν πατρίδα. Ὁ ποιητὴς Στρησίχορος (645—560 π. Χ.) εἶνε ὁ πρῶτος ἐκ τῶν γνωστῶν ἡμῖν Ἑλλήνων, τῶν λεγόντων ὅτι ὁ ἥρως ἐπλευσε πρὸς Ἑσπερίαν μετὰ Τρώων καὶ τῶν ἱερῶν τῆς πατρίδος· ἂν δ' οὗτος παρεδέχετο, ὅτι ὁ Αἰνείας μετηνάστευσεν εἰς Λάτιον, εἶνε λίαν ἀμφίβολον· τὸ ὅτι δ' ὁ Αἰνείας ἤλθεν εἰς τὸ Λάτιον φαίνεται ὅτι ἐπλάσθη πρῶτον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Θουκυδίδου ἢ μικρὸν ὕστερον· διότι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦλάχιστον τοῦ Πύρρου, ὅς τις, ἀπόγονος ὢν τοῦ Ἀχιλλέως, ἐνόμιζεν ὅτι πολεμῶν τοὺς Ῥωμαίους πολεμεῖ τοὺς ἀπογόνους τῶν Τρώων, ἐπιστεύετο ἐν γένει ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὅτι ἡ ὑπὸ τὸν Αἰνείαν τρωικὴ ἀποικία κατεστάθη παρὰ τὸν Τίβεριν καὶ ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἦσαν ἀπόγονοι τῶν Τρώων τούτων.

Καὶ οἱ Ῥωμαῖοι αὐτοὶ ἐπίστευσον ὅτι κατήγοντο ἐκ τοῦ Αἰνείου, ἢ τις πίστις ἦδη περὶ τὸ 240 π. Χ. ἐκυρώθη ἐπισήμως ὑπὸ τῆς πολιτείας· διότι τότε ἡ σύγκλητος ἐμεσίτευσεν παρὰ τοῖς Αἰτωλοῖς διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἀκαρνάνων, διότι μόνοι οἱ πρόγονοι τούτων ἐκ τῶν Ἑλλήνων δὲν μετέσχον τοῦ κατὰ τῶν Τρώων πολέμου. Ἡ μεσιτεία δὲ αὕτη συνέβη

καθ' ὃν χρόνον ἐν γένει δὲν εἶχον λάβει εἰσέτι γινῶσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ὅθεν εἶνε πιθανόν, ὅτι ὁ περὶ μεταναστεύσεως τοῦ Αἰνείου μῦθος δὲν ἐπήγαγεν ἐκ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἀλλ' εἶνε ἐγχώριος παράδοσις, καθ' ὅσον μάλιστα καὶ περὶ τοῦ Ἰανοῦ, Σατούρνου καὶ ἄλλων ἀρχαίων βασιλέων εἶχεν ἐπικρατήσει, ὅτι εἶχον μεταναστεύσει ἐκ τῆς ἀνατολῆς.

Ὁ Λίβιος (I. 1 κ.2) διηγείται τὴν μετανάστευσιν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Αἰνείου ὧδε. Ὁ Αἰνείας φεύγων μετὰ τῶν λοιπῶν Τρώων ἦλθε πρῶτον ἐν Μακεδονίᾳ, ἔπειτα ἐν Σικελίᾳ καὶ τελευταῖον ἐν τῇ Λαυρεντίνῃ χώρᾳ, ὅπου ἐθεμελίωσε πόλιν *Τροίαν* ἐπονομασθεῖσαν. Ὅτε δ' ἐξελθόντες οἱ Τρῶες ἤρξαντο νὰ ἀρπάξωσι τοὺς ἀγροὺς πρὸς διατροφήν, ὁ βασιλεὺς *Λατίνος* καὶ οἱ *Ἀθοριγίνες* (=αὐτόχθονες, *Athorigines*), οἳ τινες τότε κατεῖχον τοὺς τόπους τούτους, ἐδραμον ἐναπλοὶ νὰ ἐμπηδίσωσι τὴν βίαν τῶν εἰσελθόντων. Ὁ Λατίνος δὲ ἡ μάχῃ νικηθεὶς ἐκλείσεν εἰρήνην ἢ κατ' ἄλλους πρὸ τῆς ἀρχῆς τῶν ἐχθροπραξιῶν ἐφιλώθη πρὸς τὸν Αἰνείαν, δούς αὐτῷ εἰς γάμον τὴν θυγατέρα *Λαβινίαν* (*Lavinia*), πρὸς τιμὴν τῆς ὁποίας ὁ Αἰνείας ἔκτισε πόλιν ὀνομασθεῖσαν ἀπ' αὐτῆς *Λαβίνιον* (*Lavinium*). Τούτου καὶ τῆς Λαβινίας υἱὸς ἦτο ὁ *Ἀσκάριος* (*Ascanius*). Ἀλλ' ὁ Τύρνος, ὁ βασιλεὺς τῶν Ῥουτῶν (*Ρουτούλων*, *Turnus*, rex Rutulorum), ἐπειδὴ ἡ Λαβινία πρὸ τῆς ἐφίξεως ἤδη τῶν Τρώων εἶχεν ἀρραβωνισθῆ μετ' αὐτοῦ, μεμφόμενος τὸν κηδεστὴν ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τοῦ Αἰνείου καὶ τοῦ Λατίνου, καθ' ὃν οἱ Ῥούτουλοι ἐνίκησαν καὶ ὁ Λατίνος ἐπέσεν ἐν τῇ μάχῃ. Ὅτε δ' ὁ Τύρνος συνεμάχησε πρὸς τὸν Τηρρηνὸν *Μεζέντιον*, βασιλέα τῆς Καίρης (*Mezentius*, rex in Caere), ὁ Αἰνείας, ἵνα ἐλκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν τοὺς Ἀθοριγίνας, ὠνόμασεν αὐτοὺς τε καὶ τοὺς Τρῶας *Λατίνους* καὶ θαρρῶν εἰς τὴν ἀνδρίαν τῶν ἐνωθέντων ἐτόλμησε νὰ κηρύξῃ πόλεμον κατὰ τῶν δυνατῶν Τηρρηνῶν. Ἡ μάχῃ ἀπέβη μὲν ὑπὲρ τῶν Λατίνων, ἀλλ' ἦτο καὶ τὸ τελευταῖον ἐπὶ γῆς κατάρβωμα τοῦ Αἰνείου, ὃς τις παρὰ τὸν ποταμὸν *Νουμίκιον* (*Numicius* ἢ

Numicus) εἴτε μεταστάς εἰς θεούς εἴτε φονευθεὶς ἐγένετο ἄφανε· Ὡνομάσθη δὲ *Jupiter Indiges*, δηλ. Ἐπιχώριος Ζεὺς.

Ὁ Λιβίος διηγοῦμενος τὰ ἐκτεθέντα ὡς ιστορικός ἀπεμάκρυνεν ὅσον οἶόν τε πᾶν τὸ θαυμάσιον τοῦ μύθου· οὕτω π. χ. οὐδὲν λέγει περὶ τῶν εἰς τοὺς Τρῶας δοθέντων χρησμῶν καὶ τῆς τούτων ἐκπληρώσεως· προσέτι οὐδόλως παιεῖται μνησιάν τῶν ἐν τῷ μύθῳ κυρίως ἐνεργούντων τρωικῶν Penates, τοὺς ὁποίους ὁ Αἰνείας διασώσας ἐκ τῆς Τροίας ἔφερεν ὀδηγούμενος ὑπὸ τῶν ἰδίων εἰς τὴν ὑποσχεθεῖσαν χώραν. Ὅπου δὲ, ἐλεγέ τι θέσφατόν τῆς Δωδώνης, ἐν ἀρίστῳ ἤβελον φάγει καὶ τὴν τρώπῃξαν, ἐκεῖ ἐπέπρωτο νὰ ᾔνε ἢ νέα αὐτῶν καὶ τῶν Penates πατέρις. Οὕτω καὶ συνέβη, διότι, ὅτε ἐν Λατίῳ ἐτάρπησαν ἐν τῷ ἀρίστῳ, ἢ ὄρεξις ἀνάγκασεν αὐτοὺς, ἀφ' οὗ ἔφαγον τὰς παρατεθεισὰς τροφάς, νὰ φάγωσι καὶ τὰ σέλινα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἦσαν ἐστρωμένα τὰ φαγητά. Ὡς δὲ εἶδον τοῦτο, ἅπαντες ἐφώνησαν μετὰ θορύβου, ὅτι ἐξεπληρώθη τέλος τὸ θέσφατον καὶ ὅτι τὸ Λάτιον εἶνε ἢ ὑπὸ τῶν θεῶν ὠρισμένη νέα πατήρις. Ἰεαύτως ὁ τόπος, ὅπου οἱ Penates ἔπρεπε νὰ ἀποκατασταθῶσιν, εὐρέθη διὰ χρησμοῦ· διότι τετράπουν ζῶον ἔπρεπε νὰ δείξῃ αὐτοῖς τὴν θέσιν. Ὅθεν μία ἐγκυρὸς, ὠρισμένη πρὸς θυσίαν σὺς, φυγοῦσα 24 ὁτάδια μακρὰν πρὸς τὰ ἐνδόν τῆς χώρας, ἔστη εἰς τι δασώδες ὑψωμα καὶ ἐγέννησε τριάκοντα σуйδια (γουρουνάκια). Ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ θέσῃ τοὺς Penates ὁ Αἰνείας, ἀλλ', ἐπειδὴ δὲν ἐνόμιζε κατάλληλον τὴν θέσιν ταύτην ἀνέβαλλεν· οἱ Penates ἡμῶς ἐπιστάντες καθ' ὕπνον παρώτρυναν αὐτῷ νὰ κτίσῃ τὴν πόλιν εὐθύς, προφητεύοντες συγχρόνως καὶ τὴν ποτὲ δύναμιν καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἀπογόνων. Ὅθεν ὁ Αἰνείας ἐπὶ μὲν τοῦ λόφου ἔκτισε τὴν πόλιν Λαβίνιον (*Lavinium*), ἐπὶ δὲ τοῦ τόπου, ὅπου τὴν σὺν ἐθυσίασεν, ἱδρυσε τὸ ἱερόν τῶν Penates τοῦ Λαβίνιου. Τὰ 30 δὲ σуйδια σημαίνουσι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν μέχρι τῆς θεμελιώσεως τῆς Ἀλβας (*Alba*), ὡς αὐτὸς δὲ καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν χωρῶν τῶν ἀποτελουσῶν τὴν λατινικὴν ὁμοσπονδίαν.

Ὁ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Αἰνείου μῦθος, τὸν ὅποιον σιωπηλῶς ὁ Λίβιος διέρχεται, ἔχει μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὸν τοῦ Ρωμύλου. Διότι, ἐν ᾧ ἐν τῇ μάχῃ, τῇ κατὰ τοῦ Τύρνου καὶ Μεζεντίου παρὰ τὸν ποταμὸν Νουμίκιον γενομένη, ὁ Αἰνείας ὑπὸ τῶν ἐαυτοῦ περικυκλούμενος μάχεται, αἶφνης ὁ οὐρανὸς ἐπισκοτιζεται καὶ κεραυνὸς καὶ ἀστραπὴ καὶ βραγδαία βροχὴ καταπλήττουσι τὸν λαόν. Ὅτε δὲ ἡ θύελλα παρήλθεν, ὁ Αἰνείας ἦτο ἄφαντος, ἀλλ' ὕστερον φαίνεται ἐν πλήρει ὀπλισμῷ εἰς τὸν Ἀσκάνιον καὶ εἰς πλείστους ἄλλους, ὄντας εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Νουμικίου, καὶ ἀναγγέλλει αὐτοῖς ὅτι μετέστη εἰς θεοῦς. Ὅθεν οἱ Λατῖνοι κατεσκεύαζαν αὐτῷ ἡρῶν ἐπιγραφὴν τοιαύδε κοσμούμενον «*Patris dei Indigeti*» (Πατρὸς θεοῦ ἐπιχωρίου) — Καὶ περὶ τοῦ Λατίνου διηγοῦνται ὅτι μετὰ θάνατον ἐτάχθη ἐν τοῖς θεοῖς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Jupiter Latiaris* (Λατιάριος Ζεὺς), ὃ περ εἶνε ταυτοσημαντὸν τοῦ Ἐπιχωρίου Διὸς (Jup. Indiges)· πρὸς θανόν δὲ ὁ περὶ τῆς ἀποθεώσεως τοῦ Λατίνου μῦθος νὰ ᾔτο πρωτογενής, βραδύτερον δὲ νὰ ἀπεδόθη καὶ εἰς τὸν Αἰνείαν.

Ὁ Βιργίλιος ἐν τῇ ἡρωικῇ Αἰνείαδι ὕμνησε τὴν μετανάστευσιν τοῦ μεγάλητορος Αἰνείου καὶ τὴν θεμελιώσιν τρωικῆς ἀποικίας ἐν Λατίῳ, ἐνώσας σύγχρονως καὶ τοὺς ἐγχωρίους μύθους πρὸς τὰς διηγήσεις τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων ἐκτὸς τινῶν, τοὺς ὅποιους ἠλλοίωσε κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ φαντασίαν. Ὅτε δὲ τὸ 7ον ἔτος τοῦ πλοῦ ἀνάγονται ἐκ τῆς Σικελίας εὐθυμοὶ ὡς πλησιάζοντες νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν σκοπὸν αὐτῶν, τότε βουλῇ τῆς Ἥρας, ἥ τις, φροντίζουσα ὑπὲρ τῆς προσφιλοῦς αὐτῆς Καρχηδόνας, θέλει νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ, φέρονται ὑπὸ τρικυμίας εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου φιλοξενοῦνται ὑπὸ τῆς Διδούης, ἥ τις πάσχει, ἃ περ καὶ ἡ Καλυψὼ παρ' Ὀμήρῳ (βιβλ. 1.). Ὁ Αἰνείας διηγεῖται αὐτῇ ἐν συμποσίῳ τὸ ἑαυτοῦ καὶ τῆς πατρίδος πεπρωμένον, τὴν ἄλωσιν καὶ καταστροφὴν τῆς Τροίας, τὴν φυγὴν ἑαυτοῦ μετὰ τῶν *Penates*, μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τῆς γυναίκος αὐτοῦ

Κρεούσης, ἥ τις δυστυχῶς ἀμα ἀναχωρήσασα ἐγένετο ἀφανής (βιβλ. 2.). Εἶτα διηγείται ὅτι μετὰ τῶν μεινάντων ἐταίρων, μεθ' ὧν ζητεῖ νέαν κατοικίαν ἐρχεται πλανηθεὶς πρότερον πολὺ εἰς τὴν Θράκην, εἰς τὴν Δῆλον καὶ Κρήτην, εἰς τὴν Ἡπειρον, εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας καὶ τέλος εἰς τὰ δυτικά ἄκρα τῆς Σικελίας, ὅπου πλέον ἤλπιζε νὰ ἐπιτύχῃ τὸ ὑποσχεθὲν αὐτῷ Λάτιον. Ἡ τρικυμία ὅμως ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὴν Ἀφρικὴν (βιβλ. 3.), ὅπου ἡ Ἀφροδίτη (Venus) προσπαθεῖ διὰ συνοικεσίου μετὰ τῆς Διδῶς νὰ παρασκευάσῃ τῷ υἱῷ τὴν βασιλείαν τῆς Καρχηδόνας καὶ οὕτω τελειώσῃ τὰ δεινὰ αὐτοῦ. Πρὸς τοῦτο συντελεῖ καὶ ἡ Πρα, διότι ἐπεθύμει νὰ ᾔνε μακρὰν τῆς Ἰταλίας ὁ Αἰνείας. Ἀλλ' ὁ Ζεὺς ὀρίζει αὐτῷ νὰ ἀφήσῃ τὴν Ἀφρικὴν καὶ νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν Ἰταλίαν, ὅπως ἐκπληρωθῇ τὸ πεπρωμένον αὐτῷ καὶ τεθῶσι τὰ θεμέλια τῆς πόλεως Ῥώμης, τῆς γεννησομένης ποτὲ κυριάρχου τῆς γῆς. Ὁ Αἰνείας λοιπὸν ἀναχωρεῖ καὶ ἡ Διδῶ αὐτοχειριάζεται (βιβλ. 4.). Ὁ Αἰνείας φθάνει ἐκ νέου εἰς τὴν Σικελίαν (βιβλ. 5.) καὶ ἐντεύθεν εἰς τὴν Κύμην (Cuma) τῆς Ἰταλίας, ἐνθα μετὰ τῆς Σιδύλλης κατέρχεται εἰς τὸν ἄδην, ὅπου ἀνευρίσκει τὸν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐν Σικελίᾳ ἀποθανόντα πατέρα, ὃς τις ἀναγγέλλει αὐτῷ τὰ μέλλοντα (βιβλ. 6.). Ἐκ δὲ τῆς Κύμης φθάνει εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ Τιβέρεως, ὅπου ὁ Λατίνος, ἀκολουθῶν χρησμόν τινα, ὑπανδρεύει τὴν θυγατέρα μετ' αὐτοῦ καὶ παραχωρεῖ συγχρόνως τόπον, ἵνα κτίσῃ νέαν πόλιν. Ἀλλ' ὁ Τύρνος, ἐνωθεὶς μετὰ πολλῶν ἰταλικῶν λαῶν πολεμεῖ πρὸς τὸν Αἰνείαν (βιβλ. 7.), ὃς τις ζητεῖ καὶ λαμβάνει βοήθειαν παρὰ τοῦ Εὐάνδρου (βιβλ. 8.). Μετὰ μακρὰν δ' ἐν τοῖς ἐπομένοις βιβλίοις περιγραφὴν τῆς μάχης, ἐν ἣ πολλοὶ τῶν ἀνδρείων πίπτουσιν, ὁ Αἰνείας καταβάλλει τὸν Τύρνον ἐν μονομαχίᾳ καὶ οὕτω τελευτᾷ ἡ Αἰνείας.

Τριάντονα δ' ἔτη μετὰ τὴν κτίσιν τοῦ Λαβινίου ἔκτισεν Ἀσκάνιος, ὁ υἱὸς τοῦ Αἰνείου καὶ τῆς Λαβινίας, τὴν πόλιν Μακράν Ἀλβαν (Alba Longa). Ἀλλὰ κατ' ἄλλον μῦθον ὁ

Ἀσκανίος εἶνε υἱὸς τῆς Κρεούσης, ὃς τις, γεννηθεὶς ἐν τῇ Τρω-
άδι συνώδευσε τὸν πατέρα εἰς Λάτιον, καὶ Ἀσκάνιος μὲν ἐλέ-
γετο παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν (καὶ πρότερον Εὐρυλέων), Iulius δὲ
παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις. Ἐν τούτοις ὁ Ἴουλος ἐθεωρεῖτο καὶ δεύτε-
ρος υἱὸς τοῦ Αἰνείου ἢ υἱὸς τοῦ Ἀσκανίου.

3. Romulus (Ῥωμύλος).

Ὁ περὶ τῶν θεμελίων τῆς Ῥώμης μῦθος κατ'ἀρχαῖον ἔπος ἔχει
ὥδε. Τριακόσια ἔτη μετὰ τὴν κτίσιν τῆς Ἀλβας ἐθεμελιώθη ἡ
Ῥώμη ἐκ τῆς πόλεως ταύτης· διότι Πρόκας (Procas), ὁ βα-
σιλεὺς τῆς Ἀλβας καὶ ἀπόγονος τοῦ Ἀσκανίου, εἶχε δύο υἱούς,
Νουμίτωρα καὶ Ἀμούλιον (Numitor, Amulius), ὧν ὁ τε-
λευταῖος ἔξωσεν ἐκ τοῦ θρόνου τὸν πρεσβύτερον Νουμίτωρα καὶ
τοὺς μὲν ἄρρενας γόνους ἐφόνευσεν, τὴν δὲ θυγατέρα Ῥέα Σιλβίαν
(Rea ἢ Rhea Silvia (α)) καταστήσας Ἑστιάδα (Vestalis)
ἐστέρησε τοῦ γάμου. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ Σιλβία ἐκ τοῦ Ἀρεως ἐγέν-
νησε τοὺς διδύμους Ῥωμύλον καὶ Ῥώμον (Romulus, Remus),
αὕτη μὲν πρὸς τιμωρίαν ἐρρίφθη εἰς τὸν Ἀνίωνα ποταμὸν
(Anio), ὃς τις λαβὼν αὐτὴν σύζυγον κατέστησε θεῶν, τὰ δὲ
τέκνα διέταξεν ὁ Ἀμούλιος νὰ θέσωσιν ἐν λάργῳ καὶ νὰ ῥύψω-
σιν εἰς τὸν πλημμυρῶσαντα Τίβεριν. Ἀπ' οὗ δ' ἀπεσύρθη ὁ πο-
ταμὸς καὶ ἡ λάργος μετὰ τῶν παίδων ἐμεινεν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς εἰς
τοὺς πρόποδας τοῦ Παλατίνου, ἐκεῖ ὅπου ἡ ἀγρία συκὴ (Ficus
Ruminalis) ἐπὶ ἐκάτονταετηρίδας ἐτι διετηρεῖτο μετὰ σεβασ-
μοῦ, τότε λύκωνά τις ἢ προσερχομένη αὐτόθι ἢ ἀπαγαγοῦσα
εἰς σπήλαιον ἐβύζαιεν αὐτούς. Ὅτε δὲ δὲν ἐπῆρκει πλέον τὸ

(α) Ἡ λέξις Rea (ἐκ τοῦ reus=ὑπόδικος προσηυτέα) λέγεται δὲ καὶ
Ἰλία (Ilia). Ἰλία ὀνομάζεται ἀρχῇθεν ἡ μήτηρ τοῦ Ῥωμύλου μόνον ὡς
θυγάτηρ τοῦ Αἰνείου· διότι τινὲς θέτουσι τὴν θεμελίωσιν τῆς Ῥώμης
εὐθὺς μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Τροίης καὶ τὴν Ῥωμύλου ἔργονον
τοῦ Αἰνείου.

γάλα, ὁ δρυοκολάπτης, ἱερὸν πτηνὸν τοῦ Ἀρεως, ἔφερον αὐτοῖς
φρυγῆτά καὶ ἄλλα πτηνὰ ἔτρεχον ὑπὲρ τῶν βρεφῶν καὶ ἀπεδί-
ωκον ἀπ' αὐτῶν τὰς μυίας. Τὰ τῇ φροντίδι τῶν θεῶν σωθέντα
καὶ διατηρηθέντα παιδία εὐρὼν Φαύστουλος (Faustulus), ὁ
ποιμὴν τῶν βασιλικῶν ποιμνίων, ἔφερον εἰς τὴν σύζυγον Ἀκκαν
Larentiar (Acca Larentia), ἣ τις ἀνέθρεψεν αὐτὰ μετὰ τῶν
12 υἱῶν ἐπὶ τοῦ Παλατίου λόφου, ἃπου ἔτι καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς
τοῦ Νέρωνος ἐφυλάττετο ἡ ἱερὰ καλύβη τοῦ Ῥωμύλου. Ἀμφό-
τεροι αἱ παῖδες ἡλικιωθέντες ἐγένοντο Ῥωμαῖοι καὶ πολυμηροὶ
νεανίαι καὶ ἐτέρποντο μετὰ τῶν νεανιῶν ποιμένων ὅτε μὲν κυνη-
γοῦντες, ὅτε δὲ καταδιώκοντες τοὺς ληστές, τῶν ὁποίων τὰ
λάφυρα διευμοιρᾶζοντο πρὸς ἀλλήλους. Πολλάκις ὁμοῦ ἤριζον καὶ
πρὸς τοὺς ποιμένας τοῦ Νομμίτιως, διατρίβοντας ἐπὶ τοῦ
Ἀβεντίνου, οἱ τινες συλλαβόντες πατὲρ τὸν Ῥῶμον κατὰ τὴν ἐορ-
τὴν τῶν Λυκαίων (Lupercalia) ἀπήγαγον ὡς ληστὴν εἰς τὸ ἐν
Ἀλβᾷ Νομμίτιω, ὅς, ἀναγνωρίσας τὸν υἱὸν τῆς θυγατρὸς Ῥέας
συμφωνεῖ νὰ ἐκθρανίσωσι τὸν ἄεπαγα Ἀμούλιον. Ὅθεν οἱ δίδυμοι
εἰσδύουσι μετὰ τῶν παραιδοθέντων αὐτοῖς ποιμένων εἰς τὴν πό-
λιν τοῦ βασιλέως καὶ καταβαλόντες αὐτὸν δίδουσιν τὴν ἐξου-
σίαν εἰς τὸν Νομμίτιω.

Μετὰ ταῦτα ὅτε Ῥωμύλος καὶ Ῥῶμος ἐπὶ τοῦ τόπου, ὅπου
διῆλθον τὴν νεότητά, κτίζουσι πόλιν, ἥς πρῶτοι πολῖται εἶνε οἱ
ποιμένες, οἱ σύντροφοι αὐτῶν, εἰς οὓς κατὰ μεταγενέστερον μῦθον
προσέτεθῃ πλῆθος Ἀλβανῶν καὶ Λατίνων. Ἀλλ' ἡγέρθη μεταξὺ
τῶν ἀδελφῶν ἔρις ἐκ τίνος ἐξ αὐτῶν ἔπρεπε νὰ λάβῃ τὸ ὄνομα
ἡ πόλις, ἂν δηλ. Ῥώμη ἢ Ῥεμουρία (Roma ἢ Remuria) ἔ-
πρεπε νὰ ὀνομασθῇ καὶ ἂν ἔπρεπε νὰ κτισθῇ ἐπὶ τοῦ Παλατί-
νου ἢ ἐπὶ τοῦ Ἀβεντίνου λόφου. Συνεφώνησαν τέλος νὰ λύσωσι
τὴν ἔριν δι' οἰωνοσκοπίας (augurium). Ὁ Ῥῶμος ἐξελέξατο πρὸς
τοῦτο τὸν Ἀβεντίνον, ὁ δὲ Ῥωμύλος τὸν Παλατῖνον· καὶ εἰς
ἐκείνην μὲν ἐνεφάνισθησαν 6 γῦπες, εἰς τοῦτον δὲ 12· ἀλλ'
ὑπερώτερον μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν 6 εἰς τὸν Ῥῶμον. Ἀλλ'

ἐπειδὴ ὁ Ῥώμος δυσχυρίζετο ὅτι ἔχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν προτε-
ραϊότητα, ὁ δὲ Ῥωμύλος τὸν μέγαν ἀριθμὸν, συνέβη μάχη, καθ'
ἣν ἐνίκησεν ὁ Ῥωμύλος (α).

Ὅτε ὁ Ῥωμύλος περιέκλεισε τὴν πόλιν Ῥώμην διὰ προχώ-
ματος καὶ τάφρου, ὁ Ῥώμος ὠργισμένος ἐτι διὰ τὴν ἀδικίαν
καὶ θέλων νὰ περιπαίξῃ τὴν ἀσθενῆ οὐχύρωσιν ἐπέβησε καὶ εἰς-
λθεν εἰς τὴν πόλιν, ἀλλ' ἐκτυπήθη ὑπὸ τοῦ Κέλερος (Celer),
φίλου τοῦ Ῥωμύλου, ἢ ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ Ῥωμύλου, εἰπόν-
τος αὐτὸ παθαίνει πᾶς ὁ πηδῶν ὑπὲρ τὰ τεῖχ' μου (β).

Πρὸς ἐξίλασμον τοῦ φόνου ταύτου ἐγκαθιδρύθησαν τὰ Λε-
μούρια ἀντὶ Ῥεμούρια (Lemuria Lemuria), πανηγυριζόμενα
τὴν νύκτα τρις τοῦ ἔτους, διότι ὁ Ῥώμος ὡς κακὸς δαίμων ἐπι-
πείλει τὴν πόλιν· τότε ἐκ τῶν θυρίδων ἔρριπτον πρὸς ἔξωσιν
ἀπὸ τῶν οἰκῶν τῶν κακῶν πνευμάτων κουκία.

Ἐπειδὴ οἱ ἐν Ῥώμῃ πανταχόθεν συνελθόντες νέοι ἐστεροῦντο
γυναικῶν καὶ οἱ κάτοικοι τῶν γειτορικῶν πόλεων δὲν ἠθελον νὰ
δώσωσιν εἰς γάμον τὰς θυγατέρας, ὁ Ῥωμύλος ὑπακρινάμενος ὅτι
θὰ τελέσῃ τὰ Consualia πρὸς τιμὴν τοῦ Neptunus Consus,
προσεκάλεσε τοὺς Σαβίνους καὶ Λατίνους εἰς τοὺς ἀγῶνας, εἰς
τοὺς ὁποίους ἦλθον ἄπειροι σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις. Ἐν ᾧ δὲ
οὗτοι ἦσαν προσηλωμένοι εἰς τοὺς ἀγῶνας, οἱ Ῥωμαῖοι αἴφνης
ὀρμήσαντες ἀπήγαγον τὰς ξένας παρθένους, δ' αὖ τὰς ὁποίας ὀρ-
γισθέντες οἱ γείτονες ἔλαβον τὰ ἥπλα κατὰ τῆς βίας ταύτης.
Αἱ λατινικαὶ πόλεις εὐκόλως ἐνέκωντο· ἀλλ' ἡ δύναμις τῶν Σα-
βίνων, ἢ τις τελευταῖον ῥυζήθη ὑπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ Τίτου
Τατίου, κατέστρεψε τὴν νέαν πόλιν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Ῥωμύλος ἐ-

(α) Οἱ ἐρμηνεύται τοῦ Βιργιλίου ἐν 1, 292 λέγουσιν, ὅτι δὲν διηλοῦ-
ται ὅτι ὁ Ῥωμύλος ἐφόνευσε τὸν Ῥώμον. Ἐπειτα πῶς ἐκ τοῦ Ῥωμύλου
παρήχθη συντημώτερον ὄνομα Ῥώμη ἀπορρὸν φαίνεται. Τινὲς παρῶγουσι
ἀλλ' ἔστιν, οἷον ἐκ τοῦ ἑλλ. ῥώμη=ἰσχύς, ἄλλοι ἐκ τοῦ roma=μαστὴς κτλ.

(β) Κατ' ἄλλον μῦθον ἐρονεῖται ὁ Ῥώμος ἐν τῇ μάχῃ τῇ γενόμε-
νῃ μετὰ τὸ augurium

δέξει ν' ἀποσυρθῇ· διότι οἱ Σαβίνοι, ἀνοιξάσης τὰς θύρας τῆς Ταρπηίας, θυγατρὸς τοῦ τότε φρουροῦντος τὴν ἀκρόπολιν Σπ. Ταρπηίου (Sp. Tarpejus), ἥ τις ἡπατήθη ἐκ τῶν χρυσῶν τῶν Σαβίνων (α), ἐκυρίευσαν τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Καπιτωλίου, ὅθεν κατελθόντες κατέλαβον τὴν πόλιν βοηθείᾳ τῆς Ἑρας, ἥ τις, οὔσα εὖνους πρὸς αὐτοὺς καὶ ἔχθρὰ τοῦ γένους τοῦ Αἰνείου, ἀνοίγει μίαν πύλην αὐτῆς καὶ εἰσρομῶσι τὰ στήθη τῶν Σαβίνων. Τότε κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἰανοῦ ἀναβρύει θερμὸν ὕδωρ, ὃν οὐ ἀποδιώκεται ὁ ἔχθρος.

Ὁ Ῥωμύλος θέλει τὴν ἐπιούσαν νὰ ἐπανακτῇ τὴν ἀκρόπολιν, ἀλλ' ἀποκρούεται. Ὅτε δ' οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἔταξεν οὗτος νῶν εἰς *Alia rōn Σωτήρα* (Jup. Stator), ὃς τις ἐμποδίζει τὴν φυγὴν ἢ μάχην ἀνανεοῦται καὶ εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ Παλατινοῦ καὶ Καπιτωλίνου κοιλάδα ἀμφιρρέπει ἐπὶ πολὺ καὶ πρὸς ἐκείνους καὶ πρὸς τούτους. Τότε αἱ Σαβίνοι, αἱ εἰς γάμον μετὰ τῶν Ῥωμαίων ἐλθοῦσαι, ῥίπτονται μετὰ τῶν διαμαχομένων καὶ εἰρηνοποιοῦσι τοὺς τε ἀνδρας καὶ πατέρας. Οἱ Σαβίνοι λοιπὸν ἐγκατασταθέντες ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου καὶ Κυρίνου κτιζοῦσι πόλιν μετὰ τῶν Ῥωμαίων. Τίτος δ' ὁ Τάτιος μοιράζεται τὴν βασιλείαν μετὰ τοῦ Ῥωμύλου καὶ αἱ γυναῖκες, ἅτε σώσασαι τὴν πόλιν, ἀπολαύουσιν ἕκτοτε ἐν Ῥώμῃ ὑψηλῆς τιμῆς. Ἐτη τινὰ μετὰ ταῦτα ὁ Τάτιος θυσιάζων ἐν τῷ Λαβινίῳ φρονεῖται ὑπὸ τῶν Λαυρεντίνων καὶ ἕκτοτε μένει βασιλεὺς ἀμφοτέρων τῶν λαῶν ὁ Ῥωμύλος.

Ὁ Ῥωμύλος, θεμελιώσας τὴν Ῥώμην καὶ τελειώσας τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ, ἐγένετο ἄφαντος ἐκ τῆς γῆς. Τὴν 17ην φεβρου-

(α) Ἡ Ταρπηία ἐξητήσατο παρὰ τῶν Σαβίνων ἀμοιβὴν τῆς προδοσίας ἃ ἔφερον πάντες περὶ τοὺς εὐωνύμους βραχίονας. Ὁ Πλούτ. ἐν Ῥώμ. ιζ'. ὀνομάζει αὐτὰ χρυσὰ βραχιονιστήρια, ὃ δὲ Διον. Ἀλικορ. (Β'. 36) λέγει ὅτι ἦσαν ψέλια καὶ δακτύλιοι. Εἰσερχόμενοι ὁμῶς ἔρριπτον εἰς αὐτὴν καὶ ταῦτα τὰ χρυσὰ καὶ τοὺς θυρεοὺς, διότι καὶ τοὺς ἔφερον εἰς τὰς ἀριστεράς χεῖρας.

αίου, ἡμέραν καθ' ἣν ἐορτάζοντο τὰ *Quirinalia*, ἐν ᾧ ἐπεθεώ-
ρει τὸν στρατὸν εἰς τὸ ἔλος τῆς ἀγῆς (*caprae palus*), αἶφνης
ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος καὶ ἐν τῇ καταιγίδι κατελθὼν ὁ Ἄρης ἀνε-
βίβασεν ἐντὸς ἄρματος τὸν υἱὸν εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Ὅτε δ' ἐγένε-
το εὐδία καὶ ὁ λαὸς εἶδεν ὅτι ἡρπάσθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς, οἱ
μὲν ἄνθρωποι ἐβουβίσθησαν εἰς ἀνέκφραστον λύπην, ὁ δὲ Προύκου-
λος Ἰούλιος, παρελθὼν πάραυτα ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, εἶπεν ὅτι ὁ
Ῥωμύλος φανείς κατὰ τὴν ἐκ τῆς Ἀλφας ὁδὸν ὑπὸ θείαν μορ-
φὴν ἀνήγγειλεν αὐτῷ ὅτι ἐγένετο θεὸς καὶ θά ἰσχύη ἐπὶ τοῦ
λαοῦ ὡς Κυρῖνος. Ἡ ἀγγελία αὕτη παρηγόρησε τὸν τεθλιμμένον
λαόν, ὃς τις ἐλάτρευε τὸν θεμελιωτὴν τῆς πόλεως ὡς θεὸν ὑπὸ
τὸ ὄνομα *Quirinus* (ἴδε Λίβιον 1. 3—16.).

Ἡμαρτημένων διόρθωσις.

Τὸ σ. δηλοῖ τὴν σελίδα· ὁ μετὰ τὴν στιγμὴν ἀριθμὸς δηλοῖ τὸν στίχον, ὡς καὶ τὸ στ.

Ἐν σ. 3, 43 γράφει καὶ τὴν νομιμότητα· στ. 45 γρ. πλάττον· στ. 46 γρ. ἐξαίρον. ἐν σ. 5, 3 γρ. καὶ τῶν συγχρόνων, ἐν στ. 5 γρ. εἰς τὴν τότε ἀντιλήψιν. ἐν σ. 43, 49 γρ. φοινικικον. ἐν σ. 46, 2 γρ. Διὸς καὶ Ἡρας· στ. 4 γρ. ἔρωτος εἴτε· στ. 17 γρ. ἐξ οὗ περ πάντες. ἐν σ. 47, 24 γρ. Πυριφλεγέθεντος. ἐν σ. 23, 8 ἀπόβαλε τὸ ἐπομένως. ἐν σ. 28, 32 γρ. Δευκαλίωνος. ἐν σ. 35, 2 γρ. τὸν ἀτόρθας· στ. 44 γρ. διὰ· στ. 28 γρ. διδοί· ἐν σ. 40, 24 γρ. ἀντιτίθεται. ἐν σ. 44, 4 γρ. Διὸς· ἐν σ. 42, 2 γρ. κατέστησε τὸ. ἐν σ. 43, 8 γρ. αὐτὴν. ἐν σ. 44, 3 γρ. πρὸς· στ. 49 γρ. Τρώας. ἐν σ. 49, 4 γρ. καὶ πολιτευδων. ἐν σ. 54, 22 γρ. κόμην ἄτακτον. ἐν σ. 55, 24 γρ. ἡλωείδας. ἐν σ. 60, 40 γρ. Ἡροφίλῃ. ἐν σ. 64, 49 γρ. Ἐριβοία (Ἡερίβοια). ἐν σ. 67, 6 γρ. Αλφειοβοίας. ἐν σ. 68, 43 γρ. ἐπιχαριτωτάτων. ἐν σ. 76, 24 γρ. ἐκ μέν. ἐν σ. 79, 4 γρ. τελειοτέραν. ἐν σ. 84, 44 γρ. ὄν. ἐν σ. 84, 3 γρ. Πληιάδες. ἐν σ. 87, 12 γρ. Ἀρκάδα. ἐν σ. 89, 21 γρ. ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. ἐν σ. 90, 49 γρ. Πανδίονα. ἐν σ. 93, 4 γρ. τρεῖς. ἐν σ. 95, 8 γρ. Κλήτα. ἐν σ. 96, 4 γρ. ἐκαιμήθη· στ. 44 γρ. ἔθος. ἐν σ. 98, 3 γρ. ὄθεν· στ. 4 γρ. παρθένοι. ἐν σ. 99, 47 γρ. τὴν. ἐν σ. 100, 32 γρ. ἡ ἰδίᾳ μήτηρ. ἐν σ. 107, 44 γρ. τοῦ. ἐν σ. 110, 25 γρ. ἀσθονίας. ἐν σ. 114, 4 γρ. υἱοῦ τοῦ Ἀχ. ἐν σ. 115, 31 ἀπόβαλε τὰς λέξεις· ἀλλὰ καὶ τοῦ οὐρανοῦ—θαλάσσης. ἐν σ. 117, 24 ἀπόβαλε τὸ καὶ· στ. 26 ἀπόβαλε τὸ ὅτι. ἐν σ. 120, 41 ἐνοάλιος· ἐν σ. 126, 7 γρ. ἰδιαίτερον δὲ σῆμα. ἐν σ. 128, 15 γρ. Matuta, ἐν σ. 130, 44 γρ. Δηϊφόδης. ἐν σ. 134, 29 γρ. Θελξίεπειαν. ἐν σ. 134, 30 γρ. ὡς τε δ. ἐν σ. 135, 44 γρ. Ἡερίβοίας. ἐν σ. 140, 29 γρ. ἀρτιγενοῦς. ἐν σ. 158, 4 γρ. ἔμενε· στ. 2 ἀπόβαλε τὰς λέξεις· κατὰ φρυγικὸν τόνον, ἔμεινε δὲ ἀκίνητον, ὅτε ἐπαιξε κατὰ τοῦ Ἀπόλ. μουσικὴν· ἐν σ. 158, 25 γρ. πάω=βόσκω. ἐν σ. 164, 27 γρ. εἰς τό. ἐν σ. 162, 31 γρ. Θέτιδος. Ὅτε. ἐν σ. 164, 4 γρ. συμπαικτριῶν· στ. 20 γρ. Μετάνειρα. ἐν σ. 167, 31 γρ. Ἀρκάδων. ἐν σ. 169, 28 γρ. ἱαχρος. ἐν σ. 172, 26 γρ. ἡ. ἐν σ. 175, 4 γρ. Κέρβερον· ὀλίγα. στ. 22 γρ. ὑδρίζονται. ἐν σ. 176, 24 γρ. ἄ περ παντ· ἐν σ. 182, 2 γρ. στήθη· ὃν τινα. ἐν σ. 190, 2 γρ. Ἀττικὸς καὶ Θεσσαλικός. ἐν σ. 196, 11 γρ. Οὐλέως. ἐν σ. 201, 4 γρ. Πυράμιον· στ. 10 γρ. χρημὰς. ἐν σ. 203, 20 γρ. Πηρώ. ἐν σ. 213, 6 γρ. μαρφήν. ἐν σ. 221, 26 γρ. Πολυποίτην. ἐν σ. 227, 32 γρ. ἐπέθηκεν ἐπὶ τῆς ἀθανάτου κεφαλῆς. ἐν σ. 230, 8 γρ. Μολιονιδῶν· στ. 22 γρ. Ποδάρκην. ἐν σ. 235, 29 γρ. ἐπέστρεψε. ἐν σ. 246, 19 γρ. χρυσοῦ· στ. 31 γρ. ἡ πᾶσι μέλουσα. ἐν σ. 288, 22 γρ. 287. ἐν σ. 294, 32 γρ. ναοῦ. ἐν σ. 299, 20 γρ. β'. ἐν σ. 304, 40 γρ. Raccus· ἐν σ. 313, 31 γρ. Lagna. ἐν σ. 319, 7 γρ. Consualia. ἐν σ. 324, 8 γρ. locusternium. ἐν σ. 323, 3 γρ. ἔπρεπε. ἐν σ. 324, 32 γρ. ὑπανδρευθεῖσα. ἐν σ. 335 64 εἰς ἄλθεν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ.

[illegible]

No 3

200
ET

ΕΠΙΧΕΙΡΙΑΙΟΝ ΟΡΘΕΚΕΙΑ

ΚΑΙ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑΣ

ἀριθ. χρ. 356.....

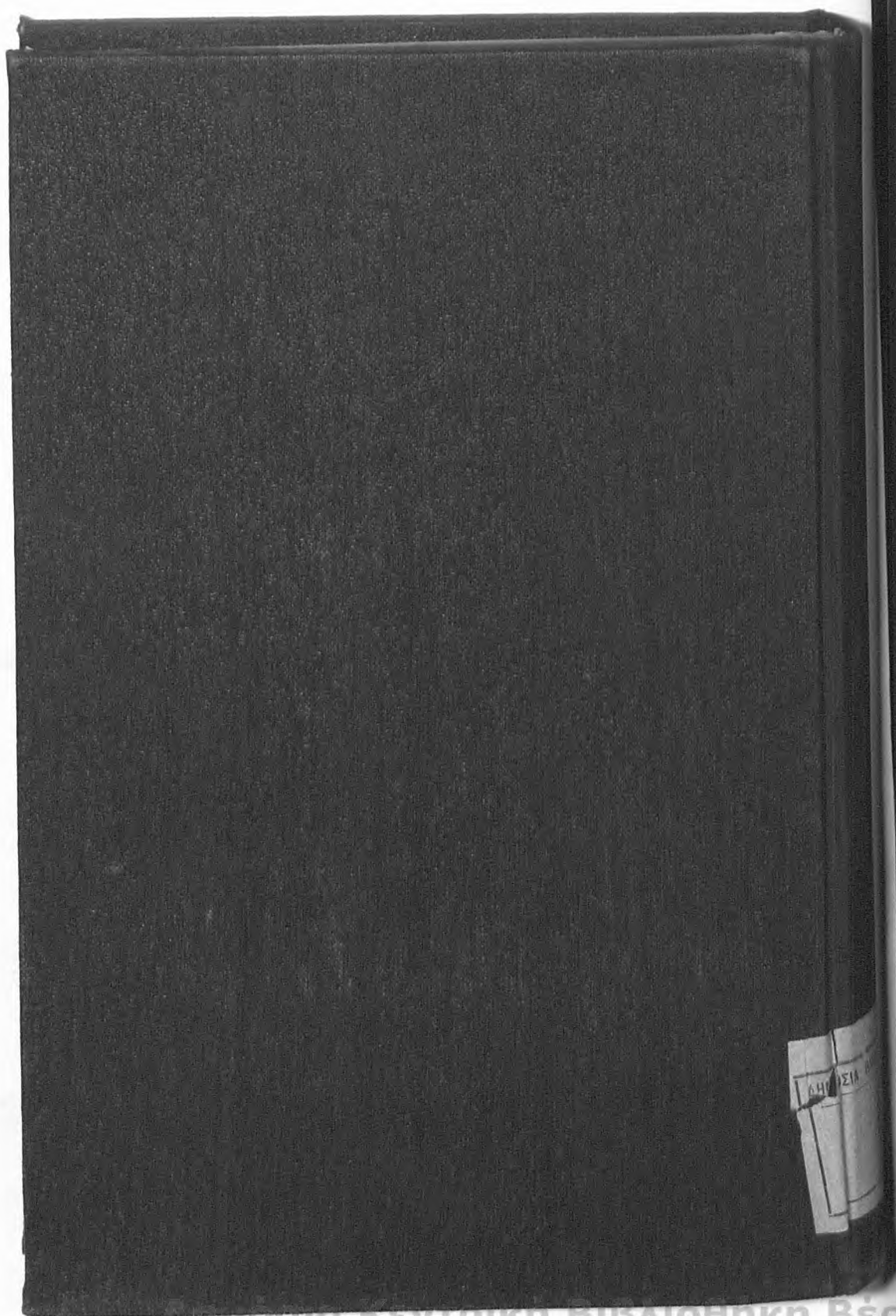
‘Ημερομηνία
Επιστροφής

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

18/01/1941

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας